Buszyński i Malzner

Wojskowe Postępowanie Karne

Warszawa 1937

Buszyński i Matzner

Wojskowe Postępowanie Karne

Warszawa 1937

SEKCJA PRAWNICZA TOWARZYSTWA WIEDZY WOJSKOWEJ

KODEKS WOJSKOWEGO POSTĘPOWANIA KARNEGO I PRAWO O USTROJU SĄDÓW WOJSKOWYCH Z KOMENTARZEM

W OPRACOWANIU

PŁK.-AUD. Dr MARIANA BUSZYŃSKIEGO
PPŁK.-AUD. Dr BOLESŁAWA MATZNERA

POPRZEDZONY PRZEDMOWĄ

PŁK.-AUD. TEOFILA MARESCHA
NACZELNEGO PROKURATORA WOJSKOWEGO I SZEFA DEPARTAMENTU SPRAWIEDLIWOŚCI M. S. WOJSK.

W A R S Z A W A 1 9 3 7

355.340

GŁÓWNA DRUKARNIA
WOJSKOWA
WARSZAWA, PRZEJAZD 10.

41853/2

PRZEDMOWA.

Ogłoszone ostatnio w Dzienniku Ustaw R. P. (Nr 76 z 1936 r.) dekrety Prezydenta Rzeczypospolitej, zawierające kodeks wojskowego postępowania karnego oraz prawo o ustroju sądów wojskowych, zamknęły kikuletni okres kodyfikacji wojskowego prawa karnego. Z chwilą tą oddano do dyspozycji wojska jednolity kompleks ustawowy, w opracowaniu którego starano się uwzględnić wszystkie możliwe zdobycze współczesnej myśli prawniczej w zakresie, w jakim pozwalała na to swoista struktura wojska — organizacji, nieznoszącej gwałtownych wstrząsów, a raczej wymagającej w swych poczynaniach ostrożnej i umiarkowanej ewolucyjnej działalności.

Cechy te wycisnęły swe piętno na całokształcie ustawodawstwa wojskowego, a w szczególności na dwóch wyżej wspomnianych aktach ustawodawczych.

Dla przykładu wskażę kilka tylko problemów, na których ujęcie i rozwiązanie wywarły ogólne zasady organizacji sił zbrojnych i ich istotne potrzeby przemożny wpływ.

A więc zagadnienie organizacji korpusu oficerów audytorów i niezawisłości sądów wojskowych, w którym musiało się uwzględnić istotne wymogi polityki personalnej w armii, zagadnienie zwierzchników sądowo-karnych, kwestia zakresu ich wpływu na tok postępowania karnego i wreszcie zasad ich właściwości osobowej.

W dziedzinie proceduralnej należą do tej grupy te zagadnienia, które mają wpływ na szybkość i skuteczność represji karnej, a więc kwestia instancji i postępowania odwoławczego, postępowanie doraźne i wojenne.

Jednym z przejawów tego wpływu zasad ogólno-wojskowych na układ nowych aktów ustawodawczych, jest pewna elastyczność niektórych przepisów, będąca niewątpliwie wielką praktyczną ich zaletą. Elastyczność ta pozwala bowiem na stosowanie prawa zgodnie z wymaganiami życia, pozwala uwzględniać żywotne potrzeby wojska, zarówno te,

które są nam wszystkim znane, jak i te, które wprawdzie istnieją już dziś, ale nie dały się wyraźnie, w literalnym brzmieniu ustawy uwzględnić, jak wreszcie i te, które życie może przynieść.

W praktyce, zwłaszcza w początkowym okresie panowania nowych przepisów, ta skądinąd pożądana giętkość może niewątpliwie spowodować pewne, chwilowe zresztą, trudności.

Dla tego właśnie uważam za szczególnie pomyślne, że jeszcze przed wejściem w życie tych przepisów ukazuje się komentarz, opracowany przez tych, którzy najżywszy udział brali w ich opracowaniu, a więc najlepiej orientują się zarówno w założeniach, na których oparte są zasady prawa o ustroju sądów wojskowych i kodeksu wojskowego postępowania karnego, jak i w trudnościach, z jakimi walczyć musiano już przy opracowywaniu tych zupełnie szczególnych w swoim rodzaju praw, jak wreszcie w celu szeregu przepisów poszczególnych, zwłaszcza zupełnie nowych, nieznanych ani dotychczasowemu prawu karnemu wojskowemu, ani ustawodawstwu powszechnemu.

Nie wątpię, że komentarz ten stanie się vademecum prawnika wojskowego, któremu na każdym kroku będzie dawał odpowiedź na szereg pytań, jakie zawsze nasuwają nowe normy prawne.

Chciałbym w końcu wspomnieć jeszcze o jednym. Kodyfikacja wojskowego prawa karnego jest ukończona. Jest ona rezultatem ofiarnego wysiłku grupy oficerów korpusu sądowego, z których jedni pozostają dziś jeszcze przy warsztacie pracy ustawodawczej, niektórzy odeszli na inne stanowiska w sądownictwie wojskowym, niektórzy wreszcie szeregi wojska opuścili na stałe.

Doceniając w pełni wielkość i rzetelność ich pracy i wysoko stawiając jej rezultaty, chcę — korzystając ze sposobności — dać wyraz memu przekonaniu, że oficerowie ci dobrze spełnili swój obowiązek wobec Państwa i wojska.

NACZELNY PROKURATOR WOJSKOWY
i SZEF DEP. SPRAWIEDL. M. S. WOJSK.:

(—) MARESCH
pułkownik audytor

SŁOWO WSTĘPNE OD AUTORÓW.

Wydany w drodze dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 września 1936 r. kodeks wojskowego postępowania karnego i prawo o ustroju sądów wojskowych wchodzą w życie z dniem 1 stycznia 1937 r., równocześnie zaś traci w wojsku moc obowiązującą austr. ustawa wojskowego postępowania karnego — jako ostatnia już „ustawa zaborcza", która w dziedzinie ustawodawstwa wojskowego dotąd jeszcze obowiązywała.

Nowy kodeks wojskowego postępowania karnego wraz z prawem o ustroju sądów wojskowych oparty został na ogólnych wytycznych Marszałka Józefa Piłsudskiego i w podstawowej swej redakcji uzyskał Jego aprobatę, — jako ostatni wojskowy akt ustawodawczy zreferowany Panu Marszałkowi.

Powyższe akty ustawodawcze są wyrazem polskiej myśli prawniczej, a uwzględniając w całej pełni potrzeby i warunki służby wojskowej i wysuwane przez nią postulaty w zakresie dyscypliny i porządku prawnego w wojsku, opierają się zarazem o nowoczesne zasady procesu karnego, wprowadzone przez Komisję Kodyfikacyjną R. P. oraz Ministerstwo Sprawiedliwości do powszechnego kodeksu postępowania karnego.

Opracowując niniejszy komentarz starali się autorowie uwzględnić w nim w jaknajszerszej mierze potrzeby praktyki, wyjaśnić w miarę możności wszystkie kwestie, jakieby się mogły w praktycznym stosowaniu kodeksu nasuwać biorąc pod uwagę przy wyjaśnieniach tych założenia ustawodawcze, na których dane przepisy zostały oparte. W tym kierunku — o ile chodzi o przepisy równoległe do przepisów powszechnego kodeksu postępowania karnego — opierali się autorowie niniejszego komentarza na materiałach i motywach ustawodawczych Komisji Kodyfikacyjnej R. P., uwzględniając zarazem dotyczącą tego kodeksu literaturę, — w pierwszym rzędzie prace prof. Dra Stefana Glasera, Aleksandra Mogilnickiego, prof. Dra Emila

St. Rappaporta i prof. Dra Władysława Woltera, oraz orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Wydając niniejszy komentarz poczuwają się autorowie do obowiązku złożenia podziękowania Panu Ministrowi Spraw Wojskowych Generałowi dywizji Tadeuszowi Kasprzyckiemu za udzielenie ich pracy moralnego poparcia, oraz Panu Pułkownikowi aud. Teofilowi Mareschowi, Naczelnemu Prokuratorowi Wojskowemu i Szefowi Departamentu Sprawiedliwości M. S. Wojsk., który poza zachętą do podjęcia tej pracy okazywał dla niej najżywsze zainteresowanie, i którego życzliwe ustosunkowanie się do pracy autorów znalazło też swój wyraz w przedmowie.

Zarazem składają autorowie podziękowanie Panu Ppłk.-aud. Kazimierzowi Słowikowskiemu, Zastępcy Szefa Departamentu Sprawiedliwości M. S. Wojsk., oraz tym wszystkim Kolegom, którzy w toku pracy nad Komentarzem przez poruszanie poszczególnych kwestyj, wywiązujących się z interpretacji kodeksu, — zwracali uwagę na konieczność uwzględnienia ich w komentarzu, a cennymi swymi uwagami przyczynili się do tego, by mógł on oddać jaknajwiększe usługi przy stosowaniu go w praktyce.

Warszawa, w grudniu 1936 roku.

SPIS RZECZY.

Przedmowa . . . . . art. III.
Słowo wstępne od autorów . . . . . „ V.
Spis rzeczy . . . . . „ VII—XIII.

PRZEPISY WPROWADZAJĄCE PRAWO O USTROJU SĄDÓW WOJSKOWYCH ORAZ KODEKS WOJSKOWEGO POSTĘPOWANIA KARNEGO . . art. 1 — 16

PRAWO O USTROJU SĄDÓW WOJSKOWYCH.

Dział I.

WŁAŚCIWOŚĆ SĄDÓW WOJSKOWYCH . . . . . art. 1 — 6

Dział II.

SĄDY WOJSKOWE.

Rozdział I. Przepisy ogólne . . . . . art. 6 — 18
Rozdział II. Wojskowe sądy rejonowe i wojskowe sądy marynarskie . . art. 19 — 23
Rozdział III. Wojskowe sądy okręgowe i sądy admiralskie . . . . . art. 24 — 32
Rozdział IV. Najwyższy Sąd Wojskowy . . . art. 33 — 38
Rozdział V. Sądy wojenne . . . . . art. 39 — 41
Rozdział VI. Podział czynności . . . . . art. 42 — 44
Rozdział VII. Administracja sądowa i nadzór art. 45 — 52

Dział III.

SĘDZIOWIE WOJSKOWI.

Rozdział I. Korpus oficerów audytorów . . art. 53 — 55
Rozdział II. Mianowanie i objęcie stanowiska sędziego wojskowego . . . . art. 56 — 58
Rozdział III. Niezawisłość sędziowska . . . art. 59 — 60
Rozdział IV. Odpowiedzialność dyscyplinarna art. 61 — 73

Dział IV.

ASESOROWIE . . . . . art. 74 — 78

Dział V.

ZWIERZCHNIK SĄDOWO-KARNY

Rozdział I. Przepisy ogólne . . . . . art. 79 — 81
Rozdział II. Właściwość osobowa zwierzchnika sądowo-karnego . . . art. 82 — 91
Rozdział III. Właściwość zwierzchników sądowo-karnych w przypadku łączenia spraw . . . . . art. 92 — 95
Rozdział IV. Delegacja zwierzchnika sądowo-karnego . . . . . art. 96
Rozdział V. Stosunek zwierzchnika sądowo-karnego do sądów wojskowych art. 97 — 100

Dział VI.

PROKURATURA WOJSKOWA . . art. 101 — 112

Dział VII.

ASYSTENCI . . . . . art. 113 — 114

Dział VIII.

SEKRETARIATY SĄDÓW I PROKURATUR WOJSKOWYCH . . art. 115 — 116

Dział IX.

PRZEPISY KOŃCOWE . . . . art. 117 — 118

KODEKS WOJSKOWEGO POSTĘPOWANIA KARNEGO

CZĘŚĆ PIERWSZA.

Przepisy ogólne . . . . . art. 1 — 12

Księga I.

SĄDY WOJSKOWE.

Rozdział I. Zakres działania sądów wojsk. art. 13 — 17
Rozdział II. Wyłączenie sędziego, asesora i protokolanta . . . . . art. 18 — 23
Rozdział III. Orzeczenia i zarządzenia . . . art. 24 — 30
Rozdział IV. Utrzymanie powagi sądu . . . art. 31 — 36

Księga II.

STRONY, OBROŃCY I PEŁNOMOCNICY.

Rozdział	I.	Oskarżyciel publiczny	art. 37 — 41
Rozdział	II.	Pokrzywdzony	art. 42 — 46
Rozdział	III.	Oskarżyciel prywatny	art. 47 — 50
Rozdział	IV.	Oskarżony	art. 51 — 55
Rozdział	V.	Obrońcy	art. 56 — 70

Księga III.

DOWODY.

Rozdział	I.	Świadkowie	art. 71 — 93
Rozdział	II.	Oględziny, biegli i tłumacze . .	art. 94 — 111
Rozdział	III.	Rewizja i zatrzymanie rzeczy . .	art. 112 — 131

Księga IV.

ŚRODKI ZAPOBIEGAWCZE.

Rozdział	I.	Zawieszenie w czynnościach służbowych	art. 132
Rozdział	II.	Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie	art. 133 — 141
Rozdział	III.	Szczególny dozór przełożonej władzy wojskowej, zakaz wydalenia się, dozór policji . .	art. 142 — 144
Rozdział	IV.	Listy gończe i żelazne	art. 145 — 151

Księga V.

PRZEPISY PORZĄDKOWE.

Rozdział	I.	Doręczanie wezwań i innych pism	art. 152 — 167
Rozdział	II.	Przeglądanie akt oraz sporządzanie i otrzymywanie odpisów	art. 168 — 173
Rozdział	III.	Terminy	art. 174 — 180
Rozdział	IV.	Protokoły	art. 181 — 192

Księga VI.

POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE.

Rozdział	I.	Dochodzenie	art. 193 — 206
Rozdział	II.	Czynności sądowe w toku dochodzenia	art. 207 — 210
Rozdział	III.	Śledztwo	art. 211 — 229
Rozdział	IV.	Przepisy wspólne dla dochodzenia i śledztwa	art. 230 — 234
Rozdział	V.	Akt oskarżenia	art. 235 — 238

Księga VII.

POSTĘPOWANIE PRZED SĄDEM PIERWSZEJ INSTANCJI. DZIAŁ I. POSTĘPOWANIE PRZED WOJSKOWYM SĄDEM OKRĘGOWYM.

Rozdział I. Przygotowanie do rozprawy głównej . . . . . art. 239 — 254
Rozdział II. Ogólny porządek rozprawy głównej . . . . . art. 239 — 254
Rozdział III. Rozpoczęcie rozprawy głównej art. 271 — 276
Rozdział IV. Przewód sądowy . . . . . art. 277 — 300
Rozdział V. Głosy stron . . . . . art. 301 — 303
Rozdział VI. Wyrokowanie . . . . . art. 304 — 324
Rozdział VII. Stosowanie środków wychowawczych i zabezpieczających . . art. 325 — 326

Dział II. POSTĘPOWANIE PRZED WOJSKOWYM SĄDEM REJONOWYM art. 327 — 335

Księga VIII.

ŚRODKI ODWOŁAWCZE.

Rozdział I. Zażalenie . . . . . art. 336 — 343
Rozdział II. Rewizja . . . . . art. 344 — 383

Księga IX.

POSTĘPOWANIE SZCZEGÓLNE.

Rozdział I. Postępowanie doraźne . . . . art. 384 — 404
Rozdział II. Postępowanie wojenne . . . . art. 405 — 433
Rozdział III. Wznowienie postępowania . . art. 434 — 443
Rozdział IV. Postępowanie w sprawach karno-administracyjnych . . . . art. 444 — 454

Księga X.

KOSZTY SĄDOWE . . . . . art. 455 — 462

Księga XI.

ODSZKODOWANIE ZA NIESŁUSZNE SKAZANIE LUB OSKARŻENIE . . . . . art. 463 — 468

Księga XII.

POSTĘPOWANIE W PRZYPADKU ZAGINIĘCIA LUB ZNISZCZENIA AKT . . . . . art. 469 — 474

Księga XIII.

WYDAWANIE PRZESTĘPCÓW . . art. 475 — 479

CZĘŚĆ DRUGA.

POSTĘPOWANIE WYKONAWCZE.

Dział I.

WYKONYWANIE KAR.

Rozdział I.	Przepisy ogólne	art. 480 — 490
Rozdział II.	Wykonywanie kary śmierci . .	art. 491 — 495
Rozdział III.	Wykonywanie kar pozbawienia wolności:	
	A. Przepisy ogólne	art. 496 — 509
	B. Kara więzienia	art. 510 — 513
	C. Kara aresztu	art. 514 — 516
	D. Kara twierdzy	art. 517 — 519
	E. Areszt wojskowy	art. 520 — 523
	F. Odroczenie i przerwa kar . .	art. 524 — 528
	G. Warunkowe zwolnienie . .	art. 529 — 532
	H. Wykonywanie kary warunkowo zawieszonej	art. 533 — 534
Rozdział IV.	Wykonywanie kar grzywny . .	art. 535 — 539
Rozdział V.	Wykonywanie kar dodatkowych	art. 540 — 541
Rozdział VI.	Przywrócenie utraconych praw i zatarcie skazania	art. 542 — 544

Dział II.

WYKONYWANIE ŚRODKÓW WYCHOWAWCZYCH I ZABEZPIECZAJĄCYCH . . . . . art. 545

Dział III.

UŁASKAWIENIA . . . . . art. 546 — 554

CZĘŚĆ TRZECIA.

Przepisy końcowe . . . . . art. 555 — 556

DODATEK.

1) Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej o żandarmerii . . str. 475
2) Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych do dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej o żandarmerii . . „ 477
3) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej, o odroczeniu i przerwie wykonania kar, oraz o uchyleniu aresztu tymczasowego ze względów wojskowych . . . „ 489
4) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej, o nakładaniu kar porządkowych na żołnierzy i przymusowym ich sprowadzaniu w postępowaniu przed sądami pow. „ 493
5) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o wykonaniu wyroków śmierci wydanych przez sądy karne powszechne . . . . . „ 494
6) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości o rejestrze skazanych . . . . . „ 496
7) Rozkaz Ministra Spraw Wojskowych o wojskowym rejestrze skazanych . . . . . „ 501
8) Przepis służbowy o należnościach osób wzywanych przez sądy i władze adm. . . . . „ 507
9) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości i Ministra Spraw Wewnętrznych o wykonywaniu oględzin zwłok ludzkich . . . . . „ 522
10) Konwencja dotycząca traktowania jeńców wojennych „ 535
11) Umowa z Austrią w przedmiocie wzajemnego obrotu prawnego . . . . . „ 542
12) Konwencja z Belgią o ekstradycji i pomocy sądowej w sprawach karnych . . . . . „ 552
13) Umowa z Czechosłowacją w przedmiocie uregulowania obrotu prawnego w sprawach cywilnych, karnych i niespornych . . . . . „ 564
14) Traktat ekstradycyjny z Francją . . . . . „ 576
15) Umowa z Jugosławią dotycząca stosunków prawnych obu stron . . . . . „ 585
16) Konwencja z Luksemburgiem o ekstradycji i pomocy sądowej w sprawach karnych . . . . . „ 594
17) Konwencja z Rumunią dotycząca wydawania przestępców i pomocy prawnej w sprawach karnych . . . . „ 605
18) Konwencja z Szwecją o ekstradycji i pomocy sądowej w sprawach karnych . . . . . „ 617
19) Traktat z Wielką Brytanią o wydawaniu zbiegłych przestępców . . . . . „ 626
20) Traktat ekstradycyjny ze Stanami Zjednoczonymi . . „ 636
21) Umowa z w. m. Gdańskiem w sprawie wykonania i uzupełnienia polsko-gdańskiej konwencji z dnia 9 listopada 1920 r. . . . . „ 645

W TEKŚCIE KOMENTARZA POMIESZCZONO NASTĘPUJĄCE ROZPORZĄDZENIA:

1) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej w sprawie formy zapewnienia w postępowaniu karnym przez świadków, biegłych, tłumaczów i przysięgłych, zgodnego z prawem spełnienia ich obowiązku . . . . . art. 149
2) Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych o komisji wojskowo-naukowej w wojskowym postępowaniu karnym . . . . . „ 161
3) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Poczt i Telegrafów o doręczaniu pism sądowych przez pocztę w postępowaniu cywilnym i karnym . . . . . „ 198
4) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych o doręczaniu pism sądowych przez organa gminne w postępopowaniu cywilnym i karnym . . . . . „ 203
5) Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych o opłatach za odpisy z akt w wojskowym postępowaniu karnym . . . . . „ 210
6) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o areszcie domowym . . . . . „ 445
7) Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych o warunkowym zwolnieniu osób skazanych w wojskowym postępowaniu karnym . . . . . „ 454

PRZEPISY WPROWADZAJĄCE

PRAWO O USTROJU SĄDÓW WOJSKOWYCH ORAZ KODEKS WOJSKOWEGO POSTĘPOWANIA KARNEGO

DEKRET
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 29 września 1936 r.

PRZEPISY WPROWADZAJĄCE PRAWO O USTROJU SĄDÓW WOJSKOWYCH ORAZ KODEKS WOJSKOWEGO POSTĘPOWANIA KARNEGO.

(Ogłoszony w Dz. U. R. P. Nr 76 poz. 538 z dnia 6 października 1936 r.).

Na podstawie art. 55 ust. (1) ustawy konstytucyjnej i art. 1 pkt a) ustawy z dnia 2 lipca 1936 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania dekretów (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 363) postanawiam co następuje:

Art. 1.

Z dniem wejścia w życie prawa o ustroju sądów wojskowych oraz kodeksu wojskowego postępowania karnego tracą moc obowiązującą następujące przepisy wraz z późniejszymi ich zmianami:

1) ustawa z dnia 29 lipca 1919 r. o tymczasowym sądownictwie wojskowym (Dz. P. P. P. Nr 65, poz. 389);

2) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. w przedmiocie wprowadzenia w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r. (Dz. U. R. P. Nr 59, poz. 368);

3) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 października 1927 r. w sprawie trybu załatwiania próśb o ułaskawienie osób skazanych przez sądy wojskowe (Dz. U. R. P. Nr 89, poz. 796);

4) art. 5 do 13 i 15 do 18 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 października 1932 r. Przepisy wprowadzające kodeks karny wojskowy (Dz. U. R. P. Nr 91, poz. 766).

Art. 2.

W rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 października 1932 r. Kodeks karny wojskowy (Dz. U. R. P. Nr 91, poz. 765) wprowadza się zmiany następujące:

1) po art. 21 dodaje się jako art. 21a. przepis w brzmieniu następującym:

„Art. 21a. Utrata praw w przypadku orzeczenia kary dodatkowej wydalenia z wojska lub z marynarki wojennej, degradacji lub wydalenia z korpusu oficerskiego następuje z chwilą uprawomocnienia się wyroku.";

2) w art. 32 punkt oznaczony literą b) oznacza się literą c), a jako nowy punkt b) dodaje się przepis w brzmieniu następującym:

„b) w przypadkach mniejszej wagi — za występki przeciwko mieniu z art. 257 kodeksu karnego, jeżeli sprawca nie był jeszcze karany za ten występek ani dyscyplinarnie, ani sądownie,";

3) w art. 59:

w § 1 obecną sankcję karną zastępuje się następującą sankcją karną: „podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego.";

w § 3 ustęp ostatni oznacza się jako § 4 i nadaje mu się brzmienie następujące:

„§ 4. W przypadkach mniejszej wagi sąd może co do przestępstw, określonych w § 2 i 3, zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.";

4) w art. 60 § 3 otrzymuje brzmienie następujące:

„§ 3. Jeżeli przestępstwa, określonego w § 1 lub 2, dopuszczono się pod bronią, albo wbrew rozkazowi stawania pod broń, albo wobec zebranych żołnierzy, albo w czasie wojny, sprawca

podlega karze więzienia do lat 10.";

5) w art. 78 § 3 otrzymuje brzmienie następujące:

„§ 3. Jeżeli z przestępstwa, określonego w § 1, wynikło uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, określone w art. 235 lub 236 kodeksu karnego, albo też śmierć podwładnego, sprawca

podlega karze twierdzy na czas nie krótszy od miesięcy 3 lub więzienia.".

Art. 3.

§ 1. Z dniem wejścia w życie prawa o ustroju sądów wojskowych, dotychczasowe sądy wojskowe stają się sądami o ustroju, przewidzianym przez powyższe prawo.

§ 2. Dotychczasowy personel sądów i prokuratur wojskowych oraz oficerowie sądowi zachowują nadal swe stanowiska służbowe, odpowiadające stanowiskom, przewidzianym w prawie o ustroju sądów wojskowych.

§ 3. Dotychczasowi właściwi dowódcy w zakresie postępowania karnego stają się zwierzchnikami sądowo-karnymi.

Art. 4.

§ 1. Z dniem wejścia w życie prawa o ustroju sądów wojskowych użyte w obowiązujących przepisach określenie „korpus oficerów sądowych" zastępuje się określeniem „korpus oficerów audytorów".

§ 2. Obowiązujące przepisy, dotyczące korpusu oficerów sądowych oraz oficerów, należących do tego korpusu, stosuje się odpowiednio do korpusu oficerów audytorów oraz do oficerów audytorów.

Art. 5.

Rozprawę, rozpoczętą przed dniem wejścia w życie prawa o ustroju sądów wojskowych, sąd wojskowy ukończy w składzie, określonym dotychczasowymi przepisami.

Art. 6.

Przepisy kodeksu wojskowego postępowania karnego stosuje się również do spraw, wszczętych przed dniem wejścia jego w życie, jeżeli przepisy art. 7 — 11 nie stanowią inaczej.

Art. 7.

Sprawy, wszczęte według przepisów dotychczasowych, uznaje się za wszczęte prawidłowo, choćby ich wszczęcie nie odpowiadało przepisom kodeksu wojskowego postępowania karnego.

Art. 8.

Sprawy, w których przed dniem wejścia w życie kodeksu wojskowego postępowania karnego zapadł wyrok w sądzie pierwszej instancji lub rozpoczęto rozprawę w sądzie pierwszej instancji, toczą się do końca według dotychczasowych przepisów. W razie odroczenia rozprawy w sądzie pierwszej instancji dalsze postępowanie karne odbywa się z zachowaniem przepisów kodeksu wojskowego postępowania karnego.

Art. 9.

Zażalenia przeciwko postanowieniom (uchwałom, decyzjom), wydanym przed dniem wejścia w życie kodeksu wojskowego postępowania karnego, można wnosić zgodnie z przepisami dotychczasowymi, bądź z przepisami kodeksu wojskowego postępowania karnego.

Art. 10.

W razie uchylenia lub uznania za nieważny wyroku sądu pierwszej instancji dalsze postępowanie toczy się według przepisów kodeksu wojskowego postępowania karnego.

Art. 11.

§ 1. Wznowienie postępowania i dalsze postępowanie w razie wznowienia odbywa się według przepisów kodeksu wojskowego postępowania karnego.

§ 2. Niezałatwione wnioski o wznowienie przekazuje się właściwemu sądowi tak, jak gdyby zostały podane po dniu wejścia w życie kodeksu wojskowego postępowania karnego.

§ 3. Dokonanego na mocy przepisów dotychczasowych sprawdzenia faktycznych okoliczności sprawy powtarzać nie należy, rozpoczęte zaś sprawdzanie należy dokończyć na mocy powyższych przepisów.

Art. 12.

§ 1. Z dniem wejścia w życie kodeksu wojskowego postępowania karnego dotychczasowi obrońcy wojskowi przestają być obrońcami wojskowymi, jeżeli nie zostaną wpisani na listę obrońców wojskowych w myśl art. 58 i 59 kodeksu wojskowego postępowania karnego.

§ 2. Dotychczasowi obrońcy wojskowi mogą jako obrońcy wojskowi występować nadal w tych poszczególnych sprawach karnych, w których przyjęli obronę przed dniem wejścia w życie kodeksu wojskowego postępowania karnego, nawet jeżeli nie zostaną wpisani na listę obrońców wojskowych w myśl art. 58 i 59 kodeksu wojskowego postępowania karnego.

§ 3. Dotychczasowi obrońcy wojskowi, którzy odpowiadają warunkom przepisanym w art. 58 lit. a), b) lub c) kodeksu wojskowego postępowania karnego, mogą być wpisani na listę obrońców wojskowych również bez ich prośby, o czym należy ich powiadomić.

Art. 13.

Kary pozbawienia wolności, których wykonanie zostało zarządzone przed dniem wejścia w życie kodeksu wojskowego postępowania karnego, należy od dnia wejścia jego w życie wykonywać wedle przepisów tego kodeksu.

Art. 14.

Na obszarze województwa śląskiego prawa i obowiązki policji państwowej, przewidziane w kodeksie wojskowego postępowania karnego, ma również wojewódzka policja śląska.

Art. 15.

Wykonanie dekretu niniejszego porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Art. 16.

Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1937 r.

§ 2. Dotychczasowi obrońcy wojskowi mogą jako obrońcy wojskowi wystąpować nadal w tych poszczególnych sprawach karnych, w których przyjęli obronę przed dniem wejścia w życie kodeksu wojskowego postępowania karnego, nawet jeżeli nie zostaną wpisani na listę obrońców wojskowych w myśl art. 58 i 59 kodeksu wojskowego postępowania karnego.

§ 3. Dotychczasowi obrońcy wojskowi, którzy odpowiadają warunkom przepisanym w art. 58 lit. a), b) lub c) kodeksu wojskowego postępowania karnego, mogą być wpisani na listę obrońców wojskowych równie bez ich prośby, o czym należy ich powiadomić.

Art. 13.

Kary pozbawienia wolności, które w wykonaniu zostało zarządzone przed dniem wejścia w życie kodeksu wojskowego postępowania karnego, należy od dnia wejścia jego w życie wykonywać według przepisów tego kodeksu.

Art. 14.

Na obszarze województwa śląskiego prawa i obowiązki policji państwowej, przewidziane w kodeksie wojskowego postępowania karnego, ma również województwa policja śląska.

Art. 15.

Wykonanie dekretu ministerskiego porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Art. 16.

Dekret ministerski wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1927 r.

PRAWO O USTROJU SĄDÓW WOJSKOWYCH

DEKRET
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 29 września 1936 r.

PRAWO O USTROJU SĄDÓW WOJSKOWYCH.

(Ogłoszony w Dz. U. R. P. Nr 76, poz. 536 z dnia 6 października 1936 r.).

Na podstawie art. 55 ust. (1) ustawy konstytucyjnej i art. 1 pkt. a) ustawy z dnia 2 lipca 1936 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania dekretów (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 363) postanawiam co następuje:

DZIAŁ I.
WŁAŚCIWOŚĆ SĄDÓW WOJSKOWYCH.

Art. 1.

Sądy wojskowe [1]) sprawują w wojsku i marynarce wojennej wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych [2]).

[1]) Istnienie sądownictwa wojskowego jest uzasadnione koniecznością właściwego zorganizowania dowodzenia. Ponieważ dla celów dowodzenia koniecznym jest utrzymanie karności i porządku prawnego w dowodzonym oddziale, stąd też konsekwentnie musi być przeprowadzoną myśl uposażenia dowódcy w taki aparat pracy, przy pomocy którego zadania te mogłyby być zrealizowane. Szeroko nawet rozbudowany system represji dyscyplinarnej okazuje się niewystarczający w tych wszystkich przypadkach, w których mamy do czynienia z czynem, poważnie zagrażającym karności lub porządkowi prawnemu. Dla takich spraw należało stworzyć odrębny aparat pracy dowódcy; — tym aparatem jest sądownictwo wojskowe, którego ustrój przewiduje szczególny sposób współdziałania dowódcy w wymiarze sprawiedliwości przez zwierzchników sądowo-karnych.

O sądownictwie wojskowym stanowi art. 70 ust. 2 ustawy konstytucyjnej zapowiadając, że „odrębną organizację sądów wojskowych, ich właściwość, tok postępowania oraz prawa i obowiązki członków tych sądów, określą ustawy".

Sądy wojskowe, zorganizowane wedle prawa o ustroju sądów wojskowych, są sądami szczególnymi w porównaniu z sądami powszechnymi (art. 1 § 3 prawa o ustroju sądów powszechnych Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 102, poz. 863). Z cha-

rakteru sądów wojskowych jako sądów szczególnych wynika konieczność ścisłego określenia (niedopuszczającego wykładni rozszerzającej) tych podmiotów, które podlegają właściwości tych sądów, oraz przestępstw uzasadniających tą właściwość. Art. 2, 3 i 4 u. s. w. normują kwestję właściwości sądownictwa wojskowego, a wyliczenia zawarte w tych artykułach są taksatywne. Wedle art. 14 § 1 k. w. p. k., orzeczenie wydane przez sąd wojskowy względem osoby, która w danej sprawie nie podlega orzecznictwu sądów wojskowych, jest z mocy samego prawa nieważne. Nieważność takiego orzeczenia może być stwierdzona w każdym czasie przez sąd określony w art. 15 k. w. p. k. Jest to konsekwencją zasady wyrażonej w art. 68 ust. 4 ustawy konstytucyjnej, że „nikt nie może być pozbawiony sądu, któremu z prawa podlega".

[2]) Przepis niniejszego art. określa ogólnie właściwość sądów wojskowych, postanawiając że sprawują one w wojsku i marynarce wojennej wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych. Zasada ta nie zna żadnych wyjątków, o ile chodzi o przestępstwa do rozpoznawania których są właściwe sądy karne powszechne; w sprawach karnych o takie przestępstwa są zawsze właściwe sądy wojskowe w stosunku do osób podlegających lub poddanych sądownictwu wojskowemu, a to w myśl art. 1 w związku z art. 2 — 4 u. s. w. oraz art. 1 § 3. prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 102, poz. 863). Natomiast, o ile chodzi o przestępstwa, które z mocy szczególnych przepisów są wyłączone z pod właściwości sądów powszechnych, a przekazane do właściwości sądów szczególnych, to w sprawach karnych o takie przestępstwa sądy wojskowe, które są również sądami szczególnymi, będą właściwe tylko wtedy, jeżeli szczególny przepis tak stanowi. Pod tym kątem widzenia należy rozpatrzeć sprawy o przestępstwa przekazane orzecznictwu karno-administracyjnemu oraz o przestępstwa karno-skarbowe.

A. Przestępstwa przekazane orzecznictwu karno-administracyjnemu.

W myśl szczególnego przepisu prawa sądy wojskowe sprawują wymiar sprawiedliwości w tych sprawach, a w szczególności w sprawach:

1) o wykroczenia przewidziane w części szczególnej prawa o wykroczeniach i w art. 8 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach, z wyjątkiem wykroczeń przewidzianych w art. 17, 22, 25, 32 — 36, 45 — 50, 51, 52, 53, 56, 58, 59, 62 i 65 prawa o wykroczeniach — a to z mocy art. 16 § 2 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach;
2) o wykroczenia przewidziane w art. 23 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu Państwa (Dz. U. R. P. Nr 94, poz. 851) — a to z mocy art. 33 § 2 wymienionego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej;
3) o wszystkie inne przestępstwa należące do właściwości władz administracyjnych, tudzież o wykroczenia z art. 17, 22, 25, 32 — 36, 45 — 50, 51, 52, 53, 56, 58, 59, 62 i 65 prawa o wykroczeniach, jeżeli przestępstwo popełnione zostało:
   a) podczas wykonywania służby, lub w związku z czynnością służbową;
   b) w obrębie objektów będących w zarządzie lub w dyspozycji władz wojskowych;
   c) przeciw władzom lub osobom wojskowym;

d) z równoczesnym naruszeniem przez czyn przepisów wydanych przez władze wojskowe;

a to z mocy art. 60 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 365) w brzmieniu art. 30 ust. 3 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 60, poz. 573).

B. Przestępstwa karno-skarbowe.

Wedle art. 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym sprawy skarbowe nie podlegają orzecznictwu karno-administracyjnemu, a udział władz skarbowych w wymiarze sprawiedliwości karnej jest unormowany w prawie karno-skarbowym z dnia 3 listopada 1936 r. (Dz. U. R. P. Nr 84 poz. 581). Wedle art. 1 powyższego prawa unormowany jest szczególny tryb postępowania dla spraw o występki skarbowe polegające na naruszeniu przepisów w zakresie: 1) prawa celnego, 2) monopolu tytoniowego, 3) monopolu spirytusowego oraz sprzedaży napojów alkoholowych, 4) monopolu solnego, 5) monopolu zapałczanego i opodatkowania zapalniczek, 6) monopolu loteryjnego, 7) sztucznych środków słodzących, 8) opodatkowania piwa, 9) opodatkowania wina i miodu syconego, 10) opodatkowania drożdży, 11) opodatkowania kwasu octowego, 12) opodatkowania kwasu węglowego, 13) opodatkowania cukru, 14) opodatkowania olejów mineralnych, 15) opodatkowania tłuszczów, 16) opłaty od kart do gry, 17) opodatkowania węgla, 18) opłat od wyrobu, przerobu, oczyszczania, magazynowania i sprzedaży artykułów monopolowych lub podlegających podatkowi, 19) regulowania gospodarki cukrowej i buraczanej, 20) obrotu papierami premiowymi, 21) obrotu towarowego z W. M. Gdańskiem. W tych sprawach sądy wojskowe nie są właściwe — a wymieniona powyżej ustawa karno-skarbowa zastrzega dla tych spraw właściwość władz skarbowych i sądów karnych powszechnych.

W pozostałych ustawach skarbowych, zawierających sankcje karne a nie podpadających pod dekret Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie karno-skarbowym, udział władz skarbowych w wymiarze sprawiedliwości karnej, w postaci orzekania w przedmiocie naruszeń tych ustaw, nie wyklucza w żadnym wypadku, w razie żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego, stosowania przepisów o postępowaniu sądowym w sprawach karno-administracyjnych. (Uchwała całej Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 1930 r.). Stąd też w sprawach tych będzie również właściwy sąd wojskowy, pod warunkiem że chodzi o osobę podlegającą lub poddaną sądownictwu wojskowemu. Do tych ustaw zaliczyć należy np. ustawę o państwowym podatku dochodowym (Dz. U. R. P. z roku 1936 Nr 2, poz. 6), ustawę z dnia 16 lipca 1920 r. o podatku od kapitałów i rent (Dz. U. R. P. Nr 76, poz. 517), ustawę z dnia 15 lipca 1925 r. o państwowym podatku przemysłowym (Dz. U. R. P. z roku 1934 Nr 76, poz. 716), ustawę z dnia 29 maja 1920 r. o opodatkowaniu spadków i darowizn (Dz. U. R. P. Nr 49, poz. 299), ustawę z dnia 7 lipca 1926 r. o opłatach stemplowych (Dz. U. R. P. z 1935 r. Nr 64, poz. 404) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 czerwca 1924 r. o lichwie pieniężnej (Dz. U. R. P. Nr 56, poz. 574) dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 kwietnia 1936 r. w sprawie obrotu pieniężnego z zagranicą oraz obrotu zagranicznymi i krajowymi środkami płatniczymi (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 249).

Zob. także art. 155 i nast. ordynacji podatkowej z dnia 15 marca 1934 r. (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr 14 poz. 134).

Art. 2.

§ 1. Właściwości sądów wojskowych podlegają:

a) żołnierze [1]) w czynnej służbie wojskowej [2]) i w stanie nieczynnym [3]);

b) osoby, które przebywają przy jednostce wojskowej zmobilizowanej lub będącej poza granicami Rzeczypospolitej [4]);

c) osoby, należące do załogi lub wzięte w charakterze służbowym na pokład okrętu należącego do marynarki wojennej, albo też statku wcielonego do niej w czasie mobilizacji lub wojny [5]);

d) jeńcy wojenni i zakładnicy, pozostający pod nadzorem wojskowym [6]).

§ 2. Właściwość sądów wojskowych co do osób, wymienionych w § 1, rozciąga się na wszystkie przestępstwa, popełnione w czasie istnienia okoliczności, określonych w § 1, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej [7]).

[1]) Istotnym znamieniem żołnierza, odróżniającym go od innego obywatela nie będącego żołnierzem, jest posiadanie stopnia wojskowego. Każdy żołnierz posiada stopień wojskowy, przyczym stopień najniższy szeregowca (równorzędny) lub marynarza otrzymuje żołnierz bez szczególnego nadania z chwilą wcielenia go do jednostki wojskowej lub przydzielenia na pewne stanowisko służbowe. (Zob. art. 3, 8 i 10 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 października 1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców Dz. U. R. P. Nr 89, poz. 747 oraz rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 marca 1928 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców marynarki wojennej Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 251).

[2]) Czynna służba wojskowa jest stanem faktycznym, polegającym na wypełnianiu przez żołnierza obowiązków i korzystaniu w czasie trwania tego stanu z praw, jakie wynikają z dotyczących ustaw, rozporządzeń, regulaminów, instrukcyj, rozkazów i wogóle przepisów, normujących obowiązek wykonywania tej służby. Służbę czynną musi żołnierz spełniać osobiście w zakresie ciążącego na nim obowiązku, bądźto w jednostce wojskowej, bądźto na stanowisku służbowym wyznaczonym przez przełożonego wojskowego; naruszenie tego obowiązku jest przestępstwem wojskowym, zagrożonym karą w rozdziale VII kodeksu karnego wojskowego.

Stan czynnej służby wojskowej rozpoczyna się u żołnierza z chwilą wcielenia do jednostki wojskowej lub z chwilą przydzielenia na stanowisko służbowe, w myśl szczególnego rozkazu przełożonego — kończy się zaś z chwilą zwolnienia żołnierza z czynnej służby, na podstawie zarządzenia zawartego w pisemnym rozkazie przełożonego. Zarówno akt wcielenia (przydziału) jak akt zwolnienia dotyczyć muszą indywidualnie oznaczonego żołnierza a przeto ogólne rozkazy np. o powołaniu do służby danego rocznika lub o zwolnieniu rocznika, o zwolnieniu z ćwiczeń, rozkaz demobilizacyjny i t. p. stosunku służby czynnej nie zawiązują, ani też go nie rozwiązują, o ile brak było rozkazu o wcieleniu (przydziale) lub zwolnieniu z czynnej służby, dotyczącego indywidualnie oznaczonego żołnierza.

Żołnierzami w czynnej służbie wojskowej są:

a) szeregowcy i podoficerowie, pełniący obowiązkową lub ochotniczą służbę czynną (rozdz. IX i XI dział A ust. o powsz. obow. wojsk. z dn. 23/5 1924 r. Dz. U. R. P. z 1933 r. Nr 60, poz. 455);

b) należący do rezerwy, w czasie odbywania ćwiczeń, oraz w czasie pełnienia służby wojskowej w myśl art. 78 i 83 powyższej ustawy;

c) należący do pospolitego ruszenia w czasie pełnienia służby wojskowej w myśl art. 84 i 85 powyższej ustawy;

d) oficerowie zawodowi (art. 14 — 16 ust. z 23/3 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów W. P. Dz. U. R. P. Nr. 32 poz. 256, oraz art. 42 ust. z 20/6 1924 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów polskiej marynarki wojennejj Dz. U. R. P. Nr 64, poz. 626);

e) oficerowie kontraktowi i oficerowie czasu wojny (art. 102 i nast. powyższej ustawy z 23/3 1922 r., § 117 rozp. wykonawczego do tejże ustawy, ogłoszonego w Dz. Rozk. M. S. Wojsk. Nr 11 z 20/3 1923 r., oraz art. 42 ustawy z 20/6 1924 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów polskiej marynarki wojennej (Dz. U. R. P. Nr 64, poz. 626);

f) oficerowie zawodowi w stanie spoczynku w czasie pełnienia służby w myśl art. 74 wymienionej wyżej ustawy z 23/3 1922 r., oraz w myśl art. 42 wymienionej wyżej ustawy z 20/6 1924 r.;

g) podoficerowie zawodowi (art. 100 i 101 rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców Dz. U. R. P. Nr 89, poz. 747), oraz podoficerowie zawodowi i starsi marynarze zawodowi marynarki wojennej (art. 55 i nast. rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/3 1928 r. Dz. U. R. P. z 1933 r. Nr 12, poz. 85);

h) nadterminowi (art. 77 powołanego wyżej rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r., oraz art. 51 powołanego wyżej rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/3 1928 r.);

i) podoficerowie zawodowi w stanie spoczynku w czasie pełnienia służby (art. 118 i 133 powołanego wyżej rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r.) oraz podoficerowie zawodowi i starsi marynarze zawodowi marynarki wojennej — w stanie spoczynku — w czasie pełnienia służby (art. 86 powołanego wyżej rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/3 1928 r.);

j) podchorążowie, w czasie pobytu w szkole, oraz w czasie pełnienia służby, określonej w art. 152 powołanego wyżej rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r.;

k) spełniający obowiązek służby pomocniczej na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie pomocniczej z dnia 24 września 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr 86, poz. 783);

l) spełniający obowiązek wojskowej służby kolejowej w myśl art. 7 ustawy z dnia 27/3 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 160) w brzmieniu zmienionym ustawą z dn. 7/11 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr 109, poz. 844);

ł) spełniający obowiązek służby wojskowej w pocztach, radjotelegrafach, telegrafach i telefonach wojskowych w myśl art. 7 ustawy z dn. 18 grudnia 1920 r. (Dz. U. R. P. z 1936 r., Nr 51, poz. 367);

m) spełniający obowiązek wojskowej służby drogowej, lub wojskowej służby żeglugi śródlądowej w myśl art. 6 i 8 ustawy z dn. 25 lutego 1932 r. o dro-

gach lądowych i drogach wodnych śródlądowych w czasie wojny lub grożącego Państwu niebezpieczeństwa (Dz. U. R. P. Nr 26, poz. 230);

n) oficerowie, podoficerowie i szeregowcy rezerwy w czasie odbywania ochotniczych lotów ćwiczebnych na zasadzie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr 27 poz. 246).

Charakter żołnierzy w służbie czynnej uzyskują również oficerowie i szeregowi policji państwowej, tudzież oficerowie i szeregowi straży granicznej w razie wcielenia Policji Państwowej wzgl. Straży Granicznej do sił zbrojnych Państwa. W szczególności takie wcielenie Policji Państwowej przewiduje art. 28 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6/3 1928 r. o Policji Państwowej (Dz. U. R. P. Nr 28, poz. 257) w razie częściowej lub całkowitej mobilizacji, albo w innych wypadkach, w których ze względu na interes obrony Państwa, Rada Ministrów uzna to za konieczne. Analogiczne postanowienia co do oficerów i szeregowych Straży Granicznej zawierają art. 10 i 87 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o Straży Granicznej (Dz. U. R. P. Nr 37, poz. 349).

[3]) W stanie nieczynnym mogą pozostawać następujący żołnierze:

a) oficerowie zawodowi wojska i marynarki wojennej (art. 14 — 16 ustawy z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojska Polskiego Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 256 oraz art. 42 ustawy z dnia 20 czerwca 1924 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów polskiej marynarki wojennej Dz. U. R. P. Nr 64, poz. 626);

b) podoficerowie zawodowi wojska i marynarki wojennej oraz starsi marynarze zawodowi (art. 100 i 101 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 października 1931 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców Dz. U. R. P. Nr 89, poz. 747 oraz art. 55 i nast. rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 marca 1928 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców marynarki wojennej (Dz. U. R. P. z 1933 r. Nr 12, Nr. 85).

Żołnierz zawodowy znajduje się w stanie nieczynnym od dnia zwolnienia go z czynnej służby na podstawie zarządzenia o przeniesieniu go w stan nieczynny, do dnia objęcia z powrotem stanowiska służbowego na skutek przydziału.

[4]) Przepis pktu b) odnosi się do osób cywilnych, przebywających przy jednostce wojskowej zmobilizowanej lub będącej poza granicami Rzeczypospolitej, a to bez względu na to, czym ten pobyt jest uwarunkowany — a więc mogą to być np. funkcjonariusze państwowi lub pracownicy kontraktowi (np. personel kancelaryjny, komisarz cywilny i jego personel i t. p.), jak i osoby, których pobyt przy jednostce zmobilizowanej lub będącej poza granicami Rzeczypospolitej jest czysto faktyczny, nie uzasadniony żadnym stosunkiem prawno-publicznym lub prywatnym do wojska (np. sprawozdawcy wojenni i t. p.). Sam fakt przebywania tych osób cywilnych przy jednostce wojskowej zmobilizowanej lub przebywającej poza granicami Rzeczypospolitej, uzasadnia ich podległość sądom wojskowym.

Jednostką wojskową zmobilizowaną jest ta jednostka wojska lub marynarki wojennej, która na skutek zarządzenia mobilizacyjnego ukończyła już całkowicie swe czynności mobilizacyjne. Czy jednostka wojskowa jest zmobilizowana jest kwestią faktu, podlegającą badaniu w postępowaniu karnym.

[5]) Właściwości sądów wojskowych podlegają przeto:

a) osoby cywilne należące do załogi okrętu, oraz do załogi statku wcielonego do marynarki wojennej;

b) osoby cywilne wzięte w charakterze służbowym na pokład okrętu lub statku wcielonego do marynarki wojennej — tj. osoby nie należące do załogi (obsługi) okrętu lub statku, lecz których pobyt na okręcie lub statku jest związany z pełnieniem przez nie czynności służbowych (np. urzędnik państwowy odbywający podróż służbową na okręcie lub statku).

Osoby należące do załogi okrętu lub wzięte na pokład okrętu w charakterze urzędowym odpowiadają za popełnione przestępstwa zawsze przed sądem wojskowym — natomiast osoby należące do załogi statku lub wzięte na pokład statku w charakterze urzędowym podlegają sądom wojskowym tylko w czasie wojny lub mobilizacji, gdy statek został wcielony do marynarki wojennej.

Pod pojęcie „okrętu" podpadają jedynie okręty wojenne, należące do marynarki wojennej, podczas gdy inne objekty pływające (np. statki handlowe, pasażerskie i t. p.) noszą nazwę: „statków".

[6]) Wedle regulaminu dotyczącego praw i zwyczajów wojny lądowej stanowiącego aneks do konwencji haskiej z dnia 18 października 1907 r. (Dz. U. R. P. z 1927 r. Nr 21, poz. 158), tudzież konwencji dotyczącej traktowania jeńców wojennych, podpisanej w Genewie dnia 27 lipca 1929 r. (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 103, poz. 866) za jeńca wojennego uważa się bądź osobę która, będąc członkiem sił zbrojnych państwa wojującego, popadła w moc nieprzyjaciela, bądź też osobę, zaopatrzoną w odpowiednią legitymację, towarzyszącą armii ale nie wchodzącą w jej skład, która popadła w moc nieprzyjaciela, i którą nieprzyjaciel uznaje za stosowne zatrzymać. Jeniec pozostaje zawsze w mocy rządu nieprzyjacielskiego, a nie jednostek lub oddziałów, które dokonały wzięcia w niewolę.

Zakładnikiem jest osoba, pozostająca pod władzą nieprzyjaciela, która osobą swą poręcza dopełnienie zobowiązań przez stroną drugą. Również zakładnik pozostaje w mocy rządu nieprzyjacielskiego, nie zaś jednostek lub oddziałów, które daną osobę wzięły w swą moc w charakterze zakładnika.

Warunkiem podległości jeńców wojennych i zakładników sądom wojskowym jest, aby pozostawali oni pod nadzorem wojskowym. Nadzór ten może się wyrażać zarówno w tej formie, że osoby te przebywają w specjalnych miejscach przeznaczonych na ich pobyt (obozy), jak również i w innej formie, wskazującej jednak niewątpliwie na nadzór nad nimi władzy wojskowej.

Co do podległości sądom wojskowym jeńców wojennych, nie pozostających pod nadzorem wojskowym, zob. uw. 2 do art. 3 lit. a).

[7]) Osoby wymienione w § 1 odpowiadają przed sądami wojskowymi za wszystkie przestępstwa popełnione przez nie w czasie istnienia okoliczności, które uzasadniają właściwość sądów wojskowych. Okoliczności te wymienione są w § 1. Osoby te odpowiadają za wszystkie przestępstwa pospolite, oraz za te przestępstwa wojskowe, których mogą się dopuścić w myśl kodeksu karnego wojskowego. Wyjątek od tej zasady przewiduje art. 6 u. s. w.

Art. 3.

Właściwości sądów wojskowych podlegają również [1]):

a) inne osoby, prócz wymienionych w art. 2, mogące się dopuścić przestępstw wojskowych — za dotyczące przestępstwa wojskowe [2]);

b) osoby, które na zasadzie stosunku publiczno-prawnego lub umownego pełnią służbę w poszczególnych działach administracji wojskowej [3]) — za popełnione w czasie trwania tego stosunku przestępstwa, przewidziane w art. 100 i 104 kodeksu karnego, oraz za przestępstwa, przewidziane w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu Państwa (Dz. U. R. P. Nr 94, poz. 851);

c) inne osoby na podstawie szczególnych przepisów — za przestępstwa, określone w tych przepisach [4]).

[1]) Podczas gdy art. 2 wylicza te kategorie osób, które odpowiadają przed sądami wojskowymi za wszystkie przestępstwa, popełnione w czasie trwania okoliczności uzasadniających właściwość tych sądów — to art. 3 wylicza te kategorie osób, które za niektóre tylko przestępstwa, bądź wojskowe, bądź pospolite, odpowiadają przed sądami wojskowymi.

[2]) Wedle art. 3 lit. a) podlegają właściwości sądów wojskowych:

a) w myśl art. 33, § 1, 3 i 4 k. k. w. — osoby stanu urlopowanych, osoby obowiązane do służby pomocniczej, do wojskowej służby kolejowej, do służby wojskowej w pocztach, radiotelegrafach, telegrafach i telefonach wojskowych, do wojskowej służby drogowej lub wojskowej służby żeglugi śródlądowej, osoby obowiązane do służby wojskowej w charakterze oficera kontraktowego lub oficera czasu wojny, żołnierze w stanie spoczynku obowiązani do czynnej służby wojskowej — za przestępstwa przewidziane w art. 45, 46 i 47 k. k. w.;

b) w myśl art. 105 k. k. w. — wartownicy cywilni, którzy pełniąc na zasadzie stosunku służbowego lub umownego czynności wartownicze w poszczególnych działach administracji wojskowej, lub w wojskowych przedsiębiorstwach skomercjalizowanych dopuszczą się w czasie trwania takiego stosunku przestępstwa, przewidzianego w art. 81, 82 lub 92 k. k. w.;

c) w myśl art. 71 i 80 k. k. w. — osoby stanu urlopowanych oraz osoby wojskowe w stanie spoczynku nie pełniące czynnej służby wojskowej, które w warunkach przewidzianych w art. 71 k. k. w. dopuszczą się przestępstwa z rozdziału VIII kodeksu karnego wojskowego, albo też które w warunkach przewidzianych w art. 80 k. k. w. dopuszczą się przestępstwa z art. 73, lub 75 — 78 k. k. w.;

d) w myśl art. 108 k. k. w. — jeńcy wojenni nie pozostający pod nadzorem wojskowym za przestępstwa przewidziane w art. 106 i 107 k. k. w. O ile jeńcy wojenni pozostają pod nadzorem wojskowym, podlegają oni sądom wojskowym ponadto za wszystkie przestępstwa pospolite oraz za przestępstwa wojskowe, przewidziane w rozdziale VIII k. k. w., w myśl art. 2 § 1 lit. d) u. s. w.

[3]) Do osób tych zaliczyć należy osoby cywilne, które w charakterze funkcjonariuszów państwowych lub pracowników kontraktowych pełnią służbę w administracji wojskowej.

[4]) Przepisami: § 426 rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych z dnia 28 sierpnia 1934 r. w sprawie wykonania ustawy o powszechnym obowiązku woj-

skowym (Dz. U. R. P. Nr 83, poz. 757) oraz § 91 ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych z dnia 17 marca 1933 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 132) — podoficerowie i szeregowcy stale urlopowani, oraz podoficerowie i szeregowcy urlopowani na ściśle określony termin, zostali poddani właściwości sądów wojskowych za występek zawarcia małżeństwa bez zezwolenia władzy wojskowej (art. 95 k. k. w.).

Art. 4.

§ 1. W czasie wojny, mobilizacji, lub gdy wymaga tego interes obrony Państwa, może Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wojskowych poddać drogą rozporządzenia właściwości sądów wojskowych osoby, podlegające właściwości sądów powszechnych, za przestępstwa, które uzna za niebezpieczne dla obrony państwa [1]).

§ 2. Naczelny Wódz może wydawać w czasie wojny zarządzenia o treści przewidzianej w § 1 na obszarach, na których został wprowadzony stan wojenny [2]), tudzież na okupowanych obszarach państwa nieprzyjacielskiego [3]).

§ 3. Rozporządzenia i zarządzenia, wymienione w § 1, 2, powinny być o ile możności — niezależnie od ogłoszenia — podane do powszechnej wiadomości przez obwieszczenia w miejscach publicznych lub w inny sposób.

§ 4. Rozporządzenia i zarządzenia, wymienione w § 1, 2, należy natychmiast uchylić, jeżeli ustały przyczyny, dla których je wydano.

[1]) Zob. art. 385 ust. 1 lit. b) i 386 k. w. p. k.

[2]) Zob. art. 1 rozp. P. R. z dnia 16 stycznia 1928 r. o stanie wojennym (Dz. U. R. P. Nr 8, poz. 54). Zob. również art. 79 ustawy konstytucyjnej.

[3]) Wedle art. 42 regulaminu dotyczącego praw i zwyczajów wojny lądowej (Dz. U. R. P. z 1927 r. Nr 21, poz. 160) „terytorium uważa się za okupowane jeżeli faktycznie znajduje się pod władzą armii nieprzyjacielskiej. Okupacja rozciąga się jedynie na te terytoria, gdzie ta władza jest ustanowiona i gdzie może być wykonywaną". Wedle art. 43 powyższego regulaminu „z chwilą faktycznego przejścia władzy z rąk rządu legalnego do rąk okupanta, tenże poweźmie wszystkie będące w jego mocy środki celem przywrócenia i zapewnienia, o ile to jest możliwem, porządku i życia społecznego, przestrzegając, z wyjątkiem bezwzględnych przeszkód, prawa obowiązujące w tym kraju".

Art. 5.

§ 1. Właściwość sądów wojskowych w zakresie przestępstw wojskowych nie ustaje, mimo że przestały istnieć okoliczności, które tę właściwość uzasadniały [1]).

§ 2. Właściwość sądów wojskowych w zakresie przestępstw pospolitych ustaje z chwilą ustania okoliczności, które tę właściwość uzasadniały, jeżeli sądowi wojskowemu nie został jeszcze złożony akt oskarżenia [2]). Po złożeniu aktu oskarżenia właściwość sądów wojskowych ustaje, jeżeli ustały okoliczności, które uzasadniały właściwość sądów wojskowych i jeżeli prokurator wojskowy najpóźniej przed rozpoczęciem rozprawy głównej postawi w sądzie wojskowym wniosek o odstąpienie sprawy władzy właściwej [3]).

§ 3. Przepis § 2 nie dotyczy jednak przestępstw pospolitych:

a) którymi naruszono wojskowy obowiązek służbowy;

b) wymienionych w art. 3 lit. b);

c) pozostających w zbiegu z przestępstwem wojskowym, albo pospolitym pod a), b) określonym [4]).

§ 4. Właściwość sądów wojskowych w zakresie przestępstw wymienionych w § 3 ustaje, jeżeli przestały istnieć okoliczności, które tę właściwość uzasadniały i jeżeli prokurator wojskowy najpóźniej przed rozpoczęciem rozprawy głównej postawi w sądzie wojskowym wniosek o ich odstąpienie władzy właściwej [5]).

§ 5. W toku dochodzenia odstąpienie sprawy następuje przez prokuratora wojskowego.

[1]) Jeżeli przestępstwo popełniono w czasie istnienia okoliczności uzasadniających właściwość sądów wojskowych (art. 2, 3, 4. u. s. w.), to późniejsza zmiana tych okoliczności wywiera wpływ na zmianę właściwości sądownictwa wojskowego na powszechne tylko wtedy, jeśli chodzi o przestępstwa pospolite; nie ma natomiast zmiana tych okoliczności żadnego wpływu na właściwość sądownictwa wojskowego, jeżeli chodzi o przestępstwo wojskowe. Co do przestępstw wojskowych, sądy wojskowe pozostają i nadal właściwe i zasada ta nie zna żadnych wyjątków.

[2]) W przypadkach, określonych w § 2 zdanie pierwsze, odstąpienie sprawy władzy właściwej jest obligatoryjne. W sprawach o przestępstwa pospolite, po ustaniu okoliczności uzasadniających właściwość sądów wojskowych — ustaje również właściwość sądów wojskowych. Przed odstąpieniem sprawy władzy właściwej sąd wojskowy, jako niewłaściwy, może spełniać tylko czynności niecierpiące zwłoki (por. art. 234 § 5 k. w. p. k.). Wydanie wyroku w takiej sprawie przez sąd wojskowy, powodowałoby jego nieważność w myśl art. 14 k. w. p. k. Zob. również art. 373 lit. e) oraz 374 § 2 k. w. p. k.

Odstąpienie sprawy władzy właściwej zarządza: w toku dochodzenia prokurator wojskowy (oficer sądowy) w myśl § 5 niniejszego art. i art. 37 k. w. p. k.— w toku śledztwa zaś wojskowy sędzia śledczy na wniosek prokuratora wojskowego w myśl art. 234 § 2 k. w. p. k.

[3]) Postawienie takiego wniosku przez prokuratora wojskowego (oficera sądowego), któremu równocześnie w myśl art. 243 k. w. p. k. musi towarzyszyć cofnięcie aktu oskarżenia, powoduje ten skutek, że właściwość sądu wojskowego

nie jest w danej sprawie nadal uzasadnioną, wobec czego sąd na wniosek prokuratora wojskowego (oficera sądowego) odstępuje sprawę władzy właściwej. Na postawienie wniosku potrzebuje prokurator wojskowy zgody zwierzchnika sądowo-karnego w myśl art. 109 § 1. lit. c) u. s. w.

Po rozpoczęciu rozprawy głównej o przestępstwo pospolite, mimo ustania okoliczności, które tę właściwość uzasadniały, właściwość sądu wojskowego nie ustaje. Wedle art. 243 w związku z art. 300 k. w. p. k. sąd wojskowy orzeknie niewłaściwość sądu wojskowego tylko wówczas, gdy sąd wojskowy nie był wogóle właściwym dla danej sprawy i okoliczność ta ujawniła się na rozprawie. (Zob. art. 310 § 3 k. w. p. k.).

Co do określenia „rozpoczęcie rozprawy głównej" zob. art. 272 § 1. k. w. p. k.

[4]) W § 3 lit. b) art. niniejszego chodzi tylko o przestępstwa wymienione w art. 3 lit. b) bez względu na to, przez jakie osoby przestępstwa te zostały popełnione.

[5]) Odstąpienie sprawy władzy właściwej o przestępstwo określone w § 3 jest zawsze tylko fakultatywne, niezależnie od tego, czy wniesiono już akt oskarżenia, czy też jeszcze nie. Zob. poza tym uw. 3 do niniejszego art.

Art. 6.

§ 1. Jeżeli przestępstwo pospolite popełnione zostało przez osoby, podlegające właściwości sądów wojskowych, wspólnie z osobami podlegającemi właściwości sądów powszechnych, albo jeżeli przestępstwo pospolite, popełnione przez osoby, podlegające właściwości sądów wojskowych, pozostaje w bezpośrednim związku z przestępstwem, popełnionym przez osoby, podlegające właściwości sądów powszechnych — sąd wojskowy odstępuje sprawę sądowi powszechnemu, jeżeli prokurator wojskowy zwróci się do sądu wojskowego z takim wnioskiem.

§ 2. W toku dochodzenia odstąpienie sprawy następuje przez prokuratora wojskowego.

Wniosek prokuratora do sądu (§ 1) względnie zarządzenie o odstąpieniu sprawy (§ 2), wymaga uprzedniej zgody zwierzchnika sądowo-karnego w myśl art. 109 § 1 lit. c). W wojskowym sądzie rejonowym odnośne uprawnienia przysługują oficerowi sądowemu w myśl art. 37 § 2 k. w. p. k.

Do sądu powszechnego następuje przekazanie całej sprawy karnej, — tak że w tym jedynym, wyjątkowym przypadku sąd powszechny będzie właściwym w sprawie, która w myśl art. 2 lub 3 należy w zasadzie do właściwości sądów wojskowych.

Do sądu powszechnego może nastąpić odstąpienie sprawy także o przestępstwo pospolite o znamionach z art. 5 § 3, gdyż art. 6 nie zawiera pod tym względem żadnych zastrzeżeń. Jeżeli jednak przestępstwo pospolite pozostawałoby w zbiegu z przestępstwem wojskowym (art. 5 § 3 lit. c)), musi uprzednio nastąpić wyłączenie ze sprawy przestępstwa wojskowego, albowiem wedle art. 5 § 1 wła-

ściwość sądów wojskowych w zakresie przestępstw wojskowych nie ustaje, choćby nawet przestały istnieć okoliczności, które tę właściwość uzasadniały.

Wedle § 48 lit. b) rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych z dnia 17.III.1933 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 132), podoficer lub szeregowiec w przypadku, gdy za popełnione przestępstwo przekazany został sądowi powszechnemu i przebywa w areszcie tymczasowym sądu powszechnego, albo też przed tym sądem staje na rozprawie, nie ma prawa w tym czasie nosić munduru wojskowego — o ile w myśl § 49 cyt. rozp. nie otrzymał na to zezwolenia dowódcy okręgu korpusu. Analogiczne postanowienie zawiera § 14. rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych z dnia 5. czerwca 1934 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców marynarki wojennej (Dz. U. R. P. Nr 65, poz. 580).

Art. 7.

W razie sporu o właściwość między sądem wojskowym a sądem powszechnym, stosuje się przepisy art. 36 i 37 kodeksu postępowania karnego.

Artykuły te brzmią:

„art. 36.

Jeżeli sąd wojskowy przekaże sprawę sądowi powszechnemu, lub nie przyjmie sprawy przekazanej mu przez sąd powszechny, sprawę rozpoznaje sąd powszechny w zakresie prawa karnego powszechnego".

„art. 37.

§ 1. Jeżeli sąd wojskowy zażąda odstąpienia mu sprawy rozpoznawanej przez sąd powszechny lub odwrotnie, a sąd, od którego zażądano odstąpienia, na to się nie zgadza, wówczas sąd powszechny przedstawia rzecz wraz ze swoją opinią do decyzji sądu powszechnego drugiej instancji.

§ 2. Jeżeli sąd powszechny II instancji również oświadczy się za właściwością sądu powszechnego, wówczas przedstawia rzecz wraz ze swoją opinią do decyzji Sądu Najwyższego.

§ 3. Jeżeli Sąd Najwyższy także oświadczy się za właściwością sądu powszechnego, to przesyła sprawę wraz ze swoją opinią Najwyższemu Sądowi Wojskowemu, a w razie niezgodności opinii obu Sądów Najwyższych, sprawę rozstrzyga zespół z siedmiu osób, a mianowicie — z sześciu sędziów delegowanych w równej liczbie przez oba sądy, pod przewodnictwem kolejnym prezesów obu sądów. Decyzje zapadają na posiedzeniu niejawnym, według przepisów niniejszego kodeksu, po wysłuchaniu wniosków prokuratorów obu sądów".

W razie sporu o właściwość między władzami administracyjnymi a sądami — spory te rozstrzyga Trybunał Kompetencyjny. Zob. ustawę z dnia 25. listopada 1925 r. o Trybunale Kompetencyjnym (Dz. U. R. P. Nr 126, poz. 897).

DZIAŁ II.

SĄDY WOJSKOWE.

ROZDZIAŁ I.

PRZEPISY OGÓLNE.

Art. 8.

§ 1. Wymiar sprawiedliwości w wojsku i w marynarce wojennej sprawują:

wojskowe sądy rejonowe i wojskowe sądy marynarskie;

wojskowe sądy okręgowe i sądy admiralskie; —

oraz wspólny dla wojska i marynarki wojennej:

Najwyższy Sąd Wojskowy [1]).

§ 2. W czasie wojny sprawują wymiar sprawiedliwości w wojsku i w marynarce wojennej ponadto sądy wojenne. Sądy wojenne w wojsku noszą nazwę sądów polowych, a w marynarce wojennej — morskich sądów wojennych [2]).

[1]) Sądy wymienione w § 1 pozostają do siebie w stosunku hierarchicznym w tym znaczeniu, że Najwyższy Sąd Wojskowy jest wyższym w stosunku do wojskowych sądów okręgowych (admiralskich) i rejonowych (marynarskich), zaś wojskowe sądy okręgowe (admiralskie) są wyższe w stosunku do wojskowych sądów rejonowych (marynarskich).

Ten hierarchiczny podział sądów na sądy wyższe i niższe (sądy wyższego i niższego rzędu) ma znaczenie dla ustalenia właściwości sądu ze względu na rodzaj przestępstwa lub osoby podległej albo poddanej właściwości sądów wojskowych — tudzież o ile chodzi o rozstrzyganie środków odwoławczych, które rozpatruje sąd wyższego rzędu od orzeczeń sądu niższego rzędu. Sąd wyższego rzędu pełni również nadzór judykacyjny nad sądem niższego rzędu (art. 50 u. s. w.)

Sądy wojskowe są zorganizowane zasadniczo dwuinstancyjnie; Najwyższy Sąd Wojskowy może jednak wyjątkowo orzekać także jako III instancja. Zob. w tym względzie uwagi do art. 34 u. s. w. oraz 336 k. w. p. k.

[2]) Sądy wojenne nie są zorganizowane hierarchicznie, gdyż w ustroju tych sądów nie ma sądów wyższych. Dopuszczalne środki odwoławcze od orzeczeń tych sądów rozpatruje zwierzchnik sądowo-karny, względnie jego przełożony (art. 407 § 3 i 413 § 2 k. w. p. k.).

Art. 9.

§ 1. W postępowaniu karnym przed wojskowymi sądami rejonowymi (wojskowymi sądami marynarskimi), wojskowymi sądami okrę-

gowymi (sądami admiralskimi) i sądami wojennymi współdziała w sposób prawem przepisany zwierzchnik sądowo-karny [1]).

§ 2. Właściwość miejscowa sądów wymienionych w § 1 zależy od właściwości osobowej zwierzchnika sądowo - karnego w danej sprawie[2]).

[1]) Wymiar sprawiedliwości w wojsku i marynarce wojennej posiada zbyt doniosłe znaczenie dla sprawnego funkcjonowania tego ogromnego aparatu jakim są siły zbrojne, by mógł odbywać się bez współudziału czynnika dowódczego, ponoszącego odpowiedzialność za gotowość sił zbrojnych do spełnienia ich zadań.

Cele do jakich siły zbrojne są powołane wymagają, by nic w nich nie działo się bez woli dowódcy, — interes wymiaru sprawiedliwości zaś wymaga, by czyn przestępny był oceniany przez czynnik bezstronny. Między tymi dwoma wymogami — służby i sprawiedliwości — musi istnieć najzupełniejsza równowaga. Ustrój sądów wojskowych godzi te postulaty, przez stworzenie obok niezawisłych sądów wojskowych, instytucji zwierzchnika sądowo-karnego, który w wojskowym postępowaniu karnym reprezentuje interes służby w zakresie utrzymania w siłach zbrojnych karności i porządku prawnego (zob. art. 79), nie wpływając jednak w żadnym kierunku na bezstronność wymiaru sprawiedliwości. Zwierzchnik sądowo-karny współdziała w wojskowym postępowaniu karnym w sposób prawem przepisany — wymiar sprawiedliwości należy jednak do sądu, którego niezawisłość gwarantuje ustawa.

Współdziałanie zwierzchnika sądowo-karnego w wojskowym postępowaniu karnym da się zasadniczo podzielić na dwie grupy.

Do pierwszej grupy należy zaliczyć te prawa, które zwierzchnik sądowo-karny realizuje jako swe decyzje, wywierające wpływ na zarządzenia i wnioski prokuratora wojskowego. Decyzje te, które formalnie przedstawiają się jako wyrażenie lub odmówienie zgody na zarządzenie lub wniosek prokuratora wojskowego, charakteryzują się tym, że prokurator wojskowy zasadniczo może wydać określone zarządzenie, lub postawić w sądzie wniosek tylko po uzyskaniu zgody zwierzchnika sądowo-karnego. Te prawa wylicza art. 109 § 1 u. s. w. Pod względem materjalnym przedstawiają się one jako ograniczenie praw prokuratora wojskowego, będącego oskarżycielem publicznym w sądach wojskowych.

Do drugiej grupy należy zaliczyć te prawa, przy których realizacji zwierzchnik sądowo-karny występuje jako samodzielny organ władzy państwowej, wyposażony w samoistne prawa z zakresu wymiaru sprawiedliwości w wojsku. Do rzędu tych praw zaliczyć należy:

a) te, które są specyficzne dla sądownictwa wojskowego, jak np. prawo zatwierdzania wyroków w postępowaniu wojennym lub doraźnym, jak stosowanie prawa łaski w sądownictwie wojennym i t. p.;

b) te, które w sądownictwie powszechnym należą do zakresu działania sądu lub prokuratora, a które w sądownictwie wojskowym wykonywa zwierzchnik sądowo-karny, jak np. odroczenie lub przerwa kary, łączenie lub wyłączanie spraw i t. p.

Tę grupę praw zwierzchnika sądowo-karnego charakteryzuje to, iż przy ich realizacji zwierzchnik sądowo-karny występuje w charakterze organu współrzędnego z sądami lub prokuratorami wojskowymi.

Zarówno jednak w jednej jak i w drugiej grupie praw, współdziałanie zwierzchnika sądowo-karnego nie ma żadnego wpływu na sam wymiar sprawiedliwości — a polega ono tylko na swoistym kierowaniu polityką kryminalną w sposób odpowiadający potrzebom służby.

Zob. art. 79 — 81, oraz art. 97 i 100 u. s. w.

[2]) Zob. art. 82 — 91 u. s. w.

Art. 10.

Najwyższy Sąd Wojskowy ma swą siedzibę w stolicy Państwa.

Art. 11.

§ 1. Wojskowe sądy okręgowe znajdują się w każdym okręgu korpusu, obejmując swym obszarem działania cały okręg korpusu; siedzibą wojskowego sądu okręgowego jest siedziba dowódcy okręgu korpusu, jeżeli Minister Spraw Wojskowych nie zarządzi inaczej.

§ 2. Obszar działania i siedzibę sądów admiralskich określa Minister Spraw Wojskowych.

Art. 12.

§ 1. Obszarem działania wojskowego sądu rejonowego jest rejon sądowy, będący częścią obszaru jednego okręgu korpusu. Ilość rejonów sądowych i ich granice oraz siedzibę wojskowych sądów rejonowych określa Minister Spraw Wojskowych.

§ 2. Ilość, obszar działania i siedzibę wojskowych sądów marynarskich określa Minister Spraw Wojskowych.

Art. 13.

Tworzenie i znoszenie wojskowych sądów okręgowych, sądów admiralskich, wojskowych sądów rejonowych i wojskowych sądów marynarskich następuje w drodze rozkazu Ministra Spraw Wojskowych.

Art. 14.

§ 1. Organizacja wojenna sił zbrojnych określa, przy jakich jednostkach (formacjach) wojskowych istnieją sądy wojenne.

§ 2. Naczelnemu Wodzowi przysługuje prawo tworzenia i znoszenia sądów wojennych, ustalania i zmiany ich siedzib, obszarów działania oraz właściwości rzeczowej.

O ile chodzi o określenie właściwości rzeczowej sądów wojennych, to wedle art. 40 u. s. w. sądy wojenne są właściwe dla „wszystkich spraw karnych" osób, na które rozciąga się właściwość osobowa zwierzchnika sądowo-karnego. Zasada ta może jednak ulec zmianom na podstawie zarządzenia Naczelnego Wodza, który w myśl § 2 niniejszego art. może ograniczyć właściwość rzeczową danego sądu (np. zarządzić, że sprawy o szpiegostwo będą należały tylko do właściwości pewnych sądów wojennych), lub w myśl art. 40 i 90 u. s. w. właściwość podmiotową danego sądu wojennego (np. zarządzić, że sprawy przeciw dowódcom pułku lub wyższym dowódcom będą należały tylko do właściwości sądów wojennych określonych w zarządzeniu).

Art. 15.

§ 1. Sąd wojskowy spełnia zasadniczo czynności na swoim obszarze działania.

§ 2. Poza swoim obszarem działania sąd wojskowy może spełniać czynności, jeżeli tego wymaga dobro wymiaru sprawiedliwości lub jeżeli przez to oszczędzi się znacznie na kosztach.

Poza siedzibą sądu lub obszarem działania sądu mogą być spełniane zarówno poszczególne czynności sądowe, np. przesłuchanie świadka, przeprowadzenie oględzin, jak również pewien zamknięty kompleks tych czynności np. przeprowadzenie śledztwa lub rozprawy.

O konieczności spełniania czynności poza swoją siedzibą lub obszarem działania decyduje sąd, który jest właściwy do jej spełnienia.

Co do przeprowadzenia śledztwa przez wojskowy sąd rejonowy, poza siedzibą wojskowego sądu okręgowego, zob. art. 212 § 2. k. w. p. k.

Art. 16.

§ 1. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej [1]), wojskowe sądy rejonowe i wojskowe sądy marynarskie oraz sądy wojenne obowiązane są udzielać pomocy sądowej na żądanie innych sądów, zarówno wojskowych jak i powszechnych, oraz w przypadkach prawem przepisanych — na żądanie innych władz zarówno polskich jak i zagranicznych.

§ 2. O spełnienie czynności w drodze pomocy sądowej należy zwracać się do sądu, na którego obszarze działania czynność ma być spełniona.

§ 3. Przy spełnianiu poszczególnych czynności na żądanie sądów lub władz zagranicznych — sądy wojskowe stosują przepisy prawa polskiego; należy jednak na żądanie sądu lub władzy zagranicz-

nej zastosować szczególny tryb postępowania lub szczególną formę, jeżeli przepisy prawa polskiego tego trybu lub tej formy nie zabraniają [2]).

[1]) Zob. np. art. 27, 207 § 1, 293 § 2, 381 § 1 lit. a) k. w. p. k. oraz — o ile chodzi o pomoc sądową zagranicą — umowy międzynarodowe poniżej pod B przytoczone.

[2]) Przepis art. 16 stanowi o pomocy sądowej w kraju i zagranicą.

A. Pomoc sądowa w kraju.

Jeżeli zachodzi potrzeba spełnienia poszczególnych czynności poza siedzibą lub obszarem działania sądu — a sąd właściwy nie uważa za konieczne sam spełnić tę czynność w myśl art. 15 § 2 u. s. w. — to czynność tę należy spełnić w drodze pomocy sądowej.

Pomoc sądowa obejmuje obowiązek spełnienia tylko poszczególnej lub poszczególnych czynności sądowych, wyłaniających się w toku prowadzenia danej sprawy karnej, nie obejmuje natomiast obowiązku całkowitego przeprowadzenia danej sprawy — w tym bowiem przypadku zachodziłaby niedopuszczalna zmiana właściwości sądu.

Wojskowe sądy rejonowe (marynarskie) i sądy wojenne obowiązane są do udzielania pomocy sądowej, na żądanie:

a) sądów wojskowych — obowiązek ten w stosunku do Najw. Sądu Wojskowego, wojskowego sądu okręgowego, wojskowego sądu rejonowego i sądu wojennego wynika ponadto z art. 27, 220, 293, 329, 359, 381, 439 i innych k. w. p. k.

b) sądów powszechnych — obowiązek ten wynika ponadto z art. 13 prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 102, poz. 863);

c) innych władz państwowych — w szczególności na żądanie oskarżyciela publicznego lub władz prowadzących dochodzenie, np. w przypadkach przewidzianych w art. 199 § 1 k. w. p. k.

Sąd wezwany o udzielenie pomocy sądowej powinien z urzędu badać swą właściwość w tej sprawie. Co do odmowy udzielenia pomocy sądowej zob. art. 17.

Sądy wojskowe, prokuratorzy wojskowi (oficerowie sądowi) oraz władze prowadzące dochodzenia mogą zwracać się o pomoc sądową również do sądów powszechnych. (Zob. np. art. 195, 207 § 1, 220 k. w. p. k.). W myśl art. 207 § 1 k. w. p. k. nie można zwracać się do sądu powszechnego o przeprowadzenie w drodze pomocy sądowej zbadania stanu umysłowego oskarżonego. Czynność tę ma dokonać zawsze sąd wojskowy przy pomocy biegłych.

Korzystanie z pomocy sądowej sądów karnych powszechnych jest uwarunkowane tą okolicznością, by w miejscowości gdzie ma być spełniona czynność sądowa nie było sądu wojskowego. (Zob. art. 195 § 2 i 220 k. w. p. k.).

Obowiązanym do udzielenia pomocy sądowej jest w myśl art. 13 § 1 i 3 prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 102, poz. 863) ten sąd grodzki, w którego okręgu czynność sądowa ma być spełniona. Co do odmówienia pomocy sądowej przez sąd grodzki zob. art. 46 prawa o ustroju

sądów powszechnych. Poza sądem grodzkim są obowiązani do udzielenia pomocy sądowej również sędziowie śledczy sądów powszechnych, jeżeli przepis szczególny wyraźnie tak stanowi. (Zob. np. art. 207 § 1. k. w. p. k.).

B. Pomoc sądowa zagranicą.

Udzielenie pomocy sądowej na żądanie sądu lub władzy zagranicznej, jakoteż udzielenie pomocy sądowej sądowi wojskowemu przez sąd lub władzę zagraniczną, następuje o tyle tylko, o ile jest poręczona wzajemność. W zasadzie pomoc ta opiera się na umowach międzynarodowych, które określają zarazem właściwość sądów i granice w jakich udzielenia pomocy sądowej można żądać.

Państwo Polskie zawarło w tej dziedzinie umowy międzynarodowe z państwami następującymi:

z Austrją — umowa z 19 marca 1924 r. w przedmiocie wzajemnego obrotu prawnego (Dz. U. R. P. z roku 1926 Nr 84, poz. 467);

z Belgją — konwencja z dnia 13 maja 1931 r. o ekstradycji i pomocy sądowej w sprawach karnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 59, poz. 564);

z Czechosłowacją — umowa z dnia 6 marca 1925 r. o obrocie prawnym w sprawach cywilnych, karnych i niespornych (Dz. U. R. P. z roku 1926 Nr 14, poz. 80);

z Francją — traktat ekstradycyjny z dnia 30 grudnia 1925 r. (Dz. U. R. P. z roku 1929 Nr 63, poz. 491 — art. 15 i nast.);

z Jugosławią — umowa z dnia 4 maja 1923 r. dotycząca stosunków prawnych obywateli (Dz. U. R. P. z roku 1929 Nr 2, poz. 16);

z Luksemburgiem — konwencja z dnia 22 stycznia 1934 r. o ekstradycji i pomocy sądowej w sprawach karnych (Dz. U. R. P. z roku 1936 Nr 16, poz. 145);

z Rumunią — konwencja z dnia 26 marca 1930 r. dotycząca wydawania przestępców i pomocy prawnej w sprawach karnych (Dz. U. R. P. z roku 1934 Nr 73, poz. 695);

z Szwecją — konwencja z dnia 30 sierpnia 1930 r. o ekstradycji i pomocy sądowej w sprawach karnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 49, poz. 454);

z w. m. Gdańskiem — umowa polsko-gdańska (art. 88 — 104) z dnia 24 października 1921 r. celem wykonania i uzupełnienia polsko-gdańskiej konwencji z dnia 9 listopada 1920 r. (tekst ogłoszony w załączniku do Dz. U. R. P. z roku 1922 Nr 16, poz. 139).

(Teksty odnośnych umów umieszczone są w dodatku do niniejszego komentarza).

O ile chodzi o pomoc sądową z Rzeszą Niemiecką, to odbywa się ona na podstawie porozumienia z dnia 16 grudnia 1925 r. ustalającego dla obrotu prawnego następujące zasady: 1) Przedmiotem pomocy sądowej może być doręczanie pism, dokonywanie czynności śledczych, informacje z rejestru kar, wydawanie dowodów rzeczowych; 2) W sprawach tych władze sądowe korespondują ze sobą bezpośrednio, przy czym do wysyłania odezw o udzielenie pomocy sądowej są uprawnione wszystkie władze sądowe, do przyjmowania odezw w Rzeszy Niemieckiej są właściwymi prokuratury okręgowe (Der erste Beamte der Staatsanwaltschaft beim Landgerichte); 3) Odezwy mogą być redagowane w języku polskim; 4) Obie strony zrzekają się kosztów powstałych wskutek udzielenia pomocy sądowej — nie dotyczy to jednak wynagrodzenia biegłych, które będzie zwracane.

Zob. w tej sprawie ponadto rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 maja 1926 r. o obrocie prawnym w sprawach karnych w stosunkach z Rzeszą

Niemiecką (Dz. urz. Min. Sprawiedl. z roku 1926 poz. 13 str. 191) — oraz rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 sierpnia 1926 r. o wzajemnym ogłaszaniu listów gończych w stosunkach z Rzeszą Niemiecką (Dz. urz. Min. Sprawiedl. z roku 1926 Nr 16 str. 330).

Obrót prawny w sprawach karnych z tymi państwami, z którymi Rzeczypospolita Polska nie zawarła układu o wzajemnej pomocy, opiera się w każdym poszczególnym przypadku na zasadach wzajemności z uwzględnieniem obowiązujących zwyczajów międzynarodowych, do których jako najistotniejsze zaliczyć należy:

a) pomocy sądowej udziela się pod warunkiem wzajemności;
b) przy żądaniu i udzielaniu pomocy sądowej zachowuje się drogę dyplomatyczną;
c) odezwy o pomoc sądową redaguje się zasadniczo w języku państwa żądającego pomocy oraz w języku francuskim lub języku państwa do którego się zwraca o pomoc sądową;
d) przedmiotem pomocy sądowej mogą być: 1) doręczanie wezwań i innych pism; 2) przesyłanie akt sądowych, i innych dokumentów, dowodów rzeczowych oraz przedmiotów wytworzonych przez przestępstwo lub podlegających przepadkowi; 3) przesłuchanie obwinionych, świadków, znawców, wykonanie oględzin i rewizji (także zajęcie przedmiotów); 4) udzielenie informacji z rejestrów karnych (ewidencji zasądzonych);
e) pomocy sądowej nie udziela się zasadniczo w sprawach w których jest niedopuszczalną ekstradycja przestępcy (zob. w tej sprawie uwagi do art. 476 k. w. p. k.);
f) o udzieleniu pomocy sądowej decyduje Państwo, do którego się zwraca o pomoc sądową.

W sprawach pomocy sądowej z państwami, z którymi nie zawarto układów szczególnych, należy zwracać się zawsze do Ministra Spraw Wojskowych, który sprawie nadaje bieg dalszy, stosownie do swego uznania. W piśmie o pomoc sądową, należy m. i. wskazać także obywatelstwo oskarżonego, — oraz czyn mu zarzucany z przytoczeniem tekstu ustawowego tego przepisu karnego, za przekroczenie którego ma oskarżony odpowiadać.

O ile chodzi o Rosję, to wedle wyjaśnienia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 marca 1932 r. I. U. 1173/32 w stosunkach z Rosją sowiecką pomocy sądowej nie udziela się — albowiem wedle noty Rządu sowieckiego, sądy sowieckie z braku umowy nie mogą udzielać sądom polskim pomocy sądowej w sprawach karnych. Z uwagi na to, o ile chodzi o uzyskanie z Rosji sowieckiej pewnych dokumentów, lub informacji, sądy wojskowe będą mogły korzystać tylko z pomocy polskich konsulów, urzędujących w Rosji sowieckiej, o ile jest to możliwe wedle ustawy konsularnej. W tym względzie należy się również zwracać przez Ministra Spraw Wojskowych.

W zakresie pomocy sądowej zagranicą podnieść jeszcze należy to, iż pomocy tej zagranicą udzielać mogą poza sądami i władzami zagranicznymi, również polscy konsulowie. Uprawnienie do udzielania przez nich pomocy sądowej opiera się na ustawie z dnia 11 listopada 1924 r. o organizacji konsulatów i o czynnościach konsulów (Dz. U. R. P. Nr. 103 poz. 944). Wedle art. 18 pkt. 4 wymienionej ustawy, konsulowie pełnią zgodnie z ustawami polskimi i nie wykraczając przeciw układom i zwyczajom międzynarodowym następujące czynności z zakresu pomocy sądowej w sprawach karnych: na wezwanie władz sądowych polskich przesłuchują strony,

świadków i znawców bez przysięgi i pod przysięgą, dokonywują doręczeń, wezwań, pokwitowań i t. p. przestrzegając trybu postępowania i formy obowiązujących władzę wzywającą. Czynności konsulów i sporządzone przez nich protokoły w tym zakresie mają tę samą moc i skutki, jak czynności i protokoły właściwych polskich władz sądowych. Wymienione w art. 18 czynności mogą po myśli art. 19 ustawy konsularnej wykonywać tylko ci konsulowie, którzy do tego imiennie zostaną upoważnieni przez Ministra Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 17.

§ 1. Spory powstałe między sądami wojskowymi, oprócz sądów wojennych, wskutek odmowy udzielenia pomocy sądowej, rozstrzyga ostatecznie sąd przełożony nad sądem, do którego o pomoc się zwrócono.

§ 2. Żądanie pomocy sądowej, skierowane przez sąd przełożony, jest wiążące.

§ 3. Jeżeli spór powstał między dwoma sądami wojennymi, rozstrzyga ostatecznie wspólny przełożony dowódców (przełożonych), posiadających uprawnienia zwierzchnika sądowo-karnego.

§ 4. W innych przypadkach spory między sądami wojskowymi z powodu odmówienia pomocy sądowej rozstrzyga ostatecznie Najwyższy Sąd Wojskowy.

Art. 18.

Językiem urzędowym w sądach wojskowych jest język polski.

Zob. rozkaz Ministra Spraw Wojskowych z dnia 4. grudnia 1924 r. (Dz. rozk. M. S. Wojsk. Nr 48, poz. 682) dotyczący obowiązujących zasad w urzędowaniu i korespondencji władz i urzędów wojskowych; rozkaz ten dotyczy w całej rozciągłości również sądów wojskowych.

ROZDZIAŁ II.

WOJSKOWE SĄDY REJONOWE I WOJSKOWE SĄDY MARYNARSKIE.

Art. 19.

§ 1. Wojskowy sąd rejonowy składa się z sędziego wojskowego, który jest kierownikiem sądu, oraz w razie potrzeby z odpowiedniej ilości wojskowych sędziów rejonowych.

§ 2. W przypadkach wymagających zastępstwa sędziego wojskowego przez innego, niż mającego przynależność służbową do danego

wojskowego sądu rejonowego, wyznacza zastępcę na czas potrzebny szef wojskowego sądu okręgowego spośród sędziów wojskowych sądów rejonowych, podporządkowanych temu wojskowemu sądowi okręgowemu, lub też spośród podporządkowanych mu wojskowych sędziów okręgowych.

Co do mianowań sędziów wojskowych w wojskowych sądach rejonowych zob. art. 56 i 57. Liczbę sędziów wojskowych w wojskowych sądach rejonowych ustalają rozkazy organizacyjne, normujące składy osobowe sądów wojskowych.

Kierownika wojskowego sądu rejonowego wyznacza Minister Spraw Wojskowych w myśl art. 57 § 2 lit. b) spośród mianowanych wojskowym sędzią okręgowym lub rejonowym.

Wedle art. 86 lit. a) prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 102, poz. 863) stanowisko sędziego w wojskowym sądzie rejonowym jest równorzędne ze stanowiskiem sędziego grodzkiego.

Art. 20.

§ 1. Do właściwości wojskowych sądów rejonowych [1]) należy rozpoznawanie spraw szeregowców, podoficerów i osób cywilnych, nie posiadających stopnia oficerskiego:

a) o występki wojskowe i pospolite, zagrożone karą pozbawienia wolności na czas do jednego roku, choćby w połączeniu z grzywną lub karami dodatkowymi;

b) o występki wojskowe, zagrożone karą pozbawienia wolności na czas do lat trzech, lub o występki pospolite, zagrożone karą pozbawienia wolności ponad jeden rok — jeżeli ze względu na okoliczności czynu nie należy oczekiwać surowszej kary, niż kary pozbawienia wolności do jednego roku, choćby w połączeniu z grzywną lub karami dodatkowymi;

c) o wykroczenia.

§ 2. Wojskowe sądy rejonowe poza rozpoznawaniem spraw, należących w myśl § 1 do ich właściwości:

a) prowadzą zlecone im śledztwa w sprawach, należących do właściwości wojskowych sądów okręgowych [2]);

b) udzielają pomocy sądowej na żądanie sądów lub władz [3]);

c) spełniają czynności i wydają orzeczenia i zarządzenia w przypadkach prawem przepisanych [4]).

[1]) Art. niniejszy normuje właściwość podmiotową i rzeczową wojskowego sądu rejonowego.

O ile chodzi o właściwość podmiotową, to wojskowe sądy rejonowe są właściwe wyłącznie dla spraw szeregowców, podoficerów i osób cywilnych nie posiadających stopnia oficerskiego. Do tych osób cywilnych, zaliczyć należy również jeńców wojennych, nie posiadających stopnia oficerskiego. Jeżeli jednak w danej sprawie poza oskarżonym, dla którego byłby właściwym wojskowy sąd rejonowy, są jeszcze inni oskarżeni dla których byłby właściwy wojskowy sąd okręgowy — to, jeżeli nie nastąpiło wyłączenie w myśl art. 95 — właściwym dla rozpoznania sprawy będzie wojskowy sąd okręgowy w myśl art. 92 ust. 2. u. s. w.

O ile chodzi o właściwość rzeczową, to wojskowe sądy rejonowe są właściwe do rozpoznawania wszystkich spraw o wykroczenia, oraz o te występki, które wskazano w art. 20 § 1 lit. a) b). Jeżeli jednak czyn przestępny uzasadniający właściwość wojskowego sądu rejonowego pozostaje w zbiegu z innym czynem, uzasadniającym właściwość wojskowego sądu okręgowego — to w myśl art. 335 § 2 k. w. p. k. wojskowy sąd rejonowy wstrzymuje się od rozpoznania czynu należącego do jego właściwości i orzeka wyrokiem swoją niewłaściwość w myśl art. 335 § 1 k. w. p. k.

O właściwości rzeczowej wojskowego sądu rejonowego decyduje nie tylko wysokość zagrożenia karnego za dany występek, lecz również wymiar kary, jaki in concreto w danej sprawie jest oczekiwany. Wedle bowiem art. 334 § 1 k. w. p. k. wymiar kary do jednego roku pozbawienia wolności stanowi najwyższą granicę kary, jaką może orzec wojskowy sąd rejonowy. Dotyczy to również występków objętych lit. a) art. 20 § 1, gdyby sąd ze względu na powrót do przestępstwa, zawodowość lub nawyknienie (art. 60 k. k.) lub też ze względu na okoliczności przewidziane w art. 291 k. k. zamierzał podwyższyć wymiar kary ponad najwyższą granicę kary, przewidzianej za dane przestępstwo. Zob. również art. 14 § 2, 3 k. w. p. k.

Ten sam zakres właściwości podmiotowej i rzeczowej, co wojskowe sądy rejonowe — posiadają w myśl art. 21 § 2 wojskowe sądy rejonowe jako sądy marynarskie, oraz samoistne wojskowe sądy marynarskie w razie ich utworzenia.

[2]) Zob. art. 212 § 2. k. w. p. k.

[3]) Co do udzielenia pomocy sądowej przez wojskowe sądy rejonowe zob. art. 16. i uw. do tego art.

[4]) Należą tu w szczególności:

a) spełnianie czynności sądowych w toku dochodzenia na żądanie prokuratora wojskowego (oficera sądowego) lub też władz powołanych do prowadzenia dochodzenia w myśl art. 195, 199, 207. k. w. p. k.;

b) wydawanie postanowień w związku z prowadzeniem dochodzeń np. z art. 118, 126, 128, 129 k. w. p. k.;

c) sprawdzanie okoliczności faktycznych potrzebnych celem wydania postanowienia na posiedzeniu poza rozprawą w myśl art. 27 k. w. p. k.;

d) spełnianie czynności i wydawanie orzeczeń w myśl szczególnych przepisów, np. z art. 469 — 474, 488, 533, 541 k. w. p. k.

Art. 21.

§ 1. W sprawach żołnierzy, pełniących służbę w marynarce wojennej [1]), oraz innych osób, podlegających dowódcom (przełożonym) w marynarce wojennej [2]), — wojskowe sądy rejonowe sprawują wy-

miar sprawiedliwości jako wojskowe sądy marynarskie, jeżeli nie został utworzony osobny wojskowy sąd marynarski, który byłby właściwy w danej sprawie.

§ 2. Przepisy odnoszące się do wojskowych sądów rejonowych stosuje się odpowiednio do tych sądów jako wojskowych sądów marynarskich oraz do wojskowych sądów marynarskich [3]).

[1]) Przez żołnierzy pełniących służbę w marynarce wojennej rozumieć należy zarówno marynarzy, jakoteż i żołnierzy nie należących do składu marynarki wojennej, lecz pełniących w niej służbę i podporządkowanych służbowo dowódcom (przełożonym) w marynarce wojennej.

[2]) Do kategorji „innych osób" — zaliczyć należy osoby cywilne, które podlegają właściwości dowódców (przełożonych) w marynarce wojennej. W pierwszym rzędzie będą tu przeto należały osoby cywilne, należące do załogi okrętu lub statku wcielonego do marynarki wojennej, lub wzięte na pokład w charakterze służbowym, jeńcy wojenni pozostający pod nadzorem wojskowym dowódców w marynarce wojennej, pracownicy cywilni pełniący służbę w jednostkach wojskowych podporządkowanych dowódcom w marynarce wojennej i t. p.

[3]) Orzeczenie wojskowego sądu rejonowego, który orzekł w danej sprawie jako wojskowy sąd rejonowy mimo istnienia warunków określonych w art. 21 § 1, nakazujących orzekanie przez ten sąd jako wojskowy sąd marynarski, nie jest z tego powodu nieważne, albowiem nie nastąpiła obraza przepisów o właściwości rzeczowej, co wedle art. 14 § 2 k. w. p. k. powoduje nieważność orzeczenia. Nie zachodziłaby również nieważność orzeczenia w tym przypadku, gdyby orzekł w sprawie wojskowy sąd rejonowy, mimo iż w myśl art. 21 § 1. byłby właściwy wojskowy sąd marynarski (w razie utworzenia takiego samoistnego sądu), albowiem niema nadrzędności między tymi sądami a zakres działania obu sądów jest identyczny, przeto niema obrazy przepisów o właściwości rzeczowej, co w myśl art. 14 k. w. p. k. mogłoby powodować nieważność orzeczenia.

Wydanie takiego orzeczenia jednak stanowi poważne uchybienie procesowe (choćby ze względu na właściwość osobową zwierzchnika sądowo-karnego i skład asesorów). Uchybienie to może stanowić w myśl art. 355 § 1 lit. a) k. w. p. k. przyczynę rewizyjną, powodującą ewentualnie uchylenie wyroku w myśl art. 372 k. w. p. k., o ile uchybienie to mogło mieć wpływ na treść wyroku.

Art. 22.

§ 1. Rozprawy odbywają się przy udziale jednego sędziego wojskowego, który prowadzi rozprawę jako przewodniczący, i dwóch asesorów [1]), z których jeden jest oficerem, drugi zaś podoficerem [2]).

§ 2. Podoficer będący asesorem nie może mieć niższego stopnia wojskowego, niż oskarżony.

§ 3. Jeżeli jest kilku oskarżonych, skład sądu dostosowuje się do oskarżonego posiadającego najwyższy stopień wojskowy.

§ 4. W sprawach jeńców wojennych uwzględnia się w miarę możności ich stopień wojskowy [3]).

[1]) W sądownictwie wojskowym sądy I instancji, a więc wojskowe sądy rejonowe (marynarskie), wojskowe sądy okręgowe (admiralskie) i sądy wojenne, są sądami mieszanymi; w skład ich bowiem obok czynnika fachowego, posiadającego wykształcenie prawnicze, jakim są sędziowie wojskowi, wchodzą nadto asesorowie, tj. żołnierze nie posiadający fachowego przygotowania na urząd sędziowski (zob. art. 22, 27, 41 u. s. w.).

Potrzeba takiego zorganizowania sądownictwa wojskowego jest uzasadniona szczególnymi właściwościami służby wojskowej; charakter służby wojskowej bowiem, ze względu na jej warunki i wymogi zupełnie odrębny od innych rodzajów służby świadczonej na rzecz Państwa, wytwarza specjalny typ obywatela-żołnierza o szczególnych właściwościach i szczególnym nastawieniu psychicznym. Do sądzenia przeto żołnierza powołanym być może tylko taki trybunał, któremu warunki służby żołnierskiej są znane, który potrafi wczuć się w sytuację faktyczną w jakiej czyn przestępny został popełniony.

Z tego też względu od sędziego wojskowego, poza wykształceniem prawniczym, wymaga się odbycia służby w szeregach na wszystkich stopniach, od szeregowca, poprzez stopnie podoficerskie do stopnia oficera włącznie (art. 54 u. s. w.); z tego też powodu skład sądu uzupełnia się asesorami tj. żołnierzami którzy tkwią w masie żołnierskiej, znają warunki i wymogi tej służby i z których każdy na swoim odcinku jest regulatorem tej służby.

Zadaniem tak złożonego trybunału jest rozpatrywanie sprawy pod kątem widzenia nie tylko subjektywnych właściwości oskarżonego i objektywnych okoliczności czynu, lecz również i przedewszystkiem pod tym kątem widzenia, jaką rolę odegrały przy spełnieniu czynu warunki służby wojskowej, oraz jaki wpływ na interesy służby wywarło przestępstwo. Konieczność uwzględnienia w sądownictwie wojskowym tych właśnie szczególnych okoliczności uzasadnia potrzebę istnienia trybunałów mieszanych, dając drogą takiego właśnie składu sądu gwarancję słusznego wyroku.

[2]) Zob. art. 77 § 2, art. 74 — 78 u. s. w. oraz art. 18 — 23 k. w. p. k.

[3]) Prawidłowy tj. odpowiadający przepisom §§ 1 — 4 art. 22. skład sądu na rozprawie decyduje o tem, czy sąd był należycie obsadzony. Obraza tych przepisów powoduje w razie zaskarżenia z tego powodu wyroku (art. 370 lit. b)) obligatoryjnie w myśl art. 371 k. w. p. k. uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Art. 23.

Poza rozprawą rozpoznaje sprawy należące do właściwości wojskowych sądów rejonowych (wojskowych sądów marynarskich) jednoosobowo sędzia wojskowy.

W sprawach, których załatwienie w myśl k. w. p. k. nie wymaga przeprowadzenia rozprawy, wydaje sędzia wojskowy samoistnie postanowienia; będą tu należały takie postanowienia, jak np. o tymczasowym aresztowaniu oskarżo-

nego, nałożenie grzywny na niestawającego świadka, odstąpienie sprawy sądowi powszechnemu, umorzenie postępowania z powodu śmierci, przedawnienia lub innej okoliczności wyłączającej ściganie i t. p. Wedle art. 26 § 3 k. w. p. k. postanowienia sędziego wojskowego poza rozprawą, zapadają bez wysłuchania oskarżyciela publicznego, chyba że k. w. p. k. inaczej stanowi lub oskarżyciel wniosek swój złożył.

Obok postanowień, które poza rozprawą wydaje samoistnie ten sędzia wojskowy, któremu przypada sprawa wedle ustalonego w wojskowym sądzie rejonowym podziału czynności (art. 43. u. s. w.), wydaje poza rozprawą zarządzenia: kierownik wojskowego sądu rejonowego, oraz sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego. Będą tu należały takie zarządzenia, jak: wyznaczenie oskarżonemu obrońcy z urzędu, zarządzenie doręczenia aktu oskarżenia, nieprzyjęcie środka odwoławczego i inne.

Poza wydawaniem postanowień i zarządzeń sędzia wojskowy w sądzie rejonowym spełnia samoistnie czynności, bądźto wynikające z toku postępowania przed wojskowym sądem rejonowym, np. przesłuchanie świadka przed rozprawą (art. 329 § 1 k. w. p. k.), bądź też do których spełnienia jest upoważniony z mocy szczególnego przepisu (pomoc sądowa, czynności sądowe w toku dochodzenia, sprawdzenia i t. p.).

ROZDZIAŁ III.

WOJSKOWE SĄDY OKRĘGOWE I SĄDY ADMIRALSKIE.

Art. 24.

Wojskowy sąd okręgowy składa się z wojskowych sędziów okręgowych: szefa sądu, jego zastępcy, oraz z odpowiedniej ilości wojskowych sędziów orzekających i śledczych.

W wojskowych sądach okręgowych sędziowie wojskowi pełnią służbę jako sędziowie śledczy lub jako sędziowie orzekający. Ci ostatni z uwagi na przepis art. 29 § 1 muszą posiadać co najmniej stopień majora. Funkcje sędziego śledczego może pełnić czasowo także asystent w myśl art. 114 u. s. w.

Ilość sędziów wojskowych w wojskowych sądach okręgowych ustalają rozkazy organizacyjne normujące składy osobowe sądów wojskowych.

Wyznaczenie na stanowisko szefa sądu, jego zastępcy, sędziego śledczego lub orzekającego następuje przez Ministra Spraw Wojskowych w myśl art. 57 § 2. Asystenta do pełnienia czynności sędziego śledczego wyznacza szef wojskowego sądu okręgowego w myśl art. 114.

Wedle art. 86 lit. c) d) prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 102, poz. 863) stanowisko szefa wojskowego sądu okręgowego jest równorzędne ze stanowiskiem prezesa sądu okręgowego (w sądownictwie powszechnym), zaś stanowisko sędziego w wojskowym sądzie okręgowym (śledczego lub orzekającego) ze stanowiskiem sędziego okręgowego (w sądownictwie powszechnym).

Art. 25.

Do właściwości wojskowych sądów okręgowych należy:

a) rozpoznawanie w pierwszej instancji spraw, nie należących w myśl art. 20 § 1 do właściwości wojskowych sądów rejonowych (wojskowych sądów marynarskich) [1]);

b) rozpoznawanie środków odwoławczych od orzeczeń wojskowych sądów rejonowych i wojskowych sądów marynarskich, od zarządzeń kierowników tych sądów, od postanowień i zarządzeń wojskowych sędziów śledczych, oraz w przypadkach prawem przepisanych od innych postanowień i zarządzeń [2]);

c) prowadzenie śledztw w sprawach, których rozpoznanie w myśl artykułu niniejszego lit. a) należy do właściwości wojskowych sądów okręgowych [3]);

d) spełnianie czynności oraz wydawanie orzeczeń i zarządzeń w przypadkach prawem przepisanych [4]).

[1]) W organizacji sądownictwa wojskowego wojskowy sąd okręgowy występuje jako sąd I instancji, oraz jako sąd odwoławczy.

Jako sąd I instancji wojskowy sąd okręgowy rozpoznaje sprawy nie należące do właściwości wojskowych sądów rejonowych, a więc:

a) sprawy oficerów i osób cywilnych posiadających stopień oficerski — o wszystkie przestępstwa;

b) sprawy podoficerów, szeregowców i osób cywilnych nie posiadających stopnia oficerskiego — o wszystkie inne przestępstwa, niż wymienione w art. 20 § 1 lit. a) b) c).

Poza tym wojskowy sąd okręgowy jako sąd I instancji rozpoznaje wszystkie sprawy karno-administracyjne (art. 446 k. w. p. k.).

[2]) Jako sąd odwoławczy wojskowy sąd okręgowy rozpoznaje:

a) rewizje od wyroków wojskowych sądów rejonowych (art. 344 i 381 k. w. p. k.);

b) zażalenia na postanowienia i zarządzenia wojskowego sędziego śledczego;

c) zażalenia na postanowienia i zarządzenia prokuratora wojskowego (oficera sądowego) w przypadkach prawem przepisanych, np. w przypadkach wskazanych w art. 203, 204, 537 k. w. p. k.;

d) zażalenia na postanowienia wydane poza rozprawą przez sędziego wojskowego w wojskowym sądzie rejonowym (art. 20 § 2 lit. c);

e) zażalenia na zarządzenia kierownika wojskowego sądu rejonowego (art. 20 § 2 lit. c);

[3]) Zob. art. 211 i 212 § 2 k. w. p. k.

[4]) Należy tu spełnianie takich czynności, jak np. pomoc sądowa w toku dochodzenia (art. 207 § 1 k. w. p. k.), spełnianie poszczególnych czynności przez delegowanego sędziego (art. 293 § 2, 381 § 1 lit. a) k. w. p. k.), wydawanie zarządzeń przez szefa sądu okręgowego (art. 62 § 1, 339 § 1, 350 § 1 k. w. p. k.).

Art. 26.

§ 1. W sprawach żołnierzy, pełniących służbę w marynarce wojennej [1]), oraz innych osób [2]), podlegających dowódcom (przełożonym) w marynarce wojennej, — wojskowe sądy okręgowe sprawują wymiar sprawiedliwości jako sądy admiralskie, jeżeli nie został utworzony osobny sąd admiralski, który byłby właściwy w danej sprawie.

§ 2. Przepisy, odnoszące się do wojskowych sądów okręgowych stosuje się odpowiednio do tych sądów jako sądów admiralskich oraz do sądów admiralskich [3]).

[1]) Zob. uw. 1 do art. 21.

[2]) Zob. uw. 2 do art. 21.

[3]) Wojskowy sąd okręgowy orzeka w sprawach, określonych w art. 26, jako sąd admiralski bez względu na to, czy rozpoznaje sprawę w instancji pierwszej, czy też jako sąd odwoławczy. A więc np. rewizję od wyroku wojskowego sądu rejonowego jako marynarskiego — rozpoznawać ma wojskowy sąd okręgowy jako admiralski.

Art. 27.

§ 1. Rozprawy w sprawach o przestępstwa zagrożone karą śmierci lub więzienia dożywotniego, prowadzonych w postępowaniu wojennym, oraz w sprawach prowadzonych w postępowaniu doraźnym, odbywają się przy udziale dwóch wojskowych sędziów orzekających, z których jeden prowadzi rozprawę jako przewodniczący, i trzech asesorów [1]).

§ 2. Rozprawy w innych sprawach odbywają się przy udziale jednego wojskowego sędziego orzekającego, który prowadzi rozprawę jako przewodniczący, i dwóch asesorów.

§ 3. Rozprawy rewizyjne odbywają się w składzie szefa sądu lub jego zastępcy, jako przewodniczącego, oraz dwóch wojskowych sędziów orzekających; jeden z sędziów wojskowych, należących do składu sądzącego, jest sędzią sprawozdawcą [2]) [3]).

[1]) Zob. uw. do art. 22.

Zwiększony skład sądzący w postępowaniu przed wojskowymi sądami okręgowymi ma zastosowanie w przypadkach:

a) gdy wojskowy sąd okręgowy prowadzi rozprawę w trybie postępowania wojennego na skutek zarządzenia wydanego w myśl art. 405 § 2 k. w. p. k., a chodzi o przestępstwa zagrożone karą śmierci lub więzienia dożywotniego;

b) gdy wojskowy sąd okręgowy prowadzi rozprawę w trybie postępowania doraźnego w myśl art. 395 k. w. p. k.

We wszystkich innych przypadkach (nawet gdyby chodziło o przestępstwo zagrożone karą śmierci lub więzienia dożywotniego) rozprawy w wojskowym sądzie okręgowym są prowadzone w składzie przewidzianym w § 2 art. 27 u. s. w.

Zwiększenie składu sądzącego w przypadkach, wymienionych w § 1, tłómaczy się tym, że w przypadkach tych zapadający wyrok jest ostatecznym, podczas gdy w sprawach, wymienionych w § 2 od wyroku służy rewizja.

[2]) Wojskowym sędzią sprawozdawcą jest ten wojskowy sędzia orzekający, któremu sprawa przypada wedle ustalonego w danym sądzie podziału czynności (art. 42 i 43 u. s. w.).

[3]) Skład sądzący zestawiony wedle przepisów art. 27 decyduje o należytej obsadzie sądu (art. 370 lit. b) k. w. p. k.). W razie obrazy przepisu art. 27 i zaskarżenia z tego powodu wyroku (art. 355 § 1 lit. a) k. w. p. k.) wyrok musi być uchylony a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania (art. 371 § 2 k. w. p. k.).

Art. 28.

§ 1. Do rozpraw, które przypuszczalnie będą trwać czas dłuższy, szef sądu może powołać sędziego dodatkowego, jako zastępcę sędziego. Do rozpraw takich można też przybrać zastępców asesorów.

§ 2. Zastępca sędziego i asesora może być obecny na naradzie, nie może być jednak obecny w czasie głosowania; w naradzie i głosowaniu zastępca bierze udział wówczas, jeżeli wszedł w miejsce sędziego lub asesora, który ustąpił ze składu sądzącego.

Zastępca wchodzi w miejsce sędziego wzgl. asesora wówczas, gdy sędzia lub asesor nie może nadal brać udziału w rozprawie z powodu nagłego wypadku (np. śmierć, choroba) tego rodzaju, że dalszy jego udział w rozprawie nie dałby się zapewnić nawet drogą zarządzenia krótkiej przerwy (art. 295 k. w. p. k.). O wejściu zastępcy w miejsce ustępującego decyduje sąd.

Art. 29.

§ 1. Na rozprawie głównej przewodniczyć może tylko wojskowy sędzia orzekający (szef sądu, jego zastępca) w stopniu oficera sztabowego; dotyczy to również sędziego dodatkowego.

§ 2. Żaden z sędziów wojskowych, wchodzących w skład sądzący, nie może posiadać stopnia wojskowego niższego niż oskarżony. Jeżeli w sądzie wojskowym nie ma sędziego o wymaganym stopniu wojskowym — przewodniczącego rozprawy, a w razie potrzeby także drugiego lub dodatkowego sędziego wojskowego, wyznacza szef departamentu sprawiedliwości Ministerstwa Spraw Wojskowych spośród posiadających ten stopień sędziów innych sądów wojskowych [1]).

§ 3. W sprawach przeciw generałom i admirałom (kontradmirałom, wiceadmirałom) przewodniczącego, a w razie potrzeby także drugiego lub dodatkowego sędziego wojskowego, wyznacza prezes Najwyższego Sądu Wojskowego spośród sędziów tego sądu, posiadających stopień generalski. Przepisu § 2 w tych sprawach nie stosuje się [2]).

[1]) W przeciwstawieniu do § 3 niniejszego art. Szef Dptu Sprawiedl. M. S. Wojsk. nie jest krępowany przy wyznaczeniu przewodniczącego rozprawy (sędziego drugiego lub dodatkowego) warunkiem posiadania przez sędziego wojskowego nominacji na urząd sędziego w pewnej kategorji sądów (art. 56 § 3 u. s. w). W przypadkach przewidzianych § 2 niniejszego art. może być przeto wyznaczony na przewodniczącego rozprawy (drugiego sędziego lub dodatkowego) zarówno wojskowy sędzia okręgowy, jak też i sędzia Najwyższego Sądu Wojskowego. Ustawowo nie byłoby przeszkód do wyznaczenia nawet wojskowego sędziego rejonowego, o ileby mógł on posiadać wymagany stopień wojskowy.

[2]) Przepis § 3 stanowi wyjątek od zasady, że żaden z sędziów wojskowych wchodzących w skład sądzący nie może mieć stopnia wojskowego niższego niż oskarżony (§ 2 zd. pierwsze). W sprawach przeciw generałom (admirałom) sędzia wojskowy ma mieć stopień generalski, przy czym stopień generalski sędziego wojskowego może być niższy od stopnia generalskiego oskarżonego.

Art. 30.

§ 1. Asesorowie nie mogą mieć stopnia wojskowego niższego niż oskarżony.

§ 2. Przepis § 1 nie dotyczy asesorów w sprawach przeciw generałom lub admirałom (kontradmirałom, wiceadmirałom); w tych sprawach asesorowie muszą posiadać co najmniej stopień generała brygady lub kontradmirała.

§ 3. W sprawach przeciwko oficerom, nie posiadającym stopnia generalskiego (admiralskiego), jeden z asesorów musi posiadać co najmniej stopień wojskowy:

a) kapitana (równorzędnego) — jeżeli oskarżony jest podporucznikiem lub porucznikiem (równorzędnym);

b) majora (komandora podporucznika) — jeżeli oskarżony jest kapitanem (równorzędnym);

c) pułkownika (komandora) — jeżeli oskarżony jest oficerem sztabowym;

d) generała brygady (kontradmirała) — jeżeli oskarżony jest pułkownikiem (komandorem), zajmującym stanowisko służbowe wyższe niż dowódcy pułku.

§ 4. W sprawach przeciw podoficerom i szeregowcom jednym z asesorów ma być podoficer.

§ 5. W sprawach przeciw osobom nie posiadającym stopnia wojskowego wszyscy asesorowie muszą posiadać stopień oficerski.

§ 6. W sprawach o przestępstwa, zagrożone karą śmierci lub więzienia dożywotniego, prowadzonych w postępowaniu wojennym, oraz w sprawach prowadzonych w postępowaniu doraźnym — wszyscy asesorowie bez względu na stopień oskarżonego (§ 4) muszą mieć stopień oficerski.

§ 7. Przepis art. 22 § 3, 4 należy tu stosować.

Asesorowie muszą poza tym odpowiadać warunkom art. 76 i 77 u. s. w. oraz art. 19 k. w. p. k. Obraza przepisów dotyczących obsady sądu asesorami, posiadającymi wymagane ustawą stopnie wojskowe, uzasadnia zarzut rewizyjny, że sąd był nienależycie obsadzony (art. 370 lit. b) k. w. p. k.), co w razie zaskarżenia z tego powodu wyroku powoduje bezwględnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania (art. 371 k. w. p. k.). Zob. uw. 1 do art. 77.

Art. 31.

Poza rozprawą wojskowy sąd okręgowy (sąd admiralski) rozpoznaje sprawy, należące do jego właściwości, na posiedzeniach niejawnych, jeżeli do ich rozpoznania nie jest prawem upoważniony jeden sędzia wojskowy.

W postępowaniu przed wojskowymi sądami okręgowymi rozpoznają sprawy poza rozprawą główną:

a) sąd na posiedzeniach niejawnych;

b) wojskowy sędzia śledczy;

c) sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego;

d) szef wojskowego sądu okręgowego.

A. Posiedzenia niejawne:

Posiedzenia niejawne w wojskowych sądach okręgowych posiadają dwojaki charakter. Są one bowiem przeznaczone:

1) w myśl art. 31 u. s. w. — do rozpoznawania tych spraw, do których rozpoznania nie jest prawem upoważniony jeden sędzia wojskowy. Te sprawy rozpoznaje posiedzenie niejawne zawsze w drodze postanowień (art. 24 § 1 k. w. p. k.). Zapadają one jako postanowienia wojskowego sądu okręgowego I instancji. Będą tu należały sprawy takie jak np. z art. 140 § 2, 141 § 2, 205, 228, 240, 448, 473, 488, 549 i inne.

2) w myśl art. 25 lit. b) u. s. w. — do rozstrzygania zażaleń na postanowienia wojskowego sędziego śledczego, na postanowienia i zarządzenia pro-

kuratora wojskowego (oficera sądowego) na postanowienia sędziego wojskowego w wojskowych sądach rejonowych, na zarządzenia kierownika wojskowego sądu rejonowego. Rozpoznanie zażaleń następuje w drodze postanowienia (art. 24 § 1 k. w. p. k.). W tych przypadkach powzięte przez posiedzenie niejawne postanowienia, zapadają jako postanowienia wydane przez wojskowy sąd okręgowy jako sąd odwoławczy.

Odróżnienie, czy posiedzenie niejawne występuje w charakterze sądu I instancji, czy też sądu odwoławczego, posiada istotne znaczenie w sprawie dopuszczalności środków odwoławczych od tych postanowień. Przy dwuinstancyjnym bowiem zorganizowaniu sądownictwa wojskowego od postanowień zapadłych na posiedzeniu niejawnym, jako sądu odwoławczego, dalszy środek odwoławczy jest zasadniczo niedopuszczalny, chyba że chodzi o postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku (art. 336 k. w. p. k.), w którym to przypadku byłoby dopuszczalne zażalenie do Najwyższego Sądu Wojskowego.

Poza tym posiedzenia niejawne są przeznaczone:

a) do rozpoznawania rewizyj od wyroków wojskowych sądów rejonowych w myśl art. 25 lit. b) u. s. w. oraz art. 344 i 360 w związku z art. 381 k. w. p. k.; w tych przypadkach posiedzenie niejawne wojskowego sądu okręgowego występuje w charakterze instancji odwoławczej i zapadłe w tym trybie orzeczenia (wyrok lub postanowienie) nie podlegają zaskarżeniu do Najwyższego Sądu Wojskowego;

b) do wydawania opinij w sprawach o ułaskawienie w myśl art. 551 k. w. p. k.

Co do składu posiedzeń niejawnych wojskowego sądu okręgowego oraz trybu postępowania zob. art. 32 u. s. w.; — co do spisywania protokołów na tych posiedzeniach art. 183 i 190 k. w. p. k.

B. Wojskowy sędzia śledczy:

Prowadzi, z tytułu swego urzędu sędziowskiego, śledztwa w sprawach należących do właściwości wojskowych sądów okręgowych (art. 212 k. w. p. k.). W związku z prowadzeniem śledztwa, wojskowy sędzia śledczy wydaje postanowienia i zarządzenia.

Poza tym wojskowy sędzia śledczy współdziała w prowadzeniu dochodzeń, przedsiębiorąc czynności sądowe w toku dochodzenia (art. 207 § 1 k. w. p. k.) — udziela pomocy sądowej w przypadkach szczególnie przepisanych (np. w przypadkach z art. 27 k. w. p. k.) — bierze udział w posiedzeniach niejawnych (art. 32 § 1 u. s. w.) oraz współdziała w czynnościach administracyjnych i nadzorczych na zarządzenie szefa sądu (art. 45 u. s. w.).

C. Sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego.

Spełnia czynności i wydaje zarządzenia w związku z przygotowaniem rozprawy głównej. Zakres uprawnień jego określa art. 240 i nast. k. w. p. k.

D. Szef wojskowego sądu okręgowego.

Rozstrzyga w drodze zarządzenia o przyjęciu środka odwoławczego (art. 339 i 350 k. w. p. k.), zwraca akta skierowane nieprawnie na drogę postępowania karno-administracyjnego (art. 447 k. w. p. k.) oraz sprawuje czynności administracyjne i nadzorcze (art. 45 k. w. p. k.). Spośród tych czynności jako najistotniejsze ze względu na tok postępowania sądowego należy podnieść nadzór nad śledztwem oraz nad przestrzeganiem terminów (art. 48 u. s. w.) tudzież wyznaczanie obrońców z urzędu (art. 62 k. w. p. k.).

Art. 32.

§ 1. Posiedzenia niejawne odbywają się w składzie szefa sądu, lub jego zastępcy, jako przewodniczącego, oraz dwóch wojskowych sędziów okręgowych [1]); jeden z sędziów wojskowych, należących do składu sądzącego, jest sędzią sprawozdawcą [2]).

§ 2. Na posiedzeniach niejawnych zapadają orzeczenia po wysłuchaniu ustnego lub odczytaniu pisemnego wniosku prokuratora wojskowego.

§ 3. Prokurator wojskowy bierze udział w posiedzeniu niejawnym bez prawa obecności przy naradzie.

§ 4. Narada sędziów wojskowych jest tajna. Prócz sędziów, biorących udział w naradzie, może być przy naradzie i głosowaniu obecny tylko protokolant.

§ 5. Głosowanie odbywa się w tym porządku, że sędzia sprawozdawca głosuje pierwszy, przewodniczący zaś, jeżeli nie jest sam równocześnie sprawozdawcą, ostatni; poza tym głosują kolejno młodsi przed starszymi stopniem.

§ 6. Przepisy o głosowaniu na rozprawie głównej stosuje się odpowiednio [3]).

[1]) W skład posiedzeń niejawnych mogą przeto wchodzić także wojskowi sędziowie śledczy; nie mogą oni jednak brać udziału w posiedzeniach niejawnych przeznaczonych do rozpoznawania rewizyj, jako nie mianowani sędziami orzekającymi.

[2]) Sędzią sprawozdawcą jest sędzia, któremu przypada sprawa wedle przyjętego w sądzie podziału czynności (art. 42 i 43 u. s. w.).

[3]) Przepisy te zawierają art. 307 — 309 k. w. p. k.

ROZDZIAŁ IV.

NAJWYŻSZY SĄD WOJSKOWY.

Art. 33.

Najwyższy Sąd Wojskowy składa się z sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego: prezesa, wiceprezesa oraz z odpowiedniej ilości sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego, posiadających co najmniej stopień pułkownika.

W myśl art. 56 § 3 u.s.w. Prezydent Rzeczypospolitej mianuje na urząd sędziego Najwyższego Sądu Wojskowego—również Prezydent Rzeczypospolitej nadaje stanowisko prezesa i wiceprezesa Najwyższego Sądu Wojskowego (art. 57 § 1 u. s. w.).

Liczbę sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego ustala rozkaz organizacyjny, normujący skład osobowy tego sądu.

Wedle art. 86 lit. f) h) prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 102 poz. 863) stanowisko prezesa Najwyższego Sądu Wojskowego jest równorzędne ze stanowiskiem prezesa Sądu Najwyższego — zaś stanowisko wiceprezesa i sędziego Najwyższego Sądu Wojskowego jest równorzędne ze stanowiskiem sędziego Sądu Najwyższego.

Art. 34.

Najwyższy Sąd Wojskowy rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń wojskowych sądów okręgowych i sądów admiralskich, od zarządzeń szefów tychże sądów, oraz orzeka i wydaje opinie w innych sprawach, w przypadkach prawem przepisanych.

Najwyższy Sąd Wojskowy jest zasadniczo instancją rewizyjną i w tym charakterze rozpoznaje Najwyższy Sąd Wojskowy:

a) rewizje od wyroków wojskowych sądów okręgowych (sądów admiralskich) (art. 344 i nast. k. w. p. k.);

b) rewizje od prawomocnych orzeczeń wojskowego sądu rejonowego lub wojskowego sądu okręgowego (art. 383 k. w. p. k.).

Niezależnie od rozpoznawania rewizyj Najwyższy Sąd Wojskowy rozpoznaje zażalenia jako sąd II instancji, a wyjątkowo także jako sąd III instancji.

W szczególności jako sąd II instancji rozpoznaje Najwyższy Sąd Wojskowy:

1) zażalenia na postanowienia wydane przez posiedzenia niejawne wojskowych sądów okręgowych, które ten sąd wydaje, jako sąd I instancji (zob. uw. do art. 31);

2) zażalenia na zarządzenia szefa wojskowego sądu okręgowego (art. 339, 350 i inne k. w. p. k.).

Jako sąd III instancji, Najwyższy Sąd Wojskowy rozpoznaje zażalenia na te postanowienia i zarządzenia, które zamykają drogę do wydania wyroku (art. 336 § 1 k. w. p. k.).

Poza tym zakresem działania Najwyższego Sądu Wojskowego jako sądu odwoławczego — Najwyższy Sąd Wojskowy orzeka w przypadkach prawem przewidzianych. Tu zaliczyć należy orzekanie w sprawach takich jak np.:

orzekanie w sprawach dyscyplinarnych przeciwko sędziom wojskowym (art. 64 u. s. w.);

delegacja zwierzchnika sądowo-karnego (art. 96 § 1, 2 u. s. w.);

łączenie spraw karnych (art. 93 § 2 u. s. w.);

rozstrzyganie sporu z powodu odmówienia pomocy sądowej (art. 17 § 4 u. s. w.);

orzekanie o wznowieniu postępowania karnego (art. 439 k. w. p. k.);

orzekanie w sprawie przyznania odszkodowania za niesłuszne skazanie lub oskarżenie (art. 464 k. w. p. k.).

Wreszcie Najwyższy Sąd Wojskowy wydaje opinie w myśl art. 37 u. s. w. oraz art. 369 k. w. p. k.

Podnieść należy jeszcze to, że Najwyższy Sąd Wojskowy ingeruje także w orzecznictwo sądów wojennych w przypadkach szczególnie ustawą przewidzianych. Zob. np. art. 15 § 2 k. w. p. k. lub art. 17 § 4 u. s. w.

Art. 35.

§ 1. Najwyższy Sąd Wojskowy orzeka i wydaje opinie na rozprawie lub na posiedzeniu niejawnym w składzie trzech sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego, z których jeden jest sędzią sprawozdawcą.

§ 2. Orzeczenia i opinie Najwyższego Sądu Wojskowego zapadają po wysłuchaniu ustnego lub odczytaniu pisemnego wniosku prokuratora Najwyższego Sądu Wojskowego.

§ 3. W sprawie narady i głosowania na posiedzeniu niejawnym stosuje się przepis art. 32 § 3 do 6.

Najwyższy Sąd Wojskowy orzeka na rozprawie tylko w przypadkach szczególnie w ustawie wskazanych tj.

a) w sprawach dotyczących rozpoznawania rewizyj (art. 360 i 363 § 1 k. w. p. k.);

b) w sprawach dyscyplinarnych sędziów wojskowych (art. 69 u. s. w.).

Pozatem Najwyższy Sąd Wojskowy orzeka na posiedzeniach niejawnych; na posiedzeniach niejawnych wydaje też Najwyższy Sąd Wojskowy opinie. Wedle art. 36 § 3 u. s. w. wydaje Najwyższy Sąd Wojskowy na posiedzeniu niejawnym również uchwały.

Art. 36.

§ 1. Skład sądzący Najwyższego Sądu Wojskowego może przedstawić zasadę prawną, budzącą wątpliwość, do rozstrzygnięcia zgromadzeniu ogólnemu sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego, po czym uchwaloną zasadę wpisuje się do księgi zasad prawnych.

§ 2. Zgromadzenia ogólne odbywają się pod przewodnictwem prezesa Najwyższego Sądu Wojskowego. Prokurator Najwyższego Sądu Wojskowego bierze udział w zgromadzeniach ogólnych bez prawa obecności przy naradzie; ma on prawo stawiania wniosków.

§ 3. Do powzięcia uchwały wymagana jest obecność przynajmniej $^2/_3$ części ogólnej ilości sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego. Uchwały zapadają większością głosów; w razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

§ 4. Narada i głosowanie odbywa się wedle art. 32 § 4 do 6.

§ 5. Skład sądzący, orzekając w danej sprawie karnej, jest związany rozstrzygnięciem zgromadzenia ogólnego.

§ 6. Odstąpienie przez Najwyższy Sąd Wojskowy od zasady prawnej, ustalonej przez zgromadzenie ogólne, może nastąpić tylko w drodze ponownego rozstrzygnięcia zgromadzenia ogólnego.

Art. 37.

§ 1. Na żądanie Ministra Spraw Wojskowych lub prezesa Najwyższego Sądu Wojskowego powołane jest zgromadzenie ogólne również do wyjaśnienia przepisów prawa karnego, które budzą wątpliwości, lub których stosowanie wywołało rozbieżność w orzecznictwie.

§ 2. Opinie zgromadzenia ogólnego wpisuje się do księgi zasad prawnych.

Opinie wydawane przez Najw. Sąd Wojskowy są wyrazem zapatrywania organu najbardziej autorytatywnego do zabierania głosu w sprawach zasadniczych i wątpliwych. Jako opinia, niema z natury rzeczy charakteru wiążącego, przeciwnie niż np. uchwała powzięta w myśl art. 36 u. s. w. lub orzeczenie zapadłe w myśl art. 378 k. w. p. k.

Art. 38.

§ 1. Najwyższy Sąd Wojskowy wydaje zbiór swoich orzeczeń i opinii, zawierających rozstrzygnięcia zasadniczych zagadnień prawnych.

§ 2. Materiał prawny do orzecznictwa Najwyższego Sądu Wojskowego zbiera Biuro Orzecznictwa istniejące przy tym sądzie; w skład Biura Orzecznictwa wchodzą oficerowie audytorowie.

§ 3. Prezes Najwyższego Sądu Wojskowego może powierzać członkom Biura Orzecznictwa również inne czynności służbowe.

ROZDZIAŁ V.

SĄDY WOJENNE.

Art. 39.

Sąd wojenny składa się z sędziego wojskowego, który jest szefem sądu, oraz z odpowiedniej ilości sędziów wojskowych.

Wedle art. 14 § 1 u. s. w. organizacja wojenna sił zbrojnych przewiduje, przy jakich jednostkach istnieją sądy wojenne — ta organizacja ustala również składy osobowe tych sądów.

W sądach wojennych sędziami wojskowymi są oficerowie audytorowie przydzieleni do tych sądów (art. 56 § 4 u. s. w.). W sądzie wojennym przeto oficer audytor spełnia funkcje sędziowskie nie na skutek nominacji Prezydenta Rzeczypospolitej, lecz na skutek przydziału do sądu wojennego, dokonanego przez jego władzę przełożoną.

W sądzie wojennym nie ma podziału sędziów wojskowych na sędziów śledczych i orzekających. Śledztwo oraz rozprawę prowadzi oficer audytor wyznaczony przez zwierzchnika sądowo karnego w myśl art. 408 i 417 k. w. p. k.

Art. 40.

Sądy wojenne rozpoznają wszystkie sprawy karne osób, na które rozciąga się właściwość osobowa zwierzchnika sądowo-karnego, przy którym dany sąd jest utworzony, jeżeli Naczelny Wódz nie zarządzi inaczej.

Zob. uw. do art. 14.

Sądy wojenne są zorganizowane jednoinstancyjnie. Zob. art. 424 k. w. p. k. W myśl art. 406 k. w. p. k. sądy wojenne rozpoznają sprawy wedle trybu postępowania w wojskowych sądach okręgowych ze zmianami zawartymi w art. 405 — 433 k. w. p. k.

Art. 41.

§ 1. Rozprawy w sprawach o przestępstwa, zagrożone karą śmierci lub więzienia dożywotniego, oraz w sprawach, prowadzonych w postępowaniu doraźnym, odbywają się przy udziale dwóch sędziów wojskowych, z których jeden jest kierownikiem rozprawy, i trzech asesorów.

§ 2. Rozprawy w innych sprawach odbywają się przy udziale jednego sędziego wojskowego, który jest kierownikiem rozprawy, i dwóch asesorów.

§ 3. Przewodniczącym rozprawy jest najstarszy stopniem wojskowym asesor, jeżeli posiada on stopień wojskowy wyższy niż kierownik rozprawy; w przeciwnym przypadku kierownik rozprawy jest jednocześnie jej przewodniczącym [1]).

§ 4. Przepis art. 28 stosuje się z tą zmianą, że sędziego dodatkowego wyznacza zwierzchnik sądowo-karny [2]).

§ 5. Przepis art. 30 § 1, 2, oraz 4 do 7 stosuje się również w sądach wojennych [3]).

[1]) Zob. art. 417 i 421 k. w. p. k.

[2]) Przepis art. 29 u. s. w. nie ma zastosowania w postępowaniu przed sądami wojennymi; z uwagi na to zarówno przewodniczący jak i kierownik rozprawy nie muszą posiadać stopnia oficera sztabowego. Dopuszczalnym jest również, iż kierownik rozprawy będzie miał stopień wojskowy niższy niż oskarżony.

[3]) Asesorowie nie mogą mieć stopnia niższego niż oskarżony (z wyjątkiem spraw przeciw generałom lub admirałom). W sprawach przeciw oficerom nie jest wymagane, by jeden z asesorów posiadał stopień określony w art. 30 § 3 u. s. w. — ten asesor musi jednak posiadać stopień co najmniej równy ze stopniem wojskowym oskarżonego.

ROZDZIAŁ VI.

PODZIAŁ CZYNNOŚCI.

Art. 42.

§ 1. Podział czynności między sędziów wojskowych następuje z końcem każdego roku na następny rok kalendarzowy.

§ 2. Zmiana podziału czynności w ciągu roku może nastąpić, jeżeli okaże się to konieczne z powodu przeciążenia niektórych sędziów, zmian w obsadzie sądu lub trwałej przeszkody po stronie poszczególnych sędziów.

Podział czynności w sądach posiada nie tylko znaczenie porządkowe; — jest on zarazem zrealizowaniem zasady wyrażonej w art. 68 ust. 4 ustawy konstytucyjnej, stanowiącej, że „nikt nie może być pozbawiony sądu, któremu z prawa podlega" — a więc właściwego sędziego. Podział czynności układany na następny rok kalendarzowy, w oderwaniu od spraw konkretnych a na podstawie tylko tego zakresu działania, który należy do danego sądu, stwarza gwarancje zapobiegające możliwej dowolności przy wyznaczeniu sędziego dla danej konkretnej sprawy.

Co do przeprowadzenia podziału czynności ustawa nie wiąże prezesa, szefa, kierownika sądu żadnymi prawidłami — może być przeto przeprowadzony podział czynności na zasadzie terytorialnego podziału okręgu sądu, przynależności oskarżonego do danej formacji, rodzaju spraw karnych, na zasadzie alfabetycznego układu nazwisk oskarżonych i t. p. Natomiast zmiana podziału czynności w ciągu danego roku kalendarzowego może nastąpić tylko pod warunkami wyraźnie w § 2 wskazanymi.

W myśl art. 212 § 1 k. w. p. k. przeprowadzenie śledztwa może zlecić szef wojskowego sądu okręgowego takiemu sędziemu wojskowemu, któremu sprawa nie przypada wedle podziału czynności.

Podział czynności musi być przeprowadzony we wszystkich sądach i pod tym względem ustawa nie zna żadnych wyjątków. Zob. przytem art. 43 § 2 u. s. w.

Art. 43.

§ 1. Podział czynności następuje na podstawie zarządzenia sędziego wojskowego, stojącego na czele sądu.

§ 2. W sądach wojennych podziału czynności między sędziów wojskowych dokonywa szef sądu w taki sposób i na takie okresy czasu, jakie w danych warunkach najbardziej odpowiadają potrzebom służby. Podział ten ma dla zwierzchnika sądowo-karnego znaczenie orientacyjne.

Art. 44.

Spełnienie czynności przez innego sędziego niż ten, który był do niej powołany według podziału czynności, nie wpływa na jej ważność.

ROZDZIAŁ VII.

ADMINISTRACJA SĄDOWA I NADZÓR.

Art. 45.

Czynności administracji sądowej pełnią sędziowie wojskowi, stojący na czele sądu. Mogą oni powoływać poszczególnych sędziów wojskowych danego sądu do współdziałania w czynnościach administracyjnych i nadzorczych.

Współudział sędziego wojskowego w czynnościach administracyjnych może wyrażać się np. w kontroli nad dowodami rzeczowymi złożonymi w magazynie sądowym, a o ile chodzi o czynności nadzorcze — np. w wizytacji podległych sądów rejonowych, kontroli śledztw, terminów i t. p.

Art. 46.

§ 1. Naczelny nadzór nad sądami wojskowymi sprawuje Minister Spraw Wojskowych, a nad sądami wojennymi Naczelny Wódz.

§ 2. Minister Spraw Wojskowych wykonywa nadzór ten osobiście lub przez szefa departamentu sprawiedliwości Ministerstwa Spraw Wojskowych, a Naczelny Wódz osobiście lub przez szefa sądownictwa wojennego w Naczelnym Dowództwie.

§ 3. Szef departamentu sprawiedliwości oraz szef sądownictwa wojennego wykonują zlecony im nadzór osobiście lub przez wyznaczonych przez siebie oficerów audytorów. Wyznaczony oficer audytor nie może mieć niższego stopnia wojskowego, niż sędzia wojskowy, stojący na czele danego sądu.

Użyte w § 2 niniejszego art. określenie: „szef sądownictwa wojennego w Naczelnym Dowództwie“ nie jest nazwą organizacyjną danego organu pracy Naczelnego Wodza, a tylko opisowym określeniem tego organu.

Sędziowie wojskowi są w zakresie orzecznictwa sędziowskiego niezawiśli (zob. art. 59 u. s. w.) i na treść tego orzecznictwa ani Minister Spraw Wojskowych, ani też nikt inny nie może wpływać. Niezawisłość sędziowska nie może jednak wychodzić poza granice wskazane ustawami i dlatego tok wewnętrznego urzędowania sądów musi podlegać nadzorowi tych władz, które są odpowiedzialne za sprawność urzędowania i za wymiar sprawiedliwości zgodny z ustawami. Tę odpowiedzialność ponosi konstytucyjnie Minister Spraw Wojskowych i dlatego też naczelny nadzór nad sądownictwem wojskowym przysługuje Ministrowi Spraw Wojskowych, który wykonywa go bądź osobiście, bądź też przez swoje organa pracy.

Naczelny nadzór obejmuje całokształt czynności, mających na celu zapewnienie wymiarowi sprawiedliwości w wojsku tych wszystkich warunków i środków, jakie są konieczne, by sądownictwo wojskowe spełniło to zadanie, do jakiego zostało powołane. W tym najobszerniejszym znaczeniu naczelny nadzór obejmuje zarówno dbałość o całość sądownictwa, jako pewnej zorganizowanej jednostki administracji sprawiedliwości w wojsku, jakoteż i dbałość o poszczególne sądy wojskowe — z czego wynika, że naczelny nadzór obejmuje też ogólny nadzór sądowy, do którego w myśl art. 47 u. s. w. są powołani w pierwszym rzędzie sędziowie wojskowi stojący na ich czele.

Naczelny nadzór wyraża się:

a) w prawie wydawania zarządzeń, okólników i t. p. przepisów, które w sposób ogólny normują pewne zagadnienia techniczne lub administracyjne związane z wymiarem sprawiedliwości w wojsku, lub też wyjaśniają pewne kwestje sporne lub budzące wątpliwości (np. na podstawie opinii Najwyższego Sądu Wojskowego wydanych na podstawie art. 37 u. s. w.);

b) w prawie kontroli, czy sądy funkcjonują zgodnie z obowiązującymi przepisami (wizytacje perjodyczne lub specjalne) i wydawaniu w drodze nadzoru zarządzeń;

c) w prawie pociągania winnych do odpowiedzialności karnej lub dyscyplinarnej.

Ponieważ naczelny nadzór jest tylko rozszerzeniem nadzoru sądowego na całość sądownictwa, przeto zasada wyrażona w art. 48 § 2 u. s. w. że nadzór nie może wkraczać w dziedzinę, w której sędziowie wojskowi są niezawiśli, ma do naczelnego nadzoru pełne zastosowanie.

Art. 47.

§ 1. Nadzór nad sądami i sędziami pełnią:

a) kierownik wojskowego sądu rejonowego (wojskowego sądu marynarskiego) w tymże sądzie;

b) szef wojskowego sądu okręgowego w tymże sądzie, oraz w podporządkowanych mu wojskowych sądach rejonowych (wojskowych sądach marynarskich);

c) prezes Najwyższego Sądu Wojskowego w tymże sądzie;

d) szef sądu wojennego w tymże sądzie.

§ 2. W razie utworzenia osobnego sądu admiralskiego szef tego sądu pełni nadzór w tym sądzie oraz w podporządkowanych mu wojskowych sądach marynarskich.

Przepisy art. 47 — 49 u. s. w. dotyczą t. zw. nadzoru sądowego, w przeciwstawieniu do art. 50 postanawiającego o t. zw. nadzorze judykacyjnym.

Nadzór sądowy wynika ze stanowiska, jakie organizacyjnie posiada prezes, szef lub kierownik danego sądu w stosunku do podległego mu personelu sędziowskiego. Jest to nadzór, który wyraża się w czuwaniu nad tym, by sąd podległy jego nadzorowi funkcjonował sprawnie i by przewidziany ustawami tryb postępowania w sądzie odbywał się prawidłowo. Z uwagi na to przełożeni powołani do sprawowania nadzoru w sądzie obowiązani są czuwać nad tym, aby czynności sądowe odbywały się zgodnie z ustanowionym w sądzie podziałem czynności, by były one na czas wykonywane, by czynności sądowe odbywały się z należytą powagą i starannością, by zachowanie się sędziów stało na odpowiednim poziomie i nie dawało powodu do usprawiedliwionych zarzutów i t. p. Z tego prawa nadzoru wynikają dla przełożonego prawa określone w art. 48 u. s. w.

Nadzór sądowy, jak to wyraźnie podkreśla art. 48 § 2, nie może wkraczać w dziedzinę zastrzeżoną orzecznictwu, w której sędziowie wojskowi są niezawiśli.

Art. 48.

§ 1. Osoby powołane do nadzoru mają prawo żądać wyjaśnień, wglądać w czynności i powodować usunięcie oczywistych usterek i uchybień, oraz pociągać ponoszących winę do odpowiedzialności [1]).

§ 2. Nadzór nie może wkraczać w dziedzinę, w której sędziowie wojskowi są niezawiśli.

§ 3. Osoby powołane do nadzoru mogą być obecne na rozprawie, toczącej się przy drzwiach zamkniętych [2]).

[1]) Sędzia wojskowy może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej na równi z każdym innym żołnierzem, dopuszczającym się przestępstwa ściganego w drodze karno-sądowej. W tym względzie prawo o ustroju sądów wojskowych, nie zna, w przeciwstawieniu do art. 81 prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 102, poz. 863), żadnych ograniczeń w zakresie ścigania lub pozbawienia wolności sędziego wojskowego.

Sędzia wojskowy odpowiada poza tym:

a) w drodze szczególnego postępowania dyscyplinarnego, określonego w art. 61—73 u. s. w., za przewinienia popełnione przy wykonywaniu służby sędziowskiej lub w związku z tą służbą;

b) w drodze postępowania dyscyplinarnego, określonego w wojskowych przepisach dyscyplinarnych (zob. art. 61 § 2 u. s. w.), za przewinienia lub występki dyscyplinarne.

Przełożony powołany do wykonywania nadzoru w danym sądzie, karze bądź sam sędziego wojskowego, o ile jest jego przełożonym dyscyplinarnym, bądź też powinien spowodować pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej lub dyscyplinarnej, zależnie od natury popełnionego czynu.

[2]) Zob. art. 268 k. w. p. k.

Art. 49.

Każdy sąd wyższy o dostrzeżonych przez siebie usterkach i uchybieniach w urzędowaniu sądu niższego zawiadamia osobę powołaną do nadzoru.

Sąd wyższy nie spełnia „nadzoru sądowego" nad sądem niższym; obowiązany jest natomiast zawiadomić o uchybieniach lub usterkach „w urzędowaniu", t. j. w czynnościach dotyczących administracji sprawiedliwości, przełożonego powołanego do wykonywania nadzoru nad danym sądem, który na podstawie tego zawiadomienia wyda dalsze zarządzenia.

Myślą przewodnią tego przepisu jest to, że sąd wyższy rozpatrując sprawę w toku instancji na podstawie aktów sądu niższego, ma możność łatwego skonstatowania, czy i jakie były uchybienia w urzędowaniu danego sędziego przy załatwianiu pewnej czynności (np. akta przedstawiono nieuporządkowane — brak np. dziennika czynności — protokoły nieczytelne i t. p.), a przeto o uchybieniach i usterkach powinien zawiadomić osobę powołaną do nadzoru, celem ich ewentualnego usunięcia i wydania zarządzeń, by w przyszłości sie one nie powtarzały.

Art. 50.

§ 1. Sąd wyższy, w razie dostrzeżenia przy rozstrzyganiu środków odwoławczych oczywistej obrazy przepisów prawa w postępowaniu sądu niższego, może — niezależnie od uprawnień służących mu na podstawie kodeksu wojskowego postępowania karnego — stwierdzić uchybienie i wytknąć je danemu sądowi. Na żądanie sąd niższy obowiązany jest udzielić wyjaśnień. Stwierdzenie i wytknięcie uchybienia nie ma wpływu na daną sprawę.

§ 2. O wytknięciu uchybienia sąd wyższy zawiadamia sędziego wojskowego, stojącego na czele sądu, a w przypadkach ważniejszych ponadto szefa departamentu sprawiedliwości Ministerstwa Spraw Wojskowych.

Nadzór, o którym postanawia art. 50, jest t. zw. nadzorem judykacyjnym, który spełnia sąd wyższy nad sądem niższym. Wyraża się on w stwierdzeniu przez sąd wyższy uchybienia w pewnej konkretnej sprawie, polegającego na oczywistym naruszeniu przepisu ustawowego, oraz na wytknięciu tego uchybienia sądowi niższemu.

Warunkiem stwierdzenia uchybienia i jego wytknięcia jest to, by obraza przepisu ustawowego była oczywistą, t. j. by nie wynikała ona tylko z pewnych wątpliwości interpretacyjnych u sądu niższego, którego trafności rozstrzygnięcia w danej sprawie sąd wyższy nie podziela. Oczywistość obrazy przepisu ustawowego zachodzi, gdy przepis ustawy jako jasny nie powinien zasadniczo budzić żadnych wątpliwości, a mimo to sąd niższy w danym przypadku albo wcale go nie zastosował, albo też zastosował go źle.

Obojętnym jest dla kwestji stwierdzenia uchybienia i jego wytknięcia, czy oczywista obraza przepisu ustawowego miała wpływ na orzeczenie sądu (np. po odroczeniu rozprawy, nie przeprowadzono jej na nowo lecz postąpiono jak przy przerwie — przyjęto jako okoliczność mającą wpływ na wymiar kary, okoliczność należącą do stanu faktycznego przestępstwa), czy też pozostawało to bez wpływu na orzeczenie (np. oskarżonego przesłuchano po upływie 24 godzin — świadka zaprzysiężono po przesłuchaniu i t. p.). Z natury rzeczy jednak wynika, że uchybienia pierwszego rodzaju zaliczyć należy do ważniejszych, o których wspomina § 2 art. 50 u. s. w.

Art. 51.

Do personelu, nie pełniącego czynności sędziowskich w sądach wojskowych, stosuje się w sprawach nadzoru ogólne przepisy, normujące wykonywanie nadzoru służbowego.

Art. 52.

§ 1. Minister Spraw Wojskowych wydaje regulaminy, w których określa tryb wewnętrznego urzędowania i biurowość sądów wojskowych.

§ 2. Minister Spraw Wojskowych oznacza, po upływie jakiego czasu i pod jakimi warunkami akta spraw sądowych mają być w całości lub w części niszczone lub przekazywane archiwum.

DZIAŁ III.

SĘDZIOWIE WOJSKOWI.

ROZDZIAŁ I.

KORPUS OFICERÓW AUDYTORÓW.

Art. 53.

Czynności sędziowskie [1]) i prokuratorskie [2]) w wojsku i marynarce wojennej pełnią oficerowie audytorowie oraz generałowie, przeniesieni z korpusu oficerów audytorów do korpusu generałów.

[1]) Czynności sędziowskie w sądach wojskowych mogą pełnić:

a) w Najwyższym Sądzie Wojskowym — prezes, wiceprezes lub sędzia Najwyższego Sądu Wojskowego (art. 33);

b) w wojskowych sądach okręgowych — szef sądu, jego zastępca i wojskowi sędziowie okręgowi (art. 24);

c) w wojskowych sądach rejonowych — kierownik sądu, którym może być również wojskowy sędzia okręgowy (art. 57 § 2 lit. b) oraz wojskowi sędziowie rejonowi (art. 19 § 1) a w przypadku przewidzianym w art. 19 § 2 także wojskowy sędzia okręgowy;

d) w sądzie wojennym — oficer audytor, przydzielony do tego sądu w myśl art. 24 § 1 k. w. p. k.

Warunkiem pełnienia czynności sędziowskich jest w myśl art. 56 § 3 mianowanie na urząd sędziowski (otrzymanie votum sędziowskiego) w danej kategorii sądów wojskowych; nie dotyczy to jednak w myśl art. 56 § 4 funkcji sędziowskich spełnianych w sądzie wojennym, które spełnia w tym sądzie oficer audytor nie na podstawie nominacji Prezydenta Rzeczypospolitej, lecz na podstawie przydziału do danego sądu.

Wyrok wydany przez oficera-audytora, nie posiadającego nominacji Prezydenta Rzeczypospolitej na urząd sędziowski (o ile nie chodzi o sędziów w sądach wojennych), jest nieważny w myśl art. 373 lit. e) i 374 § 2 k. w. p. k. Analogicznie należy sprawę postawić o ile chodzi o postanowienia, a to z uwagi na brzmienie art. 24 § 1 k. w. p. k.

Wyjątkowo w myśl art. 114 § 1 u. s. w. mogą pełnić czynności sędziowskie asystenci, a więc oficerowie audytorowie nie będący sędziami wojskowymi (art. 113 u. s. w.), ale tylko w ograniczonym zakresie.

[2]) Co do pełnienia czynności prokuratorskich w sądach wojskowych zob. art. 103 u. s. w.

Art. 54.

§ 1. Oficerem audytorem może być jedynie oficer, który:

a) odbył przynajmniej jednoroczną służbę w stopniu oficerskim w jednym z rodzajów broni wojska lub marynarki wojennej,

b) ukończył uniwersyteckie studia prawnicze z przepisanymi w Polsce egzaminami,

c) odbył wojskową aplikację sądową,

d) złożył wojskowy egzamin sędziowski.

§ 2. Z wojskową aplikacją sądową i egzaminem sędziowskim zrównane są: aplikacja sądowa i egzamin sędziowski w sądach powszechnych, oraz aplikacja i egzamin adwokacki [1]).

§ 3. Od wymagań, wymienionych w § 1 lit. c), d), wolni są profesorowie i docenci nauk prawniczych w polskich szkołach akademickich.

§ 4. Przeniesienie do rezerwy korpusu oficerów audytorów oficera innego korpusu osobowego nastąpić może bez względu na warunek, wymieniony w § 1 lit. a) [2]).

[1]) Wedle § 13 ust. 6 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 9 grudnia 1924 r. o zmianie ustroju Prokuratorii Generalnej R. P. (Dz. U. R. P. Nr 107, poz. 967) służba w Prokuratorii Generalnej w charakterze aplikanta zastępuje aplikację sądową i adwokacką, wymaganą do dopuszczenia do egzaminu adwokackiego i wykonywania adwokatury. Egzamin zawodowy w Prokuratorii Generalnej nadaje te same uprawnienia co egzamin adwokacki i sędziowski.

Wedle art. 83 i 87 prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 102, poz. 863) oficerowie audytorowie, którzy są lub byli sędziami albo prokuratorami wojskowymi, przechodząc do służby w sądownictwie powszechnym są wolni od odbywania aplikacji sądowej lub składania egzaminu sędziowskiego w sądownictwie powszechnym.

[2]) Warunki przyjęcia do korpusu oficerów audytorów wymienione w § 1, są zarazem tymi warunkami, jakie posiadać musi oficer, by zostać sędzią lub prokuratorem wojskowym (także asystentem), albowiem wedle art. 53—56 § 2 i 103 § 2 u. s. w. sędzią lub prokuratorem wojskowym (także asystentem) może być mianowany tylko oficer audytor, lub generał, który drogą awansu przeszedł do korpusu generałów z korpusu oficerów audytorów.

Jakkolwiek prawo o ustroju sądów wojskowych nie przewiduje wyraźnie konieczności przesłużenia pewnej określonej ilości lat w sądzie niższym, by być dopuszczonym do stanowiska sędziego wojskowego w sądzie wyższym — to jednak jak to z art. 29 § 1 i 33 u. s. w. wynika, konieczność odbycia stage'u faktycznie istnieje, albowiem w wojskowym sądzie okręgowym sędzią orzekającym może być tylko oficer sztabowy a w Najwyższym Sądzie Wojskowym co najmniej pułkownik, na które to stopnie oficer może awansować wedle dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej oficerów, po przesłużeniu w poprzednim stopniu określonej w tym dekrecie pewnej ilości lat.

Art. 55.

Tryb oraz szczegółowe warunki przenoszenia oficerów do korpusu oficerów audytorów określają przepisy, normujące służbę wojskową oficerów.

ROZDZIAŁ II.

MIANOWANIE I OBJĘCIE STANOWISKA SĘDZIEGO WOJSKOWEGO.

Art. 56.

§ 1. Sędzią wojskowym może być mianowany tylko oficer audytor, albo generał, który uzyskał stopień generalski jako oficer audytor.

§ 2. Sędziów wojskowych, prócz sędziów w sądach wojennych, mianuje i zwalnia Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Ministra Spraw Wojskowych.

§ 3. Mianowanie następuje na urząd:

a) wojskowego sędziego rejonowego;

b) wojskowego sędziego okręgowego;

c) sędziego Najwyższego Sądu Wojskowego.

§ 4. Sędziami wojskowymi w sądach wojennych są oficerowie audytorowie, przydzieleni do tych sądów.

Wedle § 3 niniejszego art. nominacja sędziowska następuje na urząd sędziego w poszczególnych kategoriach sądów wojskowych; wedle art. 57 § 1 i 2 Prezydent Rzeczypospolitej względnie Minister Spraw Wojskowych stosownie do nominacji na urząd nadaje stanowiska służbowe w pewnych konkretnie już oznaczonych sądach danej kategorii.

Z postanowień tych wynika, że sędzia wojskowy może pełnić czynności sędziowskie tylko w tej kategorii sądów wojskowych, której dotyczy nominacja Prezydenta Rzeczypospolitej (art. 56 § 3), oraz w tym sądzie wojskowym odnośnej kategorii, w którym otrzymał stanowisko. Spełnienie przeto czynności sędziowskiej w innym sądzie, niż wynika z nominacji Prezydenta Rzeczypospolitej i wyznaczonego stanowiska służbowego, odbiera tej czynności charakter czynności spełnionej przez „uprawnionego" sędziego wojskowego (art. 373 lit. e) k. w. p. k.).

Wyjątek od tej zasady przewiduje:

a) art. 19 § 2 u. s. w. — wedle którego wojskowego sędziego rejonowego może zastąpić na czas potrzeby wojskowy sędzia okręgowy na zarządzenie szefa wojsk. sądu okręgowego;

b) art. 29 § 3 u. s. w. — wedle którego przewodniczącym rozprawy (także drugim lub dodatkowym sędzią wojskowym) w wojskowym sądzie okręgowym w sprawach przeciw generałom i admirałom jest sędzia Najwyższego Sądu Wojskowego;

c) art. 29 § 2 u. s. w. — wedle którego przewodniczącym rozprawy (także drugim lub dodatkowym sędzią wojskowym) w wojskowym sądzie okręgowym może być sędzia wojskowy (rejonowy, okręgowy lub Najwyższego Sądu Wojskowego), wyznaczony przez Szefa Departamentu Sprawiedliwości M. S. Wojsk. w warunkach określonych w tym art.

Powyższe uwagi nie dotyczą sędziów wojskowych w sądach wojennych, którzy pełnią czynności sędziowskie nie na podstawie nominacji Prezydenta Rzeczypospolitej, lecz na podstawie przydziału do danego sądu (§ 4 niniejszego art.), dokonanego przez władzę przełożoną. Właściwość tej władzy określa organizacja wojenna sił zbrojnych w myśl art. 14 § 1 u. s. w.

Art. 57.

§ 1. Prezydent Rzeczypospolitej mianuje spośród sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego prezesa i wiceprezesa tego sądu.

§ 2. Minister Spraw Wojskowych:

a) zgodnie z mianowaniem na urząd sędziego wojskowego nadaje stanowiska służbowe w sądach wojskowych, a to mianowanym: wojskowym sędzią rejonowym — w wojskowych sądach rejonowych (wojskowych sądach marynarskich), wojskowym sędzią okręgowym — w wojskowych sądach okręgowych (sądach admiralskich), sędzią Najwyższego Sądu Wojskowego — w Najwyższym Sądzie Wojskowym;

b) wyznacza spośród mianowanych wojskowym sędzią okręgowym lub rejonowym — kierowników wojskowych sądów rejonowych (wojskowych sądów marynarskich);

c) wyznacza spośród mianowanych wojskowym sędzią okręgowym — wojskowych sędziów orzekających i wojskowych sędziów śledczych w wojskowych sądach okręgowych (sądach admiralskich) oraz spośród wojskowych sędziów orzekających — szefów tych sądów i ich zastępców [1]).

§ 3. Sędziów wojskowych — z wyjątkiem prezesa i wiceprezesa Najwyższego Sądu Wojskowego — może Minister Spraw Wojskowych mianować również na stanowiska, nieobjęte składami osobowymi sądów wojskowych a przewidziane dla oficerów audytorów w innych składach osobowych [2]).

[1]) Wyznaczenie stanowiska sędziemu wojskowemu w konkretnie oznaczonym sądzie wojskowym decyduje zarazem o właściwości sędziego do spełniania danych czynności imieniem właściwego sądu oraz o tym, czy sędzia jest „uprawnionym" do spełniania czynności. Zob. w tej sprawie uwagi do art. 55 i 56.

[2]) Z natury rzeczy wynika, iż Minister Spraw Wojskowych nie będzie mógł sędziami wojskowymi obsadzać stanowisk w prokuraturze wojskowej, jakkolwiek jest to instytucja, w której składzie osobowym są przewidziani oficerowie-audytorowie. Zob. poza tym art. 104 § 2 u. s. w.

Art. 58.

§ 1. Obejmując stanowisko w sądzie wojskowym sędzia wojskowy składa przysięgę sędziowską w brzmieniu następującym:

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszechwiedzącemu, iż obowiązki sędziego wojskowego będę wypełniał sumiennie, bezstronnie i zgodnie z ustawą, mając zarazem na względzie utrzymanie porządku prawnego i karności w siłach zbrojnych Państwa. Tak mi Panie Boże dopomóż. Amen".

§ 2. Przysięgę składa się wobec najbliższego przełożonego, któremu przysługuje prawo nadzoru w danym sądzie wojskowym.

§ 3. Sędzia wojskowy, przechodzący bezpośrednio z jednego stanowiska sędziowskiego na drugie, ponownej przysięgi nie składa.

Przysięga składana w myśl art. 58 jest nazwaną w ustawie „przysięgą sędziowską", dla podkreślenia jej szczególnego charakteru i znaczenia, tudzież odróżnienia od przysięgi służbowej (żołnierskiej), jaką musiał złożyć każdy sędzia wojskowy, który jest żołnierzem.

Przysięgę sędziowską ma złożyć każdy oficer-audytor obejmujący stanowisko sędziowskie w sądzie wojskowym, o ile nie przechodzi bezpośrednio z jednego stanowiska sędziowskiego na inne. Z uwagi na to przysięgę sędziowską składa także oficer-audytor przydzielony do sądu wojennego, jeżeli bezpośrednio przed przydziałem nie zajmował stanowiska sędziowskiego.

Ze względu na przepis art. 114 § 1 u. s. w. przysięgę sędziowską winien złożyć również asystent, któremu powierzono pełnienie czynności wojskowego sędziego śledczego.

ROZDZIAŁ III.

NIEZAWISŁOŚĆ SĘDZIOWSKA.

Art. 59.

Sędziowie wojskowi są w sprawowaniu czynności sędziowskich niezawiśli i podlegają jedynie prawu.

Stanowisko prawne sędziego wojskowego charakteryzuje niezawisłość władzy sędziowskiej, poręczona już w art. 64 ust. 3 ustawy konstytucyjnej, której postanowienia realizuje art. 59 u. s. w.

Sędzia wojskowy, sprawujący czynności sędziowskie podlega tylko prawu i w tym właśnie postanowieniu tkwi znamię niezawisłości sędziowskiej, polegającej na tym, że nikt nie może dawać sędziemu rozkazów i zleceń co do sposobu załatwienia pewnej sprawy, należącej do zakresu czynności sędziowskich. Rozkazy takie i zlecenia, choćby nawet pochodziły od przełożonego, są dla sędziego nieobowiązujące, albowiem przy sprawowaniu urzędu sędziowskiego podlega on tylko prawu.

Zakaz wpływania na wymiar sprawiedliwości, w drodze rozkazów, zleceń, zarządzeń i t. p. odnosi się tylko do spraw konkretnych załatwianych przez danego sędziego. O ile natomiast chodzi o sprawy natury ogólnej związane z wymiarem sprawiedliwości, to wydawanie w tym kierunku zarządzeń, okólników i t. p. nie tylko nie koliduje z niezawisłością sędziowską, lecz wydawanie takich norm obowiązujących sędziego, jest nawet obowiązkiem przełożonego, wynikającym z prawa nadzoru sądowego lub też naczelnego nadzoru.

Najistotniejszym wyrazem niezawisłości sędziowskiej jest przyznane sędziemu prawo orzekania na mocy przekonania, opartego na swobodnej ocenie dowodów. Zob. w tej kwestii art. 11 k. w. p. k. oraz uwagi do tego art.

Gwarancjami ustawowymi poręczającymi, iż niezawisłość władzy sędziowskiej nie przekroczy miar zakreślonych ustawami, jest odpowiednio rozbudowany system środków odwoławczych, nadzór judykacyjny (art. 50) oraz odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów wojskowych za przewinienia przy wykonywaniu służby sędziowskiej lub w związku z tą służbą (art. 61—73 u. s. w.).

Art. 60.

Niezawisłość sędziego wojskowego nie wyłącza obowiązku wykonywania zleceń i rozkazów w zakresie administracji sądowej oraz w zakresie pełnienia służby wojskowej, wydanych w granicach uprawnień władzy, która zlecenie lub rozkaz wydała.

ROZDZIAŁ IV.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA.

Art. 61.

§ 1. Za przewinienia, popełnione przy wykonywaniu służby sędziowskiej lub w związku z nią, ponoszą sędziowie wojskowi [1]), niezależnie od ewentualnej odpowiedzialności karnej, — odpowiedzialność dyscyplinarną wedle przepisów rozdziału niniejszego.

§ 2. Poza przypadkami wymienionymi w § 1 stosuje się do sędziów wojskowych wojskowe przepisy dyscyplinarne [2]).

[1]) Do sędziów wojskowych, ponoszących odpowiedzialność dyscyplinarną za przewinienia przy wykonywaniu służby sędziowskiej lub w związku z nią, zaliczyć należy również asystentów sądowych, którym w myśl art. 114 u. s. w. powierzono czasowo pełnienie czynności sędziego śledczego.

[2]) Sędzia wojskowy poza pełnieniem czynności sędziowskich, jest postawiony na równi z innymi żołnierzami, a przeto odpowiada jako oficer dyscyplinarnie wedle wojskowych przepisów dyscyplinarnych (Dz. U. R. P. z roku 1925 Nr 91, poz. 638), oraz w drodze honorowej wedle statutu oficerskich sądów honorowych (Dz. U. R. P. z roku 1927 Nr 93, poz. 834). W drodze karnej odpowiada na równi z każdym innym obywatelem państwa.

Art. 62.

Za przewinienia wymienione w art. 61 § 1 wymierza się następujące kary dyscyplinarne:

a) upomnienie;

b) naganę;

c) surową naganę;

d) przeniesienie na inne stanowisko służbowe bez prawa do należności za przeniesienie.

Gradacja tych kar zależy od rodzaju przewinienia będącego przedmiotem postępowania dyscyplinarnego i zastosowanie ich zależy całkowicie od swobodnego uznania Najwyższego Sądu Wojskowego.

Skutków poszczególnych kar prawo o ustroju sądów wojskowych nie określa; biorąc jednak pod uwagę tę okoliczność, że chodzi o przewinienia przy wykonywaniu służby sędziowskiej lub w związku z wykonywaniem tej służby, oświadczyć się należy za tym, że kary te będą miały swój wpływ w pierwszym rzędzie na tę dziedzinę praw, jaka związaną jest z wykonywaniem zawodu sędziowskiego. Przyjąć przeto należy, iż kary orzeczone w postępowaniu dyscyplinarnym będą miały swój wpływ, niezależnie od wpływu na inne ogólne kwalifikacje danego oficera, na tego rodzaju kwestie, jak np. przydział spraw poważniejszych lub prawnie bardziej skomplikowanych, jak przeniesienie sędziego wojskowego do sądu wyższego, obsadzenie stanowiska kierowniczego w sądzie i t. p.

O skutkach tych kar decyduje w trybie nadzoru Minister Spraw Wojskowych (Naczelny Wódz) względnie z jego ramienia szef departamentu sprawiedliwości w Ministerstwie Spraw Wojskowych (szef sądownictwa wojennego w Naczelnym Dowództwie).

Co do zatarcia kar dyscyplinarnych zob. art. 72 u. s. w.

Art. 63.

§ 1. Jeżeli od chwili przewinienia upłynęło trzy lata, postępowanie dyscyplinarne nie może być wszczęte, a w razie wszczęcia należy je umorzyć [1]).

§ 2. Jeżeli jednak czyn zawiera znamiona przestępstwa karnego, przedawnienie dyscyplinarne nie następuje wcześniej, niż przedawnienie karne [2]).

[1]) O wszczęciu postępowania dyscyplinarnego orzeka Najwyższy Sąd Wojskowy w myśl art. 65 § 3 u. s. w.

[2]) O przedawnieniu karnym stanowią art. 86—89 k. k.

Art. 64.

Do orzekania w sprawach dyscyplinarnych właściwy jest Najwyższy Sąd Wojskowy, który orzeka w składzie prezesa lub wiceprezesa jako przewodniczącego i dwóch sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego.

Art. 65.

§ 1. Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego przedstawia Najwyższemu Sądowi Wojskowemu przełożony, powołany do wykonywania nadzoru w danym sądzie, wraz z aktami dochodzenia.

§ 2. Najwyższy Sąd Wojskowy może orzec wszczęcie postępowania dyscyplinarnego również z urzędu.

§ 3. O wszczęciu postępowania dyscyplinarnego orzeka Najwyższy Sąd Wojskowy po daniu obwinionemu możności złożenia wyjaśnień oraz po wysłuchaniu prokuratora Najwyższego Sądu Wojskowego.

Wedle § 1 Najwyższy Sąd Wojskowy może orzec wszczęcie postępowania dyscyplinarnego tylko na wniosek przełożonego uprawnionego do wykonywania nadzoru sądowego, a więc przełożonego wymienionego w art. 47 §1 u. s. w. Wynika stąd, że wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, nie może nastąpić na wniosek przełożonego uprawnionego do wykonywania naczelnego nadzoru, lub też innych osób. Wnioski lub zawiadomienia o popełnieniu przez sędziego wojskowego przewinienia przy wykonywaniu służby sędziowskiej lub w związku z nią, wniesione przez osoby nieuprawnione do postawienia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, mogą być podstawą dla Najwyższego Sądu Wojskowego do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego z urzędu w myśl § 2 art. 65 u. s. w.

Art. 66.

§ 1. Wszczynając postępowanie dyscyplinarne lub w toku tego postępowania może Najwyższy Sąd Wojskowy zawiesić obwinionego w czynnościach służbowych.

§ 2. W przypadkach nie cierpiących zwłoki może przełożony, stawiający wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, zawiesić obwinionego tymczasowo w czynnościach służbowych, przekazując równocześnie swe zarządzenie Najwyższemu Sądowi Wojskowemu do zatwierdzenia.

Zawieszenie w czynnościach służbowych sędziego wojskowego w związku ze wszczęciem przeciw niemu postępowania dyscyplinarnego, jest wyłącznym atrybutem Najwyższego Sądu Wojskowego, względnie przełożonego wymienionego w art. 47 § 1 u. s. w., stawiającego wniosek o wszczęcie przeciw sędziemu wojskowemu postępowania dyscyplinarnego. Zawieszenie w czynnościach służbowych sędziego wojskowego przez przełożonego — może być uchylone przez Najwyższy Sąd Wojskowy.

Ponieważ postępowanie dyscyplinarne przeciw sędziemu wojskowemu jest postępowaniem specjalnym — przeto przepis art. 132 k. w. p. k., postanawiający

o prawie zwierzchnika sądowo-karnego do zawieszenia obwinionego w czynnościach służbowych, nie ma zastosowania w postępowaniu dysycyplinarnym przeciw sędziemu wojskowemu, w którym zresztą zwierzchnik sądowo-karny żadnego udziału nie bierze.

Najwyższy Sąd Wojskowy może zawiesić w czynnościach służbowych sędziego wojskowego w związku z toczącym się przeciw niemu postępowaniem dyscyplinarnym — choćby nawet zwierzchnik sądowo-karny tego nie uczynił w związku z toczącym się o ten sam czyn przeciw sędziemu wojskowemu postępowaniem karnym.

Art. 67.

§ 1. Najwyższy Sąd Wojskowy może przed powzięciem postanowienia o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego, albo też wszczynając postępowanie dyscyplinarne, postanowić przeprowadzenie dochodzenia przez sędziego Najwyższego Sądu Wojskowego albo przez sędziego wojskowego, stojącego na czele sądu, do którego dany sędzia wojskowy ma przynależność służbową.

§ 2. Po ukończeniu dochodzenia akta sprawy przesyła się prokuratorowi Najwyższego Sądu Wojskowego celem postawienia wniosku.

Art. 68.

§ 1. Najwyższy Sąd Wojskowy załatwia odmownie wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, jeżeli nie znajduje podstaw do wszczęcia tego postępowania.

§ 2. Najwyższy Sąd Wojskowy umarza postępowanie, jeżeli na podstawie wyników przeprowadzonego dochodzenia dojdzie do przekonania, że nie ma podstawy do dalszego prowadzenia postępowania dyscyplinarnego.

Art. 69.

§ 1. Jeżeli nie następuje umorzenie wszczętego postępowania dyscyplinarnego, Najwyższy Sąd Wojskowy wyznacza dzień rozprawy.

§ 2. Obwiniony może przybrać sobie obrońcę tylko spośród sędziów lub prokuratorów (wiceprokuratorów, podprokuratorów) wojskowych.

§ 3. Nieusprawiedliwione niestawiennictwo obwinionego lub jego obrońcy nie wstrzymuje rozpoznania sprawy.

§ 4. Rozprawa odbywa się przy drzwiach zamkniętych.

§ 5. Wyrok ogłasza się bezzwłocznie po rozprawie, przytaczając ustnie najważniejsze jego powody. Wyrok wraz z uzasadnieniem należy sporządzić w ciągu siedmiu dni.

Obrońcą może być tylko oficer-audytor, pełniący służbę sędziego, prokuratora (wiceprokuratora, podprokuratora) wojskowego, a więc będący w czynnej służbie wojskowej. Oficer-audytor w rezerwie, pospolitym ruszeniu lub w stanie spoczynku, nie ma charakteru sędziego lub prokuratora wojskowego, a przeto w postępowaniu dyscyplinarnym nie może występować jako obrońca.

Art. 70.

Odpis wyroku doręcza się prokuratorowi Najwyższego Sądu Wojskowego, obwinionemu, przełożonemu, który wystąpił z wnioskiem o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, oraz Ministrowi Spraw Wojskowych przez szefa departamentu sprawiedliwości Ministerstwa Spraw Wojskowych.

Art. 71.

§ 1. Kary, wymienione w art. 62 lit. a) do c), uważa się za wykonane z chwilą ogłoszenia wyroku.

§ 2. Karę, wymienioną w art. 62 lit. d), wykonywa Minister Spraw Wojskowych.

Art. 72.

§ 1. Po upływie pięciu lat od wydania wyroku skazanie może ulec zatarciu.

§ 2. O zatarciu skazania postanawia Najwyższy Sąd Wojskowy na wniosek skazanego, jeżeli w ciągu powyższego okresu nie wydano przeciw skazanemu innego wyroku skazującego.

§ 3. W razie zarządzenia zatarcia skazanie uważa się za niebyłe. Zatarcie skazania pociąga za sobą zwłaszcza usunięcie wpisu o skazaniu z wszelkich aktów, w których taki wpis umieszczono.

Art. 73.

Jeżeli przepisy rozdziału niniejszego nie postanawiają inaczej, stosuje się w postępowaniu dyscyplinarnym odpowiednio przepisy kodeksu wojskowego postępowania karnego.

DZIAŁ IV.

ASESOROWIE.

Art. 74.

Asesorów [1]) i ich zastępców [2]) w stopniach generałów i admirałów (kontradmirałów, wiceadmirałów) wyznacza do rozpraw każdorazowo Minister Spraw Wojskowych, a w sądach wojennych — Naczelny Wódz, spośród podległych im generałów i admirałów (kontradmirałów, wiceadmirałów).

[1]) Asesorowie reprezentują w sądownictwie wojskowym udział czynnika nieprawniczego. Zob. uw. do art. 22.

Asesorów (ich zastępców) przybiera się tylko do rozpraw, a to:

a) przed wojskowym sądem rejonowym (marynarskim) w myśl art. 22;

b) przed wojskowym sądem okręgowym (admiralskim) w myśl art. 27 i 28;

c) przed sądem wojennym w myśl art. 41.

Natomiast nie przybiera się asesorów do rozpraw przed Najw. Sądem Wojskowym oraz do rozpraw rewizyjnych w wojskowym sądzie okręgowym; nie biorą oni również udziału w posiedzeniach niejawnych.

Na rozprawie są asesorowie uposażeni w te same prawa co sędziowie wojskowi (por. art. 256 k. w. p. k.) o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej (por. np. art. 292, 293 k. w. p. k.). Przewodniczącym rozprawy jest jednak zawsze sędzia wojskowy, o ile w postępowaniu wojennym nie zachodzi przypadek przewidziany w art. 41 § 3 u. s. w.

[2]) Zastępców asesorów wyznacza się tylko do rozpraw, które przypuszczalnie trwać będą czas dłuższy (art. 28 § 1). Wyznaczani być oni mogą tylko do rozpraw przed wojskowym sądem okręgowym (art. 28) oraz w sądach wojennych (art. 41 § 4); nie są natomiast wyznaczani do rozpraw w wojskowym sądzie rejonowym.

Z wnioskiem o wyznaczenie asesora (jego zastępcy) do Ministra Spraw Wojskowych lub Naczelnego Wodza występuje sędzia wojskowy stający na czele sądu, względnie z jego upoważnienia sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego.

Art. 75.

§ 1. Asesorów i ich zastępców w stopniach wojskowych innych, niż określone w art. 74, wyznacza do rozpraw zwierzchnik sądowo-karny [1]), właściwy dla danej sprawy [2]).

§ 2. Uprawnienia z § 1 może zwierzchnik sądowo-karny przekazać miejscowej władzy garnizonowej [3]).

[1]) Wyznaczenie asesorów do rozpraw przed sądem wojskowym ma znaczenie nie tylko formalne, t. j. uczynienia zadość przepisowi ustawy o należytej obsadzie sądu. Jeżeli potrzeba obsady sądu asesorami istnieje, jeżeli ta potrzeba jest tak silną, że asesorom zapewnia się wpływ dominujący na rozprawie, gdyż w składzie sądu są zawsze w większości i przez to dają zawsze wyraz zapatrywaniu czynnika żołnierskiego na sprawę, niejednokrotnie wbrew zdaniu czynnika fachowego, jakim na rozprawie jest sędzia wojskowy — to z tego tak wysoko pojętego stanowiska asesora w sądownictwie wojskowym wynika obowiązek zwierzchnika sądowo-karnego wyznaczenia na asesora nie tylko takiego żołnierza, który posiada formalne warunki na ten urząd, ale takiego żołnierza, który to zadanie najdoskonalej będzie mógł spełnić.

Prawo o ustroju sądów wojskowych wylicza taksatywnie w art. 76, jakich żołnierzy nie można wyznaczać na asesorów. Są to jednak warunki minimalne. Zwierzchnik sądowo-karny wyznaczając asesorów powinien zwrócić uwagę na to, by na asesorów wyznaczać żołnierzy, znających doskonale życie żołnierskie, warunki i wymogi służby wojskowej, poważnych wiekiem, życiowo doświadczonych, żołnierzy świecących przykładem zachowania się w służbie i poza służbą.

Przy wyznaczaniu asesorów unikać należy nawet pozorów tego, że się szczególnie dobiera asesora do sprawy. Byłoby to podważaniem u podstaw wymiaru sprawiedliwości w wojsku, bo osłabiałoby zaufanie żołnierza do bezstronności tego wymiaru.

Wyznaczonemu do rozprawy asesorowi nie wolno wydawać żadnych rozkazów lub instrukcyj co do rodzaju i sposobu załatwienia sprawy, w której występuje w roli asesora. Nawet wypowiedzenie swej opinii o sprawie do asesora lub w ten sposób, by mógł się on o niej dowiedzieć, jest w wysokim stopniu nieodpowiednie. Asesor, który na rozprawie ma występować w roli bezstronnego sędziego, musi być całkowicie wolnym od wszelkich wpływów ubocznych i ma orzekać w sprawie tylko na podstawie wyników rozprawy, wedle sumienia i ustawy. Na tak tylko pojęte obowiązki, składa przysięgę (art. 273 k. w. p. k.).

[2]) O wyznaczenie asesorów do rozprawy zwraca się do zwierzchnika sądowo-karnego (lub do upoważnionej przez niego władzy garnizonowej) sędzia wojskowy stojący na czele sądu lub z jego upoważnienia sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego.

[3]) Upoważnienie dla miejscowej władzy garnizonowej do wyznaczenia asesorów może być stałe lub czasowe, może dotyczyć wszystkich spraw należących do właściwości osobowej zwierzchnika sądowo-karnego lub też tylko pewnych ich kategoryj.

Art. 76.

Asesorami nie mogą być:

a) żołnierze, przeciw którym toczy się postępowanie karne;

b) żołnierze skazani sądownie na karę pozbawienia wolności, przed odbyciem kary lub upływem okresu zawieszenia kary;

c) oficerowie oddani pod sąd honorowy, przed prawomocnym ukończeniem sprawy.

Art. niniejszy normuje przypadki, kiedy żołnierz nie posiada w ogóle warunków na asesora; w konkretnej natomiast sprawie żołnierz nie może być asesorem również z przyczyn określonych w art. 19 i 22 k. w. p. k.

Jeżeli w rozprawie brał udział asesor, który wedle art. 76 nie posiadał warunków na asesora, to okoliczność ta decyduje o braku uprawnienia do wydawania wyroku; asesor jest bowiem z mocy ustawy wyłączony od udziału w sprawie. Wyrok wydany przy współudziale takiego asesora jest nieważny w myśl art. 373 lit. c) w związku z art. 374 § 2 k. w. p. k.

Art. 77.

§ 1. Stopnie wojskowe asesorów w poszczególnych sprawach mają odpowiadać przepisowi art. 22 i 30 [1]).

§ 2. Podoficerowie, wyznaczani na asesorów, muszą mieć przynajmniej stopień sierżanta (równorzędnego) lub bosmana.

§ 3. W postępowaniu wojennym można wyznaczyć na asesora podoficera, posiadającego niższy stopień wojskowy, niż określony w § 2 [2]).

[1]) Jeżeli asesor nie posiadał przepisanego ustawą stopnia wojskowego, to okoliczność ta decyduje o niewłaściwej obsadzie sądu. Wyrok wydany przy udziale takiego asesora nie jest nieważny — może być jednak w razie zaskarżenia z tego powodu wyroku uchylony, jeżeli okoliczność ta posiadała wpływ na wydanie wyroku (art. 370 lit. b) 371 § 2 i 372 k. w. p. k.). Zob. uw. do art. 22 i 30 u. s. w.

Jeżeli natomiast asesor z mocy ustawy ulegał wyłączeniu (art. 76) lub też zachodziły przyczyny wyłączenia w myśl art. 18 i 19 k. w. p. k. wyrok jest nieważny. Zob. uw. do art. 76 u. s. w.

[2]) W postępowaniu wojennym podoficer wyznaczony na asesora musi posiadać co najmniej stopień kaprala (mata). Starszy żołnierz (starszy marynarz) nie jest bowiem podoficerem w myśl przepisów o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców, lecz należy do grupy szeregowców.

Art. 78.

Asesorowie przechodzą na czas trwania dotyczących rozpraw do dyspozycji przewodniczących rozpraw.

Asesorowie w czasie trwania rozprawy mają stosować się do wszelkich zarządzeń przewodniczącego rozprawy, jakie tenże wydaje w zakresie uprawnień przyznanych mu kodeksem wojskowego postępowania karnego. Niestosowanie się do tych zarządzeń może powodować odpowiedzialność dyscyplinarną, o ile w czynie nie mieszczą się znamiona przestępstwa ściganego w drodze postępowania karnego.

Przewodniczący rozprawy nie jest przełożonym dyscyplinarnym asesorów; w przypadku tedy potrzeby ukarania dyscyplinarnego asesora, należy zwrócić się w myśl wojskowych przepisów dyscyplinarnych do właściwego przełożonego dyscyplinarnego.

DZIAŁ V.

ZWIERZCHNIK SĄDOWO-KARNY.

ROZDZIAŁ I.

PRZEPISY OGÓLNE.

Art. 79.

Zwierzchnikiem sądowo-karnym jest — jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej [1]) — wyższy dowódca (przełożony) wojskowy [2]); wykonywa on w wojskowym postępowaniu karnym ustawą określoną władzę jako przedstawiciel interesu wojska w zakresie utrzymania w siłach zbrojnych karności i porządku prawnego [3]).

[1]) Wyjątek stanowi przepis art. 82 § 3 u. s. w. wedle którego zwierzchnikiem sądowo-karnym jest Prezydent Rzeczypospolitej, jakkolwiek nie jest on ani dowódcą, ani też przełożonym wojskowym.

[2]) Z mocy ustawy są zwierzchnikami sądowo-karnymi następujący wyżsi dowódcy (przełożeni) wojskowi w postępowaniu: przed wojskowym sądem okręgowym — dowódca okręgu korpusu (art. 82 § 1 u. s. w.), przed wojskowym sądem okręgowym jako admiralskim oraz przed sądem admiralskim — Szef Kierownictwa Marynarki Wojennej (art. 84 § 1 u. s. w.), przed wojskowym sądem rejonowym — dowódca dywizji piechoty (art. 83 § 1). Właściwość osobowa tych dowódców jako zwierzchników sądowo-karnych, może być ograniczoną na rzecz innych dowódców (przełożonych) wojskowych w myśl art. 82 § 2, art. 83 § 2 i art. 84 u. s. w. Zwierzchnik sądowo-karny w postępowaniu przed wojskowym sądem rejonowym jako marynarskim i przed sądem marynarskim nie jest z mocy ustawy wyznaczony — zwierzchnika wyznacza Minister Spraw Wojskowych spośród dowódców (przełożonych) w marynarce wojennej (art. 84 § 2 u. s. w.).

[3]) Zob. uw. do art. 9.

Art. 80.

§ 1. Zwierzchnik sądowo-karny obowiązany jest w granicach swej właściwości do zarządzania ścigania karnego wszystkich przestępstw, które doszły do jego wiadomości [1]), oraz do współdziałania w postępowaniu karnym w sposób prawem określony.

§ 2. W czynnościach swoich zwierzchnik sądowo-karny ma się stosować z równą dla wszystkich bezstronnością do przepisów prawa oraz do zleceń swych przełożonych [2]).

[1]) Obowiązek ten pozostaje pod sankcją karną z art. 286 k. k. w związku z art. 7 k. k. w.

[2]) „Przełożony" nie musi posiadać koniecznie uprawnień zwierzchnika sądowo-karnego.

Art. 81.

W razie przeszkody w urzędowaniu uprawnienia zwierzchnika sądowo-karnego przechodzą na czas trwania przeszkody na jego zastępcę w dowodzeniu.

Zastępcą zwierzchnika sądowo-karnego jest jego zastępca w dowództwie, t. j. organ, na który w czasie trwania przeszkody przechodzi całokształt władzy zastępowanego, a w szczególności całokształt uprawnień dyscyplinarnych.

ROZDZIAŁ II.

WŁAŚCIWOŚĆ OSOBOWA ZWIERZCHNIKA SĄDOWO-KARNEGO.

Art. 82.

§ 1. Zwierzchnikiem sądowo-karnym w sprawach, należących do właściwości wojskowych sądów okręgowych, jest dowódca okręgu korpusu w stosunku do wszystkich żołnierzy, podporządkowanych mu służbowo lub mających przynależność służbową do jednostki, załogującej na obszarze danego okręgu korpusu, oraz w stosunku do innych osób podlegających lub poddanych sądownictwu wojskowemu, które na obszarze danego okręgu korpusu przestępstwo popełniły lub zostały ujęte.

§ 2. Minister Spraw Wojskowych może w razie potrzeby nadać uprawnienia zwierzchnika sądowo-karnego w sprawach, należących do właściwości wojskowych sądów okręgowych, również innym dowódcom (przełożonym) wojskowym w stosunku do żołnierzy, podporządkowanych im służbowo, albo w stosunku do innych osób, podlegających lub poddanych sądownictwu wojskowemu.

§ 3. Zwierzchnikiem sądowo-karnym w stosunku do Naczelnego Wodza, Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych oraz Ministra Spraw Wojskowych jest Prezydent Rzeczypospolitej, jako Zwierzchnik Sił Zbrojnych.

Dowódca okręgu korpusu jest zasadniczo zwierzchnikiem sądowo-karnym we wszystkich sprawach, które należą do zakresu działania wojskowych sądów okręgowych. Stąd też dowódca okręgu korpusu jest właściwy do ścigania karnego

przestępstw, oraz do innego współdziałania w postępowaniu karnym przed tymi sądami, w stosunku do następujących osób podlegających właściwości sądów wojskowych:

a) żołnierzy służbowo mu podporządkowanych, t. j. tych, których jest przełożonym, wykonując w stosunku do nich także władzę dyscyplinarną, jako ich bezpośredni lub wyższy przełożony dyscyplinarny. Zasada ta zna tylko jeden wyjątek, mianowicie gdy żołnierz służbowo podporządkowany dowódcy okręgu korpusu zostanie odkomenderowany (otrzyma czasowy przydział) do jednostki wojskowej dyslokowanej na obszerze innego okręgu korpusu. W tym bowiem przypadku w myśl art. 85 u. s. w. właściwość dotychczasowego dowódcy okręgu korpusu, uzasadniona faktem służbowego podporządkowania mu żołnierza, ustaje, a przechodzi na dowódcę tego okręgu korpusu, który jest właściwy dla jednostki wojskowej, do której żołnierz został czasowo przydzielony. Zob. uw. do art. 85 u. s. w.

b) żołnierzy, mających przynależność służbową do jednostki załogującej na obszarze danego okręgu korpusu.

W tym względzie należy odróżnić dwie kwestie:

1) jednostka wojskowa jest podległa organizacyjnie dowódcy okręgu korpusu; w tym przypadku żołnierz jest także służbowo podporządkowany dowódcy okręgu korpusu i w stosunku do takiego żołnierza ma zastosowanie zasada wyrażona powyżej pod a);

2) jednostka nie podlega organizacyjnie dowódcy okręgu korpusu, np. władze i urzędy wojskowe centralne na obszarze okręgu korpusu Nr. I w Warszawie, albo formacje tzw. eksterytorialne, np. pułk należący organizacyjnie do pewnego D. O. K. jest dyslokowany na obszarze innego D. O. K. Otóż w tym przypadku dowódca okręgu korpusu jest właściwy jako zwierzchnik sądowo-karny w stosunku do żołnierzy mających przydział służbowy do jednostek wojskowych (formacyj) załogujących na obszarze danego okręgu korpusu, o ile Minister Spraw Wojskowych w myśl art. 82 § 2 u. s. w. uprawnień zwierzchnika sądowo-karnego w stosunku do tych żołnierzy nie przekaże dowódcy, któremu ci żołnierze są podporządkowani służbowo;

c) żołnierzy którzy na obszarze danego okręgu korpusu przestępstwo popełnili lub zostali ujęci. A więc np. żołnierz, dla którego jest właściwym, jako zwierzchnik sądowo-karny, dowódca O. K. Nr. I, spełnił przestępstwo na obszarze O. K. Nr. VI, lub też tam został ujęty. Otóż dla takiego żołnierza będzie właściwym, jako zwierzchnik sądowo-karny, dowódca okręgu korpusu Nr. VI. Właściwość tego dowódcy jest jednak tylko warunkową, mianowicie jeśli w myśl art. 87 u. s. w. nie skorzysta z prawa ścigania karnego dowódca, któremu sprawca jest podporządkowany służbowo (w naszym przykładzie dowódca O. K. Nr. I);

d) osób cywilnych, które na obszarze danego okręgu korpusu przestępstwo popełniły lub też zostały ujęte. W stosunku do tych osób sprawa nie może nasuwać wątpliwości, gdy miejsce popełnienia przestępstwa pokrywa się z miejscem ujęcia sprawcy — względnie, gdy te miejsca leżą w granicach tego samego okręgu korpusu. W obu bowiem przypadkach dla tych osób cywilnych właściwym będzie, jako zwierzchnik sądowo-karny, ten dowódca okręgu korpusu, w którego okręgu czyn spełniono lub sprawcę

ujęto. Jeżeli jednak miejsce ujęcia sprawcy i miejsce popełnienia przestępstwa leżą w dwóch okręgach korpusów, tak że byłaby uzasadnioną właściwość dwóch zwierzchników sądowo-karnych, to na ten przypadek daje rozwiązanie art. 88 u. s. w., że właściwym jest ten zwierzchnik sądowo-karny, który pierwszy zarządził ściganie karne sprawcy.

Określenie właściwości zwierzchnika sądowo-karnego posiada istotne znaczenie, albowiem w myśl art. 9 § 2 u. s. w. właściwość zwierzchnika sądowo-karnego decyduje o właściwości miejscowej sądu (art. 97—100 u. s. w.).

Art. 83.

§ 1. Zwierzchnikiem sądowo-karnym w sprawach, należących do właściwości wojskowych sądów rejonowych, jest dowódca dywizji piechoty, mający swą siedzibę na obszarze działania danego wojskowego sądu rejonowego, w stosunku do żołnierzy, podporządkowanych mu służbowo lub mających przynależność służbową do jednostki, załogującej na obszarze działania danego sądu, oraz w stosunku do innych osób, podlegających lub poddanych sądownictwu wojskowemu, które na obszarze działania danego sądu przestępstwo popełniły lub zostały ujęte.

§ 2. Minister Spraw Wojskowych może w razie potrzeby nadać uprawnienia zwierzchnika sądowo-karnego w sprawach, należących do właściwości wojskowych sądów rejonowych, również innym dowódcom (przełożonym) wojskowym, w stosunku do żołnierzy, podporządkowanych im służbowo, albo w stosunku do innych osób, podlegających lub poddanych sądownictwu wojskowemu.

Właściwość zwierzchnika sądowo-karnego przed wojskowymi sądami rejonowymi opiera się na tych samych zasadach, co właściwość zwierzchnika sądowo-karnego przed wojskowymi sądami okręgowymi w myśl art. 82 u. s. w., z tą zmianą tylko, iż zwierzchnikiem sądowo-karnym w wojskowych sądach rejonowych jest dowódca dywizji piechoty, o ile Minister Spraw Wojskowych na zwierzchnika sądowo-karnego nie wyznaczy innego dowódcy (przełożonego) wojskowego.

Obszar działania wojskowych sądów rejonowych ustala rozkaz Ministra Spraw Wojskowych, wydany w myśl art. 12 § 2 u. s. w.

Art. 84.

§ 1. Zwierzchnikiem sądowo-karnym w sprawach, należących do właściwości sądów admiralskich lub wojskowych sądów okręgowych jako admiralskich, jest szef Kierownictwa Marynarki Wojennej lub inny dowódca (przełożony) wyznaczony przez Ministra Spraw Wojskowych spośród dowódców (przełożonych) w marynarce wojennej.

§ 2. Zwierzchnika sądowo-karnego w sprawach, należących do właściwości wojskowych sądów marynarskich lub wojskowych sądów rejonowych jako marynarskich, wyznacza Minister Spraw Wojskowych spośród dowódców (przełożonych) w marynarce wojennej.

Właściwość wojskowych sądów okręgowych, jako admiralskich, oraz wojskowych sądów rejonowych, jako marynarskich, określają art. 21 i 26 u. s. w.

Art. 85.

Żołnierze, mający czasową przynależność służbową do jednostki wojskowej (formacji, zakładu, urzędu), podlegają w czasie tej przynależności właściwości osobowej zwierzchnika sądowo-karnego właściwego dla tej jednostki.

Żołnierz, czasowo tylko przydzielony do innej jednostki wojskowej, nie zmienia przez fakt czasowego przydziału (odkomenderowania) swej przynależności służbowej do jednostki, do której dotychczas należał. Np. żołnierz z pułku z Przemyślu odkomenderowany na kurs wojskowy do Warszawy i przydzielony do jednostki wojskowej w Warszawie, przynależy nadal służbowo do swego pułku w Przemyślu, mimo iż na podstawie czasowego przydziału pełni służbę w Warszawie.

Przepis art. 85 stawia jednak czasową przynależność (odkomenderowanie) żołnierza do innej jednostki na równi z przeniesieniem służbowym żołnierza do innej jednostki, wobec czego żołnierz czasowo przydzielony podlega w czasie tego przydziału zwierzchnikowi sądowo-karnemu właściwemu dla tej jednostki, do której żołnierz został czasowo przydzielony.

Przepis art. 85 stanowi przeto wyjątek od zasady wyrażonej w art. 82, że zwierzchnik sądowo-karny jest zawsze właściwym w stosunku do żołnierza służbowo mu podporządkowanego.

Zob. uw. do art. 82 lit. a).

Art. 86.

Uprawnienia zwierzchnika sądowo-karnego w stosunku do osób, podlegających lub poddanych sądownictwu wojskowemu, które nie podpadają pod żadne z powyższych przepisów, przysługują zwierzchnikowi sądowo-karnemu, mającemu swą siedzibę najbliżej miejsca popełnienia przestępstwa lub ujęcia sprawcy.

Artykuł niniejszy dotyczy zasadniczo właściwości osobowej zwierzchnika sądowo-karnego co do osób cywilnych, podlegających (art. 2 § 1 lit. b), c), d), oraz art. 3 lit. a), b) u. s. w.) lub poddanych (art. 3 lit. c) i art. 4 u. s. w.) sądownictwu wojskowemu; co do żołnierzy bowiem nie może zasadniczo zachodzić wątpliwość co do ich służbowego podporządkowania, która to okoliczność decyduje o właści-

wości osobowej zwierzchnika sądowo-karnego. O ileby jednak w pewnych przypadkach mogła zajść taka wątpliwość, to art. niniejszy miałby zastosowanie i do żołnierzy, jako podlegających w myśl art. 2 § 1 lit. a) u. s. w. sądownictwu wojskowemu.

Przepis art. 86 jest przepisem, który może mieć zastosowanie w wypadkach wyjątkowych, gdy właściwość zwierzchnika sądowo-karnego nie dałaby się ustalić na podstawie przepisów art. 82 — 85, mimo że właściwość sądów wojskowych nie ulegałaby wątpliwości.

Art. 87.

Właściwość zwierzchnika sądowo-karnego, uzasadniona ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa lub ujęcia sprawcy, ustaje, jeżeli zwierzchnik sądowo-karny, któremu sprawca jest podporządkowany służbowo, skorzysta sam z prawa zarządzenia ścigania karnego.

Miejsce popełnienia przestępstwa lub ujęcia sprawcy, o ile chodzi o żołnierza, uzasadnia tylko warunkowo właściwość osobową zwierzchnika sądowo-karnego; właściwość ta bowiem ustaje, jeżeli zwierzchnik sądowo-karny, któremu sprawca jest podporządkowany służbowo, sam skorzysta z prawa ścigania karnego sprawcy.

Przez skorzystanie z prawa zarządzenia ścigania karnego rozumieć należy wykonanie przez zwierzchnika sądowo-karnego zastrzeżonego mu w art. 109 § 1 prawa zarządzenia wszczęcia postępowania przygotowawczego, albo zarządzenia złożenia sądowi wojskowemu aktu oskarżenia; przez te bowiem zarządzenia zwierzchnik sądowo-karny realizuje prawo ścigania karnego sprawcy.

Z prawa zarządzenia ścigania karnego, o ile chodzi o przypadek unormowany w art. niniejszym, może skorzystać zwierzchnik sądowo-karny w stosunku do żołnierza służbowo mu podporządkowanego tylko do czasu doręczenia oskarżonemu aktu oskarżenia, co wynika z art. 243 § 1 k. w. p. k. Po tym terminie zwierzchnik sądowo-karny, właściwy ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa lub ujęcie sprawcy, pozostaje bezwzględnie właściwy, — a zwierzchnik sądowo-karny, właściwy ze względu na służbowe podporządkowanie mu sprawcy czynu, z prawa ścigania karnego tego sprawcy nie może już skorzystać.

Art. 88.

Jeżeli ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa lub ujęcia sprawcy byłaby uzasadniona właściwość kilku zwierzchników sądowo-karnych, wówczas właściwym jest ten, który najpierw zarządził ściganie karne sprawcy.

Przepis niniejszego art. dotyczy właściwości zwierzchników sądowo-karnych zarówno w stosunku do żołnierzy, jak i osób cywilnych (zob. art. 82).

Przepis tego artykułu — w przeciwieństwie do zasad normujących właściwość sądów powszechnych, (zob. art. 26 i 27 k. p. k.), a mianowicie że miejsce popełnienia czynu wyprzedza, w zakresie okoliczności uzasadniających właściwość sądu, miejsce ujęcia sprawcy, — stawia na równi obie te okoliczności, mające wpływ na uzasadnienie właściwości zwierzchników sądowo-karnych. Jeżeliby jednak ze względu na powyższe okoliczności mogła być uzasadniona właściwość kilku zwierzchników sądowo-karnych — to właściwym jest ten, który najpierw zarządził ściganie karne sprawcy.

Co do pojęcia zarządzenia ścigania karnego sprawcy zob. uw. do art. 87.

Art. 89.

W przypadku wydania sprawcy przez inne państwo, uważa się miejsce wydania za miejsce ujęcia.

Sprawa wydawania przestępców ma dla wojska szczególne znaczenie, o ile chodzi o obszar w. m. Gdańska, ze względu na dyslokację formacyj wojskowych na tym obszarze. Sprawę tę normują art. 71—87 umowy polsko-gdańskiej z dnia 9 listopada 1920 r. (Dz. U. R. P. z roku 1922 Nr. 16 poz. 139).

Art. 90.

§ 1. Jeżeli Naczelny Wódz nie zarządził inaczej, zwierzchnikiem sądowo-karnym w sprawach, należących do zakresu działania sądów wojennych, jest:

a) dowódca jednostki (formacji) wojskowej, przy której sąd wojenny został utworzony, w stosunku do wszystkich żołnierzy, podporządkowanych mu służbowo, oraz w stosunku do innych osób, podlegających lub poddanych sądownictwu wojskowemu, które na obszarze działania danej jednostki (formacji) przestępstwo popełniły lub zostały ujęte;

b) komendant obszaru, dla którego sąd wojenny został utworzony, w stosunku do wszystkich żołnierzy, podporządkowanych mu służbowo lub mających przynależność służbową do jednostki wojskowej (formacji), załogującej na tym obszarze a nie podporządkowanych dowódcy, wymienionemu pod lit. a), oraz w stosunku do innych osób, podlegających lub poddanych sądownictwu wojskowemu, które na tym obszarze przestępstwo popełniły lub zostały ujęte [1]).

§ 2. Jeżeli na podstawie przepisu § 1 byłaby uzasadniona właściwość kilku zwierzchników sądowo-karnych, wówczas ma pierwszeństwo ten, który najpierw zarządził ściganie karne sprawcy [2]).

Sprawę należy jednak odstąpić innemu właściwemu zwierzchnikowi sądowo-karnemu [3]), jeżeli przyśpieszyłoby to jej przeprowadzenie ze względu na okoliczności sprawy, a zwłaszcza ze względu na przynależność służbową oskarżonego, albo ze względu na miejsce pobytu oskarżonego lub świadków.

[1]) Właściwość zwierzchników sądowo-karnych w sprawach przed sądami wojennymi opiera się zasadniczo na tych samych podstawach, co właściwość zwierzchników sądowo-karnych w sprawach należących do zakresu działania wojskowych sądów okręgowych (sądów admiralskich) lub wojskowych sądów rejonowych (sądów marynarskich). Zob. uw. do art. 82 u. s. w.

[2]) Co do zarządzenia ścigania karnego sprawcy zob. uw. do art. 87 u. s. w.

[3]) Odstąpienie sprawy zarządza zwierzchnik sądowo-karny w myśl art. 410 i 411 k. w. p. k.

Art. 91.

§ 1. Spory o właściwość między poszczególnymi dowódcami (przełożonymi) wojskowymi, będącymi zwierzchnikami sądowo-karnymi, rozstrzyga ostatecznie ich wspólny przełożony [1]).

§ 2. W toku sporu o właściwość każdy ze zwierzchników sądowo-karnych oraz każdy z sądów, których spór dotyczy, jest obowiązany spełniać w zakresie swej właściwości wszelkie czynności niecierpiące zwłoki [2]).

[1]) W razie sporu między poszczególnymi zwierzchnikami sądowo-karnymi — rozstrzyga ostatecznie ich wspólny przełożony w dowództwie, chociażby nawet przełożony ten nie posiadał praw zwierzchnika sądowo-karnego.

[2]) Wszelkie postanowienia i zarządzenia oraz czynności, wydane lub spełnione przez sąd, chociażby niewłaściwy, do czasu uzyskania decyzji przełożonego, są ważne. Zob. w tej sprawie art. 234 § 5 k. w. p. k.

ROZDZIAŁ III.

WŁAŚCIWOŚĆ ZWIERZCHNIKÓW SĄDOWO-KARNYCH W PRZYPADKU ŁĄCZENIA SPRAW.

Art. 92.

§ 1. Jeżeli tę samą osobę oskarżono o kilka przestępstw albo jeżeli jest kilku sprawców, lub są również podżegacze, pomocnicy albo inne osoby, których działanie przestępne pozostaje w ścisłym związku z działaniem sprawcy, wówczas postępowanie karne przeprowadza się łącznie, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej [1]).

§ 2. Jeżeli sprawy wymienione w § 1 należą częściowo do właściwości wojskowego sądu okręgowego, częściowo zaś do właściwości podporządkowanego mu wojskowego sądu rejonowego, ściganie ich należy do zwierzchnika sądowo-karnego w sprawach, należących do właściwości wojskowych sądów okręgowych, a łączne przeprowadzenie postępowania karnego następuje w wojskowym sądzie okręgowym [2]) [3]).

[1]) Zasady właściwości sądu rzeczowej (art. 20 i 25 u. s. w.) oraz miejscowej (art. 98 i 99 u. s. w.) ulegają zmianie zasadniczej ze względu na łączność spraw. Łączność spraw uzasadnia szczególną właściwość sądu t. zw. sądu łączności (forum connexitatis), który wyłącza ogólną właściwość sądu uzasadnioną innymi przepisami prawa. W przypadku łączności spraw inny sąd, właściwy w myśl ogólnych zasad o właściwości, traci z mocy ustawy swą właściwość na rzecz sądu łączności, wobec czego zarzut niewłaściwości sądu, nie będącego sądem łączności, może być podnoszony i ma być badany w myśl ogólnych przepisów k. w. p. k.

Przepis § 1 niniejszego art. normuje właściwość sądu w przypadkach:

a) zbiegu wieloczynowego przestępstw (łączność przedmiotowa);

b) udziału w przestępstwie kilku sprawców, podżegaczy lub pomocników, względnie innych osób, których działanie pozostaje w ścisłym związku z działaniem sprawcy (łączność podmiotowa); —

jeżeli jeden i ten sam sąd jest miejscowo i rzeczowo właściwy. W wymienionych przypadkach postępowanie karne ma być przeprowadzone łącznie wedle trybu postępowania obowiązującego w danym sądzie. Od tej zasady dopuszczalne są wyjątki tylko w przypadkach szczególnie w ustawie wskazanych, do których zaliczyć należy:

1) jeżeli odrębne rozpoznanie sprawy może przyczynić się do uproszczenia lub przyśpieszenia postępowania, lub jeśli tego wymaga wzgląd na dyscyplinę wojskową (art. 95 § 1 u. s. w.);

2) jeżeli sprawa jest rozpoznawaną w trybie postępowania wojennego (art. 94 § 3 u. s. w.);

3) jeżeli jedno ze zbiegających się przestępstw jest nieistotne dla wymiaru kary (art. 5 k. w. p. k.);

4) jeżeli wszczęto postępowanie doraźne (art. 387 § 2 k. w. p. k.);

5) jeżeli państwo obce wydało oskarżonego z zastrzeżeniem ścigania go tylko za niektóre przestępstwa (art. 479 k. w. p. k.).

Połączenia spraw nie można zarządzić również wówczas, gdy sprawa jest rozpoznawaną w trybie postępowania karno-administracyjnego, którego przedmiotem, jako postępowania szczególnego, jest tylko rozpoznanie czynu, za który oskarżony został skazany orzeczeniem władzy administracyjnej. (Zob. uw. do art. 449 k. w. p. k.).

W toku dochodzenia zarządza łączne przeprowadzenie postępowania karnego prowadzący dochodzenie prokurator wojskowy (oficer sądowy); w toku śledztwa wojskowy sędzia śledczy na wniosek lub za zgodą prokuratora wojskowego (art. 219 k. w. p. k.); w toku rozprawy sąd wojskowy za zgodą prokuratora wojskowego i oskarżonego (art. 299 k. w. p. k.).

[2]) Przepis § 2 normuje właściwość sądu w tych przypadkach, gdy zachodzi łączność podmiotowa lub przedmiotowa a do rozpoznania sprawy są właściwe pod

względem miejscowym i rzeczowym różne sądy, a mianowicie wojskowy sąd okręgowy oraz podporządkowany mu, jako sądowi wyższemu, wojskowy sąd rejonowy. W przypadkach tych ma nastąpić również obligatoryjnie (z wyjątkami przewidzianymi w uw. 1) połączenie spraw, przy czym właściwym do rozpoznania będzie wojskowy sąd okręgowy.

W toku dochodzenia zarządza łączne przeprowadzenie postępowania prokurator wojskowy (art. 234 § 1 i 333 k. w. p. k.), w toku śledztwa wojskowy sędzia śledczy na wniosek lub za zgodą prokuratora wojskowego (art. 219 k. w. p. k.), w toku rozprawy sąd wojskowy za zgodą prokuratora wojskowego i oskarżonego (art. 299 k. w. p. k.).

*) Art. niniejszy, jak i następne tego rozdziału, odnoszą się do tych przypadków, gdy zachodzi łączność spraw, dla których rozpoznania są właściwe sądy wojskowe. Jeżeliby jednak zachodziła łączność spraw, lecz dla ich rozpoznania byłyby właściwe częściowo sądy wojskowe, częściowo zaś powszechne, — to w tych przypadkach ma zastosowanie art. 17 § 1 k. w. p. k., — o ileby nie nastąpiło dla łącznego rozpoznania przekazanie sprawy sądowi powszechnemu w myśl art. 6 u. s. w.

Połączenia spraw nie możnaby również zarządzić w przypadkach, gdy zachodzi zbieg przestępstw:

a) ulegających ukaraniu przez władzę administracyjną, lub

b) ulegających ukaraniu w drodze postępowania karno-skarbowego,

z przestępstwem podlegającym ukaraniu przez sąd wojskowy. Wedle bowiem art. 11 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 365) oraz art. 324 § 1 prawa karno-skarbowego z dnia 3 listopada 1936 r. (Dz. U. R. P. Nr 84 poz. 581) w tych przypadkach zarówno sądy wojskowe, jak i wymienione władze administracyjne (skarbowe) postępować i orzekać mają odrębnie, każda w zakresie swej właściwości.

Art. 93.

§ 1. Jeżeli w przestępstwie brały udział osoby, do których ścigania karnego powołani są zwierzchnicy sądowo-karni, nie pozostający między sobą w stosunku podporządkowania, łączne przeprowadzenie postępowania zarządza sąd postanowieniem na wniosek prokuratora wojskowego, jeżeli uzna, że przyczyni się to do uproszczenia lub przyśpieszenia postępowania [1]).

§ 2. Połączenie spraw zarządza:

a) gdy chodzi o sprawy należące do właściwości wojskowych sądów rejonowych w okręgu tego samego wojskowego sądu okręgowego — ten wojskowy sąd okręgowy;

b) w innych przypadkach — Najwyższy Sąd Wojskowy [2]).

§ 3. Zarządzając połączenie spraw karnych, sąd postanawia zarazem, który ze zwierzchników sądowo-karnych będzie właściwy dla spraw połączonych.

[1]) Przepis niniejszego art. normuje właściwość sądu w przypadkach łączności spraw podmiotowej, gdy właściwe miejscowo i rzeczowo są różne sądy, nie pozostające w stosunku podporządkowania do siebie.

W tych przypadkach połączenie spraw jest tylko fakultatywne i zależy od uznania sądu wymienionego w § 2, uwarunkowanego tą okolicznością, że przyczyni się to do uproszczenia lub przyśpieszenia postępowania. Z odnośnym wnioskiem może wystąpić tylko prokurator wojskowy (oficer sądowy).

[2]) Fakt połączenia spraw przesądza zarazem kwestię rzeczowej właściwości sądu dla sprawy, — a ponieważ w myśl § 3 sąd, zarządzając połączenie spraw karnych, ma zarazem postanowić o tym, który ze zwierzchników sądowo-karnych będzie właściwym dla spraw połączonych, przeto tym samym unormowaną zostaje właściwość miejscowa sądu w myśl art. 9 § 2 i 98 u. s. w.

Art. 94.

§ 1. W sprawach, należących do zakresu działania sądów wojennych, połączenie spraw przeciw osobom, do których ścigania karnego są powołani różni zwierzchnicy sądowo-karni, na wniosek jednego z nich lub z urzędu zarządza:

a) jeżeli pozostają między sobą w stosunku podporządkowania — przełożony podporządkowanego;

b) w innych przypadkach — wspólny przełożony.

§ 2. W zarządzeniu postanawia się zarazem, który z dotyczących zwierzchników sądowo-karnych będzie właściwy dla połączonych spraw.

§ 3. Połączenie spraw zarządza się tylko wtedy, jeżeli może się to przyczynić do uproszczenia lub przyśpieszenia postępowania.

W postępowaniu przed sądami wojennymi nie ma obowiązkowego łączenia spraw — połączenie zależy od uznania zwierzchnika sądowo-karnego, czy przyczyni się to do uproszczenia lub przyśpieszenia postępowania. (§ 3 niniejszego art., oraz art. 407 § 1 k. w. p. k.).

Jeżeli potrzeba połączenia spraw zachodzi — to połączenie spraw zarządza:

a) przy zbiegu wieloczynowym przestępstw — zwierzchnik sądowo-karny właściwy osobowo dla sprawcy tych przestępstw (art. 407 § 1 k. w. p. k.). Ten zwierzchnik jest również właściwy dla połączenia spraw, jeśli chodzi o kilku sprawców, podżegaczy, lub pomocników, lub też osób, których działanie pozostaje w związku z przestępstwem, — jeżeli zwierzchnik sądowo-karny jest osobowo właściwy dla tych przestępców;

b) gdy chodzi o kilku sprawców przestępstwa, podżegaczy, lub pomocników, albo też o osobę, której działanie pozostaje w związku z działaniem sprawcy, a w stosunku do tych osób są osobowo właściwi różni zwierzchnicy sądowo-karni, — wyznaczenie zwierzchnika sądowo-karnego a tym samym właściwego sądu, zarządza przełożony w myśl § 1 niniejszego art. (Zob. uw. 1 do art. 91).

Art. 95.

§ 1. W przypadkach łącznego prowadzenia spraw może nastąpić wyłączenie sprawy co do pewnego przestępstwa lub co do pewnego oskarżonego, celem odrębnego rozpoznania jej [1]), jeżeli może się to przyczynić do uproszczenia lub przyśpieszenia postępowania, lub jeżeli tego wymaga wzgląd na dyscyplinę wojskową, albo też jeżeli przepis szczególny tak stanowi [2]).

§ 2. Wyłączenie zarządza:

a) w toku dochodzenia — właściwy dla spraw połączonych zwierzchnik sądowo-karny;

b) po wszczęciu śledztwa — wojskowy sędzia śledczy, na wniosek prokuratora wojskowego;

c) po złożeniu sądowi wojskowemu aktu oskarżenia i w toku rozprawy — sąd wojskowy.

§ 3. Sprawa wyłączona należy nadal do właściwości zwierzchnika sądowo-karnego, właściwego dla spraw połączonych [3]).

§ 4. Jeżeli ze względu na uproszczenie lub przyśpieszenie postępowania albo z innych ważnych powodów okaże się potrzebne przeniesienie wyłączonej sprawy do właściwości tego zwierzchnika sądowo-karnego, który byłby właściwy dla tej sprawy, gdyby nie zarządzono połączenia spraw — przeniesienie sprawy wyłączonej do jego właściwości zarządza na wniosek oskarżyciela publicznego:

a) w przypadkach, wskazanych w art. 92 § 2 [4]) — ten zwierzchnik sądowo-karny [5]) lub ten sąd wojskowy [6]), który zarządził wyłączenie sprawy;

b) w innych przypadkach — ten sąd wojskowy, który zarządził połączenie spraw — a w sprawach, należących do zakresu działania sądów wojennych — wspólny przełożony zwierzchników sądowo-karnych.

[1]) Wyłączenie może dotyczyć jednego lub kilku zbiegających się przestępstw, w przypadku gdy oskarżony stoi pod zarzutem popełnienia kilku przestępstw, albo też wyłączenia ze sprawy osoby sprawcy, podżegacza, pomocnika lub innej osoby, której działanie pozostaje w ścisłym związku z działaniem sprawcy.

Wyłączenie może dotyczyć zarówno tych przestępstw, co do których łączne postępowanie jest obligatoryjne (art. 92 § 1, 2 u. s. w.), jakoteż i tych, co do których łączne postępowanie jest fakultatywne i zostało zarządzone postanowieniem sądu w myśl art. 93 § 2 u. s. w., jeżeli w międzyczasie okoliczności się zmieniły, wskazując na potrzebę wyłączenia.

[2]) Poza przypadkami wyłączenia sprawy ze względów na uproszczenie lub przyśpieszenie postępowania, lub ze względów na dyscyplinę wojskową, — wyłą-

czenie zarządza się również w przypadkach szczególnie w ustawie wskazanych. Należą tu następujące:

a) jeżeli chodzi o przestępstwo, które jest nieistotne dla wymiaru kary, gdyż kara za nie musiałaby z mocy prawa ulec pochłonięciu przez karę prawomocnie już orzeczoną (art. 5 k. w. p. k.);

b) jeżeli wszczęto postępowanie doraźne o czyn podlegający postępowaniu doraźnemu, a czyn ten pozostaje w zbiegu z przestępstwami, co do których postępowania doraźnego nie można zarządzić lub też postępowania doraźnego nie zarządzono (art. 387 § 2 k. w. p. k.);

c) jeżeli państwo obce wydało oskarżonego z zastrzeżeniem ścigania go tylko za niektóre przestępstwa (art. 479 k. w. p. k.).

[3]) Chociażby nawet właściwość zwierzchnika sądowo-karnego ze względu na właściwość rzeczową sądu (art. 20 i 25 u. s. w.) nie była uzasadnioną.

[4]) Tj. w przypadkach, w których sprawa połączona toczy się w wojskowym sądzie okręgowym, a sprawa wyłączona jest tego rodzaju, że gdyby nie było połączenia spraw, powinnaby należeć do właściwości rzeczowej i miejscowej jednego z wojskowych sądów rejonowych, podporządkowanych temu wojskowemu sądowi okręgowemu, w którym toczy się sprawa połączona.

[5]) W myśl art. 95 § 2 lit. a) wyłączenie w toku dochodzenia zarządza zwierzchnik sądowo-karny, właściwy dla sprawy połączonej — on też ma zadecydować, czy sprawa wyłączona pozostanie w jego właściwości, czy też ma być przeniesiona do właściwości zwierzchnika sądowo-karnego, współdziałającego z wojskowym sądem rejonowym, podporządkowanym wojskowemu sądowi okręgowemu, w którym zawisła sprawa połączona.

[6]) Przeniesienie zarządza przeto:

a) wojskowy sędzia śledczy, — jeżeli ten sędzia zarządził wyłączenie sprawy w myśl art. 95 § 2 lit. b);

b) posiedzenie niejawne sądu, — jeżeli wyłączenie nastąpiło po złożeniu aktu oskarżenia, a przeniesienie ma nastąpić poza rozprawą główną (art. 95 § 2 lit. c);

c) skład sądzący wojskowego sądu okręgowego, — jeżeli wyłączenie i przeniesienie następuje podczas rozprawy (art. 95 § 2 lit. c).

ROZDZIAŁ IV.

DELEGACJA ZWIERZCHNIKA SĄDOWO-KARNEGO.

Art. 96.

§ 1. Najwyższy Sąd Wojskowy może, na wniosek zwierzchnika sądowo-karnego, oskarżonego lub z urzędu, przenieść sprawę z właściwości tego zwierzchnika do właściwości innego zwierzchnika sądowo-karnego, jeżeli uzna to za potrzebne ze względu na zapewnienie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości, interes służby wojskowej lub z innych ważnych powodów [1]).

§ 2. Najwyższy Sąd Wojskowy postąpi w sposób wskazany w § 1, na wniosek lub z urzędu, gdy w stosunku do zwierzchnika sądowo-karnego zachodzą takie okoliczności, które w myśl prawa wyłączają sędziego wojskowego od udziału w prowadzeniu sprawy [2]).

§ 3. Uprawnienia wymienione § 1, 2 przysługują w sprawach, należących do zakresu działania sądów wojennych, Naczelnemu Wodzowi; przeniesienie sprawy nastąpić może do właściwości zwierzchnika sądowo-karnego, podporządkowanego Naczelnemu Wodzowi.

[1]) Warunkiem delegacji zwierzchnika sądowo-karnego jest niesporne ustalenie jego właściwości osobowej w stosunku do sprawcy. Sporów bowiem między zwierzchnikami sądowo-karnymi o właściwość nie rozstrzyga Najwyższy Sąd Wojsk., lecz przełożony zwierzchników sądowo-karnych w myśl art. 91 § 1 u. s. w.

Najw. Sąd Wojskowy orzeka w sprawach o delegację zwierzchnika sądowo-karnego w formie postanowienia na posiedzeniu niejawnym (art. 35 § 1 u. s. w.).

Z wnioskiem o delegację może wystąpić tylko zwierzchnik sądowo-karny lub oskarżony; wnioski przeto innych osób nie mogą być formalnie uwzględnione. Jeżeli jednak Najw. Sąd Wojsk. z wniosku osób nieuprawnionych do jego postawienia dojdzie do przekonania, że delegacja jest potrzebną, może, nieuwzględniając wniosku, zarządzić delegację z urzędu.

Delegacja jest dopuszczalną również co do jednego lub kilku zbiegających się czynów przestępnych z pozostawieniem innych we właściwości dotychczasowego zwierzchnika sądowo-karnego.

[2]) Zob. art. 18 k. w. p. k.

ROZDZIAŁ V.

STOSUNEK ZWIERZCHNIKA SĄDOWO-KARNEGO DO SĄDÓW WOJSKOWYCH.

Art. 97.

§ 1. Zwierzchnicy sądowo-karni współdziałają z sądami wojskowymi w sprawach, należących do właściwości wojskowych sądów okręgowych (admiralskich) i rejonowych (marynarskich), przez oskarżyciela publicznego, ustanowionego przy sądzie, właściwym miejscowo dla danej sprawy [1]).

§ 2. W przypadku określonym w art. 82 § 3 zwierzchnik sądowo-karny współdziała z wojskowym sądem okręgowym, mającym swą siedzibę w stolicy Państwa, przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego [2]).

[1]) Zob. art. 37 § 1 k. w. p. k.

[2]) Naczelny Prokurator Wojskowy, który w myśl art. 103 § 1 u. s. w. jest również prokuratorem wojskowym nie będąc oskarżycielem publicznym ustano-

wionym przy konkretnie oznaczonym sądzie, występuje wyjątkowo tylko w przypadkach określonych w art. 82 § 3 u. s. w. w charakterze oskarżyciela publicznego przed wojskowym sądem okręgowym w Warszawie.

Art. 98.

§ 1. Właściwym miejscowo [1]) jest ten sąd, na którego obszarze działania załogują jednostki wojskowe (formacje, zakłady, urzędy), podporządkowane służbowo dowódcy (przełożonemu) wojskowemu, będącemu zwierzchnikiem sądowo-karnym w danej sprawie [2]).

§ 2. Jeżeli określone w § 1 jednostki wojskowe (formacje, zakłady, urzędy) załogują na obszarze działania kilku sądów, właściwym miejscowo spośród nich jest:

a) w sprawach przeciw osobom, podporządkowanym służbowo zwierzchnikowi sądowo-karnemu w danej sprawie — sąd, na którego obszarze działania załoguje jednostka wojskowa (formacja, zakład, urząd), w której osoby te pełnią służbę;

b) w sprawach przeciw innym osobom — sąd, na którego obszarze działania znajduje się siedziba dowódcy (przełożonego) wojskowego, będącego zwierzchnikiem sądowo-karnym w danej sprawie.

[1]) Dla określenia właściwości miejscowej sądu, konieczne jest primo loco ustalenie właściwości osobowej zwierzchnika sądowo-karnego, w myśl art. 82—91 u. s. w. Wedle bowiem art. 9 § 2 u. s. w. właściwość miejscowa sądów wojskowych zależy od właściwości osobowej zwierzchnika sądowo-karnego.

[2]) Dyslokacja formacyj wojskowych, podporządkowanych służbowo zwierzchnikowi sądowo-karnemu, decyduje o właściwości miejscowej sądu wojskowego. Przepis § 1 art. niniejszego ma na względzie okoliczność, że wszystkie formacje wojskowe podporządkowane służbowo zwierzchnikowi sądowo-karnemu załogują na obszarze działania jednego sądu. Zasadzie tej w niczem nie uchybia ta okoliczność, iż pewne formacje wojskowe załogują na terytorium nie stanowiącym obszaru działania żadnego sądu wojskowego, co odnieść należy np. do obszaru w. m. Gdańska. W tym bowiem przypadku, ponieważ wedle art. 89 u. s. w. miejsce wydania przestępcy jest miejscem ujęcia — przyjąć należy, iż dla formacji załogujących w w. m. Gdańsku o właściwości zwierzchnika sądowo-karnego i sądu rozstrzygać będzie okoliczność, na obszarze działania którego sądu nastąpiło wydanie sprawcy.

Art. 99.

§ 1. Jeżeli w sprawie jest kilku oskarżonych, podlegających właściwości tego samego zwierzchnika sądowo-karnego, co do których w myśl art. 98 § 2 byłaby uzasadnioną właściwość miejscowa

kilku sądów, sąd miejscowo właściwy dla sprawy wyznaczy spośród tych sądów zwierzchnik sądowo-karny.

§ 2. Zwierzchnik sądowo-karny wyznaczy również spośród sądów, na których obszarze działania załogują podporządkowane mu służbowo jednostki wojskowe (formacje, zakłady, urzędy), sąd właściwy miejscowo dla sprawy w przypadkach, gdy rozpoznanie sprawy przez sąd inny, niż właściwy w myśl art. 98 § 2, uważa za potrzebne celem przyśpieszenia postępowania karnego lub zmniejszenia jego kosztów, albo z innych ważnych powodów.

§ 3. Jeżeli przestaną istnieć okoliczności, które spowodowały wyznaczenie sądu w myśl § 1, 2, może zwierzchnik sądowo-karny w danej sprawie zarządzić przekazanie sprawy sądowi, miejscowo właściwemu w myśl art. 98, jeśli uważa to za potrzebne celem przyśpieszenia postępowania karnego lub zmniejszenia jego kosztów, albo z innych ważnych powodów.

Przepisy § 1, 2 art. niniejszego normują kwestię delegacji sądu miejscowo właściwego przez zwierzchnika sądowo-karnego. Jest to instytut ustrojowy zupełnie odrębny od delegacji zwierzchnika sądowo-karnego w myśl art. 96 u. s. w. Podczas bowiem, gdy przy delegacji zwierzchnika sądowo-karnego zarówno osoba zwierzchnika sądowo-karnego, jakoteż i właściwość miejscowa sądu są niesporne, a tylko ze względów wskazanych w art. 96 u. s. w. chodzi o wyznaczenie innego zwierzchnika sądowo-karnego, a tym samym i sądu miejscowo właściwego, — to przy delegacji sądu miejscowo właściwego w myśl art. 99 u. s. w. chodzi o to, że jeden zwierzchnik sądowo-karny może współdziałać przy kilku sądach rzeczowo właściwych, a pozostaje niewiadomym, który z tych sądów jest miejscowo właściwy. Np. dowódca K. O. P. jest właściwym zwierzchnikiem sądowo-karnym dla wszystkich oficerów mających przynależność służbową do K. O. P. Jeżeliby tedy 3 oficerów: jeden z Warszawy, drugi z Baranowicz, trzeci z Lublina popełniło wspólnie czyn przestępny, to dowódca K. O. P. jako właściwy zwierzchnik sądowo-karny, może współdziałać w tej sprawie z wojskowym sądem okręgowym w Warszawie, Brześciu n/B i Lublinie, przy czym każdy z tych sądów będzie dla każdego z tych oficerów miejscowo i rzeczowo właściwy. Ponieważ jednak sprawa ma być prowadzoną łącznie, — przeto dowódca K. O. P. jako właściwy zwierzchnik sądowo-karny wyznaczy jeden sąd miejscowo właściwy dla całej sprawy, niepotrzebując do tego celu wcale delegacji zwierzchnika sądowo-karnego, w myśl art. 96 u. s. w. gdyż osoba zwierzchnika sądowo-karnego wcale nie ulega zmianie.

Art. 100.

W sprawach, należących do właściwości sądów wojennych, zwierzchnik sądowo-karny współdziała z sądem wojennym przez sędziego wojskowego, stojącego na czele sądu, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej.

W sądach wojennych nie ma prokuratury — funkcje prokuratora wojskowego spełnia sam zwierzchnik sądowo-karny (art. 410 k. w. p. k.), wydając polecenia, bądźto sędziemu wojskowemu, którego wyznaczył do prowadzenia śledztwa (art. 410 § 2 k. w. p. k.), bądźteż o ile chodzi o oskarżenie spełnia te czynności przez wyznaczonego oficera (art. 415 k. w. p. k.).

Ponieważ sądy wojenne są zorganizowane w ten sposób, iż każdy zwierzchnik sądowo-karny ma swój sąd wojenny, kwestia miejscowej właściwości sądu w ogóle nie może nastręczać żadnych wątpliwości, — a chodzić może tylko o to, w jaki sposób i jaką drogą w sądzie wojennym utworzonym przy danej jednostce której dowódcą jest zwierzchnik sądowo-karny, realizuje ten zwierzchnik sądowo-karny swoje uprawnienia wynikające z trybu postępowania przed tymi sądami.

DZIAŁ VI.

PROKURATURA WOJSKOWA.

Art. 101.

Prokuratorowie wojskowi stoją na straży ustaw. Obowiązani są do pełnienia czynności oskarżycieli publicznych przed sądami wojskowymi oraz do współdziałania w wymiarze sprawiedliwości w sposób prawem określony. W czynnościach swoich mają dążyć z równą dla wszystkich bezstronnością do wyjaśnienia wszystkich okoliczności, służących do wyśledzenia prawdy.

W myśl art. 38 k. w. p. k. prokurator wojskowy jako oskarżyciel publiczny obowiązany jest do wnoszenia i popierania oskarżenia w sądach wojskowych w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu. Obowiązek ten prokurator wojskowy winien spełniać z urzędu, chyba że dla ścigania danego przestępstwa wymagany jest wniosek pokrzywdzonego lub jego władzy przełożonej, albo też skarga oskarżyciela prywatnego (art. 39 k. w. p. k.).

Prokurator wojskowy współdziała w postępowaniu karnym w sposób określony w kodeksie wojskowego postępowania karnego. Jako organ Państwa, stojący na straży ustaw, prokurator obowiązany jest czuwać nad tym, by wymiar sprawiedliwości był zgodny z prawem, odpowiadał duchowi ustaw oraz wymaganiom represji karnej, służącej dla celów utrzymania karności i porządku prawnego w wojsku.

Prokuratury wojskowe są zorganizowane tylko przy wojskowych sądach okręgowych (w sądach admiralskich), oraz przy Najwyższym Sądzie Wojskowym, — natomiast przy wojskowych sądach rejonowych (sądach marynarskich) funkcje oskarżyciela publicznego pełni oficer sądowy (art. 103 § 3 u. s. w.) a przy sądach wojennych oficerowie wyznaczeni do pełnienia czynności oskarżyciela publicznego przez zwierzchnika sądowo-karnego (art. 103 § 4 u. s. w. oraz art. 415 k. w. p. k.).

Art. 102.

Na czele prokuratury wojskowej stoi Minister Spraw Wojskowych, któremu podlegają wszyscy prokuratorowie wojskowi. Stałym zastępcą Ministra w tej dziedzinie jest Naczelny Prokurator Wojskowy.

Naczelnego Prokuratora Wojskowego mianuje w myśl art. 104 § 1 u. s. w. Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Ministra Spraw Wojskowych.

Wedle art. 86 lit. g) prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 102 poz. 863) stanowisko Naczelnego Prokuratora Wojskowego jest równorzędne ze stanowiskiem Pierwszego Prokuratora Sądu Najwyższego.

Art. 103.

§ 1. Czynności prokuratorów wojskowych pełnią:

a) Naczelny Prokurator Wojskowy [1]);

b) przy Najwyższym Sądzie Wojskowym — prokurator Najwyższego Sądu Wojskowego oraz podlegli mu wiceprokuratorowie Najwyższego Sądu Wojskowego [2]);

c) przy wojskowych sądach okręgowych — wojskowy prokurator okręgowy oraz podlegli mu wojskowi podprokuratorowie okręgowi [3]); podprokuratorowie ci w stopniach oficerów sztabowych noszą nazwę wojskowych wiceprokuratorów okręgowych.

§ 2. Prokuratorem (wiceprokuratorem, podprokuratorem) wojskowym może być tylko oficer audytor, albo generał, który uzyskał stopień generalski jako oficer audytor.

§ 3. W wojskowych sądach rejonowych i wojskowych sądach marynarskich zadania określone w art. 101 spełniają oficerowie sądowi, wyznaczani z poza korpusu oficerów audytorów przez zwierzchnika sądowo-karnego.

§ 4. W sądach wojennych czynności oskarżycieli publicznych pełnią oficerowie, wyznaczeni przez zwierzchnika sądowo-karnego.

[1]) Naczelny Prokurator, poza przypadkiem określonym w art. 97 § 2 u. s. w., nie pełni czynności oskarżyciela publicznego w sądzie wojskowym, — lecz jako prokurator wojskowy pełni czynności prokuratorskie, zastrzeżone szczególnymi przepisami dla Naczelnego Prokuratora Wojskowego. Do tych czynności zaliczyć należy m. i.:

1) współdziałanie w sprawach wynikłych z braku wyrażenia zgody przez zwierzchnika sądowo-karnego na wniosek lub zarządzenie prokuratora wojskowego (art. 110 u. s. w.);

2) współdziałanie przy zaskarżeniu rewizją prawomocnych orzeczeń wojskowych sądów rejonowych i wojskowych sądów okręgowych (art. 382 k. w. p. k.);

3) zarządzenie wstrzymania wykonania kary lub jej przerwy w przypadkach z art. 549 k. w. p. k.;

4) nadawanie biegu prośbom o ułaskawienie mimo odmownej opinii sądu (art. 550 § 2 k. w. p. k.);

5) współdziałanie przy przedstawianiu Prezydentowi Rzeczypospolitej próśb o łaskę (art. 547 i 550 k. w. p. k.);

6) współdziałanie przy przedstawianiu Prezydentowi Rzeczypospolitej wyroków śmierci (art. 491 § 2 i art. 495 k. w. p. k.);

7) współdziałanie przy wydawaniu przestępców (art. 476 k. w. p. k.).

Poza tym Naczelny Prokurator Wojskowy:

a) sprawuje fachowy nadzór i kierownictwo w stosunku do wszystkich prokuratorów (wiceprokuratorów, podprokuratorów) wojskowych, oraz oficerów sądowych (art. 105 lit. a) u. s. w.);

b) jako stały zastępca Ministra Spraw Wojskowych, z Jego ramienia ingeruje we wszystkich sprawach dotyczących prokuratury wojskowej, oraz zwierzchników sądowo-karnych.

[2]) Wedle art. 86 lit. e), g) prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 102 poz. 863) stanowiska prokuratora i wiceprokuratora Najwyższego Sądu Wojskowego — są równorzędne ze stanowiskiem prokuratora Sądu Najwyższego.

[3]) Wedle art. 86 lit. b), c) prawa o ustroju sądów powszechnych stanowisko wojskowego prokuratora okręgowego jest równorzędne ze stanowiskiem prokuratora okręgowego, a stanowisko wojskowego podprokuratora (wiceprokuratora) okręgowego, ze stanowiskiem wiceprokuratora okręgowego.

Art. 104.

§ 1. Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Ministra Spraw Wojskowych mianuje i zwalnia Naczelnego Prokuratora Wojskowego, prokuratora i wiceprokuratorów Najwyższego Sądu Wojskowego oraz wojskowych prokuratorów okręgowych.

§ 2. Minister Spraw Wojskowych na wniosek Naczelnego Prokuratora Wojskowego mianuje i zwalnia wojskowych wiceprokuratorów i podprokuratorów okręgowych oraz nadaje w prokuraturach wojskowych stanowiska służbowe prokuratorom (wiceprokuratorom, podprokuratorom) wojskowym, jeżeli nadanie stanowiska nie wynika już z mianowania przez Prezydenta Rzeczypospolitej [1]).

§ 3. Prokuratorów (wiceprokuratorów, podprokuratorów) wojskowych — z wyjątkiem prokuratora Najwyższego Sądu Wojskowego — może Minister Spraw Wojskowych mianować również na

stanowiska, nieobjęte składami osobowymi prokuratur wojskowych, a przewidziane dla oficerów audytorów w innych składach osobowych [2]).

[1]) Ponieważ wedle art. 103 § 3 u. s. w. prokuratorem (wiceprokuratorem, podprokuratorem) wojskowym, może być tylko oficer audytor, albo generał, który uzyskał stopień generalski jako oficer audytor, — przeto prokurator (wiceprokurator, podprokurator) wojskowy musi posiadać na ten urząd te wszystkie warunki jakie określone są w art. 54 § 1 u. s. w. Dotyczy to także Naczelnego Prokuratora Wojskowego, który wedle art. 103 § 1 u. s. w. należy do prokuratorów wojskowych.

[2]) Z natury rzeczy jednak wynika, iż mianowanego prokuratorem wojskowym nie można przydzielić na stanowisko w sądzie wojskowym (choć jest to instytucja, która w swym składzie osobowym przewiduje stanowiska dla oficerów audytorów). Poza tym stałby temu na przeszkodzie brak nominacji na urząd sędziego, wymaganej w myśl art. 56 § 3 u. s. w.

Art. 105.

Prawo fachowego nadzoru i kierownictwa służy:

a) Naczelnemu Prokuratorowi Wojskowemu w stosunku do wszystkich prokuratorów wojskowych i oficerów sądowych;

b) prokuratorowi Najwyższego Sądu Wojskowego w stosunku do wiceprokuratorów tego sądu;

c) wojskowym prokuratorom okręgowym w stosunku do podległych im wojskowych wiceprokuratorów i podprokuratorów okręgowych, oraz w stosunku do podporządkowanych im oficerów sądowych.

System nadzoru prokuratorskiego jest zorganizowany analogicznie do nadzoru sądowego.

Ze względów na hierarchiczną zależność prokuratorów niższych, od wyższych (art. 106 — 108 u. s. w.) — nie mają przy nadzorze prokuratorskim zastosowania te wyjątki, jakie zachodzą w stosunku do sędziów wojskowych ze względów na ich niezawisłość sędziowską, — a więc w drodze nadzoru mogą być wydawane rozkazy dotyczące również spraw konkretnych, sposobu ich załatwienia, popierania oskarżenia na rozprawie i t. p.

Art. 106.

§ 1. Prokurator Najwyższego Sądu Wojskowego może przedsiębrać czynności, należące do zakresu działania prokuratury, we wszystkich sądach wojskowych, oprócz sądów wojennych, osobiście lub wykonywanie ich zlecać podwładnym.

§ 2. To samo uprawnienie przysługuje wojskowemu prokuratorowi okręgowemu w stosunku do wojskowych sądów rejonowych lub wojskowych sądów marynarskich w danym okręgu.

Art. niniejszy statuuje zasadę, że prokuratura wojskowa stanowi jednolitą całość, w której każdy przełożony może przedsiębrać wszelkie czynności należące do zakresu działania prokuratury wojskowej bądź bezpośrednio, bądźteż przez podległe mu organa.

Prokurator wojskowy nie może jednak przedsiębrać czynności w sprawach należących do sądów wojennych, — nie jest on bowiem przełożonym oficera, którego osobiście wyznacza zwierzchnik sądowo-karny dla popierania oskarżenia. Zob. art. 415 k. w. p. k.

Art. 107.

§ 1. Prokurator Najwyższego Sądu Wojskowego może:

a) cofnąć środek odwoławczy, założony do Najwyższego Sądu Wojskowego przez wojskowego prokuratora okręgowego [1]);

b) stwierdzić oczywiste uchybienie, dostrzeżone przy badaniu środków odwoławczych, założonych przez wojskowych prokuratorów okręgowych, lub przy załatwianiu innych spraw, oraz wytknąć je właściwemu prokuratorowi [2]).

§ 2. O wytknięciu uchybienia prokurator Najwyższego Sądu Wojskowego melduje Naczelnemu Prokuratorowi Wojskowemu.

[1]) Jeżeli wojskowy prokurator okręgowy założył rewizję na korzyść oskarżonego, cofnięcie jej przez prokuratora Najwyższego Sądu Wojskowego może nastąpić tylko za zgodą oskarżonego (art. 354 § 3 k. w. p. k.).

[2]) Jest to instytut analogiczny do nadzoru judykacyjnego spełnianego przez Najwyższy Sąd Wojskowy. Zob. w tej sprawie uw. do art. 50.

Art. 108.

§ 1. Prokuratorowie (wiceprokuratorowie, podprokuratorowie) wojskowi oraz oficerowie sądowi obowiązani są wykonywać polecenia i wskazówki, dane im przez przełożonych, którym przysługuje w stosunku do nich prawo fachowego nadzoru i kierownictwa.

§ 2. Wojskowi prokuratorowie okręgowi i oficerowie sądowi obowiązani są wykonywać polecenia zwierzchników sądowo-karnych, wydane w zakresie ich uprawnień.

§ 3. Wobec sądu prokuratorowie (wiceprokuratorowie, podprokuratorowie) wojskowi oraz oficerowie sądowi występują z wnioskami samodzielnie.

§ 4. Prokuratorowie (wiceprokuratorowie, podprokuratorowie) wojskowi oraz oficerowie sądowi są niezawiśli od sądu.

Z zasad wyrażonych w art. 106 i 107 u. s. w. ustalających zależność prokuratorów niższych od wyższych, wynika obowiązek posłuchu dla wszelkich poleceń i rozkazów danych prokuratorom przez ich przełożonych.

Zwierzchnik sądowo-karny nie jest przełożonym prokuratora wojskowego, o ile chodzi o pełnienie przez prokuratora jego funkcji prokuratorskich. Nie jest jego przełożonym nawet w tych przypadkach, w których w myśl art. 109 u. s. w. prokurator wojskowy musi zasięgać zgody na podjęcie pewnych czynności lub wydania pewnych zarządzeń, albowiem w razie nieosiągnięcia porozumienia decyduje Minister Spraw Wojskowych.

Przepis § 2 niniejszego art., postanawiający o obowiązku prokuratora wykonywania poleceń zwierzchnika sądowo-karnego, ma na myśli tylko tę sferę działania zwierzchnika sądowo-karnego, w której zwierzchnik sądowo-karny realizuje swe prawa jako samodzielny organ władzy państwowej (np. odroczenie i przerwa wykonywania kary — rozłączanie spraw karnych — zatwierdzenie wyroku — prawo łaski w postępowaniu wojennym i t. p.). W zakresie tych uprawnień zwierzchników sądowo-karnych, prokuratorzy wojskowi są obowiązani wykonywać polecenia zwierzchników sądowo-karnych.

O ile chodzi o oficerów sądowych, to zwierzchnik sądowo-karny jest bez żadnych zastrzeżeń przełożonym oficera sądowego, który będąc tylko organem pracy zwierzchnika sądowo-karnego, winien spełniać wszelkie jego polecenia i wskazówki dane mu w zakresie uprawnień zwierzchnika sądowo-karnego.

Co się tyczy stanowiska prokuratora wojskowego i oficera sądowego w stosunku do sądu, — to są oni od sądu niezawiśli w tym znaczeniu, że na tok wewnętrznego ich urzędowania, oraz występowania do sądu z wnioskami, sądy nie mają żadnego wpływu. O ile jednak chodzi o orzeczenia i zarządzenia wydawane przez sąd w ramach przepisów ustawy, to z natury rzeczy są one dla prokuratorów wojskowych (oficerów sądowych) wiążące i muszą być przez nich wykonywane jako przez organ współdziałający przy wymiarze sprawiedliwości w wojsku.

Art. 109.

§ 1. Wojskowy prokurator okręgowy oraz oficer sądowy zamierzając spowodować:

a) wszczęcie postępowania przygotowawczego albo też odmówienie ścigania lub umorzenie dochodzenia albo śledztwa [1]);

b) pozostawienie oskarżonego na wolności oraz zarządzenie lub uchylenie środka zapobiegawczego;

c) przekazanie sprawy władzy właściwej w przypadkach, wymienionych w art. 5 § 2, 4, 5, oraz w art. 6;

d) złożenie sądowi wojskowemu aktu oskarżenia [2]);

e) wznowienie postępowania, lub podjęcie na nowo umorzonego dochodzenia [3]);

f) zarządzenie lub odwołanie warunkowego zwolnienia;

obowiązany jest uzyskać zgodę zwierzchnika sądowo-karnego przed wystąpieniem z wnioskiem lub przed wydaniem zarządzenia [4]).

§ 2. Zwierzchnik sądowo-karny może w pewnych rodzajach spraw z góry wyrazić zgodę na stawianie przez wojskowego prokuratora okręgowego wniosków lub wydawanie przez niego zarządzeń w sprawach wymienionych w § 1.

§ 3. Przepis § 1 nie ma zastosowania do wniosków wyłaniających się z przebiegu rozprawy głównej [5]).

[1]) Zwierzchnik sądowo-karny wyraża zgodę, lub jej odmawia w myśl pktu a) § 1, na wszczęcie postępowania przygotowawczego, — natomiast, czy postępowanie przygotowawcze ma przybrać formę dochodzenia, czy też śledztwa, jest rzeczą decyzji prokuratora wojskowego. Jeżeli prokurator wojskowy zgodnie z decyzją zwierzchnika sądowo-karnego o wszczęciu postępowania przygotowawczego, postawi w sądzie wniosek o wszczęcie śledztwa, — sąd jest uprawniony zbadać, czy zachodzą warunki ustawowe do jego prowadzenia, i w braku tychże może wniosek prokuratora wojskowego o wszczęcie śledztwa oddalić w myśl art. 214 § 2 i art. 215 k. w. p. k. W takim przypadku prokurator wojskowy obowiązany jest wszcząć dochodzenie w myśl art. 197 k. w. p. k.

[2]) Zgoda zwierzchnika sądowo-karnego na wniesienie aktu oskarżenia jest konieczną, zarówno w tych przypadkach, gdy następuje bezpośrednie wniesienie aktu oskarżenia tj. bez uprzedniego przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, jakoteż i w przypadku, gdy było przeprowadzone postępowanie przygotowawcze, gdyż pod tym względem przepis niniejszego art. nie robi żadnych wyjątków.

Ponieważ w sprawach karno-administracyjnych nie wnosi się aktu oskarżenia, a akt oskarżenia zastępuje w myśl art. 445 § 3 k. w. p. k. orzeczenie władzy administracyjnej — przeto w tych przypadkach zgoda zwierzchnika sądowo-karnego nie jest potrzebną.

[3]) Wznowienie postępowania dotyczy zarówno postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem sądowym (art. 434 i 435 k. w. p. k.), jak również wznowienia postępowania sądowego w sprawie, w której nie zapadł wyrok (art. 443 k. w. p. k.). Co do podjęcia na nowo umorzonych dochodzeń zob. art. 206 k. w. p. k.

[4]) W sprawie zarządzenia lub odwołania warunkowego zwolnienia zob. art. 530 i 532 k. w. p. k.

[5]) Wyliczenia pod a) — f) w § 1 są taksatywne.

Sąd nie ma prawa badać, czy wnioski postawione w sądzie przez prokuratora w sprawach objętych § 1 są postawione za zgodą zwierzchnika sądowo-karnego — albowiem stosunek zwierzchnika sądowo-karnego do prokuratora wojskowego jest stosunkiem wewnętrznym między tymi władzami, natomiast o ile chodzi o stosunek do sądu, to prokurator występuje z wnioskami samodzielnie, co stwierdza art. 108 § 3 u. s. w.

Przepis niniejszego art. dotyczy również oficera sądowego z tą jednak zmianą wynikającą z art. 109 § 2 u. s. w., że w sprawach objętych niniejszym art. decyzja zwierzchnika sądowo-karnego jest dla oficera sądowego wiążąca.

Art. 110.

§ 1. W sprawach wymienionych w art. 109 § 1, jeżeli zwierzchnik sądowo-karny nie zgadza się z wojskowym prokuratorem okręgowym, albo gdy wydał mu w tych sprawach polecenie wystąpienia z wnioskiem, lub wydania zarządzenia, a wojskowy prokurator okręgowy zamierza wystąpić z wnioskiem odmiennym lub wydać zarządzenie odmienne, wówczas zwierzchnik sądowo-karny przedstawia sprawę niezwłocznie do decyzji Ministrowi Spraw Wojskowych przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego.

§ 2. W sprawach wymienionych w art. 109 § 1, należących do właściwości wojskowych sądów rejonowych (wojskowych sądów marynarskich), decyzja zwierzchnika sądowo-karnego jest dla oficera sądowego wiążąca.

Decyzja Ministra Spraw Wojskowych jest wiążąca zarówno dla zwierzchnika sądowo-karnego jakoteż i dla wojskowego prokuratora okręgowego. Do czasu wydania decyzji wojskowy prokurator okręgowy obwiązany jest spełniać czynności niecierpiące zwłoki.

Art. 111.

Prokuratorowie (wiceprokuratorowie, podprokuratorowie) wojskowi oraz oficerowie sądowi nie mogą pełnić czynności asesorów lub obrońców, z wyjątkiem przypadku, przewidzianego w art. 69 § 2.

Prokurator, który w sprawie danej występował uprzednio jako asesor, sędzia, zwierzchnik sądowo-karny lub obrońca, powinien się wyłączyć zawiadamiając o tem swego bezpośredniego przełożonego. Zob. art. 40 § 1 k. w. p. k.

Art. 112.

Minister Spraw Wojskowych wyda regulamin, w którym określi tryb wewnętrznego urzędowania i biurowość prokuratorów wojskowych i oficerów sądowych.

DZIAŁ VII.

ASYSTENCI.

Art. 113.

Oficerowie audytorowie, przydzieleni do sądów lub prokuratur wojskowych przed otrzymaniem pierwszego mianowania na sędziego lub prokuratora wojskowego, pełnią służbę jako asystenci. Służba ta ma na celu wszechstronne przygotowanie ich na stanowiska sędziowskie i prokuratorskie.

Asystent jako oficer-audytor musi posiadać kwalifikacje określone w art. 54 § 1 u. s. w.

Czas spędzony w charakterze asystenta w sądownictwie wojskowym zalicza się przy przejściu do sądownictwa powszechnego, jako jeden rok aplikacji sądowej w sądownictwie powszechnym, w myśl art. 258 § 2 prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 102 poz. 863).

Art. 114.

§ 1. Asystentom można powierzać czasowo pełnienie czynności wojskowego sędziego śledczego lub wojskowego podprokuratora okręgowego oraz pełnienie w poszczególnych sprawach czynności obrońcy z urzędu.

§ 2. Pełnienie czynności wojskowego sędziego śledczego powierza asystentom szef wojskowego sądu okręgowego a czynności wojskowego podprokuratora okręgowego — wojskowy prokurator okręgowy.

Co do zaprzysiężenia asystenta w sądzie wojskowym zob. uw. do art. 58 u. s. w.

DZIAŁ VIII.

SEKRETARIATY SĄDÓW I PROKURATUR WOJSKOWYCH.

Art. 115.

Celem załatwiania spraw kancelaryjnych istnieje w każdym sądzie wojskowym i prokuraturze wojskowej sekretariat.

Art. 116.

Sekretariaty sądów i prokuratur wojskowych składają się z kierownika sekretariatu i potrzebnej ilości innych pracowników kancelaryjnych.

DZIAŁ IX.

PRZEPISY KOŃCOWE.

Art. 117.

Wykonanie dekretu niniejszego porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Art. 118.

Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1937 r.

KODEKS WOJSKOWEGO POSTĘPOWANIA KARNEGO

CZĘŚĆ PIERWSZA

DEKRET
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 29 września 1936 r.

KODEKS WOJSKOWEGO POSTĘPOWANIA KARNEGO.

(Ogłoszony w Dz. U. R. P. Nr 76 poz. 537 z dnia 6 października 1936 r.).

Na podstawie art. 55 ust. (1) ustawy konstytucyjnej i art. 1 pkt a) ustawy z dnia 2 lipca 1936 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania dekretów (Dz. U. R. P. Nr 51 poz. 363) postanawiam co następuje:

CZĘŚĆ PIERWSZA.

PRZEPISY OGÓLNE.

Art. 1.

Postępowanie karne w sprawach o przestępstwa, należące do właściwości sądów wojskowych, odbywa się według przepisów kodeksu niniejszego.

Przepis art. 1 wyklucza stosowanie w sądach wojskowych innych przepisów procesowych, a więc np. przepisów powszechnego kodeksu postępowania karnego Tym samym więc przepisy kodeksu niniejszego mają wyłączne zastosowanie we wszystkich sprawach, należących do właściwości sądów wojskowych, a więc także w sprawach osób cywilnych, poddanych sądownictwu wojskowemu, w sprawach o przestępstwa popełnione zagranicą i tp.

Zasada powyższa doznaje jednak ograniczenia w tych przypadkach, w których z mocy szczególnego przepisu prawa mają być stosowane w sądach wojskowych specjalne przepisy procesowe, względnie specjalny tryb postępowania. Do takich przepisów należą np. dotyczące postępowania przepisy zawarte w prawie o ustroju sądów wojskowych (np. art. 92 i nast.), postanowienia ustaw amnestyjnych (np. art. 16 ust. 2 ustawy amnestyjnej z dnia 2 stycznia 1936 r. Dz. U. R. P. Nr. 1 poz. 1), postanowienia art. 10 i 11 rozporządzenia Prezydenta Rzpltej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 38 poz. 365), postanowienia konwencyj międzynarodowych, dotyczących obrotu prawnego z zagranicą (pomoc sądowa, ekstradycja).

Obok prawa pisanego mają być stosowane również normy zwyczajowe w sprawach, dotyczących obrotu prawnego z zagranicą, o ile z danym państwem nie została zawarta umowa międzynarodowa w tych sprawach. Zob. w tej kwestii uw. do art. 16 u. s. w. i art. 476 k. w. p. k.

Art. 2.

§ 1. Z pominięciem postępowania karnego można wymierzyć, zamiast kary grożącej za dane przestępstwo, karę dyscyplinarną wedle wojskowych przepisów dyscyplinarnych, jeżeli przestępstwo nadaje się do ukarania dyscyplinarnego w myśl przepisów kodeksu karnego wojskowego. Powołanym do wymierzenia kary dyscyplinarnej jest zarówno przełożony dyscyplinarny jak i zwierzchnik sądowo-karny [1]).

§ 2. Wymierzenie kary dyscyplinarnej za przestępstwo ścigane na wniosek pokrzywdzonego, na wniosek jego władzy przełożonej [2]) lub z oskarżenia prywatnego [3]), może nastąpić tylko za zgodą stawiającego wniosek lub oskarżyciela prywatnego [4]).

§ 3. Jeżeli za przestępstwo nastąpiło ukaranie dyscyplinarne mimo braku zgody określonej w § 2, albo mimo braku warunków do dyscyplinarnego ukarania, określonych w kodeksie karnym wojskowym, należy wszcząć postępowanie karne, o ile ściganie nie uległo przedawnieniu. W przypadku takim, w razie sądowego skazania, sąd, wymierzając karę pozbawienia wolności, zalicza przy tym wykonaną karę dyscyplinarną aresztu [5]).

[1]) Obowiązujące wojskowe przepisy dyscyplinarne wydane zostały w formie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22.VIII.1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 91 poz. 638) i włączone do regulaminu służby wewnętrznej, jako tegoż część IV.

Wymierzenie kary dyscyplinarnej za przestępstwo, podlegające w myśl art. 32 k. k. w. ukaraniu dyscyplinarnemu, stanowi wedle art. 4 niniejszego kodeksu okoliczność wyłączającą ściganie. O ile zatem nastąpiło dyscyplinarne ukaranie po myśli art. 2 § 1, 2 — to postępowanie karne o to samo przestępstwo nie może być wszczęte, względnie ma być umorzone. Zob. uw. do art. 4. Jednakowoż dyscyplinarne ukaranie stanowi okoliczność wyłączającą ściganie tylko wtedy, jeżeli nastąpiło ono zgodnie z § 1 i 2 art. 2 — w przeciwnym razie mają zastosowanie postanowienia art. 2 § 3.

Z pominięciem postępowania karnego może nastąpić ukaranie dyscyplinarne przez przełożonego dysc., o ile sprawa nie została skierowana do prokuratora, zaś przez wierzchnika sądowo-karnego, gdy odmawia on ścigania, uważając ukaranie dyscyplinarne za wystarczające (art. 202 § 2).

Co do ukarania dyscyplinarnego w toku postępowania karnego zob. również art. 202 § 2, 3, 4, art. 223 § 3, art. 226 i art. 235.

Przepis art. 2 nie odnosi się do „przewinień dyscyplinarnych" (tj. przewinień z § 3 lit. a) wojskowych przepisów dyscyplinarnych), — nie są one bowiem przestępstwami w rozumieniu prawa karnego. Przewinienia te nie mogą być zatym nigdy objęte postępowaniem karnym wojskowym, które wedle art. 1 k. w. p. k. dotyczy tylko przestępstw.

[2]) Na wniosek pokrzywdzonego wzgl. władzy ścigane są następujące przestępstwa przewidziane w kodeksie karnym powszechnym z 1932 r.:

a) dopuszczenie się czynu powodującego nieważność małżeństwa (art. 198),
b) złośliwe uchylenie się od obowiązku alimentacji (art. 201),
c) zgwałcenie (art. 204),
d) czyn nierządny przez wyzyskanie zależności lub krytycznego położenia (art. 205),
e) zarażenie swego małżonka chorobą weneryczną (art. 245),
f) naruszenie tajemnicy korespondencji przeznaczonej dla władz lub urzędów państwowych (art. 253), albo naruszenie tajemnicy zawodowej (art. 254),
g) zniesławienie urzędnika (art. 255 § 5),
h) obraza urzędnika z powodu pełnienia obowiązków służbowych (art. 256 § 4).
i) kradzież, przywłaszczenie lub oszustwo na szkodę osoby najbliższej (art. 257 § 3, art. 262 § 5 i art. 264 § 3). Co do „osoby najbliższej" zob. art. 91 § 1 kodeksu karnego.

Do przestępstw ściganych na wniosek należą również niektóre przestępstwa przewidziane w ustawach szczególnych np. w art. 131 rozporządzenia Prezydenta Rzpltej z 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 5 poz. 27), w art. 81 rozporządzenia Prezydenta Rzpltej z 22 marca 1928 r. o Straży Granicznej (Dz. U. R. P. Nr. 37 poz. 349).

Do kategorii przestępstw ściganych na wniosek władzy należałoby również zaliczyć przestępstwa wymienione w art. 10 k. k., których ściganie odbywa się na zarządzenie Ministra Sprawiedliwości.

[3]) Z oskarżenia prywatnego ścigane są następujące przestępstwa przewidziane w kodeksie karnym powszechnym z 1932 r.:

a) lekkie uszkodzenie ciała (art. 237),
b) naruszenie nietykalności cielesnej człowieka (art. 239),
c) wdarcie się do cudzego domu, lokalu i t. p. (art. 252),
d) naruszenie tajemnicy korespondencji (art. 253),
e) zniesławienie (art. 255),
f) obraza (art. 256),
g) uszkodzenie cudzego mienia bez naruszenia interesu publicznego (art. 263),
h) kradzież lub przywłaszczenie rzeczy o wartości niematerialnej (art. 272).

Ponadto również ustawy szczególne przewidują ściganie niektórych przestępstw z oskarżenia prywatnego, jak np. ustawa o nieuczciwej konkurencji, ustawa o ochronie własności literackiej i artystycznej i t. d.

[4]) Co do oskarżyciela prywatnego oraz osób wykonujących jego prawa zob. art. 47 i nast.

[5]) Jeżeli zatym wymierzone została inna kara dyscyplinarna (np. nagana) — to kary takiej sąd nie uwzględnia przy wymiarze kary.

Jeżeli przestępstwo, za które wymierzenie kary dyscyplinarnej nie jest dopuszczalne, zbiega się z przestępstwem, za które wymierzenie kary dyscyplinarnej jest dopuszczalne, — to z uwagi na zachodzącą łączność przedmiotową należy w myśl art. 92 u. s. w. objąć oba przestępstwa postępowaniem karnym.

Od połączenia można odstąpić w przypadkach przewidzianych w art. 95 § 1 u. s. w.

Art. 3.

§ 1. Postępowanie karne wszczyna się na żądanie uprawnionego oskarżyciela publicznego [1]) oraz, w przypadkach w kodeksie niniejszym wskazanych, na żądanie zwierzchnika sądowo-karnego [2]).

§ 2. Oskarżyciel publiczny lub zwierzchnik sądowo-karny powinien wyjednać zezwolenie na ściganie określonej osoby, jeżeli takiego zezwolenia wymaga szczególny przepis prawa [3]).

[1]) Przepis art. 3 oznacza przyjęcie w wojskowym postępowaniu karnym „zasady skargowości", wedle której postępowanie można wszcząć tylko na żądanie osoby uprawnionej do ścigania karnego. Sąd nie może wszcząć postępowania z własnej inicjatywy, tak że wykluczone jest połączenie w jednej osobie roli sędziego i oskarżyciela. Zasada skargowości przeprowadzona jest w kodeksie niniejszym konsekwentnie (zob. np. art. 38, 39, 47, 50, 214, 219, 225, 231, 253, 310), przy czym kodeks niniejszy, odmiennie niż powszechny kodeks postępowania karnego (art. 61 k. p. k.), przeprowadza zasadę, że nawet po wniesieniu aktu oskarżenia sąd wojskowy jest związany odstąpieniem oskarżyciela od oskarżenia (art. 253 i 310).

Co do uprawnionego wojskowego oskarżyciela publicznego zob. art. 37 niniejszego kodeksu i 101 u. s. w., oraz art. 39 i 47 niniejszego kodeksu, dotyczące spraw o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego. Zob. również art. 373 lit. f).

[2]) Na żądanie zwierzchnika sądowo-karnego wszczyna sąd postępowanie doraźne (art. 388, 391) oraz postępowanie wojenne (art. 407, 408, 410, 411, 413 i nast.).

[3]) Zezwolenie na ściganie wymagane jest ustawowo:

a) wedle art. 41 i 48 ustawy konstytucyjnej przy pociąganiu do odpowiedzialności karno-sądowej posłów i senatorów za naruszenie praw osoby trzeciej podczas obrad Sejmu wzgl. Senatu.

Co do immunitetu przysługującego posłom na Sejm Śląski zob. art. 17 statutu śląskiego (Dz. U. R. P. Nr. 73 z 1920 r. poz. 497. Dz. U. R. P. Nr. 26 z 1921 r. poz. 146, Dz. U. R. P. Nr. 69 z 1921 r. poz. 449, Dz. U. R. P. Nr. 85 z 1921 r. poz. 608, Dz. U. R. P. Nr. 36 z 1925 r. poz. 240 i Dz. U. R. P. Nr. 30 z 1935 r. poz. 227 (art. 81).

b) wedle art. 81 prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. Nr. 102 poz. 863) co do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej oraz co do pozbawienia wolności sędziów sądów powszechnych — nastąpić ono może tylko za poprzednią zgodą właściwego sądu dyscyplinarnego.

Brak ustawowo wymaganego zezwolenia na ściganie jest okolicznością wyłączającą ściganie. (Zob. art. 4.). Tym samym więc występujący z żądaniem ścigania oskarżyciel wzgl. zwierzchnik sądowo-karny powinien wobec sądu wykazać, że uzyskał powyższe zezwolenie.

Natomiast prokurator wojskowy i oficer sądowy nie jest obowiązany do wykazywania wobec sądu, że posiada potrzebną do występywania z poszczególnymi wnioskami zgodę zwierzchnika sądowo-karnego — gdyż wedle art. 108 § 3 u. s. w. prokuratorowie wojskowi oraz oficerowie sądowi występują nazewnątrz, wobec sądu, ze swoimi wnioskami samodzielnie, jakkolwiek wiążą ich polecenia zwierzchników sądowo-karnych wydane w zakresie ich uprawnień. Zob. również uw. 5) do art. 109 u. s. w.

Art. 4.

Nie wszczyna się postępowania [1]), a wszczęte umarza się [2]) w razie śmierci oskarżonego, przedawnienia [3]), ukarania dyscyplinarnego w myśl art. 2 § 1, 2 lub innej okoliczności wyłączającej ściganie [4]).

[1]) Ponieważ sąd wojskowy zgodnie z zasadą skargowości w myśl art. 3 może wszcząć postępowanie tylko na żądanie uprawnionego oskarżyciela lub zwierzchnika sądowo-karnego, a z urzędu sąd wogóle postępowanie nie wszczyna, — przeto o ile chodzi o postępowanie sądowo karne określenie „nie wszczyna się postępowania" odnosi się do tych wypadków gdy mimo żądania uprawnionych do tego osób, sąd żądaniu takiemu odmawia i postępowania nie wszczyna z powodów wymienionych w art. 4. Odmowa powyższa nastąpić musi w formie postanowienia (zob. art. 24). W szczególności postanowienie, że żądaniu się odmawia i postępowania się nie wszczyna może być wydane przez sąd wojskowy w następujących wypadkach:

a) jeżeli prokurator wojskowy występuje z wnioskiem o wszczęcie śledztwa (art. 214 § 1 lit. a) a sędzia śledczy uważa, że zachodzi jedna z okoliczności wymienionych w art. 4 (np. przedawnienie) i że wobec tego, postępowanie nie powinno być wszczęte, wówczas w myśl art. 215 skierowuje sprawę wojskowemu sądowi okręgowemu do rozstrzygnięcia, po czym sąd ten, o ile przychyla się do zdania sędziego śledczego, wydaje postanowienie odmawiające wnioskowi o wszczęcie postępowania.

b) podobnie, jeżeli prokurator wojskowy (oficer sądowy) na podstawie wyników dochodzenia wnosi po myśli art. 201 § 1 akt oskarżenia, co ma spowodować wszczęcie postępowania sądowego, a sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego uważa, że zachodzi jedna z okoliczności wymienionych w art. 4, — to w myśl art. 240 wnosi sprawę na posiedzenie niejawne, po czym sąd na posiedzeniu tym, o ile przychyla się do zdania wymienionego sędziego wydaje wobec przepisu art. 4 postanowienia odmawiające wszczęcia postępowania. W wojskowym sądzie rejonowym postanowienie to wydaje jednoosobowo sędzia wojskowy. (art. 23 u. s. w.).

W obu wypadkach wymienionych wyżej pod a) i b) na postanowienie odmawiające wszczęcia postępowania służy uprawnionemu (art. 336 § 1)

zażalenie do sądu odwoławczego, postanowienie takie bowiem zamyka drogę do wydania wyroku, a więc zawsze służy przeciw niemu zażalenie.

[2]) Jeżeli postępowanie sądowe zostało już wszczęte i w toku tego postępowania okaże się, że zachodzi jedna z okoliczności wymienionych w art. 4, a więc np. przedawnienie, to wedle art. 4 sąd ma wszczęte postępowanie umorzyć. Umorzenie nastąpić może w każdym stadium postępowania, a w szczególności:

a) w toku śledztwa — jednakowoż ze względu na przepis art. 222 i art. 223 § 1 tylko wówczas, gdy prokurator wojskowy tego żąda, lub na to się zgadza. W razie braku zgody prokuratora śledztwo nie mogłoby więc być umorzone, choćby sędzia był zdania, że zachodzi wymieniona w art. 4 okoliczność wyłączająca ściganie.

Umorzenie śledztwa następuje w formie postanowienia. W zasadzie przeciw postanowieniu temu, jako zamykającemu drogę do wydania wyroku, służy zażalenie (art. 336 § 1), — ponieważ jednak umorzenie nastąpić może tylko za zgodą prokuratora, przeto w wypadkach takich zachodziłby brak legitymacji prokuratora do wniesienia zażalenia, o ile prokurator istotnie zgodę na umorzenie wyraził.

Natomiast wedle art. 224 § 1 na postanowienie o umorzeniu służy zażalenie pokrzywdzonemu.

b) po wniesieniu w myśl art. 235 aktu oskarżenia, poprzedzonego śledztwem, nastąpić może umorzenie postępowania przez sąd na posiedzeniu niejawnym na wniosek sędziego wojskowego mającego pełnić czynności przewodniczącego po myśli art. 240. wzgl. w wojskowym sądzie rejonowym przez sędziego wojskowego (art. 23 u. s. w.). Na odnośne postanowienie służy uprawnionemu zażalenie (art. 336 § 1).

c) jeżeli dopiero na rozprawie głównej okazało się, że zachodzi jedna z okoliczności wyłączających ściganie — umorzenie postępowania następuje w wyroku.

d) jeżeli dopiero w toku postępowania odwoławczego okazała się powyższa okoliczność, — sąd odwoławczy po myśli art. 373 lit. g) i art. 374 § 1 lit. a) uchyla zaskarżony wyrok I instancji i wyrokiem umarza postępowanie.

Przepis art. 4 odnosi się również i do prokuratora wojskowego (oficera sądowego). Podczas gdy sąd „nie wszczyna postępowania“ lub „wszczęte umarza“, — to prokurator wojskowy w odnośnych przypadkach odmawia ścigania, lub też umarza dochodzenie.

Co do odmowy ścigania i umorzenia dochodzenia przez prokuratora wojskowego zob. art. 202, 203, 224 i 336 § 1.

[3]) Sprawę przedawnienia zbrodni i występków, tak pospolitych jak i wojskowych normują art. 86 — 89 k. k., które ze względu na przepis art. 6 § 1 k. k. w. mają zastosowanie również w sądownictwie wojskowym. Sprawę przedawnienia wykroczeń normują art. 11 — 13 prawa o wykroczeniach. Co do ukarania dyscyplinarnego zob. art. 2, art. 202 § 2, 3, 4, art. 223 § 3, art. 226 i 235.

[4]) Okolicznościami wyłączającymi ściganie, prócz przedawnienia, i ukarania dyscyplinarnego są:

a) brak żądania osoby uprawnionej do ścigania karnego (art. 3 § 1), przy czym o ile chodzi o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, brak tego żądania zachodzi w razie niewniesienia przez oskarżyciela prywatnego skargi przewidzianej w art. 47.

b) amnestja, obejmująca dane przestępstwo;
c) odstąpienie od oskarżenia (art. 50, 223, 253, 310),
d) brak przewidzianego w art. 3 § 2 zezwolenia na ściganie (zob. uw. 3 do art. 3),
e) osądzenie sprawy, a więc załatwienie jej w drodze umorzenia, wyroku zasądzającego, lub uniewinniającego — wówczas bowiem ponowne wszczęcie postępowania sądowego nastąpić może jedynie drogą wznowienia (art. 434 i nast.).
f) niedorozwój psychiczny, choroba psychiczna lub innego rodzaju zakłócenie czynności psychicznej, które uchyla karygodność działania (art. 17 k. k.) — jeżeli stan powyższy istniał w czasie popełniania przestępstwa. Jeżeli stan ten powstał później, ma zastosowanie nie art. 4, lecz art. 6 tj. następuje zawieszenie postępowania.
g) stan wyższej konieczności (art. 22 k. k.).

Art. 5.

Sąd może za zgodą oskarżyciela publicznego umorzyć postępowanie [1]) w sprawie o przestępstwo pospolite, jeżeli najwyższa kara grożąca oskarżonemu nie przekracza jednego roku pozbawienia wolności i musiałaby z mocy prawa ulec pochłonięciu przez karę, już prawomocnie orzeczoną [2]).

[1]) Przewidziane w art. 5 umorzenie postępowania nie jest obligatoryjne, lecz jedynie fakultatywne i zależne zawsze od zgody oskarżyciela. Jeżeli jednak oskarżyciel publiczny występuje w toku śledztwa wobec sądu z wnioskiem o umorzenie postępowania, wówczas ze względu na przepis art. 223 sędzia śledczy musi śledztwo umorzyć.

Umorzenie przewidziane w art. 5 może nastąpić w każdym stadium postępowania.

[2]) Co do pochłonięcia kary grożącej oskarżonemu przez karę już prawomocnie orzeczoną — to dotyczące postanowienie odnieść należy do tych wypadków, w których kara grożąca nie byłaby faktycznie wykonaną wobec rodzaju względnie czasu trwania kary już orzeczonej np. wobec kary śmierci, dożywotniego więzienia, więzienia przez lat 15 (w warunkach zbiegu przestępstw) i tp. Zob. art. 31 — 35 k. k.

Art. 6.

§ 1. W razie nieobecności [1]) lub nieujęcia [2]) oskarżonego albo jego choroby psychicznej [3]), postępowanie zawiesza się na czas trwania przeszkody. Dowody należy zebrać i zabezpieczyć [4]).

§ 2. Władzą właściwą do zawieszenia postępowania jest władza, uprawniona do umorzenia postępowania [5]).

[1]) Art. 6 ma na myśli takie wypadki nieobecności, w których oskarżonego nie można odszukać, doręczyć mu wezwania, lub spowodować przymusowego dostawienia go, — nie zaś wypadki, w których oskarżony jest np. nieobecny w miejscu swego stałego zamieszkania, ale miejsce jego pobytu w kraju da się stwierdzić, albo przebywa zagranicą, może być jednak przeprowadzona jego ekstradycja.

[2]) „Nieujęcie" oskarżonego zachodzi wówczas, gdy postanowiono tymczasowe aresztowanie oskarżonego, które z powodu jego ucieczki, ukrywania się, lub nieznanego miejsca jego pobytu jest niewykonalne. W szczególności obejmuje ono również żołnierzy w czynnej służbie wojskowej oraz obowiązanych do służby wojskowej, tudzież osoby, które kodeks karny wojskowy za żołnierzy lub za obowiązanych do służby wojskowej uważa (art. 33 § 1 — 4 k. k. w.) — którzy dopuścili się jednego z przestępstw przewidzianych w art. 43 — 48 k. k. w. a więc dezercji lub samowolnego wydalenia się.

[3]) Choroba psychiczna oskarżonego, uzasadniająca zawieszenie postępowania musi być chorobą, która powstała po popełnieniu przestępstwa — o ileby bowiem istniała ona w czasie popełnienia przestępstwa, to nie nastąpiłoby zawieszenie, lecz umorzenie postępowania. Zob. art. 4 i uw. 2 f) do tegoż artykułu.

[4]) Jeżeli miejsce pobytu oskarżonego jest nieznane, zarządza się poszukiwanie oskarżonego, ewentualnie także rozesłanie listów gończych (art. 145 — 149)

[5]) Co do władz uprawnionych do umorzenia postępowania zob. art. 201, 223, 253, 374 § 1 lit. a), 407, 413.

Art. 7.

O wszczęciu tudzież o ukończeniu postępowania karnego przeciwko żołnierzom w czynnej służbie wojskowej [1]), osobom podlegającym publicznej władzy dyscyplinarnej [2]), oraz wychowańcom zakładów naukowych [3]) zawiadamia się właściwą władzę.

[1]) Co do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej zob. uw. do art. 2 § 1 lit. a) u. s. w.

[2]) Publicznej władzy dyscyplinarnej podlegają, obok żołnierzy, funkcjonariusze państwowi i samorządowi (prócz pracowników kontraktowych) oficerowie i szeregowi policji państwowej i straży granicznej, sędziowie i prokuratorowie, oraz funkcjonariusze przedsiębiorstw państwowych „Polskie Koleje Państwowe" tudzież „Polska Poczta Telegraf i Telefon", duchowni, notariusze, adwokaci, lekarze, inżynierowie i t. p.

[3]) Odnosi się do wszystkich publicznych zakładów naukowych a więc państwowych i samorządowych oraz tych prywatnych, które mają prawo publiczności.

Art. 8.

Sąd wojskowy rozstrzyga samodzielnie wszelkie zagadnienia prawne, wynikające w toku postępowania i nie jest związany orzeczeniem innego sądu lub urzędu.

Art. 8 zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów przez sądy wojskowe (art. 11) nie wprowadza zasady tzw. „przedsądu cywilnego" — tzn. nie uzależnia rozstrzygnięcia w sprawie karnej, n. p. od uprzedniego rozstrzygnięcia przez sąd cywilny tych kwestyj z zakresu prawa cywilnego, od których zależy ocena czynu w sprawie karnej. Wobec tego kwestje takie (np. ocena ważności małżeństwa, prawości pochodzenia, prawa własności) będą rozstrzygane samodzielnie przez sądy wojskowe. Ponadto, o ileby nawet w kwestiach takich zapadło już orzeczenie innego sądu lub urzędu (sądu cywilnego, władzy administracji ogólnej i t. p.) — to orzeczeniem tym nie jest sąd wojskowy zupełnie związany. Podobnie nie jest sąd wojskowy związany orzeczeniem oficerskiego sądu honorowego, lub decyzją wojskowego przełożonego dyscyplinarnego, ustalającą np. postępowanie lub winę oskarżonego.

Art. 9.

§ 1. Władze państwowe wojskowe i cywilne oraz władze samorządowe są obowiązane do udzielania pomocy sądom i prokuraturom wojskowym.

§ 2. W szczególności żandarmeria [1]) i policja państwowa [2]) wykonywa w zakresie ścigania przestępstw polecenia sądu i prokuratora wojskowego.

Wedle art. 2 dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 grudnia 1930 r. o żandarmerji (Dz. U. R. P. Nr. 2 z 1931 r. poz. 6) żandarmerja jest w zakresie dochodzenia i ścigania przestępstw „organem wykonawczym wojskowych władz sądowych i prokuratorskich stosownie do obowiązujących ustaw postępowania karnego i przepisów szczególnych".

Wedle rozporządzenia wykonawczego do powyższego dekretu, żandarmeria jest w służbie sądowo-policyjnej organem wykonawczym sądów i prokuratur wojskowych, a celem jej jest zapobieganie naruszeniom ustaw karnych, oraz ściganie przestępstw, należących do właściwości sądów wojskowych (zapobiegawcza i wykonawcza służba sądowo-policyjna). Co do sposobu pełnienia powyższej służby zob. np. art. 194, 197. Zob. powyższy dekret i rozporządzenie w dodatku do niniejszego komentarza.

[2]) Analogicznie jak powołany wyżej dekret o żandarmerii zawiera rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 6.III.1928 r. o policji państwowej (Dz. U. R. P. Nr. 5 z 1931 r. poz. 27) w art. 1 postanowienie, że „w zakresie dochodzenia i ścigania przestępstw organa policji państwowej są organami wykonawczymi władz sądowych i prokuratorskich stosownie do obowiązujących ustaw postępowania karnego i przepisów szczególnych". Wedle art. 4 ust. 2 tegoż rozp. władzom sądowym i prokuratorskim przysługuje prawo żądania wyjaśnień i sprawozdań od przełożonych policyjnych w zakresie dochodzenia i ścigania przestępstw, oraz usunięcia zauważonych w tym zakresie niedomagań służby. Wedle art. 7 tegoż rozp. władze sądowe i prokuratorskie, zarówno cywilne jak i wojskowe, mają prawo wydawania poleceń policji państwowej w zakresie dochodzenia i ścigania przestępstw, lub dla usunięcia oporu i ochrony czynności urzędowych. O ile polecenie wydane przez powyższe władze sądowe lub prokuratorskie

uniemożliwia wykonanie zarządzenia wydanego przez władze administracji ogólnej, decyzja, które z tych poleceń ma być najpierw wykonane, należy do władzy administracji ogólnej z tem jednak, że sędziowskie i prokuratorskie polecenia aresztowania, rewizji, zabezpieczenia śladów przestępstwa przed zatarciem, usunięcia oporu przy czynnościach urzędowych, oraz, jeśli prokurator w poszczególnym wypadku tak zleci, dochodzenia w sprawie osoby aresztowanej — mają zawsze pierwszeństwo przed innymi poleceniami. Wedle art. 8 i 9 powyższego rozp. władze sądowe i prokuratorskie, oraz inne władze i organa „uprawnione przez specjalne ustawy i rozporządzenia do prowadzenia dochodzeń karnych i ścigania przestępców, komunikują się w tym zakresie z policją państwową bezpośrednio". Przepis ten odnosi się zatem i do władz wojskowych, którym wedle art. 194 — 196 niniejszego kodeksu przysługuje prawo przeprowadzania dochodzenia.

Co do wykonywania przez policję poleceń w zakresie prowadzenia dochodzenia zob. również art. 195 i 199.

Art. 10.

Wszystkie władze i organa, powołane do udziału w dochodzeniu i ściganiu przestępstw przed sądami wojskowymi, mają obowiązek uwzględniania zarówno okoliczności przemawiających za oskarżonym jak i przeciw niemu.

Ponieważ art. 10 odnosi się do wszystkich władz, powołanych do udziału w dochodzeniu i ściganiu przestępstwa, przeto wprowadzony tym przepisem obowiązek bezstronnego pełnienia dotyczących czynności obejmuje nietylko sąd wojskowy i prokuratora wojskowego, ale również zwierzchnika sądowo-karnego i wszystkie władze powołane w myśl art. 194 i nast. do udziału w dochodzeniu, a więc przełożone dowództwo, żandarmerię, policję i t. d.

Prócz art. 10 obowiązek bezstronności w postępowaniu karnym podkreślony został wyraźnie co do sędziów wojskowych w tekście ich przysięgi sędziowskiej w art. 58 u. s. w., co do asesorów również w tekście ich przysięgi w art. 273 niniejszego kodeksu, co do zwierzchników sądowo-karnych w art. 80 § 2 u. s. w., oraz co do prokuratorów wojskowych w art. 101 u. s. w.

Art. 11.

Sądy wojskowe orzekają na mocy przekonania, opartego na swobodnej ocenie dowodów.

Sądy wojskowe, a więc zarówno sędziowie wojskowi, jak i asesorowie, nie są bezwzględnie związani formalnym wynikiem przeprowadzonego dowodu — przeciwnie, mają każdy dowód krytycznie rozpatrzeć i wedle swego swobodnego przekonania ocenić. Odnosi się to do wszystkich środków dowodowych, a więc nietylko do zeznań świadków, ale także i np. do orzeczenia biegłych. Oceniając zatem zeznania świadków sąd może dać im wiarę lub nie, w całości lub częściowo, podobnie może przychylić się, lub nie przychylić z pewnych względów do orzeczenia

biegłych i t. p. Może też sąd oprzeć się na wyjaśnieniach oskarżonego, albo na zeznaniach pokrzywdzonego, o ile nabrał przeświadczenia o ich prawdziwości. Wyrazem tego swobodnego przekonania sądu są ustalenia faktyczne w wyroku, które wedle art. 316 lit. a) mają dokładnie wskazywać jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych. Z postanowienia tego wynika, że sędziowska swobodna ocena dowodów nie pokrywa się z pojęciem dowolnej oceny dowodów — sąd bowiem w uzasadnieniu swoich orzeczeń musi dokładnie wskazać, czym taką czy inną przyjętą przez siebie ocenę dowodów uzasadnia.

Co do kwestjonowania ustaleń sędziowskich w rewizji zob. uw. do art. 355 § 1 lit. a).

Art. 12.

Sądy wojskowe wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Zob. art. 312 § 1 lit. a).

KSIĘGA I.

SĄDY WOJSKOWE.

ROZDZIAŁ I.

ZAKRES DZIAŁANIA SĄDÓW WOJSKOWYCH.

Art. 13.

§ 1. Sąd wojskowy z urzędu rozstrzyga o swojej właściwości rzeczowej [1]).

§ 2. Uznając swoją niewłaściwość sąd wojskowy przekazuje sprawę komu należy [2]).

[1]) Właściwość rzeczową sądów woskowych określają art. 20, 21, 25, 26, 34 i 40 u. s. w.

„Właściwość rzeczowa" sądów wojskowych obejmuje te kategorie spraw, które należą do poszczególnych kategoryj sądów wojskowych, a więc do wojskowych sądów rejonowych, wojskowych sądów okręgowych, Najw. Sądu Wojskowego i sądów wojennych. Tem samem więc właściwość rzeczowa sądów wojskowych nie obejmuje spraw, należących do właściwości sądów powszechnych lub władz administracyjnych. W związku z tym przestrzegając swej właściwości rzeczowej ma sąd wojskowy uznać się niewłaściwym nietylko wtedy, gdy sprawa należy do sądu wojskowego innej kategorii (zob. art. 334 i 335 § 2), ale również i wtedy, gdy uznaje, że sprawa wogóle nie należy do właściwości sądów wojsko-

wych (art. 300, 310 § 3). Zakres właściwości sądów wojskowych ustalony jest w art. 2 — 4 u. s. w.

O swej właściwości rzeczowej rozstrzyga sąd wojskowy z urzędu, a więc niezależnie od wniosków stron. Dlatego też sąd wojskowy nie może np. odmówić rozpoznania sprawy spowodu nieustalenia właściwości, ani zwracać się do innej władzy o ustalenie właściwości sądu w danej sprawie.

Sądy wojskowe mają przestrzegać tylko swej właściwości rzeczowej i o niej tylko mogą rozstrzygać. Natomiast kwestia właściwości miejscowej nie wchodzi w zakres ich oceny. Wedle art. 9 u. s. w. właściwość miejscowa wojskowych sądów rejonowych, wojskowych sądów okręgowych, oraz sądów wojennych w poszczególnych sprawach karnych zależy od właściwości zwierzchnika sądowo-karnego. Skoro zatem zwierzchnik sądowo-karny uznał się za właściwego w danej sprawie, a sprawa ta wchodzi w zakres właściwości rzeczowej danego sądu wojskowego, to sąd ten nie może swej właściwości kwestionować. Zob. również uw. do art. 349.

Kwestię niewłaściwości rzeczowej można podnosić w każdym stadium postępowania. Zob. również art. 373 lit. e) i 381 § 2.

[2]) Przekazanie następuje do właściwego sądu wojskowego wzgl. powszechnego, albo do właściwej władzy administracyjnej. Z natury rzeczy przekazanie nastąpić może tylko wówczas, gdy orzeczenie uznające niewłaściwość sądu wojskowego stało się prawomocne — a więc albo, gdy przeciw orzeczeniu temu nie przysługuje środek odwoławczy, albo też, gdy środka takiego nie wniesiono, lub nie został on uwzględniony.

W szczególności mogą zachodzić następujące wypadki uznania niewłaściwości sądu w toku postępowania karnego:

a) w toku śledztwa w wypadkach wymienionych w art. 234 § 2, uznanie niewłaściwości sądu następuje w formie postanowienia;
b) po wniesieniu aktu oskarżenia w wypadku wymienionym w art. 243 § 1, — uznanie niewłaściwości sądu następuje w formie postanowienia;
c) w toku rozprawy głównej w wypadku wymienionym w art. 310 § 3 — uznanie niewłaściwości sądu następuje w formie wyroku;
d) w toku rozprawy głównej w wypadku wymienionym w art. 333 § 1 — uznanie niewłaściwości sądu następuje w formie wyroku;
e) w toku rozprawy głównej w wypadku wymienionym w art. 334 § 2 — uznanie niewłaściwości sądu następuje w formie postanowienia;
f) w toku rozprawy głównej w wypadku wymienionych w art. 335 § 2 — uznanie niewłaściwości sądu następuje w formie wyroku;
g) w toku postępowania rewizyjnego w wypadku wymienionym w art. 373 lit. e) — w formie postanowienia lub wyroku, zależnie od tego, czy rewizja rozpatrywana jest na posiedzeniu niejawnym, czy też na rozprawie.

O ile chodzi o wypadki wymienione wyżej pod a) i b), to w myśl art. 336 § 1 i 2 przeciw postanowieniom odnośnym wtedy tylko służyłoby zażalenie, gdyby zamykały one drogę do wydania wyroku, a więc gdyby sąd uznał, że władzą właściwą jest władza administracyjna i postanowił jej sprawę odstąpić. W wypadku wymienionym wyżej pod c) wyrok może być zaskarżony rewizją (zob. art. 349 § 2). W wypadku wymienionym wyżej pod d) wyrok nie może być zaskarżony wobec postanowienia art. 344 § 2. W wypadku wymienionym wyżej pod e) przeciw postanowieniu sądu nie służy zażalenie wobec przepisu art. 336 § 2. Wreszcie w wypadku wymienionym wyżej pod f) wyrok nie może być zaskarżony wobec postanowienia art. 344 § 2.

Art. 14.

§ 1. Orzeczenie wydane przez sąd wojskowy względem osoby, która w danej sprawie nie podlega orzecznictwu sądów wojskowych, jest z mocy samego prawa nieważne [1]).

§ 2. Orzeczenie, wydane przez sąd wojskowy niższego rzędu z obrazą przepisów o właściwości rzeczowej, jest z mocy samego prawa nieważne [2]).

§ 3. Orzeczenie sądu wojskowego wyższego rzędu, wydane w zakresie działania sądu wojskowego niższego rzędu, nie jest z tego powodu nieważne [3]).

[1]) Formalna prawomocność orzeczenia nie zmienia faktu jego nieważności przewidzianej w art. 14.

Przepis § 1 dotyczy zarówno orzeczeń wydanych względem osób podlegających za dany czyn właściwości sądu powszechnego, jak i orzecznictwu władzy administracyjnej. Niezależnie od możności uwzględnienia nieważności orzeczenia w postępowaniu odwoławczym (art. 373 lit. e) i art. 381 § 2), może strona żądać stwierdzenia nieważności postanowieniem po myśli art. 14 przyczym wystąpienie z dotyczącym wnioskiem nie jest ograniczone żadnym terminem. Zob. również uw. [6]) do art. 360.

[2]) Co do właściwości rzeczowej zob. uw. 1) do art. 13.

[3]) Co do zakresu działania sądów wojskowych zob. art. 20, 21, 25, 26, 34, 40 u. s. w.

Co do podporządkowania sądów wojskowych, a więc co do pojęcia sądów niższego i wyższego rzędu zob. uw. do art. 8 u. s. w.

Postanowienie § 3 art. 14 pozostaje w związku z art. 310 § 4, wedle którego wojskowy sąd okręgowy nie może uznać się niewłaściwym z tego powodu, że sprawa należy do rzeczowej właściwości wojskowego sądu rejonowego.

Art. 15.

§ 1. W przypadkach, wskazanych w art. 14, nieważność stwierdza postanowieniem sąd bezpośrednio wyższy nad sądem, który wydał nieważne orzeczenie [1]).

§ 2. Jeżeli orzeczenie wydał sąd wojenny, stwierdza nieważność Najwyższy Sąd Wojskowy.

§ 3. Orzeczenie o nieważności wydaje sąd z własnej inicjatywy lub na wniosek stron [2]).

[1]) Jeżeli nieważne orzeczenie wydał wojskowy sąd rejonowy, stwierdza nieważność odnośny wojskowy sąd okręgowy, jeżeli zaś orzeczenie wydał wojskowy sąd okręgowy, wówczas nieważność stwierdza Najwyższy Sąd Wojskowy.

[2]) Strony nie są ograniczone żadnym terminem do wystąpienia z wnioskiem o wydanie orzeczenia o nieważności.

Art. 16.

§ 1. Jeżeli przeciwko tej samej osobie z powodu kilku przestępstw zapadły prawomocne wyroki skazujące w różnych sądach wojskowych, a w pierwszej instancji rozpoznawały sprawy sądy tego samego rzędu, natenczas ten z tych sądów, który wydał ostatni wyrok skazujący, wydaje wyrok, orzekający karę łączną [1]).

§ 2. Jeżeli w pierwszej instancji rozpoznawały sprawy sądy wojskowe różnego rzędu, natenczas z pomiędzy tych sądów o karze łącznej orzeka ten sąd wyższego rzędu, który ostatni wydał wyrok skazujący [2]).

§ 3. Wojskowy sąd okręgowy i sąd wojenny należy uważać za sądy równego rzędu.

§ 4. Jeżeli w myśl powyższych zasad do wydania wyroku, orzekającego karę łączną, byłby właściwy sąd już nie istniejący — w jego miejsce wstępuje sąd, który przejął po nim sprawy.

[1]) Art. 16 przewiduje zbieg kilku wyroków wydanych przeciw tej samej osobie przez sądy wojskowe — natomiast o zbiegu wyroków sądów wojskowych i powszechnych mówi art. 17.

Ponieważ art. 16 normuje właściwość sądu wojskowego do wydania wyroku orzekającego „karę łączną", kara łączna zaś wedle art. 31 i 35 k. k. może być orzeczoną tylko w wypadku „zbiegu przestępstw" tj. albo w razie jednoczesnego skazania za kilka przestępstw, albo w wypadku, gdy sprawca został skazany kilkoma prawomocnymi wyrokami za przestępstwa popełnione przed wydaniem pierwszego z tych wyroków, — przeto art. 16 ma zastosowanie tylko do wypadku „zbiegu przestępstw". Natomiast nie ma on zastosowania do takiego zbiegu wyroków, gdy został wydany wyrok skazujący za czyn, popełniony już po wydaniu za inny czyn innego wyroku przeciw temu samemu skazanemu, — wówczas bowiem nie zachodzi „zbieg przestępstw", a więc niema warunków do wymierzenia kary łącznej.

Wyrok orzekający karę łączną zapada na rozprawie głównej (zob. art. 25 i art. 249 § 2).

Zaznaczyć jednak należy, że według art. 11 rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 38 poz. 365) kara łączna nie może być orzeczona w razie zbiegu przestępstwa, ulegającego karze w postępowaniu karno-administracyjnym z przestępstwem ulegającym ukaraniu sądowemu, — a więc nawet i w tym wypadku, gdyby w następ-

stwie żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego (art. 444 § 1) był wydany wyrok sądowy za przestępstwo ulegające karze w postępowaniu karno-administracyjnym.

Jeżeliby powołany do wydania wyroku orzekającego karę łączną wojskowy sąd rejonowy uważał, że kara łączna powinna przekraczać 1 rok pozbawienia wolności, wówczas w myśl art. 334 ma wydać postanowienie, przekazujące sprawę wojskowemu prokuratorowi okręgowemu, który następnie powoduje postępowanie w tym sądzie.

[2]) Co do sądów różnego rzędu, wyższego i niższego rzędu zob. uw. do art. 8 u. s. w.

Art. 17.

§ 1. Jeżeli ta sama osoba popełniła kilka przestępstw, podlegających częściowo sądowi wojskowemu częściowo zaś powszechnemu, każdy z właściwych sądów rozpoznaje sprawę, do niego należącą [1]).

§ 2. W przypadku zbiegu prawomocnych wyroków sądu wojskowego i powszechnego, o karze łącznej orzeka ten z tych sądów, który wymierzył karę surowszą. Jeżeli karę surowszą wymierzył sąd już nie istniejący, o karze łącznej orzeka sąd, który przejął po nim sprawy [2]).

§ 3. Jeżeli ze względu na swój ograniczony zakres wymierzania kar sąd, wymieniony w § 2, nie mógłby orzec kary łącznej, wówczas o karze tej orzeka sąd wyższego rzędu [3]).

[1]) Art. 17 w odróżnieniu od art. 16 przewiduje nie zbieg wyroków sądów wojskowych, lecz zbieg spraw wzgl. wyroków sądu powszechnego i wojskowego.

Przepis § 1 art. 17 przewiduje wypadek, w którym przeciw tej samej osobie toczy się postępowanie karne o różne czyny w sądzie powszechnym i wojskowym i nie zapadły jeszcze w obu tych sądach prawomocne wyroki.

[2]) Przepis art. 17 § 2 pokrywa się z przepisem art. 32 § 3 k. p. k. postanawiającego również, że w razie zbiegu wyroków sądu powszechnego i wojskowego, o karze łącznej orzeka ten z tych sądów, który wymierzył karę surowszą.

Wyrok orzekający karę łączną zapada na rozprawie głównej (zob. art. 25 i art. 249 § 2).

Jeżeli sądem, który wymierzył karę surowszą jest sąd powszechny, a wyrokiem sądu wojskowego orzeczona została obok kary zasadniczej jedna z kar dodatkowych przewidzianych w kodeksie karnym wojskowym (kara degradacji, wydalenia z korpusu oficerskiego lub kara wydalenia z wojska) — to sąd powszechny wymierzając karę łączną musi utrzymać w mocy i ową już orzeczoną karę dodatkową (art. 34 § 1 k. k.).

[3]) Jeżeli sądem, który byłby powołany do orzeczenia o karze łącznej byłby wojskowy sąd rejonowy i jeżeli sąd ten uważałby że kara łączna powinna przekraczać 1 rok pozbawienia wolności, wówczas miałby zastosowanie § 3 art. 17. Por. zarazem art. 334.

ROZDZIAŁ II.

WYŁĄCZENIE SĘDZIEGO, ASESORA I PROTOKOLANTA.

Art. 18.

§ 1. Sędzia wojskowy nie może brać udziału w prowadzeniu sprawy [1]):

a) jeżeli sprawa dotyczy go bezpośrednio [2]);

b) jeżeli jest małżonkiem oskarżyciela, pokrzywdzonego lub oskarżonego;

c) jeżeli jest krewnym lub powinowatym — w linii prostej bez ograniczenia, a w linii bocznej aż do stopnia między dziećmi rodzeństwa — osób, wymienionych pod lit. b), albo jeżeli jest związany z jedną z tych osób z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli;

d) jeżeli w tej samej sprawie był lub ma być słuchany jako świadek lub biegły albo jeżeli był świadkiem czynu, o który sprawa się toczy [3]);

e) jeżeli współdziałał w tej samej sprawie jako zwierzchnik sądowo-karny, oskarżyciel publiczny, obrońca albo pełnomocnik oskarżyciela, albo też jeżeli doniósł o przestępstwie;

f) jeżeli w tej samej sprawie prowadził śledztwo [4]);

g) jeżeli w niższej instancji brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia [5]);

h) w razie uchylenia wyroku — jeżeli brał udział w jego wydaniu [6]).

§ 2. Powody wyłączenia trwają nawet po ustaniu lub unieważnieniu uzasadniającego je małżeństwa, przysposobienia, opieki lub kurateli.

§ 3. Przepisu § 1 lit. f), h) nie stosuje się w wojskowych sądach rejonowych, a przepisu § 1 lit. f) w sądach wojennych.

[1]) Przepis art. 18 wylicza okoliczności, wyłączające sędziego bezwzględnie od brania udziału w sprawie, nawet gdyby co do bezstronności sędziego nie zachodziły żadne wątpliwości. Skoro zatym okoliczności te zachodzą, sędzia ulega bezwarunkowo wyłączeniu, bez względu i niezależnie od wniosków stron (zob. art. 20). Udział w rozprawie sędziego, który ulegał wyłączeniu, powoduje w myśl art 373 lit. e) nieważność wyroku.

Prócz przyczyn wyliczonych w art. 18, wyłączających bezwzględnie od udziału w sprawie, przewiduje art. 22 możność wyłączenia również z przyczyn innych.

[2]) Sprawa dotyczyłaby sędziego bezpośrednio, gdyby był on sam stroną lub pokrzywdzonym.

[3]) Przyczyna wyłączająca zachodzi, jeżeli sędzia był świadkiem czynu, o który sprawa się toczy, nawet gdyby nie był jako świadek przesłuchany.

[4]) Tylko prowadzenie śledztwa w tej samej sprawie, choćby tylko przez pewien okres czasu, stanowi przyczynę wyłączającą sędziego od udziału w orzekaniu, — natomiast z przepisu art. 18 lit. f) nie wynika, by np. przeprowadzenie pewnej poszczególnej czynności sądowej (np. na zasadzie art. 16 u. s. w., art. 207 k. w. p. k.) stanowiło przyczynę wyłączającą z art. 18.

[5]) Tylko wzięcie udziału w niższej instancji w wydaniu zaskarżonego orzeczenia wyłącza od udziału w prowadzeniu sprawy w wyższej instancji. Nie odnosi się to do wypadku, w którym sędzia np. w niższej instancji prowadził rozprawę, która została odroczona, nie brał jednak udziału w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, ponieważ następną rozprawę, na której zapadł wyrok, prowadził inny sędzia.

[6]) Podczas gdy pod lit. g) mowa jest o wyłączeniu w wyższej instancji sędziego, który brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia w niższej instancji, to pod lit. h) mowa jest o wyłączeniu sędziego, który brał udział w wydaniu wyroku uchylonego.

Sędzia taki nie może brać udziału w prowadzeniu danej sprawy, ani w tej samej, ani w wyższej instancji. Natomiast art. 18 nie przewiduje, by był wyłączony na podstawie art. 18 od udziału w prowadzeniu sprawy w postępowaniu zwyczajnym, sędzia, który poprzednio brał udział w prowadzeniu tej sprawy w postępowaniu doraźnym, z którego została ona przekazana do postępowania zwyczajnego, — wobec czego nie ma przeszkód, by sędzia ten przeprowadził odnośną sprawę w postępowaniu zwyczajnym.

Sędzia, co do którego zachodzi jedna z przyczyn wyłączenia z art. 18, powinien sam się wyłączyć — celem wyznaczenia zamiast niego innego sędziego do udziału w sprawie.

Przyczyny wyłączające z art. 18 odbierają sędziemu zdolność do brania udziału w prowadzeniu sprawy nie tylko podczas rozprawy głównej, ale wogóle w każdym stadium postępowania sądowego.

Art. 19.

§ 1. Przepis art. 18 § 1, 2 stosuje się odpowiednio również do asesorów i protokolanta.

§ 2. Ponadto nie może być asesorem ten, kto ze zwierzchnikiem sądowo-karnym, oskarżycielem, sędzią wojskowym, lub protokolantem pozostaje w jednym ze stosunków określonych w art. 18 § 1 lit. c), a protokolantem — ten, kto w tym stosunku pozostaje ze zwierzchnikiem sądowo-karnym, oskarżycielem, sędzią wojskowym lub asesorem.

Por. uwagi do art. 18.

Przyczyny wyłączenia wymienione w art. 18 § 1 lit. f), h) nie uzasadniają wyłączenia w wojskowych sądach rejonowych sędziego wojskowego od udziału w prowadzeniu sprawy, podobnie przyczyna z § 1 lit. f) nie wyłącza sędziego wojskowego od udziału w prowadzeniu sprawy w sądzie wojennym. Natomiast przyczyny powyższe we wszystkich sądach wojskowych ze względu na § 1 art. 19 uzasadniają wyłączenie asesora. Wobec tego wzięcie udziału w sprawie przez asesora w tych wypadkach spowodowałoby nieważność wyroku w myśl art. 373 lit. e).

Art. 20.

§ 1. O przyczynie wyłączenia, osoba, której wyłączenie dotyczy, zawiadamia właściwy sąd i wstrzymuje się od udziału w sprawie, z wyjątkiem czynności nie cierpiących zwłoki.

§ 2. Również każda ze stron może zawiadomić sąd o przyczynie, wyłączającej sędziego wojskowego, asesora lub protokolanta.

Art. 20 nie przewiduje występywania przez strony z wnioskami co do wyłączenia sędziego, asesora lub protokolanta na zasadzie art. 18, — strony mogą tylko zawiadomić sąd o przyczynie wyłączającej. Natomiast co do przyczyn wyłączających, określonych w art. 22, stronom przysługuje prawo występywania z wnioskami o wyłączenie.

Stronie, która po myśli art. 20 § 2 zawiadomiła sąd o przyczynie wyłączającej, nie służy zażalenie na postanowienie sądu w kwestii wyłączenia (Zob. art. 336 § 2). Udział osoby wyłączonej w prowadzeniu sprawy uzasadnia nieważność wyroku i możność zaskarżenia wyroku rewizją przez osobę uprawnioną do jej założenia (art. 355 § 1 lit. a). Niezależnie od zaskarżenia wyroku z tego powodu, sąd rewizyjny z urzędu uznaje odnośny wyrok za nieważny (art. 374 § 2).

Zawiadomienie o zachodzącej przyczynie wyłączenia z art. 18 może nastąpić w każdym stadium postępowania.

Art. 21.

§ 1. O wyłączeniu sędziego lub asesora rozstrzyga sąd, w którym sprawa się toczy, a gdy chodzi o sędziego w wojskowym sądzie rejonowym — wojskowy sąd okręgowy, gdy zaś chodzi o sędziego lub asesora w sądzie wojennym — zwierzchnik sądowo-karny.

§ 2. O wyłączeniu protokolanta rozstrzyga sędzia wojskowy, stojący na czele sądu, w którym sprawa się toczy.

Sąd powołany do załatwienia kwestii wyłączenia, załatwia ją w formie postanowienia na posiedzeniu niejawnym.

Samo zawiadomienie sądu przez stronę o przyczynie wyłączającej sędziego, asesora, lub protokolanta po myśli art. 20 § 2, ponieważ nie ma charakteru

wniosku (zob. uw. do art. 20) nie musi wywołać rozpatrywania sprawy wyłączenia przez sąd wymieniony w art. 21. Jedynie wtedy, gdy zawiadomienie to zawiera cechy prawdopodobieństwa, tak że wobec tego, skład sądzący po ewent. wyjaśnieniu interesowanego sędziego lub asesora uzna za wskazane podniesienie kwestii wyłączenia z urzędu — następuje wstrzymanie się interesowanego od udziału w sprawie (art. 20 § 1) i skierowanie kwestii wyłączenia do decyzji władzy wymienionej w art. 21.

Art. 22.

Niezależnie od przyczyn, wymienionych w art. 18 i 19, sąd lub władza, właściwa w myśl art. 21, wyłącza sędziego wojskowego, asesora lub protokolanta na własne jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli zachodzą okoliczności, mogące wywołać wątpliwość co do jego bezstronności.

W odróżnieniu od przyczyn wyłączających z art. 18 i 19, które sąd rozpatruje z urzędu, następuje rozpatrzenie przyczyn wyłączających z art. 22 na żądanie interesowanego sędziego, asesora lub protokolanta, albo na wniosek strony. W razie wystąpienia z żądaniem lub wnioskiem musi nastąpić załatwienie żądania wzgl. wniosku przez władzę właściwą w myśl art. 21. Załatwienie to następuje w formie postanowienia, na które zażalenie nie służy. (Art. 336 § 2).

Odmowne załatwienie wniosku nie wyklucza zaskarżenia z tego powodu wyroku (art. 355 § 1 lit. a). Zarzut taki spowoduje uchylenie wyroku w myśl art. 372, jeżeli sąd odwoławczy uzna, że w danym wypadku zaszło uchybienie, które mogło mieć wpływ na treść wyroku.

Art. 22, odmiennie niż art. 18, nie wylicza przyczyn uzasadniających wyłączenie sędziego, asesora lub protokolanta. Ponieważ prócz przyczyn wyliczonych w art. 18 mogą zachodzić i inne przyczyny, które mogą poważnie kwestionować bezstronność sędziego, asesora, czy protokolanta (np. przyjacielski stosunek do oskarżonego, osobisty zatarg z nim, zależność finansowa i tp.) — przeto kodeks w art. 22 daje możność uwzględnienia takich okoliczności i wyłączenia sędziego, asesora lub protokolanta, co do których okoliczności te zachodzą — pod warunkiem jednak, że są one tego rodzaju, iż w danym konkretnym wypadku mogłyby wywołać wątpliwość co do bezstronności wymienionych wyżej osób.

Art. 23.

§ 1. Wniosek strony o wyłączenie w myśl art. 22 należy wnieść do sądu, do którego należy osoba objęta wnioskiem [1]).

§ 2. Wniosek o wyłączenie może być uczyniony pisemnie lub podany ustnie do protokołu.

§ 3. Na rozprawie głównej wniosek ma być uczyniony najpóźniej przed odczytaniem aktu oskarżenia, a na rozprawie rewizyjnej — przed złożeniem ustnego sprawozdania. Po tym terminie wniosek

może być uczyniony tylko w przypadku, gdy uzasadniające go okoliczności wcześniej nie istniały lub niewątpliwie nie były stronie znane.

§ 4. Osoba, której wyłączenia żądano, ma się oświadczyć na dotyczący wniosek [2]).

[1]) Podczas gdy zawiadomienie sądu o przyczynie wyłączającej z art. 18 i 19 może nastąpić w każdym stadium postępowania, to wniosek strony o wyłączenie w myśl art. 22 ograniczony jest terminem i może być uczyniony najpóźniej w czasie w art. 23 określonym.

[2]) Jeżeliby przyczyny wyłączające objęły wszystkich sędziów danego sądu lub taką ich ilość, że przeprowadzenie danej sprawy w dotyczącym sądzie byłoby niemożliwe lub bardzo utrudnione, konieczne byłoby przeniesienie sprawy do właściwości innego zwierzchnika sądowo-karnego (art. 96 u. s. w.), — albo w warunkach z art. 99 § 2 u. s. w. wyznaczenie innego sądu przez zwierzchnika sądowo-karnego.

ROZDZIAŁ III.

ORZECZENIA I ZARZĄDZENIA.

Art. 24.

§ 1. Sąd wojskowy wydaje orzeczenia w postaci wyroków lub postanowień. Orzeczenie, którego przepis szczególny nie nazywa wyrokiem, jest postanowieniem [1]).

§ 2. W kwestiach, nie wymagających orzeczenia sądu, wydaje zarządzenia sędzia wojskowy stojący na czele sądu, przewodniczący, sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego oraz sędzia wojskowy, kierujący daną czynnością sądową [2]).

§ 3. Oskarżyciel publiczny wydaje zarządzenia, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej.

[1]) Podział orzeczeń sądowych na wyroki i postanowienia ma poważną doniosłość przede wszystkim ze względu na odmienne traktowanie wyroków i postanowień w zakresie rodzaju, dopuszczalności, terminów i trybu załatwiania środków odwoławczych przeciw nim. W kwestii tej zob. art. 336 i nast. oraz 344 i nast. Ważną różnicę stanowi również to, że w przeciwieństwie do wyroków sąd może wydane przez siebie postanowienia uchylać, lub zmieniać (art. 340), co przy wyrokach jest wykluczone.

Pod względem dopuszczalności środków odwoławczych dzieli kodeks postanowienia na „postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku", przeciw którym zażalenie zasadniczo zawsze jest dopuszczalne, oraz na postanowienia nie zamykające drogi do wydania wyroku, przeciw którym zażalenie zasadniczo nie jest dopuszczalne, chyba że kodeks je wyraźnie dopuszcza. Zob.. art. 336 i uwagi do tegoż.

Prócz postanowień wydawanych przez sądy wojskowe kodeks przewiduje postanowienia wydawane przez prokuratora wojskowego (oficera sądowego) np. art. 202 § 1, 537 § 3, oraz zarządzenia wydawane przez zwierzchnika sądowo-karnego (np. art. 407, 412, 413).

W wojskowym sądzie rejonowym wszelkie postanowienia poza rozprawą wydaje samoistnie sędzia wojskowy (art. 23 u. s. w.). W wojskowym sądzie okręgowym o ile do wydania postanowienia nie jest powołany jeden sędzia postanowienia poza rozprawą zapadają na posiedzeniu niejawnym (art. 31 u. s. w.).

[2]) Prócz wypadków, w których kodeks przewiduje wydawanie przez sąd orzeczeń tj. wyroków lub postanowień, przewiduje on wydawanie zarządzeń przez sędziego wojskowego stojącego na czele sądu, lub przez przewodniczącego rozprawy wzgl. przez sędziego wojskowego, mającego pełnić czynności przewodniczącego, oraz przez sędziego wojskowego, kierującego daną czynnością sądową. W drodze zarządzeń następuje np. wyznaczenie obrońcy z urzędu (art. 62, 64), zwrócenie aktu oskarżenia do uzupełnienia (art. 239), zarządzenie doręczenia aktu oskarżenia (art. 241), wezwanie świadków i biegłych (art. 245, 247), wyznaczenie rozprawy (art. 248), zarządzenie sprowadzenia oskarżonego do rozprawy (art. 271) i t. d.

Co do uzasadnienia postanowień i zarządzeń zob. art. 28 i uwagi do tegoż artykułu.

Art. 25.

Wyrok w sądzie pierwszej instancji może zapaść tylko na rozprawie głównej.

Art. 26.

§ 1. Postanowienia sądu zapadają na rozprawie lub poza rozprawą.

§ 2. Postanowienia na rozprawie zapadają po wysłuchaniu obecnych stron.

§ 3. Postanowienia poza rozprawą zapadają po wysłuchaniu ustnego lub odczytaniu pisemnego wniosku oskarżyciela publicznego. Postanowienia wojskowego sędziego śledczego, wojskowego sądu rejonowego oraz sądu wojennego poza rozprawą tudzież zarządzenia zapadają bez wysłuchania oskarżyciela publicznego, chyba że kodeks niniejszy inaczej stanowi lub oskarżyciel publiczny wniosek swój złożył.

Art. 27.

Jeżeli zachodzi potrzeba sprawdzenia okoliczności faktycznych celem wydania postanowienia poza rozprawą, sąd wojskowy może delegować sędziego tegoż sądu albo zwrócić się do innego sądu o przeprowadzenie odpowiednich czynności; świadka lub biegłego można przesłuchać pod przysięgą.

Przepis art. 27 dotyczy tzw. „sprawdzeń" — potrzebnych sądowi do wydania postanowienia poza rozprawą. Nie odnosi się to do przedsiębrania tych czynności, które wiążą się bezpośrednio z postępowaniem, mającym na celu wyjaśnienie kwestii winy oskarżonego, co do tych czynności bowiem sąd wojskowy ma możność zwracania się do innych sądów o udzielenie pomocy sądowej na podstawie przepisów szczególnych (np. art. 220, 221). Natomiast „sprawdzenia" z art. 27 obejmują „sprawy wpadkowe" tj. takie, które nie wiążąc się bezpośrednio z postępowaniem karnym, wynikają jednak z niego i wymagają wydania postanowienia, np. sprawdzenie, czy niestawiennictwo świadka było usprawiedliwione, czy zgłaszający się po dowód rzeczowy jest uprawnionym do odebrania go i t. p. Dla takich właśnie wypadków przepis art. 27 przewiduje możność zwracania się drogą pomocy sądowej o „sprawdzenie", — dopuszczając w tym wypadku fakultatywne zaprzysiężenie świadka lub biegłego, zasadniczo bowiem zaprzysiężenie w myśl art. 82 § 1 i 103 § 1 powinno nastąpić zawsze — o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej.

Zob. również art. 359.

Sąd wojskowy może się zwrócić o przeprowadzenie potrzebnych czynności do sądu wojskowego lub powszechnego. Co do sądów wojskowych to wedle art. 16 u. s. w. wojskowe sądy rejonowe i wojskowe sądy marynarskie, oraz sądy wojenne obowiązane są spełniać poszczególne czynności sądowe na żądanie innych sądów, zarówno wojskowych, jak i powszechnych.

Analogiczny przepis art. 13 prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. Nr. 102 z 1932 r. poz. 863) postanawia, że sądy grodzkie są obowiązane spełniać poszczególne czynności sądowe na żądanie innych sądów, zarówno powszechnych jak i szczególnych, a więc i sądów wojskowych. O spełnienie czynności należy zwracać się do sądu grodzkiego, w którego okręgu czynność ma być spełniona.

Art. 28.

§ 1. Sąd nie ma obowiązku uzasadniania postanowienia:

a) zarządzającego przeprowadzenie dowodu lub wezwanie kogoś do sądu;

b) uwzględniającego wniosek strony, któremu się inna strona nie sprzeciwiła [1]).

§ 2. Inne orzeczenia sąd powinien uzasadniać, z wyjątkiem przypadków, w których przepis szczególny wyraźnie go od tego zwalnia [2]).

[1]) A contrario — postanowienie odmawiające wnioskom strony, albo też uwzględniające wnioski którym się druga strona sprzeciwiała, wymagają uzasadnienia. Przepis art. 28 odnosi się tylko do orzeczeń (postanowień i wyroków) nie stosuje się zaś do zarządzeń (zob. art. 24 § 2) — zarządzenia nie wymagają zatem w zasadzie uzasadniania ich. Jednakowoż przyjąć należy, że te zarządzenia, na które zgodnie z art. 343 służy zażalenie (zob. uw. do art. 343) powinny zawierać uzasadnienie, w przeciwnym bowiem razie sąd odwoławczy nie mógłby ocenić,

czy okoliczności, którymi kierowała się władza wydająca zarządzenie, istotnie wymagały wydania go.

[2]) Kodeks niniejszy zwalnia sąd od uzasadnienia:

a) odmowy wstrzymania wykonania orzeczenia w razie wniosku o przywrócenie terminu (art. 180);

b) wyroku, jeżeli strona nie zapowiedziała w terminie rewizji (art. 312 § 2);

c) odmowy wstrzymania wykonania postanowienia w razie wniesienia zażalenia (art. 341);

d) przewidzianych w art. 552 postanowień sądu w sprawach ułaskawienia, podawanych do wiadomości skazanego.

Co do uzasadnienia wyroków zob. art. 316.

Art. 29.

Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, orzeczenia i zarządzenia, zapadłe na rozprawie, oznajmia się przez ogłoszenie ustne; inne orzeczenia i zarządzenia oznajmia się bądź przez ogłoszenie ustne, bądź przez doręczenie odpisu.

Co do ogłoszenia sentencji wyroku zob. art. 312 — 315, 317, co do doręczenia odpisu wyroku zob. art. 323.

Co do ogłoszenia wyroku, wydanego na skutek rewizji stron zob. art. 368.

Co do ogłoszenia wyroku w postępowaniu doraźnym zob. art. 399, 401 § 1, zaś w postępowaniu wojennym zob. art. 422 § 1, 3.

Ustne ogłoszenie jako czynność sądowa wymaga stwierdzenia w protokóle ze względu na przepis art. 181. (Zob. również art. 187 i 189).

Co do doręczeń zob. art. 150 i nast.

Art. 30.

§ 1. Oczywiste omyłki pisarskie w orzeczeniu lub zarządzeniu prostuje się.

§ 2. Postanowienie sprostowania podpisuje się w ten sam sposób, jak akt ulegający sprostowaniu.

§ 3. Na postanowienie zarządzające sprostowanie służy zażalenie.

Omyłki w orzeczeniu lub zarządzeniu, jak to wynika z § 2 art. 30 prostuje w zasadzie uprawniony do podpisania danego orzeczenia lub zarządzenia. Co do podpisywania wyroku zob. art. 322 i 368 § 2.

Art. 30 mówi tylko o sprostowaniach oczywistych omyłek pisarskich, — nie zaś o zmianie orzeczeń lub zarządzeń.

Art. 30 normuje jedynie sprostowanie omyłek w orzeczeniach (tj. wyrokach i postanowieniach) oraz w zarządzeniach. Zob. art. 24. Co do sprostowań omyłek w protokółach zob. art. 191 i 192.

ROZDZIAŁ IV.

UTRZYMANIE POWAGI SĄDU.

Art. 31.

§ 1. Sędzia wojskowy, kierujący czynnością sądową, wydaje wszelkie zarządzenia, niezbędne do utrzymania podczas tej czynności powagi, spokoju i porządku [1]).

§ 2. Osobę, która narusza powagę, spokój lub porządek, sędzia wojskowy, kierujący czynnością sądową, upomina i uprzedza o skutkach dalszego niewłaściwego zachowania się [2]).

§ 3. Jeżeli upomnienie pozostało bez skutku, sędzia wojskowy, kierujący czynnością sądową, może zarządzić usunięcie winnego z miejsca dokonywania czynności, o ile kodeks niniejszy nie stanowi inaczej [3]) [4]).

[1]) Przepis art. 31 ma zastosowanie w każdym stadium postępowania, we wszystkich sądach wojskowych.

[2]) W art. 31 § 2 mowa jest o „naruszeniu powagi, spokoju lub porządku" — nia mającym cech „cięższego naruszenia powagi sądu lub porządku czynności sądowej, albo ubliżenia sądowi, innej władzy, lub osobom biorącym udział w sprawie", wskazanych w art. 32 § 1 i art. 33. Z zestawienia wymienionych przepisów, oraz sankcyj przewidzianych w art. 31 § 3 i w art. 32 i 33 wynika, że przepis art. 31 § 2 ma na myśli uchybienia drobniejsze w zachowaniu się podczas czynności sądowej, a w szczególności również niestosowanie się do zarządzeń wymienionych w § 1 art. 31 — natomiast art. 32 § 1 i art. 33 odnosi się do wypadków cięższych, wynikających ze złej woli, rażącego lekceważenia sądu, niedbalstwa i t. p., które nawet mogą uzasadniać pociągnięcie do odpowiedzialności karnej wzgl. dyscyplinarnej (zob. art. 36). Kodeks nie zawiera bliższych określeń powyższych uchybień, — pozostawiając w każdym wypadku ocenie sądu, czy dany czyn podpada pod pojęcie naruszenia powagi, spokoju lub porządku z art. 31, czy też pod pojęcie cięższego naruszenia przewidzianego w art. 32 § 1 lub art. 33.

[3]) Upomnienie i uprzedzenie przewidziane w § 2 art. 31 jest koniecznym warunkiem „usunięcia" przewidzianego w § 3 tegoż art.

[4]) W razie uchybienia przewidzianego w § 2 mogą być zatem zastosowane:

a) upomnienie połączone z uprzedzeniem, iż nastąpi usunięcie,

b) usunięcie po uprzednim upomnieniu,

a natomiast nie mogą być zastosowane sankcje przewidziane w art. 32 i 33. Zob. art. 260 — 263.

Art. 32.

§ 1. Jeżeli podczas dokonywania czynności sądowej [1]) dopuszczono się cięższego naruszenia powagi sądu lub porządku czynności sądowej albo ubliżenia sądowi, innej władzy lub osobom biorącym udział w sprawie [2]), sędzia wojskowy, kierujący czynnością sądową, może ukarać winnego:

a) żołnierza, pozostającego w czynnej służbie wojskowej — karą porządkową aresztu do trzech dni;

b) inną osobę — karą porządkową aresztu do trzech dni lub grzywną do 300 zł.

§ 2. Do osób pozbawionych wolności stosuje się w miejsce kary porządkowej aresztu karę porządkową odosobnionego zamknięcia: względem oskarżonego — do siedmiu dni, względem innych osób — do trzech dni.

§ 3. Jeżeli czynu, wymienionego w § 1, dopuścił się żołnierz w czynnej służbie wojskowej, posiadający stopień wojskowy wyższy, niż sędzia wojskowy kierujący czynnością sądową, karę porządkową aresztu (odosobnionego zamknięcia) wymierza na wniosek sędziego wojskowego zwierzchnik sądowo-karny, którego właściwość uzasadniona jest ze względu na miejsce popełnienia czynu.

§ 4. W razie nieściągalności grzywny zamienia się ją na karę porządkową aresztu (odosobnionego zamknięcia) do trzech dni.

[1]) Art. 32 § 1 odnosi się do czynów, popełnionych podczas wszelkich czynności sądowych z wyjątkiem rozprawy (zob. art. 33).

[2]) Co do pojęcia „cięższego naruszenia powagi sądu" i t. d. zob. uw. do art. 31.

Art. 33.

§ 1. Jeżeli czynu, wymienionego w art. 32 § 1, dopuszczono się podczas rozprawy, kara porządkowa aresztu (odosobnionego zamknięcia) może być wymierzona na czas do dni siedmiu, a w stosunku do oskarżonych aresztowanych — do dni czternastu, zaś kara porządkowa grzywny — do wysokości 500 zł., przy czym prawo nakładania tych kar przysługuje sądowi; jeżeli jednak winnym jest żołnierz w czynnej służbie wojskowej, posiadający taki stopień wojskowy, że w stosunku do niego skład sądu nie byłby właściwy do orzekania w sprawie karnej, prawo nałożenia kary przysługuje przewodniczącemu rozprawy, jeżeli posiada stopień wojskowy równy lub wyższy

niż ten żołnierz, w innych zaś przypadkach karę wymierza na wniosek przewodniczącego rozprawy zwierzchnik sądowo-karny w sprawie, będącej przedmiotem rozprawy.

§ 2. W razie nieściągalności grzywny zamienia się ją na karę porządkową aresztu (odosobnionego zamknięcia) do siedmiu dni.

Art. 34.

§ 1. O ukaranie osoby, nie podlegającej właściwości sądów wojskowych, sąd wojskowy zwraca się do sądu grodzkiego miejsca zamieszkania lub pobytu danej osoby; sąd grodzki ma postąpić tak, jakby czynu dopuszczono się przed tym sądem.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do obrońców i pełnomocników stron.

Z § 2 art. 34 wynika zatem, że obrońca i pełnomocnik może być ukarany przez sąd wojskowy (z ograniczeniem wynikającym z art. 35), — nawet jeżeli nie podlega właściwości sądów wojskowych.

Analogicznie do art. 34 sądy powszechne nie nakładają same kar porządkowych na osoby pełniące czynną służbę wojskową — lecz wedle rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 7 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. 16 poz. 121) zwracają się o nałożenie kar do przełożonego dyscyplinarnego danej osoby. Zob. powyższe rozporządzenie umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza.

Art. 35.

Kar porządkowych, wymienionych w art. 32 i 33, nie stosuje się do sędziów wojskowych i asesorów należących do składu sądzącego i do oskarżyciela publicznego w sądzie wojskowym, a kary aresztu — z wyjątkiem kary, przewidzianej w art. 32 § 4 i art. 33 § 2 — do obrońcy lub pełnomocnika strony.

W razie dopuszczenia się przez sędziego wojskowego, asesora lub oskarżyciela publicznego czynów, wymienionych w art. 32 § 1 lub art. 33, — sędzia wojskowy, kierujący daną czynnością sądową, winien zwrócić się o pociągnięcie ich do odpowiedzialności, — do ich przełożonych. Zob. również uw. do art. 78 u. s. w.

Na obrońcę lub pełnomocnika (art. 46) może być nałożona jedynie kara grzywny, przewidzianej w art. 32 § 1 wzgl. w art. 33 § 1, a kara aresztu jedynie jako kara aresztu zastępczego w razie nieściągalności grzywny.

Jeżeli obrońcą lub pełnomocnikiem jest żołnierz pozostający w czynnej służbie wojskowej — to kara grzywny nie może być na niego nałożona, przepisy art. 32 § 1 i art. 33 przewidują bowiem w stosunku do żołnierzy takich jedynie karę aresztu, — która to kara w stosunku do obrońców i pełnomocników nie może

być nałożona w myśl art. 35. Wobec tego przyjąć należy, że w wypadkach, gdy obrońca lub pełnomocnik pozostający w czynnej służbie wojskowej dopuścił się uchybienia z art. 32 § 1, lub art. 33 — to sędzia wojskowy, kierujący czynnością sądową powinien zawiadomić o powyższym uchybieniu przełożonego dyscyplinarnego.

Co do sankcyj przeciw obrońcy zob. również art. 261, 262.

Art. 36.

§ 1. Ukaranie jest natychmiast wykonalne i nie uchyla odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej.

§ 2. Grzywny wpływają na rzecz Skarbu Państwa.

KSIĘGA II.

STRONY, OBROŃCY I PEŁNOMOCNICY.

ROZDZIAŁ I.

OSKARŻYCIEL PUBLICZNY.

Art. 37.

§ 1. Oskarżycielem publicznym w sądach wojskowych jest prokurator wojskowy — w wojskowych sądach rejonowych oficer sądowy, jeżeli prokurator wojskowy sam nie działa [1]).

§ 2. Przepisy, odnoszące się do prokuratora wojskowego, stosują się odpowiednio do oficera sądowego, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej.

§ 3. Oskarżycielem publicznym w sądach wojennych jest oficer wyznaczony przez zwierzchnika sądowo-karnego [2]).

[1]) Zob. art. 103 i 106 u. s. w.
[2]) Zob. art. 410 § 1, art. 415 § 1 — 3.

Art. 38.

Oskarżyciel publiczny w sądach wojskowych obowiązany jest — w granicach przysługujących mu uprawnień [1]) — do wnoszenia i popierania oskarżenia w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu [2]).

[1]) Co do granic uprawnień, przysługujących organom powołanym do pełnienia w sądach wojskowych czynności oskarżycieli publicznych zob. art. 101, 108 — 110 u. s. w., oraz uwagi do tychże artykułów.

[2]) Przepis art. 38 wyraża t. zw. „zasadę legalizmu", wedle której ściganie przestępstw jest obowiązkiem powołanych do tego organów — a więc w sądownictwie wojskowym obowiązkiem zwierzchników sądowo-karnych oraz oskarżycieli publicznych przed sądami wojskowymi (prokuratorów i oficerów sądowych). Niedopełnienie tego obowiązku przez oskarżyciela publicznego stanowić może przestępstwo z art. 286 k. k. (niedopełnienie obowiązku urzędowego).

Art. 39.

§ 1. Przestępstwa, których ściganie jest zależne od wniosku pokrzywdzonego lub jego władzy przełożonej, stają się z chwilą złożenia wniosku przestępstwami ściganymi z urzędu [1]).

§ 2. W sprawach o przestępstwa, których ściganie jest zależne od skargi oskarżyciela prywatnego [2]), oskarżyciel publiczny obejmuje oskarżenie równocześnie z wszczęciem postępowania na podstawie skargi [3]).

[1]) Co do przestępstw, których dochodzenie i ściganie jest zależne od wniosku pokrzywdzonego lub władzy przełożonej zob. uw. 2) do art. 2.

[2]) Co do przestępstw, których dochodzenie i ściganie zależne jest od skargi oskarżyciela prywatnego zob. uw. 3) do art. 2. Co do oskarżyciela prywatnego i osób wykonujących jego prawa oraz co do wniesienia skargi i odstąpienia od skargi przez oskarżyciela prywatnego zob. art. 47 — 50.

[3]) Okoliczność, że wedle art. 39 w sprawach o przestępstwa prywatno-skargowe oskarżenie obejmuje oskarżyciel publiczny pociąga za sobą to następstwo, że w stosunku do tych przestępstw oskarżycielem, występującym przed sądem jako strona, staje się obok oskarżyciela prywatnego również i oskarżyciel publiczny przed sądami wojskowymi. W następstwie tego kodeks ogranicza częściowo formalne uprawnienia oskarżyciela prywatnego, a w szczególności oskarżyciel prywatny nie wnosi oskarżenia, ani też nie przysługuje mu prawo do zabrania głosu po zamknięciu przewodu sądowego (art. 301). Natomiast zgodnie z art. 336 § 1 ma on zażalenie na wszelkie decyzje zamykające mu drogę do wyroku (art. 202, 224), ma prawo do założenia rewizji (art. 347) ma też prawo zabierania głosu na rozprawie rewizyjnej (art. 366). Poza tym w sprawach z oskarżenia prywatnego, jakkolwiek oskarżenie w nich obejmuje prokurator tak jak w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu, — to jednak odstąpienie prokuratora od oskarżenia w takich sprawach na rozprawie głównej, nie wiąże sądu, jeżeli oskarżyciel prywatny na odstąpienie to nie wyraził swej zgody (zob. w tej kwestji art. 310 § 1 i uwagi do tegoż artykułu). Z drugiej jednak strony, jeżeli oskarżyciel prywatny odstąpi od skargi po rozpoczęciu rozprawy głównej a przed udaniem się sądu na naradę nad wyrokiem — wówczas umorzenie nie nastąpi, jeżeli prokurator wojskowy ze względu na interes publiczny oskarżenie nadal popiera (art. 50 § 3). Zob. art. 47 § 3.

Co do uprawnień pokrzywdzonego nie będącego oskarżycielem prywatnym zob. uw. do art. 42.

Art. 40.

§ 1. Oskarżyciel publiczny w sądzie wojskowym, co do którego zachodzi jedna z okoliczności, wskazanych w art. 18 § 1 lit. a), b), c) lub d), albo który współdziałał w sprawie jako zwierzchnik sądowo-karny, sędzia, asesor lub obrońca, powinien się wyłączyć i zawiadomić o tym swego bezpośredniego przełożonego [1]).

§ 2. O przyczynie, wyłączającej oskarżyciela publicznego, każda ze stron może zawiadomić jego bezpośredniego przełożonego, który, skoro stwierdzi, że przyczyna taka zachodzi, wyznacza innego oskarżyciela publicznego [2]).

§ 3. Czynność dokonana przez oskarżyciela publicznego, który powinien się był wyłączyć, nie jest z tego powodu nieważna.

[1]) Przepis art. 40 odnosi się tylko do oskarżyciela publicznego, nie ma więc zastosowania do oskarżyciela prywatnego. Tem samem więc oskarżyciel prywatny nie przestaje być stroną, mimo, że zachodzą co do niego okoliczności wymienione w art. 40 § 1. Może więc występować jako strona mimo że np. sprawa dotyczy go bezpośrednio, że jest małżonkiem lub bliskim krewnym oskarżonego, albo że jest świadkiem w danej sprawie (art. 18 lit. a — d). Wynika to również z przepisu art. 275 § 3, wedle którego oskarżyciel prywatny pozostaje na sali rozpraw, choćby miał składać zeznania jako świadek.

[2]) Bezpośrednim przełożonym:

a) wojskowego prokuratora okręgowego jest Naczelny Prokurator Wojskowy (art. 105 lit. a) u. s. w.),

b) oficera sądowego w wojskowym sądzie rejonowym — odnośny zwierzchnik sądowo-karny (art. 103 § 3 u. s. w.),

c) oskarżyciela publicznego w sądach wojennych — dowódca jednostki, przy której sąd wojenny został utworzony, lub komendant obszaru, dla którego sąd wojenny został utworzony (art. 103 § 4 u. s. w.),

d) wojskowego podprokuratora względnie wiceprokuratora okręgowego — wojskowy prokurator okręgowy (art. 105 lit. c) u. s. w.),

e) Prokuratora Najwyższego Sądu Wojskowego — Naczelny Prokurator Wojskowy (art. 105 lit. a) u. s. w.),

f) wiceprokuratorów Najwyższego Sądu Wojskowego — Prokurator Najwyższego Sądu Wojskowego (art. 105 lit. b) u. s. w.).

Art. 41.

§ 1. Oskarżyciel publiczny może już w toku dochodzenia [1]) lub śledztwa złożyć wniosek o zabezpieczenie grożących oskarżonemu kary pieniężnej [2]) lub przepadku sposobami, wskazanymi w kodeksie postępowania cywilnego dla zabezpieczenia powództwa [3]).

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do zabezpieczenia namienia osób, odpowiedzialnych majątkowo za oskarżonego [4]).

§ 3. W sprawie zabezpieczenia rozstrzyga sąd wojskowy, do którego właściwości sprawa należy [5]).

§ 4. Na to postanowienie służy zażalenie.

[1]) Sam fakt wdrożenia dochodzenia przeciw określonemu podejrzanemu, bez wdrożenia postępowania sądowego (zob. art. 51 i art. 197) uzasadnia wystąpienie oskarżyciela publicznego z wnioskiem z art. 41.

[2]) Określenie „kary pieniężne" oznacza zarówno „grzywny" przewidziane w kodeksie karnym powszechnym, jak i inne grzywny i kary pieniężne przewidziane w innych ustawach.

[3]) Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych normuje księga II. (art. 837 — 862) kodeksu postępowania cywilnego, dotycząca t. zw. „postępowania zabezpieczającego". Z przepisów, mających znaczenie dla zagadnienia objętego art. niniejszym, przytacza się jako najistotniejsze następujące:

art. 844.

§ 1. Sąd uwzględniając wniosek o zarządzenie tymczasowe, oznaczy dokładnie w postanowieniu roszczenie, które ma być zabezpieczone, oraz sposób i zakres zabezpieczenia.

§ 2. W razie potrzeby można zastosować jednocześnie kilka sposobów zabezpieczenia.

art. 848.

§ 1. Postanowienie sądu, uwzględniające wniosek o zarządzenie tymczasowe, jest natychmiast wykonalne.

§ 2. Zażalenie wstrzymuje wykonanie postanowienia, uchylającego lub zmieniającego zarządzenie tymczasowe.

§ 3. Do wykonania zarządzeń tymczasowych stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu egzekucyjnym.

art. 855.

Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych następuje:

1) przez zajęcie ruchomości;
2) przez ostrzeżenie hipoteczne (prenotację) i przez wpis do rejestru statków;
3) przez zakaz zbywania lub obciążania nieruchomości niehipotekowanych;
4) przez zajęcie wierzytelności lub innego prawa.

art. 851.

Na żądanie dłużnika sąd po wysłuchaniu wierzyciela może zarządzić sprzedaż zajętych ruchomości w drodze postępowania egzekucyjnego. Suma uzyskana będzie złożona do depozytu sądowego i będzie zabezpieczeniem roszczeń wierzyciela w zastępstwie zajętych ruchomości.

Wniosek prokuratora wojskowego o zabezpieczenie rozstrzyga sąd wojskowy postanowieniem w formie tzw. „zarządzenia tymczasowego" (art. 837, 844, 848 k. p. c.), oznaczając w postanowieniu swym roszczenie, które ma być zabezpieczone, oraz sposób i zakres zabezpieczenia. Postanowienie sądu wojskowego uwzględniające wniosek o zarządzenie tymczasowe, jest natychmiast wykonalne (art. 848 § 1 k. p. c.) i przed doręczeniem odpisu oskarżonemu powinno być skierowane do wykonania. W przeciwnym bowiem przypadku zabezpieczenie mogłoby być działaniem oskarżonego lub innej osoby udaremnione.

Zarządzenie tymczasowe wydaje w wojskowym sądzie rejonowym — jednoosobowo wojskowy sędzia rejonowy (art. 23 u. s. w.), w wojskowym sądzie okręgowym — ten sąd na posiedzeniu niejawnym (art. 31 u. s. w.), w sądzie wojennym zwierzchnik sądowo-karny (art. 411 k. w. p. k.) Postanowienie ma być doręczone oskarżonemu względnie osobie majątkowo za niego odpowiedzialnej.

O ile chodzi o wykonanie tymczasowego zarządzenia, to w tej sprawie w myśl art. 848 § 3 k. p. c. w zakresie wykonania zarządzeń tymczasowych stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu egzekucyjnym. W tym względzie art. VII przepisów wprowadzających prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 93 poz. 804) postanawia że:

1) polecenie wszczęcia egzekucji wydaje sąd lub prokurator dołączając tytuł wykonawczy tj. odpis zarządzenia tymczasowego;

2) egzekucja z nieruchomości, oraz czynności egzekucyjne, skierowane przeciw osobie dłużnika, mogą być prowadzone wyłącznie na wniosek złożony w myśl ogólnych przepisów przez Prokuratorię Generalną;

3) na podstawie polecenia sądu lub prokuratora, komornik powinien z urzędu przedsięwziąć kroki, zmierzające do wykrycia mienia dłużnika i prowadzić egzekucję z wykrytego mienia aż do jej ukończenia;

4) skargi na czynności komornika, powództwa o zwolnienie przedmiotu od egzekucji, oraz wszelkie środki odwoławcze w toku postępowania egzekucyjnego, należy wnosić przeciw Prokuratorii Generalnej, niezależnie od tego, czy postępowanie wszczęte zostało z polecenia sądu lub prokuratora, czy na wniosek Prokuratorii Generalnej.

Z przepisów powyższych wynika zatem, że sąd wojskowy (w postępowaniu wojennym — zwierzchnik sądowo-karny) wydając tymczasowe zarządzenie co do zabezpieczenia na majątku nieruchomym, zwraca się o przeprowadzenie odnośnych czynności egzekucyjnych zawsze do właściwego Oddziału Prokuratorii Generalnej, poza tym zaś, we wszystkich innych przypadkach prowadzenia egzekucji, zwraca się o przeprowadzenie odnośnych czynności egzekucyjnych do właściwego organu egzekucyjnego tj. do komornika, wzgl. innych władz, uprawnionych do przeprowadzania tych czynności (zob. uw. do art. 535 k. w. p. k.).

W toku wykonywania powyższych czynności zabezpieczających mogą wywiązywać się kwestie incydentalne, np. wskutek zażalenia dłużnika na sposób przeprowadzenia zajęcia, wskutek zażalenia mającego na celu wyłączenie z pod zajęcia przedmiotów nie podlegających zajęciu, albo ulegających szybkiemu zepsuciu (art. 853 k. p. c.) wskutek skargi osób trzecich o wyłączenie z pod zajęcia rzeczy, stanowiących ich własność i t. p. Załatwienie powyższych kwestyj (a więc załatwienie odnośnych zażaleń wzgl. skarg) nastąpi nie przez sąd wojskowy, lecz przez właściwy sąd powszechny, kwestie te bowiem wywiązują się nie w związku

z postępowaniem karnym, lecz w związku z postępowaniem egzekucyjnym na podstawie księgi II k. p. c.

[4]) Przepis § 2 art. 41 odnosi się do tych wypadków, w których poszczególne ustawy przewidują karną odpowiedzialność materialną pewnych osób za oskarżonego, jak np. ustawa o państwowym podatku przemysłowym z dnia 15 lipca 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr 76 poz. 716) oraz ustawa o państwowym podatku dochodowym z dnia 1 stycznia 1925 r. (Dz. U. R. P. z r. 1936 Nr 2 poz. 6).

[5]) Z brzmienia § 3 art. 41 wynika, że sąd wojskowy wydaje wszelkie postanowienia „w sprawie zabezpieczenia", a więc nie tylko zarządzenie tymczasowe, przewidziane w § 1 art. 41, ale także i postanowienia zmieniające lub uchylające zarządzenie tymczasowe. Podczas gdy zarządzenie tymczasowe wedle § 1 art. 41 wydaje sąd wojskowy tylko na wniosek prokuratora wojskowego, — to postanowienie zmieniające lub uchylające to zarządzenie może nastąpić bądź na wniosek prokuratora wojskowego, bądź też na wniosek oskarżonego lub osób majątkowo za niego odpowiedzialnych.

Zarówno na wydane przez sąd wojskowy zarządzenie tymczasowe, jak i na postanowienia zmieniające lub uchylające je służy w myśl § 4 art. 41 zażalenie, które rozstrzyga sąd wojskowy w trybie art. 336. Zażalenie nie służy natomiast w postępowaniu wojennym ze względu na przepis art. 412 § 3.

Co do wykonalności zarządzeń tymczasowych, oraz postanowień zmieniających lub uchylających je, — to w myśl przepisu art. 848 § 1, 2 kpc. (przytoczonego powyżej) zarządzenie tymczasowe jest natychmiast wykonalne mimo wniesienia zażalenia, podczas gdy zażalenie na postanowienie uchylające lub zmieniające zarządzenie tymczasowe wstrzymuje wykonanie takiego postanowienia.

ROZDZIAŁ II.

POKRZYWDZONY.

Art. 42.

Za pokrzywdzonego uważa się osobę, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone.

Jakkolwiek prawo karne jest prawem publicznym, a ściganie przestępstw stanowi prawo i obowiązek powołanych do tego władz państwowych, to jednak kodeks karny materialny przewiduje z jednej strony szereg przestępstw ściganych jedynie na skutek skargi oskarżyciela prywatnego, albo jedynie na wniosek pokrzywdzonego lub jego przełożonej władzy (zob. uw. 2 i 3 do art. 2), z drugiej zaś strony kodeks wojskowego postępowania karnego przewiduje w poszczególnych postanowieniach szereg uprawnień pokrzywdzonego w toku postępowania karnego, a zwłaszcza w sprawach ściganych z oskarżenia prywatnego. Zob. art. 47 — 50 i uwagi do tychże artykułów.

W szczególności pokrzywdzonemu, nie będącemu oskarżycielem prywatnym, przyznaje kodeks następujące uprawnienia:

a) wymierzenie kary dyscyplinarnej za przestępstwo, ścigane na wniosek pokrzywdzonego, może nastąpić tylko za jego zgodą (art. 2 § 2);
b) o odmowie ścigania przestępstwa lub o umorzeniu dochodzenia ma być zawiadomiony m. i. pokrzywdzony (art. 202 § 3);
c) na postanowienie o odmowie ścigania, lub o umorzeniu dochodzenia służy pokrzywdzonemu zażalenie (art. 203 § 1);
d) o umorzeniu śledztwa wojskowy sędzia śledczy zawiadamia m. i. pokrzywdzonego (art. 223 § 2);
e) na postanowienie o umorzeniu śledztwa służy pokrzywdzonemu zażalenie (art. 224 § 1);
f) pokrzywdzonemu służy zażalenie na postanowienie wojskowego sędziego śledczego co do wydania dowodów rzeczowych w wypadku umorzenia śledztwa (art. 227 § 2 w związku z art. 336 § 2);
g) o odstąpieniu sprawy władzy właściwej z powodu niewłaściwości w wypadkach wymienionych w art. 234 § 1, 2 zawiadamia się m. i. pokrzywdzonego (art. 234 § 3);
h) o odstąpieniu sprawy władzy właściwej z powodu niewłaściwości w wypadkach wymienionych w art. 243 § 1 zawiadamia się m. i. pokrzywdzonego (art. 243 § 2);
i) o umorzeniu postępowania przez sąd w razie odstąpienia prokuratora wojskowego od oskarżenia przed rozpoczęciem rozprawy głównej zawiadamia się m. i. pokrzywdzonego (art. 253 § 2), przy czym na postanowienie o umorzeniu postępowania służy pokrzywdzonemu zażalenie (art. 253 § 3);
j) w sprawach o przestępstwa pospolite odstąpienie prokuratora wojskowego od oskarżenia, na rozprawie — zanim sąd przystąpił do narady nad wyrokiem, — nie wiąże sądu, jeżeli na odstąpienie to nie wyraził zgody pokrzywdzony, który jest w sprawie znany (art. 310 § 1).

Oskarżyciel prywatny, prócz powyższych uprawnień, korzysta w postępowaniu karnym z uprawnień dalej idących, posiada bowiem prawa strony, jakkolwiek częściowo ograniczone z tego powodu, że w myśl art. 39 § 2 w sprawach o przestępstwa, których ściganie jest zależne od skargi oskarżyciela prywatnego, oskarżyciel publiczny obejmuje oskarżenie, — w następstwie czego na rozprawie głównej w I instancji nie on, lecz prokurator wojskowy zabiera głos po zamknięciu przewodu sądowego. Służy mu zażalenie na postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku (art. 336 § 1), oraz prawo założenia rewizji na niekorzyść oskarżonego. Na rozprawie rewizyjnej ma prawo zabrania głosu, jeżeli założył rewizję (art. 366 § 2). Może też wystąpić z wnioskiem o wznowienie postępowania na niekorzyść oskarżonego — z tym jednak ograniczeniem, że prawo to mu nie służy, o ile odstąpił od oskarżenia (art. 437 § 2).

Dobro prawne pewnej osoby musi być bezpośrednio, a nie tylko pośrednio, naruszone przestępstwem, by naruszenie to nadawało osobie tej charakter pokrzywdzonego w rozumieniu art. 42. Nie są więc pokrzywdzonymi w rozumieniu art. 42 np. rodzice lub opiekun nieletniego, który nie ukończył jeszcze 17 lat, ani kurator ubezwłasnowolnionego w wypadkach gdy nieletni lub ubezwłasnowolniony został np. obrażony lub zniesławiony, mimo że wedle art. 43 wykonywują oni jego prawa. W wypadkach takich bowiem nie ich, lecz jego prawa zostały bezpośrednio naruszone. Podobnie nie jest pokrzywdzonym w rozumieniu art. 42 mąż w wypadku np. obrazy żony, — ze względu na brak bezpośredniego naruszenia jego dobra prawnego.

Art. 43.

§ 1. Jeżeli pokrzywdzony nie ukończył lat 17 lub jest ubezwłasnowolniony, prawa jego wykonywują: ojciec, matka, opiekun lub osoba, pod której stałą pieczą pokrzywdzony pozostaje [1]).

§ 2. Jeżeli pokrzywdzonym jest niepełnoletni od lat 17 do 21, to prawo jego na równi z nim mogą wykonywać osoby, wymienione w § 1, o ile niepełnoletni temu się nie sprzeciwi [2]).

[1]) Nieletni do lat 17, oraz ubezwłasnowolniony nie mogą wykonywać swych praw w charakterze pokrzywdzonych — prawa te wykonują w ich imieniu osoby wymienione w § 1 art. 43. Ze względu na określenie „opiekun, lub osoba pod której stałą pieczą pokrzywdzony pozostaje" należy przyjąć, że art. 43 ma na myśli nie tylko „opiekuna" formalnie wyznaczonego przez sąd na podstawie przepisów prawa cywilnego, ale wogóle osobę, która faktycznie nieletnim się opiekuje. Zapewnia to nieletniemu opiekę prawną zwłaszcza w tych wypadkach, w których opiekun formalnie wyznaczony nie pełni należycie swych obowiązków. „Osobą, pod której stałą pieczą pokrzywdzony pozostaje" może być np. gospodarz, u którego zamieszkuje nieletnia pokrzywdzona w charakterze służącej.

[2]) Sprzeciw niepełnoletniego nie wymaga specjalnej formy ani uzasadnienia, może być więc zgłoszony np. ustnie. Koniecznym jest jednak, by nastąpił on w sposób nie nasuwający żadnej wątpliwości, że pochodzi od danego pokrzywdzonego i by doszedł do wiadomości sądu wzgl. władzy powołanej do ścigania przestępstwa.

Art. 44.

Jeżeli pokrzywdzoną jest osoba prawna, to prawa osoby tej wykonywa jej ustawowy przedstawiciel.

Art. 45.

W razie śmierci pokrzywdzonego prawa jego wykonują: małżonek, rodzice, dzieci i wnuki.

Art. 46.

Pokrzywdzony oraz inne osoby, wymienione w art. 43 do 45, mogą wykonywać swe prawa osobiście albo przez pełnomocnika, będącego obrońcą wojskowym.

Jeżeli pokrzywdzony lub osoby wymienione w art. 43 — 45 nie wykonują swych uprawnień osobiście, to mogą dać się zastąpić w postępowaniu karnym

jedynie przez obrońcę wojskowego, jako swego pełnomocnika. Nie mogą natomiast udzielić pełnomocnictwa np. adwokatowi, nie będącemu obrońcą wojskowym, — nie mógłby on bowiem być dopuszczony do występowania w ich imieniu w danej sprawie karnej.

Co do obrońców wojskowych zob. art. 56 i nast.

Zob. art. 70.

ROZDZIAŁ III.

OSKARŻYCIEL PRYWATNY.

Art. 47.

§ 1. Pokrzywdzony przestępstwem, ściganym z oskarżenia prywatnego [1]), należącym do właściwości sądów wojskowych, ma celem spowodowania ścigania [2]) wnieść skargę do zwierzchnika sądowo-karnego, do oskarżyciela publicznego w sądzie wojskowym, do sądu wojskowego, do przełożonej władzy wojskowej podejrzanego, do żandarmerii lub do policji państwowej [3]).

§ 2. Przepisy art. 43 do 46 stosuje się odpowiednio.

§ 3. Oskarżycielowi prywatnemu przysługują uprawnienia strony, jeżeli kodeks niniejszy nie stanowi inaczej.

[1]) Co do przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego zob. uw. 3 do art. 2.

[2]) Oskarżycielem prywatnym może być tylko pokrzywdzony. Podczas gdy pokrzywdzony, nie będący oskarżycielem prywatnym nie jest traktowany przez kodeks niniejszy jako strona i posiada w toku postępowania karnego bardziej ograniczone uprawnienia, — to pokrzywdzonemu, będącemu oskarżycielem prywatnym, przysługują ponadto prawa strony, jakkolwiek ograniczone w porównaniu z prawami oskarżyciela publicznego. Ograniczenie tych praw jest wynikiem zasady przyjętej w art. 39, że w sprawach o przestępstwa których ściganie jest zależne od skargi oskarżyciela prywatnego obejmuje oskarżenie oskarżyciel publiczny. Co do uprawnień oskarżyciela prywatnego zob. uw. do art. 42.

[3]) Oskarżyciel prywatny wnosząc skargę do sądu wojskowego, może ją złożyć ustnie do protokołu (art. 182 § 1) jeżeli zaś jest szeregowcem lub podoficerem może ją złożyć ustnie do protokółu wobec swej władzy przełożonej (art. 182 § 2) — poza tym skarga powinna być złożona na piśmie, — jakkolwiek władza wzgl. organ przyjmujący skargę może przyjąć i skargę ustną, a złożenie jej w myśl art. 182 stwierdzić protokólarnie, — kodeks bowiem żadnych przepisów co do formy skargi, nie zawiera. Kodeks nie zawiera też żadnych szczególnych wymagań co do treści skargi. Niewątpliwie ze skargi musi wynikać, że wedle twierdzenia wnoszącego ją zostało popełnione przestępstwo ścigane z oskarżenia prywat-

nego, że wnoszący skargę jest tym przestępstwem bezpośrednio pokrzywdzony, i że domaga się ścigania podejrzanego o to przestępstwo. Przestępstwo powinno być w skardze przynajmniej ogólnie skonkretyzowane — natomiast nie jest konieczne wskazanie osoby podejrzanego, stwierdzenie osoby może nastąpić ewent. w toku dochodzeń lub śledztwa (zob. art. 197, 201, 202).

Złożenie skargi nastąpić może u każdej z władz wymienionych w art. 47, zależnie od wyboru pokrzywdzonego. Odnośne władze mają obowiązek skierować skargę do prokuratora wojskowego (oficera sądowego) jako powołanego do wszczęcia postępowania.

Art. 48.

Jeżeli postępowanie wszczęto wskutek skargi, wniesionej przez jednego lub kilku pokrzywdzonych, inne osoby pokrzywdzone tym samym czynem mogą się do tego postępowania przyłączyć aż do rozpoczęcia rozprawy głównej.

Gdy tym samym czynem oskarżonego ściganym z oskarżenia prywatnego zostało pokrzywdzonych kilka osób, — wówczas z natury rzeczy już wniesienie skargi choćby przez jednego tylko pokrzywdzonego uzasadnia wszczęcie postępowania karnego (art. 39 § 2). Celem zapewnienia jednak praw strony w odnośnym postępowaniu karnym również i tym innym pokrzywdzonym, którzy skargi wogóle nie wnieśli — przewiduje art. 48, że mogą oni przyłączyć się do postępowania karnego, tj. złożyć odnośne oświadczenie. Oświadczenie to powinno być złożone u prokuratora wojskowego, wzgl. w okresie od wszczęcia śledztwa, aż do rozpoczęcia rozprawy głównej (art. 272 § 1) — również wobec odnośnego sądu.

Art. 49.

Jeżeli śmierć pokrzywdzonego nastąpiła po wniesieniu przezeń skargi, to prawa pokrzywdzonego służą osobom, wymienionym w art. 45, o ile przystąpią do sprawy w terminie zawitym trzymiesięcznym od daty śmierci pokrzywdzonego.

Art. 50.

§ 1. Odstąpienie oskarżyciela prywatnego od skargi przed rozpoczęciem rozprawy głównej powoduje umorzenie postępowania [1]).

§ 2. Odstąpienie oskarżyciela prywatnego od skargi po rozpoczęciu rozprawy głównej, a przed przystąpieniem sądu do narady nad wyrokiem, powoduje umorzenie postępowania tylko wtedy, gdy nastąpiło za zgodą oskarżonego [2]).

§ 3. W przypadku wskazanym w § 2 nie nastąpi jednak umorzenie postępowania, jeżeli oskarżyciel publiczny w sądzie wojskowym ze względu na interes publiczny oskarżenie nadal popiera [3]).

[1]) Zgodnie z przyjętą przez kodeks wojsk. postępowania karnego zasadą skargowości w razie odstąpienia oskarżyciela prywatnego od skargi postępowanie karne nie powinno dalej się toczyć, odstąpienie od skargi jest bowiem okolicznością wykluczającą ściganie.

Zob. uw. 1 do art. 3 oraz uw. 2 do art. 4.

Odstąpienie oskarżyciela prywatnego od skargi przed rozpoczęciem rozprawy głównej pociąga za sobą umorzenie postępowania, nawet gdyby oskarżony sprzeciwił się odstąpieniu.

Określenie: „przed rozpoczęciem rozprawy głównej" oznacza okres czasu od wniesienia skargi przez oskarżyciela prywatnego (zob. art. 47) aż do wywołania sprawy rozpoczynającego rozprawę główną (zob. art. 272 § 1). Odstąpienie od oskarżenia po wywołaniu sprawy byłoby już odstąpieniem „po rozpoczęciu rozprawy głównej" — do którego miałby zastosowanie przepis § 2 art. 50.

[2]) W przeciwieństwie do § 1 odstąpienie oskarżyciela prywatnego od oskarżenia po rozpoczęciu rozprawy głównej powoduje umorzenie postępowania tylko w razie wyraźnej zgody oskarżonego na umorzenie.

Zatem nie brak sprzeciwu oskarżonego, ale jego wyraźna zgoda jest wymagana, by umorzenie nastąpiło. W razie braku zgody oskarżonego rozprawa toczy się nadal i zapada wyrok. W razie zgody oskarżonego na odstąpienie następuje umorzenie sprawy, nie zaś wydanie wyroku uniewinniającego.

Zob. art. 310 § 1 co do odstąpienia od oskarżenia prokuratora.

[3]) Przepis § 3 art. 50 jest konsekwencją zasady wyrażonej w art. 39, że w sprawach o przestępstwa prywatno-skargowe oskarżyciel publiczny obejmuje oskarżenie równocześnie z wszczęciem postępowania na podstawie skargi, — tak że przestępstwa odnośne stają się o tyle przestępstwami ściganymi z urzędu. Przepis § 3 art. 50 uzasadniony jest interesem publicznym.

ROZDZIAŁ IV.

OSKARŻONY.

Art. 51.

§ 1. Ten, przeciwko któremu toczy się dochodzenie, nazywa się podejrzanym, a ten, przeciwko któremu wszczęto postępowanie sądowe — oskarżonym.

§ 2. Gdy kodeks niniejszy używa w znaczeniu ogólnym wyrazu oskarżony, stosuje się odnośne przepisy także do podejrzanego.

Oskarżony jest stroną w procesie karnym obok oskarżyciela publicznego i prywatnego.

Art. 52.

Oskarżony może żądać już podczas śledztwa albo dochodzenia, prowadzonego przez prokuratora wojskowego lub na jego zlecenie, aby mu wyjaśniono, jakie przestępstwo mu zarzucono i na jakiej podstawie.

Określenie „oskarżony" użyte jest w art. 52 w znaczeniu ogólnym (art. 51 § 2), jak z treści bowiem art. 52 wynika obejmuje ono również i „podejrzanego", przeciw któremu dochodzenie prowadzi bezpośrednio prokurator wojskowy lub żandarmeria na jego zlecenie (art. 197).

Wyjaśnienie, przewidziane w art. 52, objąć powinno:

a) określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem jego znamion faktycznych, ewent. również znamion uzasadniających wyższą karalność, oraz

b) podstawę ścigania karnego, przy czym należy wskazać te okoliczności faktyczne, które uzasadniają ściganie. Należy tu również zawiadomienie oskarżonego o podstawie formalnej ścigania, a więc np. o wniosku prokuratora wojskowego, skardze oskarżyciela prywatnego, rozkazie zwierzchnika sądowo-karnego co do wszczęcia postępowania i t. p.

Wyjaśnienie przewidziane w art. 52 następuje przy pierwszym przesłuchaniu oskarżonego.

Z przepisu art. 52 wynika a contrario, że odnośne uprawnienie nie służy podejrzanemu w toku dochodzeń wstępnych (art. 194).

Art. 53.

Oskarżony może nie odpowiadać na zadawane mu pytania.

Ze względu na przepis art. 51 § 2 prawo nieodpowiadania na zadawane mu pytania przysługuje i podejrzanemu. Wobec tego, że art. 53 przyznaje wyraźnie prawo nieodpowiadania na zadawane oskarżonemu (podejrzanemu) w toku postępowania pytania, przeto za takie nieodpowiadanie na pytania w toku dochodzenia, śledztwa lub na rozprawie nie może być żołnierz będący oskarżonym (podejrzanym) pociągany ani do odpowiedzialności karnej (np. za niewykonanie rozkazu z art. 58 k. k. w. lub za naruszenie czci przełożonego z art. 53 k. k. w.) ani do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Kodeks karny nie przewiduje odpowiedzialności karnej oskarżonego za niezgodne z prawdą wyjaśnienia, składane przez niego w toku postępowania karnego.

Art. 54.

Co do każdego oskarżonego zbiera się dane, dotyczące jego tożsamości, stopnia wojskowego, wieku, wyznania, stosunków rodzinnych i majątkowych, przebiegu służby i kwalifikacji służbowych,

oraz wzmianek o nim w rejestrach karnych i w ewidencji kar, prowadzonej przez władze wojskowe.

Zebranie danych, o których mowa w art. 54 następuje również co do „podejrzanego", a więc już w toku dochodzenia.

Co do zbierania danych dotyczących oskarżonego, a zawartych w rejestrach karnych, zob. umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 maja 1934 r. o rejestrze skazanych (Dz. U. R. P. Nr 51 poz. 478).

Art. 55.

§ 1. Oskarżony, pozostający na wolności, jest obowiązany stawić się na każde wezwanie sądu wojskowego lub prowadzącego dochodzenie prokuratora wojskowego i zawiadomić sąd, względnie prokuratora, o każdej zmianie miejsca zamieszkania [1]).

§ 2. W razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa oskarżonego można go sprowadzić przymusowo [2]).

[1]) Co do wypadków, jeżeli miejsce pobytu oskarżonego jest nieznane, albo jeżeli oskarżony zbiegł lub ukrywa się, zob. art. 145 i 146.

Co do zawieszenia postępowania w razie nieobecności lub nieujęcia zob. art. 6.

Niezawiadomienie o zmianie miejsca zamieszkania mogłoby ewentualnie w danych warunkach uzasadnić tymczasowe aresztowanie po myśl art. 135 lit. a), o ile nasuwałoby obawę, że oskarżony będzie się ukrywał.

[2]) Wedle art. 166 przymusowe sprowadzenie osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej przeprowadzają organa wojskowe, innych zaś osób policja państwowa. Zob. art. 166 i 167. Powołanym do zarządzenia przymusowego sprowadzenia jest obok sądu również prokurator wojskowy (art. 199 § 2).

ROZDZIAŁ V.

OBROŃCY.

Art. 56.

§ 1. Oskarżony ma prawo korzystać z pomocy jednego obrońcy wojskowego.

§ 2. Kilku oskarżonych w sprawie może korzystać z pomocy jednego obrońcy wojskowego, gdy obrona jednego z nich nie jest w sprzeczności z obroną drugiego.

Ze względu na postanowienia art. 61 § 1, art. 62 § 1, art. 63 § 1, art. 168 § 2 „oskarżony“ (art. 51 § 2) ma prawo korzystać z pomocy obrońcy wojskowego— już w toku dochodzenia, o ile oczywista dochodzenie toczy się przeciw niemu, jako wyraźnie określonemu podejrzanemu, a więc zasadniczo dopiero od momentu przesłuchania go w charakterze podejrzanego, wzgl. od oświadczenia mu przez prowadzącego dochodzenie, że jest w danej sprawie podejrzanym.

Co do korzystania z pomocy obrońcy wojskowego zob. również art. 69 (ograniczenia przy porozumiewaniu się obrońcy z oskarżonym przed wniesieniem aktu oskarżenia), art. 168 — 171 (przeglądanie akt i robienie notatek), art. 218 § 2 (obecność obrońcy przy poszczególnych czynnościach w toku dochodzenia lub śledztwa) i art. 242 (pouczenie o prawie wyboru obrońcy).

Kwestia, czy w danym wypadku obrona jednego z oskarżonych pozostaje w sprzeczności z obroną drugiego oskarżonego, mającego wspólnego obrońcę, zależy w pierwszym rzędzie od oceny obrońcy i samych oskarżonych. O ileby jednak nie zwrócili na to uwagi, wówczas z natury rzeczy sędzia powinien wskazać im na zachodzącą kolizję.

Art. 57.

Jeżeli oskarżony jest niepełnoletni lub ubezwłasnowolniony, prawo wybrania dlań obrońcy wojskowego służy również jego ojcu, matce, opiekunowi i osobie, pod której stałą pieczą pozostaje [2]).

Pełnoletność osiąga się z ukończonym 21 rokiem życia.

Prawo wybrania sobie obrońcy wojskowego jest samoistnym prawem niepełnoletniego lub ubezwłasnowolnionego. Z zestawienia art. 57, postanawiającego, że innym osobom w art. tym wymienionym przysługuje „również“ prawo wybrania dlań obrońcy wojskowego — z przepisem art. 56 § 1, że oskarżony korzystać może z pomocy jednego tylko obrońcy, — wynika, iż osoby te wtedy tylko mogą wybrać dla niego obrońcę, gdy on sam z własnego prawa nie skorzystał.

Art. 58.

Obrońcami wojskowymi mogą być nie pozostający w czynnej służbie wojskowej [1]):

a) oficerowie audytorowie oraz generałowie, przeniesieni z korpusu oficerów audytorów do korpusu generałów [2]);

b) adwokaci wpisani w Polsce na listę adwokatów;

c) profesorowie lub docenci prawa polskiej szkoły akademickiej państwowej lub przez Państwo uznanej; —

jeżeli zostaną na swą prośbę wpisani na listę obrońców wojskowych [3]).

[1]) Żołnierze, pozostający w czynnej służbie wojskowej, nie mogą być obrońcami wojskowymi w rozumieniu art. 58, wpisanymi na listę obrońców wojskowych, a jedynie mogą być „wyznaczeni do obrony z urzędu“ po myśli art. 64.

[3]) Bez znaczenia jest, czy dany oficer pozostaje w rezerwie, w pospolitym ruszeniu czy też w stanie spoczynku — wszystkie te kategorie bowiem odnoszą się do oficerów nie pozostających w czynnej służbie wojskowej. Natomiast oficer w stanie nieczynnym pozostaje w czynnej służbie wojskowej (art. 14 — 16 ustawy z 23.III. 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów W. P. Dz. U. R. P. Nr. 32 poz. 256, oraz art. 42 ustawy z 20.VI. 1924 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów polskiej marynarki wojennej Dz. U. R. P. Nr. 64 poz. 626) — nie może zatem być obrońcą wojskowym.

Oficer rezerwy, będący obrońcą wojskowym, powołany na ćwiczenia wojskowe pełni czasowo czynną służbę wojskową i w tym czasie z natury rzeczy nie może wykonywać swego zawodu cywilnego, a więc i wykonywać zawodowo czynności obrońcy wojskowego — pozostaje jednak nadal obrońcą wojskowym. (Zob. również art. 91 ustęp 3 ustawy z 23.III. 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów W. P. Dz. U. R. P. Nr. 32 poz. 256).

[3]) Zob. art. 59, 60 k. w. p. k., oraz art. 12 przepisów wprowadzających niniejszy kodeks.

Art. 59.

O wpisaniu na listę obrońców wojskowych rozstrzyga na podstawie swobodnej oceny Minister Spraw Wojskowych, uwzględniając zachodzącą potrzebę odpowiedniej ilości obrońców wojskowych w danej miejscowości oraz osobiste kwalifikacje proszącego. Odmowa wpisu nie wymaga uzasadnienia.

Przeciw odmowie wpisu nie służy żaden środek prawny, ani też nie przysługuje prawo skargi do Najw. Trybunału Administracyjnego, ponieważ wedle art. 6 pkt. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27.X. 1932 r. o Najwyższym Trybunale Administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 806) z pod orzecznictwa Trybunału wyłączone są sprawy, w których władze administracyjne uprawnione są do rozstrzygania według swobodnego uznania, w granicach pozostawionych temu uznaniu.

Oficer wpisany na listę obrońców wojskowych może wykonywać czynności obrońcy wojskowego na całym obszarze Rzeczypospolitej i przed wszystkimi sądami wojskowymi, a nie tylko w miejscowości, którą obrał sobie za siedzibę. Zmiana tej siedziby tj. przeniesienie się do innej miejscowości nie wymaga żadnego zezwolenia, nie może więc stanowić podstawy do wykreślenia z listy obrońców wojskowych.

Art. 60.

§ 1. Minister Spraw Wojskowych zarządza wykreślenie obrońcy z listy obrońców wojskowych:

a) na prośbę obrońcy wojskowego;

b) w razie utracenia przez obrońcę wojskowego warunków, wymienionych w art. 58 [1]).

§ 2. Minister Spraw Wojskowych może zarządzić wykreślenie obrońcy z listy obrońców wojskowych [2]):

a) w przypadku czasowego zawieszenia obrońcy wojskowego w wykonywaniu adwokatury [3]);

b) w przypadku ukarania obrońcy wojskowego przynajmniej dwukrotnie karą porządkową za wykroczenie porządkowe w sądzie wojskowym [4]);

c) ze względu na podniesione przeciw obrońcy wojskowemu poważne, dyskwalifikujące go zarzuty [5]).

[1]) O ile chodzi o utracenie przez oficerów wymienionych w art. 58 lit. a) warunków pełnienia czynności obrońcy wojskowego, — to utrata tych warunków następuje w razie utraty stopnia oficerskiego, która nastąpić może jedynie w razie utraty obywatelstwa polskiego, w drodze prawomocnego wyroku sądowego, oraz w drodze prawomocnego orzeczenia oficerskiego sądu honorowego (art. 27 ustawy z dn. 23.III. 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów W. P. Dz. U. R. P. Nr. 32 poz. 256). Oficerowie wymienieni w art. 58 lit a) ulegają obowiązkowemu skreśleniu z listy obrońców wojskowych na podstawie art. 60 § 1 lit. b) tylko w razie utraty stopnia oficerskiego, inne osoby zaś wymienione w art. 58 pod lit. b) c) ulegają obowiązkowemu skreśleniu na podstawie art. 60 § 1 lit. b) w razie utracenia warunków wymienionych w art. 58 lit. b) c), które uzasadniły ich wpisanie na listę obrońców wojskowych, a więc w razie skreślenia z listy adwokatów, albo utraty stanowiska profesora lub docenta prawa polskiej szkoły akademickiej, lub zagranicznej, uznanej przez Państwo Polskie.

Przepis § 1 art. 60 wylicza wypadki, w których wykreślenie z listy obrońców wojskowych musi bezwarunkowo nastąpić i nie zależy od oceny Ministra Spraw Wojskowych.

[2]) Przepis § 2 art. 60 wylicza wypadki, w których Minister Spraw Wojskowych może zarządzić wykreślenie obrońcy z listy obrońców wojskowych, zależnie od swojej oceny.

[3]) Zawieszenie w wykonywaniu adwokatury na czas do jednego roku może być wymierzone, jako kara dyscyplinarna za wykroczenie przeciw obowiązkom adwokata i uchybienie godności stanu adwokackiego. Karę tę orzeka sąd dyscyplinarny izby adwokackiej (zob. art. 61 i nast. rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7.X. 1932 r. Prawo o ustroju adwokatury Dz. U. R. P. Nr. 86 poz. 733).

[4]) Kary porządkowe, nakładane na obrońców wojskowych za wykroczenia porządkowe w sądzie wojskowym, są następujące:

a) upomnienie (art. 31 § 2);

b) odebranie głosu (art. 261);

c) grzywna (art. 32, 33);

d) usunięcie od udziału w sprawie (art. 261).

Dwukrotne ukaranie którąkolwiek z tych kar uzasadnia prawo Ministra Spraw Wojskowych do skreślenia z listy obrońców wojskowych. Z natury rzeczy jednak wynika, że tylko cięższe wykroczenia porządkowe, naruszające powagę sądu lub zakłócające porządek czynności sądowej, albo polegające na ubliżeniu

sądowi, innej władzy, lub osobom biorącym udział w sprawie — może uzasadniać tak surową represję, jak skreślenie obrońcy z listy.

Uznanie, czy takie wykroczenie zachodzi i czy wymaga ono skreślenia z listy, podlega swobodnej ocenie Ministra Spraw Wojskowych.

[5]) Zarzuty podniesione przeciw obrońcy, które mogą uzasadnić wykreślenie go z listy obrońców wojskowych muszą być podniesione bądź przez władzę, bądź przez osobę prywatną zasługującą na pełne zaufanie tj. muszą być poważne i muszą danego obrońcę dyskwalifikować. Musi z nich zatem wynikać, że dany obrońca wojskowy nie posiada koniecznych wartości charakteru, które nadają mu wewnętrzne kwalifikacje do wykonywania jego zawodu, wymagającego pełnych kwalifikacyi moralnych. Z natury rzeczy nie mogą być gołosłowne, lecz muszą wskazywać na konkretne, uzasadniające je, fakty i przytaczać na nie dowody. Zarzuty te muszą być sprawdzone.

Art. 61.

§ 1. Przed wszystkimi sądami wojskowymi w pierwszej instancji, nawet w toku śledztwa, oraz w toku dochodzenia prowadzonego bezpośrednio przez prokuratora wojskowego, oskarżony musi mieć obrońcę:

a) jeżeli nie ukończył lat 17;

b) jeżeli jest głuchy lub niemy;

c) jeżeli zachodzi uzasadniona wątpliwość co do jego poczytalności.

§ 2. Oskarżony o zbrodnię musi mieć obrońcę na rozprawie głównej.

Wedle art. 12 k. k. zbrodniami są przestępstwa zagrożone karą śmierci, lub więzienia powyżej 5 lat. Podobnie, wedle art. 2 k. k. w. zbrodniami wojskowymi są przestępstwa wojskowe (tj. czyny zabronione pod groźbą kary w części szczególnej k. w. w.), zagrożone karą śmierci, lub więzienia powyżej lat pięciu.

Jeżeli oskarżenie ma za przedmiot zbrodnię, obrona jest obowiązkowa tylko na rozprawie głównej w I instancji, nie zaś w toku śledztwa. Co do obrony na rozprawie rewizyjnej zob. art. 62 § 2.

Brak obrońcy obowiązkowego w wypadkach wymienionych w art. 61 stanowi przyczynę rewizyjną z art. 370 lit. d).

Art. 62.

§ 1. Sędzia wojskowy, stojący na czele sądu, wyznacza oskarżonemu obrońcę z urzędu:

a) w przypadkach, wskazanych w art. 61, jeżeli oskarżony nie ma obrońcy wojskowego z wyboru;

b) na prośbę oskarżonego, który z powodu ubóstwa nie może ponieść kosztów obrony, jeżeli udział obrońcy jest w danej sprawie wskazany;

c) na prośbę oskarżonego, gdy na miejscu nie ma obrońcy wojskowego gotowego podjąć się obrony, jeżeli udział obrońcy jest w danej sprawie wskazany.

§ 2. Wyznaczenie obrońcy z urzędu do rozprawy rewizyjnej zależy od uznania sędziego wojskowego, stojącego na czele sądu odwoławczego.

Co do wyznaczenia obrońcy z urzędu zob. art. 63 — 65, 67, 68, 242, 393, 418, 419.

Co do terminu przedstawienia prośby o wyznaczenie obrońcy z urzędu do rozprawy głównej zob. art. 242 § 2.

Art. 63.

§ 1. Do obrony z urzędu wyznacza się zasadniczo obrońcę wojskowego, zamieszkałego w miejscowości, w której odbywa się rozprawa albo toczy się dochodzenie lub śledztwo [1]).

§ 2. Obrońca wojskowy, wyznaczony do obrony z urzędu, nie może bez ważnych powodów odmówić przyjęcia obrony w miejscu swego zamieszkania. O ważności powodów odmowy decyduje ostatecznie sędzia wojskowy, stojący na czele sądu [2]).

[1]) Z art. 63 § 1 wynika, że do obrony z urzędu wyznacza się w pierwszym rzędzie obrońcę wojskowego, zamieszkałego w siedzibie danego sądu. Ten obrońca w myśl § 2 art. 63 nie może bez ważnych powodów odmówić przyjęcia obrony. Gdyby jednak powierzenie obrony z urzędu miejscowemu obrońcy wojskowemu natrafiało na szczególne trudności, może być wyznaczony:

a) na podstawie art. 63 § 1 obrońca wojskowy zamieszkały w innej miejscowości, albowiem przepis ten tylko zasadniczo nakazuje wyznaczenie obrońcy miejscowego. W tym wypadku jednak wyznaczony obrońca w myśl § 2 art. 63 mógłby nawet bez ważnych powodów odmówić przyjęcia obrony. Toteż obrońcę zamiejscowego należałoby wyznaczać wtedy tylko, gdy należy przewidywać, że przyjęcia obrony w danym wypadku nie odmówi. Nawet i w tym wypadku jednak wyznaczanie zamiejscowego obrońcy wojskowego powinno następować tylko wyjątkowo z uwagi na związane z tym koszty sądowe (art. 462 § 1);

b) oficera w czynnej służbie wojskowej na podstawie art. 64 § 1.

[2]) O niewykonaniu obowiązków obrońcy z urzędu przez miejscowego obrońcę wojskowego, będącego adwokatem, należy zawiadomić właściwą Radę Adwokacką — celem ewent. pociągnięcia go do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Niezależnie od tego niewykonanie obowiązków obrony przez miejscowego obrońcę wojskowego bez zwolnienia od tych obowiązków przez sędziego wojskowego stojącego na czele sądu ,może być uznane nawet za zarzut dyskwalifikujący obrońcę i uzasadniający skreślenie go z listy obrońców wojskowych (art. 60 § 2 lit. c).

Nieusprawiedliwione niestawiennictwo obrońcy wojskowego na rozprawie głównej uzasadnić może nałożenie na niego obowiązku zwrotu kosztów udaremnionej rozprawy (art. 262 § 4). Ponadto niewykonanie obowiązków obrony uzasadnić może ewent. rozszczenie odszkodowawcze oskarżonego wobec obrońcy.

Art. 64.

§ 1. Gdyby powierzenie obrony z urzędu obrońcy wojskowemu natrafiało na szczególne trudności, wyznacza się do obrony z urzędu sędziego wojskowego, asystenta lub oficera, odbywającego wojskową aplikację sądową [1]).

§ 2. Jeżeli wyznaczenie sędziego wojskowego, asystenta lub oficera, odbywającego wojskową aplikację sądową, do obrony z urzędu jest utrudnione, sędzia wojskowy, stojący na czele sądu, zwraca się do zwierzchnika sądowo-karnego o wyznaczenie do obrony z urzędu innego oficera, pozostającego w czynnej służbie wojskowej [2]).

[1]) Szczególne trudności w powierzeniu obrony obrońcy wojskowemu zachodziłyby np. gdyby w danej miejscowości nie było czasowo żadnego obrońcy wojskowego, albo gdyby po stronie jedynego obrońcy zachodziły ważne powody zwalniające go od przyjęcia obrony (na podstawie np. art. 63 lub 66).

Prokurator, wiceprokurator, podprokurator wojskowy i oficer sądowy nie może być wyznaczony do obrony z urzędu (art. 111 u. s. w.).

[2]) Wyznaczony oficer powinien w miarę możności posiadać wykształcenie prawnicze.

Co do wyznaczenia obrońcy w postępowaniu doraźnym zob. art. 393 zaś w postępowaniu wojennym art. 418 i 419.

Art. 65.

Przy wyznaczaniu obrońcy z urzędu należy stosować odpowiednio przepis art. 56.

Art. 66.

§ 1. Nie może pełnić czynności obrońcy wojskowego z wyboru:

a) kto był lub ma być słuchany w danej sprawie jako świadek lub biegły;

b) małżonek zwierzchnika sądowo-karnego, oskarżyciela, sędziego wojskowego, asesora lub pokrzywdzonego;

c) kto ze zwierzchnikiem sądowo-karnym, oskarżycielem, sędzią wojskowym, asesorem lub pokrzywdzonym jest spokrewniony lub spowinowacony w linii prostej bez ograniczenia albo w linii bocznej aż do stopnia między dziećmi rodzeństwa;

d) kto pozostaje względem jednej z osób wymienionych pod b) w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli;

e) adwokat, który został czasowo zawieszony w wykonywaniu adwokatury.

§ 2. Powody wyłączenia od czynności obrońcy trwają nawet po ustaniu lub unieważnieniu uzasadniającego je małżeństwa, przysposobienia, opieki lub kurateli.

W razie istnienia stosunków określonych w art. 66 § 1 między obrońcą a osobami w powyższym przepisie wymienionymi — nie te osoby, lecz obrońca nie może w danej sprawie występować.

Odmiennie sprawy odnośne normuje k. p. k. wedle którego w dotyczących wypadkach (art. 41 lit. b, c, oraz art. 59 § 1 k. p. k.) nie obrońca, lecz sędzia lub prokurator są wyłączeni.

Art. 67.

Nie mogą być wyznaczeni do obrony z urzędu [1]):

a) osoba, co do której zachodzą przeszkody wymienione w art. 66;

b) oficer, pełniący czynną służbę wojskową i posiadający stopień wojskowy wyższy, niż przewodniczący rozprawy, lub będący przełożonym któregokolwiek z członków składu sądzącego;

c) oficer, będący podwładnym oskarżonego;

d) w sprawie o przestępstwo przeciw karności — podwładny oficera, przeciw któremu to przestępstwo spełniono [2]).

[1]) Postanowienie art. 67 odnosi się tylko do wyznaczonych do obrony z urzędu na podstawie art. 64. Postanowienia art. 67 b), c), d) nie mają zastosowania w postępowaniu wojennym (art. 419), oraz w postępowaniu doraźnym w sądach wojennych (art. 403 lit. c).

[2]) Postanowienie pod lit. d) art. 67 odnosi się do przestępstw przeciw karności, przewidzianych w art. 53 — 71 k. k. w. Uzasadnione jest ono tym, że w dotyczących sprawach podwładny oficera, przeciw któremu przestępstwo przeciw

karności popełniono, broniąc oskarżonego znajdowałby się w kolizji wobec swego przełożonego, będącego pokrzywdzonym.

Postanowienie powyższe z natury rzeczy odnosi się tylko do oficera pozostającego w czynnej służbie wojskowej.

Art. 68.

Obrońca, wyznaczony do obrony z urzędu [1]) w sądzie I instancji, nie jest obowiązany, z wyjątkiem przypadku ponownego wyznaczenia, do udziału w rozprawie rewizyjnej; jest jednak obowiązany współdziałać przy zakładaniu rewizji lub wnoszeniu odpowiedzi rewizyjnej [2]).

[1]) Przepis art. 68 odnosi się nietylko do obrońców wojskowych, ale również do oficerów wyznaczonych do obrony z urzędu po myśli art. 64.

[2]) Obowiązek współdziałania przy zakładaniu rewizji lub wnoszeniu odpowiedzi rewizyjnej istnieje zawsze gdy oskarżony tego żąda. Obowiązek ten ciąży na wyznaczonym do obrony z urzędu także i wtedy gdy sam wyznaczony nie uważa wprawdzie środka odwoławczego za konieczny, jednakowoż żąda tego oskarżony, a wniesienie środka odwoławczego jest dopuszczalne i da się uzasadnić.

Obrońca z urzędu posiada samoistne prawo założenia rewizji lub wniesienia odpowiedzi rewizyjnej tylko w wypadkach gdy jest ustanowionym obrońcą z urzędu na podstawie art. 61 § 1, a to w myśl art. 348 § 2 w związku z art. 354 § 2.

Wedle art. 354 oskarżony, z wyjątkiem wypadków wskazanych w art. 61 § 1 może cofnąć rewizję założoną przez obrońcę.

Art. 69.

Do czasu doręczenia oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia obrońca może porozumiewać się z oskarżonym aresztowanym tylko za zgodą i w obecności sędziego wojskowego lub oskarżyciela publicznego; po doręczeniu odpisu aktu oskarżenia wolno mu porozumiewać się z nim sam na sam.

Art. 70.

§ 1. Pełnomocnictwo, udzielone obrońcy wojskowemu, upoważnia do prowadzenia sprawy we wszystkich instancjach, jeżeli nie zawiera pod tym względem wyraźnego ograniczenia.

§ 2. Może być ono udzielone na piśmie lub ustnie wobec sądu.

Pokrzywdzony (oskarżyciel prywatny) oraz osoby uprawnione do wykonywania jego praw (art. 43 — 45) mogą udzielić pełnomocnictwa jedynie osobie będącej obrońcą wojskowym (art. 46).

KSIĘGA III.

DOWODY.

ROZDZIAŁ I.

ŚWIADKOWIE.

Art. 71.

Każda osoba, wezwana przez sąd wojskowy na świadka, powinna stawić się w miejscu, dniu i godzinie, wskazanych w wezwaniu i pozostać aż do zwolnienia.

Obowiązek stawiennictwa istnieje nietylko wobec sądu, ale również na wezwanie prokuratora wojskowego i żandarmerji (zob. art. 199).

Co do następstw nieusprawiedliwionego niestawiennictwa zob. art. 89, 91, 93, 199, 274.

Co do kosztów i należności świadków zob. art. 457 — 460.

Art. 72.

Świadka, który nie może stawić się z powodu choroby lub kalectwa, można przesłuchać w jego mieszkaniu.

Art. 73.

W razie potrzeby przesłuchania Prezydenta Rzeczypospolitej, Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych, Naczelnego Wodza, lub Marszałka Polski, sąd zwraca się do niego pisemnie o wyznaczenie miejsca i czasu przesłuchania.

Art. 74.

Przesłuchanie osób, korzystających z przywileju zakrajowości, odbywa się z zachowaniem ustaw, umów lub ustalonych zwyczajów międzynarodowych.

Prawo zakrajowości, czyli eksterytorialności przysługuje:

a) uwierzytelnionym w Polsce przedstawicielom dyplomatycznym państw obcych;

b) personelowi dyplomatycznemu przedstawicielstwa;

c) członkom rodzin osób wymienionych wyżej pod a), b);

d) personelowi kancelaryjnemu przedstawicielstwa;
e) służbie przedstawicieli, posiadającej obywatelstwo tego samego, co oni państwa;
f) innym osobom na mocy ustaw, umów lub ustalonych zwyczajów międzynarodowych.

Wedle art. 33 k. p. k. powyższe osoby nie podlegają wogóle orzecznictwu sądów polskich. Prawo zakrajowości w zasadzie nie służy konsulom — o ile poszczególne umowy międzynarodowe nie postanawiają inaczej.

Art. 75.

Nie wolno przesłuchiwać jako świadka:

a) duchownego co do faktów, o których dowiedział się na spowiedzi;

b) obrońcy oskarżonego co do faktów, o których się od niego dowiedział przy udzielaniu porady prawnej lub prowadzeniu sprawy.

Przepis art. 75 wprowadza zakaz przesłuchiwania jako świadków osób w nim wymienionych — tym samym więc stosowanie tego przepisu nie może być uchylone nawet za zgodą stron, ani nawet gdyby dane osoby same zgadzały się na przesłuchanie ich jako świadków. Ponieważ spowiedź istnieje tylko w wyznaniach chrześcijańskich — przeto postanowienie pod lit. a) odnosi się wyłącznie do duchownych chrześcijańskich. Co do zakazu przesłuchiwania obrońcy, to zakaz ten odnosi się do wszystkich faktów, o których obrońca dowiedział się od oskarżonego w jakiejkolwiek sprawie, a nie tylko w danej sprawie karnej, natomiast nie odnosi się do faktów, o których obrońca dowiedział się od osób innych. Zakaz obejmuje tylko obrońcę danego oskarżonego, a nie np. innych współoskarżonych, którym dotyczący obrońca porady nie udzielał, ani których sprawy nie prowadził.

Art. 76.

Jeżeli świadek odmawia zeznań z powodu tajemnicy zawodowej, a sąd nie uzna za możliwe go zwolnić, przesłuchanie odbywa się przy drzwiach zamkniętych.

Poza wypadkami przewidzianymi w art. 75 tajemnica zawodowa, — odmiennie niż tajemnica urzędowa (zob. art. 77) — pozostaje tylko o tyle pod ochroną, że zależy od oceny sądu, czy uzna za możliwe zwolnić świadka od ujawnienia jej, czy też zażąda złożenia zeznań objętych tajemnicą zawodową. W tym drugim wypadku jednak przesłuchanie musi się odbywać przy drzwiach zamkniętych. Ponieważ zadaniem sądu przy przeprowadzaniu dowodów jest zbadanie materialnej prawdy, przeto należy przyjąć, że sąd może „uznać za możliwe“ zwolnienie świadka od ujawnienia tajemnicy zawodowej wtedy, jeżeli przesłuchanie go nie jest do zbadania materialnej prawdy niezbędne, a więc gdy potrzebne ustalenia faktów

mogą nastąpić np. na podstawie innych dowodów. Naturalną konsekwencją przesłuchania świadka „przy drzwiach zamkniętych" będzie, że osoby obecne przy przesłuchaniu, będą związane tajemnicą — pod sankcją karną przewidzianą w art. 254 k. k.

Co do prowadzenia rozprawy przy drzwiach zamkniętych zob. art. 266 — 268.

Odmiennie, niż w przypadkach wymienionych w art. 78, sąd nie uprzedza świadka o ewent. możności odmowy zeznań z powodu tajemnicy zawodowej.

W toku dochodzenia, przy pozasądowym przesłuchaniu, świadek może zawsze odmówić wyjaśnień wzgl. zeznań spowodu tajemnicy zawodowej — ponieważ wedle art. 76 tylko sąd może zadecydować, że zeznania mają być złożone, co odnosić się może tylko do przesłuchania sądowego (po myśli art. 207, albo w toku śledztwa, alboteż na rozprawie).

Art. 77.

§ 1. Żołnierzy i urzędników publicznych, chociażby już nie pozostawali w czynnej służbie, wolno słuchać jako świadków co do okoliczności, na które rozciąga się ich obowiązek zachowania tajemnicy urzędowej, jedynie za zezwoleniem ich obecnej lub ostatnio przełożonej władzy służbowej [1]).

§ 2. Zezwolenia wolno odmówić jedynie wtedy, gdyby złożenie zeznania wyrządzić mogło poważną szkodę Państwu [2]).

§ 3. Sąd może zwrócić się o zwolnienie żołnierza lub urzędnika publicznego z obowiązku zachowania tajemnicy do władzy naczelnej odnośnego działu zarządu państwowego [3]).

[1]) Wedle § 1 art. 77 zakaz słuchania żołnierzy i urzędników publicznych odnosi się tylko do tych spraw służbowych, na które rozciąga się ich obowiązek zachowania tajemnicy służbowej — które zatem w danym dziale służby państwowej, cywilnej lub wojskowej, albo samorządowej wedle obowiązujących w niej norm stanowią tajemnicę służbową. Ze względu na stylizację § 1 art. 77 („wolno słuchać... jedynie za zezwoleniem") musi się przyjąć, że sąd nie może żądać wzgl. odbierać od wojskowych i urzędników zeznań objętych tajemnicą urzędową, jeżeli wiadomo, iż dane okoliczności taką tajemnicę stanowią, — nawet gdyby wymienieni żadnych zastrzeżeń co do złożenia zeznań nie zgłaszali. Dopiero gdy przełożona władza służbowa tych osób udzieli zezwolenia na złożenie zeznań w danych kwestiach, kierując się przytem zasadą wyrażoną w § 2 art. 77, może nastąpić przesłuchanie na dane okoliczności. Kodeks nie określa bliżej, która „przełożona władza" ma wydać zezwolenie na złożenie zeznań, — jedynie w każdym konkretnym wypadku można bowiem ocenić, czy ze względu na rodzaj spraw, jakich zeznanie dotyczy, oraz ze względu na uprawnienia danej władzy, może udzielić zezwolenia władza bezpośrednio przełożona świadka, czy też władza wyższa.

Pojęcie „żołnierza" obejmuje oficerów, podoficerów i szeregowców (art. 9 rozporządzenia Prezydenta Rzpltej z 7.X.1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców Dz. U. R. P. Nr. 89 poz. 747).

Pojęcie „urzędnika publicznego“ z art. 77 § 1 niewątpliwie obejmuje wszystkie kategorie urzędników w rozumieniu art. 292 k. k., a więc prócz urzędników pozostających w służbie Państwa lub samorządu, nadto osoby wykonywające zlecone czynności w zakresie zarządu państwowego lub samorządowego, tudzież funkcjonarjuszy wszelkich instytucyj prawa publicznego. Obojętnym jest przy tym, czy służba danego urzędnika opiera się na nominacji, czy też jest służbą kontraktową — decydującym jest publiczny charakter spełnianych czynności.

[2]) Jeżeliby zeznanie miało wyrządzić poważną szkodę Państwu wówczas zezwolenie nie będzie udzielone, nie dojdzie zatem do złożenia zeznań. Natomiast gdyby poważna szkoda dla Państwa nie groziła, zezwolenie będzie udzielone. W tych ostatnich wypadkach jednak, jeżeliby wymagał tego wzgląd na bezpieczeństwo Państwa lub dobro służby wówczas wedle art. 267 rozprawa ma się odbywać przy drzwiach zamkniętych, co analogicznie stosować należy w dochodzeniu lub śledztwie, podobnie jak w wypadkach przewidzianych w art. 76.

[3]) Zwrócenie się do władzy naczelnej odnośnego działu zarządu państwowego, a więc do dotyczącego ministerstwa, nastąpić może nietylko wówczas, gdy jedynie naczelna władza mogłaby w danym wypadku być powołana do zwolnienia od tajemnicy urzędowej, — ale również i wtedy, gdy odmowa niższej władzy nie wydaje się należycie uzasadnioną, a złożenie zeznań sąd uważa za konieczne lub pożądane.

Art. 78.

§ 1. Mają prawo odmówić zeznań [1]):

a) małżonek oskarżonego;

b) krewny i powinowaty oskarżonego w linii prostej;

c) krewny oskarżonego w linii bocznej aż do stopnia między dziećmi rodzeństwa;

d) brat i siostra małżonka oskarżonego;

e) osoba związana z oskarżonym z tytułu przysposobienia.

§ 2. Prawo odmowy zeznań trwa nawet po ustaniu lub unieważnieniu małżeństwa lub przysposobienia.

§ 3. O prawie odmowy zeznań należy osoby te uprzedzić [2]).

Podczas gdy art. 75 zawiera bezwzględny zakaz słuchania pewnych osób jako świadków, zaś art. 77 warunkowy zakaz słuchania (zależnie od zezwolenia władzy), przewiduje art. 78 prawo pewnych osób do odmówienia zeznań, przy czym jeżeli osoby te z tego prawa skorzystają, nie wolno osób tych przesłuchiwać wzgl. złożonych poprzednio zeznań odczytywać lub odtwarzać (art. 79).

Przepis art. 78 przewiduje prawo odmowy zeznań, a więc prawo do odmówienia wogóle zeznań, nie zaś prawo do odmówienia odpowiedzi na zadawane pytania, które to prawo wedle art. 53 przysługuje oskarżonemu. Ponieważ jednak z prawa odmowy zeznań wolno na rozprawie korzystać nawet po złożeniu zeznań w dochodzeniu lub śledztwie (art. 79) przeto należy przyjąć, że podczas dochodzenia lub śledztwa świadek, który z prawa odmowy zeznań nie skorzystał i zaczął

zeznawać, może w toku tych zeznań swoją poprzednią gotowość zeznawania cofnąć i dalszych zeznań odmówić.

Niema przeszkody, by świadek, który na podstawie art. 78 odmówił zeznań, następnie z prawa tego nie chciał korzystać i by w związku z tym zeznania złożył.

Co do odmówienia odpowiedzi na poszczególne pytania przez świadka zob. art. 80.

[2]) Obowiązek uprzedzenia ciąży na osobie przeprowadzającej przesłuchanie i istnieje w każdym stadium postępowania, a więc zarówno w dochodzeniu, jak w śledztwie i na rozprawie.

„Rozpytywanie" osób w toku dochodzenia po myśli art. 198 § 2 lit. a) nie jest przesłuchaniem i nie łączy się z „zeznaniami" — wobec czego niema obowiązku uprzedzenia z art. 78 § 3 przy „rozpytywaniach".

Art. 79.

Jeżeli osoba, wymieniona w art. 78, złożyła zeznanie, a następnie przed złożeniem zeznania na przewodzie sądowym w pierwszej instancji oświadczy, że chce z prawa odmowy skorzystać, poprzednie jej zeznanie nie może służyć za dowód i nie może być odczytane ani odtworzone.

Z brzmienia przepisu art. 79 wynika, że obejmuje on przypadek, gdy świadek złożył zeznania w dochodzeniu lub w śledztwie i dopiero na rozprawie oświadcza, że chce z prawa odmowy zeznań skorzystać. Z art. 79 wynika a contrario, że po złożeniu zeznania na rozprawie głównej nie może już świadek swoich zeznań wycofać, toteż takie zeznanie może zawsze służyć za dowód, może być odczytane i odtworzone. Natomiast należałoby przyjąć, że o ile świadek nie został o prawie odmowy zeznań uprzedzony przed złożeniem zeznania na rozprawie (art. 78 § 3) i zeznania złożył, poczem dopiero dowiedział się o swym prawie odmowy zeznań i oświadczył że z prawa tego pragnie skorzystać — to złożone zeznanie również nie powinno służyć za dowód.

Zakaz przyjmowania za dowód, odczytywania i odtwarzania zeznań wymienionych w art. 79 obejmuje także i zeznania złożone w toku dochodzenia, bez względu na formę w jakiej zostały ujęte.

Uprawnienie świadka przewidziane w art. 79 odnosi się również do wypadku, jeżeli świadek złożył zeznania (np. w dochodzeniu lub śledztwie, albo na rozprawie odroczonej) w czasie, gdy przyczyny uzasadniające odmowę zeznań jeszcze nie istniały, a powstały dopiero po złożeniu zeznań (np. wskutek małżeństwa lub przysposobienia).

Przez „odtworzenie" rozumieć należy zarówno postępowanie przewidziane w art. 469 — 474, jak i zastąpienie tych zeznań, przez przesłuchanie osób, wobec których zeznania były składane.

Art. 80.

§ 1. Świadek ma prawo nie odpowiadać na pytania co do okoliczności, których ujawnienie mogłoby narazić na odpowiedzialność

za przestępstwo jego samego lub osobę, pozostającą z nim w stosunku, wskazanym w art. 78.

§ 2. O prawie tym należy świadka uprzedzić.

Podczas gdy art. 78 przewidywał prawo odmówienia zeznań wogóle, jeżeli świadek pozostaje z oskarżonym w stosunkach w art. 78 wymienionych, — to art. 80 przewiduje tylko prawo nieodpowiadania na poszczególne pytania, jeżeli dotyczą one okoliczności, której ujawnienie mogłoby narazić na odpowiedzialność karną albo świadka, albo inną osobę, z którą świadek pozostaje w stosunku określonym w art. 78. Osobą tą nie może być oskarżony, bo świadek pozostający z oskarżonym w stosunku z art. 78 może się wogóle od zeznań uchylić na podstawie art. 78 i 79.

Przepis art. 80 przewiduje prawo odmowy odpowiedzi tylko ze względu na grożącą odpowiedzialność karną, nie zaś z innych względów a więc np. ze względu na grożącą szkodę materialną, hańbę i t. p.

W kwestii zwolnienia od odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie z obawy przed odpowiedzialnością karną zob. art. 141 k. k.

Art. 81.

Świadka, po uprzedzeniu go o odpowiedzialności za nieprawdziwe zeznania, należy zapytać o imię, nazwisko, stopień wojskowy, wiek, wyznanie, zajęcie, przynależność służbową, miejsce zamieszkania i stosunek do stron.

Co do odpowiedzialności za nieprawdziwe zeznania zob. art. 140—142 k. k.

Art. 82.

§ 1. Po otrzymaniu danych, wskazanych w art. 81, należy odebrać od świadka przysięgę, jeżeli kodeks niniejszy nie stanowi inaczej [1]; przed odebraniem przysięgi należy go pouczyć o znaczeniu tego aktu [2].

§ 2. Świadkom, którzy w danej sprawie zeznawali już pod przysięgą, przypomina się przy ponownym przesłuchaniu poprzednio złożoną przysięgę, chyba że sąd uzna za konieczne ponowne zaprzysiężenie [3].

[1]) Zob. art. 85, 86, 206, 217, 284.

[2]) Pouczenie powinno obejmować świętość przysięgi i jej moralne znaczenie.

[3]) Ponowne zaprzysiężenie może sąd uznać za konieczne celem zapewnienia prawdomówności świadka, skrupulatności w składaniu zeznań i t. p.

Art. 83.

§ 1. Świadek składa przysięgę według roty następującej:

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszechwiedzącemu, że będę mówił szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co mi jest wiadome. Tak mi, Panie Boże, dopomóż".

§ 2. Osoby, wyznające religię chrześcijańską, przysięgają przed krzyżem.

§ 3. Osoby, wyznające religię mojżeszową, trzymają prawą rękę na torze — 2 ks. Mojżesza 20 rozdz. 7 wiersz.

Rota przysięgi, ustalona w § 1 art. 83 nie jest rotą wyznaniową tj. odpowiednią dla pewnego tylko wyznania, — przeciwnie odpowiada ona wszystkim wyznaniom, uznającym przysięgę. Jedynie, gdy świadek nie należy do żadnego wyznania, albo należy do prawnie uznanego związku religijnego nie uznającego przysięgi, lub nie pozwalającego na jej składanie — można odebrać od niego zapewnienie przewidziane w art. 86 § 1. Okoliczności powyższe jednak muszą być udowodnione, a więc musi być wykazane należenie danej osoby do gminy bezwyznaniowych, albo do związku religijnego nie uznającego przysięgi. Samo gołosłowne twierdzenie świadka, że np. jest bezwyznaniowym, podczas gdy w aktach stanu cywilnego zapisany jest jako należący do pewnego wyznania, — nie może uzasadnić niezłożenia przysięgi, i domagania się złożenia jedynie zapewnienia z art. 86.

W razie odmowy złożenia przysięgi wedle ustalonej w art. 83 roty i wogóle w sposób przepisany w tymże art. i w art. 84 nastąpić może zastosowanie sankcyj przewidzianych w art. 90, oraz ewent. nałożenie obowiązku zwrotu kosztów przewidzianych w art. 91.

Art. 84.

§ 1. Świadek składa przysięgę powtarzając za sędzią lub odczytując na głos jej rotę, przy czym wszyscy, nie wyłączając sądu, stoją.

§ 2. Niemi piśmienni składają przysięgę przez podpisanie roty. Niemi niepiśmienni przysięgają przy pomocy tłumacza, czyniąc znaki.

Przysięgę odbiera sędzia wojskowy. Na rozprawie odbiera ją przewodniczący (art. 284 § 1), — nie zaś duchowny. Ustawa nie zabrania jednak złożenia przysięgi wobec duchownego. Jeżeliby zatem złożenie przysięgi wobec duchownego miało wzmocnić religijne znaczenie przysięgi, a strona sama postarała się o obecność duchownego, — to nic nie stałoby na przeszkodzie uwzględnieniu wniosku strony o złożenie przysięgi wobec duchownego, skoro mogłoby to przyczynić się do wykrycia rzeczywistej prawdy.

Art. 85.

§ 1. Nie składają przysięgi:

a) nieletni do lat czternastu;

b) osoby, które z powodu choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych nie zdają sobie sprawy ze znaczenia przysięgi;

c) podejrzani o udział w czynie, będącym przedmiotem postępowania, lub o działalność przestępną, pozostającą w ścisłym związku z działaniem oskarżonego.

§ 2. Duchowni uznanych prawnie wyznań nie składają przysięgi.

Okoliczność, czy zachodzą przeszkody do zaprzysiężenia świadka, wymienione pod lit. b) c) art. 85 ocenia sąd na podstawie swobodnego uznania, opierając się na materiale danej sprawy. Jeżeli świadek był nawet poprzednio przesłuchany, jako podejrzany — może być mimo to przesłuchany następnie pod przysięgą jako świadek, jeżeli podejrzenia co do jego udziału w przestępstwie odpadły. Określenie „podejrzany", użyte w art. 85 § 1 lit. c) nie pokrywa się z określeniem „podejrzany" z art. 51 § 1, lecz dotyczy też osoby nawet już prawomocnie skazanej, jeżeli tylko brała udział w czynie, będącym przedmiotem postępowania, lub w działalności przestępnej, pozostającej w ścisłym związku z działaniem oskarżonego.

Art. 86.

§ 1. Świadkowie, niewymienieni w art. 83 § 2, 3, składają w miejsce przysięgi zapewnienie, że zeznają prawdę niczego nie ukrywając, wedle formy i trybu, zawartych w przepisach obowiązujących w sądownictwie powszechnym.

§ 2. Przepisy, dotyczące przysięgi i jej skutków prawnych, stosuje się odpowiednio.

Formy zapewnienia przez świadków, o których mowa w art. 86, określone zostały rozporządzeniem Prezydenta Rzpltej z 24 czerwca 1929 r. w sprawie formy upewnienia w postępowaniu karnym przez świadków, biegłych, tłumaczów i przysięgłych zgodnego z prawem spełnienia ich obowiązku (Dz. U. R. P. Nr 47, poz. 383). Rozporządzenie to ma brzmienie następujące:

§ 1.

Dla osób, które nie składają przysięgi z zachowaniem form, przewidzianych w art. 111 (141, 391 § 3) kodeksu postępowania karnego z dnia 19 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 33, poz. 313), wprowadza się w postępowaniu karnym określone niniejszym rozporządzeniem formy zapewnienia, że obowiązek świadka, biegłego, tłumacza lub przysięgłego spełnią zgodnie z prawem. Przed odebraniem zapewnienia sędzia (przewodniczący) uprzedza składających zapewnienie w myśl art. 113 § 3 i art. 112 § 2 (141) k. p. k. Przepis art. 113 § 1 (141) k. p. k. ma odpowiednie zastosowanie.

§ 2.

Wyznawcy religii mahometańskiej (muzułmańskiej) składają przysięgę w następujących rotach:

Rota dla świadków:

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszechwiedzącemu przed Świętym Jego Koranem, że będę mówił szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co mi jest wiadome. Tak mi Panie dopomóż. Wałłahi, Billahi, Tałłahi".

Rota dla biegłych (tłumaczów):

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszechwiedzącemu przed Świętym Jego Koranem, że powierzone mi obowiązki biegłego (tłumacza) wykonam z całą sumiennością i bezstronnością. Tak mi Panie dopomóż. Wałłahi, Billahi, Tałłahi".

Podczas wygłaszania roty przysięgający ma nakrytą głowę.

Użycie „Koranu" do ważności przysięgi nie jest konieczne. Jeżeli jednak w sądzie znajduje się Koran, należy Go przed przysięgającym złożyć na stole, otwarty na dowolnej stronicy. Przysięgający podczas wygłaszania roty może położyć rękę na Koranie lub podnieść do góry wskazujący palec prawej ręki, a po wygłoszeniu roty ucałować Koran. Zachowanie tych form podnosi świętość przysięgi.

§ 3.

Osoby wyznania karaimskiego wygłaszają rotę przysięgi jako świadkowie według art. 111 § 1, jako biegli (tłumacze) według art. 133 § 1 kodeksu postępowania karnego, trzymając obie ręce opuszczone w dół i nie nakrywając głowy.

Do ważności zapewnienia nie jest konieczne, ani dodanie na końcu przysięgi wyrazów liturgicznych „Ant etém adyndán Tenryniń Amen", ani ucałowanie po przysiędze Pisma Świętego „Tojra". W miarę możności należy jednak zachować te formy podnoszące świętość przysięgi.

§ 4.

Od osób należących do związków wyznanionych menonitów, baptystów, ewangelicznych chrześcijan i adwentystów Dnia Siódmego, którym ich religia nie dozwala składania przysięgi, odbiera się przyrzeczenie w formie uroczystej następującej:

Sędzia (przewodniczący) odbierający przyrzeczenie wygłasza następującą formułę zapytania:

Formuła dla świadków:

„Zgodnie z nauką Chrystusa Pana, która nakazuje, aby mowa wasza była tak — tak, nie — nie, pytam się Pana (Panią), czy jako świadek będziesz mówił (a) szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co ci jest wiadome? — odpowiedz Pan (i) szczerem: tak!".

Formuła dla biegłych (tłumaczów):

„Zgodnie z nauką Chrystusa Pana, która nakazuje, aby mowa wasza była: tak — tak, nie — nie, pytam się Pana (Panią), czy powierzone ci obowiązki biegłego (tłumacza) wykonasz z całą sumiennością i bezstronnością? — odpowiedz szczerem: tak!".

Po wygłoszeniu formuły zapytania przez sędziego składający przyrzeczenie odpowiada jednym słowem „tak".

§ 5.

Osoby, nienależące do żadnego prawnie uznanego wyznania i osoby należące do wyznań, którym ich religia nie dozwala składania przysięgi, a niewymienione w § 4, składają uroczyste przyrzeczenie w następujących rotach:

Rota przyrzeczenia dla świadków:

„Przyrzekam uroczyście, że będę mówił szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co mi jest wiadome".

Rota przyrzeczenia dla biegłych (tłumaczów):

„Przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki biegłego (tłumacza) wykonam z całą sumiennością i bezstronnością".

Podczas wygłaszania roty, przyrzekający trzyma obie ręce opuszczone w dół, a po jej wygłoszeniu potwierdza przyrzeczenie podaniem ręki sędziemu (przewodniczącemu składu sądzącego). Podanie ręki nie jest konieczne do ważności przyrzeczenia.

§ 6.

Osoby, nienależące do żadnego prawnie uznanego wyznania, mogą oświadczyć, że według ich przekonań religijnych odpowiada im bardziej niż przyrzeczenie, przewidziane w § 5, zachowanie jednej z form, przewidzianych w art. 111 k. p. k. lub w §§ 28, 3, 4 niniejszego rozporządzenia (rozmaite sekty nieuznane). Osoba, korzystająca z tego prawa, winna oświadczyć, którą formę wybiera i wyjaśnić, z jakiego powodu (przynależność duchowa do sekty chrześcijańskiej, niechrześcijańskiej). Świadka lub biegłego (tłumacza) należy uprzedzić, że wyjaśnień udziela pod odpowiedzialnością za nieprawdziwe zeznania (art. 107, 141 k. p. k.).

§ 7.

Przepisy §§ 2 — 6 mają odpowiednie zastosowanie do form zapewnienia, składanych przez przysięgłych.

Przewodniczący w razie potrzeby rozdziela przysięgłych na grupy według ich wyznań i odbiera od każdej zosobna zapewnienia, wygłaszając formułę stosownie do okoliczności w liczbie mnogiej lub pojedyńczej.

Do formuły przewidzianej w art. 391 § 1 k. p. k., przysięgły dodaje w wypadku przewidzianym w § 2 rozporządzenia niniejszego, wyrazy „Wałłahi, Billahi, Tałłahi", w wypadku zaś, przewidzianym w § 3 rozporządzenia niniejszego może dodać wyrazy: „Ant etém adyndán Tenryniń Amen".

W wypadku, przewidzianym w § 4, formułę, przewidzianą artykułem 360 k. p. k., rozpoczyna się zapytaniem, jak w § 4, poczem następują wyrazy: „.....pytam się Panów (Pana), czy w sprawach....." i dalej, jak w art. 390 k. p. k., kończąc wyrazami — odpowiedzcie (odpowiedz Pan) szczerem tak". Przysięgły odpowiada jednym słowem „tak".

W wypadku przewidzianym w § 5, przewodniczący rozpoczyna formułę wyrazami „Przyrzekacie (Przyrzekasz Pan) uroczyście....." — przysięgły zaś zapewnia wyrazami „Przyrzekam uroczyście".

§ 8.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

§ 9.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1929 r.

W razie odmowy złożenia zapewnienia przewidzianego w art. 86 stosować należy w myśl § 2 art. 86 przepisy dotyczące przysięgi (zob. art. 90 i 91).

Co do sankcji karnej za złożenie fałszywych zeznań pod zapewnieniem zastępującem przysięgę zob. art. 140 k. k.

Art. 87.

§ 1. Przesłuchanie co do samej sprawy zaczyna się od wezwania świadka, aby opowiedział wszystko co mu wiadomo w sprawie, po czym sąd, a następnie strony mogą zadawać mu pytania.

§ 2. Świadkowi okazuje się dowody rzeczowe, dotyczące jego zeznań.

Świadek obowiązany jest opowiedzieć wszystko, co mu wiadomo w danej sprawie. Tym samym więc świadek nie powinien nie tylko zeznawać nieprawdy, ale również nie powinien zatajać prawdy. W związku z tym obowiązkiem świadka art. 140 k. k. przewiduje, że zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy po uprzedzeniu świadka o odpowiedzialności za fałszywe zeznanie, lub złożeniu przysięgi lub zapewnienia zastępującego przysięgę, stanowi występek, zagrożony karę więzienia do lat 5 lub aresztu.

Pytania stawiane świadkowi przez sąd tj. przez wojskowego sędziego śledczego, na rozprawie zaś przez przewodniczącego i asesorów, następnie zaś przez strony — mają na celu wyjaśnienie lub uzupełnienie zeznań świadka, albo przypomnienie mu pewnych okoliczności. Kodeks nie zakazuje, by świadek, dla ułatwienia przypomnienia sobie szczegółów i wyczerpującego przedstawienia ich, nie mógł posługiwać się swojemi notatkami.

Świadek może w zeznaniach swoich przytoczyć także to, co mu jest wiadome nie z własnego spostrzeżenia, ale z opowiadania innych osób. Sąd dając w takim wypadku wiarę zeznaniom świadka może wprawdzie przyjąć, że inne osoby świadkowi o dotyczących faktach istotnie opowiadały, nie miałby jednak podstawy do przyjęcia, że fakty te zostały świadkowi opowiedziane zgodnie z prawdą. W związku dopiero z innymi okolicznościami, wynikami innych dowodów i tp. może sąd i takie opowiedziane świadkowi okoliczności, o których świadek zeznał, uznać za prawdziwe tj. ustalić w swym orzeczeniu. Co do konieczności uzasadnienia ustaleń zob. art. 316 § 1 lit. a).

Co do sposobu przesłuchiwania świadków w śledztwie zob. art. 217, — na rozprawie głównej zob. art. 256, 283, 284.

Art. 88.

Jeżeli między zeznaniami świadków zajdą sprzeczności, sąd może zarządzić stawienie ich sobie do oczu.

Potrzeba i celowość kontrontacji świadków zależy wyłącznie od oceny sądu, zaniechanie konfrontacji nie stanowi zatem obrazy przepisów postępowania sądowego (art. 355 § 1 lit. a).

Art. 89.

§ 1. W razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa świadka, podlegającego sądownictwu wojskowemu, sąd wojskowy może zarządzić przymusowe sprowadzenie świadka [1]). Niezależnie od tego należy świadka, będącego żołnierzem, pociągnąć do odpowiedzialności sądowej lub dyscyplinarnej za niewykonanie rozkazu, jeżeli świadek otrzymał od swego przełożonego rozkaz stawienia się przed sądem [2]).

§ 2. O przymusowe sprowadzenie i — w razie potrzeby — o ukaranie świadka, nie podlegającego sądownictwu wojskowemu, który nie stawił się bez usprawiedliwienia, zwraca się sąd wojskowy do sądu grodzkiego miejsca zamieszkania lub pobytu świadka, który ma postąpić tak, jakby świadek nie stawił się przed tym sądem [3]). W przypadkach niecierpiących zwłoki może sąd wojskowy zarządzić przymusowe sprowadzenie świadka przez policję państwową lub żandarmerię.

[1]) Warunkiem zarządzenia przymusowego sprowadzenia jest niestawienictwo świadka mimo wezwania. Od zasady tej przewiduje art. 394 wyjątek w postępowaniu doraźnym.

Wedle art. 166 przymusowe dostawienie osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej, przeprowadzają organa wojskowe, innych zaś osób policja państwowa.

Sąd wojskowy w razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa świadka, będącego żołnierzem w służbie czynnej, zwraca się do przełożonej władzy niestawającego o spowodowanie jego stawienictwa (zob. art. 9 § 2). Przymusowe dostawienie postanawia i wydaje polecenie „sąd wojskowy", a więc w toku śledztwa wojskowy sędzia śledczy, na rozprawie głównej zaś skład sądzący (art. 274 § 2).

Co do sprowadzenia niestawającego świadka w toku dochodzenia zob. art. 199 § 3.

[2]) Niewykonanie rozkazu służbowego stanowić może występek wojskowy z art. 58 k. k. w.

[3]) W razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa świadka nie będącego żołnierzem w służbie czynnej, sąd wojskowy zasadniczo zwraca się do sądu grodzkiego celem przymusowego sprowadzenia i ewent. ukarania świadka wedle przepisów art. 117 k. p. k. Jedynie wyjątkowo i takiego świadka może sąd wojskowy sam polecić przymusowo sprowadzić, a mianowicie w przypadkach niecierpiących zwłoki (a więc np. celem uniknięcia odroczenia, lub przerwania rozprawy. Zob. art. 164 § 2.

Co do sprowadzenia świadków w postępowaniu doraźnym zob. art. 394.

Wedle art. 92 na postanowienia wydane w myśl art. 89 służy zażalenie. Ponieważ przymusowe sprowadzenie świadka w myśl § 1 art. 89 następuje, w drodze zarządzenia, nie zaś w drodze postanowienia, — przeto powyższy przepis, przewidujący zażalenie, odnieść należy wyłącznie do przypadków z § 2 art. 89, w których sąd grodzki na skutek zwrócenia się sądu wojskowego o ukaranie świadka — wymierza mu karę w drodze postanowienia na podstawie art. 117 k. p. k. Na postanowienie takie służy ukaranemu zażalenie wedle art. 122 k. p. k., do czego podstawę prawną w niejszym kodeksie statuuje art. 92. Wspomniane wyżej zażalenie rozpoznaje sąd powszechny (sąd okręgowy) — który jest sądem odwoławczym co do postanowień sądu grodzkiego.

Co do nakładania kar porządkowych, przewidzianych w k. p. k., na osoby pełniące czynną służbę wojskową, oraz co do przymusowego sprowadzania tych osób przez sądy powszechne, zob. umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza odnośne rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr 16 poz. 121), — utrzymanego w mocy przepisem art. 1 § 2 pkt. 3 przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego (Dz. U. R. P. z 1932 r Nr 83 poz. 725).

Art. 90.

§ 1. W razie odmowy złożenia zeznań lub przysięgi przez świadka, podlegającego sądownictwu wojskowemu, sąd może zarządzić niezwłoczne aresztowanie świadka na czas, nie przekraczający jednego miesiąca. Areszt uchyla się, jeżeli świadek złoży zeznania, przysięgę lub jeżeli sprawę w danej instancji ukończono [1]).

§ 2. W razie odmowy złożenia zeznań lub przysięgi przez świadka, nie podlegającego sądownictwu wojskowemu, sąd wojskowy może zarządzić aresztowanie, przewidziane w § 1, a niezależnie od tego może zwrócić się o ukaranie świadka do sądu grodzkiego miejsca zamieszkania lub pobytu świadka, który ma postąpić tak, jakby świadek odmówił złożenia zeznań lub przysięgi przed tym sądem [2]).

[1]) Co do osób podlegających sądownictwu wojskowemu zob. art. 2—4 u. s. w.

[2]) Wedle art. 118 k. p. k. sąd powszechny w razie odmowy zeznań lub przysięgi przez świadka, niezależnie od ewent. aresztowania świadka może nałożyć na świadka grzywnę w wysokości do 500 zł, którą w razie niemożności ściągnięcia zamienia się na areszt do dwóch tygodni. W razie ponownej odmowy zeznań lub przysięgi sąd powszechny może ponownie skazać świadka na grzywnę do 1000 zł, z zamianą w razie niemożności ściągnięcia na areszt do jednego miesiąca. Powyższe kary grzywny wzgl. aresztu wykonywa się nawet, jeżeli świadek złoży zeznania, wzgl. przysięgę, i nawet jeżeli sprawę w danej instancji ukończono. Są to bowiem kary w ścisłym tego słowa znaczeniu — podczas gdy aresztowanie świadka odmawiającego zeznań lub przysięgi przewidziane w art. 90 § 1 jest raczej środkiem przymusowym, mającym na celu skłonienie świadka do złożenia zeznań lub przysięgi.

Na postanowienia wydawane w myśl art. 90 służy wedle art. 92 zażalenie. Co do zażaleń na postanowienia sądu grodzkiego zob. uw. do art. 89.

Jeżeli świadek zeznania wzgl. przysięgę złoży, to tym samym odpada potrzeba dalszego stosowania owego przymusowego środka. To samo zachodzi w razie ukończenia sprawy w danej instancji — wówczas bowiem przesłuchanie lub zaprzysiężenie świadka w tej instancji wogóle nie może już nastąpić.

Art. 91.

§ 1. Jeżeli rozprawę przerwano lub odroczono z powodu niestawiennictwa, albo odmowy złożenia zeznań lub przysięgi — wszyscy, których nieusprawiedliwione niestawiennictwo lub odmowa stały się powodem przerwy lub odroczenia rozprawy, ponoszą odpowiedzialność solidarną za zwrot związanych z tym kosztów, o ile sąd nie postanowi inaczej [1]).

§ 2. Na osoby, podlegające sądownictwu wojskowemu, obowiązek zwrotu kosztów, wymienionych w § 1, nakłada sąd wojskowy; co do innych osób sąd wojskowy zwraca się do sądu grodzkiego miejsca zamieszkania lub pobytu tej osoby o nałożenie obowiązku zwrotu tych kosztów. Sąd grodzki ma postąpić tak, jakby nieusprawiedliwione niestawiennictwo lub odmowa złożenia zeznań albo przysięgi zdarzyły się w tym sądzie [2]).

[1]) Co do przerwy i odroczenia rozprawy z powodu niestawiennictwa świadka zob. art. 274.

[2]) W razie zwrócenia się do sądu grodzkiego o nałożenie obowiązku zwrotu kosztów, sąd grodzki stosuje przepis art. 121, 122 k. p. k.

Na postanowienie nakładające obowiązek zwrotu kosztów służy zażalenie (art. 92). Co do zażalenia na postanowienia sądu grodzkiego zob. uw. do art. 89.

Art. 92.

Na podstanowienia, wydane w myśl art. 89 do 91, służy zażalenie.

Art. 93.

§ 1. Sąd wojskowy zwalnia świadka od kary i zwrotu kosztów, jeżeli świadek w ciągu dwóch tygodni od dnia niestawiennictwa udowodni, że niestawiennictwo jego było usprawiedliwione [1]).

§ 2. Na postanowienie odmowne służy zażalenie [2]).

[1]) Jeżeli karę lub obowiązek zwrotu kosztów orzekł sąd grodzki (art. 90 § 2, art. 91 § 2) wówczas może on wedle art. 121 k. p. k. również zwolnić świadka od kary i zwrotu kosztów, jeżeli świadek w ciągu 2 tygodni od zawiadomienia go udowodni wobec tegoż sądu, że niestawiennictwo jego było usprawiedliwione.

Jeżeli usprawiedliwienie niestawiennictwa nastąpiło wobec sądu wojskowego, a kara wzgl. obowiązek zwrotu kosztów nałożone zostały postanowieniem sądu grodzkiego, to oczywista sąd wojskowy nie może sam zwolnić świadka od tej kary i zwrotu kosztów, powinien jednak o usprawiedliwieniu niestawiennictwa zawiadomić sąd grodzki, — ten ostatni zaś sąd powinien zwolnić świadka od kary i zwrotu kosztów. Jeżeli usprawiedliwienie niestawiennictwa nastąpiło wobec sądu wojskowego w terminie określonym w art. 93, — to należy uznać, że również i sąd grodzki powinien uważać termin upsrawiedliwienia za dotrzymany.

[2]) Zażalenie służy tylko świadkowi na odmowne załatwienie prośby o zwolnienie od kary wzgl. zwrotu kosztów.

Na odmowne załatwienie prośby przez sąd grodzki służy świadkowi zażalenie do sądu okręgowego po myśli art. 122 k. p. k.

ROZDZIAŁ II.

OGLĘDZINY, BIEGLI I TŁUMACZE.

Art. 94.

§ 1. W razie potrzeby sąd dokonywa oględzin miejsca, rzeczy lub ciała.

§ 2. Oględzin, połączonych z obnażeniem ciała, dokonywa się w miarę możności za pośrednictwem osób tej samej płci. Sędzia może być przy tym obecny tylko w razie potrzeby.

§ 3. Oględzin zwłok dokonywa się zawsze przez lekarza, w miarę możności przez lekarza wojskowego.

Z przebiegu oględzin sporządza się wedle art. 181 lit. c) zawsze protokół.

Art. 95.

§ 1. W przypadkach, wymagających wiadomości specjalnych, sąd wzywa biegłych [1]).

§ 2. Jako biegłych należy w miarę możności wzywać żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, którzy posiadają potrzebne wiadomości specjalne [2]).

[1]) Kwestię potrzeby wezwania biegłych tj. znawców ocenia sąd na podstawie swobodnego uznania. Przepis art. 95 daje w tej kwestji jedynie wskazówkę, że wezwanie biegłych nastąpić może wówczas, gdy do oceny sprawy potrzeba posiadania wiadomości specjalnych, tj. takich których sąd, jako złożony z niespecjalistów w danej dziedzinie nie posiada. Ocena zatem, czy w danym wypadku konieczność posiadania takich wiadomości specjalnych istotnie zachodzi — może być dokonaną tylko przez sąd.

Co do osób, które powołuje się na biegłych zob. art. 96.

Ilość biegłych zależna jest od oceny sądu. Może być zatem powołany jeden biegły, a gdyby sąd z pewnych przyczyn uważał to za niewystarczające, — może być powołanych dwu lub więcej biegłych.

Jedynie w wypadkach, gdy chodzi o zbadanie stanu umysłowego oskarżonego lub pokrzywdzonego art. 100 § 1 i 4 przewiduje obligatoryjnie powołanie przynajmniej dwuch biegłych psychiatrów.

[2]) Przepis art. 95 § 2 ma z natury rzeczy na myśli powoływanie, jako biegłych, żołnierzy posiadających potrzebne wiadomości specjalne z zakresu wiedzy wojskowej, a więc np. z dziedziny wojskowo-technicznej, dotyczącej broni, materiałów wybuchowych i t. d. Jednakowoż przepis ten nie ogranicza powoływania żołnierzy jako biegłych jedynie do zakresu specjalnych wiadomości wojskowych,— wobec czego winien on być stosowany także i w tych wypadkach, w których sądowi potrzebni są biegli z dziedziny wiadomości niewojskowych, o ile sądowi wiadomo, że dany żołnierz posiada takie wiadomości specjalne (np. wezwanie lekarza wojskowego, jako biegłego celem wydania potrzebnego orzeczenia z zakresu ginekologii, oficera-intendenta celem wydania potrzebnego orzeczenia z zakresu księgowości i t. p.).

O wyznaczenie żołnierza do pełnienia czynności biegłego zwraca się sąd do odnośnej władzy wojskowej. (Por. art. 158). Zob. uw. 1) do art. 96.

Co do wynagrodzenia biegłych zob. art. 457 — 460.

Art. 96.

§ 1. Do pełnienia czynności biegłego obowiązany jest biegły sądowy oraz każdy, kto uprawia zawód stwierdzający jego wiedzę w danej dziedzinie.

§ 2. Okoliczność, że ktoś jest świadkiem w danej sprawie, nie wyłącza przesłuchania go jako biegłego.

Przepis art. 96 nie ma na celu określenia osób, które sąd może jako biegłych powoływać, sąd bowiem przy powoływaniu biegłych może powoływać również osoby nie wykonywujące zawodu wymienionego w art. 96 § 1, byleby tylko osoby powołane na biegłych posiadały potrzebne wiadomości specjalne (np. powołanie fachowego zbieracza antyków jako biegłego w kwestii autentyczności jakiegoś antycznego przedmiotu — mimo, że zbieracz ten zawodowym antykwariuszem nie jest). Art. 96 postanawia jedynie, że te osoby które są biegłymi sądowymi (zob. niżej), oraz które uprawiają zawód stwierdzający ich wiedzę w danej dziedzinie, są do pełnienia czynności biegłego obowiązane i nie mogą odmówić podjęcia się tych czynności. Inne natomiast osoby, niewymienione w art. 96 § 1 mogą być wprawdzie przez sąd wezwane do pełnienia czynności biegłego, — mogą jednak oświadczyć, że się tych czynności nie podejmują.

Wyjątek od zasady, że sąd może powoływać na biegłych również osoby nie uprawiające zawodu, stwierdzającego jego wiedzę w tej dziedzinie, a tylko posiadające odnośną wiedzę specjalną, zawiera art. 100 § 1, 4 — wedle którego do zbadania stanu umysłowego oskarżonego i pokrzywdzonego muszą być wezwani lekarze, w miarę możności psychiatrzy.

Żołnierze w czynnej służbie wojskowej, wyznaczeni jako biegli przez swych przełożonych na żądanie sądu, nie mogą odmówić pełnienia czynności biegłego, czynności te bowiem są ich czynnością służbową, pełnioną na podstawie rozkazu przełożonego.

„Biegłymi sądowymi" są w sądownictwie powszechnym osoby, które sąd mianował biegłymi i umieścił na liście biegłych. W sądach wojskowych listy biegłych sądowych się nie prowadzi — sądy te korzystają z listy biegłych prowadzonej w sądach powszechnych. Co do prowadzenia listy biegłych w sądach powszechnych zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 grudnia 1928 r. o biegłych sądowych (Dz. U. R. P. Nr. 104 poz. 945).

Art. 97.

§ 1. Nie mogą być biegłymi osoby, których w myśl art. 75 nie wolno przesłuchiwać jako świadków lub które w myśl art. 78 mają prawo odmówić zeznań [1]).

§ 2. Jeżeli zachodzą ważne powody, osłabiające zaufanie do danego biegłego, sąd wzywa w jego miejsce innego [2]).

[1]) Przepis art. 97 § 1 zawiera bezwzględny zakaz wzywania biegłych, co do których zachodzą warunki określone w art. 75 i 78. Co do przepisu art. 78, to stosunki rodzinne w nim określone dają świadkowi prawo odmówienia zeznań. Z prawa tego może świadek nie korzystać. Natomiast jeżeli biegły znajduje się w stosunku określonym w art. 78 do oskarżonego, to biegłym być nie może, nawet za zgodą swoją i stron.

[2]) Przepis art. 97 § 2 przewiduje wyłączenie biegłego; może ono nastąpić zarówno z urzędu, jak i na wniosek strony — z powodów, kwestionujących bezstronność biegłego.

Ocena okoliczności, które doszły do wiadomości sądu, lub zostały przedstawione przez stronę, jako mogące osłabić zaufanie do danego biegłego, zależy od swobodnego uznania sądu (art. 11). Zgłoszenie wniosku wzgl. sprzeciwu przez stronę nie jest ograniczone żadnym terminem. Zgłoszenie późne, mimo że strona mogła z nim wcześniej wystąpić, może w danych warunkach ewentualnie wskazywać, że powody wyłączenia nie zachodzą, a strona występuje ze zgłoszeniem tylko dla przewleczenia sprawy, lub w nadziei, że inny biegły wydałby orzeczenie dla niej korzystniejsze. Sąd zatem w takim wypadku rozważy, czy istotnie uzasadnione byłoby wezwanie innego biegłego.

Art. 98.

§ 1. Jeżeli zachodzi podejrzenie zadania gwałtownej śmierci, zarządza się otwarcie zwłok przez lekarza.

§ 2. Do otwarcia zwłok należy, w miarę możności, prócz biegłego zawezwać również lekarza, który ostatnio udzielał pomocy zmarłemu.

Określenie „podejrzenie zadania gwałtownej śmierci" oznacza wypadki, w których zachodzi podejrzenie, że śmierć wynikła wskutek przestępstwa. „Gwałtowna śmierć" zachodzi zatem np. i w przypadku otrucia, tak że i w tych wypadkach zarządza się otwarcie zwłok przez lekarza. Postanowienie art. 99 nie wyklucza tego, lecz nakazuje przeprowadzenie badań wnętrzności i t. d.

W wypadkach gwałtownej śmierci oględziny zwłok i otwarcie ich przez lekarza, oraz jaknajdokładniejsze spisanie protokołu z przebiegu tych czynności są rzeczą niezmiernej wagi. Często bowiem decydujące znaczenie dla sprawy mają dokonane przy tym przez biegłego stwierdzenia (zmiany wewnętrzne i zewnętrzne, określenie ich przyczyn, kierunek rany wewnątrz ciała, jej kształt, określenie na tej podstawie, jakim narzędziem rana została zadana i t. d.).

Zawezwanie do otwarcia zwłok również lekarza, który ostatnio udzielał pomocy zmarłemu, uzasadnione jest tym, że lekarz ten może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy przez udzielenie informacyj o zjawiskach, zauważonych za życia zmarłego. Natomiast ustawa nie przewiduje, by ten właśnie lekarz miał być wzywany jako biegły do otwarcia zwłok. Przeciwnie z ujęcia § 2 art. 98 należy wnioskować, że powyższego lekarza nie należy wzywać do otwarcia zwłok, jako biegłego, a tylko należy go wezwać prócz innego lekarza — celem udzielania wyżej wspomnianych informacyj. Tłómaczy się to tym, że lekarz, który ostatnio udzielał pomocy zmarłemu, mógłby być ewent. interesowany osobiście w wynikach oględzin (np. otrucie wskutek zażycia przepisanego silnego narkotyku, śmierć wskutek wadliwego leczenia i t. p.).

W sądownictwie powszechnym obowiązuje w zakresie oględzin zwłok rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości i Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15 lipca 1929 r., ogłoszone w Dz. Urzędowym Ministerstwa Sprawiedliwości z 1929 r. Nr. 14. Jakkolwiek ma ono zastosowanie w sądach powszechnych, to jednakowoż powinno ono być z natury rzeczy odpowiednio stosowane i w sądach wojskowych. Zob. powyższe rozporządzenie umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza.

O ileby zachodziła potrzeba ekshumacji zwłok, to kwestię tę normuje art. 12 ustawy z dnia 17 marca 1932 r. o chowaniu zmarłych i stwierdzaniu przyczyny zgonu (Dz. U. R. P. Nr. 35 poz. 359) przewidujące między innymi także ekshumację zwłok „na zarządzenie władzy sądowej w trybie przewidzianym przez prawo". Wedle § 41 rozporządzenia wykonawczego do powyższej ustawy z dnia 30 listopada 1933 r. (Dz. U. R. P. z roku 1934 Nr. 13 poz. 103) ekshumacja zwłok i ich szczątków powinna się odbywać w porze chłodnej, o ile możności we wczesnych godzinach rannych. Przy ekshumacji mogą być obecne tylko osoby urzędowe i bezpośrednio zainteresowane. O zamierzonej ekshumacji powinna być zawiadomiona właściwa władza wyznaniowa.

Art. 99.

§ 1. Jeżeli zachodzi podejrzenie śmierci z otrucia, należy przez chemika lub odpowiedni urząd albo zakład dokonać zbadania wnętrzności i innych przedmiotów, mogących mieć związek z otruciem.

§ 2. Do badania należy w razie potrzeby zawezwać również lekarza.

Zob. uw. do art. 98.

Art. 100.

§ 1. Jeżeli zachodzi potrzeba zbadania stanu umysłowego oskarżonego, sąd wzywa przynajmniej dwóch lekarzy, w miarę możności psychiatrów [1]).

§ 2. Biegli mogą żądać oddania oskarżonego pod obserwację w zakładzie leczniczym.

§ 3. Potrzebę, czas trwania oraz miejsce obserwacji określa sąd. Obserwacja powinna trwać nie dłużej, niż sześć tygodni. W przypadkach wyjątkowych sąd może na wniosek biegłych przedłużyć ten termin na czas ściśle określony.

§ 4. Na postanowienie, nakazujące obserwację w zakładzie leczniczym, służy zażalenie.

§ 5. Jeżeli karalność czynu oskarżonego zależy od ustalenia stanu umysłowego pokrzywdzonego, to przepis § 1 stosuje się również do pokrzywdzonego [2]).

[1]) Wedle art. 206 lit. d zbadanie stanu umysłowego podejrzanego już w toku dochodzenia może przeprowadzić wyłącznie sąd. Zbadanie stanu umysłowego musi być przeprowadzone przynajmniej przez dwóch lekarzy, przeprowadzenie tego badania tylko przez jednego lekarza mogłoby stanowić przyczynę rewizyjną z art. 355 § 1 lit. a).

Wedle art. 61 oskarżony już w toku śledztwa, oraz w toku dochodzenia prowadzonego bezpośrednio przez prokuratora wojskowego musi mieć obrońcę wojskowego, jeżeli zachodzi uzasadniona wątpliwość co do poczytalności oskarżonego.

[2]) Karalność czynu oskarżonego może zależeć od ustalenia stanu psychicznego pokrzywdzonego np. w sprawach o przestępstwo z art. 235 § 1 lit. b) k. k. tj. o spowodowanie trwałej choroby psychicznej.

Do pokrzywdzonego stosuje się tylko przepis art. 100 § 1 (badanie przez lekarzy), nie zaś również przepisy § 2 — 4, pokrzywdzonego zatem nie oddaje się na obserwację w zakładzie leczniczym.

Art. 101.

§ 1. Jeżeli zachodzi potrzeba wyjaśnienia okoliczności, której ocena wymaga znajomości sztuki dowodzenia lub wyższej sztuki wojennej albo pewnej szczególnej umiejętności wojskowej, sąd zwraca się o opinię do komisji wojskowo-naukowej.

§ 2. Organizację oraz tryb postępowania komisji wojskowo-naukowej określa rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych.

Organizacja i tryb postępowania komisji wojskowo-naukowej zostały unormowane rozporządzeniem Ministra Spraw Wojskowych z dnia ..... 1936 r. o komisji wojskowo-naukowej w wojskowym postępowaniu karnym (Dz. U. R. P. Nr .... poz. .....), którego brzmienie jest następujące:

§ 1.

Zadaniem komisji wojskowo-naukowej jest wydawanie opinii na żądanie sądów wojskowych (wojennych) lub prokuratorów wojskowych, jeżeli w toku postępowania karnego zachodzi potrzeba wyjaśnienia kwestii, której ocena wymaga znajomości sztuki dowodzenia lub wyższej sztuki wojennej, albo też pewnej szczególnej umiejętności wojskowej.

§ 2.

Komisja wojskowo-naukowa składa się z przewodniczącego w stopniu co najmniej generała brygady (kontradmirała) oraz dwuch członków w stopniu generała (admirała) lub pułkownika (komandora).

§ 3.

Przewodniczącego i członków komisji wyznacza każdorazowo:

a) w czasie pokoju Generalny Inspektor Sił Zbrojnych z pośród oficerów Generalnego Inspektoratu Sił Zbrojnych, Kierownictwa Marynarki Wojennej, Sztabu Głównego lub innych wyższych dowództw wojskowych;

b) w czasie wojny — Naczelny Wódz, — z pośród oficerów, podporządkowanych mu służbowo.

§ 4.

(1) Wyznaczenie komisji następuje na wniosek sądu wojskowego (wojennego) lub prokuratora wojskowego.

(2) Wniosek powinien zawierać określenie zarzuconego czynu przestępnego, oraz pytania, na które komisja ma udzielić odpowiedzi.

§ 5.

W razie potrzeby może komisja wojskowo-naukowa zwrócić się do sądu wojskowego (prokuratora wojskowego) o udzielenie jej do przejrzenia akt sprawy, lub też o udzielenie jej z akt albo za pomocą przesłuchania świadków tych wyjaśnień, które uważa za potrzebne do wydania opinii.

§ 6.

(1) Posiedzenia komisji wojskowo-naukowej zwołuje jej przewodniczący.

(2) Obrady komisji wojskowo-naukowej są tajne.

(3) Opinie oraz powzięte przed jej wydaniem inne postanowienia komisji zapadają większością głosów. Przy równości głosów rozstrzyga zdanie przewodniczącego.

(4) Z obrad komisji i głosowania spisuje wyznaczony przez przewodniczącego członek komisji, krótki protokół.

§ 7.

Opinię wydaje komisja wojskowo-naukowa na piśmie; powinna być ona uzasadniona; podpisują ją: przewodniczący i członkowie komisji.

§ 8.

Opinia wydana przez komisję wojskowo-naukową ma moc dowodową opinii wydanej przez biegłych.

§ 9.

(1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1937 r.

(2) Z dniem tym traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dnia 10 listopada 1924 r. o utworzeniu Komisji wojenno-naukowej (Dz. U. R. P. Nr 99 poz. 920).

Art. 102.

Biegły składa sądowi ustnie lub pisemnie dokładne sprawozdanie ze swoich spostrzeżeń oraz opartą na nich opinię.

Biegły obowiązany jest podać dokładne sprawozdanie ze swoich spostrzeżeń i opartą na nich opinię tj. szczegółowe przesłanki faktyczne i wynikające z nich wnioski. Formy w jakiej biegły wydaje powyższe swoje orzeczenie ustawa wiążąco nie określa. Orzeczenie biegłego może być więc ustne lub pisemne. Ustne orzeczenie wpisuje się do protokołu.

Po złożeniu orzeczenia przez biegłego sąd, a następnie strony mogą mu zadawać pytania (art. 87 § 1 w związku z art. 111 § 1).

Podczas rozprawy głównej biegli pozostają w czasie przewodu sądowego na sali, o ile sąd uzna to za potrzebne (art. 275 § 2).

Orzeczenie biegłych ulega swobodnej ocenie sądu orzekającego. Zob. art. 11 i uw. do tegoż artykułu.

Co do sprzeczności lub niejasności orzeczenia biegłych zob. art. 107.

Art. 103.

§ 1. Biegły składa przysięgę według roty następującej:

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszechwiedzącemu, że powierzone mi obowiązki biegłego wykonam z całą sumiennością i bezstronnością. Tak mi, Panie Boże, dopomóż“ [1]).

§ 2. Biegły sądowy składa przysięgę tylko przy objęciu stanowiska, a w poszczególnych sprawach powołuje się na nią [2]).

[1]) Podobnie jak świadek składa przysięgę przed zeznaniem (art. 83), tak i biegły, jak to wynika z roty przysięgi, składa ją przed rozpoczęciem swych czynności.

[2]) Co do biegłych sądowych zob. uw. do art. 96.

Art. 104.

§ 1. Biegli mogą za zgodą sądu przeglądać akta sprawy w całości lub w części oraz zadawać oskarżonemu i świadkom pytania, potrzebne do ustalenia opinii.

§ 2. Biegłym należy okazać dowody rzeczowe dotyczące spraw, w których mają wydać opinię.

Ocena, czy biegłym należy zezwolić na przeglądanie akt sprawy w całości, czy też w części, należy do sądu i zależna jest od tego, czy całość akt, czy tylko część ich potrzebna jest do wydania orzeczenia.

Art. 105.

Sąd kieruje badaniem dokonywanym przez biegłych, a jeżeli warunki badania tego wymagają, może wyznaczyć biegłym termin do złożenia opinii oraz wydać im za pokwitowaniem przedmioty, ulegające badaniu.

Kierowanie przez sąd badaniem dokonywanym przez biegłych polega na tym, że sąd zadaje biegłym pytania, które mają oni rozstrzygnąć, decyduje o granicach badania, o przedmiotach, jakie mają do ekspertyzy otrzymać, może zakreślić termin do wydania orzeczenia i zdecydować, czy ma ono być złożone na piśmie, czy podane do protokołu. Sąd może też zarządzić ponowne przesłuchanie biegłych, lub wezwanie innych w razie niejasności lub sprzeczności ich orzeczenia.

Art. 106.

Jeżeli przedmiot badania może ulec zniszczeniu lub zmianie przy badaniu, należy w miarę możności pozostawić część tego przedmiotu w przechowaniu sądowym.

Postanowienie art. 106 jest konieczne celem umożliwienia uzupełnienia lub ponowienia ekspertyzy przez tych samych, lub innych biegłych np. w wypadku przewidzianym w art. 107.

Art. 107.

Jeżeli opinia biegłych jest niejasna lub sprzeczna, sąd może zarządzić ponowne przesłuchanie tych samych biegłych lub wezwać innych.

Sąd nie ma obowiązku ponawiania ekspertyzy i jedynie zależnie od swojej swobodnej oceny (art. 11) albo uzna orzeczenie biegłych za wystarczające, albo wezwie ich ponownie i zażąda usunięcia niejasności lub sprzeczności, bądź też — o ile biegli niejasności lub sprzeczności nie zdołają usunąć, wezwie innych biegłych.

Art. 107 używa określenia „ponowne" a nie „powtórne" przesłuchanie — z czego wynika, że ponawianie przesłuchania może nastąpić nawet kilkakrotnie, dopóki sąd nie uzyska od biegłych opinii, wystarczającej do wyrobienia sobie przez sąd zdania o tych faktach, dla których fachowej oceny biegli zostali powołani.

O ile sąd przyjmuje niejasną lub sprzeczną opinię biegłych za wystarczającą, albo też na podstawie swobodnej oceny dowodów (art. 11) nie podzieli zapatrywania biegłych — będzie musiał w uzasadnieniu wyroku dokładnie wyjaśnić i umotywować to swoje stanowisko (art. 316 § 1 lit. a).

Art. 108.

Zamiast wzywania biegłych lub niezależnie od ich wezwania, sąd może zasięgnąć opinii odpowiedniego urzędu lub zakładu.

Określenie „odpowiedniego urzędu lub zakładu" wskazuje że urząd lub zakład, do którego sąd może się zwrócić, musi obejmować swoją kompetencją wzgl. swoim zakresem działania te sprawy, które wymagają „wiadomości specjalnych" (art. 95), potrzebnych sądowi do wydania orzeczenia. A zatem sąd może zwrócić się o wydanie potrzebnej mu fachowej opinii np. w sprawie o nielegalną uprawę tytoniu — do Dyrekcji Monopolu Tytoniowego, w sprawie o otrucie — do Państwowego Instytutu Chemicznego i t. p. Zob. art. 109.

Zob. rozp. Min. Sprawiedliwości z dnia 25 listopada 1929 r. o utworzeniu Instytutu ekspertyz sądowych (ogłoszone w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Sprawiedl. Nr. 23 poz. 19) wedle którego instytut powołany jest do wydawania w postępowaniu karnym opinii w zakresie skomplikowanych badań: mikrotograficznych, fotograficznych, spektrograficznych i toksykologicznych. Wedle § 4 tegoż rozporządzenia opinie instytutu mają charakter opinii składanych przez biegłych sądowych.

Art. 109.

§ 1. W sprawach o podrabianie polskich pieniędzy i znaków obiegowych sąd zasięga opinii urzędu lub zakładu, powołanego do drukowania banknotów lub bicia monet.

§ 2. W sprawach o podrabianie pieniędzy i znaków obiegowych obcych sąd, w razie potrzeby, zasięga za pośrednictwem Ministra Spraw Wojskowych opinii właściwego urzędu lub zakładu zagranicznego.

Urzędem powołanym do drukowania pieniędzy papierowych (biletów bankowych) jest Bank Polski w Warszawie, zaś powołanym do bicia monet jest Mennica Państwowa w Warszawie.

W związku z tym rozporządzenie Ministra Skarbu z 23 marca 1932 r. o wymianie uszkodzonych i zatrzymywaniu fałszywych znaków pieniężnych (Dz. U. R. P. Nr. 46 poz. 440) postanawia (§ 11), że instytucjami właściwymi do wydawania opinij co do prawdziwości znaków pieniężnych są: dla biletów bankowych — Bank Polski (Oddział Ekspertyz), dla monet — Mennica Państwowa.

Art. 110.

§ 1. Sąd wzywa odpowiedniego tłumacza, jeżeli zachodzi potrzeba:

a) przesłuchania głuchego lub niemego, z którym sąd nie może porozumieć się bezpośrednio;

b) przesłuchania osoby, nie mówiącej językiem zrozumiałym dla sądu;

c) przekładu pisma, sporządzonego w obcym języku [1]).

§ 2. Tłumacz składa przysięgę według roty następującej:

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszechwiedzącemu, że powierzone mi obowiązki tłumacza wykonam z całą sumiennością. Tak mi, Panie Boże, dopomóż".

§ 3. Do tłumaczów stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące biegłych [2]).

[1]) Tłumacze stanowią osobną kategorię biegłych, o której kodeks specjalnie wspomina w art. 110. Zadaniem tłómacza jest umożliwić sądowi przesłuchanie osób wymienionych pod lit. a), b), lub przeprowadzenie dowodu z odczytania dokumentu sporządzonego w obcym języku. Sąd nie jest obowiązany do wzywania tłumacza, jeżeli może bez jego pomocy porozumieć się z daną osobą, lub sam odczytać dany dokument i zrozumieć dokładnie jego treść w wypadku gdy np. sędzia lub asesor zna obcy język, w którym dokument jest sporządzony, albo w którym zeznaje świadek, nie znający języka polskiego. Należy przyjąć, że w wypadku takim sąd może nie wzywać tłómacza mimo że strona danego obcego języka nie zna, musi jednak w każdym razie podać stronie dokładnie, co np. dany świadek zeznaje, lub co dany dokument zawiera. Że ustawa nie wymaga wezwania tłumacza ze względu na stronę, lecz jedynie ze względu na sąd — wynika ze stylizacji art. 110, w którym mowa jest o osobie, z którą „sąd nie może porozumieć się bezpośrednio" ,oraz o osobie nie mówiącej językiem zrozumiałym „dla sądu".

Używanie w sądzie obcego języka ogranicza się tylko do wypadków wymienionych w art. 110, poza tymi wypadkami używanie obcego języka w sądzie wojskowym jest niedopuszczalne ze względu na przepis art. 18 u. s. w., wedle którego językiem urzędowym w sądach wojskowych jest wyłącznie język polski.

[2]) Zob. art. 111 § 1.

Art. 111.

§ 1. Przepisy art. 71, 81, 83 § 2, 3, art. 84 § 1, art. 86, 87 i art. 89 do 93 stosuje się odpowiednio do biegłych i tłumaczów [1]).

§ 2. Przymusowe sprowadzenie biegłych i tłumaczów należy stosować tylko w przypadkach wyjątkowych [2]).

[1]) Do biegłych i do tłumaczów mają zatem zastosowanie:

przepisy o obowiązku stawienia się przed sądem na wezwanie (art. 71),

o odebraniu danych osobistych przed zeznaniem (art. 81),

o sposobie składania przysięgi (art. 83 § 2, 3 art. 84 § 1) i zapewnienia zamiast przysięgi (art. 86),

o sposobie składania zeznania i o zadawaniu pytań przez strony (art. 87) oraz

o rygorach na wypadek niestawiennictwa, lub odmowy zeznań albo złożenia przysięgi (art. 89 — 93).

[2]) Wprawdzie wedle art. 111 § 1 do biegłych i tłumaczów ma zastosowanie przepis art. 89 przewidujący przymusowe dostawienie w razie niestawiennictwa, to jednak wedle art. 111 § 2 zarządzać przymusowe dostawienie należy tylko w wypadkach wyjątkowych. Gdy bowiem świadek powinien być w razie niestawiennictwa zasadniczo dostawiony, zeznania jego bowiem z reguły nie dadzą się zastąpić zeznaniami innego świadka, — to przeciwnie biegłego lub tłumacza prawie zawsze można zastąpić przez innego, — lepiej więc nie sprowadzać go przymusowo i nie mieć do czynienia z biegłym lub tłumaczem opornym albo niechętnym. Nie wyklucza to naturalnie nałożenia na niego kary za niestawiennictwo oraz kosztów udaremnionej rozprawy.

Natomiast biegły lub tłumacz powinien być przymusowo dostawiony wówczas, gdy wyjątkowe okoliczności tego wymagają, a więc gdy np. w danej miejscowości niema innego biegłego z danej dziedziny, lub niema innego tłumacza w zakresie danego języka obcego.

ROZDZIAŁ III.

REWIZJA I ZATRZYMANIE RZECZY.

Art. 112.

§ 1. U osób podlegających sądownictwu wojskowemu [1]), podejrzanych o popełnienie przestępstwa [2]), wolno dokonywać rewizji osobistej lub domowej [3]) celem ich ujęcia, wykrycia dowodów winy albo przedmiotów, uzyskanych przez przestępstwo lub ulegających przepadkowi [4]).

§ 2. U innych osób lub w innych miejscach wolno dokonywać rewizji tylko wtedy, jeżeli zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że się tam znajdują: osoba podejrzana o przestępstwo podlegająca sądownictwu wojskowemu, albo przedmioty, stanowiące dowód przestępstwa, uzyskane przez przestępstwo takiej osoby lub ulegające przepadkowi [5]).

§ 3. Ograniczenia wymienione w § 2 nie mają zastosowania w obrębie wspólnych kwater wojskowych i innych pomieszczeń wojska lub marynarki wojennej albo też w miejscu, w którym przestępstwo popełniono lub podejrzanego ujęto, albo w którym podejrzany schronił się wskutek pościgu [6]).

[1]) Co do osób podlegających sądownictwu wojskowemu zob. art. 2 — 4 u. s. w.

[2]) Przepis art. 68 ust. 2 i 3 ustawy konstytucyjnej postanawia że poręcza się nietykalność mieszkania, oraz że ustawy określą warunki, w jakich może być dokonana rewizja osobista lub domowa, albo naruszona tajemnica korespondencji. Art. 112 i nast. niniejszego kodeksu określają właśnie wypadki, w których w postępowaniu karnym rewizja osobista lub domowa może nastąpić, oraz sposób przeprowadzania jej.

Rewizja o której mowa w § 1 art. 112 może być dokonana u osoby „podejrzanej" o popełnienie przestępstwa tj. zarówno u sprawcy, podżegacza, pomocnika i t. p., choćby przeciw tym osobom nie wszczęto jeszcze formalnego dochodzenia (art. 51 § 1), — o ile tylko przeciw danej osobie istnieją poszlaki co do popełnienia przez nią przestępstwa.

[3]) Rewizja osobista polega na przeszukaniu danej osoby i jej odzieży, — rewizja domowa polega na przeszukaniu wszelkich pomieszczeń, w których poszukiwana osoba, poszukiwany dowód winy, lub przedmiot może się znajdować. Jeżeli kodeks używa ogólnie określenia „rewizja" rozumieć należy rewizję zarówno osobistą jak i domową.

[4]) Przepis art. 112 traktuje co do dopuszczalności rewizji odmiennie podejrzanego w danej sprawie karnej, od innych osób. Podczas gdy bowiem u podejrzanego można wedle art. 112 § 1 zawsze przeprowadzić rewizję osobistą lub domową w celu w przepisie tym wskazanym, — to u osób innych, nie będących podejrzanymi wolno przeprowadzić rewizję osobistą lub domową tylko wtedy, jeżeli zachodzi „uzasadnione przypuszczenie" określone dokładnie w § 2 art. 112. Tym samym więc nie wolno przeprowadzać u tych osób rewizji bez żadnych faktycznych danych, a tylko na wszelki wypadek, w przypuszczeniu że może rewizja taka przypadkowo da jakiś efekt, lecz wolno ją przeprowadzić tylko wtedy, jeżeli liczenie na skuteczność rewizji da się pewnymi faktami uzasadnić. Muszą więc zachodzić pewne konkretne dane faktyczne, wskazujące na możliwość, że w danym miejscu lub u danej osoby ukrywa się podejrzany, albo znajdują się przedmioty stanowiące dowód przestępstwa, albo uzyskane przez przestępstwo, lub ulegające przepadkowi. Ograniczenia dopuszczalności rewizji, wymienione w § 2 art. 112 wiążą wszystkie władze uprawnione do przeprowadzenia rewizji, a więc zarówno sąd i prokuratora wojskowego, jak i przełożoną władzę wojskową, władze garnizonową i żandarmerię.

[5]) Na podstawie § 2 art. 112 można przeprowadzić rewizję:

a) u osób nie będących podejrzanymi, podlegających sądownictwu wojskowemu lub powszechnemu, jeżeli tylko co do osób tych zachodzą okoliczności wymienione w art. 112 § 2;

b) „w innych miejscach" tj. nie u podejrzanego i nie drogą rewizji osobistej u osób wymienionych pod a), lecz w takich miejscach (pomieszczeniach, lokalach, mieszkaniach, biurach i t. p.) co do których zachodzą okoliczności wymienione w art. 112 § 2.

[6]) Przepis § 3 pozwala na przeprowadzenie rewizji:
w obrębie wspólnych kwater wojskowych,
w obrębie pomieszczeń wojska lub marynarki wojennej,
w miejscu w którym przestępstwo popełniono, lub podejrzanego ujęto albo w którym podejrzany schronił się w czasie pościgu, — bez potrzeby wykazywania „uzasadnionego przypuszczenia" przewidzianego w § 2. a zatem pozwala przeprowadzać rewizję nawet „na wszelki wypadek" tj. w przypuszczeniu, że może rewizja taka przypadkowo da jakiś rezultat.

Co do „wspólnych kwater wojskowych" zob. zał. 1 do ustawy z dn. 15.VII. 1925 r. o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju (Dz. U. R. P. Nr. 97 poz. 681) oraz § 190 przepisu służbowego o administracji nieruchomości sił zbrojnych „Nier. 1".

„Wspólne kwatery wojskowe" są przeciwstawieniem „kwater osobnych" tj. osobnych samoistnych mieszkań przydzielanych osobom wojskowym i funkcjonariuszom cywilnym na stanowiskach etatowych w wojsku. „Wspólne kwatery" otrzymują szeregowcy i podoficerowie z wyjątkiem żonatych podoficerów zawodowych, którym przysługuje prawo do osobnych kwater stałych (art. 10 i 11 wymienionej wyżej ustawy z 15.VII.1925 r.).

Co do określenia „pomieszczeń wojska" to obejmuje ono wszelkie miejsca, w których pomieszczone zostały oddziały wojska (nie poszczególne osoby wojskowe) na podstawie zarządzeń i rozkazów władz wojskowych (np. w wagonach kolejowych w czasie transportu oddziału, na chwilowym miejscu postoju w czasie przemarszu, biwaku i t. p.). Nie obejmuje ono natomiast kwater wojskowych, gdyż tylko „wspólne kwatery wojskowe" wyjęte są z pod ograniczeń wymienionych w § 2 art. 112.

Co do władz i osób uprawnionych do przeprowadzenia rewizji zob. art. 118 i uwagi do tegoż artykułu.

Art. 113.

Rewizji osobistej należy dokonywać w miarę możności za pośrednictwem osoby tej samej płci.

Art. 114.

§ 1. Rewizji domowej w porze nocnej wolno dokonywać tylko:

a) w przypadkach nie cierpiących zwłoki, jeżeli chodzi o przestępstwo, za które ustawa przepisuje karę pozbawienia wolności conajmniej do sześciu miesięcy;

b) w lokalach, otwartych w tej porze dla publiczności;

c) w lokalach, które służą za miejsce schadzek przestępców albo do przechowywania rzeczy pochodzących z przestępstwa, albo do zawodowego uprawiania nierządu lub gier hazardowych.

§ 2. Za porę nocną uważa się czas od godziny dwudziestej pierwszej do siódmej.

§ 3. Rewizję rozpoczętą za dnia można prowadzić nadal mimo nastania pory nocnej.

Z art. 114 wynika zasada, że rewizji domowej wolno dokonywać tylko w dzień z wyjątkiem wypadków wymienionych w § 1 art. 114. Przeprowadzenie rewizji w porze nocnej mimo braku warunków określonych w powyższych przepisach nie ma oczywista żadnego wpływu na ważność rewizji.

Art. 115.

§ 1. Rewizji w pomieszczeniu urzędu państwowego lub samorządowego albo przedsiębiorstwa państwowego dokonywa się po zawiadomieniu przełożonego urzędu lub przedsiębiorstwa albo jego zastępcy [1]).

§ 2. Rewizji w pomieszczeniu, zajętym przez wojsko lub marynarkę wojenną, dokonywa się w obecności przełożonego danej jednostki wojskowej (formacji, zakładu, urzędu) lub wyznaczonego przezeń zastępcy, a w przypadkach nagłych w obecności organu inspekcyjnego (dyżurnego) [2]).

[1]) Wypadki przeprowadzania rewizji przez władze wojskowe w pomieszczeniu urzędu państwowego lub samorządowego mogą zdarzyć się wyjątkowo w razie, gdyby zachodziło uzasadnione przypuszczenie (art. 112 § 2), że w pomieszczeniach tych znajduje się podejrzany podlegający sądownictwu wojskowemu, albo przedmioty wymienione w art. 112 § 2.

[2]) Pojęcie „pomieszczenia, zajętego przez wojsko" obejmuje zarówno kwatery oddziałów wojskowych, jak wszelkie inne faktyczne pomieszczenia na podstawie zarządzeń i rozkazów władz wojskowych. Zob. uw. 6) do art. 112. Nie odnosi się ono jednak do kwater, stanowiących prywatne mieszkania poszczególnych osób wojskowych — do rewizji w mieszkaniach ma bowiem zastosowanie art. 117. Zob. uw. do art. 117.

Art. 116.

Rewizji w biurze lub mieszkaniu osób, korzystających z przywileju zakrajowości, wolno dokonywać tylko za zgodą właściwego przedstawiciela dyplomatycznego.

Co do osób, którym przysługuje przywilej zakrajowości zob. uw. 1) do art. 74. Przedstawicielami dyplomatycznymi są ambasadorowie lub posłowie odnośnych państw.

Do przeprowadzenia rewizji w biurze lub w mieszkaniu osób eksterytorialnych nie wystarcza ani zawiadomienie o zamierzonej rewizji (jak w wypadku z art. 115 § 1), ani nawet obecność dysponującego lokalem (jak w wypadku z art. 115 § 2), ale konieczna jest wyraźna zgoda przedstawiciela dyplomatycznego na przeprowadzenie rewizji.

Przepis art. 116 odnosi się do rewizji tak osobistej, jak i domowej, przeprowadzanej w biurze lub mieszkaniu prywatnym osób eksterytorialnych, obejmuje zatem również rewizję osobistą lub domową osób, którym prawo eksterytorialności nie służy, jeżeli znajdują się one (ewent. mieszkają) w biurze lub mieszkaniu osób eksterytorialnych.

Art. 117.

§ 1. Osobę, u której rewizja ma się odbyć, zawiadamia się o celu rewizji i wzywa się do obecności przy niej [1]).

§ 2. Jeżeli gospodarza lokalu niema na miejscu, wzywa się do obecności przy rewizji przynajmniej jednego dorosłego domownika lub sąsiada [2]).

[1]) Cele i warunki rewizji, od których zależy wogóle jej dopuszczalność, wymienione są w art. 112. Osoba, u której rewizja ma się odbyć, po zawiadomieniu jej o celu rewizji ma możność uwolnienia się od rewizji przez wydanie lub wskazanie poszukiwanej osoby lub przedmiotu. Zawiadomienie o celu rewizji i wezwanie do obecności przy niej powinno być uwidocznione w protokóle rewizji (art. 181 lit. b i art. 187 § 1 lit. c).

[2]) Wezwanie jako świadka rewizji domownika lub sąsiada odnosi się z natury rzeczy do wypadków rewizji osobistej lub domowej, przeprowadzanej w mieszkaniu, — nie odnosi się zaś do tych wypadków, w których ustawa inaczej unormowała sposób przeprowadzania rewizji tj. do wypadku rewizji w pomieszczeniu zajętym przez wojsko (art. 115 § 2) oraz rewizji w mieszkaniu osób eksterytorialnych (art. 116). Ponieważ kwatery osobne przydzielone na mieszkania dla poszczególnych osób wojskowych (nie kwatery wspólne, przeznaczone do zakwaterowania oddziałów) są niewątpliwie „mieszkaniami" stosują się i do nich postanowienia art. 117.

Art. 118.

§ 1. Jeżeli przeprowadzający rewizję nie jest sędzią, powinien okazać osobie, u której rewizja ma się odbyć, polecenie sądowe [1]).

§ 2. W przypadkach nie cierpiących zwłoki, jeżeli polecenie sądowe nie mogło być wydane przed rewizją, należy zwrócić się do sądu o zatwierdzenie rewizji i doręczyć je w ciągu czterdziestu ośmiu godzin po odbyciu rewizji osobie, u której ją przeprowadzono [2]).

[1]) Zasadniczo rewizję powinien przeprowadzać sędzia. Ponieważ jednak nie zawsze jest to możliwe, przeto art. 118 normuje te wyjątkowe wypadki, w których nie sędzia, lecz inna uprawniona do tego władza lub organ przeprowadza rewizję. Władze wzgl. organa uprawnione do przeprowadzania rewizji w zastępstwie sędziego wymienione są w art. 208.

Art. 118 rozróżnia w związku z tym trzy możliwości:

a) przeprowadzenie rewizji przez sędziego wojskowego,

b) przeprowadzenie rewizji przez inne władze wzgl. organa na polecenie sędziego wojskowego,

c) przeprowadzenie rewizji bez polecenia sądowego.

A. Rewizja przez sędziego wojskowego.

Co do wypadków w których rewizję przeprowadza sędzia, to w toku dochodzenia (art. 207 § 1 lit. a) przeprowadza ją zasadniczo sędzia wojskowy względnie sędzia sądu powszechnego na wniosek prowadzącego dochodzenie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki nawet z urzędu (art. 207 § 3). W toku śledztwa przeprowadza rewizję zasadniczo wojskowy sędzia śledczy (art. 218 § 1), lub wezwany w drodze pomocy sądowej sędzia wojskowy lub powszechny (art. 220).

B. Rewizja na polecenie sędziego wojskowego.

Co do wypadków w których rewizję przeprowadza nie sędzia, lecz inne władze lub organa na polecenie sądowe, to ustawa nie określa w jakich wypadkach to następuje. Ponieważ wedle art. 207 lit. a) w toku dochodzenia sędzia wojskowy sam przeprowadza rewizję, a jeżeli go niema na miejscu, a zachodzi niebezpieczeństwo zwłoki, to przeprowadzają ją w zastępstwie sędziego prokurator wojskowy, albo żandarmeria, albo prokurator cywilny lub policja państwowa (art. 208) — przeto w toku dochodzenia władze te zasadniczo nie przeprowadzają rewizji na polecenie sądu, skoro w warunkach art. 208 i bez takiego polecenia mogą ją przeprowadzić.

Wynika z tego zatem, że przepis art. 118 § 1 odnieść należy tylko do śledztwa i do takich tylko wypadków, w których wojskowy sędzia śledczy nie może sam przeprowadzić rewizji. W tych zatem przypadkach sędzia może wydać polecenie przeprowadzenia rewizji żandarmerii lub policji państwowej (art. 9).

Przeprowadzający rewizję obowiązany jest okazać polecenie sądowe osobie, u której rewizja ma się odbyć — kodeks nie przewiduje jednak, by polecenie to wzgl. postanowienie o rewizji miało być tej osobie doręczone.

Z brzmienia art. 118 wynika, że rewizja przeprowadzona na polecenie sądu nie wymaga zatwierdzenia przewidzianego w § 2 art. 118.

C. Rewizja bez polecenia sądowego.

Wypadki przeprowadzenia rewizji bez polecenia sądowego przewiduje art. 208 wówczas gdy sędziego wojskowego nie ma na miejscu, a zwłoka w przeprowadzeniu rewizji groziłaby zanikiem śladów lub dowodów przestępstwa.

Rewizję tą przeprowadzić mogą:

a) prokurator wojskowy, albo żandarmeria, — a w braku ich na miejscu

b) prokurator sądu powszechnego lub policja państwowa,

stosując odpowiednio przepisy, przewidziane dla czynności sądowych. Protokoły spisane z przeprowadzenia takich rewizyj z zachowaniem formalności przewidzianych w art. 208 i 209 mają wedle art. 210 moc czynności sądowych, przeto rewizje

przeprowadzone z zachowaniem tych formalności z natury rzeczy nie wymagają zatwierdzenia sądowego, przewidzianego w art. 118 § 2.

Jeżeliby jednak w danych warunkach osoby wymienione wyżej pod a) lub b) nie mogły wyżej wspomnianych formalności zachować, tak że odnośne protokóły wzgl. zapiski nie odpowiadały wymogom przewidzianym dla czynności sądowych, — to w takich wypadkach osoby te przeprowadziwszy rewizję obowiązane są w myśl art. 118 § 2 zwrócić się do sędziego wojskowego o zatwierdzenie rewizji. Zatwierdzenie następuje w drodze postanowienia, które w myśl art. 118 § 2 winno być w ciągu 48 godzin po odbyciu rewizji doręczone osobie, u której rewizję przeprowadzono.

Rewizje w innych przypadkach.

Omówione wyżej przypadki przeprowadzania rewizyj nie dotyczą tych rewizyj, których odrębny tryb normują przepisy szczególne, jak np. ustawa karno-skarbowa, prawo o broni, amunicji i materiałach wybuchowych i t. p.

W szczególności rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27.X.1932 r. zawierające prawo o broni, amunicji i materiałach wybuchowych (Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 807) przewiduje wypadki, w których władze administracji ogólnej, oraz władze wojskowe i wojskowe organa bezpieczeństwa mogą samodzielnie przeprowadzać rewizję osobistą i domową. Mianowicie wedle art. 45 tegoż rozporządzenia, jeżeli powiatowa władza administracji ogólnej ma uzasadnione podejrzenie, że dana osoba posiada lub przechowuje bezprawnie broń, amunicję, lub materiały wybuchowe, władza ta może w celu wykrycia tych przedmiotów zarządzić dokonanie rewizji mieszkania i zabudowań, należących do takiej osoby. Zarządzenie to może dotyczyć także tych mieszkań i zabudowań, w których osoba podejrzana przebywa. Poza tym w razie uzasadnionego podejrzenia, że dana osoba posiada lub nosi bezprawnie broń, amunicję, lub materiały wybuchowe, organa policji państwowej mogą w celu wykrycia tych przedmiotów poddać taką osobę rewizji osobistej. Wszystkie powyższe uprawnienia przysługują co do osób podlegających właściwości sądów wojskowych wojskowym władzom lub wojskowym organom bezpieczeństwa (a więc przełożonej władzy wojskowej podejrzanego, władzom garnizonowym oraz władzom i organom żandarmerii). Jedynie w tych wypadkach, gdy zwłoka grozi niebezpieczeństwem, a na miejscu niema powyższych władz lub organów wojskowych — wolno powiatowej władzy administracji ogólnej wzgl. policji państwowej przeprowadzić rewizję co do osób podlegających sądownictwu wojskowemu (art. 45 ust. 3 powołanego rozporządzenia).

Prócz powyższych przypadków, przewidzianych szczególnymi przepisami prawa władze wojskowe przeprowadzać mogą na podstawie dotyczących przepisów i rozkazów wojskowych przeglądy umundurowania, oraz kontrolę porządku, czystości i t. p., — któreto czynności nie są rewizją w ustawowym tego słowa znaczeniu i nie wymagają rzecz prosta zatwierdzenia sądowego w myśl art. 118 § 2, — faktycznie jednak polegają również na przeszukaniu osób i rzeczy.

Art. 119.

Przedmioty zabrane przy rewizji należy spisać, a na żądanie osoby, od której je odebrano, wydać jej pokwitowanie.

Spisanie przedmiotów zabranych przy rewizji powinno nastąpić w protokóle rewizji, albo w załączniku do tego protokółu. Co do protokółów rewizji zob. art. 181 § 2 lit. b), art. 187, art. 208 § 2, art. 209 i 210. Art. 119 nie wskazuje, które przedmioty zabiera się przy rewizji. Z przepisów art. 120 i 121 wynika, że mogą to być dowody rzeczowe, a więc przedmioty mogące służyć do ustalenia istoty czynu lub do wykrycia sprawcy, oraz przedmioty uzyskane przez przestępstwo lub ulegające przepadkowi.

Art. 120.

§ 1. Przedmioty, mogące służyć do ustalenia istoty czynu lub do wykrycia sprawcy [1]), należy, po dokonaniu oględzin i sporządzeniu dokładnego opisu, wziąć w przechowanie sądowe albo oddać na przechowanie właścicielowi lub innej osobie godnej zaufania z obowiązkiem przedstawienia ich na każde żądanie sądu i z zakazem ich zbycia lub przekształcenia [2]).

§ 2. Dowody rzeczowe należy odpowiednio zabezpieczyć i w miarę możności opieczętować.

[1]) Przepis art. 120 dotyczy przedmiotów, mogących służyć do ustalenia istoty czynu lub do wykrycia sprawcy tj. tzw. dowodów rzeczowych. Przedmiotami takimi mogą być dokumenty, narzędzia przestępstwa, przedmioty noszące na sobie ślady przestępstwa, lub dające w inny sposób pewną wskazówkę co do osoby sprawcy, lub sposobu popełnienia czynu i t. d. Dokładny opis dowodów rzeczowych jest potrzebny na wypadek zaginięcia dowodów rzeczowych, oraz na wypadek zmian (np. chemicznych) jakim mogłyby one ulec.

Zwłaszcza ze względu na zmiany, jakim przedmiot może ulec (np. przy przedmiotach psujących się, ulegających rozkładowi) konieczny jest jaknajdokładniejszy opis dowodu rzeczowego, opis ten bowiem będzie w czasie przewodu sądowego nieraz jedynym, a w każdym razie najpewniejszym dowodem, stwierdzającym stan, w jakim dany przedmiot znajdował się bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa.

Z przebiegu oględzin sądowych, jakim poddane zostały dowody rzeczowe, spisuje się protokół, w którym między innymi powinien być zawarty dokładny opis danych dowodów rzeczowych (zob. art. 181 § 2 lit. c, oraz art. 187) — o ile zaś oględzin nie przeprowadza sąd, lecz np. przełożone dowództwo lub żandarmeria, wówczas powinna ona stwierdzić również pisemnie przebieg oględzin i podać dokładny opis dowodu rzeczowego. Stwierdzenie to w formie zapisków (art. 200) nie będzie miało wprawdzie znaczenia protokolarnego stwierdzenia, będzie jednak stanowiło ważną część akt dochodzenia i będzie mogło przyczynić się do wyjaśnienia sprawy (zob. art. 197).

[2]) Przechowanie sądowe może przedstawiać się w niektórych wypadkach, jako dołączenie dowodu rzeczowego do akt — o ile to ze względu na rodzaj dowodu rzeczowego jest możliwe, np. gdy dowodem rzeczowym jest dokument pisemny, — albo następuje ono w magazynie sądowym. O ile wzięcie dowodu rzeczowego w przechowanie sądowe jest niemożliwe lub utrudnione (np. ze względu na jego rozmiary) oddaje się dowód rzeczowy na przechowanie osobie godnej

zaufania z obowiązkiem przedstawienia tego dowodu rzeczowego sądowi na każde żądanie i z zakazem zbycia lub przekształcenia danego przedmiotu. Osoba, u której przedmiot pozostawiono, powinna powyższe zobowiązanie podpisać, a zobowiązanie to powinno być dołączone do akt sprawy.

Poza tym w przypadkach, w których wzięcie dowodu w przechowanie nie jest możliwe (np. plamy krwi na ścianie, dziura od kuli na drzewie, lub w ścianie) należy prócz dokładnego opisu w protokóle, sporządzić fotografie danego przedmiotu i dołączyć je do akt, — niezależnie od zabezpieczenia dowodu rzeczowego w myśl § 2 art. 120.

[3]) Zabezpieczenie dowodu rzeczowego polegać może na zapobieżeniu w odpowiedni sposób, — o ile jest to możliwe, — zmianom, jakim dowód rzeczowy może ulec (np. przez utrwalenie odcisków palców sprawcy, odłączenie części przedmiotu na której odciski te się znajdują i zachowanie tej części do użytku sądu). Opieczętowanie dowodu rzeczowego ma na celu uniemożliwienie sprawcy lub innej osobie usunięcia lub zamiany dowodu rzeczowego, albo poczynienia w nim zmian.

Art. 121.

§ 1. Jeżeli osoba, mająca u siebie przedmioty, stanowiące dowód przestępstwa, uzyskane przez przestępstwo lub ulegające przepadkowi, odmawia ich wydania, można zarządzić ich odebranie [1]).

§ 2. Jeżeli przedmioty odebrał nie sędzia, to odbierający powinien niezwłocznie zwrócić się do sądu o zatwierdzenie odebrania [2]).

[1]) Odebranie rzeczy nastąpić może po przeprowadzeniu rewizji (zob. art. 119), albo bez przeprowadzenia rewizji, gdy rzecz nie jest ukryta i nie wymaga poszukiwania jej drogą rewizji.

[2]) Podobnie jak w art. 118 przewidziane jest przeprowadzenie rewizji nie przez sędziego, lecz przez inną uprawnioną do tego władzę, lub organ, — tak art. 121 przewiduje odebranie rzeczy (dowodu rzeczowego) również i nie przez sędziego postanawiając, że w wypadku takim odbierający powinien niezwłocznie zwrócić się do sądu o zatwierdzenie odebrania. Przeciwnie niż w art. 118, nie oznacza art. 121 dokładnie terminu, w jakim powinno nastąpić zatwierdzenie wzgl. zawiadomienie o zatwierdzeniu, wskazując tylko, że odbierający ma się zwrócić do sądu niezwłocznie o zatwierdzenie odebrania rzeczy. Jeżeliby sąd zatwierdzenia odmówił, okazałoby się, że odebranie było niedopuszczalne i rzecz musiałaby być zwróconą osobie, której ją odebrano.

Uprawnionymi do odebrania rzeczy, są te same osoby, które uprawnione są do przeprowadzenia rewizji. Zob. uw. do art. 118. Wynika to stąd, że z reguły odebranie rzeczy nastąpi właśnie podczas rewizji wzgl. po jej przeprowadzeniu, ponadto zaś do rewizji i do odebrania rzeczy stosują oni te same postanowienia kodeksu przewidujące, kto może przeprowadzać poszczególne czynności w toku dochodzeń wzgl. śledztwa.

Jeżeli posiadacz rzeczy wydał ją dobrowolnie, a więc nie odmówił wydania i nie spowodował tem odebrania jej — zatwierdzenie sądowe jest zbędne.

Art. 122.

§ 1. Osobę, podlegającą sądownictwu wojskowemu [1]), która odmówiła wydania rzeczy następnie u niej znalezionych, sąd skazuje na areszt do dwóch tygodni [2]).

§ 2. Jeżeli osoba, podlegająca sądownictwu wojskowemu, której udowodniono, że posiada u siebie przedmioty wymienione w art. 121, odmówiła ich wydania, a drogą rewizji nie można ich odnaleźć, to sąd wojskowy może zarządzić niezwłoczne aresztowanie tej osoby na czas do dwóch tygodni, a w razie ponownej odmowy — na czas do jednego miesiąca. Areszt uchyla się, jeżeli przedmioty wydano, odnaleziono je, albo jeżeli sprawę w danej instancji ukończono [3]).

§ 3. Jeżeli warunki, wymienione w § 1 lub § 2, istnieją co do osoby, nie podlegającej sądownictwu wojskowemu, wówczas sąd wojskowy zwraca się do sądu grodzkiego miejsca zamieszkania lub pobytu danej osoby o ukaranie jej; sąd grodzki ma postąpić tak, jakby odmówienie wydania nastąpiło wobec tego sądu [4]).

§ 4. Przepisu artykułu niniejszego nie stosuje się do tego, kto bądź sam jest podejrzany o dane przestępstwo, bądź może zwolnić się od składania zeznań [5]).

§ 5. Na postanowienia sądu, wydane na zasadzie artykułu niniejszego, służy zażalenie.

[1]) Co do osób podlegających sądownictwu wojskowemu zob. art. 2 — 4 u. s. w.

[2]) Kara przewidziana w § 1 art. 122 ma charakter kary porządkowej — wymierzenie jej następuje w formie postanowienia (§ 5 art. 122). Warunkiem, od którego zależy możność wymierzenia przez sędziego wojskowego powyższej kary jest, by:

a) dana osoba „odmówiła" wydania rzeczy, a więc wyraźnie lub w sposób dorozumiany na wezwanie, by rzecz wydała, — oświadczyła, że rzeczy nie wyda,

b) by po tej odmowie rzecz została u tej właśnie osoby (a więc w jej dzierżeniu) „znaleziona" — z czego wynika, że przedtem dokładne miejsce znajdowania się tej rzeczy nie było znane władzy wzgl. organowi żądającemu wydania rzeczy. „Znalezienie" rzeczy może nastąpić drogą rewizji, albo w inny sposób (np. przypadkowo, przez wskazanie miejsca znajdowania się rzeczy przez osobę trzecią i t. p.).

[3]) Warunkiem, od którego zależy możność zastosowania środków przymusowych przewidzianych w art. 122 § 2 jest, by:

a) było „udowodnione", że dana osoba posiada u siebie (tj. ma w swym dzierżeniu) przedmioty poszukiwane, a zatem by posiadanie tych przedmiotów było bezsporne, albo też zostało wykazane w sposób, który sąd uznał za wystarczający,

b) dana osoba „odmówiła“ wydania rzeczy, a więc wyraźnie lub w sposób dorozumiany na wezwanie, by rzecz wydała — oświadczyła, że rzeczy nie wyda,

c) by rzecz w drodze rewizji nie mogła być odnaleziona.

W porównaniu z przepisem art. 122 § 1, który przewiduje karę za odmowę wydania rzeczy następnie u danej osoby znalezionej, — przewiduje art. 122 § 2 środek przymusowy mający na celu skłonienie posiadacza do wydania rzeczy, którą on posiada i nie chce wydać, a której drogą rewizji nie można odnaleźć. Że sankcja przewidziana w art. 122 § 2 nie jest karą, lecz tylko środkiem przymusowym — wynika stąd iż wymierzony areszt uchyla się w razie wydania lub odnalezienia rzeczy albo ukończenia sprawy w danej instancji.

Postanowienia przewidziane w art. 122 § 1 i 2 wydaje wojskowy sędzia śledczy w toku śledztwa, w toku dochodzenia zaś prowadzący dochodzenie zwraca się do właściwego sądu o wydanie odnośnego postanowienia.

[4]) Sąd grodzki stosuje w danym wypadku kary przewidziane w art. 154 § 1 — 3 k. p. k.

[5]) U podejrzanego (oskarżonego) i innych osób, bez względu na ich stosunek do podejrzanego, można przeprowadzić rewizję (art. 112), można też zarządzić odebranie im dowodów rzeczowych, przedmiotów uzyskanych przez przestępstwo, lub ulegających przepadkowi (art. 121). Natomiast na osobę, która jest podejrzana o dane przestępstwo (tj. na oskarżonego wzgl. podejrzanego), ani na osoby, które miałyby prawo zwolnić się od składania zeznań, nie mogą być nałożone kary, wzgl. środki przymusowe przewidziane w § 1 — 3 art. 122. Osoby mogące zwolnić się od składania zeznań wymienione są w art. 78. Ponieważ § 4 art. 122 wyklucza stosowanie sankcyj w artykule tym wymienionych, prócz podejrzanego o dane przestępstwo, tylko co do osób, które mogą się zwolnić od składania zeznań, a przepis § 4 art. 122, jako przepis szczególny, nie może być interpretowany rozszerzająco, — przeto przyjąć należy, że wykluczenie od stosowania powyższych sankcyj odnosi się tylko do podejrzanego oraz do osób wymienionych w art. 78, mogących odmówić zeznań, a więc od nich się zwolnić, — nie obejmuje natomiast osób wymienionych w art. 75, 76 i 77.

Art. 123.

§ 1. Jeżeli jednostka wojskowa (formacja, zakład, urząd) albo też urząd, zakład lub przedsiębiorstwo państwowe, od których sąd zażądał przedmiotu lub dokumentu, odmawiają ich wydania, sąd może zwrócić się do władzy naczelnej odnośnego działu zarządu państwowego o polecenie wydania przedmiotu lub dokumentu.

§ 2. Wydania wolno odmówić jedynie wtedy, gdyby wydanie lub ujawnienie wyrządzić mogło poważną szkodę Państwu.

Określenia: „urząd“ i „zakład“ obejmują zarówno urzędy i zakłady państwowe, jak i samorządowe.

Art. 124.

§ 1. Korespondencję i inne papiery, znalezione przy rewizji, można przeglądać bez zgody osoby, u której je znaleziono.

§ 2. Jeżeli u osoby niepodejrzanej o popełnienie przestępstwa (art. 112 § 2) dokonywa rewizji nie sędzia i nie prokurator wojskowy, a zachodzi potrzeba przejrzenia takiej korespondencji lub papierów mimo sprzeciwu osoby, u której je znaleziono, należy nie przeglądając opieczętować je i przesłać do sądu lub do prokuratora wojskowego. Osoba, od której papiery odebrano, może je opieczętować własną pieczęcią.

Art. 124 normuje kwestję przeglądania korespondencji i innych papierów znalezionych przy rewizji w ten sposób, że:

a) bez zgody osoby, u której je znaleziono, może przeglądanie przeprowadzać zawsze sędzia lub prokurator, przeprowadzający rewizję, zaś inne władze (policja, żandarmeria) wtedy tylko jeżeli rewizję przeprowadzono u osoby podejrzanej o popełnienie danego przestępstwa,

b) zgoda osoby, u której korespondencję lub papiery znaleziono, na przeglądnięcie ich jest konieczną, jeżeli znaleziono je nie u osoby podejrzanej o dane przestępstwo, a rewizję przeprowadziła żandarmeria lub policja.

Po opięczetowaniu i przesłaniu do sądu wzgl. prokuratora korespondencji (papierów) sąd wzgl. prokurator rozpieczętuje i przejrzy ją, przy czym, obowiązany jest wedle art. 125 do obecności przy tym wezwać, o ile jest to tylko możliwe, osobę od której korespondencja (papiery) została odebrana. Osoba ta zatem, o ile papiery opieczętowała własną pieczęcią, ma możność stwierdzenia, czy pieczęć ta nie została naruszona. Co do odpowiedzialności za bezprawne otwarcie opieczętowanej korespondencji zob. art. 253 i 291 k. k.

Art. 125.

Do obecności przy rozpieczętowaniu i przejrzeniu korespondencji i papierów wzywa się w miarę możności osobę, od której je odebrano.

Zob. art. 124 i uwagi do tegoż artykułu.

Art. 126.

§ 1. Urzędy pocztowe, telegraficzne i kolejowe są obowiązane, stosownie do postanowienia sądu, wydawać sądowi lub prokuratorowi wojskowemu korespondencję i przesyłki, wysyłane przez oskarżonego lub do niego adresowane.

§ 2. Na postanowienie sądu służy zażalenie.

Wydawanie korespondencji i przesyłek pocztowych, telegraficznych i kolejowych sądowi lub prokuratorowi może nastąpić tylko na skutek postanowienia sądu, nie zaś np. na żądanie prokuratora. Ponadto wydanie powyższej korespondencji i przesyłek może nastąpić tylko sądowi lub prokuratorowi, nie zaś np. żandarmerii lub policji.

Prokurator (nie zaś np. żandarmeria lub policja) może tylko żądać wstrzymania doręczenia korespondencji i przesyłek na podstawie art. 127.

Przewidziane w art. 126 § 1 postanowienie wydaje sędzia w toku dochodzenia na wniosek prowadzącego dochodzenie, zaś w toku śledztwa wojskowego sędzia śledczy z własnej inicjatywy lub na wniosek prokuratora (art. 218 § 1). Por. art. 128 i zob. uw. do tegoż artykułu.

Art. 127.

W przypadkach nie cierpiących zwłoki prokurator wojskowy może żądać wstrzymania wydania adresatowi lub nadawcy wskazanych w art. 126 korespondencji i przesyłek aż do czasu uzyskania polecenia sądu, nie dłużej jednak niż na trzy dni.

Zob. art. 126 i uw. do tegoż artykułu.

Art. 128.

Jeżeli potrzeba zatrzymania korespondencji pocztowej lub telegraficznej, albo przesyłek kolejowych lub pocztowych wyniknie w toku dochodzenia, należy złożyć odpowiedni wniosek sądowi wojskowemu, który po rozpoznaniu poszlak wydaje postanowienie.

Podczas gdy art. 126 przewidywał wydawanie na skutek postanowienia sądu — sądowi lub prokuratorowi korespondencji i przesyłek wysyłanych przez oskarżonego lub do niego adresowanych, — to art. 128 przewiduje zatrzymanie korespondencji i przesyłek w toku dochodzenia, a zatem także i wtedy, gdy nawet osoba podejrzanego może być jeszcze nieokreślona.

Przepisy art. 126 — 129 odnoszą się tylko do korespondencji i przesyłek, które znajdują się w urzędach pocztowych, telegraficznych i kolejowych. Do korespondencji zatem i przesyłek jeszcze nie wysłanych pocztą lub koleją, albo już doręczonych, nie będą się stosowały powyższe przepisy, lecz przepisy art. 121, 122 i 124.

Ze względu na przepis art. 129 przyjąć należy, że wniosek przewidziany w art. 128 może złożyć sądowi tylko prokurator wojskowy wzgl. oficer sądowy — nie zaś np. żandarmeria lub policja. Wynika to również z tego, że także i art. 124 i 127 nie przyznają żandarmerii ani policji prawa do wydawania jej przesyłek wzgl. korespondencji, ani prawa do żądania wstrzymania doręczenia ich — i to nawet w wypadkach niecierpiących zwłoki.

Art. 129.

Korespondencję i przesyłki wydaje się tylko sądowi lub prokuratorowi wojskowemu i tylko sąd lub prokurator wojskowy mają prawo je otwierać. Przepis art. 125 należy tu stosować.

Zob. uw. do art. 128.

Art. 130.

Przedmioty uzyskane za pomocą przestępstwa, jeżeli nie są niezbędne do ustalenia istoty przestępstwa albo do wykrycia sprawcy, zwraca się pokrzywdzonemu.

Przedmioty uzyskane za pomocą przestępstwa, a więc np. odebrane od sprawcy kradzieży ukradzione przedmioty, zwraca się pokrzywdzonemu bezzwłocznie bez wyczekiwania na rozprawę wzgl. ukończenie postępowania karnego. Jedynie tylko wtedy, gdyby przedmioty te były niezbędne jako dowody rzeczowe, nie mogłoby nastąpić wydanie ich pokrzywdzonemu, przed prawomocnym ukończeniem sprawy.

O ileby osoba pokrzywdzonego nie była ustalona miałyby zastosowanie przepisy art. 131.

Art. 131.

§ 1. Jeżeli zachodzi wątpliwość co do osoby lub praw właściciela przedmiotów, odebranych od oskarżonego, oddaje się je aż do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy karnej na przechowanie sądowe lub osobie godnej zaufania, pod warunkami wskazanymi w art. 120 § 1.

§ 2. Jeżeli do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy karnej nie zgłosi się nikt z wykazaniem niewątpliwych praw właściciela, wówczas należy odebrane przedmioty oddać sądowi powszechnemu, który ma postąpić w ten sposób, jak gdyby przedmioty pochodziły z postępowania karnego, które toczyło się przed nim.

§ 3. W przypadku, wymienionym w § 1, przedmioty, ulegające szybkiemu zepsuciu i zniszczeniu, sprzedaje się z przetargu publicznego przez zarząd gminy lub policję państwową a osiągnięte pieniądze składa się do sądu powszechnego na rzecz osoby, która wykaże prawa własności do tych przedmiotów, przysługujące jej przed sprzedażą.

Zasadniczo przedmioty uzyskane za pomocą przestępstwa, a odebrane oskarżonemu oddaje się bezzwłocznie pokrzywdzonemu, jeżeli tylko nie są one potrzebne sądowi jako dowody rzeczowe (art. 130). Jeżeli jednak nie są one wprawdzie

potrzebne sądowi, ale jest wątpliwe, kto jest pokrzywdzonym, albo np. któremu z kilku pokrzywdzonych służy prawo własności do danego przedmiotu, — wówczas z natury rzeczy oddanie przedmiotu pokrzywdzonemu nie może bezzwłocznie nastąpić. W tych wypadkach oddaje się przedmiot w przechowanie sądu wojskowego właściwego dla danej sprawy karnej, albo osoby godnej zaufania. W toku postępowania może się następnie wyjaśnić kwestia osoby pokrzywdzonego lub kwestia prawa własności do danego przedmiotu. Jeżeli wyjaśnienie takie nastąpi w toku dochodzenia, a przedmiot nie był oddany w przechowanie sądowe — wówczas ewent. oddanie go pokrzywdzonemu zarządza oskarżyciel publiczny (zob. art. 204).

Przy umorzeniu śledztwa postanowienia co do dowodów rzeczowych wydaje wojskowy sędzia śledczy (art. 227).

Co do wydania dowodów rzeczowych po uprawomocnieniu się wyroku zob. art. 324.

KSIĘGA IV.

ŚRODKI ZAPOBIEGAWCZE.

ROZDZIAŁ I.

ZAWIESZENIE W CZYNNOŚCIACH SŁUŻBOWYCH.

Art. 132.

§ 1. Zwierzchnik sądowo-karny może z powodu wszczęcia lub prowadzenia dochodzenia albo postępowania sądowego, zawiesić w czynnościach służbowych podejrzanego lub oskarżonego, będącego żołnierzem w czynnej służbie wojskowej [1]).

§ 2. To samo uprawnienie służy zwierzchnikowi sądowo-karnemu w stosunku do osób, które na zasadzie stosunku publiczno-prawnego lub umownego pełnią służbę w poszczególnych działach administracji wojskowej [2]).

[1]) Zawieszenie w czynnościach służbowych w związku z postępowaniem karnym jest wyłącznym uprawnieniem zwierzchnika sądowo-karnego. Jest ono wprawdzie jednym ze środków zapobiegawczych przewidzianych przez kodeks, jednakowoż prawo do zastosowania tego środka, w przeciwieństwie do innych środków zapobiegawczych (art. 134, 142 i 143), nie służy nigdy sądowi. W kwestii zawieszenia w czynnościach służbowych kodeks nie przyznaje też żadnych uprawnień prokuratorowi. Prokurator zatem nie przedstawia zwierzchnikowi sądowo-karnemu wniosków o zawieszenie w czynnościach służbowych do zaaprobowania w myśl art. 109 u. s. w. lecz do rozstrzygnięcia ostatecznego w myśl art. 132 k. w. p. k. Wobec tego, że w kwestii tej zwierzchnik sądowo-karny decyduje ostatecznie, nie może tu być nigdy aktualne zastosowanie przepisu art. 110 u. s. w.

Ponieważ art. 132 przewiduje zawieszenie w czynnościach służbowych w związku z wszczęciem lub prowadzeniem postępowania karnego, — przeto zawieszenie to może nastąpić najwcześniej przy wszczęciu dochodzeń.

Prócz zawieszenia w czynnościach służbowych przewidzianego w art. 132 przewiduje § 7 wojskowych przepisów dyscyplinarnych wydanych w drodze rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22.VIII.1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 91, poz. 638) tymczasowe zawieszenie podwładnego w czynnościach służbowych „w razie podejrzenia go o takie przestępstwo lub przewinienie, iż dalsze pełnienie przez niego czynności służbowych byłoby przeciwne interesom służby".

Prawo tymczasowego zawieszenia w czynnościach służbowych przysługuje:

dowódcy kompanii (równorzędnemu) w stosunku do wszystkich szeregowców i podoficerów,

dowódcy pułku (równorzędnemu) w stosunku do oficerów młodszych do dowódcy kompanii (równorzędnego) włącznie,

dowódcy dywizji (równorzędnemu) w stosunku do oficerów pełniących funkcję dowódcy batalionu (równorzędnego) włącznie,

ministrowi spraw wojskowych — w stosunku do wszystkich oficerów.

Równocześnie z tymczasowym zawieszeniem w czynnościach służbowych o ile chodzi o przestępstwo musi być przeciw zawieszonemu wniesione doniesienie karne (tj. zawiadomienie o przestępstwie przewidziane w art. 193). Tymczasowe zawieszenie w czynnościach służbowych z powodu podejrzenia o przestępstwo karne musi być natychmiast uchylone, jeżeli po myśli art. 202 § 1 nastąpi odmowa ścigania, alboteż jeżeli zwierzchnik sądowo-karny powodując wszczęcie postępowania karnego nie zarządzi zawieszenia w czynnościach służbowych po myśli art. 132.

Prócz zawieszenia żołnierza w czynnościach służbowych przez zwierzchnika sądowo-karnego przewiduje art. 66 u. s. w. zawieszenie w czynnościach służbowych sędziego wojskowego przez Najwyższy Sąd Wojskowy w związku z postępowaniem dyscyplinarnym, przewidzianym dla sędziów wojskowych w art. 61 i nast. u. s. w.

Wedle art. 51 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 28.X.1933 r. o uposażeniu wojska (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 664) żołnierz zawieszony w czynnościach służbowych otrzymuje od najbliższego terminu płatności $^3/_4$ uposażenia posiadanego stopnia, reszta pozostaje w zawieszeniu. W razie odłożenia doniesienia (tj. odmówienia ścigania), umorzenia postępowania, lub wyroku uniewinniającego — wypłaca się zawieszone uposażenie. Wedle art. 7 powyższego rozporządzenia żołnierzom zawieszonym w czynnościach służbowych nie przysługuje prawo do dodatków służbowych przewidzianych w art. 7 tegoż rozporządzenia.

[2]) Przepis § 2 art. 132 odnosi się zatem tak do „funkcjonariuszów państwowych" w administracji wojskowej, jak i do pracowników kontraktowych, w razie wszczęcia przeciw nim postępowania karnego o przestępstwo, za które podlegają oni właściwości sądu wojskowego (zob. art. 2 — 4 u. s. w.). Natomiast w razie wszczęcia przeciw nim postępowania karnego przed sądem powszechnym, na które ingerencja zwierzchnika sądowo-karnego się nie rozciąga, zawieszenie w czynnościach służbowych funkcjonariusza państwowego nastąpić może na podstawie art. 65 b ustawy z dnia 17. lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej w brzmieniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 października 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr 87, poz. 373); to jednak zawieszenie nie jest środkiem zapobiegawczym, lecz tylko środkiem administracyjnym.

ROZDZIAŁ II.

ZATRZYMANIE I TYMCZASOWE ARESZTOWANIE.

Art. 133.

§ 1. Schwytanego na gorącym uczynku, lub bezpośrednio potem w czasie pościgu, każdy ma prawo zatrzymać, jeżeli zachodzi obawa ucieczki schwytanego lub jeżeli nie można ustalić jego tożsamości [1]).

§ 2. Schwytanego, podlegającego właściwości sądów wojskowych, należy natychmiast oddać w ręce żandarmerii lub innej władzy wojskowej, prokuratora wojskowego lub sądu wojskowego, a gdy ich nie ma na miejscu — w ręce policji państwowej [2]).

§ 3. Inną osobę, niż wymienioną w § 2, należy natychmiast oddać w ręce policji państwowej, prokuratora przy sądzie powszechnym lub sądu grodzkiego.

[1]) Przepis art. 133 zezwala każdemu na „zatrzymanie", tj. ujęcie i uniemożliwienie swobodnego oddalania się, tylko:

a) schwytanych na gorącym uczynku, tj. podczas popełnienia przestępstwa, oraz

b) schwytanych bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa w czasie pościgu, a więc podczas ucieczki sprawcy

i to tylko wówczas, gdy albo zachodzi obawa ucieczki schwytanego, albo gdy nie można ustalić jego tożsamości. Jeżeli więc np. schwytany na gorącym uczynku został „wylegitymowany", a więc stwierdzono jego imię i nazwisko, adres, przydział i t. p. a nie zachodzi obawa ucieczki (np. z powodu grożącej mu znacznej kary) — to potrzeba „zatrzymania" schwytanego nie zachodzi. W wypadku takim bowiem istnieje możność pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej po skierowaniu przeciw niemu zawiadomienia o przestępstwie do właściwej władzy (art. 193).

Z porównania art. 133 z art. 135 lit. a) wynika, że podczas gdy do tymczasowego aresztowania po myśli art. 135 lit. a) konieczna jest „uzasadniona obawa" ukrywania się, a więc i ucieczki, to w wypadku art. 133 „obawa ucieczki" nie musi być koniecznie oparta na konkretnych okolicznościach faktycznych (zob. uw. do art. 135) i wystarczającym jest samo prawdopodobieństwo ucieczki.

[2]) Prawo „zatrzymania" łączy się zarazem z obowiązkiem natychmiastowego oddania schwytanego w ręce władzy wymienionej w § 2 lub 3 art. 133.

Jeżeliby „zatrzymanie" dokonane zostało z winy umyślnej mimo braku warunków określonych w art. 133, lub z zaniechaniem natychmiastowego oddania schwytanego w ręce władzy, mogłoby stanowić występek pozbawienia wolności człowieka z art. 248 k. k.

Jeżeliby zaś takiego nielegalnego zatrzymania dopuścił się organ wojskowy z niedbalstwa mogłoby to stanowić występek z art. 288 k. k., w związku z art. 7 k. k. w.

Co do dalszych obowiązków władzy wojskowej w razie „zatrzymania" oskarżonego zob. art. 137.

Prócz wypadków wymienionych w § 1 art. 133, w których w warunkach w tym przepisie wymienionych służy „każdemu" prawo zatrzymania podejrzanego — przepis ust. 147 lit. g) przewiduje możność „zatrzymania" przez „każdego" osób ściganych listami gończymi.

Art. 134.

§ 1. Tymczasowe aresztowanie może nastąpić tylko na mocy postanowienia sądu wojskowego, wydanego na wniosek prokuratora wojskowego.

§ 2. Na postanowienie w tym przedmiocie służy zażalenie.

§ 3. Jeżeli sędzia wojskowy nie zgadza się z wnioskiem prokuratora wojskowego o tymczasowe aresztowanie, przedstawia sprawę wojskowemu sądowi okręgowemu do rozstrzygnięcia.

Art. 134 wprowadza następujące zasady:

a) że tymczasowe aresztowanie może zarządzić tylko sąd,

b) że może ono nastąpić tylko na wniosek prokuratora,

c) że „sędzia wojskowy" nie może odmówić wnioskowi prokuratora (oficera sądowego) o tymczasowe aresztowanie, oraz że

d) na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania, tj. tak na postanowienie uwzględniające wniosek prokuratora o aresztowanie, jak na postanowienie nieuwzględniające takiego wniosku służy zażalenie (do jednej instancji — art. 336 § 2).

ad a)

Postanowienie o tymczasowym aresztowaniu może być wydane już w toku dochodzenia (art. 137 § 2, art. 140). Wydaje je wojskowy sędzia śledczy wzgl. wojskowy sędzia rejonowy — zależnie od tego, czy sprawa należy do rzeczowej właściwości wojskowego sądu okręgowego, czy rejonowego.

W toku śledztwa postanowienie o tymczasowym aresztowaniu wydaje wojskowy sędzia śledczy (art. 218); o ile zaś śledztwo w wypadkach przewidzianych w art. 212 § 2 prowadzi wojskowy sędzia rejonowy, jest on również powołany do wydania postanowienia o tymczasowym aresztowaniu, ponieważ posiada on wszelkie uprawnienia wojskowego sędziego śledczego.

Po wniesieniu aktu oskarżenia postanowienie o tymczasowym aresztowaniu (art. 238) zapada wedle art. 240 na posiedzeniu niejawnym, może też wydać je skład sądzący w czasie rozprawy głównej. Ponadto na rozprawie głównej, na której oskarżony pozostający na wolności został skazany, może sąd tj. skład sądzący postanowić na wniosek prokuratora tymczasowe aresztowanie oskarżonego (art. 319, 320 § 2).

W postępowaniu wojennym postanowienie o tymczasowym aresztowaniu w toku śledztwa wydaje zwierzchnik sądowo-karny wzgl. sędzia wojskowy wyznaczony do przeprowadzenia śledztwa na zarządzenie zwierzch-

nika sądowo-karnego (art. 410, 411). Zarządzając wniesienie aktu oskarżenia może zwierzchnik sądowo-karny zarządzić również tymczasowe aresztowanie oskarżonego (art. 411). Uprawnienie do postanowienia tymczasowego aresztowania oskarżonego przewidziane w art. 319 przysługuje również sądowi tj. składowi sądzącemu w postępowaniu wojennym (zob. art. 406).

Kodeks przewiduje też, niezależnie od ogólnej zasady wypowiedzianej w art. 134 § 1, że tymczasowe aresztowanie może nastąpić również na podstawie postanowienia Najwyższego Sądu Wojskowego przy wznowieniu postępowania (art. 440 § 3).

ad b)

Wedle art. 109 § 1 lit. b) u. s. w. prokurator wojskowy (oficer sądowy) na wystąpienie z wnioskiem o aresztowanie musi uzyskać zgodę zwierzchnika sądowo-karnego.

Wniosek prokuratora o tymczasowe aresztowanie jest konieczny do wydania postanowienia sądu — w każdym stadium postępowania.

Zasada ta ulega w postępowaniu wojennym tej modyfikacji, że uprawnienie prokuratora służy zwierzchnikowi sądowo-karnemu (art. 410).

ad c)

Wedle § 3 art. 134 „sędzia wojskowy" nie może nigdy odmówić wnioskowi prokuratora wojskowego o aresztowanie, — jeżeli się z wnioskiem takim nie zgadza, — ma nie wydając żadnego postanowienia przedstawić sprawę wojskowemu sądowi okręgowemu do decyzji. Decyzja sądu zapada na posiedzeniu niejawnym. Sąd na posiedzeniu niejawnym może wnioskowi prokuratora odmówić — na postanowienie takie służyłoby prokuratorowi wojskowemu zażalenie (art. 134 § 2). Przyjąć jednak należy, że odmowa wnioskowi prokuratora wojskowego o tymczasowe aresztowanie, uzasadnionemu względami na dyscyplinę wojskową (art. 135 lit. c), nie powinna nastąpić; prokurator występuje bowiem z wnioskiem takim na podstawie wyrażonej zgody zwierzchnika sądowo-karnego (art. 109 § 1 lit. b) u. s. w.), który wedle art. 79 u. s. w. jest przedstawicielem interesu wojska w zakresie utrzymania w siłach zbrojnych karności i porządku prawnego.

ad d)

Wedle art. 337 § 3 zażalenie na niesłuszne aresztowanie można wnosić w każdym stadium postępowania, niezależnie od jakichkolwiek terminów.

Wedle art. 134 § 2 zażalenie służy na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania tj. na postanowienie uwzględniające wniosek lub nieuwzględniające wniosku prokuratora o aresztowaniu. Zażalenie przysługuje tylko do jednej instancji (art. 336 § 2).

Art. 135.

Tymczasowe aresztowanie może nastąpić wtedy tylko [1]):

a) gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie się ukrywał [2]), albo

b) gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał świadków do fałszywych zeznań lub w inny sposób starał się o usunięcie dowodów przestępstwa [3]), albo

c) gdy wzgląd na dyscyplinę wojskową wymaga tymczasowego aresztowania oskarżonego, będącego żołnierzem w czynnej służbie wojskowej [4]), albo

d) gdy oskarżony nie ma w kraju ani stałego miejsca pobytu, ani określonego źródła utrzymania lub gdy nie można ustalić jego tożsamości [5]), albo

e) gdy oskarżony jest przestępcą nałogowym, zawodowym lub recydywistą [6]).

[1]) Art. 135 wymienia przyczyny, które mogą uzasadnić wydanie przez sąd postanowienia o tymczasowym aresztowaniu. Przyczyny te, tj. conajmniej jedna z nich, zachodzić muszą w każdym wypadku, w którym sąd wydaje postanowienie o tymczasowym aresztowaniu. Poza wypadkami przewidzianymi w art. 135, może być tymczasowe aresztowanie zarządzone ponadto w przypadkach przewidzianych w art. 144, 151 § 2 i art. 390 § 2.

[2]) Obawa ukrywania się (a więc i ucieczki) oskarżonego musi być „uzasadnioną" tj. muszą zachodzić takie okoliczności, które nasuwają w danej sprawie przypuszczenie, iż oskarżony istotnie ma zamiar lub może powziąć zamiar ukrywania się. Taką okolicznością może być np. stwierdzenie przygotowań oskarżonego do ucieczki, schwytanie go podczas ucieczki lub ukrywania się, grożąca oskarżonemu wysoka kara i t. p. Sąd w postanowieniu o tymczasowym aresztowaniu, opartym na art. 135 lit. a) powinien wskazać te okoliczności, które uważa za uzasadniające obawę ukrywania się oskarżonego (art. 28 § 2).

[3]) Obawa nakłaniania świadków do fałszywych zeznań, lub innych starań usuwania dowodów przestępstwa (t. zw. obawa matactwa), musi być „uzasadniona" konkretnymi okolicznościami, które w danej sprawie takie przypuszczenie nasuwają. Okolicznością taką może być np. stwierdzenie, że oskarżony już próbował ślady wzgl. dowody przestępstwa usuwać.

Sąd w postanowieniu aresztowania, opartym na art. 135 lit. b) powinien wskazać te okoliczności, które uważa za uzasadniające obawę usuwania dowodów przestępstwa (art. 28 § 2).

[4]) Wzgląd na dyscyplinę wojskową może uzasadnić tymczasowe aresztowanie oskarżonego tylko wówczas, gdy oskarżony pozostaje w czynnej służbie wojskowej. Wzgląd ten może wymagać tymczasowego aresztowania oskarżonego wtedy przede wszystkim, gdy niezarządzenie aresztowania mogłoby sprowadzić bezpośrednie naruszenie dyscypliny wojskowej (np. dokonanie przez oskarżonego przestępstwa przeciw karności, którym on grozi, powtórzenie takiego przestępstwa i t. d.). Poza tym wzgląd ten zachodzić może nietylko w sprawach o przestępstwo przeciw karności, a nawet nietylko w sprawach o przestępstwa wojskowe, — zachodzić on bowiem może zawsze wtedy, gdy niezastosowanie tymczasowego aresztowania za pewne przestępstwo mogłoby wywołać wrażenie bezkarności czynu względnie niedość energicznego reagowania na dany czyn przestępny — co w dalszym następstwie mogłoby rozluźnić dyscyplinę wojskową, a więc podporządkowanie się pod-

władnych przełożonym wojskowym. Czy w danym wypadku wzgląd na dyscyplinę wymaga aresztowania, jest kwestią faktu, wymagającą oceny w każdym konkretnym wypadku. Zasadniczo najbardziej miarodajnym będzie w takich wypadkach zdanie zwierzchnika sądowo-karnego, który wedle art. 79 u. s. w. występuje w wojskowym postępowaniu karnym, jako przedstawiciel interesu wojska w zakresie utrzymania karności i porządku prawnego w wojsku.

[5]) Okoliczności przytoczone w pkt. d) art. 135 mogą uzasadniać wątpliwość, czy oskarżony nie związany z żadną miejscowością ani stałym zamieszkaniem, ani określonym źródłem utrzymania, albo osobnik o nieokreślonej tożsamości (np. nie wiadomo, czy jest stwierdzone jego prawdziwe nazwisko) — stawi się na rozprawę, wzgl. będzie mógł być łatwo odszukany, jeżeliby pozostawiło się go na wolności. Z natury rzeczy okoliczności powyższe co do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej mogą chyba tylko wyjątkowo zachodzić.

[6]) Recydywistą jest przestępca, który w ciągu 5 lat po odbyciu kary w kraju lub zagranicą, w całości lub przynajmniej w trzeciej części, albo w ciągu 5 lat po uwolnieniu z zakładu zabezpieczającego, popełni nowe przestępstwo z tych samych pobudek, lub należące do tego samego rodzaju, co przestępstwo poprzednie (art. 60 k. k.). Przy recydywie konieczne jest zatem odcierpienie, choćby częściowe, kary za poprzednie przestępstwo. Natomiast przestępstwo nałogowe (zwyczajowe) zachodzi bez względu na to, czy kara za przestępstwo poprzednie została odcierpiana, czy nie, byleby tylko ze sposobu dokonania wynikał zamiar sprawcy dokonywania przestępstw stale tj. nałogowo. Zawodowym przestępcą jest przestępca, który przestępstwa traktuje jako zawód i źródło utrzymania.

Postanowienie sądowe o tymczasowym aresztowaniu powinno w uzasadnieniu (art. 28 § 2) wskazywać te okoliczności, które w danym wypadku, po myśli art. 135 lit. a) — e) wymagały tymczasowego aresztowania.

Art. 136.

§ 1. Jeżeli zachodzą warunki, niezbędne do wydania postanowienia o tymczasowym aresztowaniu, a zwłoka mogłaby spowodować ucieczkę podejrzanego lub zatarcie śladów przestępstwa, albo też spowodować uszczerbek dla dyscypliny wojskowej, przysługuje prawo zatrzymania podejrzanego podlegającego właściwości sądów wojskowych:

a) jego przełożonemu wojskowemu i miejscowej władzy garnizonowej;

b) żandarmerii;

c) zwierzchnikowi sądowo-karnemu;

d) prokuratorowi wojskowemu;

e) sędziemu wojskowemu.

§ 2. Gdy zwłoka grozi niebezpieczeństwem a nie można uzyskać wkroczenia władz lub organów, wymienionych w § 1, prawo zatrzymania podejrzanego, podlegającego właściwości sądów wojskowych,

służy również prokuratorowi przy sądzie powszechnym i organom policji państwowej.

§ 3. Zatrzymanie oficera w przypadku, wymienionym w § 2, ma być zaniechane, jeżeli na wezwanie udaje się on dobrowolnie do władzy wojskowej, wymienionej w § 1, lub — jeżeli niema jej w danej miejscowości — do miejscowej komendy policji państwowej.

§ 4. W przypadkach, wymienionych w § 2, 3, jeżeli zatrzymanego natychmiast się nie zwalnia, należy oddać go niezwłocznie władzy wojskowej, wymienionej w § 1.

Podczas gdy art. 133 nadawał każdemu prawo „zatrzymania" przestępcy, schwytanego na gorącym uczynku, lub w pościgu, w razie obawy ucieczki lub niemożności ustalenia tożsamości, — to art. 136 przewiduje prawo „zatrzymania", różniące się od prawa zatrzymania z art. 133 tym, że w art. 136 prawo zatrzymania służy:

a) nie każdemu, lecz tylko władzom wymienionym w art. 136,

b) nie tylko schwytanego na gorącym uczynku, lub w pościgu, lecz wogóle każdego podejrzanego, co do którego zachodzą warunki wymienione w art. 136,

c) nie wówczas gdy zachodzi obawa ucieczki, lub niemożność ustalenia tożsamości, lecz wtedy, gdy zachodzą warunki tymczasowego aresztowania z art. 135, a ponadto zwłoka mogłaby spowodować ucieczkę, zatarcie śladów, lub uszczerbek dla dyscypliny.

Tym samym więc władze wymienione w art. 136, a przedewszystkiem przełożony wojskowy sprawcy, miejscowa władza garnizonowa, żandarmeria, zwierzchnik sądowo-karny i prokurator wojskowy mają prawo zarządzić „zatrzymanie" podejrzanego, co do którego zachodzą wymienione wyżej pod c) warunki (tj. faktycznie aresztować go), są jednak obowiązane dopełnić dalszych czynności nakazanych w art. 137.

Art. 137.

§ 1. Zatrzymanego, podlegającego właściwości sądów wojskowych, należy niezwłocznie dostawić do prokuratora wojskowego, lub oddać go do jego rozporządzenia.

§ 2. Prokurator wojskowy powinien niezwłocznie przesłuchać oskarżonego i po zapoznaniu się z zebranymi poszlakami bądź zarządzić wypuszczenie go na wolność, bądź uzyskać postanowienie sądu o tymczasowym aresztowaniu.

§ 3. Postanowienie o aresztowaniu należy doręczyć podejrzanemu najpóźniej w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania go przez władzę.

Wedle art. 68 ust. 4 ustawy konstytucyjnej nikt nie może być zatrzymany bez nakazu sądu dłużej niż 48 godzin. Wobec tego prokurator wojskowy powinien

z zachowaniem powyższego terminu albo spowodować zwolnienie aresztowanego, albo uzyskać przewidziane w art. 134 postanowienie sądu o aresztowaniu.

Wedle art. 216 wojskowy sędzia śledczy obowiązany jest dostawionego do niego oskarżonego natychmiast przesłuchać i najdalej w ciągu 24 godzin od chwili dostawienia (nie od chwili zatrzymania) wydać postanowienie o jego aresztowaniu, albo przedstawić sprawę wojsk. sądowi okręgowemu.

Art. 138.

§ 1. Aresztowanego tymczasowo należy natychmiast wypuścić na wolność, jeżeli ustaną przyczyny, dla których aresztowanie nastąpiło [1]).

§ 2. W toku dochodzenia i śledztwa wypuszczenie na wolność przez sędziego wojskowego nastąpić może tylko za zgodą prokuratora wojskowego. W razie braku zgody — sędzia wojskowy przedstawia sprawę wojskowemu sądowi okręgowemu do rozstrzygnięcia [2]).

§ 3. W toku dochodzenia zarządzenie wypuszczenia na wolność może wydać także prokurator wojskowy [3]).

[1]) Przepis art. 138 § 1 odnosi się do wszystkich stadiów postępowania karnego. We wszystkich tych stadiach ma nastąpić zwolnienie tymczasowo aresztowanego, jeżeli ustały przyczyny aresztowania.

[2]) W razie braku zgody prokuratora przedstawia sędzia wojskowy sprawę zwolnienia do decyzji wojskowemu sądowi okręgowemu, tj. skierowuje ją na posiedzenie niejawne.

[3]) Przepis § 3 art. 138 odnosi się do wypadków, w których prokurator w toku dochodzenia uzyskał postanowienie sądu o aresztowaniu (art. 134). W wypadku takim prokurator może sam wydać zarządzenie wypuszczenia aresztowanego na wolność bez potrzeby uzyskiwania postanowienia sądu. Uprawnienie to służy wyłącznie tylko prokuratorowi i pozostaje w logicznym związku z tym, że tymczasowe aresztowanie może być zarządzone (art. 134) tylko na wniosek prokuratora. Przyznanie prokuratorowi uprawnienia z § 3 art. 138 jest wyrazem dążenia, by czas trwania tymczasowego aresztowania jaknajbardziej ograniczyć.

Wedle art. 109 lit. b) u. s. w. prokuratorowie wojskowi do wystąpienia z wnioskiem uchylenia lub zarządzenia tymczasowego aresztowania potrzebują zgody zwierzchnika sądowo-karnego.

O ile w toku dochodzenia władza lub organ prowadzący je (a więc np. przełożone dowództwo lub żandarmeria) zarządził tylko „zatrzymanie" (z art. 133, 136) podejrzanego, to może sam z własnej inicjatywy wypuścić zatrzymanego na wolność, o ile uważa, że potrzeba lub dopuszczalność zatrzymania odpadła, — a sprawa nie została jeszcze skierowana do prokuratora wojskowego (art. 137 § 1).

Art. 139.

§ 1. W czasie mobilizacji uchyla się zarządzone przed mobilizacją tymczasowe aresztowanie oskarżonego, pozostającego w czyn-

nej służbie wojskowej lub powołanego do pełnienia tej służby, jeżeli ze względu na okoliczności czynu nie należy oczekiwać skazania na karę śmierci lub karę więzienia wyżej dwu lat. Uchylenie tymczasowego aresztowania postanawia sąd na wniosek prokuratora wojskowego [1]).

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się, jeżeli tymczasowe aresztowanie pozostaje w związku ze zbrodnią stanu, przestępstwem przeciw interesom zewnętrznym Państwa i stosunkom międzynarodowym, lub zbrodnią albo występkiem przeciwko bezpieczeństwu Państwa [2]).

[1]) Przepis § 1 art. 139 jest odpowiednikiem art. 2 ust. 2, art. 5 ust. 2 i art. 9 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 17 maja 1927 r. o odroczeniu i przerwie kar pozbawienia wolności oraz uchyleniu aresztu tymczasowego ze względów wojskowych (Dz. U. R. P. Nr. 46 poz. 405). Zob. powyższe rozporządzenie, umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza.

[2]) Przepis § 2 art. 139 odnosi się do przestępstw z art. 93 — 113 k. k. oraz do zbrodni i występków przewidzianych w rozporządzeniu Prezydenta Rzplitej z 24.X.1934 r. o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu Państwa (Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 851).

Art. 140.

§ 1. Tymczasowe aresztowanie podejrzanego w toku dochodzenia może trwać najwyżej dwa miesiące. Należy to uwidocznić w postanowieniu sądu [1]).

§ 2. Na uzasadniony wniosek prokuratora wojskowego sąd może przedłużyć tymczasowe aresztowanie jeszcze najwyżej o miesiąc. Dalszego przedłużenia udzielić nie można [2]).

[1]) Za początek czasokresu, na który tymczasowe aresztowanie zostało dozwolone, należy uważać dzień faktycznego pozbawienia podejrzanego wolności licząc od zatrzymania go po myśli art. 133 i 136, racją bowiem przepisu art. 140 jest wzgląd na to, by oskarżony nie był faktycznie pozbawiony wolności ponad okresy w tym przepisie wskazane; dla oskarżonego bowiem nie jest rzeczą istotną, na jakiej podstawie opiera się pozbawienie go wolności (zatrzymanie czy tymczasowe aresztowanie) — lecz fakt pozbawienia go wolności. Czasokresy wymienione w art. 140 § 1 i 2 odnoszą się tylko do trwania dochodzeń. Tym samym więc np. wniesienie aktu oskarżenia przerywa bieg tych czasokresów a aresztowanie może trwać nadal — czas spędzony w tymczasowym aresztowaniu po wniesieniu aktu oskarżenia nie jest już bowiem okresem „w toku dochodzenia". Co do biegu powyższych czasokresów w razie wszczęcia śledztwa zob. art. 141.

W razie podjęcia na nowo dochodzenia umorzonego, łączny czas pozbawienia podejrzanego wolności nie może przekraczać okresów, wskazanych w art. 140, (Zob. art. 206 § 2).

[2]) Co do zażalenia na odnośne postanowienie wzgl. w związku z trwaniem tymczasowego aresztowania zob. uw. do art. 337 § 3.

Art. 141.

§ 1. Tymczasowe aresztowanie w toku śledztwa łącznie z dochodzeniem, może trwać najwyżej sześć miesięcy.

§ 2. Dalszego przedłużenia tymczasowego aresztowania sąd może udzielić wtedy tylko:

a) gdy zachodzi konieczność dokonania czynności śledczych po za granicami Polski, albo

b) gdy ze względu na szczególne okoliczności sprawy sąd uzna, że śledztwa w terminie wskazanym w § 1 nie można było ukończyć.

W wypadkach, w których początkowo, nim sprawa przeszła do śledztwa, toczyło się dochodzenie, podczas którego podejrzanego aresztowano — wlicza się do czasokresu określonego w art. 141 § 1 czas przebywania w areszcie tymczasowym w toku dochodzenia.

Zob. uw. 1) do art. 140.

Koniec czasokresu wymienionego w art. 141 § 1 wzgl. czasokresów przedłużonych po myśli art. 141 § 2 przypada najpóźniej na dzień umorzenia śledztwa (art. 223) lub zamknięcia śledztwa (art. 225). Po umorzeniu wzgl. zamknięciu śledztwa sprawa przestaje już być „w toku śledztwa", a zatem i czasokresy określone w art. 141 dalej już nie biegną. Aresztowanie po zamknięciu śledztwa nie jest już ograniczone żadnym czasokresem.

Powołanym do przedłużenia po myśli § 2 czasokresu 6-miesięcznego przewidzianego w § 1 jest wojskowy sędzia śledczy, prowadzący dane śledztwo. Przedłużenie to następuje w formie postanowienia. W razie gdyby sędzia w postanowieniu swym odmówił wnioskowi prokuratora o przedłużenie czasokresu, służy prokuratorowi zażalenie (art. 218 § 2) — a wówczas o przedłużeniu czasokresu rozstrzyga ostatecznie wojskowy sąd okręgowy na posiedzeniu niejawnym.

ROZDZIAŁ III.

SZCZEGÓLNY DOZÓR PRZEŁOŻONEJ WŁADZY WOJSKOWEJ, ZAKAZ WYDALANIA SIĘ, DOZÓR POLICJI.

Art. 142.

§ 1. Uznając potrzebę zastosowania środka zapobiegawczego, sąd wojskowy może na wniosek prokuratora wojskowego oddać oskarżonego, będącego żołnierzem w czynnej służbie wojskowej, pod szczególny dozór przełożonej władzy wojskowej.

§ 2. W postanowieniu sąd określa czas trwania dozoru, oraz cel tego środka zapobiegawczego.

§ 3. Oddany pod dozór jest obowiązany stosować się do wszelkich ograniczeń jego swobody, ułatwiających wykonywanie dozoru, określonych przez sąd lub przez przełożoną władzę.

Tymczasowe aresztowanie (art. 134) jest najdalej idącym środkiem zapobiegawczym, pozbawiającym oskarżonego wolności, — sąd może jednak w związku z odpowiednim wnioskiem prokuratora uznać, że w danej sprawie nie jest konieczne zastosowanie tymczasowego aresztowania, i że wystarczający jest łagodniejszy środek zapobiegawczy tj. jeden ze środków zapobiegawczych przewidzianych w art. 142 i 143.

Środki zapobiegawcze, przewidziane w art. 142 i 143, mają w zasadzie podobne zadanie, jakie ma zarządzenie tymczasowego aresztowania, a więc przedewszystkiem uchylenie obawy ukrywania się oskarżonego, lub ucieczki, zapobieżenie ponawianiu przestępstwa, oraz zapewnienie stawiennictwa na każde wezwanie sądu i na rozprawę główną. Kiedy jednak w pewnych wypadkach ze względu na właściwości oskarżonego powyższe cele dadzą się osiągnąć tylko przez zastosowanie najdalej idącego środka zapobiegawczego, jakim jest tymczasowe aresztowanie, to w innych wypadkach cele te dadzą się osiągnąć nawet bez aresztowania, a tylko drogą szczególnego dozoru władzy nad oskarżonym.

Podobnie jak tymczasowe aresztowanie, mogą być i środki zapobiegawcze, przewidziane w art. 142 i 143, zarządzone tylko przez sąd i tylko na wniosek prokuratora.

Powołanym do wydania postanowienia o oddaniu pod szczególny dozór przełożonej władzy wojskowej, pod dozór policji, lub zawierającego zakaz wydalania się, jest w toku śledztwa wojskowy sędzia śledczy, w toku dochodzenia zaś tenże sędzia, jeżeli sprawa wchodzi w zakres właściwości rzeczowej wojskowego sądu okręgowego, zaś wojskowy sąd rejonowy, jeżeli sprawa należy do rzeczowej właściwości sądu rejonowego.

Postanowienie sądowe przewidziane w art. 142 i 143 może być wydane również po wniesieniu aktu oskarżenia. W wojskowym sądzie okręgowym wydaje je sąd na posiedzeniu niejawnym (art. 238 i 240), w wojskowym sądzie rejonowym sędzia wojskowy prowadzący daną sprawę.

Wniosek prokuratora wojskowego o uchylenie lub złagodzenie środka zapobiegawczego jest dla sądu wiążący. (Zob. art. 218 § 3).

Przepisy art. 142 i 143 przeciwnie jak przepis art. 134, nie przewidują zażalenia na postanowienia w sprawie omawianych środków zapobiegawczych. Jednakowoż, jeżeli w toku śledztwa został złożony wniosek strony o zastosowanie względnie o uchylenie dozoru — wówczas na postanowienie oddalające wniosek służy stronie zażalenie na podstawie art. 218 § 2 — które rozstrzyga sąd na posiedzeniu niejawnym.

O ile natomiast chodzi o dochodzenie, to w toku dochodzenia zażalenie na postanowienie w przedmiocie zastosowania dozoru stronom nie służy. Zważywszy jednak, że prokurator wojskowy wogóle wnioski co do zarządzenia lub uchylenia środków zapobiegawczych składać może jedynie za zgodą zwierzchnika sądowokarnego (art. 109 § 1 lit. b u. s. w.), który w myśl art. 79 u. s. w. jest w postępowaniu karnym przedstawicielem interesu wojska w zakresie utrzymania dyscypliny i porządku prawnego — przeto sędzia wojskowy przy załatwianiu odnośnych wniosków winien powyższą okoliczność brać pod uwagę. Ponadto powinien też brać pod uwagę, że w razie odmówienia wnioskowi prokuratora o zarządzenie

dozoru, nic nie stałoby na przeszkodzie, by prokurator wojskowy wystąpił z wnioskiem o tymczasowe aresztowanie — a takiego wniosku sędzia wojskowy nie mógłby już ze względu na art. 134 § 3 załatwić odmownie.

Art. 142 nie określa, na czym polegają ograniczenia związane z oddaniem oskarżonego pod szczególny dozór przełożonej władzy wojskowej. Ograniczenia te szczegółowo określić może sąd, albo też określi je władza wojskowa wykonywująca dozór. W każdym razie ograniczenia te nie mogą polegać na pozbawieniu oskarżonego wolności — bo właśnie różnią się środki zapobiegawcze z art. 142 i 143 od tymczasowego aresztowania tym, że nie polegają na pozbawieniu wolności. Natomiast ograniczenia powyższe polegać mogą na pozbawieniu oskarżonego pełnej swobody, a więc np. na ograniczeniu lub nawet zakazie opuszczania koszar, na zarządzeniu, że opuszczenie koszar może nastąpić tylko za osobnym pozwoleniem przełożonego, albo że może ono nastąpić tylko w pewnych godzinach, pod specjalnym dozorem wyznaczonego żołnierza i t. p. Przy określaniu rodzaju i zakresu ograniczeń zwracać się musi uwagę przedewszystkiem na cel, jaki w danym konkretnym wypadku ma być przez dany środek zapobiegawczy osiągnięty.

Art. 143.

§ 1. Oskarżonemu, który nie jest żołnierzem w czynnej służbie wojskowej, sąd może na wniosek prokuratora wojskowego zakazać wydalania się z miejsca zamieszkania albo oddać go pod dozór policji państwowej, wójta lub sołtysa, albo pod dozór innej władzy, która tego się podejmie, jeżeli środki te są w danym przypadku wystarczające.

§ 2. W razie zakazu wydalania się nie wolno oskarżonemu opuszczać miejsca zamieszkania bez zezwolenia sądu, a w toku dochodzenia — bez zezwolenia prokuratora wojskowego.

§ 3. Oddany pod dozór ma nadto obowiązek zgłaszania się do władzy dozorującej w odstępach czasu, określonych w postanowieniu sądu, który prócz tego zobowiązać może oskarżonego do innych ograniczeń jego swobody, ułatwiających wykonywanie dozoru.

Zob. uw. do art. 142.

Art. 144.

Jeżeli oskarżony nie stosuje się do zarządzeń wydanych na zasadzie art. 142 lub 143, sąd władny jest na wniosek prokuratora wojskowego zarządzić tymczasowe aresztowanie oskarżonego.

Przepis art. 144 stanowi faktyczne rozszerzenie postanowień art. 135 — do zarządzenia tymczasowego aresztowania na podstawie art. 144 nie są bowiem konieczne warunki z art. 135, — a wystarczającym jest niestosowanie się do zarządzeń wydanych na zasadzie art. 142 lub 143.

Por. art. 151 § 2 i art. 390 § 2.

ROZDZIAŁ IV.

LISTY GOŃCZE I ŻELAZNE.

Art. 145.

§ 1. Jeżeli miejsce pobytu oskarżonego nie jest znane, sąd z własnej inicjatywy lub na wniosek prokuratora wojskowego zarządza poszukiwanie oskarżonego przez władze i organa wojskowe lub policję państwową.

§ 2. W toku dochodzenia zarządzenia takie wydaje prokurator wojskowy.

Zob. art. 6 i uwagi do tego artykułu.

Rozesłanie listów gończych nie następuje we wszystkich wypadkach nieobecności lub niemożności ujęcia oskarżonego, — lecz tylko w tych wypadkach, gdy miejsce pobytu oskarżonego jest nieznane, a rozesłanie listów gończych może być celowe tj. może doprowadzić do stwierdzenia miejsca pobytu i zatrzymania oskarżonego (art. 147 lit. g). Nawet jednak i w tych ostatnich wypadkach nie będzie konieczne wysyłanie listów gończych i interesowanie osobą oskarżonego całego szeregu władz cywilnych i wojskowych (art. 148) jeżeli nie chodzi o przestępstwo poważniejsze, a odszukanie oskarżonego może nastąpić bez szczególnej trudności np. drogą poszukiwań przez organa żandarmerii lub policję. Toteż kodeks w art. 141 przewiduje przedewszystkiem poszukiwania oskarżonego przez władze i organa wojskowe i policję.

W toku dochodzenia prokuratorskiego zarządzenie poszukiwania podejrzanego drogą korespondencji, wywiadów, rozesłania kart dezercyjnych i t. p. wydaje prokurator wojskowy, a dopiero po wdrożeniu postępowania sądowego tj. od wszczęcia śledztwa począwszy, może zarządzenie takie wydać sąd z własnej inicjatywy lub na wniosek prokuratora. W toku śledztwa zarządzenie takie wydaje wojskowy sędzia śledczy (art. 218 § 1).

W postępowaniu wykonawczym, jeżeli miejsce pobytu skazanego jest nieznane, poszukiwania za skazanym zarządza władza wojskowa, powołana do wykonania wyroku (art. 484) przez władze i organa wojskowe, lub policję państwową (art. 489 § 1).

Art. 146.

Jeżeli oskarżony zbiegł lub ukrywa się, sąd, a w toku dochodzenia prokurator wojskowy, może zarządzić rozesłanie listów gończych za oskarżonym, o ile zapadło postanowienie sądu o aresztowaniu.

Art. 146 przewiduje rozesłanie listów gończych w dwu wypadkach:

a) jeżeli oskarżony żołnierz dopuścił się zbiegostwa, a więc dezercji lub samowolnego wydalenia się, a miejsce jego pobytu jest nieznane (zob. uw. art. 6), oraz

b) jeżeli oskarżony dopuścił się innego przestępstwa niż zbiegostwo i ukrywa się

a zapadło już postanowienie sądu o aresztowaniu.

Rozesłanie listów gończych nie jest jednak obligatoryjne — zależy ono bowiem od tego, czy w danym wypadku jest ono celowe i czy n. p. nie wystarczą poszukiwania oskarżonego po myśli art. 145.

Rozesłanie listów gończych w toku dochodzenia zarządza prokurator, w toku śledztwa wojskowy sędzia śledczy, albo wojskowy sędzia rejonowy, o ile prowadzi on śledztwo, po wniesieniu aktu oskarżenia — sąd na posiedzeniu niejawnym.

W toku postępowania wykonawczego może na podstawie art. 489 § 2, 3 zarządzić rozesłanie listów gończych prokurator wojskowy, lub komendant wojskowego zakładu karnego.

Art. 147.

W listach gończych wymienia się:

a) władzę, która je rozsyła,

b) imię i nazwisko a w miarę możności — dokładny rysopis oskarżonego z dołączeniem jego podobizny, oraz szczegóły niezbędne do ustalenia jego tożsamości,

c) stopień wojskowy i przydział służbowy oskarżonego,

d) zarzucane mu przestępstwo,

e) ostatnie znane miejsce zamieszkania (przed wcieleniem do formacji wojskowej) i gminę, do której oskarżony należy,

f) postanowienie o tymczasowym aresztowaniu,

g) wezwanie każdego, kto zna miejsce pobytu oskarżonego, do zawiadomienia o nim najbliższej władzy wojskowej, sądu, żandarmerii lub policji państwowej i do zatrzymania oskarżonego w miarę możności.

Art. 148.

§ 1. Listy gończe należy rozesłać jaknajśpieszniej władzom wojskowym, w szczególności żandarmerii, ponadto zaś policji państwowej i urzędom gmin w okolicy, w której oskarżony przypuszczalnie się ukrywa; w razie potrzeby należy spowodować dalsze rozpowszechnienie listów gończych, a w szczególności także obwieszczenie ich w dziennikach oraz plakatowanie.

§ 2. Sposób rozpowszechniania listów gończych, wybór pism, w których mają być ogłoszone, oraz miejscowości, w których mają być plakatowane, zależy od uznania władzy, która rozsyła listy gończe.

Wedle rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 maja 1934 r. o rejestrze skazanych (Dz. U. R. P. Nr. 51 poz. 478) zawiadomienia o rozesłaniu i odwo-

łaniu listów gończych mają być przesyłane do rejestru skazanych prowadzonego w Ministerstwie Sprawiedliwości. Zob. powyższe rozporządzenie umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza.

Poza tym wedle regulaminu wewnętrznego urzędowania wojskowych sądów okręgowych i rejonowych, tudzież regulaminu wewnętrznego urzędowania prokuratur wojskowych — zawiadomienia o rozesłaniu i odwołaniu listów gończych mają być przesyłane do Głównej Komendy Policji Państwowej.

Art. 149.

Listy gończe należy niezwłocznie odwołać, gdy ustaną przyczyny, które spowodowały ich rozesłanie.

Zob. uw. do art. 148.

Art. 150.

§ 1. Jeżeli oskarżony przebywający zagranicą złoży oświadczenie, że stawi się do sądu wojskowego w oznaczonym terminie pod warunkiem odpowiadania z wolnej stopy, Minister Spraw Wojskowych może mu wydać list żelazny.

§ 2. Wydanie listu żelaznego można uzależnić od złożenia kaucji w gotówce lub papierach wartościowych, albo poręczenia.

Kaucja może być złożona przez oskarżonego, lub inną osobę. Składa się ją w gotówce lub w papierach wartościowych, przyjmowanych za kaucje przez urzędy skarbowe (por. art. 175 i 176 k. p. k.). Poręczenie może być z natury rzeczy udzielone tylko przez osobę trzecią. Może być ono hipoteczne, wekslowe i t. p.

Ze względu na to, że list żelazny wedle art. 150 wydaje Minister Spraw Wojskowych nie zaś sąd, przeto ustalenie wysokości kaucji, pobranie jej, jako też ewentualne określenie rodzaju poręczenia (gwarancji), oraz ściągnięcie sumy poręczenia następuje w drodze administracyjnej na zarządzenie Ministra Spraw Wojskowych, względnie powołany do takich czynności organ M. S. Wojsk.

Art. 151.

§ 1. List żelazny zapewnia oskarżonemu pozostawanie na wolności aż do zapadnięcia wyroku w sądzie pierwszej instancji, jeżeli oskarżony:

a) stawi się w oznaczonym przez sąd terminie,

b) nie będzie się wydalał bez pozwolenia sądu z obranego lub wyznaczonego mu miejsca pobytu w kraju,

c) nie będzie nakłaniał świadków do fałszywych zeznań lub starał się w inny sposób usuwać dowodów przestępstwa [1]).

§ 2. Niedotrzymanie warunków, wymienionych w § 1, powoduje aresztowanie oskarżonego oraz przepadek kaucji lub ściągnięcie sumy poręczenia, jeżeli je złożono [2]).

[1]) Skoro wydanie listu żelaznego nastąpiło, a warunki, pod którymi list żelazny wydano, są przez oskarżonego dotrzymywane, nie może być oskarżony ani zatrzymany, ani tymczasowo aresztowany, a to aż do chwili zapadnięcia wyroku sądu pierwszej instancji. Co do ewent. tymczasowego aresztowania oskarżonego w razie skazania go zob. art. 319. „Zapadnięcie wyroku" następuje z chwilą ukończenia narady i głosowania sądu nad kwestią winy i kary oraz środków zabezpieczających (art. 306) — wobec czego ewent. tymczasowe aresztowanie może nastąpić przy, a nawet przed ogłoszeniem wyroku oskarżonemu, byleby tylko ten wyrok już zapadł. Tymczasowe aresztowanie uzależnione jest tylko od faktu „zapadnięcia wyroku pierwszej instancji" — wobec czego zapowiedzenie rewizji od wyroku nie ma znaczenia.

[2]) O ileby oskarżony pozostawiony na wolności za listem żelaznym nie dopełniał warunków wymienionych w art. 151 lit a) — c), wówczas sąd na wniosek prokuratora wojskowego zarządzi tymczasowe aresztowanie oskarżonego. Postanowienie to może być wydane w każdym stadium postępowania, a więc zarówno w toku dochodzenia lub śledztwa, jak i w toku rozprawy głównej aż do zapadnięcia wyroku w pierwszej instancji. Z chwilą zapadnięcia wyroku bowiem list żelazny wogóle traci swą skuteczność.

Jedynie decyzja o aresztowaniu wydana przed zapadnięciem wyroku pierwszej instancji powoduje przepadek kaucji, lub ściągnięcie sumy poręczenia, list żelazny bowiem zapewnia oskarżonemu pozostawanie na wolności tylko do „zapadnięcia wyroku pierwszej instancji". Tym samym więc i warunki, pod jakimi list żelazny wydano, odnosić się mogą tylko do powyższego okresu. Jeżeli więc sąd dopiero po zapadnięciu wyroku I instancji postanowił tymczasowe aresztowanie oskarżonego, — to nie pociągnęłoby to za sobą przepadku kaucji, ani ściągnięcia sumy poręczenia, bez względu na to z jakich powodów (art. 135) sąd postanowił aresztowanie i czy powody te istniały przed „zapadnięciem wyroku", czy nie. W takim wypadku kaucja musiałaby być zwrócona, a poręczenie stałoby się bezprzedmiotowe.

KSIĘGA V.

PRZEPISY PORZĄDKOWE.

ROZDZIAŁ I.

DORĘCZANIE WEZWAŃ I INNYCH PISM.

Art. 152.

Wezwanie i inne pismo, wysyłane przez sąd wojskowy, powinno być opatrzone podpisem sędziego, a wysyłane przez prokuratora wojskowego — podpisem prokuratora.

Kodeks przewiduje wzywanie osób do stawiennictwa w toku postępowania karnego przez sąd, oraz przez prokuratora wojskowego i żandarmerię (art. 199). Wedle rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych zawierającego przepisy wykonawcze do dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 12.XII.1930 r. o żandarmerii, organom żandarmerii przysługuje przy wykonywaniu ich zadań służbowych prawo wzywania do stawienia się celem przesłuchania osób na które wedle § 1 i 2 powyższego rozporządzenia rozciąga się osobowy zakres działania żandarmerii. Zob. powyższe rozporządzenie umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza.

Art. 153.

W wezwaniu należy wskazać:

a) imię, nazwisko, stopień wojskowy i przynależność służbową wezwanego, a co do osób nie pełniących czynnej służby wojskowej — imię, nazwisko i adres wezwanego,

b) w jakim charakterze i w jakiej sprawie się go wzywa,

c) miejsce, dzień i godzinę stawiennictwa,

d) nazwę i dokładny adres wzywającego sądu lub prokuratora wojskowego,

e) skutki niestawiennictwa.

Co do skutków niestawiennictwa oskarżonego (podejrzanego) zob. art. 55. Co do skutków niestawiennictwa świadków, biegłych i tłumaczów zob. art. 71, 89, 91 i 111.

Art. 154.

§ 1. Pisma doręcza się w listach z pokwitowaniem zwrotnym przez pocztę albo przez funkcjonariuszów sądowych lub prokuratorskich a osobom, pozostającym w zakładzie karnym — także przez funkcjonariuszów tegoż zakładu.

§ 2. Adresat może odebrać pismo bezpośrednio w sekretariacie sądu lub prokuratury.

Co do doręczania pism przez pocztę zob. odnośne rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 września 1933 r. podane przy art. 157.

Art. 155.

Pisma adresowane do miejscowości, w których nie ma urzędu pocztowego, ani nie jest zorganizowane stałe doręczanie korespondencji, doręcza się za pośrednictwem zarządu gminy.

Co do doręczania pism przez organa gminne zob. odnośne rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 września 1933 r., podane przy art. 157.

Co do wynagrodzenia gmin za doręczanie pism sądowych zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 31.III.1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 27 poz. 270).

Art. 156.

Żandarmeria i policja państwowa doręcza pisma, jeżeli doręczenie pozostaje w związku z czynnością, zleconą żandarmerii lub policji państwowej przez sąd wojskowy lub prokuratora wojskowego.

Art. 157.

Do doręczeń pism przez pocztę [1]), zarząd gminy [2]) lub policję państwową, stosuje się przepisy, obowiązujące w sądownictwie powszechnym, jeżeli nie wydano przepisów szczególnych.

[1]) Doręczanie pism przez pocztę zostało unormowane rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości, wydanym w porozumieniu z Ministrem Poczt i Telegrafów, z dnia 30 września 1933 r. o doręczaniu pism sądowych przez pocztę w postępowaniu cywilnym i karnym (Dz. U. R. P. Nr. 76 poz. 548), którego brzmienie jest następujące:

§ 1.

Pisma sądowe w postępowaniu cywilnym i karnym, przeznaczone dla stron, ich pełnomocników, świadków, biegłych i tłumaczów, mogą być przez sądy nadawane i przez pocztę doręczane na całym obszarze Państwa, bądź jako zwykłe przesyłki listowe za zwrotnym poświadczeniem odbioru, bądź też jako polecone przesyłki listowe za zwrotnym poświadczeniem odbioru.

Pisma prokuratur w sprawach karnych uważa się narówni z pismami sądów karnych.

§ 2.

Pisma sądowe będą wysyłane jako polecone przesyłki listowe za zwrotnym poświadczeniem odbioru, jeżeli zawierają dokumenty, które mają znaczenie dla stron i których zaginięcie mogłoby spowodować odpowiedzialność Skarbu Państwa.

Pozostałe pisma sądowe i prokuratorskie doręcza się przez pocztę, jako zwykłe przesyłki listowe za zwrotnym poświadczeniem odbioru.

§ 3.

Przesyłki listowe, wysyłane do adresatów (§ 1) zamieszkałych w zamiejscowym okręgu pocztowym i poza okręgiem doręczeń listonosza wiejskiego, wydaje urząd pocztowy miejsca przeznaczenia właściwym zarządom gminnym (obszarom dworskim) tak, jak inne urzędowe przesyłki listowe tego samego rodzaju, adresowane do zarządów gminnych (obsza-

rów dworskich). Sposób doręczania tych przesyłek adresatom przez zarządy gminne (obszary dworskie) normuje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Zwrotne poświadczenia odbioru przynależne do tych pism odpowiednio wypełnione przyjmuje urząd pocztowy od zarządu gminnego i postępuje z niemi w myśl postanowień § 14.

Przesyłki, które nie mogły być doręczone przez zarząd gminny (obszar dworski), przyjmuje od tego zarządu (obszaru dworskiego) urząd pocztowy i zwraca właściwym sądom tak, jak inne urzędowe przesyłki listowe.

§ 4.

Pisma sądowe, przeznaczone do doręczenia przez pocztę lub do wydawania zarządom gminnym (obszarom dworskim), należy oddawać urzędowi pocztowemu zamknięte pieczęcią urzędową sądu wysyłającego. Na zewnętrznej stronie przesyłki należy, prócz dokładnego adresu, podać nazwę wysyłającego sądu i sygnaturę sprawy, a nadto umieścić u dołu napis: „Polecone za zwrotnym poświadczeniem odbioru", jeżeli pismo wysyłane jest jako list polecony, lub też tylko: „Za zwrotnym poświadczeniem odbioru", jeżeli pismo wysyłane jest jako list zwykły oraz napis: „Sprawa cywilna — karna — opłata pocztowa kredytowana".

Jeżeli przesyłka zawiera wezwanie na termin, należy na jej zewnętrznej stronie umieścić wyrazy: „Termin dnia .....".

Powyższe napisy mogą być dokonane zapomocą stosownych pieczątek.

§ 5.

Do każdej przesyłki za zwrotnym poświadczeniem odbioru sąd wysyłający dołącza formularz zwrotnego poświadczenia odbioru (wzór Nr. 1), na którym wpisuje nazwę sądu, sygnaturę sprawy (§ 4 ust. 1) i adres odbiorcy.

Zwrotne poświadczenie odbioru należy przytwierdzić do zewnętrznej strony przesyłki w ten sposób, aby bez oddzielenia poświadczenia można było na niem umieścić odcisk datownika pocztowego urzędu nadawczego oraz aby poświadczenie można było oddzielić od przesyłki bez obawy jej uszkodzenia.

§ 6.

Wszelkie pisma sądowe w postępowaniu cywilnym i karnym należy nadawać w urzędzie pocztowym zapomocą „Pocztowej książki nadawczej przesyłek sądowych w postępowaniu cywilnym — karnym" (wzór Nr. 2). Książkę tę prowadzi urzędnik biura podawczego.

W rubryce 2 pocztowej książki nadawczej należy wpisać ogólną ilość listów zwykłych za zwrotnym poświadczeniem odbioru, w następnych zaś rubrykach 3 — 6 należy wpisać szczegółowo, stosownie do nadruku, każdą wysyłaną przesyłkę poleconą za zwrotnym poświadczeniem odbioru.

Wpisy do karty pocztowej książki nadawczej uskutecznia się podwójnie (przy użyciu kalki). Drugi egzemplarz karty, przeznaczony do użytku poczty, urzędnik pocztowy oddziela z książki nadawczej, gdy cała stronica zostanie wypełniona, a w razie nadawania listów poleconych — po każdorazowym nadaniu listów poleconych.

Urzędnik pocztowy, przyjmujący przesyłki, potwierdza ich odbiór w książce nadawczej swym podpisem i wyciśnięciem datownika, a nadto co do przesyłki poleconej, wpisuje pocztowy numer nadawczy tej przesyłki, zaznacza ten numer również na właściwym zwrotnym poświadczeniu odbioru i umieszcza odcisk datownika na odwrotnej stronie zwrotnego poświadczenia odbioru.

§ 7.

Pocztowych książek nadawczych przesyłek sądowych należy używać oddzielnych w postępowaniu cywilnym, a w postępowaniu karnym — oddzielnych dla przesyłek miejscowych i oddzielnych dla przesyłek zamiejscowych.

§ 8.

Pisma sądowe, wysyłane do adresatów (§ 1), zamieszkałych w miejscowym okręgu doręczeń urzędów pocztowych i w okręgu doręczeń listonoszów wiejskich, doręcza się adresatowi w miarę możności do rąk własnych w jego mieszkaniu, w biurze, w lokalu przemysłowym lub handlowym, lub też tam, gdzie adresata się zastanie, — jeżeli tożsamość jego osoby nie budzi wątpliwości. Adresat nie może wymówić się prawnie od przyjęcia pisma ze względu na miejsce doręczenia.

§ 9.

W razie nieobecności adresata w domu, pismo sądowe doręcza się dorosłemu domownikowi adresata, a w braku domownika — sąsiadowi lub dozorcy domu, jeżeli osoby te nie są przeciwnikami procesowymi adresata i oświadczą gotowość przyjęcia przesyłki i doręczenia jej adresatowi.

Dla adresata nieobecnego w lokalu biurowym, przemysłowym lub handlowym, można doręczyć pismo którejkolwiek z osób w lokalu tym zatrudnionych.

§ 10.

Doręczenia szeregowym w czynnej służbie wojskowej, policji państwowej i straży granicznej dokonywa się przez władzę bezpośrednio przełożoną.

Pisma sądowe, przeznaczone dla korporacji, spółki, stowarzyszenia, zakładu lub związku, albo dla obrońcy lub pełnomocnika strony, można w razie nieobecności w lokalu biurowym osoby, uprawnionej do przyjmowania pism, doręczyć zastępczo do rąk kogokolwiek z personelu biurowego, a w braku takiej osoby do rąk dozorcy domu, w którym biuro się znajduje. Przy doręczeniu tem mają zastosowanie postanowienia podane w § 9 ust. 1.

Doręczenia urzędom państwowym lub samorządowym dokonywa się do rąk ustanowionego do odbioru pism funkcjonariusza lub przełożonego urzędu.

§ 11.

Doręczenie zastępcze (§§ 9 i 10 ust. 2) do rąk domownika, sąsiada lub dozorcy domu jest dopuszczalne także wówczas, gdy istnieje możność doręczenia pisma do rąk własnych adresatowi w innym miejscu tej samej miejscowości, np. w biurze, albo lokalu przemysłowym lub handlowym adresata zamiast w jego mieszkaniu.

Organ doręczający nie ma obowiązku ani kilkakrotnie usiłować zastać adresata, aby do jego rąk pismo osobiście doręczyć, ani też kierować pisma, celem doręczenia do innego miejsca, np. biura, albo lokalu przemysłowego lub handlowego.

Doręczenie zastępcze (§§ 9 i 10 ust. 2) nie może być stosowane, jeżeli sąd w adresie pisma sądowego wyraźnie wyłączy zastępcze doręczenie w sposób bądź ogólny, bądź w stosunku do oznaczonych osób.

Jeżeli obie strony w procesie sądowym zamieszkują w jednym domu, sąd powinien wyłączyć doręczenie zastępcze (§§ 9 i 10 ust. 2) o czem należy zaznaczyć na kopercie przy pomocy pieczątki: „Doręczenie zastępcze wyłączone", poczym należy wymienić te osoby, do rąk których doręczenie zastępcze jest niedopuszczalne.

§ 12.

W razie niemożności doręczenia pisma sądowego za zwrotnym poświadczeniem odbioru w sposób podany w §§ 8 — 11 należy złożyć pismo w miejscowym zarządzie gminnym (miejskim) lub w oddawczym urzędzie pocztowym, na drzwiach zaś mieszkania lub biura, albo lokalu przemysłowego lub handlowego adresata przybić zawiadomienie (wzór Nr. 3), gdzie pismo to pozostawiono. Zawiadomienie takie należy również przybić w postępowaniu karnym w razie doręczenia pisma sąsiadowi lub dozorcy domu. Określenie „przybicie" obejmuje każde przytwierdzenie usuwalne tylko działaniem zewnętrznem.

W razie odmowy przyjęcia pisma przez adresata lub jego domownika, pozostawia się je w miejscu doręczenia, a gdyby to było niemożliwe, składa się je, — uprzedzając o tem adresata lub jego domownika, — w miejscowym zarządzie gminnym (miejskim) lub w oddawczym urzędzie pocztowym.

Urząd, w którym złożono pismo sądowe, wydaje je adresatowi po jego zgłoszeniu się, atoli doręczenie uważa się za uskutecznione z chwilą złożenia pisma.

Pismo sądowe, złożone w urzędzie pocztowym, przechowuje urząd pod zamknięciem przez dni 14, licząc od dnia złożenia. Adresatowi, zgłaszającemu się w ciągu tego czasu, wydaje się przesyłkę poleconą po podpisaniu przez niego pocztowego dowodu odbioru, zaś przesyłkę zwykłą za osobnem potwierdzeniem odbioru. Niepodjęte w ciągu tego czasu pisma sądowe zwraca się do urzędu pocztowego miejsca nadania celem wydania ich sądowi, który pisma te nadał.

§ 13.

Odbiorca przesyłki listowej za zwrotnym poświadczeniem odbioru stwierdza jej doręczenie własnoręcznym podpisem na zwrotnym poświadczeniu odbioru, ze wskazaniem daty doręczenia (część 1 poświadczenia).

Jeżeli odbiorcą przesyłki jest adresat, to organ doręczający pozostawia w części 2 poświadczenia ustępy a) i c) i, po skreśleniu ustępów b) i d) oraz części 3, umieszcza swój podpis pod treścią części 2. Natomiast w razie doręczenia zastępczego (§§ 8 — 10) organ doręczający wpisuje w części 2 poświadczenia w ustępie b) nazwisko odbiorcy, z zaznaczeniem jego charakteru, przez przekreślenie zbędnych wyrazów,

pozostawiając ustęp c) , a po skreśleniu ustępów a) i d) oraz części 3 umieszcza swój podpis pod treścią części 2.

Jeżeli odbiorca jest niepiśmienny lub odmawia podpisu, to organ doręczający pozostawia w części 2 poświadczenia — zależnie od tego, komu pismo doręczył — ustępy a) lub b), skreśla ustęp c), w ustępie d) zaznacza przyczynę braku podpisu odbiorcy przez skreślenie wyrazów niewłaściwych i wpisuje datę doręczenia, a po skreśleniu części 3, umieszcza swój podpis pod treścią części 2.

W razie złożenia pisma za zwrotnem poświadczeniem odbioru w zarządzie gminnym (miejskim) lub w urzędzie pocztowym (§ 12) organ doręczający skreśla w poświadczeniu część 1 i 2 w całości, a po wypełnieniu części 3 ze skreśleniem wyrazów nieodpowiednich, umieszcza swój podpis pod treścią części 3.

§ 14.

Po dokonaniu doręczenia organ doręczający oddaje zwrotne poświadczenie odbioru, wypełnione w myśl § 13, pocztowemu urzędowi oddawczemu, który odsyła je w kopercie, jako przesyłkę zwykłą pod adresem urzędu pocztowego, w którym pismo nadano. Urząd ten doręcza zwrotne poświadczenie odbioru sądowi wysyłającemu za pokwitowaniem bądź w książce doręczonych uwiadomień (druk pocztowy) bądź w osobnym notatniku.

§ 15.

Jeżeli pisma doręczyć nie można (np. adresat umarł, nie jest znany, nie jest wiadome jego miejsce pobytu i t. p.) urząd pocztowy zwraca je sądowi wysyłającemu z podaniem przyczyny niedoręczenia na końcu zwrotnego poświadczenia odbioru. Pod tą uwagą organ doręczający umieszcza swój podpis, urząd zaś pocztowy odcisk datownika.

Jeżeli adresat zmienił miejsce zamieszkania w obrębie tej samej miejscowości lub w obrębie tego samego okręgu doręczeń, przesyłkę doręcza się pod nowym adresem. W pozostałych przypadkach, zwraca się przesyłkę sądowi wysyłającemu, z zaznaczeniem, że „Adresat wyprowadził się do . . . . . ", jeżeli miejsce pobytu adresata jest znane urzędowi pocztowemu.

Mimo, że adresat zmienił swe zamieszkanie, należy, na wyraźne zarządzenie sądu, doręczyć pismo w miejscu poprzedniego zamieszkania, stosując doręczenie zastępcze (§§ 9 i 10 ust. 2) lub sposób podany w § 12.

(Ust. 3 § 15 podano w brzmieniu wprowadzonym rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości, wydanym w porozumieniu z Ministrem Poczt i Telegrafów z 30 stycznia 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 84).

§ 16.

Jeżeli zwrotne poświadczenie odbioru nie nadejdzie do sądu (prokuratury) w ciągu dni 14, sędzia (prokurator) zarządza doręczenie nowego pisma.

Reklamacje z powodu dokonania wadliwych pokwitowań na zwrotnem poświadczeniu odbioru, lub innych nieprawidłowości, zaszłych przy doręczaniu pism przeznaczonych dla adresatów zamieszkałych w miej-

scowym okręgu doręczeń urzędów pocztowych i w okręgu doręczeń listonoszów wiejskich (wzór Nr. 4), należy kierować do tego urzędu pocztowego, który doręczenia dokonał.

Gdy zajdą powody do innych zażaleń na organ pocztowy, należy zwracać się do właściwej Dyrekcji Poczt i Telegrafów.

Załatwianie reklamacyj z powodu dokonania wadliwych pokwitowań na zwrotnem poświadczeniu odbioru lub innych nieprawidłowości, zaszłych przy doręczaniu pism przeznaczonych dla adresatów, zamieszkałych w zamiejscowym okręgu pocztowym i poza okręgiem doręczeń listonosza wiejskiego, normuje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych (§ 3).

§ 17.

Przepisy niniejszego rozporządzenia obowiązują również w sądowym postępowaniu egzekucyjnym co do pism, wysyłanych przez komorników do stron i uczestników i ich zastępców oraz do biegłych i świadków. Zamiejscowe pisma komorników wysyłane na polecenie sądów winny być na stronie adresowej koperty zaopatrzone w napis: „Na wezwanie sądu — opłata pocztowa kredytowana", niezależnie od napisów przewidzianych w § 4.

§ 18.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Z dniem tym traci moc rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Poczt i Telegrafów z dnia 29 grudnia 1932 r. o doręczaniu pism sądowych przez pocztę w postępowaniu cywilnym i karnym (Dz. U. R. P. Nr. 118, poz. 973).

Dotychczasowe zwrotne poświadczenia odbioru mogą być nadal używane do czasu zastąpienia ich nowymi.

[2]) Doręczanie pism przez gminy zostało unormowane rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych z dnia 30 września 1933 r. o doręczaniu pism sądowych przez organa gminne w postępowaniu cywilnym i karnym (Dz. U. R. P. Nr. 76, poz. 549), którego brzmienie jest następujące:

§ 1.

Pisma sądowe w postępowaniu cywilnym i karnym, przeznaczone dla stron, ich pełnomocników, świadków, biegłych i tłumaczów a wysyłane do miejscowości, nieobjętych żadnym okręgiem doręczeń urzędów pocztowych lub okręgiem doręczeń listonoszów wiejskich, będą doręczane przez organa gminy lub obszaru dworskiego, o ile doręczenie nie nastąpi przez woźnych sądowych lub w inny sposób, przewidziany w obowiązujących przepisach.

Pisma powyższe, zaopatrzone adresem osoby wzywanej, będą wysyłane pocztą do najbliższego dla gminy lub obszaru dworskiego urzędu pocztowego, z którego właściwy zarząd gminny lub obszar dworski obowiązany jest odebrać przesyłkę w sposób, przewidziany ogólnie obowiązującymi przepisami, i doręczyć ją adresatowi z zachowaniem przepisów §§ 3, 8 — 13 i 15 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 września 1933 r. o doręczaniu pism sądowych przez pocztę w postępowaniu cywilnym i karnym (Dz. U. R. P. Nr. 76, poz. 548).

§ 2.

Przy nadawaniu pism sądowych, podlegających doręczeniu przez organa gminne lub obszaru dworskiego, stosuje się przepisy §§ 2 i 4 — 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 września 1933 r.

§ 3.

Po dokonaniu doręczenia organ doręczający gminy lub obszaru dworskiego oddaje zwrotne poświadczenie odbioru wójtowi gminy lub przełożonemu obszaru dworskiego, który oddaje je urzędowi pocztowemu celem przesłania sądowi wysyłającemu.

§ 4.

Pisma prokuratur w sprawach karnych oraz pisma komorników w sądowym postępowaniu egzekucyjnym uważane są narówni z pismami sądowymi.

§ 5.

W przypadkach, określonych w § 1 niniejszego rozporządzenia, stosuje się przepis ustępu pierwszego § 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 września 1933 r.

Reklamacje z powodu nienadesłania na czas zwrotnych poświadczeń odbioru lub z powodu wadliwych pokwitowań albo innych nieprawidłowości przy doręczaniu należy kierować do wójtów gmin lub przełożonych obszarów dworskich, którzy dokonali doręczenia.

Do reklamacyj tych należy używać druków według wzoru Nr. 4, stanowiącego załącznik do § 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 września 1933 r., z zastąpieniem wyrazów: „urząd pocztowy" wyrazami: „zarząd gminny" lub „przełożony obszaru dworskiego".

§ 6.

Wynagrodzenie gmin za doręczanie pism sądowych określają przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 marca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 270).

Komornicy uiszczają gminom (obszarom dworskim) wynagrodzenie za doręczanie pism zasadniczo w gotówce albo w znaczkach pocztowych równocześnie z wysłaniem pisma.

Komornicy, pozostający w częstej łączności z gminą (obszarem dworskim) w zakresie doręczania pism w postępowaniu egzekucyjnym mogą za zgodą kierownika właściwego sądu grodzkiego wypłacać gminie (obszarowi dworskiemu) wynagrodzenie za doręczenia ryczałtem w stałych odstępach czasu, oznaczonych przez kierownika sądu w porozumieniu z gminą (obszarem dworskim).

§ 7.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Art. 158.

§ 1. Wezwania i inne pisma, przeznaczone dla żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, przesyła się ich przełożonej władzy wojskowej celem doręczenia lub zarządzenia stawienia się stosownie do wezwania.

§ 2. Wezwania i inne pisma, przeznaczone dla osób uwięzionych, przesyła się w tym celu przełożonej władzy więziennej.

§ 3. Wezwania i inne pisma, przeznaczone dla osób, nie wymienionych w § 1, 2, przesyła się bezpośrednio tym osobom, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej.

§ 4. O wezwaniu osoby, będącej w służbie kolei albo żeglugi wodnej lub powietrznej, zawiadamia się jednocześnie bezpośrednią zwierzchność osoby wezwanej.

Doręczenie pisma władzy przełożonej nie stanowi dowodu doręczenia tegoż pisma adresatowi. Przełożona władza po doręczeniu pisma do rąk własnych (art. 159) adresata zwraca sądowi (prokuraturze) dowód doręczenia pisma adresatowi.

Doręczenia wezwań i pism, o których mowa w § 3 art. 158, następuje według ogólnych przepisów (art. 154 — 157).

Doręczenie wezwania osobie wymienionej w § 4 następuje według ogólnych przepisów (art. 154 — 157) — o ile nie jest ona żołnierzem w czynnej służbie wojskowej (art. 158 § 1), — a jedynie równocześnie zawiadamia się jej bezpośrednią zwierzchność, a więc np. urząd kolejowy, zarząd odnośnego przedsiębiorstwa żeglugowego i t. p. Przepis § 4 odnosi się tylko do wezwań — nie zaś do innych pism (np. wyroków) ma on bowiem jedynie na celu zapewnienie należytego zastępstwa danej osoby w danym przedsiębiorstwie — w dniu na który została wezwana — ze względu na konieczność utrzymania jego ruchu.

Art. 159.

Żołnierzom w czynnej służbie wojskowej oraz osobom uwięzionym doręcza się pisma do rąk własnych.

Zob. art. 158 § 1 i 2 i uw. do tychże przepisów. Co do pojęcia żołnierza w czynnej służbie wojskowej zob. uw. do art. 2 u. s. w.

Art. 160.

§ 1. Innym osobom, niż wymienionym w art. 159, doręcza się pisma w miarę możności do rąk własnych.

§ 2. Jeżeli z powodu nieobecności takiej osoby nie można doręczyć jej pisma do rąk własnych, doręcza się pismo dorosłemu domownikowi, a w jego braku — sąsiadowi lub dozorcy domu.

§ 3. Jeżeli się nikt nie znajdzie, ktoby pismo chciał przyjąć, zostawia się je w miejscowym urzędzie gminy lub w urzędzie pocztowym.

§ 4. W razie doręczenia pisma sąsiadowi lub dozorcy domu, albo pozostawienia go w urzędzie gminy lub pocztowym, przybija się na drzwiach mieszkania adresata zawiadomienie, komu pismo doręczono.

Co do ewent. odmowy adresata przyjęcia pisma zob. § 12 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości przytoczonego w uw. 1) do art. 157.

Rozp. Ministra Sprawiedliwości z dn. 30 września 1933 r. o doręczaniu pism sądowych przez pocztę, przytoczone w uw. 1) do art. 157 zawiera w § 9 postanowienie analogiczne do art. 160 § 2 z tem, że doręczenie domownikowi, sąsiadowi lub dozorcy domu może nastąpić, jeżeli osoby te nie są przeciwnikami procesowymi adresata i oświadczą gotowość przyjęcia przesyłki i doręczenia jej adresatowi.

Doręczenie zastępcze przewidziane w art. 160 § 2, 3 może nastąpić w każdym wypadku nieobecności adresata — nie stanowi więc przeszkody do doręczenia zastępczego okoliczność, że istnieje możność doręczenia adresatowi pisma w innem miejscu tej samej miejscowości (np. w biurze). Za dzień doręczenia uważa się dzień doręczenia zastępczego przewidzianego w § 2 lub 3. W dowodzie doręczenia należy zaznaczyć, że uskuteczniono przybicie zawiadomienia po myśli § 4. W braku tego stwierdzenia nie można doręczenia zastępczego uznać za ważne.

Wyżej wspomniane rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 30.IX.1933 przewiduje w § 11, że doręczenie zastępcze nie może być stosowane, jeżeli sąd (prokurator) w adresie pisma wyraźnie wyłączy zastępcze doręczenie w sposób bądź ogólny, bądź w stosunku do oznaczonych osób. Jeżeli obie strony w procesie sądowym (np. oskarżyciel prywatny i oskarżony) zamieszkują w jednym domu, sąd powinien wyłączyć doręczenie zastępcze, o czym należy zaznaczyć na kopercie przy pomocy pieczątki: „Doręczenie zastępcze wyłączone", po czym należy wymienić te osoby, do rąk których doręczenie zastępcze jest niedopuszczalne.

Art. 161.

Pismo, przeznaczone dla korporacji, spółki, stowarzyszenia, zakładu lub związku, albo dla obrońcy lub pełnomocnika strony, można w razie nieobecności w lokalu biurowym osoby, upoważnionej do przyjmowania pism, doręczyć także zastępczo do rąk każdej osoby, zatrudnionej w biurze, a w braku takich osób — dozorcy domu, gdzie biuro się znajduje.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 września 1933 r. przytoczone w uw. 1) do art. 157 o doręczeniu pism sądowych przez pocztę (Dz. U. R. P. Nr. 76, poz. 548) zawiera w § 10 postanowienie analogiczne do art. 161 z tym dodatkiem, że doręczenie zastępcze do rąk wymienionych w tym przepisie osób może nastąpić wtedy gdy osoby te nie są przeciwnikami procesowymi adresata i oświadczą gotowość przyjęcia przesyłki i doręczenia jej adresatowi.

Art. 162.

§ 1. Jeżeli oskarżyciel prywatny, nie pozostający w czynnej służbie wojskowej, któremu doręczono wezwanie na rozprawę główną, zmienił następnie miejsce zamieszkania i nie zawiadomił o tym sądu, to wezwania i inne pisma, wysłane mu pod ostatnim znanym adresem, uważa się za doręczone [1]).

§ 2. Przepis § 1 stosuje się również do oskarżyciela prywatnego, pozostającego w czynnej służbie wojskowej, który po doręczeniu wezwania na rozprawę główną zbiegł [2]).

[1]) Użyte w art. 162 § 1 określenie „zmienił miejsce zamieszkania" obejmuje każdą zmianę miejsca pobytu, a więc i wypadek, gdy oskarżyciel prywatny np. wyjechał tylko na parę dni nie podając sądowi swego nowego, czasowego adresu. Rygor przewidziany w art. 162 stosuje się tylko do osób, którym już doręczono wezwanie na rozprawę główną. Ma on to znaczenie, że np. w razie odroczenia rozprawy zawiadomienie o dniu nowej rozprawy będzie oskarżycielowi prywatnemu wysłane pod poprzednim adresem i będzie uważane za doręczone.

Przepis art. 162 § 1 nie odnosi się do oskarżyciela prywatnego pozostającego w czynnej służbie wojskowej; miejsce pobytu osób pozostających w czynnej służbie wojskowej jest bowiem zasadniczo zawsze znane, z wyjątkiem przypadków określonych w § 2.

[2]) Przepis § 2 odnosi się do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, którzy dopuścili się jednego z przestępstw przewidzianych w art. 43 — 48 k. k. w., a więc dezercji lub samowolnego wydalenia się, podpadających pod pojęcie zbiegostwa.

Art. 163.

§ 1. Odbierający pismo stwierdza jego doręczenie podpisem własnoręcznym z wskazaniem daty doręczenia; jeżeli odbierający pismo jest niepiśmienny lub odmawia podpisu, to doręczający sam oznacza datę doręczenia oraz przyczynę braku podpisu.

§ 2. Dowód doręczenia przesyła się władzy wysyłającej pismo.

Art. 164.

§ 1. Jeżeli ze względu na brak czasu lub z innych przyczyn doręczenie wezwania w sposób, przewidziany w kodeksie niniejszym, byłoby szczególnie utrudnione, można wzywać świadków lub biegłych telegraficznie, telefonicznie lub w inny sposób, najodpowiedniejszy ze względu na okoliczności; żołnierzy w służbie czynnej wzywa się tą drogą przez ich przełożoną władzę.

§ 2. Niestawiennictwo osób, wezwanych w myśl § 1, pociąga za sobą ustawowe skutki niestawiennictwa o tyle tylko, o ile sąd nie będzie miał wątpliwości, że wezwanie doszło zawczasu do wiadomości wezwanego.

Wezwanie w sposób przewidziany w art. 164 nie może być stosowane do stron. Wezwanie, przewidziane w art. 164 § 1 może mieć przede wszystkim zastosowanie w postępowaniu doraźnym (art. 394).

Co do ustawowych skutków niestawiennictwa świadków i biegłych zob. art. 71, 89, 91 — 93 i 111.

Art. 165.

Niezachowanie przepisów art. 154 do 164 nie powoduje nieważności doręczenia, jeśli osoba, dla której wezwanie lub inne pismo było przeznaczone, oświadczy, że wezwanie to lub pismo otrzymała.

Z natury rzeczy wynika, że nie zachodzi również nieważność doręczenia. jeżeli osoba co do której nie zachowano przepisów art. 154 do 164, przy wysyłaniu wezwania do stawiennictwa, nie złoży wprawdzie oświadczenia przewidzianego w art. 165, ale na wezwanie to się stawi.

Art. 166.

Przymusowe sprowadzenie żołnierzy w czynnej służbie wojskowej przeprowadzają organa wojskowe, innych zaś osób — policja państwowa, a w przypadkach niecierpiących zwłoki również żandarmeria.

Art. 167.

§ 1. Osoba, mająca przymusowo sprowadzić wezwanego, okazuje wezwanemu nakaz dostawienia i wzywa go, aby się z nią udał na miejsce wskazane w nakazie.

§ 2. W nakazie dostawienia należy wymienić szczegóły, wskazane w art. 153.

§ 3. W razie oporu sprowadzający ma prawo użyć siły.

Nakaz dostawienia wydaje władza uprawniona do zarządzenia przymusowego sprowadzenia. W szczególności uprawnionymi do zarządzenia przymusowego sprowadzenia są:

a) prokurator wojskowy prowadzący dochodzenie. Uprawnienie to służy prokuratorowi co do podejrzanego na podstawie przepisu art. 55 i art. 199 § 3, co do świadków zaś na podstawie art. 89 i art. 199 § 3. Co do

sprowadzenia w toku dochodzenia prowadzonego przez żandarmerię zob. art. 199 § 2, 3,

b) sąd w toku postępowania sądowego, — w toku śledztwa sędzia śledczy (art. 218 § 1), podczas rozprawy głównej skład sądzący (art. 274).

Uprawnienie to co do oskarżonego opiera się na przepisie art. 55, co do świadków na przepisie art. 89, co do biegłych i tłómaczów na przepisie art. 111 § 1, przy czym art. 111 § 2 postanawia, że przymusowe sprowadzenie biegłych i tłómaczów stosować należy tylko w wyjątkowych przypadkach.

ROZDZIAŁ II.

PRZEGLĄDANIE AKT ORAZ SPORZĄDZANIE I OTRZYMYWANIE ODPISÓW.

Art. 168.

§ 1. Strony, ich obrońcy, pełnomocnicy i ustawowi przedstawiciele mogą po otrzymaniu zezwolenia przeglądać w kancelarii sądu lub prokuratury akta sprawy i robić z nich notatki.

§ 2. Zezwolenia udziela sędzia wojskowy, prowadzący sprawę, a w toku dochodzenia — prokurator wojskowy. Po ukończeniu postępowania zezwolenia udziela sędzia wojskowy, stojący na czele sądu, a co do akt dochodzenia — prokurator wojskowy.

Stronami są: oskarżyciel publiczny i prywatny oraz oskarżony. Co do pełnomocników i ustawowych przedstawicieli oskarżyciela prywatnego zob. art. 43 — 46 i 49.

Przepis § 1 art. 168 przewiduje prawo osób w § 1 wymienionych do przeglądania akt sprawy w kancelarii sądu lub prokuratury i do robienia z nich notatek. Poza powyższymi osobami mogą i inne osoby, które wykażą, że mają ku temu uzasadnione podstawy uzyskać na prośbę zezwolenie sędziego wojskowego wzgl. prokuratora na przeglądanie akt i robienie z nich notatek (np. obrońca innego oskarżonego w innej sprawie karnej, pozostającej w związku z daną sprawą).

Udzielenie zezwolenia zależy od uznania sędziego wojskowego wzgl. prokuratora, o ile nie zachodzi przypadek wymieniony w art. 171, w którym zezwolenie musi być udzielone. Co do prawa prokuratora do przeglądania akt i robienia notatek zob. art. 172.

Z przepisu § 2 art. 168 wynika, że w toku dochodzenia tylko prokurator wojskowy może udzielić zezwolenia na przejrzenie akt i robienie z nich notatek, — że natomiast prawo to nie przysługuje żandarmerii, nawet wówczas gdy prowadzi ona dochodzenie.

Ponieważ z art. 173 wynika, że władze sądowe i prokuratorskie mogą żądać przesłania im akt postępowania karnego i że odnośnego żądania nie można załatwić odmownie, — przeto przyjąć należy, że przedstawicielom tych władz służy też prawo żądania udzielenia im akt do przejrzenia, któremu to żądaniu odmówić nie można.

Natomiast udzielenie zezwolenia na przeglądanie akt przedstawicielom innych władz (art. 173) jest zależne od uznania sądu wzgl. prokuratora wojskowego.

Art. 169.

§ 1. Strony, ich obrońcy, pełnomocnicy i ustawowi przedstawiciele, mogą za zezwoleniem władz, wymienionych w art. 168 § 2, robić z akt sprawy odpisy oraz otrzymywać w razie uzasadnionej potrzeby odpisy uwierzytelnione.

§ 2. W sprawach o przestępstwa wymienione w art. 139 § 2 można robić odpisy z akt sprawy lub otrzymywać odpisy uwierzytelnione tylko za zezwoleniem Naczelnego Prokuratora Wojskowego.

Art. 170.

§ 1. Sprawę należności i wysokości opłat za wydanie uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy określa rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych [1]).

§ 2. Oskarżonemu służy prawo otrzymania bezpłatnie jednego odpisu każdego dotyczącego go orzeczenia lub zarządzenia [2]).

[1]) Sprawę należności i wysokości opłat za wydanie uwierzytelnionych odpisów normuje rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dnia 29 października 1936 r. o opłatach za odpisy z akt w wojskowym postępowaniu karnym (Dz. U. R. P. Nr 87, poz. 610), którego brzmienie jest następujące:

§ 1.

Uwierzytelnione odpisy z akt sprawy karnej, jako to odpisy protokołów, zarządzeń, postanowień, wyroków i innych dokumentów wydaje się za opłatą na rzecz Skarbu Państwa.

§ 2.

(1) Opłatę pobiera się w wysokości 66 gr. za każdą stronę wydanego odpisu, licząc 25 wierszy za stronę, przy czym stronę rozpoczętą liczy się za całą.

(2) Za odpisy tabelaryczne, tudzież za odpisy aktów sporządzonych w obcym języku, pobiera się opłatę w wysokości 1 zł. 10 gr. za stronę.

(3) Opłaty powyższe należy przed wydaniem odpisu uiścić w znaczkach stemplowych, których wartość nominalna wynosi 60 gr. bądź 1 zł. (§ 1 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 30 marca 1935 r. o poborze 10% dodatku do opłat stemplowych — Dz. U. R. P. Nr. 23, poz. 155).

(4) Znaczki stemplowe nakleja się na wydawanym odpisie, po czym kasuje się je przez przepisanie ich datą oraz pieczęcią urzędową sądu wojskowego (prokuratury wojskowej).

§ 3.

(1) Władzom i urzędom państwowym oraz dowództwom wojskowym służy zwolnienie od opłaty.

(2) Sędzia wojskowy stojący na czele sądu (prokurator wojskowy) może w poszczególnych przypadkach zwolnić od opłaty za wydanie odpisu osoby, które uzna za zasługujące na zwolnienie.

§ 4.

Wydanie odpisu należy uwidocznić w aktach sprawy karnej.

§ 5.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1937 r.

[2]) Prawo oskarżonego do otrzymywania odpisów orzeczeń i zarządzeń, przewidziane w § 2 art. 170 odnosi się z natury rzeczy nie do tych orzeczeń i zarządzeń, które po myśli art. 29 doręcza się wogóle na piśmie, te bowiem orzeczenia doręcza się bezpłatnie wogóle wszystkim osobom, którym należy je doręczyć. Przepis § 2 art. 179 odnosi się natomiast do tych wypadków, gdy oskarżony w myśl art. 169 § 1 wykaże uzasadnioną potrzebę posiadania odpisu dotyczącego go orzeczenia lub zarządzenia, nawet gdyby ogłoszone było ono tylko ustnie.

Art. 171.

Nie można odmówić zezwolenia na przejrzenie akt sprawy i robienie notatek oskarżonemu lub jego obrońcy po doręczeniu oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia.

Art. 172.

Prokurator wojskowy ma prawo przeglądać akta, robić notatki i odpisy w każdym czasie, oraz żądać przesłania mu akt, jeżeli to nie tamuje biegu postępowania.

Art. 173.

§ 1. Przesłanie akt innym władzom, prócz sądowych i prokuratorskich, zależy od uznania sędziego wojskowego, prowadzącego sprawę, a w toku dochodzenia — od uznania prokuratora wojskowego. Po ukończeniu postępowania przesłanie akt może zarządzić także sędzia wojskowy, stojący na czele sądu, a co do akt dochodzenia — prokurator wojskowy.

§ 2. Przesłanie innym władzom, prócz sądowych i prokuratorskich, akt sprawy o przestępstwa, wymienione w art. 139 § 2, zależy od uznania Naczelnego Prokuratora Wojskowego.

Wedle § 19 rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych z dnia 18. czerwca 1928 r. w sprawie wykonania ustawy o potrąceniach z uposażenia osób wojskowych (Dz. U. R. P. Nr 64, poz. 588), prokuratorzy wojskowi (oficerowie sądowi) są obowiązani na żądanie wojskowych władz administracyjnych przekazywać tym władzom akta prawomocnie ukończonych spraw karnych, których przedmiotem były przestępstwa powodujące szkodę lub stratę w majątku Skarbu Państwa znajdującym się pod zarządem władz wojskowych, lub też w majątku osób trzecich, znajdującym się w przechowaniu lub pod zarządem wojskowym.

ROZDZIAŁ III.

TERMINY.

Art. 174.

Do biegu terminu nie wlicza się dnia, od którego przepis prawa liczy dany termin.

Przepis art. 174 normuje w ten sposób obliczanie terminów, że rozpoczynają one swój bieg dopiero od dnia następującego po dniu, od którego ustawa liczy dany termin. W ten sposób przy obliczaniu terminów określonych przez ustawę np. w tygodniach (np. w art. 93, 100 § 3) koniec terminu upływa z końcem dnia, który w nazwie zgadza się z dniem, od którego ustawa liczy dany termin, a którego do biegu terminu się nie wlicza. Jeżeli zatem w wypadku z art. 93 świadkowi doręczono zawiadomienie np. w czwartek, to dwutygodniowy termin do usprawiedliwienia niestawiennictwa upłynie z końcem czwartku drugiego następnego tygodnia. Przy obliczaniu terminów na miesiące (np. w art. 140, 141 § 1) ostatni dzień terminu przypadnie w tej samej dacie miesiąca, co dzień, od którego ustawa liczy dany termin. Jeżeli więc np. tymczasowe aresztowanie nastąpiło dnia 1 stycznia, to dwumiesięczny termin przewidziany w art. 140 § 1, upłynie z końcem dnia 1 marca. Jeżeliby w danym miesiącu nie było odpowiedniej daty — np. gdy termin miesięczny liczy się od 31 marca, to ostatnim dniem terminu będzie ostatni dzień danego miesiąca, a więc w powyższym wypadku — dzień 30 kwietnia. Terminy określone w dniach (np. w art. 127, 235 § 1, 239 § 2) oblicza się w ten sposób, że po dniu, od którego ustawa liczy dany termin, ma upłynąć pełna liczba dni trwania terminu. Z upływem ostatniego z tych dni upłynie zakreślony termin.

Prócz powyższych terminów, określonych w tygodniach, miesiącach i dniach, przewiduje ustawa i terminy określone w godzinach (np. 48 godzin — art. 118 § 2). Kodeks nie podaje wprawdzie sposobu obliczania takich terminów, niema jednak żadnych wątpliwości, że takie terminy liczyć należy „a momento ad momentum".

Art. 175.

Koniec terminu, któryby miał upłynąć w niedzielę albo w inny dzień uznany za święto powszechne lub narodowe, przypada na następny dzień nieświąteczny.

Z art. 175 wynika, że dni niedzielne i świąteczne na początku, albo w ciągu terminu mają być liczone. Zasada wypowiedziana w art. 175 ma zastosowanie również przy zbiegu kilku dni świątecznych, np. gdyby koniec terminu przypadał na niedzielę, a poniedziałek był dniem świątecznym, — w tym wypadku bowiem następnym dniem nieświątecznym byłby dopiero wtorek i dopiero na ten dzień przypadałby koniec terminu.

Art. 176.

§ 1. Termin uważa się za zachowany, jeżeli przed jego upływem pismo zostało nadane w urzędzie pocztowym lub telegraficznym, a przez żołnierza w czynnej służbie wojskowej lub przez osobę uwięzioną złożone u przełożonej władzy wojskowej względnie w komendzie (zarządzie) zakładu karnego.

§ 2. W przypadku, gdy kodeks zezwala na złożenie ustnego wniosku lub oświadczenia do protokołu wobec władzy przełożonej, termin uważa się za zachowany, jeśli przed jego upływem taki wniosek lub oświadczenie złożono.

Dzień doręczenia sądowi pisma nadanego pocztą lub telegraficznie jest obojętny, — decyduje o zachowaniu terminu dzień nadania pisma w urzędzie pocztowym lub telegraficznym. Kodeks niniejszy nie wymaga, by nadanie pisma nastąpiło w polskim urzędzie pocztowym lub telegraficznym (przeciwnie jak art. 220 k. p. k.) — nadanie może więc nastąpić i w zagranicznym urzędzie.

Co do ustnych oświadczeń do protokołu wobec władzy przełożonej zob. art. 182 § 2, 244 § 3 i art. 338 § 2.

Art. 177.

§ 1. Zawite są tylko terminy, które ustawa wyraźnie za takie uznaje.

§ 2. Czynność, spełniona po upływie terminu zawitego, jest nieważna.

Kodeks przewiduje dwa rodzaje terminów:

a) terminy zawite, po których upływie czynność spełniona jest nieważna. Takimi terminami są np. terminy z art. 337 § 1, art. 345 § 1. Termin zawity nie może być przedłużony;

b) terminy porządkowe czyli instrukcyjne, które powinny być wprawdzie przestrzegane, jednakowoż czynność spełniona po ich upływie nie jest z tego powodu nieważna. Takimi terminami są np. terminy z art. 100 § 3, art. 235. Jeżeli kodeks określając pewien termin nie nazywa go wyraźnie „zawitym", — to dany termin jest tylko terminem porządkowym.

Co do przywrócenia terminu zawitego zob. art. 178.

Art. 178.

§ 1. Jeżeli uchybienie terminu zawitego nastąpiło z przyczyn od strony niezależnych, strona może w siedmiodniowym terminie zawi-

tym od daty ustania przeszkody zgłosić wniosek o przywrócenie terminu [1]).

§ 2. Jednocześnie należy dopełnić czynności, która miała być w terminie wykonana [2]).

[1]) Przywrócenie terminu może nastąpić tylko co do terminu zawitego, nie zaś terminu porządkowego, upływ terminu porządkowego bowiem nie stanowi przeszkody do spełnienia czynności, która miała być w terminie wykonana, nie pociągając za sobą jej nieważności (argumentum a contrario z art. 177 § 2).

Wniosek o przywrócenie terminu musi być uzasadniony tym, że uchybienie terminu nastąpiło z przyczyn od strony niezależnych. Kodeks przyczyn tych nie wymienia, pozostawiając sądowi ocenę w każdym konkretnym wypadku, czy istotnie takie przyczyny wywołały uchybienie terminu przez stronę. W razie potrzeby sąd może sprawdzić okoliczności faktyczne, którymi strona uzasadnia swój wniosek (art. 27). Wniosek strony, przytaczający okoliczności faktyczne uzasadniającego, powinien zarazem wskazywać dowody wykazujące prawdziwość tych okoliczności.

Do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu kodeks zakreśla termin zawity 7-dniowy, który należy liczyć od daty ustania przeszkody tj. ze względu na przepis art. 174 — od dnia następującego po dniu ustania przeszkody. Za chwilę ustania przeszkody należy uważać nie chwilę jej objektywnego ustania, lecz chwilę, w której strona dowiedziała się o ustaniu przeszkody.

Wniosek o przywrócenie terminu należy złożyć u tej władzy, u której należało dopełnić czynności w terminie nie wykonanej; jednakowoż szeregowcy i podoficerowie pozostający w czynnej służbie wojskowej mogą na podstawie art. 182 § 2 składać wnioski o przywrócenie terminu również ustnie do protokołu wobec przełożonej władzy wojskowej.

[2]) Przepis § 2 ma na celu uniknięcie niepotrzebnej zwłoki, jaka zachodziłaby gdyby strona miała dopiero po przywróceniu terminu dopełniać czynności, co do której uchybiła terminu. Termin zakreślony w § 2 jest terminem zawitym, jeżeli więc strona i w tym terminie czynności nie dopełniła — to po jego upływie dopełnienie czynności nie może ważnie nastąpić — chyba gdyby strona uzyskała przywrócenie także i tego terminu.

Art. 179.

§ 1. O przywróceniu terminu, dotyczącego środka odwoławczego, rozstrzyga na posiedzeniu poza rozprawą sąd, w którym środek odwoławczy należało złożyć, a jeżeli środek odwoławczy należało złożyć nie w sądzie — sąd powołany do rozstrzygnięcia środka odwoławczego; w innych przypadkach rozstrzyga sąd, w którym sprawa się toczy.

§ 2. Na postanowienie odmowne służy zażalenie.

Żadnej ze stron nie przysługuje zażalenie na postanowienie uwzględniające wniosek o przywrócenie terminu.

Art. 180.

Wniosek o przywrócenie terminu nie wstrzymuje wykonania zaskarżonego orzeczenia, lecz władza, która wydała orzeczenie, sąd właściwy do rozstrzygnięcia wniosku o przywrócenie terminu, lub sąd odwoławczy może wstrzymać wykonanie. Odmowa wstrzymania nie wymaga uzasadnienia.

Art. 180 odnosi się do wypadku, gdy chodzi o przywrócenie terminu dotyczącego środka odwoławczego i postanawia, że wniosek o przywrócenie tego terminu nie wstrzymuje wykonania tego orzeczenia, przeciw któremu założono środek odwoławczy. Władza jednak wzgl. sąd wymieniony w art. 180 może według swego uznania wykonanie orzeczenia wstrzymać. Postanowienie, wstrzymujące wykonanie, powinno być uzasadnione, o ile nie zachodzi wypadek z art. 28 § 1 lit. b), gdyż wedle art. 180 jedynie odmowa wstrzymania nie wymaga uzasadnienia.

ROZDZIAŁ IV.

PROTOKOŁY.

Art. 181.

§ 1. Z przebiegu czynności w toku postępowania karnego spisuje się protokoły.

§ 2. Spisania protokołu wymaga w szczególności:

a) przesłuchanie oskarżonego, świadka lub biegłego w toku śledztwa lub dochodzenia prowadzonego bezpośrednio przez prokuratora wojskowego;

b) rewizja i odebranie rzeczy;

c) oględziny sądowe;

d) posiedzenie niejawne;

e) rozprawa główna i rewizyjna;

f) narada sądu co do winy i kary.

Przepis art. 181 wymienia pod lit. a) — f) jedynie przykładowo, a nie wyczerpująco, te czynności w toku postępowania karnego, z których przebiegu spisuje się protokół. Wobec tego i inne czynności w toku tego postępowania, jakkolwiek nie wyliczone w art. 181, wymagają spisania protokołu np. art. 182, 492 § 3.

Art. 182.

§ 1. Protokół sporządza się również, jeżeli strona zgłasza ustnie wniosek, nie wymagający podpisu obrońcy wojskowego, a w szcze-

gólności — w razie zapowiedzenia lub wywodu środka odwoławczego, odpowiedzi rewizyjnej, wniosku o przywrócenie terminu lub wskazania dowodów, albo w razie złożenia ustnego doniesienia lub skargi o popełnieniu przestępstwa [1]).

§ 2. Szeregowcy i podoficerowie pozostający w czynnej służbie wojskowej mogą wnioski i oświadczenia, wymienione w § 1, przedstawić ustnie do protokołu wobec przełożonej władzy wojskowej. Protokół należy bezzwłocznie przesłać sądowi [2]).

[1]) Wyliczenie w § 1 art. 182 wniosków i oświadczeń, które strona może składać do protokołu, jest jedynie przykładowe (por. uw. do art. 181). Poza wnioskami wyliczonymi może strona składać do protokołu także i inne wnioski lub oświadczenia, o ile nie wymagają one podpisu obrońcy (art. 438), — a więc np. wniosek strony o wyłączenie sędziego wojskowego, asesora lub protokolanta w wypadku wymienionym w art. 22, wniosek oskarżonego o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu w wypadku wymienionym w art. 62 § 1 lit. b).

[2]) Przełożoną władzą w rozumieniu § 2 jest dowództwo formacji (jednostki) lub pododdziału, w którego stanie liczebnym znajduje się dany szeregowiec lub podoficer.

Prócz wniosków i oświadczeń wymienionych wyraźnie w § 2, mogą szeregowcy i podoficerowie składać do protokołu wobec przełożonej władzy wojskowej wnioski wzgl. oświadczenia wymienione w art. 244 § 3 (wnioski o wezwanie do rozprawy pewnych osób lub sprowadzenie pewnych dowodów).

Co do spisania protokółu przez władzę wojskową zob. art. 185 § 2.

Zob. również art. 176 § 2.

Art. 183.

Z przebiegu posiedzenia niejawnego może być sporządzony wspólny protokół dla wszystkich spraw w tym dniu rozpoznawanych. Odpisy zawartych w takim protokole postanowień załącza się do akt sprawy.

Przepis art. 183 ma na celu uniknięcie pisania szeregu odrębnych protokołów w sprawach drobniejszych, o ile nie wymagają one bardziej szczegółowego ujęcia.

O tym, czy sprawa nadaje się do objęcia wspólnym protokołem decyduje przewodniczący.

Przepis art. 183 jest jedynie fakultatywny — toteż gdy przebieg posiedzenia w pewnej sprawie tego wymaga, należy zarządzić spisanie w tej sprawie osobnego protokołu.

Protokół posiedzenia niejawnego w sądzie odwoławczym przy załatwianiu rewizji (art. 361), z natury rzeczy spisany być musi odrębnie, jako wymagający podania przebiegu całej rozprawy wraz z głosowaniem i naradą.

Art. 184.

§ 1. Czynności protokolanta może wykonać: sędzia wojskowy, który nie wykonywa czynności protokołowanej, asystent sądu wojskowego, oficer odbywający wojskową aplikację sądową, albo funkcjonariusz sekretariatu sądowego [1]).

§ 2. Jeżeli zachodzi potrzeba spisania protokołu przez prokuratora wojskowego, czynności protokolanta może wykonać: prokurator wojskowy, który nie wykonywa czynności protokołowanej, asystent prokuratury wojskowej, oficer odbywający aplikację w prokuraturze wojskowej, albo funkcjonariusz sekretariatu prokuratury [2]).

[1]) Przepis art. 184 § 1 odnosi się tylko do protokołu sądowego tj. protokołu czynności przeprowadzonej przez sąd wzgl. sędziego wojskowego. Spisywanie protokołów z czynności dokonanych w zastępstwie sędziego unormowane jest w art. 209.

Prócz osób wymienionych w art. 184 § 1, mogą być protokolantami przy czynnościach sądowych również osoby wymienione w art. 185 § 1.

Co do asystentów sądowych zob. art. 113 u. s. w.

Co do oficerów odbywających wojskową aplikację sądową zob. art. 54 § 1 c) u. s. w.

Co do urzędników sekretariatu sądowego zob. art. 116 u. s. w.

[2]) Przepis § 2 dotyczy spisywania protokołów przez prokuratorów (wiceprokuratorów, podprokuratorów) wojskowych — a to zarówno w przypadkach objętych art. 200 § 1 zdanie pierwsze, jak też i w przypadkach, gdy spisanie protokołu następuje w zastępstwie sędziego (art. 208 i 209).

Co do asystentów prokuratury zob. art. 113 u. s. w. — co do oficerów odbywających aplikację w prokuraturze art. 54 § 1 lit. c) u. s. w. — a co do urzędników sekretariatu prokuratury wojskowej art. 116 u. s. w.

Art. 185.

§ 1. W razie niemożności spisania protokołu przez osoby, wymienione w art. 184, można przybrać jako protokolanta oficera, podoficera lub każdą inną osobę wiarogodną [1]).

§ 2. W przypadkach, w których kodeks niniejszy przewiduje złożenie ustnego wniosku lub oświadczenia do protokołu wobec przełożonej władzy wojskowej — protokół taki spisać może tylko oficer [2]).

[1]) Przepis art. 185 odnosi się do protokołów, spisywanych z przebiegu czynności w toku postępowania karnego (art. 181) w tych wypadkach, gdy nie można przybrać jako protokolanta żadnej z osób wymienionych w art. 184 § 1 lub 2.

W wypadkach takich może być protokolantem tj. może spisać protokół danej czynności inny wyznaczony w tym celu oficer lub podoficer ewent. każda inna wiarogodna osoba. Przed spisaniem protokołu winien protokolant być zaprzysiężony przez przeprowadzającego daną czynność. Zaprzysiężenie powinno być w protokole uwidocznione.

[2]) Protokoły wniosków i oświadczeń składanych ustnie przez podoficerów i szeregowców wobec władzy przełożonej w wypadkach przewidzianych w art. 182 § 2, art. 244 § 3 i art. 338 § 2 spisuje oficer danej formacji (jednostki) lub pododdziału, wyznaczony w tym celu przez dowódcę danej formacji (jednostki) lub pododdziału, albo pełniący czynności przełożonego wobec danego podoficera lub szeregowca. Do spisania protokołu przewidzianego w art. 186 § 2 konieczna jest równoczesna obecność danego podoficera lub szeregowca oraz oficera spisującego protokół, t. zn. spisanie protokołu powinno nastąpić w obecności podoficera wzgl. szeregowca składającego wniosek wzgl. oświadczenie. Z natury rzeczy protokół powinien być podpisany przez składającego wniosek wzgl. oświadczenie i spisującego protokół oficera. Protokół powinien zawierać okoliczności wymienione w art. 187 lit. a) — d) przy czym wniosek wzgl. oświadczenie powinno też dokładnie określać sprawę karną do której się odnosi. Niema żadnej przeszkody, by oficer powołany do „spisania" protokołu zamiast własnoręcznego „spisania" protokołu podyktował go osobiście ewent. na maszynie przybranemu w tym celu pisarzowi.

Art. 186.

§ 1. Protokolant składa przysięgę według roty następującej:

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszechwiedzącemu, że powierzone mi obowiązki protokolanta wykonam z całą sumiennością. Tak mi, Panie Boże, dopomóż".

§ 2. Przepisy art. 82 § 1 zdanie drugie, art. 83 § 2, 3, art. 84 § 1 i art. 86 stosuje się odpowiednio.

Art. 187.

§ 1. Do protokołu wciąga się:

a) dokładne oznaczenie miejsca i czasu dokonanej czynności,

b) imiona i nazwiska, stopień wojskowy i przydział służbowy osób biorących w niej udział,

c) przebieg całej czynności,

d) wnioski i oświadczenia stron,

e) zapadłe postanowienia i zarządzenia [1]).

§ 2. Osoby, biorące udział w czynności, mogą żądać wciągnięcia do protokołu wszystkiego, co dotyczy ich praw lub interesów [2]).

[1]) Co do sprostowania protokołu z powodu nieścisłości lub opuszczeń zob. art. 192.

Jeżeli w protokole umieszczone jest zapadłe przy danej czynności sądowej postanowienie sądu, to protokół powinien zawierać również uzasadnienie tego postanowienia (zob. art. 28 § 2), — o ile nie zachodzą okoliczności przewidziane w art. 28 § 1.

[2]) Przepis § 2 art. 187 odnosi się nietylko do przewidzianych w art. 188 zeznań i oświadczeń osób przesłuchiwanych, a więc oskarżonego, świadków i biegłych, lecz obejmuje prócz tych osób wogóle wszystkie osoby biorące udział w danej czynności, z której przebiegu spisuje się protokół. Obejmuje on więc takie np. osoby u których przeprowadza się rewizję, świadków wezwanych do obecności przy rewizji (art. 117 § 2), osoby której oddaje się na przechowanie dowód rzeczowy (art. 120 § 1), osoby wezwane do obecności przy przejrzeniu ich korespondencji (art. 125) i t. p.

Przepis § 2 art. 187 ma na celu zabezpieczenie praw i interesów tych osób. Interesy te i prawa mogą być najrozmaitsze — może np. zależeć osobie u której odbyła się rewizja, aby w protokole było stwierdzone, że rewizja nie dała żadnego wyniku, albo że przeprowadzono ją bez polecenia sądowego, alboteż może osoba obrażona przez inną w toku danej czynności sądowej domagać się, aby w protokole tej czynności był uwidoczniony fakt i sposób popełnienia tej obrazy i t. p. W każdym razie ten, kto na zasadzie § 2 art. 187 domaga się wciągnięcia do protokołu pewnych okoliczności faktycznych lub pewnych oświadczeń własnych lub innych osób, powinien uprawdopodobnić, że to, czego zaprotokołowania się domaga, istotnie leży w jego interesie wzgl. dotyczy jego praw. Sędzia wojskowy, dokonywujący danej czynności sądowej, zarządzi umieszczenie powyższych okoliczności wzgl. oświadczeń w protokóle — jeżeli uzna, że istotnie dotyczą one praw lub interesów danej osoby. Ze względu na przepis art. 187 lit. e) powinna być odmowa zaprotokołowania zaznaczona w protokole.

Przepis § 2 art. 187 odnosi się do wszystkich protokołów, a więc i do protokołu rozprawy głównej. Zob. również art. 192.

Art. 188.

Zeznania i oświadczenia osoby przesłuchiwanej wciąga się do protokołu z możliwą dokładnością.

Przepis art. 188 zawiera rozwinięcie wzgl. uzupełnienie przepisu art. 187 w tym kierunku, że protokół — o ile jest protokołem przesłuchania (oskarżonego, świadka, lub biegłego — art. 181 lit. a) — powinien zawierać dokładne zeznania i oświadczenia osoby przesłuchiwanej. Nietylko więc zeznania tj. „oświadczenia wiedzy", a zatem okoliczności faktyczne podane przez świadka lub oskarżonego, oraz opinie fachowe biegłych, lecz także wszelkie ich „oświadczenia" a zatem wnioski, prośby, sprzeciwy, odmowy, wyrażenia zgody i t. p. czyli t. zw. „oświadczenia woli" — powinny być wedle art. 188 z możliwą dokładnością zaprotokołowane.

Określenie „z możliwą dokładnością" nie oznacza dosłownego protokołowania — a jedynie wskazuje, że zeznania i oświadczenia powinny być wciągnięte do protokołu tak, by treść protokołu odpowiadała dokładnie treści zeznań

i oświadczeń. O ileby sędzia uznał, że dokładne podanie tej treści da się uskutecznić w pewnych wypadkach, lub co do pewnych kwestyj, tylko przez dosłowne spisanie tego, co zeznający podał lub oświadczył (np. chodzi o przytoczenie czyichś słów w kwestii istotnej i t. p.) — wówczas wyjątkowo może polecić dosłowne zaprotokołowanie. Ustawa nie zabrania też, by z ważnych przyczyn zeznania były stenografowane.

Nie sprzeciwia się zasadzie dokładnego protokołowania, gdy np. świadek ponownie (np. na rozprawie) zeznaje tak samo jak poprzednio w śledztwie — umieścić w protokole jedynie stwierdzenie, że świadek złożył zeznania zgodne z zeznaniami poprzednimi.

Art. 189.

Protokół stanowi wyłączny dowód zachowania form postępowania, chyba że udowodniono fałsz lub omyłkę.

Przepis art. 189 nadaje protokołowi charakter wyłącznego dowodu na okoliczność, że formy postępowania zostały zachowane. Nie można zatem żadnym innym dowodem wykazywać, że form postępowania, stwierdzonych w protokole, faktycznie nie zachowano, — z wyjątkiem wypadku, w którym udowodnionoby, że spisujący protokół, stwierdzając nieprawdziwie w protokole zachowanie form postępowania, dopuścił się fałszu, albo też omylił się.

Powyższy charakter wyłącznego dowodu ma protokół spisany przez sędziego lub prokuratora (oraz protokół spisany w zastępstwie sędziego w myśl art. 208 — 210) tylko na okoliczność, że zachowano formy postępowania stwierdzone w protokole, a więc np. że świadek został przesłuchany, że odebrano od niego przysięgę, że obecne przy danej czynności sądowej były osoby wymienione w protokole i t. p. Natomiast charakter wyłącznego dowodu nie obejmuje okoliczności, nie będących formą postępowania lecz jego treścią i istotą a więc np. protokół nie jest wyłącznym dowodem treści zamieszczonych w nim zeznań świadka, opinii biegłego, wyniku przeprowadzonej rewizji i t. p. Wobec tego strona będzie mogła wykazywać zapomocą innych dowodów, że np. treść zeznań świadka, oskarżonego, wynik rewizji i t. p. były inne, niż to wpisano do protokołu. W tym względzie więc protokół będzie nie wyłącznym dowodem, lecz dowodem takim samym, jak dowody inne, ocenianym przez sąd wedle swobodnego przekonania.

Z przepisu art. 189 wynika a contrario, że nawet przeprowadzona czynność (np. dokonane uprzedzenie świadka o prawie odmowy zeznań) ma być uważana za niedokonaną, jeżeli nie uwidoczniono jej w protokole, — skoro wyłącznym dowodem zachowania form postępowania jest właśnie protokół.

Art. 190.

§ 1. Protokół rozprawy oraz posiedzenia niejawnego podpisuje przewodniczący i protokolant; w postępowaniu wojennym protokół rozprawy podpisuje kierownik rozprawy i protokolant.

§ 2. Każdy inny protokół podpisują wszystkie osoby biorące udział w danej czynności [1]). Przed podpisaniem protokołu należy go odczytać i zaznaczyć to w protokole.

§ 3. Osoba, mająca podpisać protokół, może zgłosić zarzuty co do jego treści. Zarzuty takie wpisuje się do protokołu [2]).

§ 4. O odmowie podpisania protokołu przez osobę, mającą go podpisać, czyni się wzmiankę w protokole.

[1]) Co do osób, biorących udział w czynności, z której przebiegu spisano protokół, zob. uw. 2) do art. 187.

[2]) Zarzuty mogą dotyczyć np. twierdzonej przez podnoszącego zarzut niezgodności protokołu z istotną treścią lub wynikiem przeprowadzonej czynności.

Art. 191.

Wszelkiego rodzaju poprawki i uzupełnienia należy umieścić w końcu protokołu przed podpisaniem lub w osobno podpisanym dopisku.

Art. 191 ma na myśli sprostowanie tekstu protokołu i omyłek w nim, oraz dodatkowe wyjaśnienia i uzupełnienia tego, co w protokole zapisano. Poprawki te mogą być wynikiem sprostowań, dodatkowych wyjaśnień lub uzupełnień, uczynionych przez składającego zeznanie, mogą też pochodzić od sędziego (np. sędzia uzupełnia protokół oględzin pewnymi szczegółami, których pierwotnie nie zauważył, lub których w protokole nie zaznaczono).

Z przepisu art. 191 wynika a contrario, że w treści protokołu nie wolno przeprowadzać skreśleń, dopisków, skrobań i t. p. — a poprawki i uzupełnienia należy przeprowadzać jedynie w sposób określony w art. 191.

Art. 192.

§ 1. Dopóki sąd, w którym protokół rozprawy sporządzono, nie przesłał akt do sądu wyższej instancji, strony mają prawo żądać sprostowania lub uzupełnienia protokołu, wskazując na nieścisłości lub opuszczenia.

§ 2. Żądanie sprostowania lub uzupełnienia protokołu załatwia przewodniczący, po wysłuchaniu protokolanta, a w razie potrzeby i asesorów. Oświadczenie protokolanta i asesorów należy dołączyć do akt sprawy.

Przepis art. 192 normuje tylko sprawę sprostowania protokołu rozprawy. Co do sprostowania orzeczenia lub zarządzenia zob. art. 30.

Ze względu na przepis art. 189, wedle którego protokół stanowi wyłączny dowód zachowania form postępowania, kodeks daje stronom możność wpływu na to, by przebieg czynności sądowej spisany był w protokole zgodnie z prawdą i dokładnie. O ile chodzi o protokoły podpisywane przez osoby biorące udział w danej czynności sądowej (art. 190 § 2), to osobom tym wedle art. 187 § 2 przysługuje prawo żądania wciągnięcia do protokołu wszystkiego, co dotyczy ich praw lub interesów, nadto mogą one wedle art. 190 § 3 zgłosić zarzuty co do treści protokołu, które to zarzuty wciąga się do protokołu.

Protokoły rozpraw sądowych podpisuje wedle art. 190 § 1 jedynie przewodniczący i protokolant — tem samem więc przepisy art. 187 § 2 oraz art. 190 § 3 nie zabezpieczałyby dostatecznie wpływu strony na treść protokołu. Wpływ ten tym bardziej byłby niezabezpieczony, że sporządzenie protokołu rozprawy głównej niezawsze może nastąpić już na rozprawie. Przeciwnie, zwłaszcza w sprawach dłuższych i bardziej skomplikowanych, protokolant sporządza niejednokrotnie protokół dopiero po rozprawie, na podstawie notatek, jakie zrobił w czasie rozprawy. Przepis art 192 ma więc właśnie na celu zapewnić stronom (a więc prokuratorowi, oskarżycielowi prywatnemu i oskarżonemu, wzgl. w jego imieniu obrońcy) odpowiedni wpływ na treść protokołu rozprawy. Przewidziany w § 1 art. 192 wniosek mają strony skierowywać do przewodniczącego rozprawy, który jest jedynie uprawniony do zarządzenia sprostowania protokołu. Kodeks nie określa formy, w jakiej strona ma z wnioskiem wystąpić. Może więc wystąpić pisemnie, albo ustnie do protokołu (art. 182 § 1). Kodeks nie wskazuje też dokładnie terminu w jakim strona ma ze swoim wnioskiem wystąpić, ogranicza jednak prawo strony o tyle, że pozwala na wystąpienie z wnioskiem tylko do czasu przesłania przez sąd akt sprawy do wyższej instancji. Po odesłaniu akt z wnioskami takimi występować już nie można.

Przepis art. 192 nie wymaga, by strona występująca z wnioskiem o sprostowanie protokołu rozprawy, była na rozprawie obecną.

KSIĘGA VI.

POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE.

ROZDZIAŁ I.

DOCHODZENIE.

Art. 193.

§ 1. Każdy [1]) ma prawo, a każdy urząd i przełożony wojskowy [2]) w zakresie swego działania [3]) ma obowiązek, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa [4]), należącego do właściwości sądów wojskowych [5]) a ściganego z urzędu [6]), zawiadomić o tym prokuratora wojskowego, oficera sądowego, zwierzchnika sądowo-karnego, przeło-

żoną władzę wojskową podejrzanego, władzę garnizonową lub żandarmerię [7]), a jeżeli takie zawiadomienie jest utrudnione — policję, wójta lub sołtysa [8]).

§ 2. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej zawiadamiają o przestępstwach zasadniczo w drodze służbowej [9]).

[1]) Jedynie każdy urząd i każdy przełożony wojskowy ma obowiązek zawiadomienia władzy o przestępstwie ściganym z urzędu, — poza tym zaś kodeks przyznaje prawo do powyższego zawiadomienia „każdemu", a więc każdej osobie zarówno fizycznej jak i prawnej. Osoby te korzystając z powyższego uprawnienia, mogą składać swoje zawiadomienia na piśmie alboteż ustnie — w którymto wypadku władza, zawiadomiona o przestępstwie powinna spisać protokół. Co do spisania protokołu zob. art. 182 § 1, — zaś przez przełożoną władzę wojskową donoszącego art. 182 § 2.

[2]) Art. 193 nakłada obowiązek zawiadomienia władzy o przestępstwie ściganym z urzędu tylko na urzędy (wojskowe i cywilne) w zakresie ich działania, oraz na przełożonych wojskowych podejrzanego. Niewykonanie powyższego obowiązku przez urząd, może uzasadnić odpowiedzialność karną danego urzędnika za bezczynność władzy, z art. 286 k. k., niewykonanie zaś tego obowiązku przez przełożonego wojskowego, może uzasadnić odpowiedzialność karną tego przełożonego z art. 89 k. k. w.

Określenie „każdy urząd" — obejmuje nietylko urzędy państwowe cywilne i wojskowe, ale również i urzędy samorządowe. Określenie to niewątpliwie obejmuje też i sądy — wynika z niego bowiem wyraźna intencja ustawodawcy objęcia nim wszystkich urzędów w najszerszym tego słowa znaczeniu. Wynika to też z art. 182 § 1, wedle którego sąd otrzymawszy ustną wiadomość o popełnieniu przestępstwa spisuje protokół, — który w myśl art. 193 § 1 powinien skierować do prokuratora wojskowego.

Określenie „przełożony wojskowy" jest określeniem szerszem niż „przełożona władza wojskowa" (zob. uw. 7 c) i obejmuje każdego przełożonego wojskowego. Przełożonym tym wedle regulaminu służby wewnętrznej cz. II pkt. 10 jest żołnierz, który ma prawo rozkazywania innym żołnierzom na mocy postanowień organizacyjnych, przepisów służbowych, lub na mocy wyższego rozkazu. Żołnierze oddani pod rozkazy przełożonego są jego podwładnymi. Zależnie od formacji może być przełożony dowódcą, komendantem, kierownikiem i t. p. Starszy w stopniu wojskowym nie jest z tego tytułu przełożonym młodszego w stopniu. Jedynie w wyjątkowych wypadkach, przewidzianych w pkt. 11 części II regulaminu służby wewnętrznej przysługuje mu prawo wydawania rozkazów służbowych młodszemu stopniem. Jeżeli zatem w związku z wykonywaniem tego prawa a więc „w zakresie swego działania" dowiedział się o popełnieniu przestępstwa, to w wypadku takim starszy w stopniu będzie „przełożonym wojskowym" w rozumieniu art. 193 § 1, i jako taki obowiązanym do zawiadomienia o przestępstwie.

[3]) Obowiązek zawiadamiania o przestępstwie jest ograniczony określeniem „w zakresie swego działania" tj. obejmuje te przestępstwa, które do wiadomości danego urzędu doszły w związku z jego urzędową działalnością wzgl. dotyczą służbowego zakresu działania. Obowiązek taki nie będzie ciążył na urzędzie, jeżeli np. dany urzędnik otrzymał wiadomość o przestępstwie w drodze prywatnej,

bez żadnego związku ze swoją służbową działalnością, a dane przestępstwo nie dotyczy zakresu działania danego urzędu (urzędnik skarbowy będzie zatem obowiązany do doniesienia, jeżeli np. otrzymał nawet prywatnie wiadomość o przestępstwie karno-skarbowym, przestępstwo takie bowiem dotyczy zakresu działania urzędu skarbowego). Natomiast o ile chodzi o przełożonego wojskowego to obowiązek zawiadomienia o przestępstwach podwładnych ciąży na nim zawsze, ponieważ wedle art. 89 k. k. w. każdy przełożony wojskowy ma obowiązek „doniesienia" o wszystkich przestępstwach swoich podwładnych. Jedynie obowiązek „„ścigania" takich przestępstw (zob. art. 89 k. k. w.) nie ciąży na wszystkich przełożonych, lecz tylko na „przełożonej władzy wojskowej". Zob. w tej kwestii niżej uw. 7 c).

[4]) Z określenia „dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa" wynika że zarówno urząd, jak i przełożony wojskowy, obowiązany jest do zawiadomienia władzy jedynie w tych wypadkach, gdy otrzymał wiadomości, które ze względu na swą treść, jak i na źródło z którego pochodzą, zasługują na poważne traktowanie i pozwalają przypuszczać, że przestępstwo zostało istotnie popełnione. Jeżeli np. urząd wzgl. przełożony wojskowy został zawiadomiony o rzekomym przestępstwie anonimem, — to nie można przyjąć, by było to „dowiedzeniem się o popełnieniu przestępstwa" i by uzasadniało obowiązek wymieniony w § 1 art. 193. Anonimowa wiadomość — i to tylko w tym wypadku gdy zawiera pewne konkretne dane i zarzuty — może uzasadnić jedynie sprawdzenie ich w drodze przedwstępnego dochodzenia, a dopiero w razie okazania się prawdziwości anonimowego doniesienia — uzasadnia obowiązek urzędu lub przełożonego wojskowego, przewidziany w § 1 art. 193.

[5]) Co do przestępstw należących do właściwości sądów wojskowych zob. art. 2 — 4 u. s. w.

[6]) Co do przestępstw ściganych z urzędu, oraz przestępstw ściganych na wniosek pokrzywdzonego lub z oskarżenia prywatnego zob. uw. 2) i 3) do art. 2.

Obowiązek urzędu i przełożonego wojskowego przewidziany w § 1 art. 193 nie odnosi się do przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego.

[7]) Art. 193 § 1 wymienia poszczególne władze, do których może być skierowane zawiadomienie o przestępstwie. Obowiązek z § 1 art. 193 jest dopełniony, jeżeli zawiadomienie zostało skierowane do jednej z tych władz, z tym zastrzeżeniem że do policji, wójta lub sołtysa może być zawiadomienie skierowane jedynie wyjątkowo, jeżeli zawiadomienie innych władz wymienionych w art. 193 § 1 jest utrudnione. Przełożony wojskowy zatem nie może zasadniczo skierować zawiadomienia do policji, a tem mniej do wójta lub sołtysa, ponieważ z reguły ma on możność zawiadomienia o przestępstwie władz wojskowych wymienionych w art. 193. Mogą się jednak wypadki takie wyjątkowo zdarzać (np. ucieczka aresztowanego eskortantowi w miejscowości, w której nie ma żadnej władzy wojskowej, a jest posterunek policji, albo jest tylko wójt lub sołtys który będzie mógł zarządzić pościg).

Co do władz wojskowych wymienionych w § 1 art. 193 do których mają być kierowane zawiadomienia o przestępstwach, to:

a) co do prokuratorów wojskowych (oficerów sądowych) zob. art. 197 i nast.;

b) co do zwierzchników sądowo-karnych, to otrzymawszy zawiadomienie o przestępstwie zwierzchnik sądowo-karny wyda stosowne zarządzenia co do ścigania w myśl art. 80 § 1 u. s. w.;

c) pojęcie „przełożonej władzy wojskowej“ nie pokrywa się z pojęciem „przełożonego wojskowego“ (zob. wyżej uw. 2) i jest od tego ostatniego pojęcia węższe. Podczas gdy bowiem przełożonym wojskowym jest każdy przełożony, któremu przysługuje prawo rozkazodawstwa — to „przełożoną władzą wojskową“ w rozumieniu art. 193 jest ta władza wojskowa, której przysługuje prawo i na której ciąży obowiązek „ścigania“ przestępstw należących do właściwości sądów wojskowych. Obowiązek ten polega na współdziałaniu w postępowaniu karnym w sposób określony niniejszym kodeksem, a więc przedewszystkim na przeprowadzeniu czynności przewidzianych w art. 194 i 196, ewentualnie na skierowaniu sprawy do prokuratora, albo spowodowania ukarania danego przestępstwa w drodze dyscyplinarnej (art. 2). „Przełożoną władzą wojskową“ zatem w rozumieniu art. 193 § 1 jest zasadniczo dowódca danej formacji (np. dowódca pułku, samodzielnego dyonu i t. p.) albo dowódca pododdziału (np. dowódca kompanii) o ile w stosunku do danego podejrzanego przysługują mu prawa przełożonego dyscyplinarnego. Ponieważ zaś wedle § 22 wojskowych przepisów dyscyplinarnych (rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dn. 22.VIII.1925 r. Dz. U. R. P. Nr 91, poz. 638) dowódcom kompanii (szwadronów, baterii) przysługują uprawnienia przełożonego dyscyplinarnego tylko w stosunku do szeregowców i podoficerów — przeto ci ostatni dowódcy mogą być uważani za „przełożoną władzę wojskową“ w rozumieniu niniejszego kodeksu tylko w stosunku do szeregowców i podoficerów.

Obowiązki przełożonej władzy wojskowej, która otrzymała zawiadomienie o przestępstwie określone są w art. 194 i 196.

d) co do władz garnizonowych zob. cz. VI Regulaminu służby wewnętrznej „Służba w garnizonie“. Co do obowiązków władzy garnizonowej w razie otrzymania wiadomości o przestępstwie zob. § 3 art. 194;

e) co do żandarmerii zob. art. 194 oraz dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 12.XII.1930 r. o żandarmerii (Dz. U. R. P. Nr. 2 z 1931 r., poz. 6) i rozporządzenie wykonawcze Ministra Spraw Wojskowych do powyższego dekretu umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza.

[8]) Co do zawiadomienia policji, wójta lub sołtysa zob. wyżej uwaga 7) ustęp 1. Co do obowiązków policji, wójta lub sołtysa po otrzymaniu wiadomości o przestępstwie zob. art. 194 § 4 i 5.

[9]) Co do osób będących w czynnej służbie wojskowej zob. uw. do art. 2 u. s. w.

Przepis § 2 art. 193 podkreśla, że osoby powyższe zawiadamiają o przestępstwach „zasadniczo“ w drodze służbowej, nie wyklucza jednak, że wyjątkowo z uzasadnionych powodów można drogą służbową pominąć. Pominięcie drogi służbowej może w szczególności nastąpić w wypadkach wyjątkowo pilnych i niecierpiących zwłoki (zob. pkt. 15 Reg. służby wewn. Cz. II), ponadto należy przyjąć, że może ono nastąpić w tych wypadkach, gdy zawiadomienie o przestępstwie dotyczy przełożonego, przez którego prowadzi droga służbowa, — w takich wypadkach bowiem Reg. służby wewn. Cz. II, pkt. 44 w rozdziale o zażaleniach przewiduje również dopuszczalność ominięcia drogi służbowej. Prócz tych wypadków nie powinno ulegać wątpliwości, że ominięcie drogi służbowej nastąpić może także i wówczas, gdy wogóle ważne okoliczności (np. zapewnienie ścigania karnego) niewątpliwie wymagają skierowania zawiadomienia wprost do prokuratora wojskowego, względnie do wyższego, a nie bezpośredniego przełożonego. Czy takie

okoliczności istotnie zachodzą, może być ocenione jedynie w konkretnym przypadku. W razie niezachowania drogi służbowej mimo braku takich okoliczności, wnoszący zawiadomienie może być pociągnięty do odpowiedzialności dyscyplinarnej za przewinienie przeciw porządkowi wojskowemu.

Art. 194.

§ 1. Przełożona władza wojskowa dowiedziawszy się o przestępstwie, ściganym z urzędu a należącym do właściwości sądów wojskowych, przedsiębierze wszystko co potrzeba, aby zabezpieczyć jego ślady i dowody, korzystając w razie potrzeby z pomocy żandarmerii, oraz zawiadamia natychmiast właściwego oskarżyciela publicznego przed sądem wojskowym o przestępstwie i o przedsięwziętych czynnościach [1]).

§ 2. Jeżeli jednak okoliczności przypadku wymagają:

a) przeprowadzenia szczególnie dokładnego dochodzenia;

b) przeprowadzenia dochodzenia poza obrębem jednostki wojskowej (formacji, zakładu, urzędu);

c) zastosowania szczególnych środków celem zebrania dowodów winy lub poszlak, albo wykrycia lub zabezpieczenia osoby podejrzanego;

d) wezwania pomocy służbowej cywilnych organów bezpieczeństwa publicznego; —

przełożona władza wojskowa zarządza jedynie konieczne zabezpieczenie śladów i dowodów przestępstwa, poruczając bezzwłocznie żandarmerii przeprowadzenie dalszego dochodzenia. Żandarmeria zawiadamia niezwłocznie właściwego prokuratora wojskowego o przestępstwie i o przedsięwziętych czynnościach [2]).

§ 3. Obowiązki wymienione w § 1 ciążą również na władzy garnizonowej oraz na żandarmerii, znajdujących się najbliżej miejsca popełnienia przestępstwa lub pobytu podejrzanego — jeżeli przełożona władza wojskowa podejrzanego nie może wkroczyć na czas [3]).

§ 4. Jeżeli wkroczenie władz wojskowych, wymienionych w § 1 i 3, nie może na czas nastąpić, wówczas policja państwowa lub organa sądownictwa powszechnego przedsiębiorą wszystko co potrzeba, aby zabezpieczyć ślady i dowody przestępstwa, a o przedsięwziętych czynnościach zawiadamiają natychmiast prokuratora wojskowego [4]).

§ 5. Jeżeli o przestępstwie, wymienionym w § 1, dowie się najpierw wójt lub sołtys — zawiadomi natychmiast żandarmerię albo

najbliższe dowództwo wojskowe lub policję państwową, a do czasu ich wkroczenia przedsiębierze wszystko co potrzeba, aby zabezpieczyć ślady i dowody przestępstwa [5]).

[1]) W razie popełnienia przestępstwa koniecznym jest przede wszystkim zabezpieczenie śladów i dowodów przestępstwa. Następuje ono w drodze tzw. dochodzenia wstępnego.

Dochodzenie wstępne.

Przeprowadzenie dochodzenia wstępnego normują art. 194 — 196. Powołanymi do przeprowadzenia jego są:

a) przełożona władza wojskowa (art. 194 § 1, art. 196);

b) żandarmeria (art. 194 § 2, 3, art. 196);

c) władza garnizonowa (art. 194 § 3).

Jeżeli powyższe władze nie mogą na czas wkroczyć, powołaną do przeprowadzenia dochodzenia jest policja państwowa lub organa sądownictwa powszechnego (art. 194 § 4) względnie wójt lub sołtys (art. 194 § 5).

Celem dochodzeń wstępnych jest jedynie zabezpieczenie śladów i dowodów przestępstwa.

Kodeks nie określa, na czym ma ono polegać, zależy to bowiem od okoliczności każdego konkretnego wypadku. Może więc ono polegać np. na zabezpieczeniu zwłok zabitego, stwierdzeniu ich położenia, śladów jakie zabójca po sobie pozostawił, narzędzi, przy pomocy których dopuścił się przestępstwa i t. d. Może ono polegać na natychmiastowym zarządzeniu pościgu za sprawcą i zatrzymaniu go, na wypytaniu świadków o bliższe szczegóły, mogące dać ważne wskazówki co do sprawcy i dowodów przestępstwa, — wogóle na przedsięwzięciu wszystkiego tego, co w danych warunkach do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa i ustalenia osoby, względnie ujęcia sprawcy, jest potrzebne. Wszystkie te czynności stanowią dochodzenie wstępne, czyli tzw. „dochodzenie pierwiastkowe". Wyniki dochodzeń wstępnych w miarę zachodzącej potrzeby należy ująć w formę zapisków, przewidzianych w art. 200 § 1.

Przepis § 1 art. 194 dotyczy przeprowadzenia dochodzenia wstępnego przez przełożoną władzę wojskową. Co do określenia tego zob. uw. 2) i 7 c) do art. 193. Z zestawienia § 1 z § 2 lit. b) wynika, że § 1 odnosi się do wypadków prowadzenia dochodzenia wstępnego „wewnątrz formacji" tj. w obrębie objektów, administrowanych przez daną formację. W wypadkach tych przełożona władza wojskowa zasadniczo sama przeprowadza dochodzenie wstępne. Jednakowoż w razie potrzeby może się ona zwrócić do żandarmerii o pomoc w prowadzeniu dochodzenia przez dokonanie poszczególnych czynności (np. przeprowadzenie rewizji, przesłuchanie świadków itp.). Fakt korzystania z takiej pomocy żandarmerii nie pozbawia dochodzenia charakteru dochodzenia, prowadzonego przez przełożoną władzę wojskową. Jeżeliby jednak zachodziła w danym wypadku potrzeba przeprowadzenia większej ilości takich czynności przy pomocy żandarmerii, — to przełożona władza wojskowa powinna w myśl rozporządzenia wykonawczego do dekretu o żandarmerii (zob. dodatek do niniejszego komentarza) — korzystając w jaknajszerszej mierze z pomocy żandarmerii, odstąpić jej całkowicie przeprowadzenie odnośnego dochodzenia.

O przestępstwie i o powyższych dochodzeniach wstępnych oraz o ewentualnie zarządzonym zatrzymaniu (zob. art. 136) podejrzanego obowiązana jest przełożona władza wojskowa bezzwłocznie zawiadomić wojskowego prokuratora okręgowego, lub — jeżeli chodzi o przestępstwo, należące do właściwości wojskowego sądu rejonowego, — oficera sądowego przy tym sądzie rejonowym. Ten tok czynności przełożonej władzy wojskowej należy stosować jedynie w tych wypadkach, gdy nie chodzi o sprawę skomplikowaną lub doniosłego znaczenia, wymagającą szczegółowego dochodzenia, — do takich bowiem wypadków stosuje się przepis § 2 art. 194.

[2]) Przepis § 2 art. 194 przewiduje wezwanie pomocy służbowej żandarmerii przez przełożone dowództwo podejrzanego. Wezwanie to jest obowiązkiem powyższego dowództwa i ma ono nastąpić w wypadkach, gdy okoliczności danej sprawy wymagają:

a) „przeprowadzenia szczególnie dokładnego dochodzenia", co może zwłaszcza mieć miejsce w sprawach o skomplikowanym, zawiłym stanie faktycznym, gdy ustalenie okoliczności czynu wymaga szczególnej dokładności i drobiazgowego badania;

b) „przeprowadzenia dochodzenia poza obrębem formacji", — a więc poza obszarem, na którym się ona znajduje, a w obrębie którego dowódca jej (przełożony) ma fizyczną i prawną możność bezpośredniego przeprowadzenia czynności, wymienionych w § 1 art. 194;

c) „szczególnych środków" ze względu na cele określone w § 2 lit. c), — a więc, gdy np. zachodzi potrzeba przeprowadzenia szczegółowych dochodzeń, zastosowania środków zapobiegawczych, przeprowadzenia rewizji, zatrzymania rzeczy i t. p.;

d) wezwanie pomocy służbowej policji — np. celem przeprowadzenia rewizji u osób, nie podlegających sądownictwu wojskowemu.

W powyższych wypadkach następuje „wkroczenie żandarmerii na skutek wezwania" i przeprowadzenie przez nią dochodzenia. O wkroczeniu tym ma żandarmeria niezwłocznie zawiadomić prokuratora wojskowego. Zob. w tej kwestii rozporządzenie wykonawcze do dekretu o żandarmerii, umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza.

[3]) Przepis § 3 art. 194 odnosi się do wypadku przestępstw popełnionych zewnątrz lub wewnątrz formacji, jeżeli tylko przełożona władza podejrzanego nie może wkroczyć na czas. W wypadku takim obowiązki wymienione w § 1 art. 194 ciążą na władzy garnizonowej (zob. uw. 7 do art. 193), oraz na żandarmerii. W takich wypadkach żandarmeria wkracza służbowo z własnej inicjatywy i ma obowiązek przeprowadzenia dochodzenia, niezbędnego do wyjaśnienia sprawy, zabezpieczenia dowodów i śladów przestępstwa, oraz ustalenia względnie ujęcia sprawcy.

O powyższym wkroczeniu z własnej inicjatywy zawiadamia władza garnizonowa i żandarmeria prokuratora wojskowego (oficera sądowego) który to obowiązek wynika z § 3 w związku z § 1 art. 194. W sprawach mających szczególną wagę dla interesów Państwa lub wojska, obowiązane są odnośne dowództwa żandarmerii zawiadomić o wkroczeniu również zwierzchnika sądowo-karnego.

O wynikach dochodzenia w powyższych wypadkach wkroczenia z własnej inicjatywy zawiadamia żandarmeria prokuratora wojskowego (oficera sądowego). Zob. rozporządzenie wykonawcze do dekretu o żandarmerii, umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza.

[4]) Przewidziane w § 4 art. 195 obowiązki organów sądownictwa powszechnego (tj. sądów i prokuratorów powszechnych) oraz policji państwowej wynikają również z art. 242 i 243 k. p. k.

[5]) Przewidziane w § 5 obowiązki wójta lub sołtysa wynikają również z art. 243 § 2 k. p. k. Organ żandarmerii otrzymawszy od wójta lub sołtysa wiadomość o przestępstwie wkracza służbowo z własnej inicjatywy.

Dowództwo wojskowe, otrzymawszy od wójta lub sołtysa wiadomość o przestępstwie, postępuje wedle przepisów § 1 art. 194, względnie jeżeli chodzi o cięższe przestępstwo lub sprawę skomplikowaną — wedle przepisów § 2 art. 194.

Policja państwowa otrzymawszy od wójta lub sołtysa wiadomość o przestępstwie postępuje jak w wypadkach przewidzianych w § 4 art. 194.

Art. 195.

§ 1. Władze i organa wojskowe [1]) mogą w toku dochodzenia zwracać się do władz cywilnych, a w szczególności do prokuratorów, o dokonanie czynności urzędowych, które mają na celu zabezpieczyć ślady i dowody przestępstwa, jeżeli czynności te wchodzą w zakres działania danych władz cywilnych i są dopuszczalne wedle obowiązujących je przepisów [2]).

§ 2. O dokonanie czynności wymienionych w § 1 należy się zwracać do władz cywilnych tylko wówczas, jeżeli dana czynność nie może być bez większych trudności dokonana przez władze lub organa wojskowe.

[1]) Przepis § 1 obejmuje te „władze i organa wojskowe", które prowadzą dochodzenie wstępne na podstawie art. 194 § 1, 2, 3.

[2]) A zatem władza cywilna, a w szczególności prokurator musi być właściwym do przeprowadzenia odnośnej czynności.

Art. 196.

W razie popełnienia w budynku zajętym przez wojsko lub marynarkę wojenną albo w obrębie jednostki wojskowej (formacji, zakładu, urzędu) [1]) przestępstwa ściganego z urzędu [2]), nie należącego do właściwości sądów wojskowych [3]), przedsiębierze właściwa władza wojskowa [4]) albo żandarmeria [5]) wszystko co potrzeba, aby zabezpieczyć ślady i dowody przestępstwa [6]) oraz zawiadamia właściwego oskarżyciela publicznego lub policję państwową o przestępstwie i o przedsięwziętych czynnościach [7]).

[1]) Art. 196 odnosi się tylko do przestępstw popełnionych (tj. dokonanych lub usiłowanych) w budynku zajętym przez wojsko lub marynarkę wojenną, albo w obrębie jednostki wojskowej. „Budynkami zajętymi przez wojsko" są budynki administrowane przez organa wojskowe, bez względu na to czy stanowią one własność Skarbu Państwa, czy też zostały dla wojska jedynie wynajęte wzgl. wydzierżawione oraz budynki, nie pozostające nawet w administracji wojskowej, ale faktycznie zajmowane przez oddziały wojska, np. zakwaterowane podczas ćwiczeń, przemarszów, asystencji wojskowej i t. d. — na podstawie art. 2 lit. b) c) ustawy z dn. 15.VII.1925 r. o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju (Dz. U. R. P. Nr 97, poz. 681). Mają to być budynki zajęte „przez wojsko lub marynarkę wojenną", a więc przez oddziały wojska, nie zaś tylko przez poszczególne osoby wojskowe, które w nich mieszkają, choćby miały one w tych budynkach swoje kwatery wojskowe (zob. art. 4, 10 — 12 cyt. wyżej ustawy o zakwaterowaniu wojska).

Określenie „w obrębie jednostki wojskowej" odnosi się do tych wypadków, gdy przestępstwo popełnione zostało nie w budynkach wyżej wymienionych, ale w innych pomieszczeniach, w których oddziały wojska się znajdują np. w obozach ćwiczeń, w wagonach kolejowych w czasie transportów wojska i t. p.

[2]) Co do przestępstw ściganych z urzędu oraz ściganych tylko na wniosek pokrzywdzonego lub z oskarżenia prywatnego zob. uw. 2) i 3) do art. 2.

[3]) Co do przestępstw należących do właściwości sądów wojskowych zob. art. 2 — 4 u. s. w. Przepis art. 196 nie odnosi się do wypadków popełnienia takich przestępstw, lecz tylko do wypadków popełnienia przestępstw pospolitych nie należących do właściwości sądów wojskowych.

[4]) „Władza wojskowa" w rozumieniu art. 196 nie musi być „władzą wojskową w rozumieniu art. 193 i 194, tj. nie musi to być dowództwo formacji, ani pododdziału. Określenie powyższe obejmuje przełożonego wojskowego (zob. uw. 2 do art. 193), który stoi na czele oddziału wojska, zajmującego dany budynek, albo dane pomieszczenie (zob. wyżej uw. 3).

[5]) Żandarmeria może w wypadkach przewidzianych w art 196 wkroczyć albo

a) z własnej inicjatywy, na podstawie przepisu art. 196 niniejszego kodeksu, oraz na podstawie rozporządzenia wykonawczego do dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 12.XII.1930 r. o żandarmerii. Rozporządzenie to postanawia że działalność służbowa żandarmerii obejmuje również osoby cywilne nie podlegające sądownictwu wojskowemu z tym, że ogranicza się ona do zatrzymania tych osób w razie schwytania ich na gorącym uczynku, lub bezpośrednio potem w czasie pościgu, oraz do przeprowadzenia zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa (drogą oględzin, rewizji, zatrzymania dowodów rzeczowych);

b) na skutek wezwania dowództwa wojskowego — na podstawie wspomnianego wyżej rozporządzenia wykonawczego, wedle którego we wszystkich wypadkach przestępstw, popełnionych wewnątrz formacji powinien dowódca (komendant, kierownik) w jaknajszerszej mierze korzystać z pomocy żandarmerii.

[6]) Co do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa zob. uw. do art. 194.

[7]) Ponieważ w wypadkach przewidzianych w art. 196 chodzi o przestępstwa podlegające właściwości sądów powszechnych, przeto o przedsięwziętych czynnościach powinien być zawiadomiony właściwy prokurator przy sądzie okręgowym powszechnym lub policja państwowa. Jeżeli podejrzany o dane przestępstwo został

przez władzę wojskową wzgl. żandarmerię zatrzymany (zob. art. 166 § 1 i 2 k. p. k.) należy go równocześnie z zawiadomieniem oddać w ręce policji, prokuratora, lub sądu grodzkiego.

Art. 197.

Jeżeli prokurator wojskowy otrzyma zawiadomienie lub w inny sposób dowie się o popełnieniu przestępstwa, ściganego z urzędu [1]) a należącego do właściwości sądów wojskowych [2]), albo też jeżeli prokurator wojskowy otrzyma skargę wniesioną w myśl art. 47, przeprowadza w miarę potrzeby dochodzenie bezpośrednio albo też zleca przeprowadzenie dochodzenia żandarmerii [3]).

[1]) Co do przestępstw ściganych z urzędu oraz ściganych jedynie na wniosek pokrzywdzonego lub z oskarżenia prywatnego zob. uw. 2) i 3) do art. 2.

[2]) Co do przestępstw należących do właściwości sądów wojskowych zob. art. 2 — 4 u. s. w.

[3]) Przepis art. 197 przewiduje wszczęcie i przeprowadzenie przez prokuratora „dochodzenia" będącego jedną z form t. zw. „postępowania przygotowawczego".

W art. 194 i 195 kodeks przewiduje jedynie uczynienie „wszystkiego, co potrzeba, aby zabezpieczyć ślady i dowody przestępstwa", czyli przewiduje jedynie przeprowadzenie przez władze w artykułach tych wymienione, t. zw. dochodzenia wstępnego („pierwiastkowego"), o którego wynikach ma być zawiadomiony natychmiast prokurator wojskowy (zob. art. 194). Natomiast art. 197 przewiduje wypadki w których prokurator:

a) otrzyma przewidziane w art. 193 zawiadomienie o przestępstwie, albo
b) w inny sposób dowie się o popełnieniu przestępstwa, a więc także jeżeli zawiadomią go o tem władze, które na podstawie art. 194 przeprowadziły „dochodzenie wstępne", albo
c) otrzyma skargę, wniesioną przez oskarżyciela prywatnego (art. 47).

W tych wypadkach prokurator wojskowy „w miarę potrzeby" przeprowadza dochodzenie bezpośrednio tj. sam, albo też zleca przeprowadzenie go żandarmerii. Nie zawsze jednak zachodzi potrzeba przeprowadzenia dochodzenia, otrzymany bowiem przez prokuratora wojskowego materiał może:

a) nie dawać wogóle podstawy do wszczęcia postępowania karnego — w którym to wypadku następuje odmowa ścigania po myśli art. 202 § 1, przy ewent. przedstawieniu zwierzchnikowi sądowo-karnemu wniosku o ukaranie dyscyplinarne po myśli art. 202 § 2, albo też otrzymany materiał
b) wymaga nie wszczęcia dochodzenia — lecz wszczęcia postępowania sądowego, tj. śledztwa, albo wystarcza nawet do wniesienia aktu oskarżenia art. 201 § 1).

Jedynie wtedy, gdy wymienione wyżej wypadki nie zachodzą — prokurator wojskowy przeprowadza dochodzenie, wzgl. zleca przeprowadzenie go żandarmerii.

Na podstawie art. 199 § 1 prokurator wojskowy, prowadząc bezpośrednio dochodzenie może zwrócić się do żandarmerii — jak zresztą i do innych władz i organów — tylko o udzielenie potrzebnych wyjaśnień i wiadomości, albo o spełnienie poszczególnych czynności, wynikających z istoty dochodzenia.

Co do celu i istoty dochodzenia zob. art. 198 i uw. do tegoż.

Art. 198.

§ 1. Dochodzenie [1]) ma na celu wyjaśnienie, czy istotnie popełniono przestępstwo, kogo można o nie poderzewać i czy jest dostateczna podstawa, by oskarżyciel mógł żądać wszczęcia postępowania sądowego [2]).

§ 2. Dochodzenie polega:

a) na rozpytywaniu podejrzanych i osób, które mogą coś wiedzieć o przestępstwie lub jego sprawcy [3]),

b) na zbieraniu niezbędnych informacyj co do osoby podejrzanego, a zwłaszcza co do pobudek jego działania, stosunku do pokrzywdzonego, stopnia rozwoju umysłowego, charakteru, dotychczasowego życia i zachowania się po spełnieniu przestępstwa,

c) na dokonywaniu wywiadów i innych czynności wynikających z istoty dochodzenia [4]).

[1]) Przepisy art. 193 — 234 niniejszego kodeksu obejmują t. zw. „postępowanie przygotowawcze", mające na celu wyjaśnienie, czy istotnie zachodzi przestępstwo, a w razie twierdzącym przygotowanie materiału, który ujęty w akcie oskarżenia, będzie mógł stanowić podstawę do przeprowadzenia rozprawy głównej i wydania wyroku.

„Postępowanie przygotowawcze" może się toczyć bądź jako „dochodzenie" prowadzone przez prokuratora wojskowego (oficera sądowego) lub żandarmerię, a częściowo jako t. zw. dochodzenie wstępne i przez przełożoną władzę wojskową podejrzanego, wzgl. inne organa wymienione w art. 194, bądź też może się toczyć jako „śledztwo", prowadzone przez wojskowego sędziego śledczego. Stąd dochodzenie nie jest jeszcze postępowaniem sądowym, podczas gdy śledztwo stanowi już postępowanie sądowe. Dochodzenie może być prowadzone w każdej sprawie, śledztwo może być prowadzone tylko w sprawach należących do właściwości wojskowych sądów okręgowych i sądów wojennych, przy czym w wojskowym sądzie okręgowym może ono być prowadzone tylko wyjątkowo w razie istnienia warunków wymienionych w art. 214 § 1.

Co się tyczy celu wzgl. zadania dochodzenia i śledztwa, to z porównania przepisów art. 198 § 1 i 2, oraz art. 207 § 1, określających cel i istotę dochodzenia, z przepisem art. 213, określającym zadania śledztwa, — okazuje się, że cele te zasadniczo się pokrywają — zarówno bowiem dochodzenie, jak i śledztwo ma na celu zebranie danych potrzebnych do ewentualnego wniesienia przeciw sprawcy aktu oskarżenia, oraz utrwalenie w pewnych wypadkach dowodów dla składu sądzącego na rozprawie głównej (art. 207 § 1 lit. a, c — w toku dochodzenia i art. 213 lit. d — w toku śledztwa).

Różnice między dochodzeniem a śledztwem sprowadzają się zatem raczej do osób prowadzących je (prokurator wojskowy wzgl. żandarmeria — przy dochodzeniu, a wojskowy sędzia śledczy — przy śledztwie) i objawiają się przede wszystkim w stronie formalnej, a w pierwszym rzędzie w tym, że dochodzenie

polega tylko na „rozpytywaniu“ podejrzanych i świadków (art. 198 § 2 lit. a), oraz na dokonywaniu innych czynności, wynikających z istoty dochodzenia (art. 198 § 2 lit. c), przy czym tylko prokurator wojskowy z przebiegu swoich czynności spisuje protokoły, żandarmeria zaś zasadniczo tylko „zapiski“ — podczas gdy wojskowy sędzia śledczy dokonywa formalnych „przesłuchań“ oskarżonego i świadków, a z przebiegu jego czynności spisuje się zawsze protokoły. Jednakowoż i od tej zasady przewiduje kodeks wyjątki — w wypadkach bowiem przewidzianych w art. 208 § 1, zarówno prokurator, jak i żandarmeria może „w zastępstwie sędziego“ zarówno przedsiębrać czynności ustalające ślady przestępstwa, jak i przesłuchiwać świadków, nawet pod przysięgą — a z przebiegu tych czynności spisywać protokoły (art. 208 § 2), — mające w myśl art. 210 moc protokołów sądowych.

Jeżeli powyższe różnice między dochodzeniem, a śledztwem i czynnościami w toku ich spełnianemi rozpatrzy się pod kątem znaczenia ich dla postępowania na rozprawie głównej, — to istotna dla tego postępowania różnica objawia się w odmiennym traktowaniu na rozprawie głównej z jednej strony „zapisków“, sporządzanych przez żandarmerię, w toku zleconego jej przez prokuratora dochodzenia, z drugiej zaś strony formalnych protokołów sądowych spisanych przez prokuratora lub przez żandarmerię. Gdy bowiem te protokoły wolno na rozprawie odczytywać w wypadkach wymienionych w art. 285 § 1, 2, protokoły zaś spisane przez prokuratora wojskowego także w wypadkach, wymienionych w art. 286 § 1, 2, — to „zapiski“ powyższe z przesłuchania podejrzanego i świadka, sporządzone przez żandarmerię wolno wedle art. 287 § 1 odczytywać na rozprawie tylko w warunkach, określonych w art. 286 § 1, 2 — poza tym zaś w myśl art. 287 § 3 nie wolno ich odczytywać (o ile nie chodzi o postępowanie wojenne lub karno-administracyjne).

W praktyce różnice powyższe są dla przewodu sądowego na rozprawie głównej naogół bez znaczniejszej doniosłości.

Wynika stąd, że „dochodzenie“ z ewentualnym współdziałaniem sędziego wojskowego po myśli art. 207, względnie z zachowaniem przez prokuratora lub żandarmerię przy poszczególnych czynnościach, dokonywanych „w zastępstwie sędziego“ form przepisanych w art. 208 — stanowi w „postępowaniu przygotowawczym“ tryb bardzo dogodny, dający możność szybkiego, sprawnego i pozbawionego zbędnego formalizmu postępowania.

Ta forma postępowania przygotowawczego jest zarazem ze względu na szybkość postępowania i krótki stosunkowo dopuszczalny okres trwania aresztu tymczasowego (art. 140) dogodną również i dla podejrzanego. Z tego też powodu powinno się z formy tej jaknajszerzej korzystać, śledztwo zaś powinno być formą postępowania przygotowawczego, stosowaną wyłącznie w wypadkach przewidzianych w art. 214 § 1).

[2]) „Postępowanie sądowe“ oznacza śledztwo, lub też postępowanie na skutek wniesienia aktu oskarżenia.

[3]) Prokurator wojskowy i żandarmeria mają prawo wzywać wszystkie osoby do stawiennictwa w myśl art. 199 § 2.

[4]) Czynnościami, wynikającymi z istoty dochodzenia są, prócz czynności wymienionych w art. 198 § 2 lit. a) b), czynności mające na celu ustalenie i zabezpieczenie śladów i dowodów przestępstwa. Wszystkie takie czynności powinny być wedle kodeksu przeprowadzone już w toku dochodzenia. (Zob. art. 194 § 1: „przedsiębierze wszystko co potrzeba, aby zabezpieczyć ślady i dowody“ podobnie

§ 2 — 5 art. 194, art. 195). Jeżeli chodzi o ustalenie takich śladów przestępstwa, które nie dałyby się przypuszczalnie odtworzyć na rozprawie głównej bez odczytania protokołu tych czynności, — to takie czynności mają być w toku dochodzenia dokonane przez sędziego (art. 207 lit. a), a wyjątkowo w zastępstwie sędziego przez prokuratora wojskowego, ewent. powszechnego, żandarmerię lub policję (art. 208). Poza tym jednak mogą być dokonane i przez prowadzącego dochodzenie. Do czynności tych należą, zatrzymanie podejrzanego, oględziny, rewizja osobista i domowa, zatrzymanie dowodów rzeczowych, zatrzymanie i przejrzenie korespondencji itp.

Co do zatrzymania podejrzanego, to prowadzący dochodzenie prokurator, oficer sądowy lub żandarmeria a także przełożony wojskowy, władza garnizonowa itp. mogą zatrzymać podejrzanego na podstawie art. 133 § 1 i art. 136 przestrzegając przepisu art. 137.

Co do oględzin, to zasadniczo przeprowadza je sąd (zob. art. 94) — organ prowadzący dochodzenie ogranicza się do zbadania miejsca czynu, sporządzenia ewentualnie szkiców lub planów i zabezpieczenia dowodów przestępstwa. W wypadku wymienionym w art. 207 lit. a) należy się zwrócić do sądu o przedsięwzięcie czynności ustalającej ślady przestępstwa, przy czym w warunkach wymienionych w art. 208 § 1 prokurator wojskowy, żandarmeria, prokurator cywilny i policja mogą czynności te przeprowadzić w zastępstwie sędziego przy przestrzeganiu przepisów art. 209 i 210.

Co do rewizji, to według art. 118 może być ona przeprowadzona przez prowadzącego dochodzenie za okazaniem polecenia sądowego, a w wypadkach niecierpiących zwłoki — bez takiego polecenia, a jedynie za dodatkowym zatwierdzeniem rewizji przez sąd. Zob. art. 118 i uwagi do tegoż artykułu.

Odebranie przedmiotów, stanowiących dowody rzeczowe, może w toku dochodzenia nastąpić przez prowadzącego dochodzenie, za zatwierdzeniem przez sąd odebrania (art. 121).

Zatrzymanie i przejrzenie korespondencji pocztowej lub telegraficznej i przesyłek kolejowych może nastąpić w toku dochodzenia przez prokuratora wojskowego w granicach postanowień art. 124 — 129.

Art. 199.

§ 1. W toku dochodzenia prokurator wojskowy i żandarmeria mogą zwracać się do władz i organów wojskowych i cywilnych o udzielenie potrzebnych wyjaśnień i wiadomości oraz o spełnienie poszczególnych czynności, wynikających z istoty dochodzenia [1]).

§ 2. Prokurator wojskowy i żandarmeria, prowadząc dochodzenie, mają prawo wzywać osoby do stawienia się, z oznajmieniem skutków, przewidzianych w art. 89 [2]).

§ 3. Wniosek o przymusowe sprowadzenie oraz o ukaranie za niestawiennictwo stawia w sądzie, wymienionym w art. 89 § 1 lub § 2, prokurator wojskowy lub żandarmeria. Sprowadzenie niestawającego może zarządzić także prokurator wojskowy [3]).

[1]) Co do „czynności, wynikających z istoty dochodzenia" zob. uw. 4) do art. 198.

[2]) Jakkolwiek art. 199 § 2 postanawia ogólnie o wzywaniu do stawiennictwa „osób", to jednak nie odnosi się on do wszystkich osób, mianowicie nie obejmuje podejrzanego. Wynika to z rygoru, przewidzianego w art. 199 § 2 tj. z zagrożenia skutkami z art. 89, — który odnosi się tylko do świadków, biegłych i tłumaczów (art. 111 § 1).

Natomiast, o ile chodzi o podejrzanego, to obowiązek stawiennictwa jego określony jest w art. 55 § 1. Podejrzany obowiązany jest stawić się na każde wezwanie sądu wojskowego, lub prowadzącego dochodzenie prokuratora (oficera sądowego). Do podejrzanego nie stosują się rygory przewidziane w art. 89, ale tylko rygor przewidziany w art. 55 § 2 tj. przymusowe sprowadzenie.

Zob. art. 166 i 167.

Uprawnienie przewidziane w art. 199 § 2 przysługuje tylko prokuratorowi wojskowemu i żandarmerii, prowadzącej dochodzenie, natomiast nie przysługuje innym władzom wojskowym (przełożonej władzy wojskowej, władzom garnizonowym — art. 194).

[3]) Jeżeli mimo wezwania, wystosowanego przez prokuratora, lub organ żandarmerii, z oznajmieniem skutków przewidzianych w art. 89 — wezwana osoba nie stawiła się, wówczas prokurator lub żandarmeria — zależnie od tego, kto wystosował wezwanie — może się zwrócić do sądu o spowodowanie przymusowego sprowadzenia, oraz ewent. o ukaranie niestawającego.

W szczególności należy się zwrócić:

a) do sądu wojskowego o spowodowanie przymusowego sprowadzenia świadka będącego żołnierzem w służbie czynnej. Polecenie przymusowego sprowadzenia wydaje wojskowy sędzia śledczy w wojskowym sądzie okręgowym, albo sędzia wojskowy w wojskowym sądzie rejonowym — zależnie od tego, jaki sąd jest w danej sprawie rzeczowo właściwy;

b) do sądu grodzkiego miejsca zamieszkania niestawającego jeżeli nie jest on żołnierzem w służbie czynnej. Do sądu tego można również zwrócić się o ukaranie niestawającego (zob. art. 89 § 2 oraz uw. do tegoż artykułu);

c) do sądu wojskowego nawet jeżeli niestawający nie jest żołnierzem w służbie czynnej, — jeżeli jednak sprawa nie cierpi zwłoki (zob. art. 89 § 2 zdanie ostatnie).

W tych wypadkach, w których wezwanie wyszło od prokuratora wojskowego, — może on sam zarządzić przymusowe sprowadzenie niestawającego, zwracając się o to do właściwej władzy, wzgl. wydając odpowiednie polecenie żandarmerii lub policji (art. 9), — zależnie od tego, czy chodzi o żołnierza w czynnej służbie wojskowej, czy też o inną osobę.

Art. 200.

§ 1. Z przebiegu czynności, dokonywanych w toku dochodzenia przez prokuratora wojskowego, spisuje się protokoły, stosując odpowiednio przepisy art. 181 do 191; z przebiegu czynności, dokonywa-

nych w toku dochodzenia przez inne władze lub organa, sporządza się zapiski.

§ 2. Zapiski z przesłuchania podejrzanego i świadków, sporządzone przez żandarmerię w toku dochodzenia zleconego przez prokuratora wojskowego, mają być odczytane osobie przesłuchanej i przez nią podpisane. Przepis art. 190 § 3, 4, należy tu stosować.

[1]) Forma ujęcia wyników wzgl. przebiegu czynności dokonywanych w toku dochodzenia zależna jest od organu, przeprowadzającego dane czynności. W szczególności ujęcie tych wyników może nastąpić w formie:

a) protokołów spisywanych w toku dochodzenia przez prokuratora wojskowego,
b) zapisków, sporządzonych przez żandarmerię w toku dochodzenia, zleconego przez prokuratora wojskowego,
c) zapisków, sporządzonych przez żandarmerię w innych wypadkach, oraz sporządzanych przez inne władze lub organa.

A. Protokoły prokuratorskie.

W myśl § 1 art. 200 (zdanie pierwsze) prokurator wojskowy spisuje z przebiegu czynności, dokonywanych w toku prowadzonego przez siebie dochodzenia (przesłuchanie podejrzanego, świadków, biegłych, tłumaczy, przeprowadzanie rewizji, oględzin i t. p.) protokoły. Jakkolwiek spisuje się je z zachowaniem przepisów, przewidzianych w art. 181 — 191 dla protokołów sądowych, — to jednak nie są one protokołami o mocy protokołów sądowych, przewidzianej w art. 210. Stąd też możność wykorzystania tych protokołów na rozprawie głównej ograniczona jest tylko do wypadków wyliczonych w art. 286 § 1, 2.

Niezależnie od powyższych protokołów prokurator wojskowy, w razie istnienia warunków, przewidzianych w art. 208 § 1, spisuje „w zastępstwie sędziego" protokoły o mocy protokołów sądowych (art. 210) — i te ostatnie protokoły mogą być wykorzystane na rozprawie głównej na równi z protokołami sądowymi w myśl art. 285 § 1, 2.

B. Zapiski żandarmerii.

W myśl § 2 art. 200 żandarmeria w toku dochodzenia, prowadzonego na zlecenie prokuratora wojskowego (art. 197) spisuje z przesłuchania podejrzanego i świadków zapiski o formie szczególnej. Mianowicie zapiski te muszą wskazywać wyraźnie, że zostały one spisane w toku dochodzenia, zleconego żandarmerii przez prokuratora wojskowego, a prócz zwięzłej treści złożonych zeznań, muszą stwierdzać, że zostały one przesłuchanemu odczytane i zawierać jego podpis. Do zapisków tych mają poza tym zastosowanie przepisy art. 190 § 3, 4 odnoszące się do protokołów.

Zapiski, sporządzone z zachowaniem powyższych form mogą być wykorzystane na rozprawie głównej, — na równi z protokołami prokuratorskimi z § 1 art. 200, — po myśli art. 287 § 1.

Niezależnie od zapisków, żandarmeria w warunkach art. 208 § 1 spisuje „w zastępstwie sędziego" protokoły o mocy protokołów sądowych (art. 210) — i te protokoły mogą być wykorzystane na rozprawie głównej na równi z protokołami sądowymi w myśl art. 285 § 1, 2.

C. Inne zapiski.

Żandarmeria, prowadząc dochodzenie wstępne, albo spełniając poszczególne zlecone jej czynności w toku dochodzenia, prowadzonego bezpośrednio przez prokuratora wojskowego, oraz inne władze i organa (przełożone dowództwo, policja i t. p.) prowadząc dochodzenie wstępne, lub spełniając poszczególne czynności w toku dochodzenia, spisuje w myśl zdania drugiego § 1 art. 200 również zapiski. Zapiski te jednak, nie mające określonej przez kodeks formy, z natury rzeczy powinny podawać przebieg odnośnej czynności wzgl. treść przesłuchania. Nie jest wymagane odczytanie tych zapisków interesowanemu, ani też podpisanie przez niego zapisku. W związku z tym interesowany nie ma w odniesieniu do tych zapisków uprawnień, przewidzianych w art. 190 § 3, 4.

Zapiski te nie mają mocy protokołów sądowych, stanowią jedynie i wyłącznie materiał informacyjny w postępowaniu przygotowawczym. Zapiski te nie mogą być nigdy odczytywane na rozprawie, o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej. Takie szczególne przepisy zawarte są w art. 422 § 3 i art. 452.

Art. 201.

§ 1. Jeżeli prokurator wojskowy uzna, że okoliczności przytoczone w zawiadomieniu [1]) lub w skardze oskarżyciela prywatnego [2]), albo wyniki dochodzenia wymagają wszczęcia postępowania sądowego, to wnosi o przeprowadzenie śledztwa lub składa sądowi wojskowemu akt oskarżenia [3]).

§ 2. Do aktu oskarżenia lub wniosku o przeprowadzenie śledztwa dołącza się akta dochodzenia, zapiski i inne załączniki sprawy.

[1]) Co do „zawiadomienia" zob. art. 193.

[2]) Co do skargi oskarżyciela prywatnego zob. art. 47 § 1 i art. 202 § 1, 2.

[3]) Co do wypadków, w których może być wszczęte śledztwo zob. art. 214 § 1, co do załatwienia wniosku prokuratora wojskowego o wszczęcie śledztwa zob. art. 215.

Wniosek o wszczęcie śledztwa złoży prokurator wojskowy w tym wypadku, gdy zawiłe okoliczności sprawy lub inne ważne względy wymagają, by sprawa została zbadana w drodze formalnego śledztwa i gdy wyniki dochodzenia nie wystarczają jeszcze do wniesienia aktu oskarżenia.

Podnieść jednak należy, że skoro w danej sprawie zostało już wszczęte dochodzenie w myśl art. 197, — to zasadniczo postępowanie przygotowawcze powinno być w tym trybie doprowadzone do końca. Przekazywanie zatem sprawy w toku dochodzenia do śledztwa zasadniczo nie powinno następować, chyba że istotnie nader wyjątkowe okoliczności mogłyby to uzasadnić.

Jeżeli natomiast okoliczności faktyczne przytoczone w zawiadomieniu lub skardze oskarżyciela prywatnego, są wykazane, albo jeżeli zostały one wykazane wzgl. stwierdzone dochodzeniem, tak, że istnieją podstawy do pociągnięcia podejrzanego do odpowiedzialności karno-sądowej, a nie ma warunków do ukarania dyscyplinarnego (art. 2) — wówczas prokurator (oficer sądowy) wnosi akt oskarżenia (art. 235 i nast.).

Art. 202.

§ 1. Jeżeli prokurator wojskowy uzna, że okoliczności przytoczone w zawiadomieniu lub w skardze oskarżyciela prywatnego, nie dają podstawy do wszczęcia postępowania karnego, albo też że wyniki dochodzenia nie dają podstawy do wszczęcia postępowania sądowego lub dalszego prowadzenia dochodzenia, to odmawia ścigania lub umarza dochodzenie [1]).

§ 2. Jeżeli ze względu na okoliczności przytoczone w zawiadomieniu lub w skardze oskarżyciela prywatnego albo ze względu na wyniki dochodzenia przestępstwo nadaje się do ukarania dyscyplinarnego, prokurator wojskowy odmawia ścigania lub umarza dochodzenie i przedstawia zwierzchnikowi sądowo-karnemu odpowiedni wniosek o ukaranie dyscyplinarne [2]).

§ 3. O odmowie ścigania lub umorzeniu dochodzenia zawiadamia się oskarżyciela prywatnego, pokrzywdzonego oraz osobę, którą przesłuchano jako podejrzaną albo co do której wydano nakaz aresztowania.

§ 4. Odmowa ścigania lub umorzenie dochodzenia nie wyklucza skierowania sprawy do przełożonego dyscyplinarnego sprawcy, jeżeli czyn może być uważany za przewinienie dyscyplinarne i jeżeli nie nastąpiło jeszcze przedawnienie [3]).

[1]) Przepis § 1 art. 202 przewiduje wypadki, gdy:

a) okoliczności przytoczone w zawiadomieniu skierowanym do prokuratora po myśli art. 193, albo w zawiadomieniu (doniesieniu karnym) skierowanym do niego wraz z aktami dochodzeń wstępnych po myśli art. 194, alboteż przytoczone w skardze oskarżyciela prywatnego (art. 47 § 1) nie zawierają podstawy do wszczęcia dochodzenia, a więc gdy zawiadomienie wzgl. skarga nie wskazuje na czyn zawierający znamiona przestępstwa, albo gdy wprawdzie czyn taki został popełniony, ale zachodzi przedawnienie lub inna okoliczność wyłączająca ściganie (art. 4).

W takim wypadku prokurator wojskowy „odmawia ścigania" w formie postanowienia. Do wydania takiego postanowienia potrzebuje on zgody zwierzchnika sądowo-karnego (art. 109 § 1 lit. a) u. s. w.). Na postanowienie to służy zażalenie pokrzywdzonemu i oskarżycielowi prywatnemu (art. 203 § 1).

b) wyniki przeprowadzonego dochodzenia nie dają podstawy ani do wniosku o wszczęcie śledztwa (art. 214 § 1), ani do wniesienia aktu oskarżenia (art. 235 i nast.) W szczególności zachodzi to w wypadkach, gdy np. dochodzenie wyjaśniło, że dany czyn w ogóle nie stanowi przestępstwa, albo gdy dochodzenie nie dostarczyło i nie może dostarczyć żadnych wskazówek co do osoby sprawcy, alboteż gdy zachodzą okoliczności wyłączające ściganie (art. 4).

W takim wypadku prokurator (oficer sądowy) „umarza dochodzenie“ w formie postanowienia. Do wydania takiego postanowienia potrzebuje on zgody zwierzchnika sądowo-karnego (art. 109 § 1 lit. a) u. s. w.). Przeciw postanowieniu temu służy zażalenie pokrzywdzonemu i oskarżycielowi prywatnemu (art. 203 § 1).

Postanowienia powyższe wydane przez prokuratora (oficera sądowego) powinny być umotywowane (art. 28 § 2), — zwłaszcza, że przeciw nim przysługuje zażalenie. Władza załatwiająca zażalenie nie mogłaby stwierdzić, czym powodował się prokurator wydając postanowienie, — gdyby nie zawierało ono uzasadnienia.

Prócz wypadków przewidzianych w art. 202 § 1 może prokurator wojskowy (oficer sądowy) „zawiesić postępowanie“ w razie istnienia warunków wymienionych w art. 6. Zawieszenie postępowania następuje w drodze postanowienia wydanego przez prokuratora wojskowego (oficera sądowego). Na postanowienie takie nie służy zażalenie (zob. art. 336) nie zamyka ono bowiem drogi do wydania wyroku, a szczególny przepis takiego zażalenia nie przewiduje.

[2]) Co do ukarania dyscyplinarnego zob. art. 2 § 1. Ze względu na przepis § 2 art. 2 ukaranie dyscyplinarne za przestępstwo ścigane jedynie z oskarżenia prywatnego może nastąpić tylko wówczas, gdy oskarżyciel prywatny na to się zgadza, — za przestępstwo zaś ścigane na wniosek — tylko wówczas gdy wyrazi na to zgodę stawiający wniosek.

[3]) Mimo odmówienia ścigania wzgl. umorzenia dochodzenia o dane przestępstwo, może nastąpić za odnośny czyn ukaranie dyscyplinarne przez przełożonego dyscyplinarnego, — jeżeli czyn ten stanowi tzw. przewinienie dyscyplinarne, tj. „przewinienie przeciwko karności, porządkowi wojskowemu i przepisom służbowym, nie podpadające pod postanowienia karne obowiązujących ustaw“ (§ 3 lit. a wojskowych przepisów dyscyplinarnych — rozp. Prezydenta Rzplitej z dnia 22.VIII.1925 r. Dz. U. R. P. Nr 91, poz. 638). Takie ukaranie następuje w trybie określonym przez wojskowe przepisy dyscyplinarne. Jest ono jednak wykluczone jeżeli przewinienie odnośne uległo już przedawnieniu. Wedle § 15 cyt. wyżej wojskowych przepisów dyscyplinarnych przewinienia dyscyplinarne ulegają przedawnieniu po upływie 3 miesięcy od dnia popełnienia ich. Jednakowoż w razie umorzenia dochodzeń — nałożenie kary dyscyplinarnej może nastąpić w ciągu 3 miesięcy od dnia umorzenia. Co do przełożonego dyscyplinarnego zob. § 2 cyt. wyżej przepisów dyscyplinarnych.

Art. 203.

§ 1. Na postanowienie o odmowie ścigania lub o umorzeniu dochodzenia służy oskarżycielowi prywatnemu i pokrzywdzonemu zażalenie.

§ 2. Zażalenie w sprawach należących do właściwości wojskowych sądów rejonowych rozstrzyga ostatecznie przełożony wojskowy sąd okręgowy, a w sprawach należących do właściwości wojskowych sądów okręgowych — najwyższy Sąd Wojskowy.

§ 3. W razie uwzględnienia zażalenia zwierzchnik sądowo-karny oraz prokurator wojskowy ma spowodować wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania.

Ponieważ w danym wypadku chodzi o postanowienia, zamykające drogę do wydania wyroku, — przeto zasadniczo ze względu na przepis art. 336 § 1, 2 na postanowienia takie wydane w sprawach należących do właściwości wojskowych sądów rejonowych służyłoby zażalenie nie tylko do jednej instancji (tj. do wojskowego sądu okręgowego), ale i do instancji dalszej (tj. do Najw. Sądu Wojskowego). Przepis § 2 prawo do zażalenia jednak o tyle ogranicza, że uznaje w powyższych wypadkach za ostateczne orzeczenia Wojsk. Sądu Okręgowego. Poza tym przepis § 1 art. 203 przewiduje prawo żalenia się i pokrzywdzonemu, któremu prawo to w braku tego przepisu, nie służyłoby ze względu na art. 336 § 1.

Zwierzchnik sądowo-karny oraz prokurator (oficer sądowy) jest związany treścią postanowienia, uwzględniającego zażalenie na odmówienie ścigania lub umorzenie postępowania i obowiązany jest spowodować wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania. Nie wyklucza to możliwości ponownego umorzenia dochodzenia (art. 202) w tym wypadku, gdyby mimo wszczęcia lub dalszego prowadzenia postępowania nie było widoków, aby dalsze prowadzenie tegoż mogło dostarczyć podstawy do rozprawy głównej wzgl. dyscyplinarnego ukarania po myśl art. 2 (art. 202 § 2).

Art. 204.

§ 1. W razie odmówienia ścigania lub umorzenia dochodzenia prokurator wojskowy zarządza co potrzeba w przedmiocie dowodów rzeczowych.

§ 2. Na zarządzenia te służy zażalenie w trybie art. 203 § 2.

Odnośne decyzje zapadają w formie zarządzenia.

Zarządzenia co do dowodów rzeczowych wydaje w związku z odmówieniem ścigania lub umorzeniem dochodzenia (art. 202 § 1) prokurator wojskowy (oficer sądowy), który dochodzenie umorzył. Zarządzenie to będzie obejmowało np. zwrócenie przedmiotów, stanowiących dowód rzeczowy, osobie, od której dany przedmiot np. przy rewizji odebrano (zob. art. 119 i nast.), o ile nie ulega on przepadkowi (np. broń posiadana bez zezwolenia).

Art. 205.

§ 1. W razie umorzenia dochodzenia wojskowy sąd okręgowy w przypadkach prawem przewidzianych, na wniosek prokuratora wojskowego, wyda na posiedzeniu niejawnym, po uprzednim przesłuchaniu podejrzanego lub jego obrońcy przez wyznaczonego w tym celu sędziego, postanowienie co do zastosowania względem podejrzanego środków wychowawczych lub zabezpieczających.

§ 2. Na postanowienie powyższe służy zażalenie.

Mimo umorzenia dochodzenia może sąd zastosować środki zabezpieczające lub wychowawcze „w wypadkach prawem przewidzianych" tj. w wypadkach przewidzianych w art. 69 § 2, 79 i 85 k. k.

Zob. art. 325.

Por. art. 228 § 1.

Art. 206.

§ 1. Dochodzenie umorzone może być na nowo podjęte w razie ujawnienia nowych okoliczności.

§ 2. Łączny czas pozbawienia podejrzanego wolności nie może w tym przypadku przekraczać okresów, wskazanych w art. 140.

Podjęcie na nowo umorzonego dochodzenia następuje przez prokuratora wojskowego (oficera sądowego), który na podjęcie to musi uzyskać zgodę zwierzchnika sądowo-karnego (art. 109 lit. e) u. s. w.). Określenie „w razie ujawnienia nowych okoliczności" odnosi się do wszystkich wypadków, w których drogą przeprowadzenia nowych dowodów (np. przesłuchań świadków) lub powtórzenia dowodów dawniej przeprowadzonych (np. ponownego przesłuchania świadków) stwierdzi się nowe okoliczności faktyczne, istotne dla sprawy.

Co do wznowienia umorzonego śledztwa zob. art. 443.

Zob. art. 140.

ROZDZIAŁ II.
CZYNNOŚCI SĄDOWE W TOKU DOCHODZENIA.

Art. 207.

§ 1. Jeżeli w toku dochodzenia zachodzi potrzeba [1]):

a) przedsięwzięcia czynności ustalającej ślady przestępstwa, a należy przypuszczać, że na rozprawie głównej ślady nie dałyby się odtworzyć bez odczytania protokołu tej czynności [2]);

b) przesłuchania pod przysięgą świadka, którego zeznanie ma doniosłe znaczenie, a zachodzi obawa, że świadek bez przysięgi nie powie prawdy [3]);

c) przesłuchania świadka, którego zeznanie ma doniosłe znaczenie, a zachodzi obawa, że świadek nie stawi się na rozprawę główną z powodu przeszkód, nie dających się usunąć lub zbyt trudnych do usunięcia albo z powodu znacznej odległości miejsca pobytu [4]);

d) zbadania stanu umysłowego podejrzanego [5]);

to na wniosek prowadzącego dochodzenie czynności tych dokonywa wojskowy sąd rejonowy lub wojskowy sędzia śledczy; czynności wymienionych pod a), b) lub c) poza siedzibą sądu wojskowego dokonać może na wniosek prowadzącego dochodzenie także sąd grodzki lub sędzia śledczy [6]).

§ 2. Jednocześnie z ustaleniem śladów przestępstwa należy dokonać i innych czynności sądowych, których równoczesne przeprowadzenie jest możliwe [7]).

§ 3. W przypadkach nie cierpiących zwłoki wojskowy sędzia śledczy, wojskowy sąd rejonowy, sędzia śledczy lub sąd grodzki dokonywa czynności, wskazanych w § 1 lit. a) lub c) także z urzędu [8]).

[5]) Przepis art. 207 przewiduje szczególne wypadki, w których w toku dochodzenia, mimo że postępowanie sądowe nie zostało wszczęte, mogą być na wniosek prowadzącego dochodzenie przeprowadzone poszczególne czynności przez sędziego wojskowego, ewent. również przez sąd grodzki lub sędziego śledczego w sądzie powszechnym.

Wypadki powyższe wylicza § 1 art. 207. Celem odnośnych czynności, jest z jednej strony zapewnienie już w toku dochodzenia takiego wyjaśnienia sprawy, by prowadzący dochodzenie mógł zebrać materiał stwierdzający popełnienie przestępstwa przez pewną osobę, wystarczający do wszczęcia postępowania sądowego (art. 198 § 1), z drugiej zaś strony czynności te mają na celu zużytkowanie ich wyników na rozprawie głównej przez odczytanie na niej odnośnych protokołów przesłuchania świadków o ile zachodzą warunki przewidziane w art. 285 § 1, 2, 4, oraz odnośnych protokołów oględzin sądowych i rewizyj (art. 288).

Sędzia może przeprowadzić czynności wymienione w § 1 i 2 w stosunku do wszystkich osób, tak podlegających jak niepodlegających sądownictwu wojskowemu, będących lub niebędących żołnierzami w czynnej służbie wojskowej. Jeżeli chodzi o czynności wymienione w art. 207 § 1 lit. a) — c), to prowadzący dochodzenie może zwrócić się o dokonanie tych czynności poza siedzibą sądu wojskowego także do sądu powszechnego. Wynika z tego, że prowadzący dochodzenie nie może zwrócić się do sądu powszechnego o dokonanie czynności wymienionej w § 1 pod lit. d) tj. o zbadanie stanu umysłowego podejrzanego.

[6]) W toku dochodzenia zajść może konieczność przedsięwzięcia takich czynności, ustalających ślady przestępstwa, co do których należy przypuszczać, że na rozprawie głównej — bez odczytania protokołu tej czynności — ślady nie dałyby się już odtworzyć. Mogą to być np. wypadki, gdy zachodzi potrzeba przeprowadzenia rewizji w takim pomieszczeniu, w którym mogłyby do rozprawy głównej zajść zmiany, dokonać oględzin miejsca, które w czasie rozprawy mogłoby już inaczej wyglądać (ewent. przy przybraniu biegłych), stwierdzić stan po katastrofie samochodowej i t. p. Te zatem czynności „ustalające ślady przestępstwa" powinny być już w toku dochodzenia dokonane przez sędziego — wtedy bowiem w myśl art. 288 § 1 protokoły z przeprowadzenia ich będą mogły być odczytane na rozprawie głównej.

Czynności powyższe mogą być również dokonane „w zastępstwie sędziego" w warunkach i w sposób, określony w art. 208, 209.

[3]) Zasadniczo w dochodzeniu (a również i w śledztwie — art. 217) przesłuchuje się wzgl. rozpytuje (art. 198 § 2 lit. a) świadków bez zaprzysiężenia. Jeżeliby jednak zachodziła obawa, oparta na uzasadnionym przypuszczeniu (por. art. 217 § 1), że świadek bez przysięgi nie powie prawdy, — przez co w danych warunkach mógłby ucierpieć tok dochodzenia i jego wynik, — wówczas prowadzący dochodzenie, nie mając sam prawa przesłuchiwania świadków pod przysięgą, zwraca się o przeprowadzenie tego przesłuchania przez sąd. Co do odczytania odnośnego protokołu na rozprawie zob. art. 285.

Czynności powyższej, jak to wynika z brzmienia art. 208 § 1 nie może przeprowadzić „w zastępstwie sędziego" prokurator, wzgl. żandarmeria, lub policja.

[4]) W wypadkach, przewidzianych pod lit. c) § 1 art. 207 prowadzący dochodzenie zwracając się o przesłuchanie świadka, może postawić wniosek o zaprzysiężenie go — co wynika z art. 82 § 1, oraz analogii z art. 208 § 1 zd. ostatnie. Co do odczytania odnośnego protokołu na rozprawie zob. art. 285.

[5]) Co do zbadania stanu umysłowego podejrzanego zob. art. 100 i art. 61 § 1 lit. c).

[6]) Jeżeli chodzi o dokonanie czynności, których wedle wszelkiego prawdopodobieństwa nie będzie można powtórzyć na rozprawie głównej, — ma sędzia stosować przepis art. 232.

Prócz przedsięwzięcia czynności wymienionych w art. 207 pod lit. a) — d) może też sąd w toku dochodzenia ingerować i w innych wypadkach np. przewidzianych w art. 121 (zatwierdzenie odebrania dowodów rzeczowych), art. 127 (wstrzymanie wydawania podejrzanemu korespondencji), art. 134 (postanowienie o aresztowaniu) i t. d.

[7]) Np. jednocześnie z ustaleniem śladów przestępstwa powinien sędzia dokonać i innych czynności sądowych (np. rewizji, przesłuchania niektórych świadków i t. p.), o ile czynności takie wiążą się z ustaleniem śladów przestępstwa, tak że sędzia może przeprowadzając ustalenie śladów, przeprowadzić zarazem i powyższe inne czynności.

[8]) Podczas gdy § 1 art. 207 przewiduje przeprowadzenie czynności sądowych na wniosek prowadzącego dochodzenie, to § 3 tegoż art. przewiduje przeprowadzenie czynności wymienionych w § 1 lit. a) lub c) — (nigdy zaś czynności wymienionych pod lit. b) lub d) — z urzędu, jednak tylko w wypadkach nie cierpiących zwłoki, a więc np. w wypadku, gdy ślady przestępstwa mogłyby ulec zatarciu, pokrzywdzony albo inni świadkowie z powodu śmiertelnej choroby mogliby nie móc później złożyć swoich zeznań i t. p.

Art. 208.

§ 1. Jeżeli sędziego wojskowego lub sędziego sądu powszechnego nie ma na miejscu a zwłoka groziłaby zanikiem śladów lub dowodów przestępstwa [1]), to prokurator wojskowy, albo żandarmeria, a w braku ich na miejscu — prokurator sądu powszechnego albo policja państwowa dokonywa w zastępstwie sędziego [2]) czynności, wskazanych

w art. 207 § 1, lit. a) lub c), stosując odpowiednio przepisy przewidziane dla czynności sądowych. Świadka, jeżeli zachodzi obawa, że nie stawi się na rozprawę główną z powodu przeszkód nie dających się usunąć lub zbyt trudnych do usunięcia, można przesłuchać pod przysięgą.

§ 2. Z przebiegu tych czynności sporządza się protokoły, w których zaznacza się, dlaczego wykonano je w zastępstwie sędziego.

[1]) Zasadniczo czynności sądowe w toku dochodzenia przeprowadza na wniosek prowadzącego dochodzenie sędzia wojskowy (art. 207 § 1), o ile zaś chodzi o przeprowadzenie niektórych czynności poza siedzibą sądu wojskowego — przeprowadzić je może sędzia sądu powszechnego. Wyjątkowo (art. 207 § 3) w wypadkach nie cierpiących zwłoki może czynności wskazane w art. 207 § 1 lit. a) lub c) przeprowadzić sędzia wojskowy lub powszechny z urzędu, bez wniosku prowadzącego dochodzenie. Przepis art. 208 § 1 ma zaś na myśli takie wypadki, w których nie ma czasu ani na postawienie w sądzie wniosku po myśli art. 207 § 1, ani nie jest możliwe wystąpienie sądu z urzędu po myśli art. 207 § 3, — nie ma bowiem na miejscu sędziego wojskowego ani powszechnego, — a wszelka zwłoka groziłaby zanikiem śladów lub dowodów przestępstwa (np. ślady pozostawione na śniegu, umierający świadek). W takich właśnie wypadkach „w zastępstwie sędziego" dokonywa odnośnych czynności prokurator wojskowy lub żandarmeria, a w braku ich na miejscu prokurator sądu powszechnego lub policja. Mogą oni jednak przeprowadzić w zastępstwie sędziego nie wszystkie czynności wymienione w art. 207 § 1, lecz tylko wymienione pod lit. a) lub c) a zatem:

a) czynności ustalające ślady przestępstwa, które przypuszczalnie nie dałyby się odtworzyć na rozprawie głównej bez odczytania protokołu tej czynności. Czynnościami takimi są np. oględziny z ewent. przybraniem biegłych i rewizje. W szczególności oględziny konieczne są np. w wypadkach zabójstwa, uszkodzenia ciała, katastrof samochodowych, kolejowych, lotniczych i t. p.;

b) przesłuchanie ewentualnie pod przysięgą świadka, którego zeznanie ma doniosłe znaczenie, a zachodzi obawa, że świadek nie stawi się na rozprawę główną z powodu przeszkód nie dających się usunąć lub zbyt trudnych do usunięcia, albo z powodu znacznej odległości miejsca pobytu.

[2]) Określenie „w zastępstwie sędziego" stanowi zaznaczenie, że czynności powyższe powinny być w zasadzie przeprowadzone przez sędziego (art. 207) i wiąże się z tym, że czynności te mają pod względem formalnego ich stwierdzenia odpowiadać czynnościom sądowym, przy czym protokoły sporządzone z ich przebiegu mają moc protokołów sądowych (art. 210) — i mogą być w warunkach z art. 285 i 288 odczytane na rozprawie głównej.

Art. 209.

§ 1. W przypadku wskazanym w art. 208, zachowując przy sporządzeniu protokołów przepisy przewidziane dla protokołów sądo-

wych, można jako protokolanta przybrać funkcjonariusza władzy dokonywującej czynności.

§ 2. Jeżeli protokolanta nie przybrano, powołuje się do obecności dwóch pełnoletnich okolicznych mieszkańców nieskazitelnej opinii, umiejących czytać i pisać, którzy podpisem stwierdzają zgodność protokołu z przebiegiem czynności. O tym obowiązku należy ich pouczyć. Nieusprawiedliwiona odmowa udziału w czynności ulega ukaraniu przez sąd grodzki, tak jak niestawiennictwo świadka w przypadku przewidzianym w art. 89 § 2.

Co do przepisów przewidzianych dla protokołów sądowych, zob. art. 187 i nast. Poza przestrzeganiem form określonych w art. 209 protokół w myśl art. 208 § 2 powinien stwierdzać, że spisano go w zastępstwie sędziego i wskazać te okoliczności, które wedle art. 208 § 1 uzasadniają spisanie go w zastępstwie sędziego. W razie niezachowania przy sporządzaniu protokołu przepisów przewidzianych dla protokołów sądowych — spisany protokół nie miałby mocy protokołu sądowego, przewidzianej w art. 210, mógłby natomiast być traktowany na równi z „zapiskiem", który nie mógłby być odczytany na rozprawie, chyba gdyby został spisany przez żandarmerię w warunkach art. 200 § 2. Zob. odnośne uwagi przy art. 200.

Art. 210.

Czynności dokonane w myśl art. 208 mają moc czynności sądowych a protokoły sporządzone z zachowaniem przepisu art. 209 — moc protokołów sądowych.

Przepis art. 210 zrównuje czynności dokonane w myśl art. 208 z czynnościami sądowymi, a protokołom odnośnym stwierdzającym ich odbycie i przebieg danych czynności nadaje moc protokołów sądowych tj. nadaje im moc dowodową przewidzianą dla protokołów sądowych w art. 189, oraz stwarza możność odczytywania ich na rozprawie głównej w wypadkach określonych w art. 285 i 288.

ROZDZIAŁ III.

ŚLEDZTWO.

Art. 211.

Śledztwo prowadzi się tylko w sprawach należących do właściwości wojskowych sądów okręgowych i sądów wojennych.

Co do śledztwa, oraz różnic między śledztwem a dochodzeniem zob. uw. do art. 198.

Nie prowadzi się śledztwa w wojskowych sądach rejonowych, ani też w postępowaniu doraźnym (art. 390).

Co do wypadków, w których śledztwo ma być prowadzone zob. co do wojsk. sądów okręgowych art. 214, zaś co do sądów wojennych art. 408 § 1.

Art. 212.

§ 1. Śledztwo prowadzi bądź wojskowy sędzia śledczy, któremu dana sprawa przypadnie w drodze przyjętego w wojskowym sądzie okręgowym podziału czynności [1]), bądź sędzia, którego szef wojskowego sądu okręgowego wyznaczy dla danej sprawy [2]).

§ 2. Prowadzenie śledztwa poza siedzibą wojskowego sądu okręgowego szef tegoż sądu może zlecić wojskowemu sądowi rejonowemu. Sędzia, prowadzący śledztwo w wojskowym sądzie rejonowym, posiada wszelkie uprawnienia wojskowego sędziego śledczego [3]).

[1]) Co do podziału czynności w sądach wojskowych zob. art. 42 — 44 u. s. w.

[2]) Szef wojskowego sądu okręgowego nie jest zatem w kwestii wyznaczenia wojskowego sędziego śledczego bezwzględnie skrępowany podziałem czynności w danym sądzie, lecz może do przeprowadzenia poszczególnych śledztw wyznaczać tych sędziów, których uważa za najodpowiedniejszych do ich przeprowadzenia np. ze względu na ich zdolności, znajomość danego rodzaju spraw (np. spraw szpiegowskich, spraw na tle gospodarczym itd.). Nie ma przeszkód, by do przeprowadzenia śledztwa w danej sprawie wyznaczony został jeden z sędziów orzekających odnośnego wojskowego sądu okręgowego.

[3]) Śledztwo może być zatem prowadzone:

a) przez wojskowego sędziego śledczego, któremu dana sprawa przypadnie wedle podziału czynności, albo

b) przez innego sędziego wojskowego wyznaczonego do prowadzenia danego śledztwa, albo też

c) przez sędziego wojskowego w wojskowym sądzie rejonowym, położonym na obszarze działania danego wojskowego sądu okręgowego, jednakowoż nie w miejscu siedziby tegoż sądu, — na podstawie zlecenia szefa wojskowego sądu okręgowego.

W szczególności zlecenie takie nastąpić może zwłaszcza w tych wypadkach, gdy np. chodzi o śledztwo w sprawie, w której zachodzi potrzeba prowadzenia czynności śledczych w siedzibie danego wojskowego sądu rejonowego, lub na obszarze działania tego sądu.

Art. 213.

Zadaniem śledztwa jest [1]):

a) wykrycie sprawców przestępstwa [2]),

b) wszechstronne wyjaśnienie okoliczności sprawy celem ustalenia, czy należy przeprowadzić rozprawę główną, czy też umorzyć postępowanie sądowe [3]),

c) ustalenie okoliczności, wskazanych w art. 198 § 2 lit. b),

d) utrwalenie dla sądu wyrokującego dowodów, które inaczej mogłyby zaginąć [4]).

[1]) Co do celów dochodzenia i śledztwa zob. uw. do art. 198. Z zestawienia przepisów art. 198 i art. 213 wynika, że główną różnicę między dochodzeniem a śledztwem stanowi to, że śledztwo ma utrwalić dla sądu wyrokującego dowody, które inaczej mogłyby zaginąć, — co nie jest zasadniczym zadaniem dochodzenia, jakkolwiek i w toku dochodzenia zajść może potrzeba takiego utrwalenia, w których to wypadkach mają zastosowanie przepisy art. 207 i 208.

[2]) Tak jak celem dochodzenia jest wyjaśnienie, kogo można podejrzewać o popełnienie przestępstwa, tak celem śledztwa jest wykrycie sprawców przestępstwa. Gdy jednak dochodzenie prowadzi się także i w tych wypadkach, gdy sprawca nie jest jeszcze znany, a nawet w wypadkach gdy nie wiadomo jeszcze, kogo można o popełnienie danego czynu podejrzewać, — to śledztwo może być zasadniczo wszczęte tylko przeciw pewnej określonej osobie, na którą okoliczności wskazują jako na sprawcę przestępstwa — a celem śledztwa jest wyjaśnienie, czy istotnie osoba ta jest tym sprawcą. To wyjaśnienie podpada pod pojęcie „wykrycia sprawców przestępstwa".

[3]) Umorzenie postępowania sądowego następuje w wypadkach przewidzianych w art. 223 § 1, ponadto zaś również i wtedy, jeżeli przestępstwo nadaje się do ukarania dyscyplinarnego po myśli art. 2 § 1, 2 — wówczas bowiem w myśl art. 4 w razie ukarania dyscyplinarnego następuje umorzenie postępowania.

[4]) Utrwalenie dla sądu wyrokującego dowodów, które inaczej mogłyby zaginąć następuje drogą przeprowadzenia w toku śledztwa poszczególnych czynności sądowych (oględzin, rewizyj, przesłuchań świadków) i protokolarnego stwierdzenia ich — przy czym protokoły dotyczących czynności mogą być w warunkach art. 285 i 288 odczytane na rozprawie głównej.

Art. 214.

§ 1. Śledztwo prowadzi się [1]):

a) na wniosek prokuratora wojskowego, jeżeli tego wymagają zawiłe okoliczności sprawy, lub inne ważne względy;

b) w przypadkach wymienionych w art. 240, 294 i 379 § 1.

§ 2. Na postanowienie wojskowego sędziego śledczego o wszczęciu śledztwa służy oskarżonemu zażalenie [2]).

§ 3. Zażalenie nie służy, jeżeli przedmiotem śledztwa jest przestępstwo wymienione w art. 139 § 2, albo gdy wszczęcie śledztwa następuje w przypadkach wymienionych w § 1 lit. b).

[1]) Śledztwo może być wszczęte w myśl art. 214 § 1 lit. a) na wniosek prokuratora wojskowego bądź już na podstawie zawiadomienia o przestępstwie, lub na podstawie skargi oskarżyciela prywatnego, bądź też dopiero po przeprowadzeniu dochodzenia (art. 201). W tych wypadkach może być ono wszczęte tylko wówczas, jeżeli wymagają tego:

a) zawiłe tj. skomplikowane okoliczności sprawy (np. nadużycia natury gospodarczej, wymagające zbadania całokształtu gospodarki, ksiąg rachunkowych, kasowych, akt itp.), alboteż

b) inne ważne względy (np. doniosłość sprawy o przestępstwo przeciw bezpieczeństwu Państwa, wymagająca, by zbadanie tej sprawy nastąpiło przez specjalnie do takich spraw przygotowanego i wyznaczonego wojskowego sędziego śledczego).

Ponadto wszczęcie śledztwa następuje w myśl art. 214 § 1 lit. b) na skutek postanowienia wojskowego sądu okręgowego wydanego na posiedzeniu niejawnym (art. 240) lub na rozprawie (art. 294), albo na skutek orzeczenia Najwyższego Sądu Wojskowego (art. 379 § 1).

Poza tymi wypadkami prowadzenie śledztwa jest niedopuszczalne.

[2]) Wszczęcie śledztwa następuje zawsze w formie postanowienia wojskowego sędziego śledczego, a zatem w obu wypadkach tj. tak w wypadku wszczęcia go na wniosek prokuratora wojskowego, jak i na skutek postanowienia sądu (art. 214 § 1 lit. b). Postanowienie to ma określać osobę oskarżonego o ile jest ona znana i zarzucany mu czyn. Postanowienie to ma być ogłoszone oskarżonemu. Od dnia ogłoszenia rozpoczyna się bieg terminu do zażalenia. Zażalenie rozstrzyga wojskowy sąd okręgowy na posiedzeniu niejawnym (art. 25 lit. b) u. s. w.).

Art. 215.

Jeżeli wojskowy sędzia śledczy nie zgadza się z wnioskiem prokuratora wojskowego o wszczęcie śledztwa, to przedstawia sprawę wojskowemu sądowi okręgowemu do rozstrzygnięcia, przedsiębierze jednak czynności nie cierpiące zwłoki.

Art. 215 przewiduje wypadek, w którym wojskowy sędzia śledczy uważał wniosek prokuratora przewidziany w art. 215 za nieuzasadniony i wskutek tego nie wydał postanowienia o wszczęciu śledztwa. Otóż w wypadku takim wojskowy sędzia śledczy nie może sam wydać postanowienia odmawiającego wnioskowi prokuratora wojskowego, lecz musi skierować wniosek prokuratora wojskowemu sądowi okręgowemu do rozstrzygnięcia.

Wojskowy sąd okręgowy rozstrzygając tę kwestję na posiedzeniu niejawnym (art. 31 u. s. w.) może:

a) przychylić się do wniosku prokuratora i postanowić, że śledztwo ma być wszczęte, albo

b) przychylić się do stanowiska wojskowego sędziego śledczego i postanowić że śledztwo niema być wszczęte.

W wypadku wymienionym pod a) niema na postanowienie sądu zażalenia kodeks go bowiem nie przewiduje (art. 336 § 2).

W wypadku wymienionym wyżej pod b) gdyby sąd odmówił wszczęcia śledztwa z powodu zachodzących okoliczności wyłączających ściganie (art. 4) to na postanowienie takie służyłoby zażalenie prokuratorowi i oskarżycielowi prywatnemu (art. 336 § 1), postanowienie odnośne bowiem zamyka droga do wydania wyroku. Gdyby zaś sąd odmówił wszczęcia śledztwa tylko z powodu braku warunków z art. 214 § 1 (brak zawiłych okoliczności, lub innych ważnych względów) — to na takie postanowienie zażalenie nie służyłoby (art. 336 § 2), a prokurator wojskowy miałby możność prowadzenia dochodzenia wzgl. wniesienia aktu oskarżenia bez śledztwa, zwłaszcza, że w myśl art. 109 § 1 lit. a) u. s. w. zwierzchnik sądowokarny zarządza tylko wszczęcie „postępowania przygotowawczego" — nie przesądzając, czy ma ono toczyć się w trybie dochodzenia, czy śledztwa.

Art. 216.

Oskarżonego, sprowadzonego do wojskowego sędziego śledczego, sędzia jest obowiązany natychmiast przesłuchać i najdalej w terminie dwudziestu czterech godzin od chwili sprowadzenia wydać na wniosek prokuratora wojskowego postanowienie o jego tymczasowym aresztowaniu, albo też natychmiast przedstawić sprawę wojskowemu sądowi okręgowemu do rozstrzygnięcia w myśl art. 134 § 3.

Art. 216 przewiduje wypadek, w którym dostawiony został do sędziego śledczego oskarżony, zatrzymany po myśli art. 133 lub 136. Oskarżonego takiego ma sędzia wojskowy natychmiast przesłuchać i — niezależnie od kwestji wszczęcia śledztwa bądź wydać do 24 godzin zgodnie z wnioskiem prokuratora wojskowego postanowienie o tymczasowym aresztowaniu zatrzymanego, bądź też o ile się z wnioskiem nie zgadza skierować sprawę aresztowania do rozstrzygnięcia wojskowemu sądowi okręgowemu po myśli art. 134 § 3. Nie może natomiast sędzia śledczy samoistnie zwolnić zatrzymanego.

Jeżeliby do sędziego wojskowego dostawiony został (art. 133 § 2) oskarżony co do którego prokurator nie wystąpił z wnioskiem o tymczasowe aresztowanie, wówczas sędzia wojskowy powinien oddać dostawionego do rozporządzenia prokuratorowi (oficerowi sądowemu), który postąpi wedle art. 137 § 2 tj. bądź zarządzi wypuszczenie zatrzymanego na wolność, bądź też postawi wniosek o tymczasowe aresztowanie (art. 134 § 1).

Na postanowienie o aresztowaniu służy zażalenie (art. 134 § 2).

Art. 217

§ 1. W toku śledztwa przesłuchuje się świadka pod przysięgą wtedy tylko, gdy zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że świadek bez przysięgi nie powie prawdy lub też że nie stawi się na rozprawę główną z powodu przeszkód, nie dających się usunąć lub zbyt trud-

nych do usunięcia, albo z powodu znacznej odległości miejsca pobytu [1]).

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do biegłego i tłumacza [2]).

[1]) Zasadniczo przesłuchuje się świadka pod przysięgą dopiero na rozprawie głównej (art. 284 § 1) — a jedynie w wypadkach wymienionych w art. 217 następuje zaprzysiężenie już przy przesłuchaniu w toku śledztwa.

Jak wynika z art. 82 § 1 złożenie przysięgi następuje przed przesłuchaniem.

[2]) Wedle § 2 art. 217 również biegłych i tłumaczów należy zasadniczo zaprzysięgać dopiero na rozprawie głównej (art. 284 § 2), — o ile względy wymienione w § 1 nie wymagają zaprzysiężenia w toku śledztwa. Biegły składa przysięgę przed rozpoczęciem swych czynności.

Wedle art. 103 § 2 „biegły sądowy" składa przysięgę tylko przy objęciu stanowiska, — a w poszczególnych sprawach jedynie powołuje się na nią.

Art. 218.

§ 1. Wojskowy sędzia śledczy przedsiębierze wszelkie czynności z własnej inicjatywy [1]), lecz strony mają prawo składania mu wniosków [2]).

§ 2. Na postanowienie oddalające wniosek służy zażalenie [3]).

§ 3. Wniosek prokuratora wojskowego o uchylenie lub złagodzenie środka zapobiegawczego jest dla wojskowego sędziego śledczego wiążący [4]).

[1]) Wojskowy sędzia śledczy uprawniony jest na podstawie art. 218 § 1 do przedsiębrania z własnej inicjatywy wszelkich czynności, może zatem wzywać świadków, biegłych, dokonywać oględzin sądowych, przeprowadzać rewizje, zatrzymywać dowody rzeczowe, korespondencję itp. — wogóle dokonywać wszelkich czynności, które uważa za potrzebne do osiągnięcia celów śledztwa, wskazanych w art. 213.

Sędzia śledczy może też zatrzymać oskarżonego po myśli art. 136 § 1 lit. e) i oddać go do rozporządzenia prokuratora wojskowego (art. 137) — natomiast bez wniosku prokuratora nie może postanowić tymczasowego aresztowania oskarżonego (art. 134 § 1).

Sędzia śledczy może prowadzić śledztwo tylko przeciw temu oskarżonemu i o to przestępstwo, które objęte jest wnioskiem prokuratora. Zob. w tej kwestji art. 219 i uw. do tegoż artykułu.

[2]) Strony, a więc prokurator, oskarżyciel prywatny i oskarżony, mają prawo składania sędziemu śledczemu wniosków co do wszelkich czynności śledczych, które sędzia uprawniony jest przeprowadzić (zob. wyżej uw. 1) — ponadto prokurator może wystąpić z wnioskiem o tymczasowe aresztowanie oskarżonego (art. 134).

[3]) Z brzmienia § 2 art. 218 wynika, że zażalenie służy tylko na postanowienie oddalające wniosek tej strony, która z tym wnioskiem wystąpiła, nie służy zaś stronie drugiej z tego powodu, iż wniosek innej strony został uwzględniony. Wniosek jednej strony o oddalenie wniosku strony przeciwnej, jako nie mający charakteru wniosku samodzielnego, nie uzasadnia prawa do zażalenia.

[4]) Środkami zapobiegawczymi o których decyduje sąd są: tymczasowe aresztowanie (art. 134) oraz szczególny dozór przełożonej władzy wojskowej, zakaz wydalania się i dozór policji (art. 142, 143). Natomiast zawieszenie w czynnościach służbowych (art. 132) jest wprawdzie środkiem zapobiegawczym, jednakowoż zastosowanie tego środka jest wyłącznym atrybutem zwierzchnika sądowo-karnego bez żadnej ingerencji sądu.

Sędzia śledczy jest związany jedynie wnioskami o uchylenie lub złagodzenie środków zapobiegawczych — natomiast nie jest związany wnioskami prokuratora o zarządzenie tych środków (zob. art. 134 § 3). Przepisowi § 3 art. 218 odpowiadają przepisy art. 138 § 2 i art. 216, nie zezwalające sędziemu śledczemu na zwolnienie tymczasowo aresztowanego wzgl. zatrzymanego bez wniosku prokuratora wzgl. bez rozstrzygnięcia kwestii zwolnienia przez wojskowy sąd okręgowy.

Art. 219.

Jeżeli w toku śledztwa ujawni się przestępstwo nie objęte wnioskiem o wszczęcie śledztwa, albo jeżeli ujawni się udział w przestępstwie osoby nie objętej wnioskiem prokuratora wojskowego, wojskowy sędzia śledczy zawiadamia o tym prokuratora wojskowego, przedsiębiorąc jednak niezbędne czynności.

Przepis art. 219 przewiduje dwa wypadki, które mogą zajść w toku śledztwa:

a) ujawnienie nowego przestępstwa, nieobjętego dotychczasowym śledztwem, oraz

b) ujawnienie osoby oskarżonego, dotąd nieznanego lub ujawnienie nowego oskarżonego, prócz lub w miejsce oskarżonego objętego dotychczasowym śledztwem.

Ze względu na zasadę skargowości, wyrażoną przez kodeks w art. 3 wojskowy sędzia śledczy nie może w powyższych wypadkach rozszerzyć śledztwa ani na nowo ujawnione przestępstwo, ani też na ujawnionego oskarżonego, — wobec czego art. 219 nakazuje sędziemu śledczemu o powyższych wypadkach jedynie zawiadomić prokuratora wojskowego. Prokurator wojskowy, otrzymawszy powyższą wiadomość będzie mógł:

a) wystąpić z wnioskiem o rozszerzenie śledztwa również i na nowo ujawnione przestępstwo,

b) wystąpić z wnioskiem o wszczęcie śledztwa oraz ewent. zastosowanie środka zapobiegawczego również i przeciw ujawnionemu oskarżonemu, o ile podlega on sądownictwu wojskowemu,

c) zawiadomić właściwego prokuratora przy sądzie powszechnym o ujawnieniu udziału w przestępstwie osoby, nie podlegającej sądownictwu wojskowemu.

Co do łącznego prowadzenia spraw przeciw kilku oskarżonym zob. art. 92 — 95 u. s. w.

Co do możności odstąpienia sądowi powszechnemu sprawy przeciw osobie podlegającej sądowi wojskowemu w razie popełnienia przestępstwa wspólnie przez kilka osób zob. art. 6 u. s. w.

Wojskowy sędzia śledczy prócz zawiadomienia prokuratora w myśl art. 219 ma obowiązek co do ujawnionego przestępstwa wzgl. oskarżonego — nie czekając na wniosek prokuratora — przedsięwziąć „niezbędne czynności". Kodeks nie określa tych czynności — jedynie bowiem w każdym konkretnym wypadku można ocenić, jakie czynności śledcze w danych warunkach należy uważać za niezbędne. Ogólnie biorąc niezbędnymi czynnościami będą przedewszystkim te czynności, które, w razie nieprzeprowadzenia ich natychmiast, nie dałyby się już przeprowadzić, albo przeprowadzenie ich byłoby utrudnione, oraz te czynności, które w każdym razie będą potrzebne (np. oględziny zabitego) bez względu na właściwość sądu wojskowego. Czynnościami powyższymi mogą być oględziny sądowe, rewizja, przesłuchania świadków i t. p.

Art. 220.

Jeżeli zachodzi potrzeba dokonania czynności śledczej poza siedzibą danego sądu wojskowego lub przesłuchania osoby przebywającej poza tą siedzibą, wojskowy sędzia śledczy może zwrócić się o dokonanie tej czynności do sądu powszechnego, jeżeli na miejscu nie ma sądu wojskowego.

Przepis art. 220 przewiduje zwrócenie się wojskowego sędziego śledczego o udzielenie tzw. pomocy sądowej. Wedle art. 16 u. s. w. pomocy tej udzielają wojskowe sądy rejonowe, wojskowe sądy marynarskie, oraz sądy wojenne, wedle zaś art. 13 prawa o ustroju sądów powszechnych, pomocy sądowej udzielają sądy grodzkie.

Art. 221.

Jeżeli okoliczności sprawy tego wymagają, wojskowy sędzia śledczy może wzywać do siebie osoby przebywające poza obszarem działania danego sądu wojskowego oraz dokonywać czynności poza tym obszarem.

Wzywanie osób przebywających w innym okręgu, oraz dokonywanie czynności przez sędziego śledczego nawet poza obszarem działania danego sądu wojskowego zależne jest od okoliczności sprawy, tj. szczególne okoliczności muszą wymagać, by nie korzystać z pomocy sądowej (art. 220), lecz by dane czynności przeprowadził bezpośrednio dany wojskowy sędzia śledczy. Wypadki takie mogą zachodzić tylko wyjątkowo a w szczególności wedle art. 15 § 1 u. s. w. spełnienie czynności poza obszarem działania danego sądu wojskowego nastąpić może tylko wtedy, jeżeli tego wymaga dobro wymiaru sprawiedliwości, lub jeżeli przez to

oszczędzi się znacznie na kosztach. Toteż może ono np. nastąpić wtedy, gdy sprawa jest tak skomplikowaną, a dokonanie czynności wymaga tak gruntownej jej znajomości, że pismo sędziego śledczego o pomoc sądową nie zdołałoby należycie poinformować innego sądu o sprawie, w której dana czynność ma być dokonana, a brak takiej dokładnej informacji uniemożliwiłby należyte dokonanie czynności. Prócz powyższego względu na dobro wymiaru sprawiedliwości może być spełnienie czynności przez wojskowego sędziego śledczego poza obszarem działania sądu uzasadnione względami oszczędnościowymi, np. gdy wyjazd sędziego zamiast wzywania znacznej liczby świadków do sądu, pociągnie za sobą znaczne zaoszczędzenie kosztów.

Art. 222.

Uznawszy, że nie ma widoków, aby dalsze prowadzenie śledztwa mogło dostarczyć podstaw do rozprawy głównej, albo stwierdziwszy, że zachodzi okoliczność wyłączająca ściganie, wojskowy sędzia śledczy zawiadamia o tym prokuratora wojskowego, przesyłając mu akta.

Przepis art. 222 przewiduje wypadki, w których wojskowy sędzia śledczy, uważając że śledztwo powinno być umorzone, zawiadamia o tym prokuratora oczekując jego zgody lub wniosku co do umorzenia śledztwa (art. 223 § 1). W szczególności następuje to w wypadkach, w których:

a) śledztwo nie dostarczyło podstaw do wniesienia aktu oskarżenia wzgl. odbycia rozprawy głównej, tj. nie doprowadziło do ustalenia sprawcy danego przestępstwa, względnie do stwierdzenia, iż przestępstwo zostało istotnie popełnione, — a nie ma widoków by mogło to nastąpić w toku dalszego prowadzenia śledztwa, albo

b) w toku śledztwa okazało się, iż zachodzi okoliczność wyłączająca w myśl art. 4 ściganie danego przestępstwa, a więc np. przedawnienie, śmierć oskarżonego, dyscyplinarne ukaranie po myśli art. 2 § 1, 2 i t. d. Co do okoliczności wyłączających ściganie zob. art. 4 i uwagi do tegoż artykułu.

Okoliczności powyższe powodują wprawdzie wedle art. 4 umorzenie postępowania, jednakowoż ze względu na przepis art. 222 i 223 § 1 umorzenie śledztwa może nastąpić nawet w razie zachodzenia takich okoliczności tylko za zgodą lub na żądanie prokuratora wojskowego.

Prokurator wojskowy otrzymawszy przewidziane w art. 222 zawiadomienie sędziego śledczego powinien albo:

a) zażądać umorzenia śledztwa lub wyrazić zgodę na umorzenie śledztwa (art. 223 § 1), albo

b) zwrócić akt sędziemu śledczemu do uzupełnienia śledztwa w myśl art. 235 § 1, alboteż

c) o ile uważa, że ze względu na wyniki śledztwa przestępstwo nadaje się do ukarania dyscyplinarnego (art. 226 § 1), przedstawić odpowiedni wniosek zwierzchnikowi sądowo-karnemu, po ukaraniu dyscyplinarnym zaś zwrócić się do sędziego śledczego (art. 223 § 1 i art. 226 § 2) o umorzenie śledztwa na podstawie art. 4.

Wymienione wyżej czynności powinien prokurator wojskowy spełnić w terminach określonych w art. 235 § 1.

Art. 223.

§ 1. Wojskowy sędzia śledczy umarza śledztwo, jeżeli prokurator wojskowy tego żąda lub na to się zgadza [1]).

§ 2. O umorzeniu śledztwa wojskowy sędzia śledczy zawiadamia oskarżonego, oskarżyciela prywatnego i pokrzywdzonego [2]).

§ 3. Umorzenie śledztwa nie wyklucza skierowania sprawy do przełożonego dyscyplinarnego sprawcy, jeżeli czyn może być uważany za przewinienie dyscyplinarne i jeżeli nie nastąpiło jeszcze przedawnienie [3]).

[1]) Umorzenie śledztwa nie może nigdy nastąpić wbrew woli prokuratora wojskowego — w każdym wypadku podstawą umorzenia śledztwa musi być albo żądanie prokuratora wojskowego, albo jego zgoda na umorzenie śledztwa. Odnosi się to nietylko do tych wypadków, w których wyniki śledztwa nie dają podstawy do wniesienia aktu oskarżenia, gdy np. w śledztwie nie zdołano ustalić osoby sprawcy — ale także i do tych wypadków, w których zachodzą okoliczności wyłączające ściganie (art. 4). Nawet i w tych wypadkach sędzia bez wniosku lub zgody prokuratora wojskowego nie może umorzyć śledztwa. Zob. w tej kwestii art. 4 i uwagi do tegoż artykułu.

Przepis § 1 art. 223 jest konsekwencją zasady skargowości (zob. art. 3).

Z przepisu § 1 art. 223 wynika również, że sędzia śledczy nie może odmówić wnioskowi prokuratora o umorzenie śledztwa tj. że musi na taki wniosek śledztwo umorzyć.

Prócz wypadków wymienionych w art. 223 § 1 wojskowy sędzia śledczy nawet bez formalnego wniosku prokuratora wojskowego umarza śledztwo w myśl art. 226 § 1 jeżeli odnośne przestępstwo zostało na wniosek prokuratora wojskowego ukarane dyscyplinarnie po myśli art. 2 § 1. I w tym wypadku umorzenie następuje „za zgodą" prokuratora wojskowego, skoro on sam ukaranie dyscyplinarne spowodował.

[2]) Zawiadomienie o umorzeniu śledztwa należy przesłać również do władz i instytucyj wymienionych w art. 7.

[3]) Co do „przewinień dyscyplinarnych" zob. uw. do art. 2.

Art. 224.

§ 1. Na postanowienie o umorzeniu śledztwa służy oskarżycielowi prywatnemu i pokrzywdzonemu zażalenie.

§ 2. Co do zażalenia stosuje się przepis art. 203 § 2, 3.

Przepis art. 224 przewiduje tylko zażalenie dla oskarżyciela prywatnego i pokrzywdzonego, oskarżony bowiem z natury rzeczy nie ma podstawy do żalenia się na umorzenie śledztwa, ponieważ zaś bez zgody prokuratora wojskowego umo-

rzenie śledztwa nastąpić nie może (zob. uw. do art. 223) — przeto art. 224 nie przewiduje zażalenia prokuratora na umorzenie.

Gdyby — wbrew postanowieniu art. 223 § 1 względnie mimo braku warunków określonych w art. 226 § 2 nastąpiło umorzenie śledztwa bez zgody, lub bez żądania prokuratora wojskowego — to na takie postanowienie służyłoby jemu wzgl. i oskarżycielowi prywatnemu zażalenie na podstawie art. 336 § 1.

Art. 225.

§ 1. Wojskowy sędzia śledczy uważając, że śledztwo dostarczyło już podstaw do sporządzenia aktu oskarżenia, przesłuchuje w razie potrzeby raz jeszcze oskarżonego i zaznajamia go z treścią zebranych dowodów, po czym, jeżeli wobec wyjaśnień oskarżonego nie zajdzie potrzeba uzupełnienia śledztwa, wydaje postanowienie, mocą którego zamyka śledztwo [1]).

§ 2. Po zamknięciu śledztwa wojskowy sędzia śledczy przesyła akta śledztwa niezwłocznie prokuratorowi wojskowemu [2]).

[1]) Przepis § 1 przewiduje tzw. „zamknięcie śledztwa". Następuje ono w formie postanowienia wojskowego sędziego śledczego. Zamknięcie śledztwa następuje wówczas, gdy zdaniem wojskowego sędziego śledczego śledztwo dostarczyło już podstawy do wniesienia aktu oskarżenia, a więc doprowadziło do ustalenia osoby oskarżonego oraz zarzucanego mu przestępstwa.

Przepis § 1 przewiduje przed wydaniem postanowienia o zamknięciu śledztwa tzw. „okazanie śledztwa" oskarżonemu — jednak tylko w tych wypadkach, w których okazuje się to potrzebne („w razie potrzeby"), a zatem wtedy gdy oskarżony nie miał jeszcze możności zapoznania się z całym materiałem dowodowym i ewentualnego odparcia stawianych mu zarzutów, zgłoszenia wniosków o przeprowadzenie poszczególnych dowodów i innych czynności śledczych i t. p. Nie będzie zatem potrzebne „okazanie śledztwa" wówczas, gdy np. oskarżony był pod koniec śledztwa przesłuchany i wtedy poinformowany o stawianych mu zarzutach i ich podstawie (art. 52), — oświadczył się już na nie, po przesłuchaniu tym zaś wyniki śledztwa nie uległy takiej zmianie, by było potrzebne ponowne przedstawienie ich oskarżonemu.

[2]) Otrzymawszy akta wraz z postanowieniem o zamknięciu śledztwa prokurator wojskowy powinien w terminie określonym w art. 235 § 1 albo:

a) wnieść akt oskarżenia, albo

b) przesłać wojskowemu sędziemu śledczemu wniosek o uzupełnienie śledztwa, (art. 235 § 1), albo

c) przesłać wojskowemu sędziemu śledczemu wniosek o umorzenie śledztwa (art. 223 § 1), alboteż

d) o ile przestępstwo nadaje się do ukarania dyscyplinarnego, prokurator może spowodować takie ukaranie, po czym następuje umorzenie śledztwa przez wojskowego sędziego śledczego w myśl art. 226 § 2.

Art. 226.

§ 1. Jeżeli ze względu na wyniki śledztwa przestępstwo nadaje się do ukarania dyscyplinarnego, prokurator wojskowy przedstawia zwierzchnikowi sądowo-karnemu wniosek o dyscyplinarne ukaranie oskarżonego [1]).

§ 2. W przypadku dyscyplinarnego ukarania następuje umorzenie śledztwa przez wojskowego sędziego śledczego. Przepis art. 223 § 2 należy tu stosować [2]).

§ 3. Co do zażalenia stosuje się przepis art. 224.

[1]) Co do dopuszczalności ukarania dyscyplinarnego zob. art. 2 i uwagi do tegoż.

[2]) Skoro w wypadku przewidzianym w art. 226 prokurator wojskowy spowodował ukaranie dyscyplinarne oskarżonego, co w myśl art. 4 musi spowodować umorzenie postępowania, — przeto umorzenie śledztwa przewidziane w § 2 art. 226 jest właśnie wypadkiem, w którym prokurator nie stawia wprawdzie wyraźnego żądania umorzenia lecz na umorzenie się zgadza, — co w myśl art. 223 § 1 przewidziane jest jako jedna z przyczyn umorzenia śledztwa.

Art. 227.

§ 1. Umarzając śledztwo, wojskowy sędzia śledczy wydaje postanowienie co do dowodów rzeczowych [1]).

§ 2. Na postanowienie to służy zażalenie [2]).

[1]) Zob. art. 130, 131 oraz 204 i uw. do tegoż.

[2]) Zażalenie ze względu na art. 336 § 2 służy każdej osobie, która uważa się za obrażoną w swoich prawach odnośnym postanowieniem.

Art. 228.

§ 1. W razie umorzenia śledztwa wojskowy sędzia śledczy, w przypadkach prawem przewidzianych, na wniosek prokuratora wojskowego, po wysłuchaniu oskarżonego lub jego obrońcy, przesyła sprawę wojskowemu sądowi okręgowemu celem powzięcia na posiedzeniu niejawnym postanowienia co do zastosowania względem oskarżonego środków wychowawczych lub zabezpieczających.

§ 2. Na postanowienie to służy zażalenie.

Mimo umorzenia śledztwa sąd może zastosować do oskarżonego środki wychowawcze lub zabezpieczające „w wypadkach prawem przewidzianych“ tj. w wypadkach przewidzianych w art. 69 § 2, art. 79 i 85 k. k.

Zob. art. 325 i 326.

Art. 229.

Na czynności wojskowego sędziego śledczego służy zażalenie osobom, których prawa zostały przez te czynności obrażone.

W poszczególnych artykułach kodeks przewiduje zażalenie na poszczególne postanowienia wojskowego sędziego śledczego (np. art. 218 § 2, art. 224 § 2 art. 226 § 3, art. 227 § 2, art. 228 § 2) — w art. zaś 229 przewiduje kodeks ogólne uprawnienie osób których prawa zostały obrażone przez „czynności“ wojskowego sędziego śledczego — do wnoszenia na te czynności zażaleń.

Przepis art. 229 ma więc na myśli nietylko strony, ale w ogóle osoby, których prawa zostały przez czynności wojskowego sędziego śledczego obrażone, — odnosi się więc także do świadków, biegłych, tłumaczów, których wojskowy sędzia śledczy np. ukarał za niestawiennictwo, osób, którym odebrał dowody rzeczowe i t. p.

Prawo wnoszenia zażaleń przewidziane w art. 229 odnosi się nie do formalnych postanowień i zarządzeń wydanych w toku śledztwa przez wojskowego sędziego śledczego, na które zażalenie służy w wypadkach wyżej wymienionych, ale obejmuje ono wszelkie jego czynności śledcze (art. 218). Należą tu zatem takie czynności, jak wzywanie świadków, biegłych, dokonywanie oględzin sądowych, przeprowadzanie rewizji, zatrzymywanie dowodów rzeczowych, korespondencji i t. p. Zarówno więc potrzeba takich czynności, jak ich dopuszczalność i sposób przeprowadzenia mogą być objęte zażaleniem z art. 229 (np. zażalenie z powodu przeprowadzenia rewizji domowej w nocy wbrew art. 114 § 1, nieodpowiednie zdaniem żalącego się zachowanie sędziego wobec świadków i t. p.).

Podczas gdy na skutek zażalenia, przewidzianego w art. 336 na poszczególne postanowienia, — sąd odwoławczy po rozpoznaniu zażalenia może odnośne postanowienie uchylić wzgl. zmienić — to na skutek „zażalenia“ przewidzianego w art. 229 o ile jest ono uzasadnione, może nastąpić tylko stwierdzenie, że dana czynność bądź nie powinna była nastąpić, bądź też że powinna była być dokonaną w inny sposób (a więc np. że nie było warunków ustawowych do przeprowadzenia rewizji w nocy), natomiast czynność odnośna, jako fakt już dokonany nie będzie mogła być uchylona ani zmieniona.

Ponieważ zaś art. 336 i nast. normujący tryb załatwiania zażaleń odnoszą się tylko do zażaleń na postanowienia i zarządzenia — nie zaś do zażaleń na „czynności“ — przeto tryb ten nie może się stosować do zażaleń z art. 229, — a zatem do załatwiania tych zażaleń nie są powołane sądy odwoławcze (art. 342).

Wobec tego przyjąć należy, że do załatwiania zażaleń z art. 229 na „czynności“ wojskowego sędziego śledczego powołany jest szef wojskowego sądu okręgowego jako wykonywujący nadzór nad wojskowymi sędziami śledczymi (art. 47 § 1 lit. b i art. 48 § 1 u. s. w.).

ROZDZIAŁ IV.

PRZEPISY WSPÓLNE DLA DOCHODZENIA I ŚLEDZTWA.

Art. 230.

§ 1. Prokurator wojskowy ma prawo być obecny przy wszystkich czynnościach dokonywanych w toku dochodzenia lub śledztwa.

§ 2. Inne osoby mogą być obecne przy czynnościach w toku dochodzenia lub śledztwa, gdy kodeks niniejszy wyraźnie tak stanowi, lub gdy to uzna za potrzebne prokurator wojskowy lub wojskowy sędzia śledczy [1]).

§ 3. Zwierzchnik sądowo-karny nie może być obecny przy czynnościach dokonywanych w toku dochodzenia lub śledztwa [2]).

[1]) Jedynie prokurator wojskowy ma prawo być obecnym przy wszystkich czynnościach w toku dochodzenia i śledztwa, natomiast dopuszczenie obecności innych osób, o ile nie jest ono w kodeksie wyraźnie przewidziane (np. art. 115 § 1, 2, art. 117) jest zależne od uznania wojskowego sędziego śledczego — a w toku dochodzenia od prokuratora wojskowego. W szczególności wojskowy sędzia śledczy powinien ograniczać prawo innych osób, a między innymi i stron do obecności przy czynnościach śledczych, o ile ograniczenie takie będzie mógł uważać za niezbędne dla dobra śledztwa (np. niedopuszczenie obecności oskarżonego podczas przesłuchania świadka, który w zeznaniach swych mógłby się obecnością oskarżonego krępować).

[2]) Przepis art. 230 § 3 ma na celu usunięcie wszelkich obaw co do wpływania na wyniki dochodzenia lub śledztwa przez zwierzchnika sądowo-karnego, którego obecnością mogłyby czuć się skrępowane osoby udzielające wyjaśnień i informacyj prowadzącemu dochodzenie lub składające zeznania podczas śledztwa. Zapewnia on zarazem prowadzącemu dochodzenie i śledztwo całkowitą możność bezstronnego wykonywania swych czynności zgodnie z art. 10 i ma na celu usunąć nawet pozory, jakoby na przebieg tych czynności mógł być wywierany jakikolwiek niedopuszczalny wpływ uboczny.

Art. 231.

W sprawach o przestępstwa, których ściganie przed sądami wojskowymi jest zależne od skargi oskarżyciela prywatnego, wszczęcie dochodzenia lub śledztwa nastąpić może dopiero wówczas, gdy oskarżyciel prywatny wniósł skargę w myśl art. 47.

Co do przestępstw, ściganych na skutek skargi oskarżyciela prywatnego zob. uw. do art. 2 § 2.

Przepis art. 231 odnieść należy w drodze analogii również i do tych wypadków, gdy chodzi o przestępstwa ścigane na wniosek pokrzywdzonego lub władzy

(zob. co do tych przestępstw uw. do art. 2 § 2) — skoro bowiem ściganie ich zależy od postawienia wspomnianego wniosku, — przeto wszczęcie dochodzenia lub śledztwa o takie przestępstwa nastąpić może dopiero wówczas, gdy pokrzywdzony wzgl. odnośna władza wystąpiła z wnioskiem o ściganie.

Art. 232.

§ 1. Jeżeli zajdzie potrzeba dokonania czynności, której wedle wszelkiego prawdopodobieństwa nie będzie można powtórzyć na rozprawie głównej, należy w miarę możności o terminie czynności zawiadomić prokuratora wojskowego, oskarżyciela prywatnego oraz oskarżonego lub jego obrońcę. Oskarżonego aresztowanego sprowadza się wtedy tylko, gdy prowadzący dochodzenie lub wojskowy sędzia śledczy uzna to za niezbędne.

§ 2. Strony, o ile się stawią, mają prawo być obecne przy tej czynności i zadawać pytania świadkom i biegłym. Niestawiennictwo stron nie wstrzymuje czynności.

§ 3. Stronę, której nie zawiadomiono zawczasu o terminie czynności, należy zawiadomić o jej dokonaniu.

§ 4. Przepis § 1, 2, 3, należy stosować również przy czynnościach sądowych w toku dochodzenia.

Zawiadomienie osób wymienionych w zdaniu pierwszym § 1 o czynnościach ma nastąpić zawsze, o ile zajdzie potrzeba dokonania czynności, której według wszelkiego prawdopodobieństwa nie będzie można powtórzyć na rozprawie, — i o ile jest to tylko możliwe i dopuszczalne. Wskazują na to słowa: „w miarę możności". Tym samym należy przyjąć, że zawiadomienie tych osób nie zależy od oceny sądu, ale od fizycznej możliwości i dopuszczalności zawiadomienia ich. Zawiadomienie takie nie jest zawsze możliwe i dopuszczalne, są bowiem takie czynności, które w razie zwłoki nie mogłyby już być dokonane np. stwiedzenie śladów na śniegu, przesłuchanie umierającej osoby i t. p. albo w których zawiadomienie mogłoby uczynić niecelową samą czynność np. zawiadomienie podejrzanego o mającej się odbyć rewizji. W takich wypadkach ma zastosowanie przepis § 3 tj. zawiadomienie ex post o dokonaniu danej czynności.

W przeciwieństwie do zdania pierwszego § 1, przewiduje zdanie drugie § 1, że oskarżonego aresztowanego sprowadza się na miejsce przeprowadzenia czynności sądowej tylko wtedy, gdy prowadzący dochodzenie wzgl. wojskowy sędzia śledczy uzna to za niezbędne (np. celem rozpoznania sprawcy przestępstwa przez świadka). Ze zdania drugiego § 1 wynika też, że przewidziane w zdaniu pierwszym zawiadomienie podejrzanego następuje tylko wtedy, gdy podejrzany pozostaje na wolności. Wynika to też i stąd, że zawiadomienie ma na celu umożliwienie stronom obecności przy danej czynności sądowej, nie byłoby zatem celowe w tych wypadkach, gdy podejrzany jest aresztowany, a sędzia nie uważał za niezbędne sprowadzenia go.

Art. 233.

Zarówno w dochodzeniu jak i w śledztwie szkodę wynikłą z przestępstwa i inne okoliczności, ważne ze względu na następstwa prywatno-prawne, należy badać tylko o tyle, o ile ustalenie ich jest konieczne dla należytego zastosowania przepisów karnych.

W przeciwieństwie do powszechnego kodeksu postępowania karnego nie dopuszcza kodeks niniejszy tzw. „procesu adhezyjnego" i nie zna instytucji „powoda cywilnego" dochodzącego w toku procesu karnego swych roszczeń majątkowych, wynikających z przestępstwa (zob. art. 74 — 78 k. p. k.). Wobec tego zbędne jest w procesie karnym wojskowym badanie wysokości szkody, wynikającej z przestępstwa, jeżeli badanie takie nie jest konieczne do kwalifikacji czynu względnie do wymiaru kary.

Zasadniczo, wedle art. 54 k. k. sąd wymierza karę wedle swego uznania, zwracając uwagę przedewszystkim na pobudki, oraz sposób działania sprawcy i jego stosunek do pokrzywdzonego, na stopień rozwoju umysłowego i charakter sprawcy, na jego dotychczasowego życie, tudzież na jego zachowanie się po spełnieniu przestępstwa — tj. na okoliczności odnoszące się do osoby oskarżonego. Odpowiada to w zupełności przyjętej przez kodeks karny zasadzie subiektywizmu. Wyjątkowo tylko przewiduje kodeks karny wyższą karalność z powodu zachodzących obiektywnych warunków, a więc z powodu pewnych okoliczności lub pewnych następstw czynu sprawcy — wymagając zresztą i w tych wypadkach, by były one, lub by powinny być one znane sprawcy, albo by on je przewidywał, lub powinien był przewidzieć (art. 15 k. k.). W takich więc wyjątkowych wypadkach, gdy do należytego zastosowania przepisów karnych konieczne jest ustalenie szkody (np. przy przestępstwach z art. 268 lub 286 § 1 k. k.) lub innych okoliczności ważnych ze względu na następstwa prywatno-prawne (np. przy przestępstwach z art. 273, 275) — należy stwierdzić, czy szkoda została istotnie wyrządzona, względnie czy wspomniane okoliczności miały miejsce — jednak tylko o tyle, o ile jest to do należytego zastosowania przepisów karnych konieczne.

Art. 234.

§ 1. Jeżeli zwierzchnik sądowo-karny jest niewłaściwym albo jeżeli niewłaściwość jego okaże się w toku dochodzenia, albo też jeżeli oskarżony przed złożeniem sądowi wojskowemu aktu oskarżenia przejdzie pod właściwość innego zwierzchnika sądowo-karnego, wówczas prokurator wojskowy odstępuje sprawę władzy właściwej [1]).

§ 2. Jeżeli okoliczności, wymienione w § 1, nastąpiły w toku śledztwa, odstępuje sprawę wojskowy sędzia śledczy na wniosek prokuratora wojskowego [2]).

§ 3. O odstąpieniu zawiadamia się podejrzanego, jeżeli został już przesłuchany, oskarżonego, oskarżyciela prywatnego i pokrzywdzonego.

§ 4. Zwierzchnik sądowo-karny przed wojskowym sądem rejonowym, któremu sprawę odstąpiono, nie może odmówić ścigania z tego powodu, iż uważa sprawę za należącą do właściwości wojskowego sądu okręgowego.

§ 5. Postanowienia i zarządzenia oraz czynności, przedsięwzięte przed odstąpieniem sprawy przez władzę niewłaściwą, nie są z tego powodu nieważne; mogą one być powtórzone lub uzupełnione przez władzę właściwą, zależnie od jej oceny.

[1]) Co do właściwości zwierzchnika sądowo-karnego zob. art. 82 — 90 u. s. w. Z zestawienia przepisu § 1 z przepisem § 2 wynika, że § 1 odnosi się tylko do wypadków:

a) gdy jeszcze przed wszczęciem postępowania karnego a więc np. przy otrzymaniu zawiadomienia o przestępstwie, okazuje się, że dany zwierzchnik sądowo-karny, który zawiadomienie o przestępstwie otrzymał (art. 193) jest w danym wypadku niewłaściwym, albo

b) gdy niewłaściwość zwierzchnika sądowo-karnego okaże się tj. zostanie stwierdzone w toku dochodzenia, albo też

c) jeżeli w toku dochodzenia — przed złożeniem sądowi aktu oskarżenia — podejrzany przejdzie pod właściwość innego zwierzchnika sądowo-karnego (np. na skutek zmiany przynależności służbowej).

[2]) W przeciwieństwie do § 1 — jeżeli okoliczności wymienione w § 1 nastąpiły w toku śledztwa, odstępuje sprawę władzy właściwej — wojskowy sędzia śledczy na wniosek prokuratora wojskowego. Z brzmienia § 2 („odstępuje" ..... „na wniosek") wynika, że wojskowy sędzia śledczy obowiązany jest odnośny wniosek uwzględnić.

Z brzmienia § 1 wynika, że przejście oskarżonego dopiero po złożeniu aktu oskarżenia — pod właściwość innego zwierzchnika sądowo-karnego, nie pociąga za sobą zmiany właściwości zwierzchnika sądowo-karnego a zatem i odstąpienia sprawy innej władzy. Zmiana tej właściwości mogłaby nastąpić tylko w drodze delegacji z art. 96 § 1 u. s. w.

ROZDZIAŁ V.

AKT OSKARŻENIA.

Art. 235.

§ 1. Jeżeli nie nastąpi ukaranie dyscyplinarne [1]), prokurator wojskowy jest obowiązany w terminie dwóch tygodni, a jeżeli oskarżony jest aresztowany w terminie siedmiu dni [2]), od daty otrzymania akt śledztwa, stosownie do art. 222 lub 225 § 2, bądź złożyć sądowi wojskowemu akt oskarżenia, bądź przesłać wojskowemu sędziemu śledczemu wniosek o umorzenie lub uzupełnienie śledztwa [3]) [4]).

§ 2. Jeżeli wojskowy sędzia śledczy nie zgadza się z wnioskiem prokuratora wojskowego o uzupełnienie śledztwa, to przedstawia sprawę wojskowemu sądowi okręgowemu do rozstrzygnięcia [5]).

[1]) Co do ukarania dyscyplinarnego zob. art. 2, 202 § 2 i art. 226.

[2]) Termin dwutygodniowy i 7-dniowy, przewidziane w § 1 są terminami instrukcyjnymi. Zob. art. 177 i uw. do tego art.

Uprawnionym do wniesienia aktu oskarżenia jest wyłącznie prokurator wojskowy (oficer sądowy — art. 37), w sądzie wojennym zaś oficer wyznaczony przez zwierzchnika sądowo-karnego (art. 415). W postępowaniu karno-administracyjnym akt oskarżenia zastępuje orzeczenie władzy administracyjnej (art. 445 § 3). W postępowaniu doraźnym akt oskarżenia zastępuje pisemny rozkaz zwierzchnika sądowo-karnego do wojskowego prokuratora okręgowego (art. 388 § 1).

Jeżeli chodzi o wydanie wyroku orzekającego karę łączną (art. 16 i 17), wówczas celem wszczęcia postępowania, mającego na celu wydanie takiego wyroku, prokurator wojskowy zgodnie z art. 3 musi wystąpić wobec sądu z żądaniem wszczęcia postępowania tj. wyznaczenia terminu rozprawy celem wydania wyroku o karze łącznej (art. 249 § 2). Żądanie to następuje w formie wniosku. Zastępuje ono akt oskarżenia — tak że w sprawach takich osobnego aktu oskarżenia nie wnosi się.

Akt oskarżenia (orzeczenie z art. 445 § 3, lub rozkaz z art. 388 § 1 względnie wniosek prokuratora o wydanie wyroku o karze łącznej) niezbędny jest do przeprowadzenia postępowania przed sądem wyrokującym. Ewentualne przeprowadzenie tego postępowania i wydanie wyroku bez aktu oskarżenia musiałoby pociągnąć za sobą uchylenie wyroku i umorzenie postępowania w postępowaniu rewizyjnym po myśli art. 373 lit. f) i art. 374 § 1 lit. a).

Wniesienie aktu oskarżenia nie musi być poprzedzone postępowaniem przygotowawczym, a więc dochodzeniem lub śledztwem, — o ile bowiem okoliczności przytoczone w zawiadomieniu o przestępstwie (art. 193) lub skardze oskarżyciela prywatnego (art. 47 § 1) są wystarczające do przeprowadzenia rozprawy, może prokurator wojskowy wnieść bezpośrednio akt oskarżenia (art. 201).

Co do wpływu złożenia aktu oskarżenia na ocenę właściwości sądu wojskowego zob. art. 5 u. s. w., co do wyłączenia sprawy o pewne przestępstwo po złożeniu aktu oskarżenia w przypadkach łącznego prowadzenia spraw zob. art. 95 § 2 u. s. w.

[3]) Co do umorzenia śledztwa zob. art. 223.

[4]) Przesyłając akt śledztwa wojskowemu sędziemu śledczemu do uzupełnienia śledztwa musi prokurator wojskowy postawić wniosek o przeprowadzenie dodatkowych czynności śledczych, określając je konkretnie (np. wymieniając osoby, które należy dodatkowo przesłuchać w charakterze świadków) bądź też wskazując kwestie, wymagające dodatkowego wyjaśnienia przez wojskowego sędziego śledczego.

[5]) Przepis § 2 art. 235 przewiduje co do wniosku o uzupełnienie śledztwa analogiczny tryb postępowania, jak w art. 134 § 3. Wniosek ten — odmiennie niż inne wnioski w toku śledztwa (art. 218 § 1, 2) — nie może być przez wojskowego sędziego śledczego oddalony.

Od dnia doręczenia oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia rozpoczyna się bieg 7-dniowego terminu, w którym oskarżony ma prawo wnosić o dopuszczenie innych dowodów, niż dowody wskazane przez prokuratora w wykazie załączonym do aktu oskarżenia (art. 244).

Przeciw aktowi oskarżenia nie służy oskarżonemu żaden środek prawny.

Art. 236.

Akt oskarżenia powinien podawać [1]):

a) imię, nazwisko, stopień wojskowy, przynależność służbową i macierzystą oskarżonego oraz inne szczegóły niezbędne do ustalenia jego tożsamości, tudzież posiadane przez niego ordery i odznaczenia,

b) dokładne określenie zarzuconego czynu ze wskazaniem czasu, miejsca i innych okoliczności jego popełnienia [2]),

c) wskazanie przepisu ustawy karnej, pod który zarzucony czyn podpada [3]),

d) wskazanie, czy oskarżony pozostaje na wolności,

e) uzasadnienie oskarżenia.

[1]) Art. 236 wylicza dane, które powinien zawierać akt oskarżenia przed wojskowym sądem okręgowym. Co do aktu oskarżenia przed wojskowym sądem rejonowym zob. art. 328, — w postępowaniu wojennym zob. art. 416.

[2]) Określenie w akcie oskarżenia czynu zarzuconego oskarżonemu tj. wskazanie działania wzgl. zaniechania, które oskarżyciel publiczny kwalifikuje jako przestępstwo karne, ma znaczenie nader istotne, zakreśla ono bowiem te granice, w których sąd na rozprawie sprawę rozpatruje. Jeżeliby bowiem na rozprawie oskarżyciel (ewent. i oskarżyciel prywatny) zarzucił oskarżonemu inny czyn prócz czynu objętego aktem oskarżenia — sąd mógłby przystąpić do rozpoznania nowego oskarżenia tylko za zgodą prokuratora wojskowego i oskarżonego (zob. art. 299).

W związku z przepisem pod lit. b) art. 236 zawiera art. 313 lit. e) przepis, że sentencja wyroku ma zawierać dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu, wzgl. jeżeli zapada wyrok skazujący, — ustalenie czynu przypisanego oskarżonemu (art. 314 § 1).

[3]) Tj. kwalifikację karną czynu, określonego pod lit. b) art. 236.

Co do zmiany kwalifikacji karnej na rozprawie głównej zob. art. 257 § 2 i art. 309 § 2 oraz uw. do tych art.

Art. 237.

§ 1. Do aktu oskarżenia dołącza się wykaz osób, których wezwania prokurator wojskowy żąda, ze wskazaniem ich adresów [1]). Zarazem wskazuje się inne dowody, których przeprowadzenie na rozprawie głównej prokurator wojskowy uważa za niezbędne.

§ 2. Wraz z aktem oskarżenia przesyła się sądowi wojskowemu akta śledztwa, dochodzenia, zapiski oraz inne załączniki sprawy [2]).

[1]) Wykaz osób, o których mowa w § 1 ma obejmować świadków, ewent. znawców i tłumaczy.

[2]) Np. aktów innej sprawy, lub dowodów rzeczowych. Zob. w tej kwestii art. 201 § 2.

Art. 238.

Jeżeli prokurator wojskowy upatruje potrzebę zastosowania względem oskarżonego środka zapobiegawczego albo zmiany środka już zastosowanego, to wniosek w tej sprawie dołącza się do aktu oskarżenia.

Wnioski prokuratora wojskowego o zastosowanie środka zapobiegawczego (tymczasowego aresztowania — art. 134 § 1, dozoru — art. 142, 143) lub o zmianę środka zapobiegawczego już zastosowanego (np. wypuszczenie na wolność tymczasowo aresztowanego — art. 138) załatwia sąd wojskowy na posiedzeniu niejawnym (art. 240).

KSIĘGA VII.

POSTĘPOWANIE PRZED SĄDEM PIERWSZEJ INSTANCJI.

DZIAŁ I.

POSTĘPOWANIE PRZED WOJSKOWYM SĄDEM OKRĘGOWYM.

ROZDZIAŁ I.

PRZYGOTOWANIE DO ROZPRAWY GŁÓWNEJ.

Art. 239.

§ 1. Jeżeli akt oskarżenia nie odpowiada warunkom formalnym, przepisanym w art. 236 i 237, sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego [1]), zwraca go prokuratorowi wojskowemu w celu uzupełnienia braków [2]).

§ 2. Braki należy uzupełnić w terminie siedmiodniowym [3]).

[1]) Zob. art. 42 — 44 u. s. w. dotyczące podziału czynności w sądach wojskowych.

[2]) Na odnośne zarządzenie sędziego wojskowego zażalenie nie służy (art. 336 § 2), — jednakowoż jeżeliby sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego zwrócił prokuratorowi wojskowemu akt oskarżenia żądając uzupełnień, nie znajdujących oparcia w ustawie, a zatem takich, do których prokurator nie jest obowiązany, — przyjąć należy, że na zarządzenie takie, faktycznie zamykające drogę do wydania wyroku, służyłoby prokuratorowi wojskowemu zażalenie (art. 336 § 1 w związku z art. 343).

Ze względu na przepis art. 327, przepis niniejszego art. nie obowiązuje w wojskowych sądach rejonowych tzn. sędzia wojskowy nie jest obowiązany do zwracania aktu oskarżenia do uzupełnienia, — i winien raczej ewent. braki uzupełnić na rozprawie.

[3]) Termin z § 2 nie jest zawitym, lecz „instrukcyjnym". Zob. art. 177 i uw. do tego art.

Art. 240.

Sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, wnosi sprawę na posiedzenie niejawne, jeżeli uważa, że zachodzi konieczność przeprowadzenia lub uzupełnienia śledztwa [1]), przedsięwzięcia poszczególnych czynności śledczych, załatwienia wniosku zgłoszonego w myśl art. 238, albo też wydania innego postanowienia sądu [2]).

[1]) Tj. jeżeli akt oskarżenia wniesiono bez przeprowadzenia śledztwa (art. 201), a sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego jest zdania, że ze względu na okoliczności sprawy jest ono w danym wypadku konieczne (art. 214 § 1), alboteż jeżeli sędzia wojskowy uważa, że przeprowadzone śledztwo wymaga uzupełnień (zob. uw. 4 do art. 235).

[2]) Np. skierowanego do sądu wniosku oskarżonego o uchylenie tymczasowego aresztowania.

Art. 241.

§ 1. Jeżeli nie zachodzi już potrzeba dokonania czynności wymienionych w art. 239 i 240, sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego zarządza doręczenie oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia wraz z listą osób, które ma się wezwać do sądu i wykazem dowodów, wskazanych przez prokuratora wojskowego.

§ 2. Oskarżony o przestępstwo wymienione w art. 139 § 2 obowiązany jest zwrócić sądowi doręczony mu odpis aktu oskarżenia najpóźniej przed udaniem się sądu na naradę nad wyrokiem. O niewykonaniu tego obowiązku czyni się wzmiankę w aktach sprawy.

Jeżeli sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego nie stwierdza potrzeby usunięcia wadliwości formalnych w myśl art. 239, ani też skierowania sprawy na posiedzenie niejawne w myśl art. 240, zarządza doręczenie oskarżonemu odpisu aktu oskarżonemu wraz z załącznikami wymienionymi w art. 241 § 1, oraz z pouczeniem przewidzianym w art. 242 § 1, 3 i w art. 244 § 1.

Doręczenie oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia może nastąpić bezpośrednio w sądzie przez sędziego wojskowego, mającego pełnić czynności przewodniczącego — wówczas i wyżej wymienione pouczenia nastąpią ustnie przez tego sędziego. Z czynności tej w myśl art. 181 § 1 ma być spisany protokół. Doręczenie odpisu aktu oskarżenia może też nastąpić drogą pośrednią, a więc w stosunku do oskarżonego aresztowanego — przez przełożoną władzę więzienną (art. 158 § 2), w stosunku do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej — przez ich przełożoną władzę wojskową (art. 158 § 1), w stosunku do innych osób może ono nastąpić przez żandarmerię lub policję (art. 156), a nawet przez władze samorządowe — urzędy gminne i sołectwa (art. 9 § 1). Przesyłając powyższym władzom odpis aktu oskarżenia do doręczenia oskarżonemu należy równocześnie zwrócić się do nich o pouczenie oskarżonego w myśl art. 242 § 1, 3 i art. 244 § 1. Pouczenia te przeprowadzają te władze protokolarnie względnie stwierdzają pisemnie dokonanie pouczenia. O ileby sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego wyznaczał zarazem dzień rozprawy w terminie krótszym, niż przewidziany w art. 250 § 1, 2, — wówczas powinien się zwrócić do władzy doręczającej odpis aktu oskarżenia, by doręczając go, równocześnie zażądała oświadczenia oskarżonego, czy zgadza się na skrócenie terminu. Wymienione władze powinny niezwłocznie przesłać do sądu protokół doręczenia odpisu aktu oskarżenia wzgl. stwierdzenie doręczenia i dokonanego pouczenia, ewent. i oświadczenie oskarżonego co do skrócenia terminu.

Co do znaczenia faktu doręczenia aktu oskarżenia dla właściwości zwierzchnika sądowo-karnego w razie zajścia nowych okoliczności po doręczeniu zob. art. 243.

Art. 242.

§ 1. Doręczając oskarżonemu odpis aktu oskarżenia należy pouczyć go o przysługującym mu prawie przybrania sobie obrońcy wojskowego lub wyznaczenia mu obrońcy z urzędu.

§ 2. Prośbę o wyznaczenie obrońcy z urzędu w przypadkach, gdy obrona nie jest obowiązkowa, ma oskarżony przedstawić w terminie zawitym dwóch dni po pouczeniu, wymienionym w § 1.

§ 3. Oskarżonego o przestępstwo wymienione w art. 139 § 2 należy przy doręczaniu odpisu aktu oskarżenia pouczyć również o obowiązku zwrotu odpisu sądowi.

Pouczenie ma obejmować zawiadomienie oskarżonego:

a) o prawie przybrania sobie jednego obrońcy wojskowego z pośród osób wpisanych na listę obrońców wojskowych (art. 56, 58), oraz o prawie do przedstawienia prośby o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu w wypadkach

przewidzianych w art. 62 § 1 lit. b) c) — z równoczesnym wskazaniem, że prośba o wyznaczenie obrońcy z urzędu ma być przedstawiona w terminie zawitym dwóch dni po pouczeniu tj. w terminie zawitym dwóch dni od doręczenia odpisu aktu oskarżenia;

b) o obowiązku zwrotu doręczonego odpisu aktu oskarżenia w wypadkach wymienionych w art. 242 § 3;

c) o prawie przedstawienia w terminie 7-dniowym wniosku o wezwanie świadków i sprowadzenie innych dowodów (art. 244 § 1).

Art. 243.

§ 1. Okoliczności, które wyszły na jaw lub zaszły po doręczeniu oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia, mają wpływ na właściwość osobową zwierzchnika sądowo-karnego tylko wtedy, jeżeli z powodu nich zamiast wojskowego sądu rejonowego jest rzeczowo właściwy wojskowy sąd okręgowy, albo też jeżeli nie jest uzasadniona właściwość sądów wojskowych. W obu przypadkach przed rozpoczęciem rozprawy głównej ma prokurator wojskowy cofnąć akt oskarżenia, po czym sąd wojskowy na wniosek prokuratora wojskowego odstępuje sprawę władzy właściwej.

§ 2. O odstąpieniu sprawy zawiadamia się oskarżonego, oskarżyciela prywatnego i pokrzywdzonego.

Podczas gdy wedle art. 234 § 1, 2 w toku dochodzenia lub śledztwa w każdym wypadku, gdy zwierzchnik sądowo-karny stał się lub okazał się niewłaściwym — ma nastąpić odstąpienie sprawy władzy właściwej — to po doręczeniu aktu oskarżenia zasadniczo takie odstąpienie nie następuje i sprawa ma się nadal toczyć w sądzie wojskowym, do którego wniesiono akt oskarżenia.

Od zasady tej jednak zachodzą dwa wyjątki. W szczególności:

a) jeżeli akt oskarżenia złożony został wojskowemu sądowi rejonowemu, — a okazuje się, że sprawa należy do właściwości rzeczowej wojskowego sądu okręgowego (art. 25 u. s. w.); albo

b) jeżeli okazuje się, że w danej sprawie wogóle nie jest uzasadniona właściwość sądów wojskowych tj. że oskarżony nie podlega właściwości sądu wojskowego (art. 2, 3, 4 u. s. w.).

Co do ustania okoliczności, uzasadniającej właściwość sądów wojskowych i wpływu ich na tą właściwość zob. art. 5 u. s. w.

W obu wyżej wymienionych wypadkach prokurator wojskowy (oficer sądowy) ma najpóźniej przed rozpoczęciem rozprawy głównej (zob. art. 272) cofnąć akt oskarżenia, po czym sąd wojskowy na jego wniosek odstępuje sprawę właściwej władzy.

Jeżeliby jednak mimo to w jednym z wymienionych wyżej wypadków akt oskarżenia cofnięty nie został, a sąd nie uwzględniając swojej niewłaściwości wydał

wyrok — to wyrok taki byłby w myśl art. 14 § 1, 2 — z mocy samego prawa nieważny. Zob. w tej kwestii art. 14 i 15. Gdyby natomiast sąd zwrócił uwagę, że z powodów wyżej pod a) b) wymienionych jest niewłaściwym — powinien postąpić w myśl art. 333 § 1 wzgl. art. 310 § 3.

Art. 244.

§ 1. Oskarżony ma prawo wnosić, w siedmiodniowym terminie od daty doręczenia odpisu aktu oskarżenia, o wezwanie innych osób oraz sprowadzenie innych dowodów, prócz wskazanych w wykazie załączonym do aktu oskarżenia, o czym należy go pouczyć przy doręczaniu odpisu aktu oskarżenia.

§ 2. Wskazując nowe osoby lub inne dowody, oskarżony powinien podać okoliczności, które w ten sposób chce stwierdzić.

§ 3. Szeregowcy i podoficerowie w czynnej służbie wojskowej mogą wniosek, wymieniony w § 1, przedstawić ustnie do protokołu wobec przełożonej władzy wojskowej. Protokół należy bezzwłocznie przesłać sądowi.

Przepis art. 244 § 1 przewiduje prawo oskarżonego do złożenia sądowi wniosku o wezwanie do rozprawy świadków, biegłych i innych dowodów. Do istoty tego wniosku należy podanie w nim okoliczności, które oskarżony chce drogą wezwania do rozprawy pewnych osób i sprowadzenia pewnych innych dowodów stwierdzić — bez tego bowiem nie mogłaby nastąpić przewidziana w art. 246 ocena, czy wniosek ma być uwzględniony. Gdyby wniosek wbrew przepisowi § 2 art. 244 wogóle nie podawał powyższych okoliczności, — nie powinien być uwzględniony. Wniosek powyższy wedle art. 244 § 1 powinien oskarżony złożyć sądowi wojskowemu w terminie 7-dniowym od dnia doręczenia mu odpisu aktu oskarżenia. Termin ten nie jest terminem zawitym, wobec czego nawet i po upływie tego terminu może oskarżony wystąpić z wnioskiem (zob. art. 177 i uw. do tegoż art.).

Co do załatwienia powyższego wniosku zob. art. 246.

Odmowne załatwienie wniosku nie pozbawia oskarżonego możności zgłoszenia go na rozprawie głównej (art. 254).

Co do wniosków dowodowych złożonych przez oskarżonego dopiero na rozprawie głównej zob. art. 276.

Art. 245.

Wezwanie świadków i biegłych oraz sprowadzenie dowodów, wskazanych przez stronę, zarządza sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, a wykaz ich doręcza się niezwłocznie stronie przeciwnej.

Co do sposobu i treści wezwań zob. art. 152, 153 i nast.

Wykaz dowodów, których przeprowadzenia na rozprawie domaga się prokurator wojskowy, dołączony do aktu oskarżenia (art. 237 § 1) ma być w myśl art. 241 § 1 doręczony oskarżonemu równocześnie z odpisem aktu oskarżenia. Przepis art. 245, postanawiający, że wykaz odnośny doręcza się niezwłocznie stronie przeciwnej, — ma na myśli

a) dowody, wskazane przez oskarżonego na podstawie art. 244 § 1, oraz

b) dowody, wskazane ewent. przez prokuratora wojskowego, dodatkowo do dowodów już zgłoszonych przy akcie oskarżenia.

Art. 246.

Jeżeli sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, uzna wniosek oskarżonego, wymieniony w art. 244, za nieuzasadniony, uważając, że okoliczności, których stwierdzenie wniosek obejmuje, nie mogą mieć wpływu na treść wyroku — załatwia wniosek odmownie.

Jeżeli sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego uzna, że okoliczności, których stwierdzenie wniosek obejmuje, mogą mieć wpływ na treść wyroku, tj. jeżeli przedstawiają się one jako istotne dla oceny kwestii winy lub kary, — wówczas załatwia wniosek przychylnie, zarządzając w myśl art. 245 wezwanie świadków i biegłych, oraz sprowadzenie dowodów, wskazanych przez oskarżonego i zawiadamiając o tym stronę przeciwną w sposób wskazany w art. 245.

Jeżeliby wniosek wbrew przepisowi art. 244 § 2 nie podawał okoliczności, na stwierdzenie których powołuje pewne osoby lub dowody, — powinien być załatwiony odmownie — jako nie odpowiadający wogóle warunkom art. 244.

Jeżeli zaś wniosek odpowiada wprawdzie warunkom art. 244, a więc podaje powyższe okoliczności, jednakowoż sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego dojdzie do przekonania, że odnośne okoliczności nie mogą mieć wpływu na treść wyroku, jako nieistotne dla oceny kwestii winy lub kary — wówczas załatwi wniosek odmownie.

Załatwienie odmowne następuje w formie postanowienia. Ze względu na art. 28 § 2 postanowienie to powinno zawierać uzasadnienie.

Na odmowne załatwienie zażalenie nie służy (art. 336 § 2), jednakowoż w myśl art. 254 oskarżony ma możność ponowienia wniosku na rozprawie.

Co do wniosków dowodowych nie zgłoszonych w trybie art. 244, a złożonych dopiero na rozprawie głównej zob. art. 276.

Art. 247.

Niezależnie od żądania stron sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, ma prawo wzywać świadków i biegłych oraz sprowadzać inne dowody.

Przepis art. 247 przewiduje jedynie prawo sędziego wojskowego, mającego pełnić czynności przewodniczącego do wzywania świadków i biegłych, oraz sprowadzanie innych dowodów z urzędu, bez wniosku stron — natomiast obowiązku takiego kodeks na sędziego nie nakłada — wobec czego nieskorzystanie z powyższego prawa nie może stanowić przyczyny do rewizji, jako nie stanowiące obrazy przepisu postępowania sądowego (art. 355 § 1 lit. a).

Art. 248.

Sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, wyznacza termin rozprawy głównej i zarządza wysłanie wezwań z uwzględnieniem czasu potrzebnego stronom na przygotowanie się do rozprawy.

Czas potrzebny stronom do przygotowania się do rozprawy zależy z natury rzeczy od rodzaju danej sprawy, — toteż art. 248 pozostawia ocenie sędziego wojskowego, mającego pełnić czynności przewodniczącego, jaki w danym wypadku czas na przygotowanie się do rozprawy jest konieczny, a zatem na kiedy rozprawa ma być wyznaczona. Przepis ten jest jednak ograniczony przepisem art. 250 § 1, wedle którego pomiędzy doręczeniem oskarżonemu wezwania do rozprawy a dniem rozprawy powinno upłynąć przynajmniej 7 dni. W postępowaniu przed wojskowym sądem rejonowym okres ten wynosi conajmniej 3 dni (art. 330), — w postępowaniu wojennym zaś również conajmniej 3 dni, jeżeli oskarżony nie zgodził się wyraźnie na czas krótszy (art. 420).

Art. 249.

§ 1. Oskarżony jest obowiązany stawić się na rozprawę główną osobiście.

§ 2. W sprawach, dotyczących tylko wydania wyroku o karze łącznej, tudzież w sprawach o wykroczenia, jeżeli oskarżony został już przesłuchany przez sąd lub prokuratora wojskowego, osobiste stawiennictwo oskarżonego jest obowiązkowe tylko wtedy, jeżeli sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, wyraźnie uzna je za niezbędne, co należy zaznaczyć w wezwaniu.

Art. 249 § 1 wypowiada zasadę, że oskarżony obowiązany jest do osobistego stawiennictwa na rozprawie głównej. Od zasady tej przewiduje § 2 art. 249 dwa wyjątki:

a) bez względu na rodzaj przestępstw — jeżeli rozprawa została wyznaczona tylko celem wydania wyroku o karze łącznej (art. 16 i 17);

b) w sprawach o wykroczenia, jeżeli oskarżony został już przesłuchany przez sąd lub prokuratora wojskowego.

W tych wypadkach oskarżony nie jest obowiązany do osobistego stawiennictwa na rozprawie głównej, — chyba że w wezwaniu na rozprawę wyraźnie zaznaczono, że na rozprawę ma się osobiście stawić.

Wedle art. 271 § 1 jeżeli na rozprawę główną nie stawił się oskarżony, którego stawiennictwo jest obowiązkowe — sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego zarządza natychmiastowe przymusowe sprowadzenie go (art. 166, 167) albotеż odkłada rozprawę. Co do rozprawy rewizyjnej zob. art. 364.

Co do nieobecności oskarżonego, która nastąpiła w toku rozprawy głównej. zob. art. 260 i 282.

Co do wniesienia aktu oskarżenia w sprawie dotyczącej wydania wyroku o karze łącznej zob. uw. do art. 235.

Art. 250.

§ 1. Pomiędzy doręczeniem oskarżonemu wezwania do rozprawy a terminem rozprawy powinno upłynąć przynajmniej 7 dni.

§ 2. Oskarżonemu aresztowanemu miejsce i czas rozprawy należy podać do wiadomości najpóźniej na 3 dni przed rozprawą.

§ 3. Za zgodą oskarżonego mogą być terminy wymienione w § 1, 2 skrócone.

§ 4. W razie niezachowania terminów, wymienionych w § 1, 2. bez zgody oskarżonego, może on do chwili rozpoczęcia postępowania dowodowego żądać odroczenia rozprawy.

Jeżeli oskarżony nie żądał na rozprawie głównej odroczenia rozprawy w myśl § 4 art. 250, — wówczas nie będzie on mógł żądać uchylenia wyroku z powodu odnośnego uchybienia, — które poza tym mogłoby ewentualnie uzasadniać zarzut rewizyjny z art. 355 lit. a), jeżeli w danym wypadku mogło ono mieć wpływ na treść wyroku (art. 372).

Art. 251.

Jeżeli strona ma obrońcę, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego, należy ich również zawiadomić o terminie.

Kodeks nie zawiera postanowień, określających czas, jaki ma upłynąć między rozprawą a doręczeniem zawiadomienia o rozprawie osobom wymienionym w art. 251.

Art. 252.

Prokuratora wojskowego zawiadamia się o terminie przez doręczenie mu listy wyznaczonych spraw.

Art. 253.

§ 1. Jeżeli prokurator wojskowy przed rozpoczęciem rozprawy głównej odstępuje od oskarżenia, sąd umarza postępowanie.

§ 2. O umorzeniu zawiadamia się oskarżonego, oskarżyciela prywatnego i pokrzywdzonego.

§ 3. Na postanowienie o umorzeniu postępowania służy oskarżycielowi prywatnemu i pokrzywdzonemu zażalenie. Co do zażalenia obowiązuje przepis art. 203 § 2, 3.

Przepis art. 253 § 1 jest wyrazem zasady skargowości. Zob. w tej kwestii art. 3. W razie odstąpienia prokuratora wojskowego (oficera sądowego) przed rozpoczęciem rozprawy głównej od oskarżenia — sąd obowiązany jest postępowanie umorzyć. Umorzenie następuje w formie postanowienia. Co do odstąpienia prokuratora wojskowego od oskarżenia na rozprawie głównej zob. art. 310.

Art. 254.

Oddalenie jakiegokolwiek wniosku przed rozprawą główną nie tamuje podniesienia tego wniosku na rozprawie, choćby się nie ujawniły nowe okoliczności.

Przepis art. 254 odnosi się m. i. do wypadków, w których wniosek strony o wezwanie świadków lub biegłych, albo o sprowadzenie do rozprawy głównej innych dowodów został załatwiony odmownie (art. 245). Strona zatem mimo odmownego załatwienia tego wniosku może go na rozprawie ponowić — po czym w myśl art. 276 sąd oceni, czy okoliczności, na których stwierdzenie powyższe dowody wskazano, mogą mieć wpływ na treść wyroku i tylko w razie twierdzącym wniosek uwzględni.

Jeżeli strona mimo odmownego załatwienia wniosku dowodowego przed rozprawą główną, wniosku tego na rozprawie nie ponowiła — nie może żądać w rewizji uchylenia wyroku z powodu odmownego załatwienia tego wniosku przed rozprawą. Zob. uw. do art. 355.

ROZDZIAŁ II.

OGÓLNY PORZĄDEK ROZPRAWY GŁÓWNEJ.

Art. 255.

Przewodniczący kieruje rozprawą i czuwa nad jej prawidłowym tokiem bacząc, aby, jeżeli szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie, dowody na poparcie oskarżenia były przedstawione przed dowodami służącymi do obrony.

Przepisy art. 255 — 262 § 1 mają na celu wyposażenie przewodniczącego w te prawa, jakie są mu niezbędne do należytego kierowania rozprawą główną.

Art. 255 wypowiadając ogólną zasadę, że przewodniczący kieruje rozprawą i czuwa nad jej prawidłowym tokiem, pozostawia mu w tym kierunku całkowitą swobodę z tym tylko ograniczeniem, posiadającym charakter instrukcyjny, że ma on baczyć, aby dowody na poparcie oskarżenia były przeprowadzone na rozprawie przed dowodami, służącymi do obrony, — o ile szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie. Norma powyższa ma na celu nie przewagę dowodów oskarżenia nad dowodami obrony, — lecz jedynie należyte zgrupowanie dowodów, ułatwiające sądowi i stronom orientowanie się w materiale dowodowym.

Przewodniczący może jednak — uznając iż w danym wypadku szczególne względy tego wymagają — odstąpić od powyższej zasady. Może np. uznać, że postulat należytego wyjaśnienia sprawy przemawia za tym, aby wszystkie dowody odnoszące się do jednego przestępstwa, objętego aktem oskarżenia, zostały przeprowadzone jeszcze przed dowodami, odnoszącymi się do drugiego przestępstwa, objętego oskarżeniem, albo np. może pewnego świadka obrony, który z ważnych przyczyn musi wcześniej opuścić salę rozpraw, przesłuchać przed świadkami oskarżenia.

Ponieważ przepis art. 255 jest przepisem instrukcyjnym i stosowanie go zależy od uznania przewodniczącego, — przeto nieprzestrzeganie go nie stanowi obrazy przepisu postępowania sądowego w rozumieniu art. 355 § 1 lit. a).

Art. 256.

§ 1. Oskarżonemu, świadkom i biegłym zarówno asesorowie jak strony zadają pytania bezpośrednio, jeżeli przewodniczący nie zarządzi inaczej.

§ 2. Przewodniczący uchyla pytania, które uznaje za niestosowne.

Do przewodniczącego, jako kierującego rozprawą, należy przesłuchanie na rozprawie oskarżonego, jakoteż świadków i biegłych i zadawanie im odpowiednich pytań (art. 272, 278, 283, 284). Art. 256 pozwala ponadto na bezpośrednie zadawanie pytań oskarżonemu, świadkom i biegłym przez asesorów i przez strony. Prawo zadawania pytań przysługuje zatem również i oskarżycielowi prywatnemu. To prawo asesorów i stron może jednak ulec ograniczeniu przez przewodniczącego w ten sposób:

a) że zarządzi on zamiast bezpośredniego — pośrednie zadawanie pytań tj. zarządzi, by np. strona zwracała się z zapytaniem nie wprost do świadka, lecz by wymieniała okoliczność, o którą chce się zapytać, przewodniczącemu, po czym przewodniczący sam zada odnośne pytanie świadkowi, o ile uzna je za celowe i wiodące do wyjaśnienia sprawy, oraz

b) że przewodniczący uchyli pytanie, które uzna za niestosowne.

Na powyższe zarządzenia przewodniczącego — stronie, która nie jest żołnierzem w czynnej służbie wojskowej, przysługuje w myśl art. 265 „odwołanie" do

sądu. Jeżeli strona nie skorzystała z powyższego prawa „odwołania", — to w myśl art. 357 § 3 nie może na wspomnianym zarządzeniu przewodniczącego opierać zarzutu rewizyjnego.

Wedle art. 53 oskarżony może nie odpowiadać na zadawane mu pytania, świadek zaś wedle art. 80 § 1 ma prawo nie odpowiadać na pytanie co do okoliczności, których ujawnienie mogłoby narazić na odpowiedzialność karną jego samego, lub osobę, wymienioną w art. 78.

Art. 257.

§ 1. Przewodniczący daje stronom możność wypowiedzenia się co do wszystkich przedmiotów podlegających rozstrzygnięciu.

§ 2. Jeżeli w jakiejkolwiek kwestii jedna ze stron zabiera głos, prawo głosu służy również innym stronom; w każdym razie oskarżonemu lub jego obrońcy służy głos ostatni.

Przepis art. 257 odnosi się do tych wypadków, w których w toku rozprawy ma nastąpić rozstrzygnięcie pewnej kwestii przez sąd (np. wniosku dowodowego strony) i w tym kierunku wprowadza on zasadę, że przed rozstrzygnięciem odnośnej kwestii ma być stronom (a więc również i oskarżycielowi prywatnemu) dana możność wypowiedzenia się. Jest on wyrazem zasady równouprawnienia stron procesowych. Głos ostatni służy według § 2 oskarżonemu „lub" jego obrońcy — odmiennie jak po zamknięciu przewodu sądowego, kiedy w kolejności przemówień służy głos ostatni obrońcy „i" oskarżonemu.

Przepis art. 257, a zwłaszcza jego § 2, ma między innymi znaczenie w tych wypadkach, gdy jedna ze stron zabiera głos celem zakwestionowania kwalifikacji karnej czynu, przyjętej w akcie oskarżenia — wówczas bowiem stronie przeciwnej należy udzielić głosu celem wypowiedzenia się w odnośnej kwestii. Ten tryb postępowania w wypadkach zamierzonej zmiany kwalifikacji karnej na surowszą, pozostaje w zgodzie z przepisem art. 309 § 2, przewidującym, że o ile sąd w czasie narady stwierdzi możność przyjęcia surowszej kwalifikacji karnej, — to wznawia przewód sądowy i uprzedza o tym strony — w celu dania im możności wypowiedzenia się.

Art. 258.

Przewodniczący rozstrzyga ostatecznie o przychylnym załatwieniu każdego wniosku strony, jeżeli inna strona się nie sprzeciwia, w przeciwnym razie musi zapaść postanowienie sądu.

Przewodniczący nie może zatem sam odmówić wnioskowi strony, ani nie może sam uwzględnić wniosku strony, któremu inna strona się sprzeciwiła.

Odmowne załatwienie wniosku strony, oraz przychylne załatwienie wniosku, przeciw któremu wypowiedziała się inna strona — wymaga postanowienia sądu.

Jeżeli jedna ze stron wystąpiła z wnioskiem, a wnioskowi temu nie sprzeciwiła się inna strona, przewodniczący może wniosek uwzględnić, — po uwzględnieniu wniosku nie może już strona „odwołać się" do sądu, przewodniczący bowiem w takim wypadku wedle art. 258 „rozstrzyga ostatecznie".

Ze względu na przepis art. 28 postanowienie, zarządzające przeprowadzenie dowodu lub wezwanie kogoś do sądu, albo uwzględniające wniosek strony, któremu się inna strona nie sprzeciwiła, nie wymaga uzasadnienia, natomiast postanowienie odmowne, tudzież postanowienie uwzględniające wniosek, któremu inna strona się sprzeciwiła, wymaga uzasadnienia.

Postanowienie i zarządzenie na rozprawie — jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej — oznajmia się przez ogłoszenie ustne (art. 29).

Art. 259.

Przewodniczący może wydać zarządzenie celem uniemożliwienia oskarżonemu wydalania się z sądu przed ukończeniem rozprawy.

Art. 259 jest konsekwencją zasady z art. 249, że oskarżony winien stawić się na rozprawę osobiście i że z wyjątkiem wypadków wymienionych w § 2 art. 249 kodeks nie przewiduje w I. instancji przeprowadzenia rozprawy w zaoczności.

Przepis art. 259 nie określa rodzaju zarządzeń, uniemożliwiających oskarżonemu wydalenie się z sądu przed ukończeniem rozprawy, — pozostawiając wybór odnośnych środków przewodniczącemu. Środkiem takim może być np. zarządzenie, by oskarżony był pilnowany przez żandarma, aby się nie wydalił.

Art. 260.

§ 1. Jeżeli oskarżony, pomimo upomnienia przez przewodniczącego (art. 31 § 2), zachowuje się nadal w sposób zakłócający porządek rozprawy lub ubliżający powadze sądu, przewodniczący może wydalić go czasowo z sali sądowej [1]).

§ 2. Po powrocie oskarżonego do sali, przewodniczący zawiadamia go o wszystkim, co się odbywało w jego nieobecności, i daje mu możność złożenia w tej mierze wyjaśnień [2]).

[1]) Wydalenie oskarżonego z sali sądowej nastąpić może tylko po uprzednim upomnieniu przez przewodniczącego z uprzedzeniem, że w razie dalszego zakłócania porządku rozprawy lub ubliżania powadze sądu — zostanie wydalony z sali sądowej (art. 31 § 2). Wydalenie następuje w drodze zarządzenia. Co do możności odwołania się od zarządzeń przewodniczącego do sądu zob. art. 265.

Co do zastosowania do oskarżonego innych kar porządkowych za zachowanie się na rozprawie głównej zob. art. 33 i 36.

[2]) Kodeks nie określa, na jak długi okres wydalenie z sali sądowej następuje — w każdym razie nie należy przedłużać czasu wydalenia ponad konieczność, a więc np. gdy oskarżony zakłócił porządek rozprawy z powodu wzburzenia — należy sprowadzić go z powrotem, gdy tylko wzburzenie minie.

Przewidziane w § 2 art. 260 zawiadomienie ma nastąpić także i w tym wypadku, gdy oskarżony ma obrońcę wojskowego. Zawiadomienie powyższe powinno w krótkim ujęciu obejmować wszystkie istotne szczegóły z toku rozprawy w czasie nieobecności oskarżonego.

Wedle art. 282, jeżeli oskarżony został wydalony w myśl art. 260, sąd może dokończyć rozprawę w jego nieobecności o ile go już przesłuchał i nie uznaje dalszej jego obecności za niezbędną.

Art. 261.

Jeżeli obrońca lub pełnomocnik strony, mimo upomnienia [1]) przez przewodniczącego (art. 31 § 2) zachowuje się nadal w sposób zakłócający porządek rozprawy lub ubliżający powadze sądu, przewodniczący odbiera mu głos, a sąd może usunąć go od udziału w sprawie [2]).

[1]) Upomnienie powinno być połączone z uprzedzeniem, że dalsze zakłócanie porządku rozprawy lub ubliżanie powadze sądu pociągnie za sobą odebranie głosu, względnie usunięcie od udziału w sprawie (art. 31 § 2).

[2]) Odebranie głosu następuje w drodze zarządzenia przewodniczącego. Oczywiście nastąpić może ono wtedy tylko, gdy dane uchybienie nastąpiło w treści przemówienia, — gdyby nastąpiło w inny sposób — to po bezskutecznym upomnieniu przez przewodniczącego, — sąd może obrońcę wojskowego wzgl. pełnomocnika usunąć od udziału w sprawie, o ile nie uzna za wystarczające ukaranie grzywną (art. 33 i 35). Co do możności odwołania się od zarządzeń przewodniczącego — do sądu zob. art. 265.

O ile odebranie głosu obrońcy lub pełnomocnikowi za uchybienie w przemówieniu sąd uważałby za niewystarczające — może nastąpić wymierzenie grzywny w myśl art. 33 i 35.

Co do następstw usunięcia obrońcy wojskowego zob. art. 262.

Art. 262.

§ 1. Jeżeli usunięto obrońcę, przewodniczący na wniosek oskarżonego, — a jeżeli obrona jest z mocy prawa niezbędna, to z urzędu — wyznacza mu nowego obrońcę [1]).

§ 2. Jeżeli wyznaczony obrońca nie może objąć niezwłocznie obrony, należy rozprawę przerwać lub odroczyć [2]).

§ 3. W przypadku przerwy lub odroczenia rozprawy sąd wojskowy może nałożyć na usuniętego obrońcę obowiązek zwrotu związanych z tym kosztów, stosując przepis art. 91.

§ 4. Przepis § 3 stosuje się także wtedy, gdy rozprawę przerwano lub odroczono wskutek nieusprawiedliwionego niestawiennictwa lub wydalenia się obrońcy. W przypadkach tych stosuje się również przepis art. 93.

[1]) Jeżeli nawet obrona nie jest obowiązkowa (art. 61), to jednak w razie usunięcia obrońcy i zażądania przez oskarżonego wyznaczenia mu obrońcy, musi nastąpić wyznaczenie oskarżonemu obrońcy z urzędu — mimo niezachodzenia warunków z art. 62 § 1. Wyznaczenie obrońcy z urzędu następuje w myśl art. 63, 64.

[2]) W razie usunięcia obrońcy od udziału w sprawie, prowadzenie rozprawy od początku konieczne jest tylko w wypadku jej odroczenia (art. 297 § 2). Jeżeli zaś sąd przerwał rozprawę — rozprawę przerwaną zasadniczo prowadzi się w myśl art. 296 § 1 w dalszym ciągu, — o ile sąd nie uzna za potrzebne prowadzić jej od początku w myśl art. 296 § 2 lit. a).

Art. 263.

Sąd może wydalić z sali publiczność z powodu jej niewłaściwego zachowania się.

Wedle art. 266 § 1 na rozprawie głównej obowiązuje zasada jawności. Jednym z wyjątków od tej zasady jest wydalenie publiczności, przewidziane w art. 263. Ocena, czy niewłaściwe zachowanie się publiczności na rozprawie, wymaga wydalenia jej z sali sądowej, należy do sądu. Ze względu na zasadę jawności, która, obok ustności postępowania należy do kardynalnych zasad nowożytnego procesu karnego, — przepis art. 263 powinien być stosowany tylko wyjątkowo.

Wydalenie publiczności ze względu na przepis art. 269 § 1 nie obejmuje stadium ogłoszenia wyroku.

Prawo wydalenia publiczności z sali nie służy samemu przewodniczącemu.

Art. 264.

§ 1. Przy wejściu sądu na salę wszyscy obecni stoją, dopóki sąd nie zajmie swych miejsc.

§ 2. Wstaje również każda osoba, do której sąd się zwraca lub która do sądu przemawia, jeżeli przewodniczący jej od tego nie zwolni.

Świadome niestosowanie się do przepisów art. 264 (mimo pouczenia w razie potrzeby) — stanowiłoby naruszenie powagi sądu, mogłoby zatem pociągnąć za sobą zastosowanie kar porządkowych przewidzianych w art. 31 i nast.

Art. 265.

Od zarządzeń przewodniczącego w stosunku do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej nie ma odwołania, w stosunku do innych osób służy odwołanie do sądu.

„Odwołanie" przewidziane w art. 265 jest specjalnym środkiem prawnym, przewidzianym w postępowaniu przed sądem wyrokującym, nie zaś „środkiem odwoławczym" w rozumieniu przepisów księgi VIII.

Jeżeli strona, której przysługuje prawo odwołania, przewidziane w art. 265, (a więc oskarżony, lub oskarżyciel prywatny nie będący żołnierzem w czynnej służbie wojskowej) z prawa tego nie skorzystała, to ze względu na przepis art. 357 § 3 nie może na odnośnym zarządzeniu przewodniczącego, od którego się nie odwołała do sądu, — opierać zarzutu rewizyjnego.

Wykluczenie „odwołania" do sądu od zarządzeń przewodniczącego w stosunku do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, uzasadnione jest względami na dyscyplinę wojskową, które nie dopuszczają, by zarządzenia takie, wydane przez przewodniczącego, a zatem zasadniczo przez żołnierza mającego najwyższy stopień wojskowy w składzie sądzącym, mogły być poddawane kontroli żołnierzy niższych stopniem.

Art. 266.

§ 1. Rozprawa odbywa się ustnie i jawnie. Wyjątki od tej zasady są dopuszczalne tylko z mocy wyraźnego przepisu [1]).

§ 2. Na rozprawie nie może być obecny zwierzchnik sądowo-karny [2]).

[1]) Przepis art. 266 § 1 wprowadza zasady ustności i jawności postępowania na rozprawie głównej, będące kardynalnymi zasadami nowoczesnego procesu karnego.

Zasada ustności znajduje swój wyraz w tym, że w postępowaniu przed I instancją zarówno oskarżony składa swoje zeznania (wyjaśnienia) bezpośrednio przed sądem wyrokującym, (w związku z czym kodeks przewiduje jego obowiązkową obecność na rozprawie — art. 249), oraz w tym, że również świadkowie i biegli zasadniczo muszą swoje zeznania wzgl. orzeczenia złożyć bezpośrednio przed sądem wyrokującym, — o ile kodeks nie przewiduje w tym kierunku wyjątkowych odchyleń (zob. art. 285 — 288, 293).

Zasada jawności znajduje swój wyraz w tym, że rozprawa odbywa się publicznie, a zatem, że może być na niej obecna publiczność — o ile w drodze specjalnego przepisu kodeks wyjątkowo nie przewiduje w tym kierunku odchyleń (zob. art. 263, 267, 270). Ogłoszenie wyroku odbywa się zawsze jawnie, prócz wypadku przewidzianego w art. 269 § 2.

[2]) Co do powodów uzasadniających zasadę wyrażoną w § 2 art. 266 zob. uw. do art. 230 § 3.

Art. 267.

§ 1. Sąd zarządza prowadzenie przy drzwiach zamkniętych całej rozprawy lub jej części, jeżeli jawność postępowania mogłaby obrażać dobre obyczaje, spowodować zaburzenie spokoju publicznego lub ujawnić okoliczności, których zachowanie w tajemnicy jest niezbędne ze względu na bezpieczeństwo Państwa lub dobro służby.

§ 2. Na wniosek strony sąd zarządza prowadzenie rozprawy przy drzwiach zamkniętych również i wtedy, jeżeli jawność mogłaby ujemnie wpłynąć na ochronę czci lub dobrej sławy pokrzywdzonego.

§ 3. Na zgodny wniosek stron sąd może zarządzić prowadzenie rozprawy przy drzwiach zamkniętych.

Zarządzenie prowadzenia rozprawy przy drzwiach zamkniętych jest wyjątkiem od zasady jawności wyrażonej w art. 266 § 1, uzasadnionym interesem publicznym (art. 267 § 1) lub prywatnym (art. 267 § 2, 3). Zarówno w wypadkach przewidzianych w § 1 jak i w przewidzianych w § 2 i 3 zarządzenie prowadzenia rozprawy przy drzwiach zamkniętych może dotyczyć całej rozprawy, albo też tylko jej części. Ogłoszenie wyroku odbywa się zawsze jawnie w myśl art. 269 § 1 — o ile nie zachodzi wypadek przewidziany w § 2 tegoż artykułu.

Podczas gdy prowadzenie rozprawy przy drzwiach zamkniętych w wypadkach z § 1 art. 267 może być zarządzone z urzędu, nawet bez wniosku stron, — to w wypadkach z § 2 i 3 tylko na wniosek.

Przepis § 3 odmiennie jak § 1 i 2 nie wymienia okoliczności, mogących uzasadnić zarządzenie prowadzenia rozprawy przy drzwiach zamkniętych — mogą to być zatem okoliczności różnego rodzaju (np. wzgląd by jawność rozprawy nie wywołała ujemnych następstw materialnych dla strony) — zarządzenie jednak prowadzenia rozprawy przy drzwiach zamkniętych na zasadzie § 3 nie mogłoby nastąpić, gdyby nie było w tym kierunku zgodnego wniosku stron.

Ocena, czy istotnie zachodzą warunki zarządzenia prowadzenia rozprawy przy drzwiach zamkniętych w wypadkach, wymienionych w § 1, 2, oraz, czy zachodzi potrzeba takiego zarządzenia w wypadku wymienionym w § 3, należy do sądu. Uchylenie jawności, przewidziane w § 1 — 3, może — lege non distinguente — nastąpić również w sprawach z oskarżenia prywatnego.

Przewodniczącemu prawo wydania zarządzenia, iż rozprawa ma się toczyć przy drzwiach zamkniętych, nie służy.

Art. 268.

§ 1. Podczas rozpoznawania sprawy przy drzwiach zamkniętych, prócz osób biorących udział w sprawie, mogą być obecne po dwie osoby wskazane przez prokuratora wojskowego i oskarżonego.

§ 2. Jeżeli jest kilku oskarżonych, każdy z nich może żądać pozostawienia na sali jednej osoby.

§ 3. Mimo niejawności postępowania mogą być obecni na sali: przełożony wojskowy oskarżonego oraz oficerowie audytorowie, pozostający w czynnej służbie wojskowej.

§ 4. Ponadto sąd może, bez wysłuchania stron, zezwolić poszczególnym osobom na obecność przy rozprawie.

§ 5. W razie prowadzenia rozprawy przy drzwiach zamkniętych ze względu na bezpieczeństwo Państwa lub dobro służby, sąd może odmówić żądaniu zgłoszonemu na zasadzie § 1 lub 2, oraz nie zezwolić na obecność osób wymienionych w § 3, jeżeli uzna to za potrzebne celem ścisłego zachowania tajemnicy.

Osobami, wskazanymi przez prokuratora wojskowego i oskarżonego, o których mowa w § 1, 2 nie mogą być osoby wymienione w art. 270 — te bowiem nie mogą być obecne nawet na rozprawie jawnej. To samo odnosi się do osób, o których mowa w § 4 art. 268.

Wedle art. 48 § 3 u. s. w. osoby, powołane do nadzoru w danym sądzie, mogą być obecne na rozprawie, toczącej się przy drzwiach zamkniętych, — wobec czego osoby te zezwolenia przewidzianego w art. 268 nigdy nie potrzebują.

Art. 269.

§ 1. Ogłoszenie wyroku odbywa się jawnie.

§ 2. W sprawach o przestępstwa wymienione w art. 139 § 2, sąd może zarządzić ogłoszenie wyroku przy drzwiach zamkniętych, jeżeli uzna to celem ścisłego zachowania tajemnicy za niezbędne ze względu na bezpieczeństwo Państwa.

Art. 270.

§ 1. Podczas jawnej rozprawy, oprócz osób biorących udział w sprawie, mogą być obecne tylko osoby pełnoletnie, nieuzbrojone.

§ 2. Przepis § 1 co do uzbrojenia nie dotyczy osób, obowiązanych do noszenia broni.

§ 3. Wyjąwszy osoby biorące udział w sprawie, nie mogą być obecni na rozprawie przeciw oficerowi żołnierze w czynnej służbie wojskowej, nie posiadający stopnia oficerskiego.

§ 4. Świadek, który nie ukończył lat siedemnastu, może być obecny na sali sądowej wtedy tylko, gdy obecność jego jest dla sądu niezbędna.

Przepis § 3 uzasadniony jest względami na dyscyplinę wojskową. Nie odnosi się on do osób „biorących udział w sprawie", a więc do oskarżyciela prywatnego, protokolanta, świadków i biegłych.

ROZDZIAŁ III.

ROZPOCZĘCIE ROZPRAWY GŁÓWNEJ.

Art. 271.

§ 1. Jeżeli nie stawił się oskarżony, którego stawiennictwo jest obowiązkowe, sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, bądź zarządza jego natychmiastowe sprowadzenie, bądź odkłada rozprawę [1]).

§ 2. Jeżeli oskarżony stawił się lub go sprowadzono — sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, sprawdza czy sąd jest należycie obsadzony oraz czy między członkami sądu, oskarżycielem i protokolantem oraz w stosunku do oskarżonego nie zachodzi jeden z powodów wyłączenia [2]).

§ 3. W razie niemożności niezwłocznego zastąpienia wyłączonego członka sądu, oskarżyciela lub protokolanta inną osobą, co do której nie zachodzą przyczyny wyłączenia, lub w razie niemożności niezwłocznego dokonania właściwej obsady sądu, sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, odkłada rozprawę [3]).

[1]) Natychmiastowe sprowadzenie jest środkiem przymusowym, nie pokrywa się ono z pojęciem tymczasowego aresztowania. Co do sposobu przymusowego sprowadzenia zob. art. 166.

[2]) Należyta obsada sądu zachodzi wówczas, gdy odpowiada ona przepisom art. 27 § 1, 2, oraz art. 29 i 30 u. s. w. (w wojskowych sądach rejonowych — przepisom art. 22 — oraz art. 30 § 2, 5 u. s. w.). Zob. uw. do art. 370 lit. b).

Co do powodów wyłączenia sędziów, asesorów, oskarżyciela publicznego i protokolanta zob. art. 18, 19, 22, 40.

Należałoby przyjąć, że ze względu na przepis art. 66 sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, powinien zarazem stwierdzić, o ile zajdą w tym kierunku wątpliwości, — czy co do obrońcy wojskowego z wyboru nie zachodzi jedna z przyczyn wyłączenia wymienionych w powyższym artykule, lub też co do obrońcy z urzędu — jedna z przyczyn wyłączenia wymie-

nionych w art. 67, — obrońca taki bowiem nie mogłby być dopuszczony do pełnienia czynności. Gdyby istotnie taka przyczyna wyłączająca obrońcę wojskowego zachodziła, należałoby postąpić analogicznie jak w wypadku przewidzianym w art. 262 § 1, przy czym jeżeliby wyznaczony obrońca nie mógł objąć niezwłocznie obrony, rozprawa musiałaby być odłożona (art. 271 § 3).

Sprawdzanie, wymienione w § 2 odbywa się przed rozpoczęciem rozprawy, a więc przed jej wywołaniem (art. 272 § 1).

[3]) „Odłożenie rozprawy", — które nie jest pojęciem równoznacznym z odroczeniem lub przerwą rozprawy już rozpoczętej (art. 272 § 3, art. 294, 295), — wymaga ponownego wyznaczenia terminu rozprawy, po przeprowadzeniu czynności potrzebnych do dokonania właściwej obsady sądu wzgl. do zastąpienia osoby wyłączonej.

Art. 272.

§ 1. Rozprawę główną rozpoczyna wywołanie sprawy.

§ 2. Przewodniczący sprawdza tożsamość oskarżonego, zapytuje go o stosunki osobiste, po czym poucza go o prawie wyłączenia członków sądu, oskarżyciela lub protokolanta; oskarżony w sprawie tej ma złożyć oświadczenie [1]).

§ 3. W razie wyłączenia członka sądu, oskarżyciela lub protokolanta sąd przerywa lub odracza rozprawę, jeżeli zastąpienie wyłączonego przez inną osobę, co do której nie zachodzą przyczyny wyłączenia, nie może nastąpić bez zwłoki [2]).

[1]) Pouczenie przewidziane w § 2, oraz treść odnośnego oświadczenia oskarżonego winny być w każdym wypadku stwierdzone w protokole rozprawy.

[2]) W razie wyłączenia członka sądu dalsza rozprawa musi być prowadzona od początku — bez względu na to, czy nastąpiła przerwa czy odroczenie rozprawy (art. 296 § 2 lit. b, oraz art. 297 § 2).

W razie wyłączenia oskarżyciela lub protokolanta, prowadzenie rozprawy od początku jest konieczne tylko w wypadku jej odroczenia (art. 297 § 2). Jeżeli zaś w razie wyłączenia oskarżyciela lub protokolanta sąd przerwał rozprawę — rozprawę przerwaną prowadzi się zasadniczo po przerwie w dalszym ciągu, o ile sąd nie uzna za potrzebne prowadzenia jej od początku (art. 296 § 1 i § 2 lit. a). Analogicznie należy postąpić w razie wyłączenia obrońcy wojskowego w wypadkach z art. 66 i 67, lub też usunięcia go od udziału w sprawie w wypadku z art. 261.

Art. 273.

§ 1. Przewodniczący odbiera przysięgę od asesorów oraz od przybranych w miarę potrzeby zastępców, zwracając się do nich słowami:

„Przysięgacie panowie Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszechwiedzącemu, że wypełnicie wiernie obowiązki asesora i oddacie głosy swe z całą sumiennością i bezstronnością“ —

po czym asesorowie składają przysięgę, każdy z osobna, słowami: „Przysięgam, tak mi, Panie Boże, dopomóż“.

§ 2. Jeżeli asesorowie zostali wyznaczeni do kilku rozpraw, wyznaczonych na ten sam dzień, wówczas przy rozprawach późniejszych przewodniczący nie odbiera przysięgi ponownie, lecz jedynie przypomina asesorom już złożoną przysięgę.

Art. 274.

§ 1. Po zaprzysiężeniu asesorów lub po przypomnieniu im złożonej przysięgi, przewodniczący sprawdza, czy wezwani świadkowie i biegli są obecni.

§ 2. W razie niestawiennictwa świadka lub biegłego sąd, jeżeli uzna jego przesłuchanie za niezbędne, a zarządzenia zastosowane w celu spowodowania jego stawiennictwa pozostaną bez skutku, przerywa lub odracza rozprawę.

W wypadku, wymienionym w § 2 sąd może wogóle zrezygnować z przesłuchania świadka lub biegłego, wówczas, gdy uzna jego stawiennictwo za zbędne, tj. za nie mogące mieć żadnego znaczenia dla wyjaśnienia sprawy i oceny kwestii winy lub kary. Postanowienie w tej kwestii należy uzasadnić.

Jeżeli zaś uznaje odnośne przesłuchanie za niezbędne, wówczas powinien przede wszystkim spowodować w krótkiej drodze stawiennictwo świadka wzgl. biegłego (np. drogą telefonicznego wezwania — art. 164), ewentualnie zarządzić przymusowe sprowadzenie w myśl art. 166, — przy czym, o ile chodzi o biegłego, winien kierować się zasadą wyrażoną w art. 111 § 2 tj. o ile to możliwe, ewentualnie wezwać w krótkiej drodze innego biegłego.

Dopiero w razie niemożności spowodowania stawiennictwa w powyższy sposób, należałoby rozprawę odroczyć wzgl. przerwać. Co do przerwy i odroczenia zob. art. 295 — 297.

Okoliczność jednak, czy przesłuchanie świadka lub biegłego jest niezbędne, może być w pewnych wypadkach ocenioną dopiero w toku przewodu sądowego. To też postanowienie o ewentualnej przerwie lub odroczeniu nie musi być wydane zaraz po stwierdzeniu niestawiennictwa, — lecz może też nastąpić dopiero później, zależnie od wyników przewodu sądowego, tj. po wyjaśnieniu się, czy przesłuchanie odnośne istotnie okaże się w danych warunkach niezbędne, czy też potrzeba sprowadzenia świadka (biegłego) a zatem i przerwa lub odroczenie okażą się zbędne.

Art. 275.

§ 1. Przed rozpoczęciem przewodu sądowego przewodniczący zarządza usunięcie świadków do osobnego pokoju.

§ 2. Biegli pozostają na sali, jeżeli sąd uzna to za potrzebne.

§ 3. Oskarżyciel prywatny pozostaje na sali, choćby miał składać zeznania jako świadek.

Przepis § 1 ma charakter instrukcyjny — to też jeżeliby np. przez niedopatrzenie świadek pozostał dalej na sali, to okoliczność ta nie stanowiłaby przeszkody do przesłuchania go i nie mogłaby uzasadnić odmowy tego przesłuchania, — przeszkody takiej bowiem kodeks (art. 75 i nast.) nie przewiduje.

Art. 276.

Sąd uwzględni zgłoszony na rozprawie wniosek o przesłuchanie świadków i biegłych oraz o przeprowadzenie innych dowodów wtedy tylko, jeżeli okoliczności, na których stwierdzenie dowód wskazano, mogą mieć wpływ na treść wyroku.

Zasadniczo wnioski dowodowe zgłasza prokurator wojskowy przy akcie oskarżenia (art. 237), oskarżony zaś w trybie przewidzianym w art. 244. Jednakowoż na rozprawie mogą strony dojść do przekonania, że zgłoszone i dopuszczone przez przewodniczącego wzgl. przez sąd (art. 254) środki dowodowe są niewystarczające i w związku z tym mogą zgłaszać na rozprawie wnioski o przeprowadzenie dalszych dowodów, wzgl. o przeprowadzenie takich dowodów, których dopuszczenie zostało poprzednio odmówione (art. 246). Otóż art. 276 przewiduje taki właśnie wypadek i dozwala na uwzględnienie tych wniosków wtedy tylko, jeżeli okoliczności, na których stwierdzenie dowód wskazano, mogą mieć wpływ na treść wyroku tj. jeżeli sąd uzna że dowody odnośne bądź same, bądź też w związku z innymi dowodami, mogą mieć wpływ na ocenę kwestii winy, lub kwestii kary. W przeciwnym razie wniosek ma być załatwiony odmownie.

Uwzględnienie lub odmowne załatwienie wniosków, w przewidzianych w art. 276, następuje przez sąd w drodze postanowienia, przy czym w myśl art. 28 § 1 lit. a) postanowienie, uwzględniające wniosek nie wymaga uzasadnienia. Przewodniczący nie jest uprawniony do załatwienia wspomnianych wniosków.

Wniosek dowodowy zgłoszony w myśl art. 276 musi wskazywać okoliczności faktyczne, na których stwierdzenie dowód ma służyć. Niewskazanie tych okoliczności musiałoby pociągnąć za sobą odmowne załatwienie wniosku dowodowego przez sąd.

ROZDZIAŁ IV.

PRZEWÓD SĄDOWY.

Art. 277.

Przewód sądowy rozpoczyna się od odczytania aktu oskarżenia.

Art. 278.

Następnie przewodniczący zapytuje oskarżonego, czy zrozumiał akt oskarżenia, czy przyznaje się do zarzuconego mu czynu i jakie wyjaśnienia chce złożyć sądowi.

Przepis art. 278 nie przewiduje pouczenia oskarżonego, że w myśl art. 53 może nie odpowiadać na zadawane mu pytania.

Zaniechanie przez przewodniczącego zapytania z art. 278 mogłoby uzasadniać przyczynę rewizyjną z art. 355 lit. a) w związku z art. 372.

Art. 279.

Po wysłuchaniu oskarżonego przewodniczący zarządza postępowanie dowodowe oraz poucza oskarżonego, że wolno mu czynić uwagi i składać wyjaśnienia co do każdego dowodu.

Pouczenie, o którym mowa w art. 279, następuje raz tylko przy zarządzeniu postępowania dowodowego i odnosi się do całego postępowania dowodowego — nie następuje zaś po przeprowadzeniu poszczególnych dowodów z osobna.

Art. 280.

Jeżeli oskarżony przyznał się do winy a jego wyjaśnienia nie budzą pod tym względem żadnych wątpliwości, sąd może za zgodą stron nie przeprowadzać postępowania dowodowego lub przeprowadzić je tylko częściowo.

Przepis art. 280 odnosi się do tych tylko wypadków, gdy oskarżony na rozprawie głównej przyznaje się do winy — nie zaś, gdy przyznał się np. w postępowaniu przygotowawczym.

Odstąpienie przez sąd od przeprowadzenia postępowania dowodowego może wedle art. 280 nastąpić jedynie wówczas:

a) gdy oskarżony przyznał się w zupełności do winy tj. do popełnienia czynu zarzucanego mu w akcie oskarżenia, dalej gdy
b) wyjaśnienia jego złożone w związku z tym przyznaniem nie budzą „pod tym względem", tj. co do jego winy, żadnej wątpliwości, a zarazem gdy
c) strony wyraźnie zgadzają się na nieprzeprowadzanie postępowania dowodowego.

Wszystkie wymienione warunki muszą zachodzić łącznie. Sąd może jednak mimo zachodzenia ich, postępowanie dowodowe przeprowadzić. W szczególności uczyni to, jeżeli będzie uważał, że postępowanie dowodowe może wyjaśnić okoliczności istotne dla wymiaru kary.

Częściowe zaniechanie postępowania dowodowego mogłoby nastąpić wówczas, gdyby wymienione wyżej warunki zachodziły np. tylko co do jednego z czynów, objętych aktem oskarżenia.

Art. 281.

§ 1. Oskarżony ma prawo być obecny przy wszystkich czynnościach postępowania dowodowego.

§ 2. Tylko wyjątkowo, jeżeli należy się obawiać, że obecność oskarżonego mogłaby oddziaływać krępująco na wyjaśnienia innego oskarżonego albo na zeznania świadka lub biegłego, przewodniczący może zarządzić, aby na czas przesłuchania tej osoby oskarżony wydali się z sali sądowej. Przepis art. 260 § 2 należy tu stosować.

Uprawnienie przewidziane w § 2 przysługuje przewodniczącemu, a w razie odwołania się oskarżonego w myśl art. 265 — sądowi.

Przepis § 2 jest wyjątkiem od ogólnej zasady, wyrażonej w § 1, że oskarżony ma prawo być obecnym przy wszystkich czynnościach postępowania dowodowego, wobec tego powinien być stosowany tylko w nader wyjątkowych wypadkach, gdy istotnie zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że obecność oskarżonego mogłaby działać krępująco na osoby przesłuchiwane.

Prócz § 2 dalszy wyjątek od powyższej zasady przewidziany jest w art. 260.

Kwestia, czy obecność oskarżonego mogłaby oddziaływać krępująco na wyjaśnienia współoskarżonego, świadka lub biegłego, pozostawiona jest ocenie przewodniczącego, wzgl. sądu w wypadku z art. 265, która zależna jest od rozważenia konkretnych okoliczności danego wypadku.

Art. 282.

Jeżeli oskarżony pozostający na wolności wydalił się samowolnie przed ukończeniem rozprawy, albo jeżeli oskarżony został wydalony w myśl art. 260, sąd może dokończyć rozprawę w jego nieobecności, o ile go już przesłuchał i nie uznaje dalszej jego obecności za niezbędną.

Jeżeli oskarżony wydalił się samowolnie, a nie zachodzą warunki przewidziane w art. 282 (tj. jeżeli nie był jeszcze przesłuchany i sąd nie uznaje dalszej jego nieobecności za niezbędną) — wówczas rozprawę należałoby przerwać, lub odroczyć (art. 295, 297), do dalszej zaś rozprawy sprowadzić oskarżonego przymusowo (art. 55), wzgl. dostawić go, gdyby w następstwie samowolnego wydalenia się wydane zostało w myśl art. 135 lit. a) postanowienie o tymczasowym aresztowaniu (art. 134 § 1).

Jeżeliby jednak oskarżony nie mógł być ujęty, musiałoby nastąpić zawieszenie postępowania po myśli art. 6, przy ewent. rozpisaniu listów gończych po myśli art. 146.

Art. 283.

Każdego świadka wzywa się na salę osobno i przesłuchuje się w nieobecności tych świadków, którzy jeszcze nie zeznawali.

Co do sposobu przesłuchania świadków, okoliczności na które świadków przesłuchiwać nie wolno, zwolnień od zeznań, odmowy zeznań lub odpowiedzi na poszczególne pytania zob. art. 72 — 81, 87 i 88.

Co do niestawiennictwa świadków i odmowy zeznań zob. art. 89 — 92.

Art. 284.

§ 1. Przewodniczący odbiera od świadka przysięgę, chyba że strony zwolnią świadka od przysięgi, a sąd nie uważa jej za potrzebną.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do biegłego i tłumacza.

Co do sposobu zaprzysiężenia świadka, wzgl. złożenia zapewnienia w miejsce przysięgi, oraz wypadków, w których świadkowie przysięgi nie składają zob. art. 82 — 86.

Co do odmowy złożenia przysięgi zob. art. 90 — 92.

Zasadą jest, że każdy świadek ma być na rozprawie przed złożeniem zeznań zaprzysiężony, o ile zaprzysiężenie świadka nie jest wedle art. 85 niedopuszczalne. Poza wypadkiem niedopuszczalności zaprzysiężenia nie następuje zaprzysiężenie świadka na rozprawie wówczas:

a) gdy wszystkie strony (a więc i oskarżyciel prywatny — o ile jest obecny na rozprawie) zwolnią świadka od przysięgi tj. oświadczą, że zgadzają się, by zeznawał on bez zarzysiężenia, a zarazem

b) gdy sąd (nie sam przewodniczący) uzna, że w danym wypadku zaprzysiężenie nie jest potrzebne, — a zatem gdy sąd uważa wiarygodność świadka za zapewnioną i bez składania przysięgi, albo też gdy np. świadek wogóle żadnych istotnych wiadomości w danej sprawie nie posiada.

Oba powyższe warunki zachodzić muszą łącznie — w braku ich świadek ma być zaprzysiężony.

Jeżeli jednak świadek w danej sprawie zeznawał już pod przysięgą (np. w toku śledztwa, albo na poprzedniej rozprawie), — wówczas wedle art. 82 § 2 zasadniczo ponownej przysięgi od świadka nie odbiera się, lecz przypomina mu się poprzednio złożoną przysięgę, — lecz i w takim wypadku sąd może postanowić ponowne zaprzysiężenie świadka, jeżeli uzna to za konieczne.

Art. 285.

§ 1. Wolno odczytywać na rozprawie [1]) protokoły sądowego przesłuchania świadków, sporządzone w dochodzeniu (art. 27, 207 do 210), w śledztwie lub na rozprawie, jeżeli świadkowi nie można było doręczyć wezwania, albo jeżeli świadek nie stawił się na rozprawę z powodu przeszkód nie dających się usunąć lub zbyt trudnych do usunięcia, albo z powodu znacznej odległości miejsca pobytu, bądź też stawiwszy się zeznał inaczej niż w postępowaniu poprzednim, albo odmówił zeznań, albo oświadczył, że pewnych szczegółów nie pamięta [2]).

§ 2. Pod warunkami wskazanymi w § 1 wolno odczytywać na rozprawie również protokoły sądowego przesłuchania świadków, sporządzone w innej sprawie w toku dochodzenia (art. 27, 207 do 210), śledztwa lub na rozprawie [3]).

§ 3. Wolno odczytywać na rozprawie protokoły sądowego przesłuchania oskarżonego, sporządzone w śledztwie lub na rozprawie, jeśli oskarżony bądź zeznał inaczej niż w postępowaniu poprzednim, bądź odmówił zeznań, bądź oświadczył, że pewnych szczegółów nie pamięta, bądź też jeżeli oskarżony, którego stawiennictwo nie jest obowiązkowe, nie stawił się osobiście na rozprawę [4]).

§ 4. Poza tym wolno odczytywać za zgodą stron wszelkie protokoły sądowego przesłuchania świadków, biegłych i oskarżonych [5]).

§ 5. Sąd może za zgodą stron zaniechać odczytywania protokołów i zaliczyć je w poczet dowodów ujawnionych na rozprawie [6]).

[1]) Zasadniczo w myśl przyjętej w art. 266 § 1 zasady ustności i bezpośredniości postępowania przeprowadzenie przesłuchania świadków następuje bezpośrednio na rozprawie głównej. Art. 285 — 287 przewidują wyjątki od powyższej zasady. Przepisy tych artykułów, jako przepisy szczególne, nie mogą być interpretowane rozszerzająco.

[2]) Przepis § 1 art. 285 wprowadza dopuszczalność odczytania na rozprawie głównej protokółów zeznań świadków, już poprzednio w tej samej sprawie sądownie lub „w zastępstwie sędziego" przesłuchanych w wypadkach w przepisie tym taksatywnie wyliczonych.

Odczytanie powyższych protokołów zarządzić może przewodniczący z urzędu — zgoda stron nie jest do odczytania tych protokołów potrzebna, co wynika zarówno z wyrazów „wolno odczytywać", jak i z zestawienia przepisu § 1 z przepisami § 4, 5, które w określonych nimi wypadkach wymagają zgody stron.

W szczególności przepis § 1 pozwala na odczytywanie w następujących wypadkach protokołów świadków już poprzednio w tej samej sprawie sądownie lub „w zastępstwie sędziego" (art. 208 — 210) przesłuchanych:

a) jeżeli świadek nie stawił się do rozprawy, ponieważ nie można mu było doręczyć wezwania — chodzi tu zatem o świadka, do którego wezwanie do rozprawy wysłano, jednakowoż doręczenie wezwania nie mogło nastąpić (np. z powodu wyjazdu świadka, braku obecnego adresu i t.p.);

b) jeżeli świadkowi doręczono wprawdzie wezwanie do rozprawy, jednak świadek nie stawił się na rozprawę z powodu przeszkód, nie dających się usunąć, lub zbyt trudnych do usunięcia, albo z powodu znacznej odległości miejsca swego pobytu. Co może być uznane za tego rodzaju przeszkodę, — jest kwestią wymagającą oceny sądu w każdym konkretnym przypadku;

c) jeżeli świadek stawił się wprawdzie do rozprawy i złożył zeznania — jednakowoż zeznał odmiennie, niż w postępowaniu poprzednim w tej sprawie, a więc w dochodzeniu, śledztwie lub na poprzedniej rozprawie. Stwierdzenie, czy taka różnica w zeznaniach zachodzi, jest rzeczą przewodniczącego. W wypadkach tych nie należy jednak ograniczać się do samego tylko odczytania zeznań poprzednich i ustalenia faktu sprzeczności — lecz należy dążyć, by w miarę możności sprzeczność została przez świadka wyjaśniona. Zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów (art. 11) sąd po odczytaniu zeznań poprzednich będzie miał prawo przyjąć za prawdziwe jedne lub drugie, — albo też wogóle odnośne zeznania uznać za nie zasługujące na wiarę;

d) jeżeli świadek stawił się wprawdzie na rozprawę, lecz złożenia zeznań odmówił. Oczywista chodzi tu o odmowę nieuprawnioną — o ileby bowiem odmówił zeznań świadek, który wedle art. 78 ma prawo odmówić zeznań, jakkolwiek poprzednio (w dochodzeniu, śledztwie lub na poprzedniej rozprawie) zeznania złożył, — to w myśl art. 79 poprzednie zeznanie takiego świadka nie mogłoby być odczytane;

e) jeżeli świadek stawił się na rozprawę i nawet złożył zeznania, lecz oświadczył, że pewnych szczegółów nie pamięta.

[3]) Przepis § 2 wprowadza dopuszczalność odczytania protokołów zeznań świadków już poprzednio w innej sprawie karnej sądownie lub „w zastępstwie sędziego" przesłuchanych, o ile co do tych świadków w danej sprawie karnej zachodzi jeden z warunków, wymienionych wyżej w uw. 2) a) — e).

[4]) Przepis § 3 wprowadza dopuszczalność odczytania na rozprawie głównej protokołu wyłącznie sądowego przesłuchania oskarżonego, spisanego w śledztwie lub na poprzedniej rozprawie (tylko w tej samej sprawie) jeżeli oskarżony:

a) na obecnej rozprawie zeznał inaczej, niż w śledztwie lub na poprzedniej rozprawie, albo jeżeli

b) odmówił wogóle zeznań, lub oświadczył, że pewnych szczegółów nie pamięta, alboteż jeżeli

c) nie stawił się na rozprawie, na której stawiennictwo jego nie jest obowiązkowe tj. w wypadkach wymienionych w art. 249 § 2.

[5]) Za zgodą stron (tj. oskarżyciela publicznego, obecnego na rozprawie oskarżyciela prywatnego i oskarżonego) wolno odczytywać na rozprawie wogóle wszelkie protokoły sądowego (wzgl. zrównanego z sądowym — art. 207 — 210) przesłuchania:

a) świadków — nawet gdy nie zachodzą warunki, wymienione w § 1, 2,

b) oskarżonych — nawet gdy nie zachodzą warunki, wymienione w § 3,

c) biegłych,

złożone w danej, lub innej sprawie karnej.

[6]) Przepis § 5 ma na celu odciążenie postępowania dowodowego przez zaniechanie odczytywania na rozprawie protokołów wymienionych w § 1 — 4, — z których treścią sąd może zapoznać się podczas narady nad wyrokiem. Zaliczenie tych protokołów w poczet dowodów, ujawnionych na rozprawie, tj. traktowanie ich na równi z protokołami odczytanymi, — może nastąpić tylko za zgodą stron. Będzie ono miało ten skutek, że sąd będzie mógł ustalenie wyroku oprzeć również na treści powyższych protokołów.

Art. 286.

§ 1. Wolno odczytywać na rozprawie protokoły przesłuchania świadków, sporządzone przez prokuratora wojskowego w toku dochodzenia (art. 200 § 1), jeżeli świadek na rozprawie zeznał inaczej niż w dochodzeniu, albo odmówił zeznań, albo też oświadczył, że pewnych szczegółów nie pamięta, albo też jeżeli zbadanie świadka w danej sprawie na rozprawie jest niemożliwe z powodu jego śmierci lub choroby umysłowej, lub szczególnie utrudnione z powodu niewyśledzenia jego miejsca pobytu albo przebywania poza granicami Państwa.

§ 2. Wolno odczytywać na rozprawie protokoły przesłuchania podejrzanego, sporządzone przez prokuratora wojskowego w toku dochodzenia (art. 200 § 1), jeżeli oskarżony na rozprawie zeznał inaczej niż w dochodzeniu, bądź też odmówił zeznań, lub oświadczył, że pewnych szczegółów nie pamięta, albo też jeżeli oskarżony, którego stawiennictwo nie jest obowiązkowe, nie stawił się osobiście na rozprawę.

§ 3. Przepis art. 285 § 5 stosuje się odpowiednio.

Przepis art. 286 pozwala na odczytanie na rozprawie głównej protokołów spisanych w toku dochodzenia przez prokuratora wojskowego po myśli art. 200 § 1, a w szczególności:

a) protokołów przesłuchania świadków, w wypadkach wyliczonych w § 1 art. 286.

Z porównania przepisu § 1 art. 286 z przepisem § 1 art. 285 wynika, że przepisy te nie pokrywają się co do wypadków, w których mogą być odczytywane na rozprawie protokoły przesłuchania świadków poprzednio przesłuchanych.

W szczególności art. 286 § 1 (odmiennie jak art. 285 § 1) nie przewiduje odczytania protokołów w wypadkach, gdy świadkowi nie można było doręczyć wezwania lub gdy nie stawił się on na rozprawę z powodu przeszkód nie dających się usunąć, lub zbyt trudnych do usunięcia, albo z powodu znacznej odległości miejsca pobytu. Wynika stąd, że w tych wypadkach, prokurator, przewidując taką ewentualność, powinien zabezpieczyć odnośny dowód w trybie art. 207 § 1 lit. c) przez przesłuchanie sądowe (lub „w zastępstwie sędziego") — wtedy bowiem odnośny protokół będzie mógł być odczytany w myśl art. 285 § 1.

Poza tym art. 286 § 1 modyfikując warunki, w których wedle art. 285 § 1 nastąpić może odczytanie zeznań świadka niestawiającego się z powodu przeszkód nie dających się usunąć — przewiduje możność odczytania protokołów prokuratorskich tylko wtedy, gdy świadek zmarł lub jest chory umysłowo. Ponadto w wypadkach istnienia „przeszkód trudnych do usunięcia" — przewiduje możność odczytania protokołów prokuratorskich tylko wtedy, gdy miejsce pobytu świadka nie da się wyśledzić, lub gdy świadek przebywa poza granicami Państwa.

b) protokołów przesłuchania oskarżonego, w wypadkach wyliczonych w § 2 art. 286 (wypadki te pokrywają się z wypadkami przewidzianymi w art. 285 § 3).

Podobnie, jak w wypadkach przewidzianych w art. 285 § 5 protokoły powyższe tj. taksatywnie wyliczone w § 1, 2 art. 286, — mogą być w myśl § 3 art. 286 bez formalnego odczytywania zaliczone w poczet dowodów ujawnionych na rozprawie, — jednak tylko za zgodą stron. Zob. w tej kwestii uw. 6) do art. 285.

Art. 287.

§ 1. W warunkach przepisanych w art. 286 § 1, 2 wolno odczytywać na rozprawie zapiski z przesłuchania podejrzanego lub świadka, sporządzone przez żandarmerię w sposób określony w art. 200 § 2.

§ 2. Przepis art. 285 § 5 stosuje się odpowiednio.

§ 3. Poza przypadkami przewidzianymi w § 1, zapisków dochodzenia odczytywać nie wolno, jeżeli szczególny przepis nie stanowi inaczej.

Przepis art. 287 pozwala na odczytanie na rozprawie głównej zapisków, nie wszystkich jednak, lecz wyłącznie zapisków sporządzonych przez żandarmerię w sposób określony w art. 200 § 2 tj.:

a) z przesłuchania podejrzanego — w tych wypadkach, taksatywnie wyliczonych w art. 286 § 2, w których wolno na rozprawie odczytać protokoły przesłuchania podejrzanego, sporządzone przez prokuratora wojskowego, oraz

b) z przesłuchania świadków — w tych wypadkach, wyliczonych taksatywnie w art. 286 § 1, w których wolno na rozprawie odczytywać protokoły przesłuchania świadków, sporządzone przez prokuratora wojskowego.

Podobnie, jak w wypadkach przewidzianych w art. 285 § 5 zapiski powyższe tj. zapiski wymienione wyżej pod lit. a) b), — mogą być w myśl § 2 art. 287 bez formalnego odczytywania zaliczone w poczet dowodów, ujawnionych na rozprawie, — jednak tylko za zgodą stron. Zob. w tej kwestii uw. 6) do art. 285.

Wedle § 3 art. 287, poza przypadkami wyżej wymienionymi, zapisków dochodzenia — nawet za zgodą stron nie wolno na rozprawie odczytywać „o ile szczególny przepis nie stanowi inaczej". To ostatnie określenie odnosi się do: postępowania wojennego — w którym wedle art. 422 § 3 wolno odczytywać na rozprawie zapiski dochodzenia, oraz zapiski z przesłuchania świadków, sporządzone w śledztwie bez ograniczeń, zawartych w art. 287 — oraz do postępowania karno-administracyjnego, w którym wedle art. 452 wolno na rozprawie odczytywać zapiski dochodzenia.

Art. 288.

§ 1. Wolno odczytywać na rozprawie protokoły oględzin sądowych i rewizyj tudzież złożone wobec sądu opinie biegłych [1]).

§ 2. Wolno odczytywać na rozprawie orzeczenia poprzednio przeciw oskarżonemu zapadłe, zaświadczenia lekarskie, których autentyczności i treści żadna ze stron nie kwestionuje, zawiadomienia o przestępstwie, oraz inne złożone do akt dokumenty urzędowe lub prywatne [2]).

§ 3. Przepis art. 285 § 5 stosuje się odpowiednio [3]).

[1]) Przepis § 1 art. 288 przewiduje możność odczytywania na rozprawie:

a) protokołów oględzin i rewizyj, przeprowadzonych sądownie, oraz

b) opinii biegłych złożonych wobec sądu (ustnie do protokołu lub pisemnie — art. 102).

Na równi z nimi traktować należy protokoły oględzin i rewizji oraz przesłuchania biegłych, sporządzone przez prokuratora wojskowego lub powszechnego, żandarmerię lub policję „w zastępstwie sędziego", tj. w warunkach i w sposób określony w art. 208 i 209, — mają one bowiem w myśl art. 210 moc protokołów sądowych.

[2]) Pod pojęcie „orzeczeń" podpadają wszelkie orzeczenia w rozumieniu art. 24 § 1, bez względu na ich treść, a więc zarówno zasądzające, uniewinniające, umarzające postępowanie i t. p. Dokumenty urzędowe lub prywatne, o których mowa w § 2 art. 288, nie obejmują „zapisków" spisanych w toku dochodzenia. Zapiski z przesłuchania oskarżonego lub świadka, sporządzone przez żandarmerię w sposób określony w art. 200 § 2, mogą być bowiem odczytane na rozprawie na pod-

stawie art. 287 § 1 w wypadkach wymienionych w tym przepisie, — a natomiast wedle § 3 art. 287 innych „zapisków" dochodzenia nie wolno na rozprawie odczytywać.

[3]) W myśl § 3 art. 288 protokoły i opinie, wymienione w § 1, oraz dokumenty wymienione w § 2 mogą być zatem bez formalnego odczytywania zaliczone w poczet dowodów, ujawnionych na rozprawie, — jednak tylko za zgodą stron. Zob. w tej kwestii uw. 6) do art. 285.

Co do odczytywania na rozprawie głównej dokumentów, składanych sądowi przez strony dopiero w toku rozprawy, zob. art. 289.

Art. 289.

Złożone w toku rozprawy dokumenty, jeżeli mają znaczenie dla sprawy, sąd okazuje stronom, dołącza do akt i odczytuje w całości lub częściowo.

Przepis art. 289 stanowi uzupełnienie przepisu art. 288 § 1, 2. Podczas gdy art. 288 § 1, 2 przewidywał możność odczytywania na rozprawie dokumentów już złożonych przed rozprawą do akt, — to art. 289 mówi o dokumentach, które zostały dopiero na rozprawie głównej złożone sądowi. Co do tych ostatnich dokumentów — to sąd tylko wtedy przyjmie te dokumenty od składającej je strony, o ile na podstawie przejrzenia ich i oświadczeń strony, która je składa, dojdzie do przekonania, że dokumenty te mają znaczenie dla danej sprawy karnej tj. jeżeli mogą one mieć pewien wpływ na sposób załatwienia danej sprawy karnej wzgl. na jej dalszy tok (a więc np. dokumenty mogące mieć wpływ na orzeczenie co do winy lub co do kary, albo uzasadniające potrzebę odroczenia rozprawy — np. świadectwo lekarskie, stwierdzające chorobę świadka itp.).

Jeżeli sąd uzna, że wspomniane dokumenty mają znaczenie dla sprawy — wówczas

a) okazuje je stronom, które w związku z tym mogą składać swoje oświadczenia, odnoszące się do danego dokumentu (np. zakwestionować autentyczność dokumentu), po czym

b) dołącza do akt i odczytuje w całości lub częściowo.

W przeciwieństwie do art. 288 odczytanie nie musi nastąpić w całości. Brak również przepisu o możności zaliczenia tych dokumentów w poczet dowodów, ujawnionych na rozprawie, bez odczytania, jak w art. 288 § 2.

Art. 290.

Dowody rzeczowe, jeżeli temu nie stają na przeszkodzie rozmiary lub właściwości przedmiotu, wnosi się na salę i okazuje sądowi i stronom.

Co do pojęcia dowodu rzeczowego zob. art. 112 § 1 i art. 120 oraz uwagi do tychże artykułów.

Art. 291.

Po przeprowadzeniu każdego dowodu strony mają prawo zabierać głos w celu złożenia wyjaśnień.

Prawo zabierania głosu i składania wyjaśnień po przeprowadzeniu każdego dowodu służy wszystkim stronom, a więc prócz oskarżyciela publicznego i oskarżonego — również oskarżycielowi prywatnemu.

Przewodniczący nie ma obowiązku przypominania stronom o ich uprawnieniu do zabierania głosu w celu składania wyjaśnień po przeprowadzeniu każdego dowodu, — kodeks przewiduje jedynie w art. 279 jednorazowe pouczenie oskarżonego przy zarządzeniu postępowania dowodowego, że wolno mu czynić uwagi i składać wyjaśnienia co do każdego przeprowadzonego dowodu.

Art. 292.

§ 1. Jeżeli zachodzi potrzeba dokonania oględzin na miejscu, sąd dokonywa ich w całym składzie lub też przerywa rozprawę i poleca dokonanie oględzin wyznaczonemu w tym celu sędziemu wojskowemu.

§ 2. Przepis art. 232 § 1, 2, 3, należy tu stosować.

Przepis art. 292 § 1 ma na celu umożliwienie sądowi oględzin „na miejscu", a zatem na tym miejscu, na którym czyn został popełniony, — jeżeli np. dane, zawarte w złożonym do akt protokole oględzin, uzna za niewystarczające dla zorientowania się co do warunków, w jakich czyn został popełniony, lub co do sposobu popełnienia go.

Art. 293.

§ 1. Jeżeli zachodzi potrzeba:

a) przesłuchania świadka na okoliczności, których stwierdzenie sąd uznaje za niezbędne i który nie może się stawić na rozprawę lub też którego stawiennictwo jest utrudnione z powodów, wymienionych w art. 285 § 1;

b) dostarczenia innego środka dowodowego na okoliczności, których stwierdzenie posiada istotne znaczenie dla sprawy, a przeprowadzenie tego dowodu na rozprawie jest niemożliwe lub połączone ze szczególnymi trudnościami; —

sąd przerywa lub odracza rozprawę.

§ 2. Przeprowadzenie dowodu następuje poza rozprawą przez sędziego wojskowego, należącego do składu sądu, lub w drodze pomocy sądowej.

§ 3. Przepis art. 232, § 1, 2, 3, należy tu stosować.

Przepis art. 293 wprowadza dalsze odchylenie od obowiązującej w procesie karnym zasady bezpośredniego przeprowadzenia dowodów przed sądem wyrokującym — obok odchyleń przewidzianych w art. 285 — 288 § 1 i art. 292.

Do przeprowadzenia dowodów wymienionych w § 1 art. 293 bądź deleguje sąd sędziego wojskowego, należącego do składu danego kompletu sądzącego, bądź też zwraca się o to do wojskowego sądu rejonowego, na którego obszarze działania przeprowadzenie dowodu w drodze pomocy sądowej ma nastąpić (art. 16 u. s. w.).

Po przeprowadzeniu wspomnianych wyżej dowodów, nastąpi odczytanie dotyczących protokołów na dalszej rozprawie.

Co do różnicy między przerwą a odroczeniem rozprawy zob. uw. do art. 297.

Art. 294.

§ 1. Jeżeli zachodzi potrzeba zebrania materiału dowodowego ze względu na nowy czyn zarzucony na rozprawie oskarżonemu, lub uzupełnienia materiału dowodowego ze względu na nowe okoliczności wyszłe na jaw w toku rozprawy, albo też potrzeba dokładniejszego przygotowania rozprawy, a zebranie lub uzupełnienie materiału dowodowego w toku rozprawy byłoby połączone ze szczególnymi trudnościami — sąd odracza rozprawę celem przeprowadzenia lub uzupełnienia śledztwa.

§ 2. Po zamknięciu śledztwa prokurator wojskowy wnosi nowy akt oskarżenia, jeżeli śledztwa nie umorzono.

Art. 294 § 1 przewiduje tzw. skierowanie sprawy do śledztwa. Może ono nastąpić tylko w następujących wypadkach:

a) gdy na rozprawie głównej został oskarżonemu zarzucony nowy czyn, nie objęty aktem oskarżenia, — a zebrany na rozprawie materiał dowodowy nie jest wystarczający do rozpoznania go i objęcia wyrokiem. Gdyby materiał dowodowy był wystarczający do rozpoznania tego czynu, — to mogłoby ono nastąpić natychmiast w myśl art. 299 § 1 tylko za zgodą prokuratora wojskowego i oskarżonego — w braku takiej zgody zaś musiałoby nastąpić odroczenie rozprawy i wniesienie nowego aktu oskarżenia (art. 299 § 2);

b) gdy na rozprawie wyszły na jaw nowe okoliczności, które wymagają uzupełnienia materiału dowodowego, albo gdy okazała się potrzeba dokładniejszego przygotowania rozprawy (np. przesłuchania świadków, biegłych) — jeżeli zebranie lub uzupełnienie już zebranego materiału dowodowego w toku rozprawy nasuwałoby szczególne trudności.

W wypadkach wymienionych w § 1 art. 294 — tj. w razie skierowania sprawy do śledztwa, następuje zawsze odroczenie rozprawy (art. 297) nie zaś przerwa, — po czym, jeżeli śledztwo nie zostanie umorzone, musi być wniesiony nowy akt oskarżenia.

Art. 295.

§ 1. Przewodniczący może przerwać rozprawę główną dla wypoczynku, bezzwłocznego sprowadzenia dowodów lub z innych ważnych przyczyn.

§ 2. Przerwa rozprawy może trwać najwyżej trzydzieści dni.

§ 3. Jeżeli przewodniczący, zarządzając przerwę, oznaczy jednocześnie czas i miejsce, w których odbędzie się dalszy ciąg rozprawy, wówczas osoby obecne na przerwanej rozprawie obowiązane są stawić się w nowym terminie bez osobnego wezwania. Przepis art. 89 i 91 stosuje się tu odpowiednio.

Przerwa rozprawy nastąpić może tylko na okres krótki, a w żadnym razie nie przekraczający 30 dni, — tak by wrażenia sądu z przebiegu rozprawy przed przerwą nie zatarły się i by rozprawa po przerwie mogła być w dalszym ciągu prowadzona, bez prowadzenia jej na nowo od początku.

Co do dalszego prowadzenia rozprawy po przerwie zob. art. 296, zaś co do różnicy między „przerwą“ rozprawy a jej „odroczeniem“ zob. art. 297 i uw. do tegoż artykułu.

Art. 296.

§ 1. Rozprawę przerwaną prowadzi się po przerwie w dalszym ciągu.

§ 2. Jednakże należy ją przeprowadzić od początku:

a) jeżeli sąd z własnej inicjatywy lub na wniosek stron uzna to za potrzebne;

b) jeżeli zmienił się skład sądu.

Zasadniczo po przerwie prowadzi się rozprawę w dalszym ciągu, a zatem bez ponownego przeprowadzania jej od początku. Jednakowoż mimo, że przerwa nie może trwać dłużej, niż 30 dni (art. 295 § 2), to jednak nawet przerwa nie tak długo trwająca, mogła zatrzeć choćby częściowo wrażenia sądu odniesione z jej wyników, a szczegóły rozprawy mogły wskutek przerwy wyjść z pamięci sędziów wzgl. asesorów.

W takich wypadkach (§ 2 lit. a) powinien sąd z własnej inicjatywy lub na wniosek stron, zarządzić przeprowadzenie rozprawy od początku.

Przeprowadzenie rozprawy od początku musi też nastąpić wtedy, jeżeli zmienił się skład sądu (§ 2 lit. b). Niezachowanie tego przepisu pociągnęłoby za sobą uchylenie wyroku w postępowaniu rewizyjnym, w razie podniesienia odnośnego zarzutu w rewizji (art. 370 lit. b).

Jeżeli jednak w składzie sądowym znajdował się zastępca sędziego wzgl. asesora (art. 28 u. s. w.), który po ustąpieniu sędziego wzgl. asesora wszedł w jego miejsce — wówczas nie zachodzi zmiana składu sądu w rozumieniu art. 296 § 2 lit. b) — to też z powodu takiej tylko zmiany nie jest konieczne przeprowadzenie rozprawy od początku.

Art. 296 § 2 lit. b) wymienia tylko zmianę składu sądu, jako powód uzasadniający konieczność przeprowadzenia rozprawy od początku, — gdy zatem zmienił się prokurator, protokolant lub obrońca — to taka zmiana nie stanowi przeszkody w prowadzeniu rozprawy w dalszym ciągu.

W razie prowadzenia rozprawy od początku, wszystkie czynności w toku rozprawy muszą być powtórzone. Części protokołu rozprawy przerwanej, dotyczące przesłuchania oskarżonego i świadków przed przerwą, mogłyby być w czasie dalszej rozprawy tj. po przerwie, odczytane tylko w razie istnienia warunków, określonych w art. 285 § 1, 3, — a jedynie za zgodą stron również mimo niezachodzenia tych warunków (art. 285 § 4).

Art. 297.

§ 1. Odroczenie rozpoczętej rozprawy może nastąpić tylko na mocy postanowienia sądu.

§ 2. W razie odroczenia rozprawy prowadzi się ją w nowym terminie od początku.

Podczas gdy przerwa rozprawy następuje w razie istnienia krótkotrwałych przeszkód, które nie pozwalają na prowadzenie rozprawy bez przerwy — i uzasadniają odroczenie jej na okres krótki (najwyżej 30-dniowy) — to odroczenie rozprawy następuje wówczas, gdy zachodzą przyczyny, wymagające odbycia nowej rozprawy dopiero po upływie dłuższego czasu (np. w wypadku z art. 294 § 1).

Odroczenie rozpoczętej rozprawy — w przeciwieństwie do przerwy — wymaga zawsze przeprowadzenia jej w nowym terminie od początku, bez względu na długość okresu między dniem rozprawy odroczonej, a dniem nowej rozprawy.

W razie odroczenia rozprawy, wszystkie czynności, dokonane na rozprawie odroczonej muszą być powtórzone od początku. Części protokołu rozprawy odroczonej, dotyczące przesłuchania świadków i oskarżonego spisane na rozprawie poprzedniej (tj. odroczonej), mogą być na nowej rozprawie odczytane tylko w razie istnienia warunków, określonych w art. 285 § 1, 3, — a jedynie za zgodą stron również mimo niezachodzenia tych warunków (art. 285 § 4).

Podczas gdy przerwę rozprawy zarządza przewodniczący (art. 295 § 1), — to odroczenie rozprawy wymaga postanowienia sądu.

Art. 298.

§ 1. Po zakończeniu postępowania dowodowego przewodniczący zapytuje strony, czy nie życzą sobie uzupełnienia przewodu sądowego, a w razie odpowiedzi odmownej ogłasza, że przewód sądowy jest zamknięty [1]).

§ 2. Przewód sądowy można wznowić tylko na mocy postanowienia sądu [2]).

[1]) Uzupełnienie przewodu sądowego mogłoby nastąpić, gdyby strony zgłosiły nowe wnioski dowodowe (art. 276), o ile wnioski te zostałyby przez sąd uwzględnione.

[2]) „Wznowienie przewodu sądowego" (art. 298 § 2) nie pokrywa się z pojęciem „uzupełnienia przewodu sądowego" (art. 298 § 1), — może ono nastąpić bowiem dopiero po zamknięciu przewodu sądowego — w tych wypadkach, gdy sąd uzna je za potrzebne i w formie postanowienia je zarządzi. Kodeks nie określa, kiedy ono następuje — sąd może je zatem postanowić np. po „głosach stron" (art. 301 — 303), albo po przystąpieniu do narady nad wyrokiem (art. 304), — jeżeli dojdzie do przekonania, że wznowienie przewodu sądowego jest niezbędne np. w celu przeprowadzenia pewnego dowodu, uzupełnienia dowodu już przeprowadzonego, uzyskania dodatkowych wyjaśnień od oskarżonego, albo też gdy stwierdzi możliwość zakwalifikowania czynu zarzucanego oskarżonemu pod surowszy przepis karny (art. 309).

Art. 299.

§ 1. Jeżeli na podstawie okoliczności, które wyszły na jaw w toku rozprawy, oskarżyciel zarzucił oskarżonemu inny czyn prócz tego, który akt oskarżenia wskazuje, sąd może przystąpić do natychmiastowego rozpoznania nowego oskarżenia tylko za zgodą prokuratora wojskowego i oskarżonego [1]).

§ 2. W razie odroczenia rozprawy z powodów, podanych w § 1, prokurator wojskowy wnosi nowy akt oskarżenia [2]).

[1]) Przepis art. 299 § 1 odnosi się do wypadku, gdy oskarżyciel na podstawie okoliczności, które wyszły na jaw w toku rozprawy zarzucił oskarżonemu, prócz czynu objętego aktem oskarżenia inny czyn przestępny, — a zatem, że np. prócz dezercji, dopuścił się też przywłaszczenia ekwipunku wojskowego, że prócz kradzieży dopuścił się stawiania oporu władzy itp. Taki nowy zarzut, podniesiony przez oskarżyciela, może być przez sąd na tej samej rozprawie rozpoznany tylko za zgodą prokuratora wojskowego i oskarżonego. W razie braku tej zgody musiałaby rozprawa być odroczona.

Wypadek, określony w § 1 art. 299 nie zachodzi jednak wówczas:

a) gdy zostały ujawnione tylko nowe okoliczności, choćby pozwalały one na zastosowanie do czynu, objętego aktem oskarżenia, surowszego przepisu karnego (np. stwierdzenie uprzedniej karalności, recydywy), — nie stanowiące jednak nowego, odrębnego czynu przestępnego. Mimo ujawnienia się takich okoliczności istnieje wciąż „tożsamość czynu", zarzucanego w akcie oskarżenia;

b) gdy sąd dochodzi do przekonania, że czyn, objęty aktem oskarżenia podpada pod inny przepis prawa materialnego, niż wymieniony w akcie oskarżenia, tzn. gdyby przyjął inną kwalifikację prawną czynu — bez względu na to, czy dany przepis prawa materialnego grozi karą surowszą, czy łagodniejszą, niż przepis wymieniony w akcie oskarżenia.

W tych wypadkach nie ma zastosowania przepis art. 299 § 1, lecz sąd prowadzi nadal sprawę. Gdyby natomiast sąd sam w toku narady na podstawie okoliczności, które wyszły na jaw w czasie rozprawy, stwierdził możliwość zakwalifikowania czynu zarzucanego oskarżonemu w akcie oskarżenia, pod surowszy przepis karny — to wedle art. 309 § 2 musiałby wznowić przewód sądowy i uprzedzić o tym strony. Zob. w tej kwestii uw. 2) do art. 309.

[2]) W razie braku zgody prokuratora wojskowego i oskarżonego na natychmiastowe rozpoznanie oskarżenia o nowy czyn na danej rozprawie głównej — sąd musiałby rozprawę odroczyć — a zatem nie mógłby ograniczyć się tylko do rozpoznania czynu, objętego aktem oskarżenia. Po odroczeniu rozprawy prokurator wojskowy wniesie nowy akt oskarżenia, obejmujący również i czyn, który wyszedł na jaw na rozprawie.

Przepis art. 299 nie ma zastosowania w wojskowym sądzie rejonowym. W przypadku bowiem wymienionym w art. 299 wojskowy sąd rejonowy może zawsze przystąpić do natychmiastowego rozpoznania nowego oskarżenia na wniosek oficera sądowego — jeżeli tylko należy ono do właściwości tego sądu i jeżeli nie zachodzi potrzeba staranniejszego przygotowania obrony. Gdyby jednak czyn, który wyszedł na jaw w toku rozprawy należał do właściwości wojskowego sądu okręgowego, wówczas wojskowy sąd rejonowy ma się wstrzymać także od rozpoznania czynu, należącego do jego właściwości i orzec wyrokiem swoją niewłaściwość (art. 335).

Art. 300.

§ 1. Jeżeli prokurator w toku rozprawy dojdzie do przekonania, że sprawa nie należy do właściwości sądów wojskowych, stawia wniosek o odstąpienie sprawy władzy właściwej.

§ 2. Przed załatwieniem wniosku należy zażądać oświadczenia się oskarżonego.

Co do właściwości sądów wojskowych zob. art. 2 — 5 u. s. w.

Wedle art. 310 § 3 — jeżeli sąd przychyla się do wniosku prokuratora wojskowego — orzeka wyrokiem swoją niewłaściwość.

ROZDZIAŁ V.

GŁOSY STRON.

Art. 301.

Po zamknięciu przewodu sądowego przewodniczący udziela głosu stronom, które przemawiają w następującym porządku: prokurator wojskowy, obrońca i oskarżony.

Udzielenie ostatniego głosu oskarżonemu po obrońcy ma na celu umożliwienie ewentualnego uzupełnienia głosu obrony, jeżeli oskarżony uważa, że obrońca okoliczność jakąś pominął.

Co do treści przemówień — to wynika ona z roli stron, przy czym podkreślić należy, że wedle art. 101 u. s. w. prokuratorzy wojskowi mają w czynnościach swoich z równą dla wszystkich bezstronnością dążyć do wyjaśnienia wszystkich okoliczności, służących do wyśledzenia prawdy — wobec czego prokurator wojskowy, zabierając głos po zamknięciu przewodu sądowego, powinien w przemówieniu swoim uwzględnić również i okoliczności, przemawiające na obronę oskarżonego, — a to zwłaszcza w tych wypadkach, gdy oskarżony występuje bez obrońcy wojskowego.

Art. 302.

Oskarżonemu, z którym sąd porozumiewał się przez tłumacza, należy przed udzieleniem głosu przetłumaczyć z głosów stron przynajmniej ostateczne wnioski prokuratora wojskowego i obrońcy.

Art. 303.

Jeżeli prokurator wojskowy ponownie zabiera głos, należy w kolejności przemówień udzielić obrońcy i oskarżonemu głosu ostatniego.

ROZDZIAŁ VI.

WYROKOWANIE.

Art. 304.

§ 1. Po wysłuchaniu głosów stron sąd przystępuje niezwłocznie do narady nad wyrokiem.

§ 2. Narada sądu jest tajna. Prócz osób należących do składu sądzącego może być przy niej obecny tylko protokolant.

Art. 305.

Podstawę orzeczenia stanowi całokształt okoliczności ujawnionych w toku przewodu sądowego.

Wedle art. 305 sąd przy wyrokowaniu opierać się ma na całokształcie okoliczności, ujawnionych w toku przewodu sądowego, z czego wynika, że nie może się on opierać na okolicznościach innych, na rozprawie nie ujawnionych, wyjąwszy okoliczności notorycznie znane.

Do okoliczności ujawnionych w toku przewodu sądowego zaliczyć należy złożone przed sądem, lub odczytane na rozprawie wyjaśnienia oskarżonego, zeznania świadków, opinie biegłych, odczytane na rozprawie protokoły oględzin, rewizyj, zapiski żandarmerii z przesłuchania oskarżonego lub świadka (sporządzone w sposób określony w art. 200 § 1), oraz inne dokumenty, — o ile odczytanie ich na rozprawie nastąpiło zgodnie z przepisami art. 285, 286, 287 § 1, art. 288, 289 i 293. Do ujawnionych na rozprawie zaliczyć też należy protokoły i inne dokumenty, na rozprawie wprawdzie nie odczytane, jednakowoż „zaliczone w poczet dowodów ujawnionych na rozprawie" w myśl art. 285 § 5, art. 286 § 3, art. 287 § 2 i art. 288 § 3.

„Całokształt" powyższych ujawnionych okoliczności ma sąd wziąć za podstawę swego orzeczenia, powinien więc rozważyć te wszystkie okoliczności, które w swym logicznym połączeniu dają razem podstawę do urobienia przekonania sądu o winie lub niewinności oskarżonego oraz zastosować się mającej represji karnej.

Sąd nie może zatem pominąć rozważenia żadnej istotnej okoliczności, mogącej mieć wpływ na rozstrzygnięcie kwestii winy lub niewinności oskarżonego, na wymiar kary lub zastosowanie środków zabezpieczających.

W związku z tym zarówno oparcie wyroku na okolicznościach nieujawnionych na rozprawie, jak i pominięcie przy wyrokowaniu okoliczności istotnej, ujawnionej, stanowiłoby obrazę przepisu art. 305, a zatem mogłoby stanowić podstawę rewizji (art. 355 § 1 lit. a).

Rozważenie powyższych ujawnionych w toku przewodu sądowego okoliczności następuje w myśl art. 11 w drodze swobodnej oceny sądu i znajduje swój wyraz m. i. w ustaleniach faktycznych wyroku. Zob. w tej kwestii art. 316 § 1 lit. a).

Art. 306.

§ 1. Narada i głosowanie odbywają się z osobna co do winy, co do kary, środków wychowawczych i zabezpieczających oraz innych kwestii, wymagających rozstrzygnięcia przez sąd.

§ 2. Narada i głosowanie co do winy obejmuje również okoliczności, które według ustawy wyłączają, zmniejszają lub zwiększają przestępność czynu.

Ze względu na przepis art. 305 wymienione w § 2 art. 306 „okoliczności które według ustawy wyłączają, zmniejszają, lub zwiększają przestępność czynu“ o tyle tylko mogą być uwzględnione, o ile należą do okoliczności, ujawnionych w toku przewodu sądowego.

Okolicznością „wyłączającą przestępność czynu“ jest np. brak umyślnego działania przy zbrodni (art. 13 kk.), dopuszczenie się czynu pod wpływem przymusu fizycznego, któremu sprawca nie mógł się oprzeć (art. 19 kk.), błąd co do okoliczności należącej do istoty czynu (art. 20 § 1 kk.), działanie w obronie koniecznej (art. 21 § 1 kk.), dopuszczenie się czynu będącego wykonaniem rozkazu w sprawach służbowych (art. 9 § 1 kkw. — o ile nie zachodzi wypadek z § 2 art. 9 kkw.).

Okolicznościami, zmniejszającymi przestępność czynu są np. okoliczności, wskazujące, że zachodzi wypadek mniejszej wagi — że zatem, jakkolwiek czyn zawiera wszystkie znamiona stanu faktycznego danego przestępstwa tak jak czyn, który nie posiada cech wypadku mniejszej wagi, — to jednak dany przepis prawa materialnego przyjmuje ze względu na tę cechę zmniejszoną przestępność danego czynu (np. art. 263 § 2 kk., art. 264 § 2 kk., art. 37 § 2 kkw.).

Okoliczność zwiększająca przestępność czynu zachodzi np. jeżeli przestępstwo popełniono w takich warunkach, które uzasadniają zakwalifikowanie czynu pod surowszy przepis karny, niż ten pod który podpadałby czyn popełniony przy nieistnieniu tych warunków, — np. zbrodnie z art. 46 lub 47 kkw. — popełnione „w obliczu nieprzyjaciela“ (art. 48 kkw.), przestępstwa, przy których kkw. przewiduje wyższy wymiar kary w razie popełnienia ich „podczas wojny“ (np. z art. 67 kkw.) itp.

Art. 307.

Po omówieniu sprawy, przewodniczący zbiera głosy asesorów, począwszy od niższych stopniem względnie starszeństwem lub lokatą. Przewodniczący głosuje ostatni.

Kolejność oddawania głosów, wskazana w art. 307, ma na celu uniknięcie przy głosowaniu nawet mimowolnego wpływu wyższych stopniem (starszeństwem, lokatą) asesorów — na niższych stopniem, — który mógłby się odbić ujemnie na samodzielności ich zdania, jakiemu dają oni wyraz przy oddawaniu głosów.

W myśl art. 306 głosowanie odbywa się najpierw co do kwestii winy, następnie zaś kolejno co do innych kwestyj wymienionych w art. 306 § 1.

Art. 308.

§ 1. Orzeczenie zapada bezwzględną większością głosów.

§ 2. Jeżeli przy rozstrzyganiu innego pytania, prócz pytania co do winy, zdania tak się podzielą, że żadne z nich nie uzyska bezwzględnej większości, zdanie najmniej przychylne dla oskarżonego przyłącza się do zdania najbardziej doń zbliżonego.

§ 3. Sędzia lub asesor, który głosował za uniewinnieniem, może się wstrzymać od głosowania co do kary, ale wtedy głos jego przyłącza się do zdania najprzychylniejszego dla oskarżonego.

Jednomyślność przy głosowaniu co do winy jest wymagana tylko w postępowaniu doraźnym (art. 397 § 2), poza tym orzeczenie zarówno co do winy, jak i innych kwestyj objętych głosowaniem (art. 306 § 1) zapada większością głosów.

Art. 309.

§ 1. Jeżeli przy naradzie ujawni się potrzeba uzupełnienia materiału dowodowego, sąd może wznowić przewód sądowy, przerwać lub odroczyć rozprawę i zarządzić zebranie materiału dowodowego, choćby strony tego nie żądały [1]).

§ 2. Jeżeli na podstawie okoliczności, które wyszły na jaw w toku rozprawy, sąd stwierdził możliwość zakwalifikowania czynu, zarzucanego oskarżonemu, pod surowszy przepis karny, to wznawia przewód sądowy i uprzedza o tym strony [2]).

[1]) Potrzeba uzupełnienia materiału dowodowego zachodzi w tych wypadkach gdy sąd uważa, że wyniki przewodu sądowego są niewystarczające do rozstrzygnięcia kwestii wymagających rozstrzygnięcie przez sąd (art. 306).

Od rodzaju potrzebnych w danym wypadku uzupełnień zależy, czy w tym celu nastąpić ma wznowienie przewodu sądowego, tj. otwarcie na nowo zamkniętego już przewodu sądowego (art. 298) i prowadzenie rozprawy w dalszym ciągu, celem przeprowadzenia dowodów dodatkowych, (zob. uw. do art. 298), czy też powinna nastąpić przerwa, lub odroczenie rozprawy.

Co do przerwy i odroczenia rozprawy zob. art. 295 — 297.

W razie wznowienia przewodu sądowego, należy po przeprowadzeniu dodatkowych dowodów i ponownym zamknięciu przewodu sądowego (art. 298) ponownie udzielić głosu stronom (art. 301 — 303). Podobnie w razie zarządzenia przerwy, — o ile nie zachodzi wypadek z art. 296 § 2, wówczas bowiem tak jak i w razie odroczenia rozprawy (art. 297) — prowadzi się ją wogóle od początku.

[2]) Wznowienie przewodu sądowego w myśl § 2 art. 309 nastąpić ma tylko wtedy, gdy sąd z własnej inicjatywy uznaje potrzebę zastosowania surowszej kwalifikacji czynu, — i ma ono na celu uprzedzenie o tym stron, dla dania im możności, a zwłaszcza oskarżonemu i jego obrońcy, zabrania w tej kwestii głosu, wzgl. złożenia wyjaśnień. Gdyby natomiast jeszcze przed zamknięciem przewodu sądowego oskarżyciel zmienił na rozprawie kwalifikację czynu objętego aktem oskarżenia na surowszą, — to gdyby nawet sąd uznał na naradzie tę zmienioną kwalifikację za słuszną — nie byłoby potrzeby wznawiania przewodu sądowego, skoro oskarżony miał już możność przed zamknięciem przewodu sądowego (ewent. podczas „głosów stron") wypowiedzieć się co do zmiany kwalifikacji.

Zob. uw. do art. 257.

Art. 310.

§ 1. Jeżeli prokurator odstąpił od oskarżenia, zanim sąd przystąpił do narady nad wyrokiem, sąd wydaje wyrok umarzający postępowanie. W sprawach o przestępstwa pospolite odstąpienie prokuratora od oskarżenia nie wiąże sądu, jeżeli na odstąpienie to nie wyraził zgody pokrzywdzony, który jest w sprawie znany [1]).

§ 2. W przypadkach, w których wedle przepisów kodeksu karnego lub kodeksu karnego wojskowego, sąd może sprawcę od kary uwolnić, a postępowanie karne nie zostało umorzone, sąd wydaje wyrok umarzający postępowanie [2]).

§ 3. Jeżeli sąd wojskowy przychyla się do zapatrywania oskarżyciela, stawiającego wniosek wymieniony w art. 300, albo też sam dochodzi do przekonania, że sprawa nie należy do właściwości sądów wojskowych, wówczas orzeka wyrokiem swoją niewłaściwość [3]).

§ 4. Wojskowy sąd okręgowy nie może uznać się niewłaściwym z tego powodu, że sprawa należy do rzeczowej właściwości wojskowego sądu rejonowego [4]).

[1]) Postanowienie § 1 art. 310, że odstąpienie prokuratora wojskowego od oskarżenia na rozprawie głównej pociąga za sobą zasadniczo umorzenie postępowania jest wyrazem przyjętej przez kodeks zasady skargowości (art. 3).

Zasada ta nie znajduje na rozprawie głównej żadnego ograniczenia w sprawach:

a) o przestępstwa wojskowe (art. 1 k. k. w.) tj. czyny zabronione pod groźbą kary w części szczególnej kodeksu karnego wojskowego,

b) o przestępstwa pospolite, jeżeli w danej sprawie osoba pokrzywdzona nie jest znana.

W sprawach wymienionych pod a) b) odstąpienie prokuratora wojskowego na rozprawie głównej od oskarżenia wiąże sąd — tak że sąd musi wydać wyrok umarzający postępowanie.

Natomiast wedle zdania drugiego § 1 art. 310 zasada powyższa doznaje ograniczenia, jeżeli sprawa toczy się o przestępstwo pospolite, a osoba pokrzywdzonego tym przestępstwem (art. 42) jest wedle stanu akt znana. W tym wypadku bowiem odstąpienie prokuratora wojskowego na rozprawie głównej od oskarżenia nie wiąże sądu, jeżeli pokrzywdzony nie wyraził na to odstąpienie swej zgody. W tym zatem wypadku sąd wprawdzie może uwzględnić wniosek prokuratora o umorzenie sprawy i wydać wyrok umarzający postępowanie, — jeżeli jednak wniosku tego nie uważa za uzasadniony, nie jest nim związany, może zatem wydać wyrok inny, a więc np. skazujący oskarżonego.

Przepis § 1 art. 310 normuje skutki odstąpienia prokuratora wojskowego od oskarżenia na rozprawie głównej odmiennie, niż powszechny kodeks postępowania karnego, wedle którego (art. 61 k. p. k.) odstąpienie oskarżyciela publicz-

nego od oskarżenia po wniesieniu aktu oskarżenia nigdy nie wiąże sądu powszechnego.

Co do skutków odstąpienia oskarżyciela prywatnego od oskarżenia na rozprawie zob. art. 50 § 2, 3.

[2]) Kodeks karny powszechny przewiduje możność „uwolnienia sprawcy od kary" np. w art. 29 § 2, art. 142, art. 238 § 2, art. 256 § 2, art. 262 § 4.

Kodeks karny wojskowy przewiduje możność „uwolnienia sprawcy od kary" w art. 42.

[3]) Co do właściwości sądów wojskowych zob. art. 2 — 5 u. s. w.

[4]) Przepis § 4 art. 310 jest konsekwencją zasady wyrażonej w § 3 art. 14, że orzeczenie sądu wojskowego wyższego rzędu, wydane w zakresie działania sądu wojskowego niższego rzędu, nie jest z tego powodu nieważne.

Art. 311.

W sprawie zawiłej sąd może odroczyć ogłoszenie wyroku najwyżej na trzy dni. Dzień i godzinę ogłoszenia wyroku należy niezwłocznie obwieścić w sali rozpraw.

Zasadniczo ogłoszenie wyroku powinno nastąpić niezwłocznie po ukończeniu narady nad wyrokiem (art. 317 § 2). Od zasady tej przewiduje art. 311 wyjątek w sprawach zawiłych, wymagających szczegółowego opracowania wyroku. Postanowienie sądu o odroczeniu ogłoszenia wyroku w myśl art. 311, powinno być uwidocznione w protokole rozprawy.

Przepis art. 311 nie stanowi przeszkody, by sąd po obwieszczeniu odroczenia ogłoszenia wyroku rozpoznał inne sprawy, w których termin rozprawy wyznaczony został na czas między powyższym obwieszczeniem, a dniem, na który ogłoszenie wyroku zostało odroczone.

Przepis art. 311 nie ma zastosowania w postępowaniu przed wojskowym sądem rejonowym (art. 332), w postępowaniu wojennym (art. 423 § 2), ani w postępowaniu doraźnym (art. 401).

Art. 312.

§ 1. Wyrok powinien zawierać:

a) oznaczenie jego wydania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej,

b) sentencję wyroku [1]).

§ 2. Jeżeli strona w terminie zapowiedziała rewizję od wyroku, lub gdy sąd wyrokiem orzekł niewłaściwość swoją lub sądów wojskowych, wyrok powinien zawierać ponadto uzasadnienie [2]).

[1]) Przepis § 1 art. 312 odnosi się do wszystkich wyroków, zarówno skazujących, jak uniewinniających, orzekających niewłaściwość lub umorzenie sprawy. Sentencja wyroku ma zawierać dane wymienione w art. 313.

Kodeks nie przewiduje, by wydanie wyroku bez przestrzegania formy przepisanej w § 1 art. 312 wymagało w każdym wypadku uchylenia wyroku w trybie określonym w art. 373. Przyjąć należy, że całkowity brak sentencji wyroku będącej jego istotą, bo zawierającej orzeczenie sądu, stanowiłby w każdym razie uchybienie z art. 355 § 1 lit. a) — brak taki bowiem miałby najdalej idący wpływ na treść wyroku, gdyż wogóle uniemożliwiałby zorjentowanie się w treści orzeczenia sądu. Jeżeli natomiast sentencja nie była tylko zupełna, tj. nie zawierała niektórych danych wymienionych w art. 313, — to takie braki mogłyby spowodować uchylenie wyroku w trybie postępowania rewizyjnego wtedy tylko, jeżeli uchybienie odnośne miałoby istotny wpływ na treść wyroku (art. 372).

Jeżeliby nawet wpływu takiego nie miało, to w myśl art. 50 u. s. w. sąd wyższy przy rozstrzyganiu rewizji mógłby stwierdzając odnośne oczywiste uchybienie wytknąć je danemu sądowi.

[2]) Z przepisu § 2 art. 312 wynika, że uzasadnienie wyroku (art. 316) powinno być pisemnie opracowane tylko wówczas, gdy:

a) strona w terminie zapowiedziała rewizję od wyroku, lub gdy

b) sąd wyrokiem orzekł swoją niewłaściwość lub niewłaściwość sądów wojskowych.

W innych wypadkach potrzeba opracowania uzasadnienia wyroku nie zachodzi.

Natomiast w myśl art. 399 wyroki w postępowaniu doraźnym oraz w myśl art. 423 § 3 wyroki w postępowaniu wojennym — mają być zawsze uzasadniane na piśmie.

Od „uzasadnienia" wyroku odróżnić należy ustne przytoczenie „powodów wyroku", które wedle art. 317 § 3 muszą być zawsze podane przy ogłoszeniu wyroku, chociażby nawet wyrok w myśl art. 312 § 2 pisemnego uzasadnienia nie wymagał.

Art. 313.

Każda sentencja wyroku powinna zawierać:

a) oznaczenie sądu, który go wydał,

b) imię, nazwisko i stopień wojskowy przewodniczącego, asesorów, prokuratora i protokolanta,

c) datę i miejsce rozpoznania sprawy i wydania wyroku,

d) imię i nazwisko, stopień wojskowy, przynależność służbową i macierzystą oraz inne dane, ustalające tożsamość oskarżonego, tudzież posiadane przez niego ordery i odznaczenia,

e) dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu, z podaniem czasu i miejsca jego popełnienia.

Co do braków w sentencji wyroku zob. uw. [1]) do art. 312.

Przepis art. 313 nie przewiduje podawania w sentencji wyroku nazwiska oskarżyciela prywatnego.

Przewidziane w art. 313 lit. e) „dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu" jest odpowiednikiem takiegoż określenia, które winien zawierać akt oskarżenia (art. 236 lit. b). Nie należy tu prawna kwalifikacja czynu, którą ma zawierać jedynie sentencja wyroku skazującego (art. 314 § 1).

Wedle art. 314 § 1 sentencja wyroku skazującego zamiast okoliczności, wymienionych w art. 313 e) ma zawierać „ustalenie czynu przypisanego oskarżonemu". Wobec tego przepis art. 313 lit. e) odnosić się może tylko do wyroków uniewinniających, oraz orzekających umorzenie postępowania, lub też niewłaściwość sądu, lub sądów wojskowych.

W myśl art. 313 lit. e) w wyroku powinno być podane dokładne określenie „zarzucanego" oskarżonemu czynu, — z czego wynika, że określenie to powinno odpowiadać określeniu czynu, zawartemu w akcie oskarżenia (art. 236 lit. b) — względnie, w razie zmiany tegoż określenia przez oskarżyciela na rozprawie głównej, — określeniu zmienionemu na rozprawie. W razie, gdyby na rozprawie prokurator rozszerzył oskarżenie na nowy czyn w myśl art. 299 § 1 i gdyby w warunkach tego przepisu doszło do wydania wyroku (nie zasądzającego) — to sentencja wyroku musiałaby obejmować również i dokładne określenie tego nowego zarzucanego oskarżonemu czynu.

Prócz danych, wymienionych w art. 313, sentencja wyroku uniewinniającego zawiera nadto orzeczenie, że oskarżonego uniewinnia się wzgl., że nie jest on winien wspomnianego wyżej czynu, sentencja wyroku umarzającego postępowanie — orzeczenie, że postępowanie karne przeciw oskarżonemu o powyższy czyn się umarza, zaś sentencja wyroku orzekającego niewłaściwość — orzeczenie, że sąd uznaje się niewłaściwym względnie, że dana sprawa nie należy do właściwości sądów wojskowych.

Art. 314.

§ 1. Sentencja wyroku skazującego powinna zawierać zamiast okoliczności, wymienionych w art. 313 lit. e), ustalenie czynu przypisanego oskarżonemu, a ponadto:

a) wskazanie zastosowanego przepisu karnego,

b) karę, na jaką oskarżonego skazano.

§ 2. Jeżeli oskarżonego skazano na grzywnę, sentencja wyroku skazującego powinna również zawierać oznaczenie kary pozbawienia wolności, która ma zastąpić grzywnę w razie jej nieściągalności lub w razie gdyby ściągnięcie jej narażało skazanego na ruinę majątkową.

Przepis art. 314 § 1 wymaga umieszczenia w sentencji wyroku skazującego prócz danych wymienionych w art. 313 lit. a) — d) ponadto:

a) ustalenia czynu przypisanego oskarżonemu,

b) wskazania zastosowanego przepisu karnego tj. kwalifikacji czynu wymienionego pod a), oraz

c) wskazania wymiaru kary.

A. Ustalenie czynu przypisanego oskarżonemu.

Ustalenie czynu przypisanego oskarżonemu tj. tego czynu, którego uznano go winnym w drodze głosowania podczas narady nad wyrokiem, polega na przytoczeniu tych wszystkich okoliczności faktycznych, które należą do istoty danego konkretnego przestępstwa. Nie wystarcza zatem powtórzenie samego tekstu danego przepisu materialnego, podającego znamiona danego przestępstwa, lecz konieczne jest przytoczenie wszystkich konkretnych okoliczności faktycznych danego wypadku, obejmujących te znamiona, oraz ewentualnie tych ustalonych w danym wypadku okoliczności, które wyłączają, zmniejszają lub zwiększają przestępność czynu. Co do okoliczności tych zob. uw. do art. 306.

Ustalenie czynu powinno być zarazem tak skonkretyzowane, aby nie mogły nasuwać się wątpliwości, o jaki czyn chodzi, — jakkolwiek nie musi ono podawać wszystkich szczegółów działania oskarżonego.

Wedle przepisu art. 314 § 1 ustalenie czynu przypisanego oskarżonemu ma być w sentencji podane „zamiast" okoliczności wymienionych w art. 313 lit. e), wobec czego zbędne byłoby podawanie w sentencji także tego ujęcia czynu, jakie prokurator umieścił w akcie oskarżenia, — nawet gdyby sąd nie przyjął w „ustaleniu czynu przypisanego oskarżonemu" pewnych znamion faktycznych, które prokurator podał przy określeniu czynu w akcie oskarżenia. A więc gdyby np. prokurator określając w akcie oskarżenia zarzucany oskarżonemu czyn, podał okoliczności faktyczne uzasadniające jego wyższą karalność, — a sąd tych znamion wyższej karalności nie przyjął, — to sentencja wyroku skazującego za ten czyn (bez wspomnianych znamion) nie powinna zaznaczać, że sąd odstąpił od ujęcia czynu w akcie oskarżenia. Odstąpienie od tego ujęcia, a więc w powyższym przykładzie pominięcie znamion faktycznych uzasadniających wyższą karalność, znajdzie dopiero swój wyraz w uzasadnieniu wyroku.

B. Kwalifikacja karna czynu.

Wedle art. 314 § 1 lit. a) sentencja wyroku skazującego ma zawierać również wskazanie zastosowanego przepisu karnego. Wskazanie to oznacza powołanie w sentencji tych przepisów prawa karnego materialnego, pod które wedle orzeczenia sądu podpada czyn „przypisany oskarżonemu", a które przewidują grożącą za ten czyn karę.

Jeżeli prócz przepisu prawa karnego materialnego, podającego znamiona danego przestępstwa i grożącą zań karę, inny przepis przewiduje za ten sam czyn zastosowanie wyższej lub niższej kary w razie istnienia pewnych okoliczności,— a sąd w „ustaleniu czynu przypisanego oskarżonemu" okoliczności te przyjął — to w tym wypadku musi być w sentencji wyroku powołany i ten przepis prawa karnego materialnego, który tą wyższą wzgl. niższą karalność przewiduje.

C. Wymiar kary.

Wymiar kary następuje wedle przepisów prawa karnego materialnego i obejmuje wymierzoną za dane przestępstwo karę zasadniczą (art. 37 k. k. i art. 12 k. k. w.), ewentualnie karę dodatkową (art. 44 k. k. i art. 18 k. k. w.), jako też w myśl § 2 art. 314 jeżeli oskarżonego skazano na grzywnę — również oznaczenie zastępczej kary pozbawienia wolności.

Ponadto w myśl art. 315 sentencja wyroku zawiera w miarę potrzeby orzeczenia w przepisie tym wymienione.

Art. 315.

Prócz danych, wskazanych w art. 313 i 314, sentencja wyroku zawiera w miarę potrzeby orzeczenie co do środków wychowawczych i zabezpieczających, warunkowego zawieszenia wykonania kary, uwolnienia od kary, umorzenia postępowania i innych kwestii rozstrzygniętych przez sąd.

Co do środków wychowawczych i zabezpieczających zob. art. 325, 326.

Co do warunkowego zawieszenia wykonania kary zob. art. 61, 62 i 73 § 1, 2k. k. i art. 31 k. k. w.

Co do „uwolnienia od kary", to przepisy prawa karnego materialnego przewidują wypadki w których sąd mimo ustalenia przestępstwa, może sprawcę od kary uwolnić (np. art. 42 k. k. w. art. 262 § 4 k. k.). W wypadkach takich zgodnie z art. 310 § 2 sąd wydaje wyrok orzekający uwolnienie od kary i w związku z tym umarzający postępowanie.

Co do umorzenia postępowania zob. art. 4.

Sentencja wyroku ma również zawierać orzeczenie co do przepadku pewnych przedmiotów — o ile przepadek uzasadniony jest w przepisie prawa materialnego (zob. np. art. 50 k. k. oraz art. 4 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dnia 24. października 1934 r. o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu Państwa (Dz. U. R. P. Nr 94, poz. 851).

W wyroku nie umieszcza się nigdy orzeczenia co do dowodów rzeczowych, o ile nie orzeka się ich przepadku. Orzeczenie co do dowodów rzeczowych wydaje sąd dopiero po uprawomocnieniu się wyroku, w formie postanowienia (art. 324).

Art. 316.

§ 1. Uzasadnienie wyroku powinno zawierać:

a) dokładne ustalenie jego podstawy faktycznej przez wskazanie, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych,

b) wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem zastosowanych przepisów prawa.

§ 2. Uzasadnienie wyroku skazującego powinno ponadto zawierać przytoczenie okoliczności, które sąd miał na względzie przy wymiarze kary i stosowaniu środków wychowawczych lub zabezpieczających.

Wedle art. 305 podstawę orzeczenia sądu, objętego naradą nad wyrokiem, stanowi całokształt okoliczności, ujawnionych w toku przewodu sądowego. Zob. w tej kwestii uw. do art. 305. Ocena powyższych okoliczności znajduje swój wyraz

w sentencji wyroku, w której sąd zależnie od jej wyników, oskarżonego zasądza, uniewinnia, orzeka swą niewłaściwość, lub umarza postępowanie, wyjaśnienie zaś podstaw tej oceny następuje w uzasadnieniu wyroku.

Wedle art. 316 uzasadnienie wyroku powinno wskazywać:

a) podstawę faktyczną wyroku tj. tzw. „ustalenia faktyczne" (art. 316 § 1 lit. a),

b) podstawę prawną wyroku (art. 316 § 1 lit. b),

oraz w wyroku skazującym również:

c) uzasadnienie orzeczonej kary i ewent. zastosowanych środków wychowawczych lub zabezpieczających (art. 316 § 2).

A. Ustalenia faktyczne wyroku.

Ustalenia faktyczne wyroku polegają na wskazaniu, „jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i ewentualnie dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych".

Wyniki rozprawy tj. całokształt okoliczności ujawnionych w toku przewodu sądowego rozpatruje sąd w myśl art. 11 na mocy przekonania, opartego na swobodnej ocenie dowodów. Logiczne przesłanki, którymi się przy tym kierował i które doprowadziły go do wniosku, że pewne fakty uznał za udowodnione, albo za nieudowodnione — obowiązany jest jednak sąd w uzasadnieniu wyroku podać. W szczególności powinien sąd wyjaśnić, jakie okoliczności natury faktycznej spowodowały go do takiego, czy innego ustosunkowania się do poszczególnych dowodów. Samo tylko np. streszczenie zeznań świadków, bez wskazania logicznego procesu, który doprowadził sąd do wniosku, na zeznaniach tych opartego, nie czyniłoby zadość wymogom art. 316 § 1 lit. a) i nie dałoby możności sprawdzenia, czy w danym wypadku nie zaszedł błąd logiczny tj. czy konkluzja, do której sąd doszedł, znajduje w danych przesłankach logiczne oparcie. Wszelkiego rodzaju bowiem błąd logiczny w rozumowaniu, sprzeczność pomiędzy materiałem dowodowym a ustaleniami wyroku, między przesłankami a wnioskiem, czyniłoby uzasadnienie wadliwym i mogłoby spowodować uchylenie wyroku w postępowaniu rewizyjnym. Sąd może nie uznać pewnych dowodów za wiarogodne — winien jednak wskazać te okoliczności, na których opiera swoje przekonanie o ich niewiarogodności, w przeciwnym razie orzeczenie sądu nosiłoby cechę dowolności względnie mogłoby być uznane za pozostające w niewyjaśnionej sprzeczności z materiałem dowodowym.

Sąd, oceniając w myśl art. 11 całokształt wyników przeprowadzonych dowodów, nie może pominąć i pozostawić bez rozważenia tych poszczególnych dowodów, które — dotycząc okoliczności istotnych — mogłyby mieć wpływ na treść wyroku. Nieuwzględnienie wyników takiego dowodu mogłoby być oparte tylko na jego krytycznej ocenie, prowadzącej do logicznego wniosku, że dany dowód nie uzasadnia przyjęcia pewnego faktu za udowodniony.

Takie tylko wyczerpujące przedstawienie procesu myślowego, który doprowadził sąd do przyjęcia pewnych faktów za udowodnione lub nie udowodnione, odpowiadałoby przepisowi art. 316 § 1 lit. a) — w przeciwnym zaś razie mogłoby być uznane za obrazę przepisu postępowania z art. 355 § 1 lit. a).

B. Podstawa prawna wyroku.

„Wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku" (art. 316 § 1 lit. b) zawierać powinno te wywody prawne, które w danym wypadku potrzebne są do uza-

sadnienia prawnego stanowiska zajętego przez sąd w kwestii uznania lub nieuznania oskarżonego winnym danego przestępstwa i zastosowania przyjętej przez sąd kwalifikacji karnej czynu. W tej części uzasadnienia wyroku powinno też nastąpić wyjaśnienie, dlaczego sąd np. nie przychylił się do kwalifikacji czynu, przyjętej przez prokuratora, o ile sąd tej kwalifikacji nie przyjął, albo z jakich założeń prawnych sąd wyszedł, przyjmując np. — wbrew prawnym wywodom obrony — że w wypadku z art. 309 § 2 czyn podpada pod surowszy przepis karny, niż przepis wskazany w akcie oskarżenia przez prokuratora wojskowego.

Zarazem powinna ta część uzasadnienia wyroku wskazać na te przepisy prawa karnego materialnego, które sąd zastosował w odniesieniu do orzeczenia o winie oskarżonego.

C. Uzasadnienie orzeczonej kary.

O ile chodzi o wyrok skazujący — to uzasadnienie wyroku powinno nadto wskazywać te okoliczności faktyczne, które sąd miał na względzie przy wymiarze kary zasadniczej i kar dodatkowych (tzw. okoliczności łagodzące i obciążające, okoliczności uzasadniające wyższą karalność i tp.) oraz ewentualnie przy zastosowaniu środków wychowawczych lub zabezpieczających. Zarazem powinien sąd wskazać te przepisy prawa karnego, na których oparł się przy wymiarze kary lub zastosowaniu środków wychowawczych i zabezpieczających, względnie przy wydaniu innych orzeczeń przewidzianych w art. 316.

Art. 317.

§ 1. Wyrok (art. 312 § 1) ogłasza przewodniczący w obecności całego składu sądzącego, a obecni, nie wyłączając sądu, wysłuchują go stojąc.

§ 2. Wyrok ogłasza się niezwłocznie po ukończeniu narady nad wyrokiem, jeżeli w myśl art. 311 nie odroczono ogłoszenia wyroku.

§ 3. Po ogłoszeniu wyroku przewodniczący przytacza zaraz ustnie najważniejsze jego powody.

Ustne przytoczenie najważniejszych powodów wyroku, przewidziane w niniejszym artykule, nie pokrywa się z „uzasadnieniem" wyroku przewidzianym w art. 312 § 2. W przeciwieństwie do „uzasadnienia" następuje ono zawsze przy ogłoszeniu każdego wyroku i ma zawierać jedynie najważniejsze okoliczności, uzasadniające wyrok.

Zasadniczo ustne przytoczenie najważniejszych powodów wyroku musi pokrywać się ze stanowiskiem, jakie znajdzie swój wyraz w „uzasadnieniu" wyroku na piśmie. Gdyby jednak w tym kierunku zaszły pewne rozbieżności — to rozbieżności takie nie mogłyby uzasadniać żadną miarą zarzutu rewizyjnego, nigdy bowiem nie mogłyby mieć wpływu na treść wyroku, który już został wydany i ogłoszony, a poza tym sąd rewizyjny ocenia słuszność przyczyn rewizyjnych tylko na podstawie akt danej sprawy, a więc i pisemnego uzasadnienia wyroku.

Art. 318.

Jeżeli orzeczono karę śmierci, wówczas skład sądzący bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku i jego powodów odbywa na tajnym posiedzeniu przy udziale prokuratora wojskowego naradę, celem rozważenia, czy skazany zasługuje na ułaskawienie i jaka kara byłaby odpowiednia w razie ułaskawienia. Protokół narady dołącza się do akt sprawy.

Co do dalszego trybu postępowania zob. art. 491 § 3.

Art. 319.

W razie skazania oskarżonego pozostającego na wolności, sąd może na wniosek prokuratora wojskowego postanowić tymczasowe aresztowanie oskarżonego.

Postanowienie o tymczasowym aresztowaniu zapaść może tylko na wniosek prokuratora wojskowego (art. 134 § 1). Na ewentualne odmowne załatwienie tego wniosku przez sąd służyłoby prokuratorowi wojskowemu zażalenie na podstawie art. 134 § 2.

Na postawienie wniosku o tymczasowe aresztowanie w wypadku wymienionym w art. 319, prokurator wojskowy nie potrzebuje w myśl art. 109 § 3 u. s. w. zgody zwierzchnika sądowo-karnego.

Art. 320.

§ 1. W razie wydania wyroku uniewinniającego lub umarzającego postępowanie co do oskarżonego aresztowanego, przewodniczący zarządza natychmiastowe wypuszczenie go na wolność.

§ 2. Jeżeli jednak prokurator wojskowy zapowiedział rewizję, sąd może na jego wniosek utrzymać nadal tymczasowe aresztowanie.

W razie gdyby sąd nie uwzględnił wniosku prokuratora wojskowego o utrzymanie nadal tymczasowego aresztowania, — na odnośne postanowienie sądu służyłoby prokuratorowi w myśl art. 134 § 2 zażalenie.

Art. 321.

§ 1. Po ogłoszeniu wyroku i jego powodów przewodniczący wskazuje stronom sposób i termin założenia rewizji, przysługującej przeciw wyrokowi.

§ 2. Zapowiedzenie rewizji przez stronę obecną przy ogłoszeniu wyroku wciąga się do protokołu rozprawy.

§ 3. Jeżeli oskarżony nie jest obecny przy ogłoszeniu wyroku, przewodniczący może zarządzić sprowadzenie go do ogłoszenia albo postanowić, że wyrok będzie oskarżonemu oznajmiony protokolarnie przez sędziego wojskowego. W takim przypadku termin do zapowiedzenia rewizji przez oskarżonego liczy się od oznajmienia oskarżonemu wyroku.

Wedle art. 345 zamierzający założyć rewizję powinien pod utratą tego prawa zapowiedzieć rewizję w terminie zawitym trzech dni, liczonym od dnia ogłoszenia wyroku i złożyć wywód rewizji w terminie zawitym siedmiu dni, liczonym od daty doręczenia odpisu wyroku wraz z uzasadnieniem. Zapowiedzenie i wywód rewizji składa się w sądzie, który wydał zaskarżony wyrok — na piśmie lub ustnie do protokołu.

Art. 322.

§ 1. Wyrok sporządza się na piśmie; podpisuje go przewodniczący i protokolant.

§ 2. Wyrok ma być sporządzony najdalej do 3 dni, a w przypadkach, wskazanych w art. 312 § 2, w ciągu tygodnia od jego ogłoszenia.

Wyrok sporządza przewodniczący rozprawy — w postępowaniu wojennym kierownik rozprawy.

Wyrok sporządzony na piśmie ma zawierać dane wskazane w art. 312 § 1, art. 313, ewent. w art. 315, przy czym sentencja wyroku skazującego powinna zawierać dane wymienione w art. 314.

Ponadto jeżeli strona w terminie zapowiedziała rewizję od wyroku, lub gdy sąd wyrokiem orzekł niewłaściwość swoją lub sądów wojskowych, — wyrok powinien zawierać również uzasadnienie (art. 312 § 2 i art. 316).

Art. 323.

§ 1. Jeżeli strona zapowiedziała rewizję od wyroku, doręcza się jej odpis wyroku.

§ 2. Jeżeli rewizję zapowiedział obrońca, odpis wyroku doręcza się obrońcy.

§ 3. W sprawach o przestępstwa, wymienione w art. 139 § 2, oskarżony lub jego obrońca obowiązany jest zwrócić sądowi doręczony mu odpis wyroku przed jego uprawomocnieniem się. O obowiązku tym należy oskarżonego pouczyć. O niewykonaniu tego obowiązku czyni się wzmiankę w aktach sprawy.

Art. 324.

§ 1. Po uprawomocnieniu się wyroku sąd wydaje postanowienie co do dowodów rzeczowych, których przepadku nie orzeczono wyrokiem.

§ 2. Na postanowienie to służy zażalenie.

Co do prawomocności wyroku zob. uw. do art. 482.

Postanowienie co do dowodów rzeczowych może np. obejmować wydanie dowodu rzeczowego pokrzywdzonemu, o ile jego prawo do danego przedmiotu nie nasuwa wątpliwości. Jeżeliby do czasu uprawomocnienia się wyroku nie zgłosił się nikt z wykazaniem niewątpliwych praw właściciela, — wówczas w myśl art. 131 § 2 należy odnośne przedmioty oddać sądowi powszechnemu, który ma postąpić w ten sposób, jakby przedmioty te pochodziły z postępowania karnego, które toczyło się przed nim.

Zażalenie na postanowienie sądu co do dowodów rzeczowych służy każdej osobie, która uważa, że prawa jej zostały tym postanowieniem naruszone (art. 336 § 2).

ROZDZIAŁ VII.

STOSOWANIE ŚRODKÓW WYCHOWAWCZYCH I ZABEZPIECZAJĄCYCH.

Art. 325.

Poza przypadkami, wskazanymi w art. 205, o zastosowaniu środków wychowawczych i zabezpieczających, orzeka sąd I instancji, właściwy do rozpoznania danej sprawy karnej.

Orzeczenie środków wychowawczych i zabezpieczających następuje w wyroku w przypadkach wymienionych w art. 326 § 1, a może nastąpić w wyroku również w przypadkach wymienionych w art. 326 § 2 zdanie pierwsze, — poza tym w tych ostatnich przypadkach, jeżeli nie zostały one orzeczone w wyroku, oraz we wszystkich innych przypadkach przewidzianych w kodeksie karnym, orzeka się je w formie postanowienia (art. 326).

Art. 326.

§ 1. Orzeczenia, przewidziane w art. 61, 62, 69 § 2, art. 70, 71, 73 § 1, 2, art. 76, 79, 80 § 1, art. 82 § 1, art. 83 § 1, i w art. 84 § 1 kodeksu karnego, sąd zamieszcza w wyroku.

§ 2. Orzeczenia, przewidziane w art. 69 § 2, art. 79 i 82 § 1 kodeksu karnego, sąd zamieszcza w postanowieniu, jeżeli nie uczyniono tego w wyroku. W przypadkach przewidzianych w art. 79 i 82 § 1 kodeksu karnego, sąd stosuje przepis art. 205 i 228 kodeksu niniejszego.

§ 3. Orzeczenia, przewidziane w art. 73 § 3, art. 75, 79, 80 § 2, art. 81, 82 § 2, art. 83 § 2, art. 84 § 2 i w art. 85 kodeksu karnego — wydaje w formie postanowienia sąd wojskowy pierwszej instancji, a jeżeli sąd ten już nie istnieje — sąd wojskowy, który przejął jego sprawy. Przed wydaniem postanowień, przewidzianych w art. 81, 82 § 2, art. 83 § 2, i w art. 84 § 2 kodeksu karnego, sąd zbiera wiadomości od zarządów danych zakładów zabezpieczających co do stanu zdrowia i zachowania się skazanego.

§ 4. Na postanowienia, wymienione w § 2, 3, służy zażalenie.

DZIAŁ II.

POSTĘPOWANIE PRZED WOJSKOWYM SĄDEM REJONOWYM.

Art. 327.

Przepisy art. 241 do 326 stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed wojskowym sądem rejonowym ze zmianami i uzupełnieniami, wskazanymi w dziale niniejszym.

Co do właściwości rzeczowej wojskowych sądów rejonowych zob. art. 20 u.s.w.

Co do wojskowych sądów marynarskich i stosowania w nich przepisów, obowiązujących w wojskowych sądach rejonowych zob. art. 21 u. s. w.

Co do zwierzchników sądowo-karnych zob. art. 83 u. s. w.

Art. 328.

W postępowaniu przed wojskowym sądem rejonowym wystarcza, jeżeli akt oskarżenia zawiera oznaczenie oskarżonego i zarzucanego mu czynu.

Przepis art. 328 określa minimalny zakres tego, co akt oskarżenia powinien zawierać, wynika z tego przepisu, że powinien on zawierać w każdym razie dane wyszczególnione w art. 236 lit. a), b) — nic nie stoi jednak na przeszkodzie, aby zawierał on ewent. i niektóre inne dane wymienione w art. 236, a więc np. kwalifikację karną zarzucanego oskarżonemu czynu.

Co do ewent. braków formalnych w akcie oskarżenia zob. uw. 2) do art. 239.

Przepis art. 328 nie zwalnia oficera sądowego od obowiązku dołączenia do aktu oskarżenia wykazu osób, których wezwania oficer sądowy żąda, wzgl. wykazu innych dowodów, których przeprowadzenie na rozprawie głównej oficer sądowy uważa za niezbędne (art. 237 § 1).

Art. 329.

§ 1. Wojskowy sąd rejonowy w razie potrzeby dokonania przed rozprawą czynności nie cierpiącej zwłoki, dokonywa jej przez wojskowego sędziego rejonowego lub w drodze pomocy sądowej.

§ 2. Przy dokonaniu tej czynności należy stosować przepis art. 232 § 1, 2, 3.

Przepis art. 329 ma na celu umożliwienie sędziemu wojskowemu, mającemu pełnić czynności przewodniczącego, dokonania przed rozprawą tych czynności, które w toku postępowania przed wojskowym sądem okręgowym zarządza się na posiedzeniu niejawnym w myśl art. 240.

Co do pomocy sądowej zob. art. 16 i 17 u. s. w.

Art. 330.

§ 1. Pomiędzy doręczeniem oskarżonemu wezwania do rozprawy głównej a terminem rozprawy powinno upłynąć co najmniej 3 dni.

§ 2. Przepis art. 250 § 2, 3, 4 stosuje się odpowiednio.

Przepis § 1 niniejszego art. jest odchyleniem od zasady wyrażonej w art. 250 § 1.

Art. 331.

Wojskowy sąd rejonowy może stosować przepis art. 293 § 1 lit. a) również wówczas, gdy świadek przebywa na obszarze działania innego wojskowego sądu rejonowego.

Art. 332.

Przepisu art. 311 w postępowaniu przed wojskowym sądem rejonowym nie stosuje się.

Art. 333.

§ 1. Jeżeli oficer sądowy w toku rozprawy stawia wniosek o odstąpienie sprawy wojskowemu sądowi okręgowemu, jako rzeczowo właściwemu, a wojskowy sąd rejonowy do tego się przychyla albo jeżeli wojskowy sąd rejonowy sam dochodzi do przekonania, że sprawa należy do właściwości wojskowego sądu okręgowego, wówczas orzeka wyrokiem swoją niewłaściwość i bezzwłocznie odstępuje sprawę wojskowemu prokuratorowi okręgowemu, który następnie powoduje postępowanie w wojskowym sądzie okręgowym.

§ 2. Wojskowy sąd rejonowy nie może uznać się niewłaściwym w sprawie, która została mu odstąpiona jako sądowi rzeczowo właściwemu przez wojskowy sąd okręgowy.

Co do właściwości rzeczowej wojskowych sądów okręgowych zob. art. 25 u. s. w.

Przepis § 2 obejmuje tylko wypadki, w których sprawa została wojskowemu sądowi rejonowemu odstąpiona przez wojskowy sąd okręgowy (np. w trybie art. 240), — natomiast nie odnosi się on do wypadków odstąpienia sprawy przez wojskowego prokuratora okręgowego. W tym ostatnim wypadku zatem — mógłby wojskowy sąd rejonowy w warunkach § 1 art. 333 uznać się niewłaściwym.

Art. 334.

§ 1. Jeżeli wojskowy sąd rejonowy jest zdania, że należy orzec karę pozbawienia wolności powyżej jednego roku, wówczas wydaje postanowienie, przekazujące sprawę wojskowemu prokuratorowi okręgowemu, który następnie powoduje postępowanie w wojskowym sądzie okręgowym.

§ 2. Wydając postanowienie, wymienione w § 1, postanawia sąd zarazem co do tymczasowego aresztowania oskarżonego.

Ze względu na przepis art. 134 § 1 postanowienie o tymczasowym aresztowaniu może być wydane tylko na wniosek oficera sądowego. Do postawienia takiego wniosku, jako wyłaniającego się z przebiegu rozprawy głównej, oficer sądowy nie potrzebuje zgody zwierzchnika sądowo-karnego (art. 109 § 3 u. s. w.).

Na odmowne postanowienie służyłoby oficerowi sądowemu na podstawie art. 134 § 2 zażalenie do wojskowego sądu okręgowego (art. 25 lit. b) u. s. w.).

Art. 335.

§ 1. W przypadku, wymienionym w art. 299, wojskowy sąd rejonowy może zawsze przystąpić do natychmiastowego rozpoznania nowego oskarżenia na wniosek oficera sądowego, jeżeli należy ono do właściwości tegoż sądu i jeżeli nie zachodzi potrzeba staranniejszego przygotowania obrony.

§ 2. Jeżeli czyn, który wyszedł na jaw w toku rozprawy, należy do zakresu działania wojskowego sądu okręgowego, wówczas wojskowy sąd rejonowy wstrzymuje się także od rozpoznania czynu, należącego do jego zakresu działania i orzeka wyrokiem swoją niewłaściwość, postępując w myśl art. 333 § 1.

KSIĘGA VIII.
ŚRODKI ODWOŁAWCZE.

ROZDZIAŁ I.
ZAŻALENIE.

Art. 336.

§ 1. Jeżeli szczególny przepis prawa nie stanowi inaczej [1]), na postanowienia, zamykające drogę do wydania wyroku [2]), służy oskarżonemu, oskarżycielowi publicznemu i prywatnemu [3]) zażalenie [4]).

§ 2. Na inne postanowienia służy zażalenie tylko w przypadkach, wyraźnie w danym przepisie wskazanych i tylko do jednej instancji [5]).

[1]) Na postanowienia sądu, wydane w stosunku do oskarżonego w trybie postępowania doraźnego, nie służy zażalenie (art. 401 § 2). Co do prawa wniesienia zażalenia przez pokrzywdzonego zob. uw. 3).

[2]) Środkiem odwoławczym od wyroków jest rewizja; środkiem odwoławczym od postanowień i zarządzeń jest zażalenie. Zaskarżyć można tylko nieprawomocne postanowienie lub zarządzenie. Na prawomocne postanowienia (lecz nie zarządzenia) dopuszczalną jest rewizja w trybie art. 382.

W myśl art. niniejszego postanowienia dzielą się na dwa rodzaje:

a) postanowienia stanowcze, czyli zamykające drogę do wydania wyroku. Są to postanowienia, kończące daną sprawę karną (nie zaś pewną czynność) definitywnie tj. w taki sposób, że wyrok w danej sprawie nie może

być wydany przez tę samą lub wyższą instancję właśnie spowodu wydanego postanowienia. Do takich postanowień zaliczyć należy m. i. postanowienia dotyczące odmowy ścigania (art. 202 § 1) umorzenia dochodzenia (art. 202 § 1) lub śledztwa (art. 224), postanowienie o odstąpieniu sprawy innej władzy, niż sądowej (art. 13 § 2), postanowienie odmowne co do wznowienia postępowania (art. 443 § 1);

b) postanowienia uboczne (wpadkowe, incydentalne), które nie dotyczą sfinalizowania sprawy karnej, lecz pewnego tylko szczegółu postępowania np. postanowienie w sprawie tymczasowego aresztowania, ukarania świadka z powodu niestawiennictwa lub odmowy zeznań, wydania dowodu rzeczowego pokrzywdzonemu lub innej osobie i inne.

Narówni z postanowieniami, wydawanymi przez sąd, należy postawić postanowienia, wydawane przez inne władze, oraz zarządzenia wydawane przez sędziego wojskowego stającego na czele sądu lub przez inne władze. Zob. art. 343.

[3]) Prawo zaskarżenia postanowień zamykających drogę do wydania wyroku służy tylko oskarżonemu, prokuratorowi wojskowemu (oficerowi sądowemu) i oskarżycielowi prywatnemu.

W miejsce oskarżyciela prywatnego prawo zaskarżenia tych postanowień przysługuje w myśl art. 47 § 2 również osobom wskazanym w art. 43 do 46 o ile zachodzą okoliczności wskazane w tych przepisach.

Poza wymienionymi w § 1 osobami prawo zaskarżenia niektórych postanowień zamykających drogę do wydania wyroku przysługuje także pokrzywdzonemu, nie będącemu oskarżycielem prywatnym, a to w myśl art. 203 § 1 i 224 § 1. To prawo pokrzywdzonego jest jednak ograniczone do zaskarżenia tylko następujących postanowień zamykających drogę do wydania wyroku: postanowienia odmowy ścigania, postanowienia o umorzeniu dochodzenia i postanowienia o umorzeniu śledztwa. W przypadkach wskazanych w art. 43 — 46 prawo zaskarżenia postanowienia mogą wykonać osoby wskazane w tych artykułach, o ile zachodzą warunki tam podane.

Poza osobami wskazanymi w § 1. (oraz wyjątkowo poza pokrzywdzonym) inne osoby nie mają prawa zaskarżenia postanowień zamykających drogę do wydania wyroku. Jest to jedna z cech odróżniających te postanowienia od innych. Poza tym postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku różnią się od innych postanowień tym, że:

a) postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku mogą być przez osoby wymienione w § 1 zaskarżone, choć ustawa nie postanawia tego wyraźnie, oraz że:

b) postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku mogą być zaskarżone także do III instancji (argumentum a contrario z § 2 niniejszego art.) o ile jednak ustawa nie stanowi inaczej. W tym względzie art. 203 § 2 i 224 § 2 postanawiają, że oskarżycielowi prywatnemu i pokrzywdzonemu przysługuje w tych sprawach prawo zaskarżenia postanowień zamykających drogę do wydania wyroku, tylko do jednej instancji.

[4]) Zażalenie jest środkiem odwoławczym tj. tego rodzaju sposobem działania, który ma na celu spowodowanie ponownego rozpoznania sprawy, objętej danym postanowieniem (zarządzeniem). Charakterystyczną cechą dla zażalenia jest to, że

dla rozpoznania tego środka odwoławczego nie musi nastąpić przeniesienie sprawy do instancji odwoławczej, albowiem w myśl art. 340 rozpoznanie zażalenia może nastąpić również przez sąd, który je wydał, — oraz także to, że nawet prawomocne rozstrzygnięcie danego zażalenia może być przedmiotem ponownego rozpoznania w toku tego samego postępowania, co wyraźnie postanawia art. 355 § 2. Np. postanowienie sędziego śledczego oddalające wniosek strony może być przedmiotem ponownego rozpoznania sądu I instancji, a nawet instancji rewizyjnej.

Określenie zażalenia inną nazwą np. odwołaniem, apelacją, prośbą i t. p. nie może być tłumaczone na niekorzyść wnoszącego ten środek odwoławczy, jeżeli z treści wniesionego pisma wynika, że chodzi o środek odwoławczy zażalenia. (Falsa demonstratio non nocet). Mylnie przeto nazwanemu zażaleniu należy nadać bieg właściwy, o ile oczywiście poza błędną nazwą odpowiada wszelkim innym warunkom, przepisanym dla zażalenia.

[5]) W przeciwstawieniu do postanowień zamykających drogę do wydania wyroku (§ 1) przepis § 2 nie ogranicza prawa wnoszenia zażalenia do pewnych ściśle oznaczonych podmiotów; z uwagi na to, na postanowienie nie zamykające drogi do wydania wyroku przysługuje prawo wniesienia zażalenia każdemu, czyje prawo przez dane postanowienie zostało naruszone, a więc np. świadkowi ukaranemu za niestawiennictwo, pokrzywdzonemu o wydanie dowodu rzeczowego i t. p. pod warunkiem jednak, że dany przepis przewiduje prawo wniesienia zażalenia na dane postanowienie.

Poza tym postanowienia te mogą być zaskarżone tylko do jednej instancji, tj. w kwestii będącej przedmiotem zażalenia mogą wypowiedzieć się tylko dwie instancje, jedna która tą kwestię rozpoznała w drodze postanowienia, oraz instancja odwoławcza. Zażalenie do dalszej instancji nie służy, chociażby nawet instancja odwoławcza zmieniła postanowienie na niekorzyść drugiej strony.

Art. 337.

§ 1. Termin do zażalenia wynosi siedem dni i jest zawity [1]).

§ 2. Termin ten liczy się od daty ogłoszenia postanowienia, a jeżeli przepis prawa nakazuje doręczenie odpisu postanowienia — od daty doręczenia [2]).

§ 3. Zażalenie na niesłuszne aresztowanie można wnosić w każdym stadium sprawy, niezależnie od jakichkolwiek terminów [3]).

[1]) Co do sposobu obliczania terminów zob. art. 174 i 175; co do pojęcia termin zawity zob. art. 177.

[2]) Co do ogłaszania postanowień zob. art. 29.

[3]) Zażalenie z § 3 art. niniejszego na niesłuszne aresztowanie jest zażaleniem szczególnym. Wnoszący je ma bowiem prawo zażalenia na postanowienie w przedmiocie aresztowania już na podstawie art. 134 § 2 w związku z art. 336 § 2. W tym przypadku jednak jednorazowe zaskarżenie odnośnego postanowienia,

skonsumowałoby jego prawo, a zarazem odebrałoby już sądowi możność ponownego rozpoznania zażalenia na to samo postanowienie, w myśl zasady ne bis in idem. Natomiast przepis § 3 art. 337 przewiduje możność zażalenia nie na wspomniane wyżej postanowienie, lecz na sam fakt utrzymywania nadal aresztu, który zdaniem wnoszącego zażalenie jest niesłuszny.

Z racji umieszczenia tego szczególnego przepisu w dziale przepisów odnoszących się do żażaleń wogóle, zaliczyć należy zażalenie z art. 337 § 3 do kategorii zażaleń, wnoszonych przez osoby, których prawo zostało naruszone lub zagrożone. Do tych osób w pierwszym rzędzie zaliczyć należy aresztowanego oskarżonego. Poza tym prawo to przyznać należy innym osobom, których prawa przez aresztowanie oskarżonego są naruszone lub zagrożone (a więc np. rodzicom, małżonkowi), a także, stosując analogiczną zasadę z art. 354 § 2 zdanie drugie, obrońcy z urzędu, ustanowionemu z powodów wymienionych w art. 61 § 1.

Art. 338.

§ 1. Zażalenie wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone postanowienie [1]).

§ 2. Szeregowcy i podoficerowie, pozostający w czynnej służbie wojskowej, mogą wnieść zażalenie przedstawiając je ustnie do protokołu wobec przełożonej władzy wojskowej. Protokół należy niezwłocznie przesłać sądowi [2]).

[1]) Wniesienie zażalenia jest prawem, a nie obowiązkiem strony. W razie niewniesienia zażalenia, kwestia objęta postanowieniem może być przedmiotem zarzutu rewizyjnego na wyrok pod warunkiem, iż była ona przedmiotem rozprawy (została na rozprawie ujawniona), a postanowienie obraża prawa strony, oraz że na to postanowienie strona nie wyraziła zgody w sposób wyraźny lub domniemany (art. 355 § 2 i 357 § 3).

Zażalenie dotyczyć może całości postanowienia lub jego części. Żalący się może przytoczyć wszystko, co przemawia za słusznością jego stanowiska; zarzuty muszą być jednak tak przedstawione, by z całą pewnością można było określić, w jakim kierunku żalący się żąda zmiany zaskarżonego postanowienia i w czym dopatruje się obrazy swego prawa. W zażaleniu można przytoczyć nowe okoliczności i w tym względzie k. w. p. k. nie stawia żadnych ograniczeń.

Zażalenie wnosi się na piśmie lub ustnie do protokołu w myśl art. 182 i 338 § 2. Formalnym warunkiem zażalenia jest podpis żalącego się na zażaleniu lub na protokole, jeżeli było złożone do protokołu, gdyż tylko z podpisu na zażaleniu można stwierdzić, czy wnosi je osoba uprawniona. Podpis może być umieszczony na zażaleniu dodatkowo, nawet po upływie terminu do zażalenia. Obrońca wojskowy wnoszący i podpisujący zażalenie nie podpisane przez żalącego się, powinien wykazać się pełnomocnictwem, w przeciwnym razie zażalenie nie może być przyjęte, jako pochodzące od osoby nieuprawnionej do wniesienia zażalenia.

Kodeks nie zabrania składania odpowiedzi pisemnej na zażalenie przez stronę, której zależy na utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia.

[2]) Zob. art. 185 § 2.

Art. 339.

§ 1. Sędzia wojskowy, stojący na czele sądu, odmawia przyjęcia zażalenia, złożonego po terminie lub przez osobę nieuprawnioną [1]).

§ 2. Na zarządzenie to służy zażalenie [2]).

[1]) Dopuszczalność zażalenia oceniać należy wedle rzeczywistej (materialnej) istoty danego orzeczenia. W razie wydania przez sąd orzeczenia w niewłaściwej postaci (np. orzeczono na rozprawie o umorzeniu postępowania w myśl art. 4 postanowieniem, a nie wyrokiem) orzeczenie powinno być zaskarżone takim środkiem odwoławczym, jaki należałoby założyć, gdyby orzeczenie zapadło w formie właściwej (w omawianym przypadku należałoby wnieść rewizję, a nie zażalenie).

Osobami uprawnionymi do złożenia zażalenia są osoby wymienione w art. 336 § 1 — pokrzywdzony w przypadkach z art. 203 § 1 i 224 — tudzież, o ile nie chodzi o postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku, każdy czyje prawo przez dane postanowienie zostało naruszone lub zagrożone.

Odmowa przyjęcia zażalenia następuje w formie zarządzenia. Jeżeli sędzia wojskowy stający na czele sądu nada zażaleniu dalszy bieg, mimo iż zostało ono wniesione przez osoby nieuprawnione lub po terminie, sąd odwoławczy, nie wdając się w rozpoznanie merytoryczne sprawy, pozostawia zażalenie — w drodze postanowienia na posiedzeniu niejawnym — bez rozpoznania, jako nieodpowiadające formalnym warunkom zażalenia.

[2]) Co do właściwości sądu odwoławczego zob. art. 25 lit. b) i art. 34. u. s. w. oraz art. 342.

Art. 340.

Jeżeli sąd, któremu złożono zażalenie, uzna je za słuszne, to sam się do niego przychyla, w przeciwnym razie przedstawia je do rozstrzygnięcia sądowi odwoławczemu.

Postanowienie zaskarżone może być błędne pod względem faktycznym lub prawnym; w obu przypadkach sędzia, który je wydał, może przychylić się do zażalenia, jeżeli jest ono jego zdaniem uzasadnione.

Jeżeli dla powzięcia postanowienia, czy zażalenie jest słuszne, zachodzi potrzeba sprawdzenia pewnych okoliczności faktycznych, przytoczonych w zażaleniu, to powinien to zasadniczo uczynić sąd, któremu złożone zażalenie. Jeżeli bez sprawdzenia okoliczności faktycznych przedstawiono zażalenie sądowi odwoławczemu, to sąd odwoławczy, gdy uznaje potrzebę sprawdzenia tych okoliczności, zarządzi to w trybie art. 27.

Uwzględnienie przez sąd zażalenia bez przedstawienia go sądowi odwoławczemu, powoduje z natury rzeczy zmianę zaskarżonego postanowienia. Jeżeli przez tę zmianę strona druga lub inna osoba doznała obrazy swych praw, to może wnieść zażalenie na to nowe postanowienie — o ile takie prawo jej służy (art. 336).

Art. 341.

Zażalenie samo przez się nie wstrzymuje wykonania zaskarżonego postanowienia, lecz sąd, który wydał postanowienie, lub sąd odwoławczy może wstrzymać wykonanie. Odmowa wstrzymania nie wymaga uzasadnienia.

Wstrzymanie wykonania postanowienia na skutek wniesionego zażalenia, może nastąpić na wniosek żalącego się lub z urzędu.

Art. 342.

Sąd odwoławczy rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym.

Sądem odwoławczym właściwym dla rozstrzygania zażaleń jest w myśl art. 25 lit. b) i art. 34 u. s. w.:

I) wojskowy sąd okręgowy, który na posiedzeniu niejawnym rozpoznaje zażalenia:

a) na postanowienia wojskowego sędziego śledczego;

b) na postanowienia i zarządzenia wojskowego prokuratora okręgowego i oficera sądowego (por. np. art. 203 § 2, 537 § 3);

c) na postanowienia wydane poza rozprawą przez sędziego wojskowego w wojskowym sądzie rejonowym;

d) na zarządzenia kierownika wojskowego sądu rejonowego.

II) Najwyższy Sąd Wojskowy, który na posiedzeniu niejawnym rozpoznaje zażalenia:

a) na postanowienia wydane przez wojskowy sąd okręgowy na posiedzeniu niejawnym, jako przez sąd I instancji;

b) na postanowienia wydane przez wojskowy sąd okręgowy na posiedzeniu niejawnym, jako przez sąd odwoławczy, gdy chodzi o postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku (zob. uw. do art. 336 k. w. p. k.);

c) na zarządzenia szefa wojskowego sądu okręgowego.

Najwyższy Sąd Wojskowy, oraz wojskowy sąd okręgowy orzekają o zażaleniach w drodze postanowień (art. 24 § 1) bez względu na to, czy chodzi o zażalenie na postanowienie, czy też na zarządzenie.

Postanowienia sądu odwoławczego mają być motywowane (art. 28 § 2).

Art. 343.

Przepisy art. 336 do 342 stosuje się odpowiednio do zażaleń na zarządzenia sędziego wojskowego, stojącego na czele sądu, tudzież do zażaleń na postanowienia i zarządzenia innych władz.

Na równi z postanowieniami wydawanymi przez sąd, o ile chodzi o prawo zaskarżenia ich zażaleniem, stawia art. niniejszy:

a) postanowienia wydawane przez inne władze;

b) zarządzenia wydawane przez sędziego wojskowego stojącego na czele sądu;

c) zarządzenia wydawane przez inne władze.

Postanowienia te i zarządzenia mogą być albo takie, które zamykają drogę do wydania wyroku i w tym razie mogą być zaskarżone tylko przez osoby wymienione w art. 336 § 1, o ile szczególny przepis nie stanowi inaczej, albo też mogą to być postanowienia uboczne (wpadkowe, incydentalne), a w tym przypadku prawo zaskarżenia przysługuje tylko osobom, których dobro prawne danym postanowieniem lub zarządzeniem zostało naruszone lub zagrożone (art. 336 § 2).

Zażalenia na wymienione postanowienia i zarządzenia rozpoznaje sąd odwoławczy w myśl art. 342.

ad a.

Co do postanowień wydawanych przez inne władze, to k. w. p. k. zna postanowienia wydawane przez prokuratora wojskowego (oficera sądowego) np. w przypadkach z art. 202, 203 (postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku) lub np. z art. 537 § 3 (postanowienie uboczne). Do postanowień wydawanych przez inne władze zaliczyć należy również „decyzje" władz administracyjnych lub skarbowych, rozpatrywane przez sąd wojskowy w myśl art. 448.

ad b.

Spośród zarządzeń wydawanych przez sąd (art. 24 § 2) dopuszcza k. w. p. k. zażalenia tylko na zarządzenia sędziego wojskowego, stojącego na czele sądu. Natomiast k. w. p. k. nie dopuszcza zażaleń na zarządzenia:

1) sędziego wojskowego mającego pełnić czynności przewodniczącego rozprawy, albowiem zarządzenia tego sędziego nie mogą zamykać drogi do wydania wyroku, a na inne zarządzenia, jakie ten sędzia może wydawać zażalenie nie służy, gdyż ustawa tego nie przewiduje (art. 336 § 2), a poza tym wniosek, załatwiony przez tego sędziego odmownie, może być ponowiony na rozprawie (art. 254);

2) przewodniczącego rozprawy, albowiem od odmownego załatwienia wniosku przez przewodniczącego rozprawy (art. 258) lub innych wydanych przez niego zarządzeń (art. 265) służy stronie odwołanie do sądu. Odwołanie to, względnie żądanie rozstrzygnięcia sprawy przez sąd, jest wprawdzie „środkiem prawnym", nie jest jednak „środkiem odwoławczym", albowiem rozpoznanie nie następuje przez sąd odwoławczy, co jest istotnym kryterium „środka odwoławczego".

Do zarządzeń wydawanych przez sędziego wojskowego, stojącego na czele sądu, zaliczyć należy np. zarządzenie odmawiające przyjęcia rewizji w myśl art. 350 (zarządzenie zamykające drogę do wydania wyroku), lub np. zarządzenie odmawiające przyjęcia zażalenia (np. zażalenia świadka ukaranego za niestawiennictwo) w myśl art. 339 (zarządzenie uboczne).

ad c.

O ile chodzi o zarządzenia wydawane przez inne władze, to do tych zarządzeń zaliczyć należy w pierwszym rzędzie zarządzenia wydawane przez prokuratora wojskowego lub oficera sądowego (zob. np. art. 204 § 2). Do kategorii tych zarządzeń zaliczyć należy zarządzenia wszelkich innych władz, o ile w myśl szczególnego przepisu rozpoznanie zażalenia ma nastąpić przez sąd wojskowy.

ROZDZIAŁ II.

REWIZJA.

Art. 344.

§ 1. Rewizje [1]) można zakładać [2]) od wyroków sądów wojskowych, wydanych w pierwszej instancji, jeżeli kodeks niniejszy nie stanowi inaczej [3]).

§ 2. Rewizji nie można zakładać od wyroków wojskowych sądów rejonowych, orzekających swą niewłaściwość z tego powodu, że właściwym w sprawie jest wojskowy sąd okręgowy [4]).

[1]) Rewizja jest środkiem odwoławczym tj. sposobem działania, mającym na celu spowodowanie ponownego rozpoznania przez instancję rewizyjną sprawy, zakończonej nieprawomocnym wyrokiem sądu I instancji.

Od środka odwoławczego kasacji różni się rewizja zasadniczo w 2 punktach:

a) kasacja ma na celu wypowiedzenie się sądu odwoławczego tylko w tym kierunku, czy wyrok przyszedł do skutku z zachowaniem form prawa procesowego, oraz czy ocena prawna czynu jest zgodna z przepisem prawa materialnego; chodzi przeto w kasacji o osądzenie zaskarżonego wyroku (co we Francji, która jest ojczyzną kasacji, określono mianem: „jugement du jugement"). Rewizja ma natomiast na celu wypowiedzenie się sądu odwoławczego o sprawie zakończonej wyrokiem, wobec czego sąd rewizyjny wypowiada się zarówno co do uchybień prawnych (revisio in iure) jak i co do wadliwości faktycznych (revisio in facto);

b) w razie uwzględnienia kasacji, sąd odwoławczy tylko wyrok uchyla (kasuje), przekazując sprawę do ponownego rozpatrzenia — w razie uwzględnienia rewizji sąd odwoławczy może także orzec w samej sprawie, tak jak instancja merytoryczna.

Rewizja posiada cechy wspólne dla kasacji i apelacji, z przewagą jednak cech kasacji.

W szczególności:

1) sąd rewizyjny wydaje zasadniczo swe orzeczenie na podstawie stanu faktycznego ustalonego zaskarżonym wyrokiem (cecha kasacji); może jednak sąd rewizyjny w przypadkach wskazanych w art. 359 zbadać okoliczności nowe, istotne celem rozpoznania rewizji (cecha apelacji). Zob. również art. 376 § 1 i 3;

2) sąd rewizyjny rozpatruje sprawę zasadniczo pod względem prawnym, tj. czy wyrok przyszedł do skutku zgodnie z wymaganiami prawa tak formalnego jak i materialnego (cecha kasacji); — może jednak sąd rewizyjny rozpoznać sprawę pod względem faktycznym (cecha apelacji), w szczególności, gdy nastąpiło zbadanie nowych okoliczności faktycznych w myśl art. 359, lub też gdy w przypadkach z art. 374 § 1 oraz 376 sąd rewizyjny wydanie wyroku merytorycznego uważa za wskazane lub gdy wydanie jego jest nakazane;

3) sąd rewizyjny albo uznaje wyrok zaskarżony za nieważny w myśl art. 360 § 2 lit. c), albo wyrok uchyla przekazując sprawę do ponownego rozpoznania (art. 360 § 2 lit. b), co jest cechą kasacji, — może jednak sąd rewizyjny postąpić jak instancja merytoryczna tj. wyrok uchylić i wydać w miejsce uchylonego wyroku nowe orzeczenie (art. 360 § 2 lit. b), co jest cechą apelacji.

Sąd rewizyjny jest obligatoryjnie instancją merytoryczną w przypadkach z art. 374 § 1 lit. a), oraz obligatoryjnie instancją kasacyjną w przypadkach z art. 371 i 374 § 2.

O ile chodzi o sam tryb rozpoznania rewizji (modus procedendi), to jest on trybem kasacyjnym (brak przesłuchania stron, prowadzenia dowodów na rozprawie — zasada pisemności, pośredniości i t. p.).

[2]) Przez założenie rewizji rozumieć należy: zapowiedzenie jej w terminie, oraz wniesienie w terminie jej wywodu.

Jeżeli już w zgłoszeniu rewizji, strona przytoczyła te wszystkie okoliczności, które wymagane są do wywodu rewizji w myśl art. 386 § 2, należy oświadczyć się za tym, że rewizja została założoną prawidłowo i tak założonej rewizji powinien być nadany dalszy właściwy bieg.

[3]) Rewizja jest niedopuszczalna przeciw wyrokom:

a) wydanym przez wojskowy sąd rejonowy, a orzekającym niewłaściwość tego sądu z tego powodu, że właściwym w danej sprawie jest wojskowy sąd okręgowy (art. 344 § 2);

b) wydanym w trybie postępowania doraźnego (art. 401 § 2);

c) wydanym przez sądy wojenne (art. 424 § 1) o ile nie zachodzi przypadek wskazany w art. 433 § 2;

d) wydanym przez sądy wojskowe nie-wojenne w przypadkach wskazanych w art. 432 § 2.

W razie założenia rewizji przeciw wyrokowi, którego zaskarżenie rewizją jest niedopuszczalne, — sąd rewizyjny w myśl art. 358 § 1 pozostawia taką rewizję bez rozpoznania.

[4]) Zob. art. 310 § 4 i 333 § 1.

Art. 345.

§ 1. Zamierzający złożyć rewizję [1]) powinien pod utratą tego prawa zapowiedzieć rewizję w terminie zawitym trzech dni, liczonym od daty ogłoszenia wyroku [2]) i złożyć wywód rewizji w terminie zawitym siedmiu dni, liczonym od daty doręczenia odpisu wyroku wraz z uzasadnieniem [3]).

§ 2. Zapowiedzenie i wywód rewizji składa się w sądzie, który wydał zaskarżony wyrok, na piśmie lub ustnie do protokołu [4]).

[1]) Wedle art. 321 przewodniczący po ogłoszeniu wyroku powinien pouczyć strony o sposobie i terminie założenia rewizji, przysługującej przeciw wyrokowi

Zrzeczenie się środka odwoławczego zaraz po ogłoszeniu wyroku nie wyłącza możliwości jego zapowiedzenia i złożenia w terminie ustawowym (orzeczenie całej Izby Sądu Najwyższego Nr. 172/30). Gdy więc strona po ogłoszeniu wyroku oświadczyła, że zrzeka się rewizji, a następnie przed upływem terminu trzydniowego rewizję zapowiedziała lub też odrazu wniosła jej wywód, zapowiedzenie takie względnie wywód muszą być przyjęte.

[2]) Niezapowiedzenie w terminie rewizji powoduje z mocy prawa prawomocność wyroku. O prawomocności wyroku nie zawiadamia się stron.

Zapowiedzenie rewizji może nastąpić:

a) bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku — w tym przypadku oświadczenie strony wciąga się do protokołu rozprawy w myśl art. 321;

b) ustnie do protokołu sądowego w myśl art. 182 § 1;

c) ustnie do protokołu wobec przełożonej władzy wojskowej, przez podoficera lub szeregowca pozostającego w czynnej służbie wojskowej w myśl art. 182 § 2;

d) w drodze pisma złożonego w tym sądzie, który wydał wyrok, w myśl § 2 niniejszego art.

[3]) Termin do wywodu rewizji liczy się odmiennie w przypadkach z art. 321 § 3 i 433 § 2.

Jeśliby strona wywód rewizji wniosła przed doręczeniem jej odpisu wyroku wraz z uzasadnieniem, to jest on wprawdzie przedwczesny, lecz rewizji należy nadać bieg właściwy, gdyż odmowa przyjęcia rewizji może nastąpić tylko w razie wniesienia wywodu po terminie.

Niewniesienie wywodu rewizji w terminie powoduje z mocy prawa prawomocność wyroku.

Wywód rewizji nie musi stanowić odrębnej formalnie czynności procesowej. Jeżeli przeto przy zgłoszeniu rewizji złożono wywód rewizji, lub też jeżeli z samego zgłoszenia jest widocznym, w jakich kierunkach i z jakich powodów strona kwestionuje wyrok sądu I instancji (a więc jeżeli w zgłoszeniu rewizji uwzględniono formalne warunki wywodu wskazane w art. 356 § 2), to rewizji w ten sposób założonej należy nadać dalszy bieg właściwy.

[4]) Jeżeliby zapowiedzenie lub wywód rewizji złożono wprost w sądzie rewizyjnym sędzia wojskowy stojący na czele sądu zwróci ją niezwłocznie do sądu I instancji; uchybienie terminu nie nastąpi, jeżeli rewizja wpłynie do sądu I instancji przed upływem terminu zapowiedzenia lub wywodu, albo jeżeli zostanie przed upływem tego terminu nadana na pocztę (art. 176).

Rewizja założona w terminie posiada moc wstrzymującą wykonanie wyroku sądu I instancji (art. 482). Nie dotyczy to jednak:

a) przypadku wydania wyroku uniewinniającego lub umarzającego postępowanie co do oskarżonego aresztowanego, który zostaje wypuszczony na wolność mimo założenia przez prokuratora wojskowego rewizji, jeżeli sąd nie postanowił tymczasowego aresztowania oskarżonego w myśl art. 320;

b) przypadku wydania wyroku w sprawie karno-administracyjnej, gdyż rewizja założona od wyroku w tych sprawach wstrzymuje tylko wykonanie kary pozbawienia wolności (art. 454).

Art. 346.

Prokurator wojskowy (oficer sądowy) może założyć rewizję na korzyść lub na niekorzyść oskarżonego.

Poza prokuratorem wojskowym (oficerem sądowym) prawo założenia rewizji na niekorzyść oskarżonego posiada tylko oskarżyciel prywatny w myśl art. 347. Nie posiada natomiast tego prawa oskarżony; nie ma go również współoskarżony, choćby nawet przez taką rewizję mógł oczekiwać korzystniejszego dla siebie wyroku.

Art. 347.

§ 1. Oskarżyciel prywatny może założyć rewizję tylko na niekorzyść oskarżonego.

§ 2. W razie śmierci oskarżyciela prywatnego przed upływem terminu do zapowiedzenia rewizji, prawo do jej zapowiedzenia służy jego małżonkowi, dzieciom, rodzicom i wnukom w terminie zawitym dwóch tygodni od dnia śmierci oskarżyciela.

§ 3. W razie śmierci oskarżyciela prywatnego po zapowiedzeniu przezeń rewizji lecz przed upływem terminu do jej wywodu, prawo złożenia wywodu rewizji służy osobom, wymienionym w § 2, w terminie zawitym jednego miesiąca od dnia śmierci oskarżyciela.

Prawo oskarżyciela prywatnego do założenia rewizji na niekorzyść oskarżonego należy z natury rzeczy odnieść tylko do tej części wyroku, która dotyczy przestępstwa, ściganego z jego oskarżenia prywatnego.

Art. 348.

§ 1. Oskarżony może założyć rewizję tylko na swoją korzyść [1]; obrońca tylko na korzyść oskarżonego [2].

§ 2. W razie niepełnoletności lub bezwłasnowolności oskarżonego, rewizję na korzyść oskarżonego może założyć oprócz oskarżonego i jego obrońcy ojciec oskarżonego, jego matka, małżonek, opiekun lub kurator [3].

§ 3. W przypadkach, wymienionych w art. 62 § 1 lit. b), c) wyznacza się oskarżonemu na jego prośbę, zgłoszoną w terminie do zapowiedzenia rewizji, obrońcę z urzędu celem złożenia wywodu rewizji [4]. Termin powyższy jest zawity.

[1]) Oskarżony posiada zawsze samoistne prawo do założenia rewizji na swoją korzyść, a więc choćby był nawet niepełnoletni lub ubezwłasnowolniony, co wynika z § 2 postanawiającego, że „oprócz" oskarżonego rewizję może założyć także ojciec, matka i t. d.

[2]) Prawo założenia rewizji ma zarówno obrońca z wyboru, jakoteż i obrońca z urzędu.

Obrońca z wyboru jest przy założeniu rewizji całkowicie wiązany udzielonym mu pełnomocnictwem; oskarżony może też cofnąć rewizję założoną przez obrońcę z wyboru — w myśl art. 354 § 2. Takie samo jest stanowisko obrońcy z urzędu, o ile nie jest tym obrońcą z powodów wymienionych w art. 61 § 1.

Obrońca z urzędu, wyznaczony z powodów wskazanych w art. 61 § 1 jest przy zakładaniu rewizji niezależny od oskarżonego; może przeto założyć rewizję nawet wbrew woli oskarżonego, który też w myśl art. 354 § 2 nie ma prawa jej cofnąć.

Co do obowiązku współdziałania obrońcy z urzędu przy zakładaniu rewizji zob. art. 68.

[3]) Ojciec, matka, małżonek, opiekun lub kurator mają samodzielne prawo do założenia rewizji, niezależnie od tego, czy oskarżony małoletni lub ubezwłasnowolniony rewizję założył, czy też nie. Rewizji założonej przez te osoby oskarżony nie może cofnąć w myśl art. 354 § 2.

[4]) Wyznaczenie obrońcy z urzędu jest obligatoryjne.

Obrońca z urzędu zostaje wyznaczony tylko dla złożenia wywodu rewizji — wyznacza go w myśl art. 62 § 1 sędzia wojskowy stojący na czele sądu a quo. Jeżeliby zachodziła potrzeba udziału obrońcy z urzędu na rozprawie rewizyjnej, obrońca z urzędu ma być wyznaczony ponownie. Wyznacza go sędzia wojskowy stojący na czele sądu odwoławczego w myśl art. 62 § 2.

W razie wyznaczenia oskarżonemu obrońcy z urzędu w terminie do zapowiedzenia rewizji — wyrok doręcza się w myśl art. 323 § 2 obrońcy z urzędu.

Art. 349.

§ 1. Właściwość sądów wojskowych, przyjęta przez sąd wojskowy, może być zaskarżona rewizją przez prokuratora wojskowego (oficera sądowego) i przez oskarżonego.

§ 2. Wyroki sądów wojskowych, orzekające niewłaściwość, mogą być zaskarżone rewizją przez prokuratora wojskowego (oficera sądowego), oskarżonego i oskarżyciela prywatnego.

W przypadkach gdy chodzi o rozstrzygnięcie, czy sąd uznał się słusznie właściwym lub niewłaściwym do rozpoznania sprawy, nie można mówić o zaskarżeniu wyroku na korzyść lub niekorzyść oskarżonego; stąd też art. niniejszy normuje przypadki, kto jest uprawnionym do założenia rewizji od wyroku, gdy sąd wojskowy niesłusznie uznał się właściwym lub niewłaściwym do rozpoznania sprawy.

Rewizją może być zaskarżona tylko właściwość rzeczowa sądu wojskowego, oraz niewłaściwość sądu wojskowego w ogóle; nie może natomiast być przedmiotem rewizji zarzut co do niewłaściwości miejscowej sądu wojskowego, albowiem

w myśl art. 9 § 2 u. s. w. o właściwości miejscowej sądu wojskowego, decyduje właściwość zwierzchnika sądowo-karnego, a spory o tę właściwość rozstrzyga wspólny przełożony dowódców posiadających uprawnienia zwierzchnika sądowo-karnego (art. 91 u. s. w.). Poza tym wedle art. 243 § 1 okoliczności, które wyszły na jaw lub zaszły po wniesieniu aktu oskarżenia, mają wpływ na właściwość osobową zwierzchnika sądowo-karnego, a tym samym na właściwość miejscową sądu (art. 9 § 2 i 97 — 100 u. s. w.) tylko wtedy, jeżeli z powodu nich albo byłby inny sąd rzeczowo właściwy, albo też nie byłaby uzasadnioną w ogóle właściwość sądów wojskowych.

W drodze rewizji nie może być zaskarżona właściwość rzeczowa wojskowego sądu okręgowego z tego powodu, że właściwym w sprawie jest wojskowy sąd rejonowy, a to z uwagi na przepis art. 14 § 3 w związku z art. 310 § 4 i art. 344 § 2.

Art. 350.

§ 1. W razie zapowiedzenia rewizji lub złożenia jej wywodu po terminie albo przez osoby nieuprawnione, sędzia wojskowy, stojący na czele sądu pierwszej instancji, odmawia przyjęcia rewizji i zawiadamia o tym zakładającego rewizję [1]).

§ 2. Na zarządzenie to służy zażalenie [2]).

[1]) Prawo odmowy przyjęcia rewizji przysługuje:

a) kierownikowi wojskowego sądu rejonowego — co do rewizyj założonych od wyroków wojskowych sądów rejonowych;

b) szefowi wojskowego sądu okręgowego — co do rewizyj założonych od wyroków wojskowych sądów okręgowych.

Przyjęcie lub odmowa przyjęcia rewizji następuje w drodze zarządzenia (art. 24 § 2 i art. niniejszy § 2). Zarządzenie odmowy przyjęcia rewizji ma być uzasadnione (art. 28 § 2); o zarządzeniu tym zawiadamia się zakładającego rewizję (a więc nie strony).

Odmowa przyjęcia rewizji może nastąpić z tego powodu, że rewizja została założona przez osobę nieuprawnioną (art. 346 — 349), lub też że została założona po terminie (art. 345). Dla stwierdzenia czy rewizję założyła osoba uprawniona do wniesienia rewizji, konieczny jest podpis uprawnionego. Brak podpisu może być uzupełniony dodatkowo nawet po upływie terminu. Obrońca wnoszący i podpisujący wywód rewizji, nie podpisany przez stronę, powinien przedstawić pełnomocnictwo, o ile nie ma go w aktach. Brak pełnomocnistwa uzasadnia nieprzyjęcie rewizji, jeżeli wywodu nie podpisała strona. Brak może być uchylony dodatkowo po upływie terminu do założenia rewizji, — pełnomocnictwo musi być jednak podpisane w terminie do założenia rewizji.

Jeżeliby rewizji spóźnionej lub wniesionej przez osobę nieuprawnioną sędzia wojskowy stojący na czele sądu nadał bieg — sąd rewizyjny pozostawi ją bez rozpoznania w myśl art. 358 § 1.

[2]) Zarządzenie odmowy przyjęcia rewizji należy do kategorii zarządzeń, zamykających drogę do wydania wyroku — stąd też zażalenie na to zarządzenie może być ewentualnie wniesione do III instancji. Zob. uw. do art. 336.

W razie wniesienia zażalenia sędzia wojskowy stojący na czele sądu władny jest w myśl art. 340 cofnąć zarządzenie nieprzyjęcia rewizji, jeżeli zażalenie uzna za uzasadnione; w tym przypadku w myśl art. 351 obowiązany jest wydać zarządzenie o przyjęciu rewizji i zawiadomić o tym strony.

Art. 351.

O przyjęciu rewizji sąd zawiadamia strony.

Rewizja ma być przyjęta — wymaga to przeto deklaratoryjnego aktu ze strony sądu. Z uwagi na to sędzia wojskowy stojący na czele sądu ma wydać zarządzenie o przyjęciu rewizji (art. 24 § 2).

O przyjęciu rewizji zawiadamia się strony, a więc nie tylko zakładającego rewizję.

Art. 352.

§ 1. Na założoną rewizję może strona przeciwna wnieść [1]) odpowiedź rewizyjną [2]) w terminie zawitym siedmiodniowym od dnia otrzymania zawiadomienia w myśl art. 351. O prawie tym należy oskarżonego pouczyć [3]).

§ 2. Odpowiedź rewizyjną składa się w sądzie, który wydał zaskarżony wyrok, na piśmie lub ustnie do protokołu.

§ 3. W odpowiedzi rewizyjnej należy wypowiedzeć się co do podniesionych w rewizji zarzutów oraz przytoczyć okoliczności, mające istotne znaczenie dla ich oceny [4]).

§ 4. Strony mają prawo przeglądać w terminie, wskazanym w § 1, akta sprawy wraz z wszelkimi pismami, odnoszącymi się do zgłoszenia i wywodu rewizji.

[1]) Odpowiedź rewizyjna może być wniesioną:

a) w drodze pisma do sądu, który wydał wyrok zaskarżony rewizją, w myśl § 2 niniejszego art.;

b) ustnie do protokołu sądowego, w myśl art. 182 § 1;

c) ustnie do protokołu wobec przełożonej władzy wojskowej, przez podoficera lub szeregowca pozostającego w czynnej służbie wojskowej, w myśl art. 182 § 2.

[2]) Wprowadzenie odpowiedzi rewizyjnej jest uzasadnione potrzebą utrzymania równowagi procesowej stron w postępowaniu rewizyjnym. Rewizja jest rozpoznawana w przeważającej ilości przypadków na posiedzeniu niejawnym, w którym nie może brać udziału oskarżony lub oskarżyciel prywatny, a w którym bierze udział obligatoryjnie prokurator wojskowy; również na rozprawie nie może być obecny oskarżony aresztowany. Wniesienie rewizji przez prokuratora odbierałoby przeto oskarżonemu możność wypowiedzenia się o sprawie, jego najbliżej

obchodzącej; przez możność wniesienia odpowiedzi rewizyjnej zapobiega się bezbronnej sytuacji oskarżonego.

Odpowiedź rewizyjna wniesiona w terminie jest przedmiotem rozpoznania przez sąd rewizyjny, w szczególności jest przedmiotem sprawozdania na rozprawie rewizyjnej (art. 365 § 2). W razie nieobecności na rozprawie rewizyjnej tego, który wniósł w terminie odpowiedź rewizyjną, odpowiedź rewizyjna ma być odczytana (art. 366 § 3).

Odpowiedź rewizyjną wniesioną po terminie należy załączyć do akt, ewentualnie przesłać dodatkowo do sądu rewizyjnego. Jako nieważna (art. 177 § 2) nie jest ona przedmiotem rozpoznania przez sąd rewizyjny i ma być pominięta.

[3]) O pouczeniu należy uczynić wzmiankę w aktach sprawy.

[4]) Warunkami formalnymi odpowiedzi rewizyjnej są:

a) wypowiedzenie się co do zarzutów rewizyjnych, t. j. jasne i ścisłe określenie stanowiska co do trafności lub nietrafności danego zarzutu;

b) uzasadnienie stanowiska przez przytoczenie okoliczności, zarówno faktycznych jak i prawnych, które mają istotne znaczenie dla oceny zarzutu, a tym samym stanowiska, jakie w sprawie danego zarzutu zajmuje składający odpowiedź rewizyjną.

W przeciwstawieniu do rewizji, sąd rewizyjny nie bada, czy odpowiedź rewizyjna odpowiada warunkom formalnym (por. art. 356 § 2 w związku z art. 358 § 1).

Art. 353.

§ 1. Po wniesieniu odpowiedzi rewizyjnej lub zrzeczeniu się prawa do jej wniesienia albo po bezskutecznym upływie siedmiodniowego terminu (art. 352 § 1) sąd przesyła niezwłocznie akta sprawy sądowi odwoławczemu [1]).

§ 2. W razie śmierci oskarżonego przed przesłaniem aktów sprawy sądowi odwoławczemu, umorzenie postępowania postanawia sąd I instancji na wniosek prokuratora wojskowego (oficera sądowego), o czym zawiadamia strony [2]).

[1]) Przesłanie akt sprawy do sądu rewizyjnego zarządza sędzia wojskowy prowadzący sprawę, t. j. sędzia, który wydał zaskarżony wyrok.

[2]) Śmierć oskarżonego powoduje umorzenie postępowania w każdym stadium sprawy (art. 4). W tym względzie odróżnić należy:

a) jeżeli śmierć oskarżonego nastąpiła po założeniu rewizji (jej zapowiedzeniu lub złożeniu wywodu), lecz przed przesłaniem akt sądowi rewizyjnemu, — postanowienie o umorzeniu postępowania wydaje sąd pierwszej instancji, a więc w postępowaniu przed wojskowym sądem rejonowym — sędzia wojskowy w wojskowym sądzie rejonowym, w myśl art. 23 u. s. w., a w postępowaniu przed wojskowym sądem okręgowym — ten sąd na posiedzeniu niejawnym, w myśl art. 31 u. s. w.;

b) jeżeli śmierć oskarżonego nastąpiła po przesłaniu już akt sądowi rewizyjnemu, a przed wydaniem przez ten sąd orzeczenia, to umorzenie postępowania postanawia sąd rewizyjny na posiedzeniu niejawnym, a to Najwyższy Sąd Wojskowy w myśl art. 35 u. s. w., zaś wojskowy sąd okręgowy w myśl art. 31 u. s. w. — chyba że śmierć nastąpiła po rozpoczęciu rozprawy rewizyjnej, w którym to przypadku umorzenie nastąpi wyrokiem, albowiem na rozprawie rewizyjnej może być wydany tylko wyrok (art. 368);

c) jeżeli śmierć oskarżonego nastąpiła po wydaniu orzeczenia przez sąd rewizyjny, a sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania, to umorzenie postanawia sąd pierwszej instancji wedle zasad obowiązujących w tym sądzie. Jeśli natomiast orzeczeniem sądu rewizyjnego oddalono rewizję, lub orzeczono in merito wyrokiem albo postanowieniem i po zapadnięciu tego orzeczenia nastąpiła śmierć oskarżonego, — to sąd nie postanawia o umorzeniu postępowania, gdyż wyrok sądu się uprawomocnił, a tylko kara wolnościowa nie będzie wykonana.

Art. 354.

§ 1. Ten, kto założył rewizję, może ją również cofnąć [1]).

§ 2. Oskarżony może również cofnąć rewizję założoną przez swego obrońcę; prawo to nie służy jednak oskarżonym wymienionym w art. 61 § 1 [2]).

§ 3. Rewizja założona przez kogokolwiek na korzyść oskarżonego, nie może być cofnięta bez zgodny oskarżonego [3]).

[1]) Cofnięcie jest jednostronnym aktem woli, mającym na celu usunięcie skutków dokonanej już czynności, stanowiąc wobec tej czynności actus contrarius. Od zrzeczenia się różni się tym, że podczas gdy zrzeczenie się ma na względzie dopiero przyszłą możliwość, to cofnięcie dotyczy tego, co już dokonano. Unicestwienie skutków czynności przez cofnięcie, działa zawsze ex nunc, t. j. od momentu złożenia oświadczenia woli.

Przez cofnięcie rewizji rozumieć należy cofnięcie zarówno zapowiedzenia rewizji, jakoteż jej wywodu, jeżeli został on już złożony.

Cofnięcie rewizji może być całkowite lub częściowe.

O ile chodzi o cofnięcie zapowiedzenia rewizji, to podnieść należy, że cofnięcie zapowiedzenia rewizji nie konsumuje jeszcze prawa uprawnionego do ponownego jej zapowiedzenia, jeżeli termin do zapowiedzenia jeszcze nie upłynął, — innymi słowy, w terminie otwartym do zapowiedzenia rewizji uprawniony może zawsze zapowiedzieć rewizję, choćby nawet uprzednio zapowiedzenie cofnął. Takie samo stanowisko należy zająć co do cofnięcia wywodu rewizji w terminie przepisanym do złożenia wywodu, a więc uprawniony może po cofnięciu wywodu rewizji złożyć go ponownie, o ile termin do złożenia wywodu jeszcze nie upłynął. (Zob. uw. 1 do art. 345).

Po upływie terminu do wywodu rewizji — rewizja może być cofnięta tylko do czasu rozpoczęcia rozprawy rewizyjnej. Wynika to stąd, iż dla cofnięcia rewizji

przewiduje art. 358 jako formę orzeczenia tylko postanowienie, które wedle art. 368 § 1 na rozprawie zapaść nie może. Analogicznie ustosunkować się należy, gdy rewizja ma być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym, t. j. że cofnięcie rewizji może być uskutecznione do czasu rozpoczęcia posiedzenia niejawnego.

Art. 107 lit. a) u. s. w. przewiduje szczególny wypadek cofnięcia rewizji przez prokuratora Najwyższego Sądu Wojskowego, mimo iż rewizja była nie przez niego założona. Jest to wyjątek od zasady wyrażonej w § 1 art. niniejszego.

[2]) Z zestawienia art. 354 z art. 347 wynika, że oskarżony może cofnąć rewizję: 1) założoną przez siebie; 2) założoną przez swego obrońcę z wyboru; 3) założoną przez obrońcę z urzędu, o ile ustanowienie obrońcy z urzędu nie nastąpiło z powodów wymienionych w art. 61 § 1.

Natomiast oskarżony nie może cofnąć rewizji założonej:

a) przez obrońcę z urzędu, gdy ustanowienie obrońcy z urzędu nastąpiło z przyczyn wskazanych w art. 61 § 1;

b) przez ojca, matkę, małżonka, opiekuna lub kuratora (art. 347 § 2) imieniem oskarżonego małoletniego lub ubezwłasnowolnionego;

c) przez prokuratora wojskowego (oficera sądowego), choćby była ona założoną na korzyść oskarżonego.

W przypadkach powyższych rewizję może cofnąć obrońca z urzędu, osoba która imieniem bezwłasnowolnego lub małoletniego oskarżonego założyła rewizję, oraz prokurator wojskowy — każda z tych osób jednak pod warunkiem wskazanym w § 3 art. niniejszego.

[3]) Samoistne prawo do założenia rewizji na korzyść oskarżonego ma prokurator wojskowy (art. 346), — ojciec, matka, małżonek, opiekun lub kurator małoletniego lub ubezwłasnowolnionego oskarżonego (art. 348 § 2), oraz — obrońca z urzędu w przypadkach z art. 61 § 1 (art. 354 § 2). Zasada bezpieczeństwa procesowego wymaga, by rewizje założone na korzyść oskarżonego nie mogły być cofnięte przez te osoby bez zgody oskarżonego. Oskarżony bowiem wiedząc o tym, że jest rewizja założona na jego korzyść, mógłby zaniechać samodzielnego założenia rewizji, a cofnięcie tego środka przez wymienione osoby mogłoby go postawić w bezbronnej sytuacji.

Art. 355.

§ 1. Podstawę rewizji mogą stanowić tylko zarzuty [1]):

a) obrazy przepisu postępowania sądowego [2]);

b) nieprawidłowego zastosowania ustawy przy określeniu przestępstwa i wymierzeniu kary [3]);

c) znacznej niewspółmierności kary w stosunku do okoliczności sprawy [4]).

§ 2. W zakresie zarzutów, objętych § 1, można podnosić i takie, które były lub mogły być rozpoznane w drodze zażalenia [5]).

[1]) K. w. p. k. zgodnie z nowoczesną teorią prawa zrywa całkowicie z systemem kazuistycznego wyliczania przyczyn, które mogą być podstawą do wnoszenia środków odwoławczych, — a przyjmuje natomiast zasadę, iż przeciw wyrokowi

mogą być podnoszone zarzuty zarówno z zakresu prawa formalnego (error in procedendo — § 1 lit. a) art. niniejszego), jakoteż i prawa materialnego (error in iudicando — § 1 lit. b), c) art. niniejszego), jeżeli dotyczą one uchybień, obrażających prawa strony. Formalnie tedy każde uchybienie lub wadliwość, obrażające prawa strony, mogą być przedmiotem zarzutu rewizyjnego; inna jest rzecz, czy taki zarzut spowoduje zmianę zaskarżonego wyroku, zależy to bowiem od tego, czy obraza prawa wywarła wpływ na treść wyroku, względnie czy taki wpływ mogła była wywrzeć.

K. w. p. k. przesądza z góry, że obraza przepisów z zakresu prawa materialnego (a więc dotyczących winy lub kary) wywiera zawsze wpływ na wyrok, a przeto w tych przypadkach szczególne wykazywanie i uzasadnianie tego ujemnego wpływu jest zbędne — o ile jednak chodzi o obrazę przepisów prawa procesowego, to poza przypadkami wymienionymi w art. 370 lit. b) do f) i art. 373 lit. e) do g), sąd rewizyjny zawsze ma oceniać czy i jaki wpływ obraza tych przepisów mogła wywrzeć na treść wyroku i stosownie do tej oceny bądź oddala rewizję, bądź też wyrok uchyla lub uznaje go za nieważny.

Zarzuty rewizyjne mogą być podnoszone tylko przeciw wyrokowi, gdyż rewizja jest środkiem odwoławczym od wyroku sądu pierwszej instancji; stąd też przedmiotem zarzutu rewizyjnego nie mogą być uchybienia i wadliwości, zaszłe w toku dochodzenia lub śledztwa, lub w toku przygotowań do rozprawy ustnej, o ile uchybienia te i wadliwości nie zostały podniesione na rozprawie i ujawnione w protokole rozprawy.

Zarzut rewizyjny powinien określać, jakim postępowaniem sądu, zdaniem wnoszącego rewizję, obrażono ustawę. Wskazywanie obrażonego przepisu przez cyfrowe jego oznaczenie nie jest konieczne; sąd rewizyjny bowiem, biorąc pod uwagę wyszczególnienie zarzutu w rewizji oraz jego uzasadnienie, sam oceni, czy i jaki przepis prawa obrażono.

A. Obraza przepisu postępowania sądowego.

[2]) Zarzut obrazy przepisu postępowania sądowego, (error in procedendo) dotyczy obrazy tego przepisu postępowania, który sąd powinien zastosować, a którego albo wcale nie zastosował, albo zastosował niewłaściwie. Przepisy postępowania sądowego są zawarte w przeważającej części w kodeksie wojsk. post. karn. — mieszczą się jednak również w prawie o ustroju sądów wojskowych, oraz ewentualnie także w innych przepisach prawa, które sąd wojskowy w postępowaniu swym ma obserwować. Zob. np. ustawy amnestyjne, a w szczególności art. 16 ust. 2 ustawy amnestyjnej z dnia 2 stycznia 1936 r. (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1). Z przepisów tedy wszelkich aktów prawodawczych, ustalających tryb wojskowego postępowania sądowego, mogą wynikać zarzuty „obrazy przepisu postępowania sądowego".

Zarzuty obrazy przepisu postępowania sądowego wynikają albo z wyroku (np. brak ustaleń), albo z protokołu rozprawy (np. oskarżonego nie pouczono o tym, co się działo w jego nieobecności na rozprawie), gdyż sąd orzeka tylko na podstawie wyników rozprawy (art. 305). Istniejące przeto ewentualnie uchybienia i nieprawidłowości postępowania, o ile nie zostały ujawnione na rozprawie, nie mogą obciążać wyroku budowanego przez sąd wyłącznie tylko na wynikach rozprawy.

Obraza przepisów postępowania sądowego może polegać na nienależytym wyjaśnieniu sprawy, tak że stan faktyczny stanowiący podstawę wyroku wymaga

uzupełnienia z powodu niejasności lub niezupełności w istotnych dla sprawy kwestiach, albo na przyjęciu przez sąd pewnych istotnych okoliczności sprzecznie z wynikami rozprawy, alboteż na naruszeniu pozytywnego przepisu ustawy, normującego tryb postępowania. Nie może jednak stanowić zarzutu rewizyjnego naruszenie przepisu, którego zastosowanie jest pozostawione uznaniu sądu, np. kolejność prowadzenia dowodów na rozprawie (art. 255), — usunięcie oskarżonego z sali rozpraw podczas przesłuchiwania współoskarżonego, świadka lub biegłego (art. 281 § 2) — zezwolenie lub odmowa zezwolenia na obecność w czasie rozprawy prowadzonej przy drzwiach zamkniętych (art. 268) — połączenie spraw na rozprawie, jeżeli prokurator i oskarżony wyrazili na to zgodę (art. 299) i t. p.

Na równi z obrazą przepisu, pozostawionego uznaniu sądu, nie można jednak stawiać tych przepisów prawa, wedle których sąd ma zająć pewne stanowisko stosownie do swego uznania, bądź to ze względu na wniosek stron, bądź też ze względu na wyłaniające się w toku procesu kwestie natury faktycznej lub prawnej, które sąd powinien rozpoznać z urzędu. Stąd też przedmiotem zarzutów rewizyjnych mogą być np. zarzuty dotyczące bezzasadnego uchylenia pytania skierowanego do oskarżonego, świadka lub biegłego (art. 256 § 2) — niedopuszczenia strony do wypowiedzenia się w przypadkach z art. 257, — odmówienia wnioskowi o przesłuchanie świadków, biegłych, lub przeprowadzenie innych dowodów w myśl art. 276, — odmówienia stronie prawa złożenia wyjaśnienia co do dowodu w myśl art. 291.

Zarzuty rewizyjne nie mogą polegać w zasadzie na kwestionowaniu ustaleń faktycznych, zawartych w wyroku, sprowadzałyby się one bowiem wówczas do kwestionowania swobodnego przekonania sędziowskiego, a więc wykroczyłyby przeciw pozytywnemu nakazowi ustawy z art. 11. Jednakowoż ustawodawca, przewidując w art. 316 § 1 obowiązek sądu dokładnego wskazania podstawy faktycznej swoich ustaleń, dał tym samym stronie możność kontroli, czy ustalenia faktyczne pozostają w zgodzie z wynikami rozprawy, a zatem czy nie są sprzeczne z tymi wynikami, lub też czy nie znajdują w nich oparcia a zatem, czy nie są dowolne. Gdyby bowiem zachodziła taka sprzeczność lub dowolność, to ustalenia faktyczne wykraczałyby przeciw przepisowi art. 316 § 1, a zatem stanowiłyby obrazę przepisu postępowania sądowego.

W zakresie zarzutów, dotyczących uchybień przepisom prawa formalnego, k. w. p. k. wylicza następujące jako takie, które powodują obligatoryjnie uchylenie wyroku:

1) jeżeli sąd był nienależycie obsadzony, lub którykolwiek z jego członków nie był obecny na całej rozprawie (art. 370 lit. b));
2) jeżeli rozprawa odbyła się bez obecności oskarżonego, prócz przypadków w ustawie wskazanych (art. 370 lit. c);
3) jeżeli oskarżony nie miał obrońcy w przypadkach wskazanych w art. 61 (art. 370 lit. d);
4) jeżeli nie sporządzono protokołu rozprawy (art. 370 lit. e);
5) jeżeli wyrok nie zawiera ustalenia czynu przypisanego oskarżonemu (art. 370 lit. f);
6) jeżeli wyrok zapadł z obrazą art. 14, jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona do wydawania wyroków, albo jeżeli orzekał sędzia lub asesor, który z mocy art. 18 lub 19 ulegał wyłączeniu (art. 373 lit. e);
7) jeżeli rozpoznano sprawę bez skargi albo bez wniosku pokrzywdzonego w przypadkach, gdy ustawa takiego wniosku wymaga (art. 373 lit. f);

8) jeżeli zachodzą przyczyny powodujące umorzenie postępowania w mysl art. 4 (art. 373 lit. g).

Inne obrazy przepisów prawa procesowego będą powodować uchylenie wyroku wtedy tylko, gdy zdaniem sądu rewizyjnego mogły one mieć wpływ na treść wyroku (art. 372).

B. Obraza przepisu prawa materialnego.

3) Zarzuty rewizyjne, dotyczące nieprawidłowego zastosowania ustawy materialnej (art. niniejszy lit. b), wynikać mogą z uchybień przy określeniu przestępstwa, lub z uchybień przy wymierzeniu kary. Zarzuty te opierać się mogą jedynie na ustaleniach faktycznych zaskarżonego wyroku i wynikać muszą z tych ustaleń, nie zaś z wyników rozprawy. Jeżeli błędna kwalifikacja karna czynu lub nieprawidłowe zastosowanie kary wynika z wyników rozprawy, a nie z ustaleń wyroku, to ustalenia faktyczne wyroku są niezupełne lub sprzeczne z wynikami rozprawy i w tym przypadku wyrok należałoby zaskarżyć z powodu obrazy przepisu prawa formalnego.

Zarzuty, dotyczące nieprawidłowości przy określaniu przestępstwa, są zarzutami dotyczącymi błędnej kwalifikacji karnej czynu. Sprowadzają się one do zarzutów następujących:

1) że sąd wydał wyrok uniewinniający mimo istnienia w czynie oskarżonego znamion przestępstwa, lub też wyrok umarzający postępowanie karne mimo braku ku temu warunków (art. 370 lit. a);
2) że w czynie oskarżonego nie ma znamion przestępstwa (art. 373 lit. a);
3) że w wyroku sądu I instancji przyjęto błędną kwalifikację czynu (art. 373 lit. b).

Zarzuty, dotyczące nieprawidłowego zastosowania ustawy przy wymierzaniu kary, dadzą się sprowadzić do następujących:

1) że sąd zastosował do oskarżonego karę nieprzepisaną w ustawie (art. 373 lit. c) zdanie pierwsze);
2) że orzekając ponownie — zwiększył oskarżonemu — wbrew przepisowi prawa procesowego — karę ponad karę orzeczoną w uchylonym wyroku (art. 373 lit. c) zdanie drugie).

Trafnie podniesiona obraza przepisów prawa materialnego powoduje zawsze uchylenie zaskarżonego wyroku. Wnoszący z tego powodu rewizję nie potrzebuje wykazywać, że wywarły one wpływ na treść wyroku (zob. art. 372).

C. Znaczna niewspółmierność kary.

4) Zarzutu znacznej niewspółmierności kary (§ 1 lit. c) niniejszego artykułu) nie można identyfikować z zarzutem apelacyjnym, polegającym na odwołaniu się do sądu wyższego z powodu orzeczenia kary zbyt wysokiej lub zbyt niskiej. Zarzut znacznej niewspółmierności kary jest wedle kodeksu zarzutem rewizyjnym, wynikającym z obrazy prawa materialnego.

Znaczna niewspółmierność kary nie zachodzi, gdy kara zdaniem zakładającego rewizję jest za surową lub za łagodną, gdyż o ile przy jej wymiarze sąd nie naruszył ustawy, to orzeczenie sądu, jako oparte w tej mierze na swobodnym przekonaniu sędziowskim, nie może być zasadniczo, ani przedmiotem krytyki zakładającego rewizję, ani też przedmiotem rozważań sądu rewizyjnego. Kara nawet surowa lub łagodna jest karą wynikającą z ustawy i orzeczenie sądu rewizyjnego nie może w zasadzie godzić w sferę swobodnego uznania sądu, który taką a nie inną karę uznał za stosowną dla oskarżonego.

Kodeks jednak stawia narówni z naruszeniem przepisu prawa materialnego „znaczną niewspółmierność kary w stosunku do okoliczości sprawy". Zachodzi ona wówczas, gdy wymiar kary jest rażący, a zatem gdy ze względu na okoliczności sprawy godzi w poczucie słuszności, tj. gdy pozostając nawet w granicach ustawowego wymiaru kary, narusza ten stosunek proporcji, jaki powinien zachodzić między winą a karą. Pozostawienie sędziemu wielkiej swobody w zakresie orzekania kary przewidzianej w danym przepisie (granice wymiaru minimalne i maksymalne) jest uwarunkowane tą okolicznością, że sędzia potrafi wymiar kary utrzymać w granicach koniecznej równowagi między winą a odpłatą za nią t. j. karą, czyli że kara odpowie poczuciu słuszności. Kara, która jest niewspółmierną, narusza wedle kodeksu ustawę i w tej właśnie okoliczności tkwi uzasadnienie przyczyny rewizyjnej i prawa sądu rewizyjnego do rozpoznania takiego zarzutu.

Zarzut znacznej niewspółmierności kary musi zachodzić w stosunku do okoliczności sprawy, t. j. tych okoliczności, które wynikają z ustaleń sądu. Wprowadzenie nowych okoliczności, nieujawnionych na rozprawie, celem uzasadnienia tego zarzutu jest prawnie niedopuszczalne.

Zarzut znacznej niewspółmierności kary można podnosić na korzyść lub niekorzyść oskarżonego; sąd rewizyjny może również z urzędu rozważyć sprawę znacznej niewspółmierności kary, lecz w tym przypadku może wyrok uchylić i orzec w sprawie samej tylko na korzyść oskarżonego (art. 373 lit. d).

[5]) W zarzutach rewizyjnych można podnosić również kwestie, które były przedmiotem zażalenia, pod warunkiem jednak, że okoliczności te były ujawnione na rozprawie.

Art. 356.

§ 1. Rewizja może dotyczyć całości wyroku lub jego części [1]).

§ 2. W wywodzie rewizji należy wskazać te części wyroku, których uchylenia lub zmiany się żąda, oraz zarzuty czynione wyrokowi; zarzuty należy uzasadnić [2]).

[1]) W razie częściowego zaskarżenia wyroku, wyrok staje się prawomocny co do tych części, które nie zostały zaskarżone, a które stanowią dla siebie odrębną zamkniętą całość.

[2]) Wywód rewizji musi być wniesiony na piśmie lub też ustnie do protokołu. Zob. art. 182 § 1 i 2 i 321 § 2.

Przepis § 2 niniejszego art. wskazuje warunki formalne, jakim musi odpowiadać wywód rewizji. Do warunków tych zalicza się:

a) wskazanie tych części wyroku, których uchylenia lub zmiany się żąda (petitum). Wskazanie musi być ścisłe i nie może dopuszczać pod tym względem żadnych wątpliwości;

b) zarzuty czynione wyrokowi; w zarzutach wskazuje się, jako obrażone, tylko te przepisy, do których nie zastosował się sąd wyrokujący, choć powinien się był zastosować, albo które zastosował wprawdzie lecz nieprawidłowo. Natomiast nie można w rewizji zarzucać obrazy art. 355, który określa tylko podstawy rewizji i którego obrazy nie mógł się z natury rzeczy dopuścić sąd a quo.

Nie jest koniecznym, przy wskazywaniu obrazy danego przepisu, wskazanie tego przepisu wedle cyfrowej jego numeracji w kodeksie (a więc przez wskazanie danego artykułu lub paragrafu). Zarzut musi być jednak ściśle skonkretyzowany, tak by przy jego rozpatrzeniu przez sąd rewizyjny nie mogło być wątpliwości, jakie uchybienia strona zarzuca wyrokowi i w czym dopatruje się uchybienia.

Ścisłe skonkretyzowanie zarzutu ma także znaczenie materialne, albowiem sąd rewizyjny w myśl art. 377 § 1 rozpoznaje rewizję w granicach zarzutów, których przekroczyć zasadniczo nie może.

c) uzasadnienie zarzutów; polega ono na wykazaniu, że przytoczone okoliczności wynikają z przewodu sądowego lub z wyroku (zależnie od tego, czy zarzut dotyczy przyczyny formalnej lub materialnej — zob. w tej kwestii uwagi do art. 355), oraz że miały one, lub mogły przynajmniej mieć wpływ na treść wyroku. Wykazywanie ujemnego wpływu uchybienia na treść wyroku nie jest potrzebne tam, gdzie kodeks a priori przyjmuje, że przy danym uchybieniu taki ujemny wpływ zaistniał. Dotyczy to zarzutów objętych art. 370 i 373 lit. e) do g), oraz zarzutów opartych na nieprawidłowym zastosowaniu ustawy materialnej.

Jeżeli wywód rewizji nie odpowiada powyższym warunkom formalnym, — sąd rewizyjny w myśl art. 358 § 1 pozostawia rewizję bez rozpoznania.

Art. 357.

§ 1. Strona może w rewizji zarzucać tylko uchybienia, obrażające jej prawa [1]).

§ 2. Przepis § 1 nie dotyczy prokuratora wojskowego (oficera sądowego), zakładającego rewizję na korzyść oskarżonego [2]).

§ 3. Strona nie może żądać uchylenia wyroku z powodu uchybienia procesowego, które zaszło na jej wniosek lub za jej zgodą [3]). Przepis ten nie dotyczy przypadków, wymienionych w art. 370 i 373 lit. e) lub f).

[1]) Nie obraża praw strony postąpienie sądu, które jest dla strony bądź korzystne, bądź obojętne. To też strona nie może zarzucać w rewizji takich uchybień, jak np. że zastosowano do niej przepis karny łagodniejszy zamiast surowszego, albo że sąd odmówił bezpodstawnie wnioskowi strony przeciwnej ofiarującej dowód, albo że strona przeciwna nie została zawiadomioną o terminie i t. p.

Prawo podnoszenia uchybień, obrażających prawa strony, traci strona w przypadku, gdy uchybienie procesowe zaszło na jej wniosek lub za jej zgodą (art. 357 § 3), co jednak nie dotyczy przypadków wymienionych w art. 370 lub 373 lit. e) lub f).

[2]) Prokurator wojskowy (oficer sądowy) posiada prawa strony w procesie; nie występuje w nim jednak w interesie własnym, lecz Państwa. Stąd też zasada wyrażona w § 1 nie może mieć do niego zastosowania.

[3]) Zgoda strony na pewne uchybienia w procesie może być albo wyraźną albo też domniemaną, tj. wynikającą albo z pewnych faktów, które pozwalają zasadnie przypuszczać, że strona nie oponuje przeciw danemu uchybieniu (facta concludentia), albo też z milczenia strony. Czy zgoda domniemana zachodzi, decydują okoliczności sprawy, o czym rozstrzyga w każdym konkretnym przypadku sąd rewizyjny.

Zgoda na uchybienie procesowe jest jednak bez znaczenia, jeżeli chodzi o uchybienia wymienione w zdaniu drugim § 3 niniejszego art.; uchybienia te kodeks uznaje a priori za tak istotne, że zgoda strony nie może wywierać na nie żadnego wpływu.

Art. 358.

§ 1. Rewizje nie odpowiadające przepisom art. 344 do 349, 355, 356 § 2 lub art. 357, albo cofnięte w myśl art. 354, pozostawia Najwyższy Sąd Wojskowy bez rozpoznania.

§ 2. Orzeczenie w tym przedmiocie wydaje Najwyższy Sąd Wojskowy na posiedzeniu niejawnym w formie postanowienia.

Wstępnym warunkiem rozpoznania rewizji jest zbadanie i ustalenie, czy rewizja odpowiada warunkom formalnym. Zbadanie tych warunków jest rzeczą sędziego wojskowego, mającego pełnić obowiązki sędziego sprawozdawcy. W razie stwierdzenia braku tych warunków określonych w art. 344 do 349, 355, 356 § 2 lub art. 357 sąd rewizyjny nie wdaje się w merytoryczne rozpoznanie rewizji, lecz w drodze postanowienia na posiedzeniu niejawnym pozostawia ją bez rozpoznania. Analogicznie postępuje sąd rewizyjny w przypadku cofnięcia rewizji w myśl art. 354.

Przepis art. 358 rozpatrzyć należy jednak pod kątem widzenia, jak sąd rewizyjny ma się ustosunkować w tym przypadku, gdy wyrok sądu a quo zawiera takie uchybienie, które sąd rewizyjny ma rozpatrzyć z urzędu (art. 373, 376). Biorąc pod uwagę, że postępowanie rewizyjne we wszystkich swoich fazach stanowi jedną zamkniętą całość, że stosowanie przepisu art. 373 lub 376 nie jest ustawą ograniczone tylko do pewnej fazy postępowania, na co całkiem ściśle wskazuje przepis art. 363 § 2 (powołujący w swym brzmieniu art. 358), — oświadczyć się należy za tym, że nie ma żadnych przeszkód natury prawnej, by pozostawiając rewizję bez rozpoznania, jako nieodpowiadającą warunkom przepisanym w art. 358, — postąpić z urzędu, o ile zachodzą uchybienia, przewidziane w art. 373 lub 376.

Art. 359.

§ 1. Jeżeli dla rozpoznania rewizji okazuje się koniecznym zbadanie okoliczności, mających istotne znaczenie dla sprawy, sędzia wojskowy, mający pełnić czynności sędziego sprawozdawcy, zarządza zbadanie tych okoliczności przez sąd I instancji; świadka lub biegłego można przesłuchać pod przysięgą.

§ 2. Jeżeli potrzeba zbadania takich okoliczności okaże się w toku posiedzenia niejawnego lub rozprawy rewizyjnej — zbadanie tych okoliczności zarządza Najwyższy Sąd Wojskowy w formie postanowienia.

Rola sędziego wojskowego, mającego pełnić czynności sędziego sprawozdawcy, jest w pewnej mierze zbliżoną do roli, jaką odgrywa w postępowaniu przed sądem I instancji sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego. Jest bowiem rzeczą tego sędziego najdokładniejsze zapoznanie się przed posiedzeniem z materiałem procesowym i takie jego przygotowanie, by na posiedzeniu (niejawnym lub na rozprawie) mogło zapaść orzeczenie bez potrzeby odroczenia posiedzenia dla celów uzupełnienia materiału procesowego.

Tym tłumaczy się uposażenie sędziego wojskowego, mającego pełnić czynności sędziego sprawozdawcy, w samoistne prawo zarządzenia zbadania okoliczności, mających istotne znaczenie dla sprawy (§ 1 niniejszego art.).

Kwestia zbadania okoliczności, mających istotne znaczenie dla sprawy, jest typową dla postępowania rewizyjnego. Potrzeba zbadania tych okoliczności zachodzić może zarówno wówczas, gdy sąd z mocy ustawy musi wyrok uchylić (chodzi np. o stwierdzenie, czy uzasadnionym jest zarzut, że sędzia jest krewnym pokrzywdzonego), jakoteż i wówczas, gdy sąd może wyrok uchylić lub też sam wydać nowy wyrok.

Szczególne znaczenie posiada jednak kwestia zbadania okoliczności istotnych dla sprawy, gdy sąd rewizyjny z urzędu lub na skutek zarzutu rewizyjnego ma rozpoznać kwestię znacznej niewspółmierności kary w stosunku do okoliczności sprawy (art. 355 § 1 lit. c i art. 373 lit. d), lub też gdy sąd rewizyjny z urzędu poweźmie wątpliwości co do prawdziwości faktów, przyjętych za podstawę wyroku (art. 376) — w obu tych przypadkach bowiem może sąd rewizyjny sam wydać nowy wyrok. Wydanie nowego wyroku z natury rzeczy będzie mogło nastąpić dopiero po usunięciu zachodzących wątpliwości, tj. po zbadaniu przez sąd tych okoliczności, które sąd rewizyjny uznaje za istotne dla rozpoznania rewizji.

Okoliczności, które sąd rewizyjny ma badać, nie muszą być nowymi, mogą one nawet wynikać ze sprawy, lecz rozpatrywane czy to pod kątem zarzutu rewizyjnego czy też rozważań sądu rewizyjnego przy rozpoznawaniu rewizji, okazują się w związku z innymi okolicznościami sprawy jako niejasne lub mogące budzić wątpliwości. W przypadkach tych sąd rewizyjny, zamiast przekazania sprawy do ponownego rozpoznania z powodu niejasnych, a więc i niedokładnych ustaleń, może niejasność tę sam usunąć przez zbadanie potrzebnych okoliczności.

Zbadanie w postępowaniu rewizyjnym okoliczności istotnych dla rozpoznania rewizji następuje w Najwyższym Sądzie Wojskowym wyłącznie w drodze pomocy sądowej — natomiast wojskowy sąd okręgowy jako rewizyjny może w myśl art. 381 § 1 lit. a) zarządzić zbadanie tych okoliczności także przez delegowanego sędziego.

Art. 360.

§ 1. Rozpoznanie rewizji przez Najwyższy Sąd Wojskowy następuje na posiedzeniu niejawnym lub na rozprawie rewizyjnej [1]).

§ 2. Po rozpoznaniu rewizji [2]) Najwyższy Sąd Wojskowy wydaje orzeczenie [3]), którym:

a) oddala rewizję [4]), albo

b) uchylając zaskarżony wyrok w całości lub w części, bądź wydaje nowe orzeczenie, bądź też przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi, którego wyrok uchylił, albo innemu sądowi równorzędnemu [5]), albo też

c) uznaje wyrok zaskarżony za nieważny i przekazuje sprawę komu należy [6]).

[1]) Na rozprawie orzeczenie w przedmiocie rewizji zapada zawsze w formie wyroku (art. 368 § 1) — na posiedzeniu niejawnym zapada ono albo w formie wyroku, albo w formie postanowienia (art. 361 § 1, 2).

[2]) Przepis § 2 dotyczy formuły sentencji orzeczenia sądu rewizyjnego, które może zapaść zarówno na rozprawie jakoteż i na posiedzeniu niejawnym, zarówno w formie wyroku, jak postanowienia.

[3]) Orzeczenie sądu rewizyjnego — pomijając pozostawienie rewizji bez rozpoznania, — może przybrać formę jednego z 3 rodzajów orzeczenia, przewidzianych w § 2 pod lit. a) b) c), tj. oddalenia rewizji, uchylenia wyroku lub uznania go za nieważny. Kodeks nie zna systemu kumulowania orzeczeń, a więc np. orzeczenia takiego, że rewizję oddala się jako nieuzasadnioną, lecz z uwagi na postąpienie z urzędu, uchyla się wyrok i t. d. Byłoby to sprzeczne z wyraźnym brzmieniem § 2.

Sentencja każdego orzeczenia powinna być krótka i jasno określać stosunek sądu do danego zagadnienia, a więc o ile chodzi o rewizję, stosunek do wyroku zaskarżonego rewizją. W tym stanie rzeczy — przy uchyleniu wyroku lub uznaniu go za nieważny, jest rzeczą najzupełniej drugorzędną, czy dzieje się to na skutek podniesionego zarzutu rewizyjnego, czy też z urzędu, czy na skutek rewizji prokuratora, czy oskarżonego lub oskarżyciela prywatnego. Kwestie te powinny znaleźć swój wyraz w motywach orzeczenia, lecz nie w sentencji orzeczenia. Stąd też przepis § 2 art. niniejszego, wychodząc z tych założeń, określa w sposób ścisły sentencję orzeczenia, wykluczając jakąkolwiek dowolność w tym kierunku.

A. Oddalenie rewizji.

[4]) Orzeczenie sądu rewizyjnego oddalające rewizję, utrzymuje tym samym wyrok zaskarżony w jego mocy prawnej. Orzeczenie to finalizuje sprawę karną, w zwyczajnym trybie postępowania, a wyrok, jako niepodlegający już zaskarżeniu w drodze zwyczajnego środka odwoławczego, staje się prawomocny z dniem wydania orzeczenia przez sąd rewizyjny.

B. Uchylenie wyroku.

[5]) Uchylenie wyroku zaskarżonego może być całkowite lub częściowe, co zależy z jednej strony od zasięgu czynionych wyrokowi zarzutów (art. 377 § 1), z drugiej strony od tego, czy sąd w danym przypadku niezależnie od zarzutów rewizyjnych postąpił z urzędu, czy też nie (art. 373 i 376).

Uchylenie zaskarżonego wyroku pociąga za sobą albo:

a) wydanie przez sąd rewizyjny nowego orzeczenia, w miejsce uchylonego, albo też

b) przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi a quo lub innemu sądowi równorzędnemu.

ad a):

Wydanie przez sąd rewizyjny nowego orzeczenia jest obligatoryjne tylko w przypadkach, objętych art. 374 § 1 lit. a), — poza tym sąd rewizyjny albo orzeka in merito, albo też przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania. Co do orzekania przez sąd rewizyjny in merito podnieść należy: 1) że w skład sądu rewizyjnego wchodzi wyłącznie czynnik fachowy sędziowski, podczas gdy w skład sądu I instancji wchodzą zawsze w większości asesorowie, którzy już z tytułu swego charakteru służbowego dają na rozprawie wyraz zapatrywaniu wojska na sprawę, 2) że z sądem rewizyjnym nie współdziała zwierzchnik sądowo-karny, podczas gdy rola jego w sądzie I instancji jest bardzo istotną, 3) że w sądzie rewizyjnym postępowanie oparte jest na zasadzie pośredności — podczas gdy w sądzie I instancji obowiązuje niepodzielnie zasada bezpośredności i ustności. Te podniesione tu kryteria względnie różnice w obu postępowaniach nakazują w sposób szczególnie ostrożny postępować w przypadkach, gdy wyrok uchylony ma być zastąpiony nowym orzeczeniem sądu rewizyjnego.

Sąd rewizyjny wydając nowe orzeczenie nie jest krępowany zakazem reformationis in peius (art. 377 § 2).

ad b):

Przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania jest obligatoryjne tylko w przypadkach objętych art. 371 i 376 § 1 zdanie drugie.

Przekazanie sprawy temu sądowi, którego wyrok uchylono, powinno być zasadą, — przekazanie zaś sprawy innemu sądowi równorzędnemu wyjątkiem, uzasadnionym czy to brakiem ilości sędziów w danym sądzie, (co jednak nie może być uzasadnieniem, o ile chodzi o wojskowe sądy rejonowe z uwagi na przepis art. 18 § 3), czy też istnieniem pewnych niepożądanych wpływów miejscowych, mogących poddać ewentualnie w wątpliwość bezstronność sądu i t. p.

Uchylenie wyroku przez sąd rewizyjny nie odbiera czynnościom sądowym przeprowadzonym w poprzednim postępowaniu, ich mocy prawnej wzgl. dotychczasowego znaczenia, o ile orzeczenie sądu rewizyjnego tego wyraźnie nie stanowi. Stąd też zeznania świadków i wyjaśnienia oskarżonego, złożone na poprzedniej rozprawie, mogą być w toku ponownej rozprawy odczytane w warunkach przepisanych w art. 285, jako złożone przed sądem.

W razie przekazania sprawy do ponownego rozpoznania — nie może uczestniczyć w ponownej rozprawie sędzia lub asesor, który brał udział w wydaniu uchylonego wyroku (art. 18 § 1 lit. h) i art. 19 § 1); nie dotyczy to jednak przypadków, gdy przekazanie sprawy nastąpiło do wojskowego sądu rejonowego, którego wyrok sąd rewizyjny uchylił (art. 18 § 3 i art. 19 § 1).

Najw. Sąd Wojskowy może przekazać sprawę do ponownego rozpoznania sądowi równorzędnemu bez żadnych ograniczeń, — wojskowy sąd okręgowy, jako rewizyjny, tylko do wojskowego sądu rejonowego w swoim okręgu (art. 381 § 1 lit. b).

C. Uznanie wyroku za nieważny.

[6]) Wedle art. 373 lit. e) w związku z art. 374 wyrok jest nieważny, jeżeli został wydany przez władzę nieprawowitą. Zachodzi to w następujących przypadkach:

a) jeżeli sąd wojskowy orzekł względem osoby, która w danej sprawie nie podlega orzecznictwu sądów wojskowych;

b) jeżeli w sprawie orzekł sąd wojskowy niższego rzędu z obrazą przepisów o właściwości rzeczowej;

c) jeżeli w skład sądu orzekającego wchodziła osoba nieuprawniona do wydawania wyroków, lub ulegająca z mocy ustawy wyłączeniu.

Uznanie wyroku za nieważny jest rzeczą istotnie różną od uchylenia wyroku. Podczas bowiem, gdy uchylenie wyroku ma na celu tylko przeprowadzenie materialnej zmiany wyroku z powodu stwierdzonych uchybień i wadliwości, — to unieważnienie wyroku sprowadza jego unicestwienie. Wyrok nieważny w znaczeniu jurydycznym, nie istnieje; stąd też czynności, przeprowadzone w postępowaniu dotkniętym nieważnością, są pozbawione wszelkiego prawnego znaczenia; w szczególności odczytanie zeznań świadków lub wyjaśnień oskarżonego, dotkniętych nieważnością, jest niedopuszczalne.

Wyrok nieważny nie może się uprawomocnić i może być zaskarżony w każdym czasie, a to o ile chodzi o powody przytoczone powyżej pod a), b) — także w trybie art. 15, o ile zaś chodzi o powody przytoczone powyżej pod c) — tylko w trybie art. 382.

Art. 361.

§ 1. Najwyższy Sąd Wojskowy rozpoznaje rewizję na posiedzeniu niejawnym [1]):

a) jeżeli chodzi o zarzuty z art. 370 lit. b) do e) oraz w przypadkach wskazanych w art. 373 lit. e) lub f); w przypadkach tych Najwyższy Sąd Wojskowy orzeka postanowieniem;

b) jeżeli chodzi o zarzuty z art. 355 § 1 lit. c); w tym przypadku Najwyższy Sąd Wojskowy orzeka wyrokiem [2]).

§ 2. Na wniosek sędziego sprawozdawcy można rozpoznać na posiedzeniu niejawnym rewizję:

a) jeżeli chodzi o inne, niż wymienione w § 1, zarzuty z art. 355 § 1 lit. a), b), z wyjątkiem zarzutu z art. 370 lit. a);

b) w przypadkach wskazanych w art. 373 lit. a) do d) i lit. g) oraz w art. 376; —

jeżeli na posiedzeniu sądu uzyskano jednomyślność w sprawie orzeczenia; w przypadkach tych Najwyższy Sąd Wojskowy orzeka wyrokiem [3]).

[1]) W razie wyznaczenia rozprawy rewizyjnej dla rozpatrzenia zarzutu lub pewnej kwestii podniesionej z urzędu — także kwestie, objęte art. niniejszym, mają być rozpoznane na rozprawie rewizyjnej, nie zaś na posiedzeniu niejawnym (art. 363 § 2). W tych przypadkach zapadnie też wyrok, choćby art. niniejszy dla rozpoznania danego zarzutu lub kwestii podniesionej z urzędu przewidywał tylko postanowienie.

[2]) W sprawach objętych § 1 wniesienie sprawy na posiedzenie niejawne jest obligatoryjne. Jeżeli poza zarzutami objętymi § 1 są również zarzuty objęte § 2, wniesienie sprawy na posiedzenie niejawne zależy od wniosku sędziego sprawo-

zdawcy. Jeżeli wniosku takiego nie ma, — rewizja ma być rozpoznaną na rozprawie.

Postanowienie, jakie zapada na posiedzeniu niejawnym, ma być uzasadnione (art. 28 § 2).

[3]) Rozpoznanie rewizji w sprawach objętych § 2 jest fakultatywne; zależy ono:

a) od postawienia wniosku przez sędziego sprawozdawcę, by sprawę rozpoznać na posiedzeniu niejawnym;

b) od jednomyślności członków składu sądzącego w sprawie mającego się wydać orzeczenia.

Warunki te są łączne; brak jednego lub drugiego powoduje skierowanie sprawy na rozprawę rewizyjną.

W sentencji orzeczenia nie uwidocznia się, że orzeczenie zapadło jednomyślnie, sam bowiem fakt wydania orzeczenia na posiedzeniu niejawnym jest tego dowodem.

Art. 362.

§ 1. Na posiedzeniu niejawnym mają być rozpoznane wszystkie zarzuty (art. 355 § 1) oraz uchybienia (art. 373 i 376) dotyczące tego samego wyroku, jeżeli w myśl art. 361 jest to dopuszczalne.

§ 2. Rozpoznając łącznie zarzuty i uchybienia należy orzec wyrokiem, jeżeli choćby tylko jeden z podniesionych zarzutów lub stwierdzonych uchybień wymaga w myśl art. 361 tej formy orzeczenia.

Przepis art. niniejszego wychodzi z założenia, iż tylko w jednym akcie prawnym sąd rewizyjny ma dać wyraz swemu zapatrywaniu na stosunek do wyroku zaskarżonego rewizją. Stąd też płynie obowiązek skumulowania wszystkich zarzutów, lub stwierdzonych uchybień na jednym posiedzeniu niejawnym bez względu na to, czy rewizję założyła jedna tylko strona procesowa, czy też obie strony, czy chodzi tylko o zarzuty podniesione w rewizji, czy też o uchybienia które sąd rewizyjny stwierdza z urzędu.

Jak już przy omawianiu tenoru orzeczenia sądu rewizyjnego podniesiono (art. 360), sąd rozprawia się z rewizją tylko jako z podstawą postępowania rewizyjnego, — jednakowoż w sentencji orzeczenia ma dać wyraz swemu stosunkowi do wyroku zaskarżonego rewizją. Ten cel w sposób najprostszy i najpraktyczniejszy może być zrealizowany w jednym orzeczeniu rewizyjnym, omawiającym wszystkie rewizje dotyczące tego samego wyroku i wszystkie podniesione zarzuty lub stwierdzone z urzędu uchybienia.

Art. 363.

§ 1. Poza przypadkami wymienionymi w art. 361 Najwyższy Sąd Wojskowy rozpoznaje rewizję na rozprawie rewizyjnej [1]).

§ 2. W razie wyznaczenia rozprawy rewizyjnej wszystkie zarzuty (art. 355 § 1) oraz uchybienia (art. 373 i 376), dotyczące tego

samego wyroku, rozpoznaje Najwyższy Sąd Wojskowy łącznie na rozprawie, choćby w myśl art. 358 i 361 dopuszczalnym było ich rozpoznanie na posiedzeniu niejawnym [2]).

[1]) Na rozprawie rewizyjnej będą przeto rozpoznane:

a) zarzuty i uchybienia objęte art. 361 § 2, jeżeli sędzia sprawozdawca postawi wniosek o ich rozpatrzenie na rozprawie rewizyjnej, lub też jeżeli na posiedzeniu niejawnym nie uzyskano jednomyślności w sprawie orzeczenia;

b) wszystkie inne zarzuty i uchybienia, jeżeli występują obok zarzutów i uchybień wymienionych pod a).

Rozpoznanie rewizji nastąpi zawsze w formie wyroku w myśl art. 368 § 1.

[2]) Zob. uw. do art. 362.

Art. 364.

§ 1. O terminie rozprawy rewizyjnej zawiadamia się strony [1]).

§ 2. Oskarżonego aresztowanego nie sprowadza się na rozprawę [2]).

§ 3. Na rozprawie rewizyjnej może stronę zastępować tylko obrońca wojskowy [3]).

§ 4. Niestawiennictwo stron nie tamuje rozpoznania sprawy.

[1]) Jakkolwiek przepis art. 250 nie ma zastosowania w postępowaniu przed sądem rewizyjnym, to jednak przyjąć należy, iż między doręczeniem wezwania do rozprawy głównej, a terminem rozprawy powinien upłynąć taki termin, by strony mogły się przygotować odpowiednio do rozprawy.

W razie braku dowodu doręczenia stronie zawiadomienia o rozprawie rewizyjnej — rozprawę należy odłożyć (analog. z art. 271).

[2]) Aresztowany oskarżony ma być jednak zawiadomiony o rozprawie rewizyjnej (§ 1 niniejszego art.), który może dać się zastąpić przez obrońcę.

Co do ustanowienia oskarżonemu obrońcy z urzędu do rozprawy rewizyjnej zob. art. 62 § 2.

[3]) Przymus obrońcy wojskowego na rozprawie rewizyjnej nie istnieje nawet w przypadkach z art. 61. Jeżeli sąd rewizyjny uznaje potrzebę obrońcy wojskowego na rozprawie rewizyjnej, sędzia wojskowy stojący na czele sądu wyznacza oskarżonemu obrońcę z urzędu, gdy oskarżony nie posiada obrońcy z wyboru.

Gdy strona występuje na rozprawie rewizyjnej z obrońcą wojskowym, może niezależnie od obrońcy wojskowego zabierać głos i składać wyjaśnienia. Prawo ostatniego głosu na rozprawie rewizyjnej ma jednak tylko albo obrońca albo oskarżony w myśl art. 366 § 2.

Art. 365.

§ 1. Rozprawę rewizyjną rozpoczyna ustne sprawozdanie sędziego sprawozdawcy [1]).

§ 2. W sprawozdaniu przedstawia się przebieg dotychczasowego postępowania karnego, podniesione przeciw wyrokowi zarzuty, istotną treść wniesionej w terminie odpowiedzi rewizyjnej oraz okoliczności, które Najwyższy Sąd Wojskowy powinien rozważyć z urzędu [2]).

§ 3. Po złożeniu sprawozdania sędzia sprawozdawca wskazuje pytania, nasuwające się do rozstrzygnięcia, nie wypowiadając jednak swego zdania w tej sprawie [3]).

§ 4. Członkowie sądu oraz strony mogą wnosić o uzupełnienie sprawozdania [4]).

[1]) Sprawozdanie ma na celu zaznajomienie składu sądzącego ze sprawą karną będącą przedmiotem rozprawy. Z natury rzeczy wynika, że musi być ono szczegółowe.

Jakkolwiek sprawozdanie jest ustne, nie wyklucza jednak przez to samo możności odczytania aktów, których odczytanie sprawozdawca lub sąd uznaje za potrzebne.

[2]) Jak z brzmienia § 2 wynika sprawozdanie składa się z 2 części a to:

a) z części ogólnej, mającej na celu ogólne zapoznanie sądu ze sprawą w oderwaniu od granic rewizji; polega ono na przedstawieniu przebiegu dotychczasowego postępowania karnego;

b) z części szczególnej, obejmującej przedstawienie kwestii wiążących się tylko z postępowaniem rewizyjnym t. j. kwestii dotyczących zarzutów rewizyjnych, ich odparcia w odpowiedzi rewizyjnej, oraz okoliczności, które sąd rewizyjny ma rozpoznać z urzędu.

[3]) Konkluzje wynikające ze sprawozdania są ujęte w resumé. Obejmuje ono przedstawienie pytań, jakie nasuwają się do rozstrzygnięcia przez sąd rewizyjny. Pytania mogą być natury prawnej, a więc dotyczyć poglądu prawnego na dane zagadnienie, lub też natury faktycznej, t. j. dotyczyć pewnego ustalenia faktycznego.

W przedstawieniu pytań sędzia sprawozdawca nie daje w żadnym przypadku wyrazu swemu osobistemu poglądowi na daną kwestję. Jest to rzecz narady, a nie rozprawy.

Celem pytań jest tylko uporządkowanie materiału dyskusyjnego.

[4]) Sprawozdanie jest najistotniejszą częścią rozprawy rewizyjnej i ściśle rzecz biorąc wyrok sądu rewizyjnego może uwzględniać te tylko kwestie i okoliczności, które były przedmiotem sprawozdania. O wszelkich bowiem kwestiach dotyczących sprawy sędziowie dowiadują się oficjalnie tylko ze sprawozdania.

Stąd też naturalną konsekwencją tego stanowiska jest przepis § 4 niniejszego art., że członkowie sądu mogą żądać uzupełnienia sprawozdania w sprawach, które nie dość wszechstronnie przedstawiono w sprawozdaniu, jakoteż że strony mogą wnosić o uzupełnienie sprawozdania tymi szczegółami, które uważają za istotne dla rozpoznania gruntownego rewizji.

Wnioski rozstrzyga sąd.

Postawienie wniosku wymaga umotywowania faktycznego wzgl. prawnego; — przed rozstrzygnięciem wniosku należy wysłuchać wyjaśnień przeciwnika.

Art. 366.

§ 1. Po zamknięciu sprawozdania przewodniczący udziela głosu stronom.

§ 2. Pierwszy głos służy stronie, która założyła rewizję, ostatni — oskarżonemu lub jego obrońcy [1]).

§ 3. Wywody stron nieobecnych odczytuje się [2]).

[1]) Przepis § 2 ustala szczególną dla rozprawy rewizyjnej kolejność przemówień, która zależy od tego, kto założył rewizję. Jeżeli rewizję założył prokurator wojskowy i oskarżony, należy stosować analogicznie zasadę wyrażoną w art. 301, t. j. pierwszy głos służy prokuratorowi, następny oskarżonemu lub jego obrońcy. Jeżeli rewizję założył ponadto oskarżyciel prywatny, oświadczyć się należy za tym, że przysługuje mu prawo głosu bezpośrednio po prokuratorze wojskowym a przed oskarżonym.

Prawo ostatniego głosu nie przysługuje oskarżonemu i jego obrońcy lecz oskarżonemu lub jego obrońcy, a kto będzie zabierał głos, jest rzeczą porozumienia się obrońcy z oskarżonym.

[2]) Odczytuje się przeto wywód rewizji i odpowiedź rewizyjną, o ile została wniesioną w terminie określonym w art. 352 § 1.

Art. 367.

§ 1. Po wysłuchaniu głosów stron Najwyższy Sąd Wojskowy odbywa niezwłocznie naradę nad wyrokiem.

§ 2. Narada sędziów wojskowych jest tajna. Prócz sędziów, biorących udział w naradzie, może być przy naradzie i głosowaniu obecny tylko protokolant.

§ 3. Głosowanie odbywa się w tym porządku, że sędzia sprawozdawca głosuje pierwszy, przewodniczący zaś, jeżeli nie jest sam równocześnie sprawozdawcą — ostatni; poza tym głosują kolejno młodsi przed starszymi stopniem.

§ 4. Przepisy o głosowaniu na rozprawie głównej stosuje się odpowiednio.

Jeżeli przy rozpoznaniu rewizji w Najwyższym Sądzie Wojskowym wyniknie kwestia, wymagająca zasadniczej wykładni ustawy, Najwyższy Sąd Wojskowy może odroczyć wydanie wyroku i przekazać zasadę prawną budzącą wątpliwość zgromadzeniu ogólnemu sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego do rozstrzygnięcia (zob. art. 36 u. s. w.).

Przepisy o głosowaniu na rozprawie głównej zawierają art. 305 i nast.

Art. 368.

§ 1. Po ukończeniu narady, jeżeli nie zachodzi potrzeba wznowienia rozprawy [1]), Najwyższy Sąd Wojskowy wydaje wyrok [2]).

§ 2. Co do ogłoszenia wyroku należy stosować przepisy art. 269 i 317 § 1, 3, a co do jego pisemnego sporządzenia — przepis art. 322 § 1 [3]).

[1]) Wznowienie rozprawy rewizyjnej po jej zamknięciu może zachodzić w szczególności w przypadku, gdy w toku narady wyjdą na jaw kwestie nie objęte sprawozdaniem i co do których tym samym nie mógł się oświadczyć prokurator wzgl. strony. Będą to przypadki sporadyczne ale życiowo możliwe, z uwagi na co kodeks przewiduje możliwość wznowienia rozprawy rewizyjnej.

[2]) Opracowanie wyroku jest rzeczą sędziego sprawozdawcy.

Wyrok ogłasza przewodniczący bezpośrednio po odbytej naradzie. Odroczenie ogłoszenia wyroku jest dopuszczalne w przypadku z art. 36 u. s. w.

[3]) Ustne powody wyroku podane przez przewodniczącego na rozprawie są skrótem pisemnego uzasadnienia wyroku. Nie ma oczywiście żadnych przeszkód prawnych, by w miejsce podania ustnych powodów odczytać uzasadnienie wyroku, jeżeli zostało ono już zredagowane podczas narady.

Art. 369.

Jeżeli wyrok wydany przez Najwyższy Sąd Wojskowy, albo wyrok wojskowego sądu okręgowego, który wskutek orzeczenia Najwyższego Sądu Wojskowego stał się prawomocnym, opiewa na karę śmierci, wówczas Najwyższy Sąd Wojskowy bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku odbywa na tajnym posiedzeniu przy udziale prokuratora Najwyższego Sądu Wojskowego naradę, celem rozważenia, czy skazany zasługuje na ułaskawienie i jaka kara byłaby odpowiednią w razie ułaskawienia. Protokół narady dołącza się do akt sprawy.

Dalszy tryb postępowania z takim wyrokiem wskazuje art. 491 § 4.

Art. 370.

Wyrok należy uchylić, jeżeli rewizja słusznie zarzuca [1]):

a) że sąd wydał wyrok uniewinniający pomimo istnienia w czynie oskarżonego znamion przestępstwa, lub umarzający postępowanie pomimo braku warunków do umorzenia [2]);

b) że sąd był nienależycie obsadzony lub którykolwiek z jego członków nie był obecny na całej rozprawie [3]);

c) że rozprawa odbyła się bez obecności oskarżonego, poza przypadkami, w których to z mocy prawa jest dopuszczalne [4]);

d) że oskarżony nie miał obrońcy w przypadkach wskazanych w art. 61 [5]);

e) że nie sporządzono protokołu rozprawy [6]);

f) że wyrok nie zawiera ustalenia czynu, przypisanego oskarżonemu [7]).

[1]) Są to t. zw. bezwzględne powody rewizyjne, które pociągają za sobą uchylenie wyroku, bez potrzeby uzasadnienia, że uchybienie miało lub też mogło mieć wpływ na treść wyroku (art. 372). Skutek ten, t. j. uchylenie wyroku następuje:

a) jeżeli uchybienie objęte jest zarzutem rewizyjnym — (a więc sąd rewizyjny tych uchybień nie uwzględnia z urzędu);

b) jeżeli zarzut jest słuszny, t. j. jeżeli wedle oceny sądu rewizyjnego uchybienie rzeczywiście nastąpiło.

Przy uchybieniach objętych art. niniejszym, nie może być w myśl art. 357 § 3 podnoszony skutecznie zarzut, że nie obrażało ono praw strony w procesie. Wyrażenie zgody na te uchybienia nie ma żadnego znaczenia w myśl art. 357 § 3.

[2]) Zarzut ten może mieć na względzie czyn oskarżonego tylko w tej postaci, w jakiej został on ustalony w wyroku sądu pierwszego.

[3]) Obsada sądu powinna odpowiadać przepisom prawa o ustroju sądów wojskowych. Obsada sądu może być wadliwą:

a) pod względem ilościowym, jeżeli liczba sędziów na rozprawie jest bądź większą bądź mniejszą niż przewiduje prawo (zob. art. 22 § 1 i art. 27 u. s. w.);

b) pod względem jakościowym, jeżeli sędziowie lub asesorowie nie posiadają stopni wojskowych przepisanych przez prawo (zob. art. 22, 29, 30 u. s. w.), albo jeżeli w rozprawie bierze udział asesor wyznaczony przez inną władzę niż wskazaną w art. 74 lub 75 u. s. w.

Od przypadku niewłaściwej obsady sądu odróżnić należy przypadek, gdy w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona do wydania wyroku lub wyłączona od orzekania. Przypadki te stanowią przyczynę nieważności, nie zaś tylko bezwzględny powód rewizyjny (zob. art. 373 lit. e).

Zarzut niewłaściwej obsady sądu dotyczyć może zarówno osoby sędziego wojskowego jak asesora — nie może dotyczyć natomiast protokolanta, który nie należy do składu sądzącego. (Zob. art. 22, 27 u. s. w.).

Sąd jest nienależycie obsadzony również wówczas, gdy sędzia lub asesor nie był obecny na całej rozprawie.

Obecność asesora na rozprawie powinna być fizyczną i duchową.

[4]) Stawiennictwo oskarżonego przed sądem I instancji jest obowiązkowe. Zaocznie może być przeprowadzoną rozprawa w myśl art. 249 tylko:

a) w sprawach dotyczących wydania wyroku o karze łącznej;

b) w sprawach o wykroczenia pod warunkami przepisanymi w art. 249.

Zarzut z art. 370 lit. c) nie obejmuje przypadków czasowej nieobecności oskarżonego na rozprawie z powodów wymienionych w art. 260 § 1, 281 § 2 lub 282, albowiem ocena warunków uzasadniających czasowe wydalenie oskarżonego

z sali rozpraw należy do sfery swobodnego uznania sądu. Niepowiadomienie oskarżonego o tym wszystkim co się odbywało na rozprawie w czasie jego nieobecności i nie danie mu przez to możności złożenia w tej mierze wyjaśnień jest niewątpliwie uchybieniem procesowym, które jednak dla swej skuteczności wymaga wykazania, że uchybienie to mogło mieć wpływ na wyrok.

[5]) Oskarżony posiada obrońcę, gdy jest on obecny na rozprawie; stopień udziału obrońcy w rozprawie jest ze stanowiska prawa formalnego obojętny.

Chwilowa nieobecność obrońcy na rozprawie w przypadkach gdy obrona jest obowiązkowa (art. 61), nie uzasadniałaby bezwzględnego powodu rewizyjnego z art. 370 lit. e), — lecz mogłaby stanowić ewentualnie przyczynę rewizyjną z art. 355 § 1 lit. a), powodującą uchylenie wyroku tylko wówczas, jeżeli nieobecność taka miałaby wpływ na treść wyroku (art. 372).

[6]) Jedynie zupełne niesporządzenie protokołu rozprawy uzasadnia zarzut rewizyjny z art. 370 lit. c). Niedokładności protokołu rozprawy lub opuszczenia mają być usunięte w trybie art. 192 i nie mogą być zasadniczo zarzucane w rewizji.

Protokół rozprawy powinien być sporządzony zasadniczo na rozprawie. W razie zapowiedzenia rewizji powinien być zredagowany najpóźniej do czasu sporządzenia wyroku na piśmie, — wyrok bowiem musi być oparty na przebiegu rozprawy wynikającym z protokołu.

[7]) Pod zarzut z art. 370 lit. f) podpadają tylko uchybienia w sentencji wyroku skazującego. Zarzut dotyczy przypadku, gdy czyn przestępny nie został ściśle zindywidualizowany, a więc z tego powodu zachodzą wątpliwości, za jaki czyn oskarżony został skazany. Zob. uw. do art. 314.

Art. 371.

Uchylając wyrok z powodów wskazanych w art. 370 Najwyższy Sąd Wojskowy przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania.

Art. 372.

Poza przypadkami, wymienionymi w art. 370, Najwyższy Sąd Wojskowy uchyla wyrok z powodu wskazanego w art. 355 § 1 lit. a) wtedy tylko, gdy uzna, że uchybienie mogło mieć wpływ na treść wyroku.

Zadaniem sądu rewizyjnego jest kontrola, czy rozpoznanie sprawy karnej odbyło się wedle trybu postępowania przewidzianego w ustawie, i czy do oskarżonego zastosowano prawidłowo przepis ustawy karnej materialnej. O ile jakiekolwiek uchybienia w zakresie stosowania ustawy materialnej ma wpływ na treść wyroku — o tyle uchybienie dotyczące trybu postępowania może mieć niejednokrotnie tylko znaczenie formalne, pozostające bez wpływu na treść wyroku. Uchylenie z tego powodu wyroku sądu pierwszego byłoby niecelowe. Tylko uchybienia procesowe przewidziane w art. 370 lit. b) do e) i w art. 373 lit. e), f) uznaje kodeks za takie, które wywierają zawsze wpływ na wyrok i które z tego powodu muszą spowodować uchylenie wyroku.

Uchybienie ma wpływ na treść wyroku wówczas, gdy godzi ono w istotne części wyroku, a więc w orzeczenie o winie, karze, środkach zabezpieczających i t. p.

Przepis art. niniejszego ma znaczenie także procesowe; polega ono na tym, że przy podnoszeniu przeciw wyrokowi zarzutów z art. 355 § 1 lit. a) należy wskazać, że uchybienie dane — poza przypadkami powyżej omówionymi — mogło mieć wpływ na wyrok; również sąd rewizyjny uchylając wyrok z powodu uchybienia procesowego musi uzasadnić, że mogło mieć ono wpływ na wyrok, względnie jeżeli nie podziela trafności danego zarzutu z prawa formalnego musi uzasadnić, że zarzut ten nie może skutkować uchylenia wyroku, ponieważ rzeczone uchybienie nie mogło mieć wpływu na treść wyroku.

Sąd rewizyjny, niezależnie od rozpoznania rewizji, gdy stwierdzi oczywistą obrazę przepisu ustawowego w postępowaniu sądu niższej instancji, chociażby to nawet nie miało wpływu na treść wyroku, powinien po myśli art. 50 u. s. w. wytknąć dane uchybienie sądowi pierwszej instancji w drodze nadzoru judykacyjnego.

Art. 373.

Niezależnie od zarzutów przytoczonych w rewizji należy wyrok uchylić [1]):

a) jeżeli w czynie oskarżonego nie ma znamion przestępstwa [2]);

b) jeżeli w wyroku sądu I instancji przyjęto na niekorzyść oskarżonego błędną kwalifikację czynu [3]);

c) jeżeli sąd na niekorzyść oskarżonego zastosował doń karę nieprzepisaną w ustawie za dane przestępstwo, albo też — orzekając ponownie — zwiększył oskarżonemu karę wbrew przepisom prawa [4]);

d) jeżeli zachodzi na niekorzyść oskarżonego znaczna niewspółmierność kary w stosunku do okoliczności sprawy [5]);

e) jeżeli wyrok zapadł z obrazą art. 14 [6]), jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona do wydawania wyroków, albo jeżeli orzekał sędzia lub asesor, który z mocy art. 18 lub 19 ulegał wyłączeniu [7]);

f) jeżeli rozpoznano sprawę bez skargi albo bez wniosku pokrzywdzonego w przypadkach, gdy ustawa takiego wniosku wymaga;

g) jeżeli zachodzą przyczyny powodujące umorzenie postępowania w myśl art. 4 [8]).

[1]) Wymienione w art. niniejszym uchybienia pociągają za sobą uchylenie wyroku zarówno wówczas, gdy zostały objęte zarzutem rewizyjnym, jakoteż gdy sąd rewizyjny uwzględnia je z urzędu. Uchybienia te należą do rzędu uchybień z zakresu prawa materjalnego i prawa formalnego.

[2]) Podstawą zarzutu rewizyjnego jest czyn przypisany oskarżonemu w wyroku, który jako taki nie zawiera znamion przestępstwa. W tym przypadku w myśl art. 374 § 1 lit. a) sąd rewizyjny ma wydać wyrok uniewinniający.

[3]) Przez błędną kwalifikację karną czynu rozumieć należy zastosowanie przez sąd niewłaściwego przepisu ustawy materialnej do ustalonego stanu faktycznego.

Uchylenie wyroku z urzędu z powodu błędnej kwalifikacji karnej czynu może nastąpić tylko wtedy, gdy zastosowano błędną kwalifikację czynu na niekorzyść oskarżonego; natomiast gdy błędną kwalifikację czynu zastosowano na korzyść oskarżonego, to uchylenie wyroku nastąpi tylko w przypadku, gdy z tego powodu zaskarżono wyrok rewizją.

W razie uchylenia wyroku z powodu błędnej kwalifikacji czynu sąd rewizyjny albo przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania, albo też sam wydaje nowy wyrok w myśl art. 374 § 1 lit. b).

[4]) Orzeczeniem kary nieprzepisanej za dane przestępstwo jest orzeczenie kary poniżej lub powyżej granicy ustawowego wymiaru kary, wymierzenie kary nieprzewidzianej za dane przestępstwo lub nieznanej ustawie, zaniechanie wymierzenia wszystkich kar przepisanych za dane przestępstwo (np. grzywny, obok kary pozbawienia wolności, kary dodatkowej i t. p.) zaniechanie przepisów o obligatoryjnym łagodzeniu lub obostrzeniu kary, albo jej zamianie i t. p.

Na równi z karą nieprzepisaną za dane przestępstwo stawia kodeks zwiększenie oskarżonemu kary ponad jej wymiar orzeczony już w wyroku, który został przez sąd wyższy uchylony w przypadkach z art. 376 § 2, art. 383 § 3, art. 442 lit. a) i art. 479 § 4.

Sąd rewizyjny uchyla z urzędu wyrok sądu pierwszego z powodu orzeczenia kary nieprzepisanej za dane przestępstwo tylko wtedy gdy orzeczenie takie zapadło na niekorzyść oskarżonego; jeżeli natomiast wymierzono karę nieprzepisaną za dane przestępstwo na korzyść oskarżonego, wyrok będzie uchylony tylko w razie zaskarżenia go z tego powodu rewizją.

W razie uchylenia wyroku z powodu wymierzenia kary nieprzepisanej za dane przestępstwo, sąd rewizyjny postąpi w myśl art. 374 § 1 lit. b).

[5]) Jeżeli sąd rewizyjny, na skutek podniesionego zarzutu rewizyjnego, lub też z urzędu, dochodzi do przekonania, że zachodzi znaczna niewspółmierność kary w stosunku do okoliczności sprawy — może wydać sam wyrok lub przekazać sprawę do ponownego rozpoznania (art. 360 § 2 lit. b) i art. 374 § 1 lit. b). Ponieważ podstawą uchylenia wyroku jest „znaczna" niewspółmierność kary do okoliczności sprawy, przeto wyrok, jaki zapadnie po uchyleniu wyroku sądu pierwszego, może dać temu wyraz tylko przez znaczne złagodzenie lub znaczne obostrzenie kary. Kwestia znacznego obostrzenia lub złagodzenia kary jest oczywiście rzeczą względną — ma na to wpływ nie tylko długość kary, lecz także jej rodzaj i skutki skazania, w każdym jednak razie różnica w wymiarze kary na korzyść lub niekorzyść skazanego musi być taką, by tłumaczyła skuteczność podniesionego zarzutu wzgl. postąpienie sądu rewizyjnego z urzędu. Oczywiście jak każde orzeczenie sądu rewizyjnego, tak samo i orzeczenie w przedmiocie uchybienia z art. 373 lit. d) musi być uzasadnione — podnieść tu jednak należy to, że podczas gdy przy uzasadnieniu wymiaru kary w wyroku sądu I instancji wystarczające jest w myśl art. 316 § 2 przytoczenie okoliczności, które sąd miał na względzie przy wymiarze kary — to przy uzasadnieniu orzeczenia w przedmiocie uchybienia z art. 373 lit. d) uzasadnienie powinno wskazywać nie tylko

te okoliczności, ale zarazem podawać powody dlaczego sąd rewizyjny dopatrzył się w wyroku sądu pierwszej „znacznej" niewspółmierności, oraz na czym polega i w czym się wyraża „znaczne" obniżenie wzgl. podwyższenie kary.

Z natury rzeczy wynika, że wojskowy sąd okręgowy, jako rewizyjny, nie może w swym orzeczeniu przekroczyć granicy 1 roku pozbawienia wolności, która jest karą maksymalną zakreśloną w art. 334 dla uzasadnienia rzeczowej właściwości wojskowego sądu rejonowego.

[6]) Wyrok sądu wojskowego wydany z obrazą przepisów o właściwości rzeczowej sądów wojskowych, lub w którym wydano orzeczenie względem osoby niepodlegającej orzecznictwu sądów wojskowych jest z mocy prawa nieważny. Nieważność może być zaskarżoną w każdym czasie, z pominięciem nawet rewizji. Zob. art. 15.

[7]) Osobą nieuprawnioną do wydawania wyroków jest osoba, nieodpowiadająca warunkom art. 56 i 57 u. s. w. t. j. nieposiadająca nominacji na urząd sędziego wojskowego, udzielonej przez Prezydenta Rzeczypospolitej, oraz przydziału do danego sądu wojskowego dokonanego przez Ministra Spraw Wojskowych. Nieuprawnionym tedy do wydawania wyroków jest np. asystent sądowy, wojskowy sędzia śledczy, sędzia wojskowy nieprzydzielony do sądu (lecz np. do Dptu Sprawiedl. M. S. Wojsk., Sztabu Głównego i t. p.) a także sędzia wojskowy, któryby orzekał w innym sądzie wojskowym, niż w sądzie do którego posiada przydział służbowy, o ile pod tym względem ustawa inaczej nie stanowi. Zob. uw. do art. 56 i 57 u. s. w.

Wyrok wydany przez osobę nieuprawnioną do wydawania wyroków jest nieważny (art. 374 § 2); — w razie uprawomocnienia się takiego wyroku, może być uznany za nieważny tylko w drodze zaskarżenia go rewizją założoną w myśl art. 382.

[8]) W przypadkach określonych w art. niniejszym lit. f), g) następuje umorzenie postępowania w myśl art. 374 § 1 lit. a).

Art. 374.

§ 1. Najwyższy Sąd Wojskowy, uchylając wyrok z powodów wskazanych:

a) w art. 373 lit. a), f) lub g), sam wydaje wyrok uniewinniający lub umarza postępowanie;

b) w art 373 lit. b), c) lub d) albo sam wydaje wyrok, albo przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania.

§ 2. W przypadkach wskazanych w art. 373 lit. e) Najwyższy Sąd Wojskowy uznaje wyrok zaskarżony za nieważny i przekazuje sprawę komu należy.

Art. 375.

Najwyższy Sąd Wojskowy uchyla wyrok na korzyść współoskarżonych, choćby co do nich nie założono rewizji, jeżeli go uchylił na rzecz współoskarżonego, co do którego rewizja była założona, a te

same względy przemawiają za uchyleniem wyroku na rzecz tamtych, albo jeżeli co do tych współoskarżonych zachodzą przyczyny uchylenia wyroku wskazane w art. 373.

Obojętną jest rzeczą, czy uchylenie wyroku nastąpiło z powodu objętego zarzutem rewizyjnym, czy też na skutek postąpienia przez sąd rewizyjny z urzędu (art. 373, 376); istota zagadnienia tkwi w tym, że te powody, które przemawiają za uchyleniem wyroku na rzecz jednego oskarżonego, są również istotne i wywierają wpływ na treść wyroku w stosunku do współoskarżonego, co do którego w ogóle nie ma rewizji.

Uchylenie wyroku co do współoskarżonego, który rewizji nie zakładał, jest dopuszczalne tylko na korzyść tego oskarżonego, co art. niniejszy wyraźnie podkreśla.

Art. 376.

§ 1. Najwyższy Sąd Wojskowy rozpoznając rewizję może, jeżeli poweźmie poważne wątpliwości co do prawdziwości okoliczności przyjętych za podstawę wyroku, uchylić wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania; na niekorzyść oskarżonego może Najwyższy Sąd Wojskowy postąpić w ten sposób tylko wówczas, gdy rewizję założono na niekorzyść oskarżonego.

§ 2. W przypadkach wskazanych w § 1 zdanie pierwsze, sąd, któremu sprawę przekazano, nie może orzec kary surowszej, niż ta, na którą oskarżonego poprzednio skazano.

§ 3. Za zgodą prokuratora Najwyższego Sądu Wojskowego może Najwyższy Sąd Wojskowy w przypadkach, wskazanych w § 1 zdanie pierwsze, uchylić zaskarżony wyrok i wydać nowy wyrok, w którym uniewinnia oskarżonego, umarza postępowanie, lub stosuje do niego łagodniejszy przepis karny.

W przypadku określonym w art. niniejszym, sąd wchodzi z urzędu w meritum sprawy, badając słuszność zaskarżonego wyroku. Podstawą uchylenia wyroku są wątpliwości co do okoliczności faktycznych sprawy, mających wpływ na treść wyroku, które sąd rewizyjny powziął z urzędu.

Wątpliwości co do prawdziwości faktów przyjętych za podstawę wyroku, nie mogą być przedmiotem zarzutu rewizyjnego, albowiem nie polegają one na obrazie przepisu prawa formalnego, lub nieprawidłowości przy zastosowaniu ustawy materialnej (art. 535 § 1 lit. a) lub c). Sąd rewizyjny może jednak, rozpoznając rewizję opartą na takim zarzucie, wziąć z urzędu pod uwagę przytoczone w rewizji okoliczności i jeżeli poweźmie wątpliwości co do prawdziwości faktów, przyjętych za podstawę wyroku, postąpić w sposób wskazany w art. niniejszym.

Art. 377.

§ 1. Najwyższy Sąd Wojskowy nie może przekroczyć granic rewizji z wyjątkiem przypadków, w kodeksie niniejszym wskazanych.

§ 2. Najwyższy Sąd Wojskowy, wydając nowe orzeczenie, może zmniejszyć lub zwiększyć karę orzeczoną w uchylonym wyroku, bez względu na to, czy rewizję wniesiono na korzyść lub na niekorzyść oskarżonego.

[1]) Rewizja (wywód rewizyjny) jest podstawą postępowania rewizyjnego i sąd rewizyjny poza granice podniesionych w rewizji zarzutów wyjść nie może, jeżeli przepis szczególny wyraźnie go do ich przekroczenia nie upoważnia.

Granice rewizji sąd rewizyjny może przekroczyć w przypadkach wskazanych w art. 373 i 376.

[2]) Przepis § 2 niniejszego art. uchyla zakaz reformationis in peius również w stosunku do sądu rewizyjnego (co do sądu I instancji zob. § 2 art. 379), co jest naturalną konsekwencją postępowania rewizyjnego, wedle którego sąd rewizyjny może orzekać in merito.

Art. 378.

Wykładnia ustawy zawarta w orzeczeniu Najwyższego Sądu Wojskowego wiąże w danej sprawie sąd, któremu sprawę przekazano.

Sąd pierwszy wiąże tylko wykładnia ustawy, t. j. wyjaśnienie prawne danego przepisu. Sąd pierwszy orzekając ponownie w tej samej sprawie nie może przeto mieć innego poglądu prawnego na znaczenie odnośnego przepisu, niż pogląd prawny wyrażony w wyroku sądu rewizyjnego.

Ponieważ sąd pierwszy przy ponownym rozpatrywaniu sprawy ma całkowitą swobodę co do kwestii faktycznych — przeto wykładnia ustawy wiąże sąd pierwszy tylko pod warunkiem, że ustalenia faktyczne, na których oparł się sąd rewizyjny przy wykładni ustawy, nie uległy żadnej zmianie. Nowe ustalenia faktyczne mogą ulec z natury rzeczy odmiennej ocenie prawnej, niż ta, która została przyjęta przez sąd rewizyjny.

Wykładnia ustawy zawarta w orzeczeniu sądu rewizyjnego (a więc zarówno w wyroku jak i w postanowieniu) wiąże sąd pierwszy tylko w konkretnej sprawie; w sprawach innych, analogicznych, jest tylko autorytatywną wskazówką dotyczącą wykładni danego przepisu prawa.

Wykładnia ustawy zawarta w orzeczeniu wojskowego sądu okręgowego jako rewizyjnego, wiąże wojskowy sąd rejonowy, któremu przekazano sprawę do ponownego rozpoznania w myśl art. 381 § 1.

Art. 379.

§ 1. Sąd wojskowy, któremu po uchyleniu wyroku przekazano sprawę do ponownego rozpoznania, ponawia postępowanie sądowe poczynając od wyznaczenia rozprawy, jeżeli z orzeczenia Najwyższego

Sądu Wojskowego nie wynika, że należy przeprowadzić lub uzupełnić uprzednio śledztwo w kierunkach wskazanych przez Najwyższy Sąd Wojskowy, albo jeżeli okoliczności sprawy nie wskazują, że należy postąpić w myśl art. 240 [1]).

§ 2. Sąd pierwszej instancji może przy ponownym rozpoznaniu sprawy, jeżeli kodeks niniejszy nie stanowi inaczej, zmniejszyć lub zwiększyć karę orzeczoną w uchylonym wyroku, bez względu na to, na czyje żądanie wyrok uchylono [2]).

[1]) Na ponownej rozprawie sąd I instancji powinien odczytać wyrok sądu rewizyjnego w tych wszystkich przypadkach, w których wykładnia ustawy zawarta w orzeczeniu sądu rewizyjnego wiąże sąd pierwszy (zob. uw. do art. 378). O stanowisku bowiem prawnym sądu rewizyjnego powinien być poinformowany cały skład sądzący, a w szczególności asesorowie.

[2]) Sąd I instancji orzekając ponownie jest wiązany zakazem reformationis in peius w przypadkach wskazanych w art. 376 § 2, art. 383 § 3, art. 442 lit. a), i w art. 479 § 4. Zwiększenie w tych przypadkach kary oskarżonemu powoduje uchylenie wyroku w myśl art. 373 lit. c).

W innych natomiast przypadkach sąd pierwszy orzekając ponownie, może karę oskarżonemu zwiększyć lub zmniejszyć, a to bez względu na to, czy uchylenie rewizji nastąpiło na skutek rewizji założonej na korzyść czy niekorzyść oskarżonego.

Art. 380.

O orzeczeniu Najwyższego Sądu Wojskowego zawiadamia strony wojskowy sąd okręgowy; wojskowego prokuratora okręgowego zawiadamia się przez doręczenie mu odpisu orzeczenia.

Art. 381.

§ 1. Przepisy rozdziału niniejszego stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed wojskowymi sądami okręgowymi przy rozpoznawaniu rewizji, założonych od wyroków wojskowych sądów rejonowych, z następującymi zmianami:

a) zbadanie okoliczności faktycznych, mających istotne znaczenie dla rozpoznania rewizji (art. 359) może przeprowadzić również wojskowy sąd okręgowy przez delegowanego sędziego (art. 293);

b) przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania następuje do wojskowego sądu rejonowego, którego wyrok uchylono, lub do innego wojskowego sądu rejonowego w tym samym okręgu;

c) o orzeczeniu wojskowego sądu okręgowego zawiadamia strony wojskowy sąd rejonowy; oficera sądowego zawiadamia się przez doręczenie mu odpisu orzeczenia.

§ 2. Jeżeli wyrok wojskowego sądu rejonowego zapadł z obrazą przepisów o właściwości rzeczowej tego sądu, albowiem w sprawie właściwym jest wojskowy sąd okręgowy, rozpatrujący rewizję, — wojskowy sąd okręgowy, uznając zaskarżony wyrok za nieważny, przekazuje sprawę wojskowemu prokuratowi okręgowemu, który następnie powoduje postępowanie w wojskowym sądzie okręgowym.

Art. 382.

Prokurator Najwyższego Sądu Wojskowego może na polecenie Ministra Spraw Wojskowych założyć rewizję od każdego prawomocnego orzeczenia wojskowego sądu rejonowego lub wojskowego sądu okręgowego w celu ustalenia należytej wykładni ustawy.

Zarządzenie, jako nienależące do kategorii orzeczeń (art. 24 § 1), rewizją z art. 382 nie może być zaskarżone.

W związku z założeniem rewizji od prawomocnego wyroku może Najwyższy Sąd Wojskowy w myśl art. 483 § 1 postanowić wstrzymanie wykonania kary, do czasu rozpoznania rewizji.

Art. 383.

§ 1. Najwyższy Sąd Wojskowy rozpoznaje rewizje, założone w myśl art. 382, na posiedzeniu niejawnym [1]).

§ 2. Uwzględniając rewizję prokuratora, założoną w myśl art. 382, Najwyższy Sąd Wojskowy uchyla zaskarżone orzeczenie lub uznaje je za nieważne w przypadkach wskazanych w art. 373 lit. a), c), e), f), lub g), przy czym Najwyższy Sąd Wojskowy postępuje stosownie do art. 374; w innych zaś przypadkach ustala uchybienie, a zaskarżone orzeczenie może uchylić tylko wówczas, gdy w zakresie orzeczenia o winie i karze uchylenie jest dla oskarżonego bez znaczenia lub korzystne [2]).

§ 3. W przypadkach objętych § 2 sąd, któremu sprawę przekazano, nie może orzec kary surowszej niż ta, na którą oskarżonego poprzednio skazano.

[1]) Najwyższy Sąd Wojskowy, rozpoznając rewizję założoną w myśl art. 382, orzeka w formie wyroku lub postanowienia, stosując przepis art. 361.

[2]) W razie uchylenia zaskarżonego wyroku z powodu uwzględnienia rewizji, założonej w myśl art. 382, wykonanie kary ustaje, a skazany ma być w myśl art. 483 § 2 wypuszczony na wolność, jeżeli sąd I instancji nie zarządził tymczasowego aresztowania.

KSIĘGA IX.

POSTĘPOWANIE SZCZEGÓLNE.

ROZDZIAŁ I.

POSTĘPOWANIE DORAŹNE.

Art. 384.

Postępowaniu doraźnemu w sądach wojskowych poddać można przestępstwa wojskowe, wymienione w art. 34 do 37, 39 do 41, 46 do 48, 51, 55, 60, 64, 70 (jeżeli dopuszczono się wobec warty wojskowej przestępstwa określonego w art. 55) i 101 kodeksu karnego wojskowego, a popełnione po ogłoszeniu zarządzenia o poddaniu ich postępowaniu doraźnemu.

Warunkiem wszczęcia postępowania doraźnego przeciw osobom, podlegającym właściwości sądów wojskowych, jest:

a) popełnienie przestępstwa, które w myśl art. niniejszego zostało poddane postępowaniu doraźnemu,

b) popełnienie tego przestępstwa po ogłoszeniu zarządzenia o poddaniu go postępowaniu doraźnemu.

Warunki te muszą zachodzić łącznie — brak jednego lub drugiego warunku powoduje przekazanie sprawy w każdym stadium postępowania do postępowania zwyczajnego (wojennego) w myśl art. 398 lit. a).

Art. 385.

Postępowaniu doraźnemu w sądach wojskowych poddać można ponadto:

a) przestępstwa, które w myśl obowiązujących przepisów mogą być poddane postępowaniu doraźnemu w sądach powszechnych [1]);

b) przestępstwa, uznane za szczególnie niebezpieczne dla obrony Państwa, jeżeli za popełnienie ich zostały poddane właściwości sądów wojskowych osoby podlegające zresztą właściwości sądów powszechnych [2]); —

popełnione po ogłoszeniu zarządzenia o poddaniu ich postępowaniu doraźnemu [3]).

[1]) Postępowaniu doraźnemu mogą być poddane w sądach powszechnych:
a) na całym obszarze Państwa lub na poszczególnych jego częściach przestępstwa wymienione w art. 31 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. o postępowaniu doraźnym (Dz. U. R. P. Nr. 33 poz. 315) w brzmieniu art. 24 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 60 poz. 573);
b) na obszarze stanu wojennego (tj. tylko w czasie wojny), również inne przestępstwa, niż pod a) wymienione, zagrożone karą śmierci lub karą pozbawienia wolności, jeżeli władza wprowadzająca sądy doraźne, uzna te przestępstwa za szczególnie niebezpieczne dla obrony Państwa (art. 12 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 stycznia 1928 r. o stanie wojennym Dz. U. R. P. Nr. 8 poz. 54).

[2]) Dotyczy to przestępstw popełnionych w czasie wojny, mobilizacji lub stanu zagrożenia stwierdzonego uchwałą Rady Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wojskowych. Zob. art. 4 § 1, 2 u. s. w.

[3]) Zob. uw. do art. 384 i uw. 1 do art. 398.

Art. 386.

§ 1. Poddanie postępowaniu doraźnemu przestępstw wymienionych w art. 384 i 385, należących do właściwości wojskowych sądów okręgowych, zarządza Minister Spraw Wojskowych, należących zaś do właściwości sądów wojennych — Naczelny Wódz [1]).

§ 2. Zarządzenie powinno być ogłoszone w jednostkach wojskowych (formacjach, zakładach, urzędach) [2]), a jeżeli odnosi się ono również do osób cywilnych, poddanych sądownictwu wojskowemu, powinno być publicznie ogłoszone [3]), — z zagrożeniem, że każdy, kto po ogłoszeniu zarządzenia dopuści się tych przestępstw, będzie sądzony w postępowaniu doraźnym i ukarany śmiercią przez rozstrzelanie [4]).

[1]) Poddanie, bądź wszystkich, bądź też tylko niektórych przestępstw spośród wymienionych w art. 384 i 385 k. w. p. k. postępowaniu doraźnemu, należy do swobodnego uznania Ministra Spraw Wojskowych wzgl. Naczelnego Wodza.

Wedle art. 12 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 stycznia 1928 r. o stanie wojennym (Dz. U. R. P. Nr. 8 poz. 54) wprowadzenie stanu wojennego, stanowi dostateczną podstawę do wprowadzenia na obszarze wojennym sądów doraźnych.

[2]) Sposób ogłaszania zarządzenia o poddaniu pewnych przestępstw postępowaniu doraźnemu jest szczególnie w art. niniejszym unormowany. Podkreślono w nim, iż nie jest wystarczającym przyjęty zwyczajnie sposób ogłaszania zarządzeń, a więc np. ogłoszenie w Dzienniku Rozkazów M. S. Wojsk., w rozkazie dziennym i t. p., lecz że koniecznym jest poza tym podanie go do wiadomości żołnierzom w poszczególnych jednostkach wojskowych (formacjach, zakładach, urzę-

dach). Obowiązek takiego ogłoszenia zarządzenia istnieje tylko w stosunku do żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową i odnosi się również do formacyj podporządkowanych Naczelnemu Wodzowi, gdyż § 2 niniejszego art. nie robi w tej mierze żadnych odróżnień.

Warunkowi ogłoszenia zarządzenia staje się zadość, gdy fakt ogłoszenia zarządzenia w jednostce, do której żołnierz należy, został niewątpliwie stwierdzony. Okoliczność natomiast, czy ogłoszenie zarządzenia nastąpiło także w obecności sprawcy, a więc czy jemu indywidualnie także było ogłoszone, jest bez znaczenia prawnego, jeżeli tylko w tej jednostce, w której pełni służbę, to zarządzenie było ogłoszone.

[3]) Zarządzenie o poddaniu pewnych przestępstw postępowaniu doraźnemu ma być niezależnie od zwyczajnych sposobów promulgowania zarządzeń władz, również publicznie ogłoszone. Sposób tego ogłoszenia zależy od uznania władzy, która zarządzenie wydała. W pierwszym rzędzie należy zaliczyć tu plakatowanie obwieszczeń, poza tym mogą wchodzić w rachubę tego rodzaju publiczne ogłoszenia, jak komunikaty prasowe, obwieszczenia przez radio i t. p.

O ile chodzi o obwieszczenia zarządzeń wydawanych przez Naczelnego Wodza, to przepis § 9 rozporządzenia z dnia 14 lutego 1930 r. o sposobie wydawania Dziennika Rozporządzeń Naczelnego Wodza (Dz. U. R. P. Nr. 19 poz. 154) przepisuje rozplakatowanie zarządzeń w miejscach ich zastosowania, żądając rozplakatowania co najmniej na budynku władzy miejscowej (magistrat, wójtostwo, sołectwo), a gdyby rozplakatowanie nie było możliwe — podanie do publicznej wiadomości w sposób przyjęty w gminie miejscowej dla obwieszczeń zarządzeń władz.

[4]) Ogłoszenie zarządzenia o sądach doraźnych zarządzają zwierzchnicy sądowo-karni; o ile chodzi o publiczne obwieszczenia czynią to w porozumieniu z powiatową władzą administracji ogólnej.

Formalnym warunkiem ogłoszenia zarządzenia, a to zarówno w jednostkach wojskowych, jakoteż w drodze publicznych obwieszczeń jest:

a) wymienienie przestępstw, poddanych postępowaniu doraźnemu,

b) zagrożenie, że każdy kto po ogłoszeniu zarządzenia dopuści się wymienionego przestępstwa będzie sądzony w postępowaniu doraźnym i ukarany śmiercią przez rozstrzelanie.

Ogłoszenie, które nie odpowiada obu tym warunkom, byłoby nieformalne i z mocy art. 384 nie mogłoby rodzić tych skutków prawnych, które kodeks wiąże z prawidłowym ogłoszeniem zarządzenia (zob. uw. do art. 384) oraz uw. 1 do art. 398).

Art. 387.

§ 1. Postępowanie doraźne w sądach wojskowych za przestępstwa, wymienione w art. 384 i 385, może być stosowane do wszystkich osób, które za te przestępstwa podlegają sądownictwu wojskowemu lub zostały temu sądownictwu poddane [1]).

§ 2. Postępowanie doraźne stosuje się wyłącznie do przestępstw podlegających temu postępowaniu, z pominięciem innych przestępstw zarzuconych oskarżonemu [2]).

§ 3. Postępowaniu doraźnemu podlegają prócz sprawców także podżegacze i pomocnicy przestępstwa tak dokonanego, jak i usiłowanego.

[1]) Zwierzchnik sądowo-karny, wydając w myśl art. 388 § 1 k. w. p. k. rozkaz o wszczęciu postępowania doraźnego, decyduje, czy sprawy biorących udział w przestępstwie mają być łącznie rozpoznane w postępowaniu doraźnym, czy też oddzielnie.

[2]) Chodzi o to, by postępowanie doraźne ograniczyć do tego tylko przestępstwa, które jest poddane postępowaniu doraźnemu, chociażby nawet zachodził zbieg wieloczynowy przestępstw, któryby w myśl art. 92 § 1 u. s. w. nakazywał obligatoryjnie połączenie spraw.

Ponieważ § 3 niniejszego art. postanawia o pominięciu innych przestępstw zarzuconych oskarżonemu, przeto nie potrzeba formalnego postanowienia o wyłączeniu zbiegających się przestępstw. W razie przekazania sprawy do postępowania zwyczajnego (wojennego) należy w myśl art. 92 § 1 u. s. w. zarządzić połączenie spraw.

Art. 388.

§ 1. Wszczęcie postępowania doraźnego zarządza zwierzchnik sądowo-karny pisemnym rozkazem, skierowanym do wojskowego prokuratora okręgowego. W rozkazie tym należy wymienić oskarżonego oraz zarzucany mu czyn, zawierający cechy przestępstwa, podlegającego postępowaniu doraźnemu [1]).

§ 2. Zwierzchnik sądowo-karny powinien zarządzać wszczęcie postępowania doraźnego tylko co do osób, których wina według wszelkiego prawdopodobieństwa da się bez zwłoki udowodnić.

§ 3. Dochodzenie potrzebne do powzięcia decyzji o wszczęciu postępowania doraźnego nie może trwać dłużej niż 14 dni, licząc od dnia ujęcia oskarżonego [2]). Rozkaz wymieniony w § 1 musi być wydany najdalej w terminie 48 godzin po ukończeniu dochodzenia [3]).

[1]) Pisemny rozkaz zwierzchnika sądowo-karnego co do wszczęcia postępowania doraźnego jest podstawą dla całego postępowania. Musi on odpowiadać warunkom określonym w zdaniu drugim § 1; rozkaz powinien być dołączony do akt sprawy (art. 391 § 1) oraz ma być odczytany na rozprawie (art. 396 § 1). Bez rozkazu zwierzchnika sądowo-karnego sąd nie może wszcząć postępowania wobec wyraźnego zakazu wynikającego z art. 3 § 1 k. w. p. k.

Zwierzchnik sądowo-karny wydaje rozkaz co do wszczęcia postępowania doraźnego zasadniczo po przeprowadzeniu dochodzenia, którego wynik będzie miarodajny dla oceny tej kwestii, czy wina oskarżonego da się według wszelkiego prawdopodobieństwa bez zwłoki udowodnić (§ 2 niniejszego art.). Nawet w przypadku ujęcia sprawcy na gorącym uczynku przestępstwa, podlegającego sądownictwu doraźnemu, przeprowadzenie dochodzenia może być konieczne dla ustalenia

istoty przestępstwa, a w szczególności również zbadania prawdziwości tłumaczenia się oskarżonego.

[2]) Termin 14 dni liczy się od dnia ujęcia oskarżonego, tj. od dnia zatrzymania oskarżonego w rozumieniu art. 133 i 136 nie zaś od dnia tymczasowego aresztowania, które ma nastąpić w myśl art. 390 § 2. W razie niedotrzymania 14-dniowego terminu wyznaczonego dla przeprowadzenia dochodzenia, postępowanie doraźne nie może być wszczęte (art. 389 lit. e); sąd orzeka postanowieniem o przekazaniu sprawy do postępowania zwyczajnego w myśl art. 398 lit. b).

[3]) Niedotrzymanie terminu 48 godzin do wydania rozkazu przez zwierzchnika sądowo-karnego powoduje przekazanie sprawy do postępowania zwyczajnego (art. 389 lit. e) i art. 398 lit. b) k. w. p. k.).

W czasie wojny terminy z § 3 niniejszego art. mogą być przedłużone (art. 404).

Art. 389.

Postępowanie doraźne jest niedopuszczalne:

a) przeciw osobom, które w chwili popełnienia przestępstwa nie ukończyły 17 lat;

b) przeciw obłożnie chorym i kobietom brzemiennym;

c) jeżeli przeciw oskarżonemu o ten sam czyn wszczęto już śledztwo [1]);

d) jeżeli przeciw oskarżonemu toczy się postępowanie o ten sam czyn na skutek wznowienia postępowania lub podjęcia na nowo umorzonych dochodzeń [2]);

e) w razie niezachowania lub niemożności zachowania jednego z terminów, określonych w art. 388 i 391 [3]).

[1]) Śledztwo uważa się za wszczęte z chwilą wydania przez wojskowego sędziego śledczego postanowienia o wszczęciu śledztwa (art. 214 § 2).

Nie jest śledztwem przeprowadzenie przez wojskowego sędziego śledczego czynności sądowej w trybie art. 207.

[2]) Co do wznowienia postępowania zob. art. 434 do 443, co do podjęcia na nowo umorzonego dochodzenia zob. art. 206.

[3]) Poza przypadkami wymienionymi pod a) do e) postępowanie doraźne jest również niedopuszczalne z chwilą uchylenia sądownictwa doraźnego w myśl art. 402 k. w. p. k.

Art. 390.

§ 1. Postępowanie doraźne odbywa się bez śledztwa [1]).

§ 2. Sąd zarządza na wniosek wojskowego prokuratora okręgowego tymczasowe aresztowanie osoby zatrzymanej pod zarzutem popełnienia przestępstwa, podlegającego postępowaniu doraźnemu [2]).

[1]) Zob. uw. 1 do art. 389 k. w. p. k.

[2]) Tymczasowe aresztowanie jest obligatoryjne. Zażalenie na zarządzenie tymczasowego aresztowania nie służy (art. 401 § 2).

Wniosek o tymczasowe aresztowanie powinien wojskowy prokurator okręgowy postawić natychmiast po dostawieniu oskarżonego, względnie po jego przesłuchaniu w myśl art. 137 § 2.

Art. 391.

§ 1. Wszczęcie postępowania doraźnego powoduje wojskowy prokurator okręgowy przez natychmiastowe doręczenie wojskowemu sądowi okręgowemu rozkazu, otrzymanego w myśl art. 388 od zwierzchnika sądowo-karnego. W terminie 24 godzin po otrzymaniu tego rozkazu zbiera się sąd i rozpoczyna rozprawę, do której należy sprowadzić oskarżonego [1]).

§ 2. Czas trwania postępowania doraźnego przeciw oskarżonemu, licząc od rozpoczęcia rozprawy aż do wydania wyroku, wynosić może najwyżej 72 godziny [2]).

[1]) Termin 24 godzin liczy się a momento ad momentum, tj. od chwili doręczenia sądowi przez wojskowego prokuratora okręgowego rozkazu z art. 388, do chwili wywołania sprawy (art. 395 i 272 § 1 k. w. p. k.). W razie niedotrzymania tego terminu sąd w myśl art. 389 lit. e) i 398 lit. b) k. w. p. k. przekazuje sprawę do postępowania zwyczajnego.

Co do składu sądzącego zob. art. 27 § 1 u. s. w. Wszyscy asesorowie muszą posiadać stopień oficerski, nawet gdy oskarżonym jest szeregowiec lub podoficer. (Zob. art. 30 § 6 u. s. w.).

Nienależyta obsada sądu powoduje nieważność wyroku w myśl art. 373 lit. e) i art. 374 § 2 k. w. p. k. — a przeto wyrok dotknięty nieważnością nie może być zatwierdzony przez zwierzchnika sądowo-karnego.

[2]) Termin 72 godzin przewidziany dla przeprowadzenia rozprawy liczy się a momento ad momentum, tj. od chwili wywołania sprawy (art. 272 § 1 k. w. p. k.) do chwili ukończenia narady i głosowania nad wyrokiem tj. zamknięcia posiedzenia. Z tą chwilą wyrok jest przez sąd wydany, gdyż sąd w żaden sposób wyroku już zmienić nie może. Kwestie tedy dalsze, jak pisemnej redakcji wyroku, zatwierdzenia go przez zwierzchnika sądowo-karnego, ogłoszenia go oskarżonemu, mogą być ważnie wykonane po upływie terminu 72 godzin.

Co do czasu wykonania tych czynności, tj. pisemnej redakcji wyroku, jego zatwierdzenia i ogłoszenia oskarżonemu — zawiera wiążące przepisy art. 400 § 1, wedle którego wyrok „po jego wydaniu" ma być „zaraz" przedłożony zwierzchnikowi sądowo-karnemu, oraz art. 401 § 1 wedle którego wyrok zatwierdzony ma być „natychmiast" ogłoszony oskarżonemu.

W razie niezachowania terminu 72 godzin, sąd w myśl art. 389 lit. e) i art. 398 lit. b) k. w. p. k. przekazuje sprawę do postępowania zwyczajnego.

W czasie wojny terminy przepisane niniejszym art. mogą być przedłużone w myśl art. 404.

Art. 392.

Rozprawa odbywa się w siedzibie wojskowego sądu okręgowego lub na zarządzenie zwierzchnika sądowo-karnego w innej miejscowości.

Art. 393.

Jeżeli oskarżony nie ma obrońcy wojskowego z wyboru, wyznacza mu się obrońcę z urzędu.

Obrońcę z urzędu wyznacza w myśl art. 62 § 1 k. w. p. k. sędzia wojskowy stojący na czele sądu.

Brak obrońcy, którego udział w rozprawie jest obligatoryjny, jest przez k. w. p. k. zaliczony do tak ważnych uchybień procesowych, że w postępowaniu zwyczajnym w razie zaskarżenia z tego powodu wyroku musi nastąpić obligatoryjnie uchylenie wyroku (zob. art. 370 lit. d) i art. 371 k. w. p. k.) — należy zatem przyjąć, że w postępowaniu doraźnym uchybienie takie stanowiłoby przeszkodę do zatwierdzenia wyroku.

Art. 394.

Wojskowy prokurator okręgowy ma obowiązek postarać się o dowody potrzebne do rozprawy a w szczególności spowodować w razie potrzeby zawezwanie lub sprowadzenie pokrzywdzonych, świadków i biegłych.

W postępowaniu doraźnym na prokuratorze wojskowym ciąży obowiązek nietylko zawezwania osób, których udział w rozprawie jest konieczny, ale także obowiązek zabezpieczenia terminowego stawiennictwa tych osób na rozprawę.

W tym celu prokurator wojskowy może w myśl art. 9 k. w. p. k. zwrócić się do władz bezpieczeństwa wojskowych i cywilnych o czuwanie nad wykonaniem przez osoby wezwane do rozprawy przed sądem doraźnym terminowego stawienia się ich w sądzie, oraz niezwłocznego zakomunikowania mu o zaszłych przeszkodach. Jeżeliby zachodziła obawa, że osoba, której udział na rozprawie przed sądem doraźnym jest konieczny, nie stawi się w terminie na rozprawę, prokurator wojskowy może zarządzić bezpośrednio przymusowe sprowadzenie tej osoby przed sąd doraźny. Uprawnienie to wynika z niniejszego art. wedle którego prokurator wojskowy w miarę potrzeby wzywa lub sprowadza pokrzywdzonych, świadków lub biegłych, których stawienie się przed sądem doraźnym jest konieczne. Dla sprowadzenia nie jest przeto koniecznym uprzednie niestawiennictwo wezwanego.

Natomiast do przewodniczącego rozprawy należy wydanie zarządzeń mających na celu utrzymanie w sali sądowej porządku i spokoju (art. 31 i 255 k. w. p. k.). O ileby mogły zachodzić obawy co do poważnego zakłócenia porządku i spokoju — przewodniczący powinien zwrócić się do miejscowej komendy garnizonu (miasta) o wydanie odpowiednich zarządzeń, mających na celu zabezpieczenie spokoju i porządku przed sądem doraźnym.

Art. 395.

Rozprawa w postępowaniu doraźnym odbywa się wedle zasad postępowania w wojskowym sądzie okręgowym, ze zmianami, wskazanymi w rozdziale niniejszym.

Art. 396.

§ 1. Przewód sądowy rozpoczyna się odczytaniem rozkazu, wydanego przez zwierzchnika sądowo-karnego w myśl art. 388 § 1 [1]).

§ 2. Po odczytaniu rozkazu zwierzchnika sądowo-karnego prokurator wojskowy przedstawia czyny, zarzucone oskarżonemu, a po przeprowadzeniu postępowania dowodowego przedstawia jego wyniki i stawia wnioski. Następnie przewodniczący udziela głosu oskarżonemu i jego obrońcy. Jeżeli prokurator ponownie zabiera głos, należy obrońcy i oskarżonemu udzielić głosu ostatniego [2]).

[1]) Rozkaz z art. 388 § 1 zastępuje pod względem formalnym akt oskarżenia w postępowaniu doraźnym. (Zob. art. 277 k. w. p. k.).

[2]) Ponieważ sam rozkaz z art. 388 § 1 k. w. p. k. jest tylko schematycznym ujęciem sprawy przez wskazanie osoby sprawcy i zarzucanego mu czynu, — przeto § 2 niniejszego art. wymaga od oskarżyciela na rozprawie bliższego przedstawienia czynów zarzuconych oskarżonemu. Przedstawienie to zawierać będzie również uzasadnienie ze szczególnym wskazaniem podstaw postępowania doraźnego, a więc że czyn jest objęty zarządzeniem o postępowaniu doraźnym i że popełniono go po ogłoszeniu tego zarządzenia.

Po przedstawieniu sprawy przez prokuratora wojskowego dalszy tok przewodu sądowego odbywa się wedle przepisów art. 278 i nast. k. w. p. k.

Art. 397.

§ 1. Po wysłuchaniu głosów stron przewodniczący zarządza odprowadzenie oskarżonego, po czym sąd udaje się niezwłocznie na naradę [1]).

§ 2. Jeżeli oskarżonego uznano jednomyślnie winnym czynu stanowiącego przestępstwo, objętego postępowaniem doraźnym, sąd wojskowy orzeka w wyroku karę śmierci [2]).

§ 3. Przeciw oskarżonym, którzy w czasie popełnienia czynu nie ukończyli jeszcze 20 roku życia, można zamiast kary śmierci orzec karę więzienia na czas nie krótszy od lat 10 lub dożywotnio [3]).

[1]) Zmiana formalna zwyczajnego trybu postępowania polega na tym, że po głosach stron oskarżony, na zarządzenie przewodniczącego, zostaje odprowadzony do miejsca zamknięcia.

[2]) Sąd, uznając oskarżonego jednomyślnie winnym czynu, będącego przedmiotem postępowania doraźnego, orzeka w wyroku karę śmierci, bez względu na zagrożenie karne za dane przestępstwo w przepisie prawa materialnego. Dotyczy to również tych przestępstw, poddanych postępowaniu doraźnemu w sądach wojskowych, za które w postępowaniu doraźnym przed sądami powszechnymi orzeka się karę więzienia. Zob. art. 32 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. o postępowaniu doraźnym (Dz. U. R. P. Nr 33 poz. 315) oraz art. 12 ust. 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 stycznia 1928 r. o stanie wojennym (Dz. U. R. P. Nr. 8 poz. 54).

W postępowaniu doraźnym może także zapaść wyrok uniewinniający lub umarzający postępowanie, oczywiście też tylko w razie jednomyślności, gdyż w razie braku jednomyślności co do winy oskarżonego sprawa musi być przekazaną do postępowania zwyczajnego (art. 398 § 1 lit. c). Wyrok taki wymaga również zatwierdzenia przez zwierzchnika sądowo-karnego, który jeżeli odmawia zatwierdzenia wydaje w myśl art. 400 § 2 zarządzenie co do wszczęcia postępowania zwyczajnego. Wyrok uniewinniający, lub umarzający postępowanie, staje się prawomocny z chwilą zatwierdzenia go przez zwierzchnika sądowo-karnego (art. 401 § 2 k. w. p. k.).

[3]) Również wyrok skazujący na karę pozbawienia wolności wymaga jednomyślności — w braku jednomyślności sąd ma orzec postanowieniem o przekazaniu sprawy do postępowania zwyczajnego.

Orzekając karę pozbawienia wolności sąd nie może zastosować ze względu na zachodzące okoliczności nadzwyczajnego złagodzenia kary z art. 29 k. k. w., lub z art. 59 k. k. względnie z innych ustaw szczególnych, albowiem dyspozycje karne z § 3 niniejszego art. są specyficzne dla postępowania doraźnego i przedstawiają się już jako ustawowe nadzwyczajne złagodzenie kary.

Art. 398.

§ 1. Sąd wydaje postanowienie o przekazaniu sprawy do postępowania zwyczajnego, jeżeli:

a) przestępstwo nie podlega postępowaniu doraźnemu [1]);

b) postępowanie doraźne w danej sprawie jest niedopuszczalne [2]);

c) wina oskarżonego nie została ustalona jednomyślnie;

d) wątpliwości co do poczytalności oskarżonego nie mogły być usunięte w toku przewodu sądowego.

§ 2. Postanowienie sądu ogłasza się oskarżonemu, po czym przewodniczący przedstawia je zwierzchnikowi sądowo-karnemu, który wydaje zarządzenia co do wszczęcia postępowania zwyczajnego i zastosowania środka zapobiegawczego [3]).

[1]) Przestępstwo nie podlega postępowaniu doraźnemu, jeżeli brak jest podstaw dla jego wszczęcia, a więc:

— jeżeli zarządzenie o poddaniu poszczególnych przestępstw postępowaniu doraźnemu nie zostało wydane przez władzę właściwą w myśl art. 386 § 1 k. w. p. k.;

— jeżeli przestępstwo nie zostało poddane postępowaniu doraźnemu w myśl art. 384 i 385 k. w. p. k.;

— jeżeli przestępstwo poddane postępowaniu doraźnemu zostało popełnione przed ogłoszeniem zarządzenia o poddaniu tego przestępstwa postępowaniu doraźnemu w myśl art. 384 i 385 k. w. p. k.;

— jeżeli zarządzenie o poddaniu poszczególnych przestępstw postępowaniu doraźnemu nie zostało formalnie opublikowane w myśl art. 386 § 2 k. w. p. k.;

— jeżeli brak jest rozkazu zwierzchnika sądowo-karnego co do wszczęcia postępowania doraźnego (art. 3 § 1 k. w. p. k.).

[2]) Postępowanie doraźne jest niedopuszczalne w przypadkach przepisanych w art. 389 k. w. p. k.

[3]) Postanowienie sądu o przekazaniu sprawy do postępowania zwyczajnego nie ulega zaskarżeniu (art. 401 § 2 k. w. p. k.). Postanowienie takie może wydać tylko sąd wyrokujący; nie może ono natomiast nigdy zapaść na posiedzeniu niejawnym, gdyż o ile chodzi o tryb postępowania sądowego w postępowaniu doraźnym, to jest on ześrodkowany tylko na rozprawie.

Postanowienia o przekazaniu sprawy do postępowania zwyczajnego nie zatwierdza zwierzchnik sądowo-karny, lecz w związku z tym postanowieniem wydaje tylko konieczne zarządzenia, a więc np. czy ma być wszczęte postępowanie przygotowawcze, czy bezpośrednio wniesiony akt oskarżenia, czy ma być utrzymane tymczasowe aresztowanie i t. p.

W razie przekazania sprawy do postępowania zwyczajnego, — postępowanie karne toczy się wedle ogólnych przepisów o postępowaniu przed wojskowymi sądami okręgowymi, a jeśli sprawca podlega sądownictwu wojennemu — wedle przepisów obowiązujących w postępowaniu wojennym.

Art. 399.

Wyroki i postanowienia sądu, wydane w postępowaniu doraźnym, mają być uzasadniane na piśmie.

Art. 400.

§ 1. Wyrok staje się prawomocnym po zatwierdzeniu go przez zwierzchnika sądowo-karnego [1]); w tym celu przewodniczący ma przedłożyć zwierzchnikowi sądowo-karnemu wyrok wraz z aktami sprawy zaraz po jego wydaniu [2]).

§ 2. Jeżeli zwierzchnik sądowo-karny odmawia zatwierdzenia wyroku, powinien odmowę swą uzasadnić pisemnie, oraz wydać zarządzenia co do wszczęcia postępowania zwyczajnego i zastosowania środka zapobiegawczego.

[1]) W przedmiocie zatwierdzenia wyroku zwierzchnik sądowo-karny nie jest wiązany żadnym pozytywnym przepisem prawa; przy zatwierdzeniu wyroku kieruje się tylko własnym sumieniem i dobrem służby. Jeśliby jednak wyrok dotknięty był nieważnością — (art. 373 lit. e) k. w. p. k.) zwierzchnik sądowo-karny nie ma prawa zatwierdzenia wyroku, gdyż wyroku w znaczeniu jurydycznym nie ma. Jeżeli wyrok dotknięty jest innymi wadliwościami lub uchybieniami nie powodującymi jednak nieważności wyroku — jest rzeczą przewodniczącego zwrócić na nie uwagę zwierzchnikowi sądowo-karnemu, przedstawiając mu, czy i o ile mogły mieć one wpływ na treść wyroku.

Zatwierdzenie wyroku nie wymaga uzasadnienia. Klauzulę o zatwierdzeniu wyroku umieszcza się na pisemnej redakcji wyroku, bezpośrednio pod jego uzasadnieniem.

[2]) Wyrok ma być przedłożony zwierzchnikowi sądowo-karnemu „zaraz" po jego wydaniu t. j. bez niepotrzebnej zwłoki. Wynika stąd obowiązek przewodniczącego najśpieszniejszego przystąpienia do opracowywania pisemnej redakcji wyroku wraz z uzasadnieniem i niezwłocznego przedstawienia wyroku zwierzchnikowi sądowo-karnemu. Zwłoka w tym kierunku mogłaby ewentualnie pociągnąć nawet odpowiedzialność dyscyplinarną sędziego w myśl art. 61 u. s. w.

Art. 401.

§ 1. Wyrok ogłasza się oskarżonemu natychmiast po zatwierdzeniu [1]).

§ 2. Przeciw wyrokom oraz postanowieniom sądu, wydanym w stosunku do oskarżonego, nie przysługują w postępowaniu doraźnym środki odwoławcze [2]).

§ 3. Jeżeli orzeczono wyrokiem karę śmierci, wojskowy prokurator okręgowy zawiadamia o wyroku niezwłocznie Ministra Spraw Wojskowych przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego, celem uzyskania decyzji Prezydenta Rzeczypospolitej w kwestii skorzystania z prawa łaski [3]).

[1]) Do ogłoszenia wyroku w postępowaniu doraźnym ma zastosowanie przepis art. 317 § 1, 3 k. w. p. k.

Wyrok staje się prawomocny z chwilą zatwierdzenia (art. 400 § 1). O ile chodzi o jego wykonalność — to wyrok wydany przez sąd wojskowy jest wykonalny dopiero po decyzji Prezydenta Rzeczypospolitej (§ 3 niniejszego art. i art. 495 k. w. p. k.) wydany zaś przez wojenny sąd doraźny staje się wykonalny zasadniczo w 2 godziny po jego ogłoszeniu (art. 495 § 2 k. w. p. k.).

[2]) Postanowienia sądu wydane w postępowaniu doraźnym przeciw innym osobom, niż oskarżonemu, mogą być zaskarżone zażaleniem, jeżeli szczególny przepis prawa na to zezwala. (Np. zażalenie obrońcy na ukaranie — zażalenie pokrzywdzonego w sprawie wydania dowodu rzeczowego — świadka ukaranego z powodu niestawiennictwa i t. p.).

[3]) Zob. art. 491 i nast. k. w. p. k.

Art. 402.

Uchylenie sądownictwa doraźnego następuje przez władzę, która zarządziła poddanie poszczególnych przestępstw postępowaniu doraźnemu. Z chwilą uchylenia sądownictwa doraźnego sprawy nieukończone przekazuje się do postępowania zwyczajnego.

Władzą właściwą do uchylenia sądownictwa doraźnego jest przeto w myśl art. 386 § 1 k. w. p. k. Minister Spraw Wojskowych względnie Naczelny Wódz. Oświadczyć się należy za tym, by zarządzenie o uchyleniu było ogłoszone w sposób taki, jak zarządzenie o poddaniu poszczególnych przestępstw sądownictwu doraźnemu.

Przekazanie sprawy do postępowania zwyczajnego jest niezależne od ogłoszenia zarządzenia, gdyż ma ono nastąpić „z chwilą" uchylenia sądownictwa doraźnego t. j. wtedy, gdy sąd otrzyma oficjalną wiadomość o wydaniu takiego zarządzenia.

Art. 403.

Do postępowania doraźnego w sądach wojennych stosuje się odpowiednio przepisy art. 384 do 400, art. 401 § 1, 2 oraz art. 402 ze zmianami, uzasadnionymi odmienną organizacją sądów wojennych, a w szczególności:

a) postanowienia odnoszące się do wojskowego prokuratora okręgowego stosuje się do oficera, którego wyznacza w myśl art. 415 zwierzchnik sądowo-karny;

b) zwierzchnikowi sądowo-karnemu przysługują uprawnienia z art. 411;

c) stosuje się przepisy art. 419 i 422;

d) wyrok przedstawia do zatwierdzenia zwierzchnikowi sądowo-karnemu przewodniczący w obecności kierownika rozprawy;

e) zamiast przekazania sprawy do postępowania zwyczajnego następuje przekazanie sprawy do postępowania wojennego;

f) postanowienie co do przekazania sprawy do postępowania wojennego przedstawia zwierzchnikowi sądowo-karnemu przewodniczący w obecności kierownika rozprawy.

Art. 404.

§ 1. Naczelny Wódz może zarządzić, że na obszarze objętym stanem wojennym, w czasie istnienia tego stanu, tudzież na okupowanych obszarach państwa nieprzyjacielskiego dozwolone jest prowadzenie spraw w sądach wojennych w trybie postępowania doraźnego przy zachowaniu terminów dłuższych, niż określone w art. 388 § 3 i art. 391.

§ 2. Prawo to przysługuje w czasie wojny również Ministrowi Spraw Wojskowych o ile chodzi o sądy wojskowe, w których w myśl art. 405 § 2 wprowadzono postępowanie wojenne.

Analogiczne uprawnienia przysługują Ministrowi Sprawiedliwości, o ile chodzi o postępowanie doraźne przed sądami powszechnymi w myśl art. 13 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 stycznia 1928 r. o stanie wojennym (Dz. U. R. P. Nr. 8 poz. 54).

ROZDZIAŁ II.

POSTĘPOWANIE WOJENNE.

Art. 405.

§ 1. Postępowanie wojenne, określone w rozdziale niniejszym, stosuje się do wszystkich spraw, toczących się w sądach wojennych [1]).

§ 2. Prezydent Rzeczypospolitej może drogą zarządzenia na wniosek Ministra Spraw Wojskowych wprowadzić na czas wojny postępowanie wojenne również i w innych sądach wojskowych, na całym obszarze Państwa lub na jego części. Wprowadzone postępowanie wojenne może Prezydent Rzeczypospolitej jeszcze przed zakończeniem wojny uchylić drogą zarządzenia [2]).

§ 3. Zarządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej [3]).

[1]) Sądy wojenne sprawują wymiar sprawiedliwości w wojsku i marynarce wojennej tylko w czasie wojny (art. 8 § 2 u. s. w.). W wojsku noszą nazwę sądów polowych, a w marynarce wojennej — morskich sądów wojennych.

Prawo tworzenia i znoszenia sądów wojennych przysługuje Naczelnemu Wodzowi (art. 14 § 2 u. s. w.).

Organizacja wojenna wojska przewiduje, przy jakich jednostkach (formacjach) wojskowych istnieją sądy wojenne (art. 14 § 1 u. s. w.).

[2]) Niezależnie od sądów wojennych sprawują w czasie wojny wymiar sprawiedliwości w wojsku i marynarce wojennej, sądy wojskowe wymienione w art. 8 § 1 u. s. w. W myśl § 2 niniejszego art. Prezydent Rzeczypospolitej może na czas wojny, wprowadzić w tych sądach postępowanie wojenne, które toczyć się będzie wedle trybu wskazanego w art. 406 — 433. Sądy te jednak przez wprowadzenie w nich postępowania wojennego nie stają się sądami wojennymi, i nie zostają podporządkowane Naczelnemu Wodzowi, lecz podlegają nadal w trybie nadzoru Ministrowi Spraw Wojskowych.

Przepis art. 432 określa jak należy ustosunkować się do spraw prowadzonych w tych sądach w trybie postępowania zwyczajnego w przypadku, gdy wprowadzono w nich postępowanie wojenne.

[3]) Postępowanie wojenne wprowadzone w wojskowych sądach drogą zarządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej, może być każdocześnie tą samą drogą uchylone. Z ukończeniem wojny, — o ileby przed tym postępowanie wojenne w tych sądach nie zostało uchylone — postępowanie wojenne przestaje obowiązywać nawet bez osobnego aktu Prezydenta Rzeczypospolitej, albowiem w myśl art. niniejszego § 2 zdanie 1, postępowanie wojenne może być w tych sądach wprowadzone tylko „na czas wojny".

Przepis art. 433 określa, jak należy ustosunkować się do spraw prowadzonych w trybie postępowania wojennego, jeżeli zajdzie okoliczność powodująca przejście z postępowania wojennego na postępowanie zwyczajne w sądach nie będących sądami wojennymi.

Art. 406.

W postępowaniu wojennym stosuje się przepisy, obowiązujące w wojskowych sądach okręgowych, ze zmianami, wskazanymi w rozdziale niniejszym.

Przepisy obowiązujące w wojskowych sądach okręgowych ze zmianami, wskazanymi w art. 407 — 433, normują postępowanie zwyczajne przed sądami wojennymi.

Poza postępowaniem zwyczajnym przed sądami wojennymi, może być w sądach wojennych stosowane także postępowanie doraźne, do którego odnoszą się również przepisy obowiązujące w wojskowych sądach okręgowych, ze zmianami wskazanymi w art. 403.

Do obu tych postępowań przed sądami wojennymi, odnoszą się poza tym przepisy art. 480 — 554 dotyczące postępowania wykonawczego, ze zmianami zawartymi w poszczególnych przepisach dotyczących tego postępowania.

Art. 407.

§ 1. Zwierzchnik sądowo-karny w sądach wojennych zarządza wszczęcie postępowania wojennego [1]).

§ 2. Zwierzchnik sądowo-karny odmawia ścigania, jeżeli uzna, że nie ma podstaw do wszczęcia postępowania karnego, — albo też umarza dochodzenie, jeżeli wyniki dochodzenia nie dają podstawy do wszczęcia postępowania sądowego lub dalszego prowadzenia dochodzenia [2]).

§ 3. Na zarządzenia z § 2 służy oskarżycielowi prywatnemu i pokrzywdzonemu zażalenie, które rozstrzyga ostatecznie przełożony zwierzchnika sądowo-karnego.

§ 4. Termin do zażalenia wynosi 24 godziny i jest zawity.

§ 5. W razie uwzględnienia zażalenia zwierzchnik sądowo-karny ma spowodować wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania.

[1]) Wszczęcie postępowania wojennego, które jest równoznaczne z wszczęciem postępowania karnego, zarządza zwierzchnik sądowo-karny (art. 90 u. s. w.) na podstawie zawiadomienia o przestępstwie, lub skargi oskarżyciela prywatnego wniesionej w myśl art. 47. Zawiadomienie może być poprzedzone dochodzeniami wstępnymi, przeprowadzonymi przez władze wskazane w art. 194.

[2]) Stosunek zwierzchnika sądowo-karnego do zawiadomienia o przestępstwie lub też skargi oskarżyciela prywatnego może być następujący:

a) zwierzchnik sądowo-karny nie znajduje podstaw do wszczęcia postępowania karnego (np. dla tego, że oskarżony zginął, czyn przedawnił się i t. p.) — w tym przypadku następuje odmowa ścigania w drodze zarządzenia zwierzchnika sądowo-karnego;

b) zawiadomienie, skarga oskarżyciela prywatnego oraz przeprowadzone dochodzenia wstępne, nie pozwalają dostatecznie zorjentować się co do osoby sprawcy lub zarzucanego mu czynu; w tym przypadku zwierzchnik sądowo-karny może (art. 408 § 1):

1) albo nakazać przeprowadzenie dochodzenia przez władze lub organa wymienione w art. 194;

2) albo też zarządzić przeprowadzenie śledztwa.

Przeprowadzenie dochodzenia na zarządzenie zwierzchnika sądowo-karnego przez władze i organa wymienione w art. 194, będzie z natury rzeczy należeć tylko do wypadków sporadycznych; dochodzenia te bowiem ograniczają się tylko do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa, a więc mogą tylko w wyjątkowych przypadkach dawać taki materiał faktyczny, na którego podstawie mógłby zwierzchnik sądowo-karny powziąć decyzję co do wszczęcia postępowania wojennego, lub też umorzenia postępowania. Oczywiście w sprawach drobnych, nieskomplikowanych, takie dochodzenia mogą wystarczyć, i w tych przypadkach przeprowadzenie śledztwa nie będzie potrzebne.

Jeżeli dochodzenie przeprowadzone na rozkaz zwierzchnika sądowo-karnego nie daje podstawy do wszczęcia postępowania wojennego, lub też dalszego prowadzenia dochodzenia — to zwierzchnik sądowo-karny w drodze zarządzenia umarza je, w przeciwnym razie, albo nakazuje wniesienie aktu oskarżenia (art. 414 i 415) albo też, jeżeli przeprowadzone dochodzenie nie jest lub nie byłoby wystar-

czającą podstawą do wniesienia aktu oskarżenia, zarządza przeprowadzenie śledztwa (art. 408 § 1).

Przepis art. 2 uprawnia też zwierzchnika sądowo-karnego do wymierzenia kary dyscyplinarnej bądź zaraz po otrzymaniu zawiadomienia o przestępstwie, bądź też w toku dochodzenia lub śledztwa, o ile w danym wypadku zachodziłyby warunki dyscyplinarnego ukarania. Wówczas wszczęte postępowanie musiałoby być w myśl art. 4 umorzone.

Art. 408.

§ 1. Jeżeli zwierzchnik sądowo-karny uważa, że okoliczności, przytoczone w zawiadomieniu lub w skardze oskarżyciela prywatnego, albo wyniki dochodzenia, przeprowadzonego przez władze i organa wymienione w art. 194, nie są lub nie byłyby wystarczającą podstawą do wniesienia aktu oskarżenia [1]), wyznacza jednego z sędziów wojskowych dotyczącego sądu wojennego do przeprowadzenia śledztwa [2]).

§ 2. Wyznaczony do przeprowadzenia śledztwa ma wszelkie uprawnienia wojskowego sędziego śledczego.

[1]) Zwierzchnik sądowo- karny zarządza przeprowadzenie śledztwa, albo na podstawie otrzymanego zawiadomienia o przestępstwie lub skargi oskarżyciela prywatnego, bądź też po uprzednio przeprowadzonych dochodzeniach wstępnych, gdy brak jest podstaw do bezpośredniego wniesienia aktu oskarżenia tj. gdy sprawa pod względem faktycznym lub prawnym wymaga wyjaśnień.

W sprawach ściganych z oskarżenia prywatnego, warunkiem zarządzenia śledztwa jest złożenie przez oskarżyciela prywatnego skargi w myśl art. 47.

[2]) Uprawnionym do prowadzenia śledztwa w sądzie wojennym jest oficer-audytor, będący sędzią wojskowym w dotyczącym sądzie wojennym, wyznaczony do przeprowadzenia śledztwa przez zwierzchnika sądowo-karnego. W postępowaniu przed sądami wojennymi nie obowiązuje zatem przepis art. 212 § 1, że śledztwo prowadzi ten sędzia wojskowy, któremu przypada sprawa wedle podziału czynności, lub też którego do przeprowadzenia śledztwa wyznaczy szef wojskowego sądu okręgowego. Istniejący nawet w danym sądzie wojennym podział czynności ma dla zwierzchnika sądowo-karnego znaczenie tylko orientacyjne (art. 43 § 2 u. s. w.).

Art. 409.

W śledztwie należy unikać wszelkiej rozwlekłości; spisywanie protokołów przesłuchania świadków jest tylko wówczas konieczne, gdy zeznanie ma doniosłe znaczenie dla sprawy a zachodzi obawa, że świadek nie stawi się na rozprawę główną z powodu przeszkód, nie dających się usunąć lub zbyt trudnych do usunięcia, albo też z po-

wodu znacznej odległości miejsca pobytu [1]); poza tym wystarczy sporządzenie zapisku, który świadkowi powinien być odczytany i przez niego podpisany. Przepis art. 190 § 3, 4 należy tu stosować [2]).

[1]) W zakresie spisywania protokołów w toku śledztwa, przepis art. niniejszego wprowadza pewne odchylenia tylko, o ile chodzi o spisywanie protokołów z przesłuchania świadków. Wynika stąd, że o ile chodzi o inne czynności spełniane w toku śledztwa, to powinny być one ustalane w drodze formalnych protokołów, spisywanych przy zachowaniu przepisów z art. 181 do 191 k. w. p. k. Dotyczy to w szczególności protokołów z przesłuchania oskarżonego i biegłych, oraz protokołów z przedsięwziętych oględzin i dokonanych rewizji.

Ponieważ z przesłuchania świadków mają być spisane protokoły obligatoryjnie tylko wtedy, gdy zachodzi obawa, że świadek może nie stawić się na rozprawę główną — przeto w tych przypadkach sędzia wojskowy wyznaczony dla przeprowadzenia śledztwa powinien świadka w myśl art. 217 zaprzysiąc.

Spisanie protokołów formalnych z przesłuchania świadków w przypadkach innych, niż wskazane w art. niniejszym, nie jest oczywiście zabronione w postępowaniu wojennym i raczej należy dążyć do tego, by o ile czas i warunki wojenne na to zezwalają, przesłuchania wszystkich świadków przesłuchanych w śledztwie były formalnie ustalane protokolarnie.

[2]) Co do spisywania zapisków, to mogą być one sporządzane, bądźto przez sędziego, bądź też przez protokolanta pod nadzorem sędziego. W tym ostatnim wypadku zapisek powinien podpisać zarówno sędzia jak i protokolant.

Zapiski z przesłuchania świadków mogą być odczytane na rozprawie w myśl art. 422 § 3.

Art. 410.

§ 1. Uprawnienia, przysługujące w toku śledztwa wojskowemu prokuratorowi okręgowemu, przysługują zwierzchnikowi sądowo-karnemu.

§ 2. Korzystając z tych uprawnień zwierzchnik sądowo-karny wydaje zarządzenia sędziemu wojskowemu, wyznaczonemu do prowadzenia śledztwa, który na zarządzenia te wydaje postanowienia.

§ 3. Postanowienia, wymienione w § 2, wychodzą na zewnątrz jako postanowienia sądu.

Zwierzchnik sądowo-karny, posiadając w myśl art. niniejszego wszelkie uprawnienia przysługujące w toku śledztwa prokuratorowi wojskowemu, ingeruje też przy prowadzeniu śledztwa w postępowaniu wojennym w tych wszystkich przypadkach, w których takie prawo ingerencji przysługuje prokuratorowi wojskowemu. To prawo ingerencji zwierzchnika sądowo-karnego wyraża się w wydawaniu sędziemu wojskowemu, wyznaczonemu do prowadzenia śledztwa zarządzeń, na podstawie których, sędzia ten wydaje postanowienia.

Biorąc pod uwagę przepis art. 408 § 2 wedle którego sędzia wojskowy wyznaczony do prowadzenia śledztwa ma „wszelkie uprawnienia wojskowego sędziego śledczego“, odróżnić należy w postępowaniu wojennym następujące posta-

nowienia, które w toku śledztwa może wydawać sędzia wojskowy wyznaczony do przeprowadzenia śledztwa:

a) postanowienia, które w toku śledztwa w wojskowych sądach okręgowych wydaje sędzia śledczy bądźto z własnej inicjatywy, bądź też na wniosek strony, nie będącej prokuratorem wojskowym (art. 218 § 1) — a więc np. postanowienie o przeprowadzeniu rewizji, — o zajęciu rzeczy jako dowodu rzeczowego, — odmawiającego stronie przeprowadzenia dowodu — zamknięcia śledztwa i t. p. Tego rodzaju postanowienia wydaje w postępowaniu wojennym sędzia wojskowy wyznaczony do przeprowadzenia śledztwa zupełnie analogicznie jak wojskowy sędzia śledczy w toku śledztwa w wojskowym sądzie okręgowym, a więc z własnej inicjatywy i wedle swobodnego uznania, i nie jest w tym względzie wiązany żadnym przepisem, któryby ograniczał jego swobodę działania co do prowadzenia śledztwa. Na tego rodzaju postanowienia służy zażalenie (art. 218 § 2) które w myśl art. 412 § 1 rozstrzyga zwierzchnik sądowo-karny;

b) postanowienia, które w toku śledztwa w wojskowych sądach okręgowych wydaje sędzia śledczy na skutek wniosku prokuratora, nie wymagającego jednak uprzedniej zgody zwierzchnika sądowo-karnego (art. 218 § 1) — np. wniosek o spełnienie szczególnej czynności śledczej i t. p. Tego rodzaju postanowienia wydaje w postępowaniu wojennym sędzia wojskowy wyznaczony do przeprowadzenia śledztwa na zarządzenie zwierzchnika sądowo-karnego i postanowienia te wychodzą na zewnątrz, jako postanowienia danego sądu wojennego. W zakresie tych postanowień — w przeciwieństwie do postanowień wydawanych w toku śledztwa przez wojskowego sędziego śledczego, sędzia wojskowy wyznaczony do przeprowadzenia śledztwa jest związany zarządzeniem zwierzchnika sądowo-karnego, a przepis art. 218 § 2 k. w. p. k. dopuszczający możliwość odmówienia wnioskowi prokuratora nie ma zastosowania w śledztwie w postępowaniu wojennym;

c) postanowienia, które w toku śledztwa w wojskowych sądach okręgowych wydaje wojskowy sędzia śledczy na skutek wniosku prokuratora, wymagającego jednak uprzedniej zgody zwierzchnika sądowo-karnego (art. 109 § 1 u. s. w.) — a więc np. postanowienie o wszczęciu śledztwa lub jego umorzeniu, — o rozszerzeniu śledztwa na inną osobę — o tymczasowym aresztowaniu oskarżonego i t. p. W tym względzie sędzia wojskowy wyznaczony do przeprowadzenia śledztwa w postępowaniu wojennym wydaje postanowienia na zarządzenie zwierzchnika sądowo-karnego, będąc całkowicie wiązany treścią danego zarządzenia. Postanowienia te wychodzą na zewnątrz również jako postanowienia danego sądu wojennego.

Art. 411.

§ 1. Postanowienia, do których wydania powołany jest w wojskowych sądach okręgowych poza rozprawą główną sąd wojskowy, wydaje zwierzchnik sądowo-karny.

§ 2. Postanowienia, wymienione w § 1, wychodzą na zewnątrz jako postanowienia sądu.

Zwierzchnikowi sądowo-karnemu przysługują w toku śledztwa w postępowaniu wojennym również te uprawnienia, które w wojskowych sądach okręgowych należą do zakresu działania posiedzeń niejawnych.

Uprawnienia te realizuje zwierzchnik sądowo-karny w ten sposób, iż wydaje on zarządzenia, które są podstawą do wydania postanowienia przez dany sąd wojenny. W toku śledztwa wydaje je przeto sędzia wojskowy wyznaczony do przeprowadzenia śledztwa, a po zamknięciu śledztwa sędzia wojskowy wyznaczony na kierownika rozprawy.

Art. 412.

§ 1. Jeżeli kodeks niniejszy nie stanowi inaczej, zażalenia na postanowienia sędziego wojskowego, wyznaczonego do przeprowadzenia śledztwa, oraz na postanowienia sądu wojennego rozstrzyga zwierzchnik sądowo-karny [1]).

§ 2. Termin do zażalenia wynosi 24 godziny i jest zawity.

§ 3. Na zarządzenie zwierzchnika sądowo-karnego nie ma zażalenia w postępowaniu wojennym, jeżeli przepisy zawarte w rozdziale niniejszym wyraźnie nie stanowią inaczej [2]).

[1]) Co do rodzaju postanowień wydawanych w postępowaniu wojennym zob. uw. do art. 410 i 411.

Do zażaleń w postępowaniu wojennym mają ogólne zastosowanie przepisy o zażaleniach z art. 336 i nast. k. w. p. k. za zmianami jakie wynikają z odmiennej organizacji sądów wojennych, oraz szczególnych przepisów zawartych w rozdziale niniejszym. W szczególności, jeśli chodzi o zażalenia na te postanowienia, które są wydawane na zarządzenia zwierzchnika sądowo-karnego, to postanowienia takiego w myśl art. 340, nie może zmienić sam sędzia wojskowy, który wydał zaskarżone postanowienie, pozostawałoby to bowiem w wyraźnej sprzeczności z art. 410 i 411; inne natomiast postanowienia, które sędzia wojskowy wydaje z własnej inicjatywy lub na wniosek stron, lecz nie na podstawie zarządzenia zwierzchnika sądowo-karnego będzie mógł sędzia wojskowy, na skutek wniesionego zażalenia bądź sam uchylić, jeżeli zażalenie uznaje za uzasadnione bądź też przekazać je zwierzchnikowi sądowo-karnemu do rozstrzygnięcia.

Co do zażaleń na czynności sędziego wojskowego wyznaczonego do przeprowadzenia śledztwa, (art. 229) to rozstrzyga je w trybie nadzoru sądowego szef danego sądu wojennego w myśl art. 47 § 1 lit. d) u. s. w.

[2]) Zob. art. 407 § 3 i art. 413 § 2.

Art. 413.

§ 1. Uprawnionym do umorzenia śledztwa jest zwierzchnik sądowo-karny.

§ 2. Na zarządzenie to służy oskarżycielowi prywatnemu i pokrzywdzonemu zażalenie, które rozstrzyga ostatecznie przełożony zwierzchnika sądowo-karnego.

§ 3. Przepis art. 407 § 4, 5 należy tu stosować.

Zwierzchnik sądowo-karny umarza śledztwo w drodze zarządzenia, jeżeli wyniki jego nie dają podstaw dostatecznych do wniesienia przeciw oskarżonemu aktu oskarżenia. Zob. art. 408 § 1.

O umorzeniu śledztwa należy zawiadomić osoby wskazane w art. 223 § 2, dla których od dnia zawiadomienia o umorzeniu biegnie termin do wniesienia zażalenia.

Umorzone śledztwo może być wznowione w myśl art. 443 § 2 na zarządzenie zwierzchnika sądowo-karnego.

Art. 414.

§ 1. Zwierzchnik sądowo-karny rozstrzyga, czy akt oskarżenia ma być złożony sądowi wojennemu.

§ 2. Zwierzchnik sądowo-karny może odroczyć złożenie sądowi wojennemu aktu oskarżenia do demobilizacji.

Art. 415.

§ 1. Zwierzchnik sądowo-karny zarządza złożenie sądowi wojennemu aktu oskarżenia pisemnym rozkazem, wystosowanym do jednego z podległych sobie oficerów audytorów, którego wyznaczył w danej sprawie do pełnienia czynności oskarżyciela publicznego. Wyznaczonym może być również oficer, który prowadził śledztwo.

§ 2. W razie niemożności wyznaczenia oficera audytora może być do pełnienia czynności oskarżyciela publicznego wyznaczony oficer innego korpusu osobowego.

§ 3. Oficerowi, wyznaczonemu do pełnienia czynności oskarżyciela publicznego w sądzie wojennym, przysługują w zakresie popierania aktu oskarżenia uprawnienia prokuratora wojskowego.

Rozkaz ma być wystosowany imiennie do oficera, którego zwierzchnik sądowo-karny wyznacza na oskarżyciela publicznego.

Art. 416.

W postępowaniu wojennym wystarcza, jeżeli akt oskarżenia zawiera oznaczenie osoby oskarżonego i zarzucanego mu czynu.

Akt oskarżenia winien tedy odpowiadać warunkom określonym w art. 236 lit. a) b). Inne natomiast warunki, jak wskazanie kwalifikacji karnej czynu, uzasadnienie i t. p. są zbędne. Nie ma oczywiście żadnych przeszkód prawnych, by akt oskarżenia odpowiadał całkowicie formalnym warunkom aktu oskarżenia z art. 236 k. w. p. k.

Redakcja aktu oskarżenia należy do obowiązków oficera, wyznaczonego przez zwierzchnika sądowo-karnego na oskarżyciela publicznego w danej sprawie.

Ustawa nie zwalnia oskarżyciela publicznego od obowiązku dołączenia do aktu oskarżenia, stosownie do przepisu art. 237 wykazu dowodów, których przeprowadzenie na rozprawie głównej oskarżyciel publiczny uważa za niezbędne. Jakie dowody zamierza się na rozprawie przeprowadzić, jest w szczególności dla oskarżonego rzeczą bardzo istotną, z uwagi na przyznane mu prawo z art. 418 § 1.

Oficer wyznaczony na oskarżyciela publicznego w danej sprawie ma obowiązek wniesienia aktu oskarżenia bez niepotrzebnej zwłoki. O ile bowiem zwierzchnik sądowo-karny zamierzałby odroczyć wniesienie aktu oskarżenia na czas późniejszy, to nie wyznaczałby dla wniesienia aktu oskarżenia oskarżyciela publicznego.

Art. 417.

§ 1. Równocześnie z zarządzeniem złożenia sądowi wojennemu aktu oskarżenia wyznacza zwierzchnik sądowo-karny jednego z sędziów wojskowych sądu wojennego na kierownika rozprawy [1]).

§ 2. Jeżeli celem należytej obsady sądu potrzebny jest w składzie sądzącym udział drugiego sędziego wojskowego — wyznacza tego sędziego zwierzchnik sądowo-karny, zarządzając zarazem, który z wyznaczonych sędziów wojskowych ma pełnić czynności kierownika rozprawy.

§ 3. Na kierownika rozprawy może być wyjątkowo tylko wyznaczony sędzia wojskowy, który prowadził śledztwo, jeżeli wyznaczenie innego sędziego wojskowego nie jest możliwe.

§ 4. Sędziemu wojskowemu, wyznaczonemu na kierownika rozprawy, przysługują poza rozprawą wszelkie uprawnienia, jakie w postępowaniu przed wojskowym sądem okręgowym przysługują sędziemu wojskowemu, mającemu pełnić czynności przewodniczącego [2]).

[1]) Wyznaczenie kierownika rozprawy, ewentualnie także wyznaczenie drugiego sędziego wojskowego, następuje w drodze pisemnego rozkazu skierowanego

imiennie do sędziego wojskowego danego sądu. Co do wyznaczenia kierownika rozprawy — zwierzchnik sądowo-karny może kierować się również podziałem czynności istniejącym w danym sądzie, który to podział jednak, jak to wyraźnie podkreśla art. 43 § 2 u. s w., posiada dla zwierzchnika sądowo-karnego jedynie tylko znaczenie orientacyjne.

[2]) Sędziemu wojskowemu wyznaczonemu przez zwierzchnika sądowo-karnego na kierownika rozprawy, przysługują przeto w zakresie przygotowania rozprawy głównej prawa przewidziane w art. 239 i nast. k. w. p. k.

Wyznaczony na kierownika rozprawy nie może inaczej, jak tylko po uprzednim uzyskaniu zgody zwierzchnika sądowo-karnego wnosić o skierowanie sprawy z powrotem do śledztwa (art. 240); wniosek ten bowiem w myśl art. 411 § 1 rozpoznawałby zwierzchnik sądowo-karny, który już przez fakt wydania rozkazu co do wniesienia aktu oskarżenia, przesądził kwestię przygotowania sprawy jako dojrzałej do rozpoznania przez sąd wojenny. Nic nie stoi jednak na przeszkodzie, by wyznaczony na kierownika rozprawy, dostrzegając pewne luki w śledztwie, wydał w myśl art. 247 potrzebne zarządzenia, dotyczące sprowadzenia świadków, biegłych, ewentualnie dostarczenia na rozprawę innych potrzebnych dowodów, a to celem uzupełnienia materiału dowodowego na rozprawie.

Art. 418.

§ 1. Zamiast doręczenia oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia zawiadamia go sędzia wojskowy, mający pełnić czynności kierownika rozprawy, o złożeniu sądowi wojennemu aktu oskarżenia oraz o dowodach, które mają być na rozprawie przeprowadzone. Zarazem zawiadamia go o wyznaczeniu rozprawy głównej, poucza o prawach co do przybrania lub wyznaczenia obrońcy oraz o prawie wskazania nowych dowodów w myśl art. 244, jako też o terminie określonym w § 2 [1]).

§ 2. Prośbę o wyznaczenie obrońcy z urzędu w przypadkach, gdy obrona nie jest obowiązkowa, oraz wniosek co do nowych dowodów ma oskarżony przedstawić najpóźniej w dniu następującym po zawiadomieniu go o złożeniu sądowi wojennemu aktu oskarżenia [2]).

§ 3. Prośbę o wyznaczenie obrońcy z urzędu, gdy obrona nie jest obowiązkowa, uwzględnia się tylko w miarę możności.

[1]) Zawiadomienie to może uskutecznić bezpośrednio sędzia wojskowy mający pełnić czynności kierownika rozprawy — lub też przez przełożone dowództwo oskarżonego.

[2]) Wedle art. 244 § 3 k. w. p. k. — szeregowcy i podoficerowie mogą ten wniosek przedstawić ustnie do protokołu wobec przełożonego, który obowiązany jest przesłać ten protokół bezzwłocznie do sądu. O dotrzymaniu terminu posta-

wienia tego wniosku decyduje dzień złożenia wniosku do protokołu — nie zaś dzień wysłania protokołu do sądu, lub otrzymania tego protokołu przez sąd (art. 176 § 2).

Wniosek może być poza tym zgłoszony pisemnie, lub złożony ustnie do protokołu sądowego (art. 182).

Art. 419.

§ 1. W postępowaniu wojennym nie stosuje się ograniczeń co do obrońców, wymienionych w art. 67 lit. b), c) lub d).

§ 2. Do obrony z urzędu można wyznaczyć również osobę o wykształceniu prawniczym, nie posiadającą stopnia oficerskiego.

§ 3. Obrońcą z wyboru może być również osoba o wykształceniu prawniczym, nie wpisana na listę obrońców wojskowych, jeżeli zwierzchnik sądowo-karny wyrazi na to swą zgodę.

Art. niniejszy stanowi wyjątek od zasad określonych w art. 58, 59, 66 i 67 — a więc:

a) obrońcą z wyboru może być również osoba o wykształceniu prawniczym nie wpisana na listę obrońców wojskowych;

b) obrońcą z urzędu może być również podoficer, szeregowiec lub nawet osoba cywilna pod warunkiem posiadania jednak wykształcenia prawniczego.

W przypadku pod a) dopuszczenie obrońcy do obrony jest zależne od zgody zwierzchnika sądowo-karnego — w przypadku pod b) decyduje samoistnie szef sądu wojennego.

Art. 420.

Pomiędzy doręczeniem oskarżonemu wezwania do rozprawy głównej a terminem rozprawy powinno upłynąć przynajmniej trzy dni, jeżeli oskarżony nie zgodził się wyraźnie na czas krótszy.

W razie niezachowania tego terminu bez zgody oskarżonego (art. 418 § 1) oskarżony mógłby żądać do chwili rozpoczęcia postępowania dowodowego odroczenia rozprawy, (art. 250 § 4).

Co do wezwań na rozprawę oskarżonego, świadków i biegłych, oraz sprowadzenia innych dowodów, zob. art. 245, 247 i nast.

Art. 421.

§ 1. Uprawnienia przewodniczącego, przewidziane w postępowaniu przed wojskowym sądem okręgowym, służą w postępowaniu wojennym przewodniczącemu oraz kierownikowi rozprawy wedle zasad, określonych w § 2, 3 [1]).

§ 2. Do zakresu działania przewodniczącego należy:

a) utrzymanie podczas rozprawy powagi, spokoju i porządku;

b) otwarcie, zamknięcie i przerwa rozprawy oraz przewodu sądowego;

c) zarządzenie odczytania aktu oskarżenia;

d) udzielanie głosu oskarżycielowi, obrońcy i oskarżonemu celem wygłoszenia wywodu końcowego;

e) zarządzenie, na wniosek kierownika rozprawy, narady sądu;

f) zarządzenie ogłoszenia przez kierownika rozprawy wydanych podczas rozprawy orzeczeń i zarządzeń [2]).

§ 3. Uprawnienia nie wymienione w § 2 służą kierownikowi rozprawy.

[1]) Co do przewodniczenia na rozprawie i sprawowania kierownictwa zob. art. 41 § 3 u.s.w.

[2]) Wyliczenia zawarte w § 2 są taksatywne. Zaprzysiężenie asesorów (art. 273 § 1), a więc ewentualnie także przewodniczącego rozprawy, należy do obowiązków kierownika rozprawy; kierownik rozprawy zaprzysięga również świadków, biegłych i tłumaczów (art. 284). Kierownik rozprawy, jako sędzia fachowy, ma samoistne prawo nadawania kierunku rozprawie (zob. np. art. 255, 281 § 2) oraz prowadzenia jej w sposób odpowiadający przepisom prawa — do przewodniczącego należą sprawy związane ściśle z przewodnictwem rozprawy tj. nadawaniu jej biegu formalnego.

Art. 422.

§ 1. Rozprawa główna odbywa się przy drzwiach zamkniętych, jeżeli zwierzchnik sądowo-karny nie zarządził, że rozprawa ma się odbyć jawnie.

§ 2. W razie zarządzenia jawności można zarządzić prowadzenie rozprawy lub jej części w myśl art. 267 przy drzwiach zamkniętych tylko po uzyskaniu na to zgody zwierzchnika sądowo-karnego.

§ 3. Wolno odczytywać na rozprawie zapiski dochodzenia oraz zapiski z przesłuchania świadków, sporządzone w śledztwie.

Co do składu sądzącego na rozprawie zob. art. 41 u. s. w.

Co do odczytywania na rozprawie protokołów por. art. 285 i 286, co do odczytywania zapisków por. art. 287.

Ponieważ art. niniejszy zezwala na odczytywanie zapisków bez żadnych ograniczeń, — przeto nie podlega również żadnym ograniczeniom odczytywanie protokołów sporządzonych w dochodzeniu przez prokuratora (art. 286) a tym mniej pro-

tokołów sądowych (art. 285). Przy odmiennej bowiem wykładni, byłoby to niczym uzasadnione uprzywilejowanie zapisków na niekorzyść protokołów sądowych lub prokuratorskich.

Możność odczytywania na rozprawie protokołów i zapisków bez żadnego ograniczenia, nie może przerodzić się jednak w praktycznym stosowaniu tego przepisu, w przekreślenie zasady bezpośredniości i ustności, które w pełni obowiązują również na rozprawie w toku postępowania wojennego; wynika to niezbicie z art. 406 nakazującego stosować przepisy obowiązujące w postępowaniu przed wojskowymi sądami okręgowymi również w sądach wojennych. Stąd też na rozprawie przed sądem wojennym odstąpić można od obowiązku bezpośredniego przeprowadzenia dowodów tylko wówczas, gdy warunki wojenne lub szczególne okoliczności nie pozwalają na stawienictwo świadka lub biegłego na rozprawie i bezpośrednie przesłuchanie go przez sąd wojenny.

Art. 423.

§ 1. Wyrok sądu wojennego ogłasza oskarżonemu kierownik rozprawy na zarządzenie przewodniczącego zaraz po jego wydaniu, przytaczając zarazem ustnie najważniejsze powody wyroku.

§ 2. Przepisu art. 311 w postępowaniu wojennym nie stosuje się.

§ 3. W terminie 5 dni od ogłoszenia wyroku kierownik rozprawy sporządza wyrok na piśmie wraz z uzasadnieniem.

§ 4. Sentencja wyroku powinna podawać również imię, nazwisko i stopień wojskowy kierownika rozprawy.

§ 5. Wyrok podpisują: przewodniczący, kierownik rozprawy i protokolant.

Wyrok ogłasza się oskarżonemu przed zatwierdzeniem go przez zwierzchnika sądowo-karnego. Dotyczy to także wyroków orzekających karę śmierci, o ile wyrok taki nie zapadł w postępowaniu doraźnym przed sądem wojennym, do którego to przypadku ma zastosowanie art. 400 § 1 i art. 401.

Termin 5-dniowy określony do pisemnego zredagowania wyroku jest terminem maksymalnym; w zasadzie należy dążyć do najszybszego zredagowania wyroku.

Ze względu na brak środka odwoławczego od wyroku — nie następuje w postępowaniu wojennym doręczenie odpisu wyroku oskarżonemu (art. 323 § 1).

Art. 424.

§ 1. Wyrok sądu wojennego staje się prawomocnym po zatwierdzeniu go przez zwierzchnika sądowo-karnego [1]).

§ 2. Wyrok sądu wojennego, orzekającego karę śmierci, staje się prawomocnym po zatwierdzeniu go przez Naczelnego Wodza, a w obszarze warownym lub rejonie umocnionym, zamkniętym przez nieprzyjaciela — po zatwierdzeniu go przez najwyższego dowódcę w obszarze warownym lub rejonie umocnionym.

§ 3. Wyrok sądu wojskowego, w którym wprowadzono postępowanie wojenne (art. 405 § 2), orzekający karę śmierci, staje się prawomocnym po zatwierdzeniu go przez Ministra Spraw Wojskowych [2]).

§ 4. Celem zatwierdzenia wyroku przedstawia kierownik rozprawy zwierzchnikowi sądowo-karnemu wyrok oraz akta sprawy.

§ 5. Przepisu § 2, 3, 4 nie stosuje się do wyroków, orzekających karę śmierci w postępowaniu doraźnym. Do tych wyroków stosuje się przepisy § 1 oraz art. 403 lit. d).

[1]) Z przepisu § 1 niniejszego art. wynika, że przeciw wyrokowi sądu wojennego nie przysługują środki odwoławcze; wyrok staje się prawomocny z chwilą zatwierdzenia go przez zwierzchnika sądowo-karnego.

Przepis art. 433 § 2 przewiduje wypadek uprawomocnienia się wyroku sądu wojennego bez zatwierdzenia go przez zwierzchnika sądowo-karnego, w przypadku gdy sprawa przeszła do postępowania zwyczajnego przed zatwierdzeniem wyroku, a oskarżony nie skorzystał z prawa założenia rewizji.

[2]) Kodeks nie przewiduje możliwości częściowego tylko zatwierdzenia wyroku — zwierzchnik sądowo-karny przeto może wyrok albo w całości zatwierdzić, albo też odmówić zatwierdzenia wyroku w całości.

W kwestji zatwierdzenia wyroku, zwierzchnik sądowo-karny nie jest związany żadnym przepisem ustawy. O ile jednak wyrok jest nieważny (art. 373 lit. e), zatwierdzenie wyroku nastąpić nie może. (Zob. uw. do art. 360 k. w. p. k.). Na inne istotne wadliwości i uchybienia powinien zwrócić kierownik rozprawy uwagę zwierzchnika sądowo-karnego, który zajmie w tej mierze stanowisko stosownie do swego uznania.

Art. 425.

§ 1. Przed powzięciem decyzji co do zatwierdzenia wyroku skazującego zwierzchnik sądowo-karny zarządza protokolarne przesłuchanie skazanego na okoliczność, jakie zarzuty podnosi przeciw wyrokowi i czym je uzasadnia. Skazany może korzystać przy tym z pomocy obrońcy.

§ 2. Protokolarne przesłuchanie skazanego przeprowadza wyznaczony oficer, w miarę możności oficer audytor.

§ 3. Protokół przesłuchania dołącza się do akt sprawy.

Art. 426.

§ 1. Zwierzchnik sądowo-karny może zarządzić w razie potrzeby sprawdzenie okoliczności podanych przez skazanego.

§ 2. Akta dochodzenia dołącza się do akt sprawy.

Sprawdzenie okoliczności przytoczonych przez oskarżonego może nastąpić przez sąd, przy zastosowaniu posiłkowo trybu postępowania z art. 27 k. w. p. k. — albo też pośrednio przez przełożone dowództwo oskarżonego, żandarmerię i t. p.

Art. 427.

Jeżeli zwierzchnik sądowo-karny ma do rozporządzenia sędziego wojskowego, który nie brał udziału w rozprawie głównej, powinien ponadto przed powzięciem decyzji co do zatwierdzenia wyroku zażądać od niego opinii prawnej o wyroku i dołączyć ją do akt sprawy.

Opinia prawna o wyroku jest jego fachową oceną ze stanowiska prawnego. Służy ona zwierzchnikowi sądowo-karnemu do wyrobienia sobie zdania o wyroku i do powzięcia decyzji, czy wyrok zatwierdzić, czy też nie.

Ponieważ przeciw wyrokom, wydanym w postępowaniu wojennym, nie przysługuje rewizja, a wyrok staje się prawomocnym przez zatwierdzenie go przez zwierzchnika sądowo-karnego, przeto w opinii prawnej o wyroku, należy dać wyraz temu, jak czynnik fachowy zapatruje się na zapadły wyrok i czy ze stanowiska prawnego wyrok nadaje się do zatwierdzenia.

Podstawą do wydania opinii są akta postępowania karnego, zarzuty oskarżonego przeciw wyrokowi (art. 425 § 1) oraz ewentualne dochodzenie, mające na celu sprawdzenie podanych przez skazanego okoliczności (art. 426).

W opinii prawnej o wyroku należy krytycznie rozpatrzeć zarówno:

a) postępowanie poprzedzające wyrok jak i sam wyrok, w tym kierunku, czy nie zachodzą tego rodzaju uchybienia procesowe, któreby mogły mieć wpływ ujemny na treść wyroku;

b) czy do oskarżonego prawidłowo zastosowano ustawę karną materialną w przedmiocie orzeczenia o winie, lub wymiarze kary.

Zachodzące ewentualnie uchybienia należy w opinii prawnej przytoczyć, a zarazem uzasadnić, czy z uwagi na ich rodzaj i jakość mogły one mieć tak zasadniczy wpływ na orzeczenie sądu o winie lub karze, że wyrok ze stanowiska prawnego nie powinien uzyskać mocy prawnej, a więc być zatwierdzonym.

Art. 428.

W sposób wskazany w art. 425 do 427 należy postąpić przed skierowaniem wyroku śmierci do zatwierdzenia; zwierzchnik sądowo-karny powinien poza tym wypowiedzieć swą opinię co do ułaskawienia.

Art. 429.

§ 1. Zatwierdzenie wyroku następuje przez umieszczenie na nim klauzuli zatwierdzającej [1]).

§ 2. Zatwierdzenie wyroku nie wyklucza możliwości zastosowania prawa łaski, jeżeli prawo takie zatwierdzającemu przysługuje.

§ 3. O zatwierdzeniu wyroku zawiadamia oskarżonego kierownik rozprawy bezpośrednio, lub przez jego przełożoną władzę [2]).

Zatwierdzenie, lub odmowa zatwierdzenia wyroku sądu wojennego, jest pozostawiona swobodnemu uznaniu zwierzchnika sądowo-karnego. Podstawą do powzięcia tej decyzji jest wyrok i uzasadnienie tegoż (i z tego też powodu każdy wyrok sądu wojennego ma być uzasadniony na piśmie w myśl art. 423 § 3), zarzuty przeciw wyrokowi zgłoszone przez skazanego wraz z ewentualnym ich sprawdzeniem, oraz opinia prawna o wyroku.

Zatwierdzenie wyroku nie wymaga żadnego uzasadnienia przez zwierzchnika sądowo-karnego — w przeciwstawieniu do odmowy zatwierdzenia, która musi być pisemnie uzasadniona (art. 430 § 1).

Zatwierdzając wyrok sądu wojennego, orzekającego karę pozbawienia wolności, powinien zwierzchnik sądowo-karny z urzędu wziąć pod uwagę, czy nie byłoby wskazanym udzielić skazanemu odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności, w myśl art. 527 § 4.

Ponadto zwierzchnik sądowo-karny, któremu przysługuje prawo darowania lub łagodzenia kar w drodze łaski, powinien przy sposobności zatwierdzania wyroku sądu wojennego, wziąć pod uwagę, czy ze względu na okoliczności sprawy nie należałoby skazanemu przyrzec złagodzenia lub nawet darowania kary w drodze łaski, w razie dzielnego zachowania się na polu walki (art. 554).

Art. 430.

§ 1. Jeżeli zwierzchnik sądowo-karny odmawia zatwierdzenia wyroku, przedstawia go Naczelnemu Wodzowi wraz z aktami sprawy i pisemnym uzasadnieniem odmowy celem powzięcia decyzji w sprawie zatwierdzenia wyroku.

§ 2. Naczelny Wódz, po wysłuchaniu opinii szefa sądownictwa wojenego przy Naczelnym Dowództwie, zatwierdza lub uchyla wyrok w formie zarządzenia.

§ 3. Uchylając wyrok wskazuje zarazem Naczelny Wódz na te uchybienia, które spowodowały uchylenie wyroku.

§ 4. Uchylając wyrok może Naczelny Wódz przenieść sprawę do właściwości innego zwierzchnika sądowo-karnego przed sądem wojennym.

§ 5. Przepisy § 2, 3, 4 odnoszą się również do przypadków, w których Naczelnemu Wodzowi, Ministrowi Spraw Wojskowych lub najwyższemu dowódcy w obszarze warownym albo w rejonie umocnionym przedłożono wyrok śmierci w myśl art. 424 § 2, 3.

[1]) Zwierzchnik sądowo-karny nie jest związany żadnym przepisem prawa co do zatwierdzenia lub odmowy zatwierdzenia wyroku (zob. uw. do art. 424); sprawa ta jest pozostawiona jego swobodnemu uznaniu.

Stąd też nie tylko względy prawne mogą wpłynąć na decyzję zwierzchnika sądowo-karnego co do odmówienia zatwierdzenia wyroku, ale także i względy inne z natury rzeczy podyktowane interesem służby.

Stanowisko swoje co do odmowy zatwierdzenia wyroku musi zwierzchnik sądowo-karny uzasadnić na piśmie; podlega ono rozpatrzeniu przez Naczelnego Wodza.

[2]) Opinia zawarta w zarządzeniu Naczelnego Wodza uchylającym wyrok, nie wiąże sądu, któremu sprawę przekazano do ponownego rozpoznania. Jest ona jednak autorytatywną wskazówką.

Art. 431.

W razie uchylenia wyroku należy przeprowadzić nową rozprawę główną, jeżeli z zarządzenia o uchyleniu wyroku nie wynika, że należy uprzednio przeprowadzić lub uzupełnić śledztwo w kierunkach, wskazanych w zarządzeniu.

Ponowna rozprawa odbywa się przed sądem właściwym wskazanym albo w zarządzeniu Naczelnego Wodza w myśl art. 430 § 4) albo też w razie braku zarządzenia w tym kierunku, przed sądem który jest właściwy dla sprawy w myśl ogólnych zasad o właściwości sądów wojennych (art. 90 u. s. w.).

W ponownej rozprawie nie może brać udziału sędzia lub asesor, który brał udział w poprzedniej rozprawie (art. 18 § 1 lit. h i § 3 oraz art. 19 § 1 k. w. p. k.).

Art. 432.

§ 1. Do spraw karnych, prowadzonych w pierwszej instancji w postępowaniu zwyczajnym, w razie przekazania ich sądom wojennym lub w razie wprowadzenia w danym sądzie postępowania wojennego w myśl art. 405 § 2, stosuje się w dalszym ciągu postępowanie wojenne.

§ 2. Wyroki sądu pierwszej instancji, które już zapadły, lecz nie stały się jeszcze prawomocne ani nie zostały przedłożone sądowi

odwoławczemu wskutek założenia rewizji, stają się prawomocne z chwilą zatwierdzenia ich w myśl art. 424, bez względu na to, czy przeciw nim założono rewizję.

Przepis art. 432 normuje przypadki, jak należy ustosunkować się do spraw karnych prowadzonych wedle postępowania zwyczajnego, w przypadku gdy sprawy te mają być rozpoznawane w trybie postępowania wojennego. Dotyczyć to może przypadków:

a) wprowadzenia sądownictwa wojennego z powodu wybuchu wojny i konieczności przekazania sądom wojennym spraw z sądów wojskowych, w których toczyły się one wedle postępowania zwyczajnego;

b) wprowadzenia postępowania wojennego w wojskowych sądach okręgowych i sądach admiralskich w myśl art. 405 § 2 i konieczności rozpoznania tych spraw prowadzonych dotychczas w trybie postępowania zwyczajnego, wedle zasad postępowania wojennego.

W tym względzie odróżnić należy czas postępowania przed zapadnięciem wyroku w sądzie I instancji, oraz czas po zapadnięciu tego wyroku. W przypadku pierwszym postępowanie należy prowadzić wedle trybu postępowania wojennego od dnia wprowadzenia tego postępowania — w przypadku drugim, o ile wyrok nie uprawomocnił się jeszcze z powodu założenia rewizji i nie został przedłożony sądowi odwoławczemu celem jej rozpoznania, należy postąpić tak, jak gdyby wyrok zapadł w postępowaniu wojennym, a więc przedłożyć go zwierzchnikowi sądowo-karnemu celem powzięcia decyzji co do jego zatwierdzenia. Wyroku więc, mimo założenia rewizji, nie rozpatruje się w sądzie odwoławczym, o ile do tego sądu nie został przesłany, przed dniem obowiązywania postępowania wojennego.

Art. 433.

§ 1. Sprawy karne, prowadzone w postępowaniu wojennym, w razie przekazania ich sądowi wojskowemu, w którym obowiązuje postępowanie zwyczajne, albo w razie uchylenia w danym sądzie postępowania wojennego, wprowadzonego w myśl art. 405 § 2 — przechodzą do postępowania zwyczajnego.

§ 2. Jeżeli w sprawie wymienionej w § 1 zapadł już wyrok, który nie został jeszcze zatwierdzony przez zwierzchnika sądowo-karnego, należy zawiadomić oskarżonego, że wyrok, jako niezatwierdzony, nie stał się prawomocny, oraz że przeciw wyrokowi temu przysługuje stronom prawo założenia rewizji. Termin do zapowiedzenia rewizji liczy się od daty powyższego zawiadomienia.

Przepis art. 433 normuje przypadki ustosunkowania się do spraw karnych prowadzonych w trybie postępowania wojennego, jeżeli zajdzie okoliczność powodująca, że sprawy te mają być rozpoznawane w trybie postępowania zwyczajnego. Dotyczyć to może przypadków:

a) przekazania sprawy sądowi wojskowemu, w którym obowiązuje postępowanie zwyczajne, np. z powodu zniesienia sądownictwa wojennego, przejścia oskarżonego z formacji podległej Naczelnemu Wodzowi, do innej formacji itp.;

b) uchylenia postępowania wojennego w wojskowym sądzie okręgowym lub sądzie admiralskim, w którym postępowanie to wprowadzono po myśli art. 405 § 2 k. w. p. k.

W tym względzie odróżnić należy czas postępowania przed zapadnięciem wyroku, oraz czas po zapadnięciu wyroku. W przypadku pierwszym postępowanie toczy się wedle zasad postępowania zwyczajnego obowiązującego w sądzie do którego sprawa została przekazaną — w przypadku drugim wyrok, który nie został jeszcze zatwierdzony przez zwierzchnika sądowo-karnego, nie zostaje temu zwierzchnikowi przedłożony do zatwierdzenia, lecz ma być on traktowany tak, jak gdyby zapadł on w postępowaniu zwyczajnym. Oskarżony ma prawo wyrok taki zaskarżyć rewizją jakkolwiek wyrok wydał sąd wojenny. Nieskorzystanie w terminie z założenia rewizji powoduje prawomocność wyroku sądu wojennego, jakkolwiek wyrok nie został zatwierdzony przez zwierzchnika sądowo-karnego.

ROZDZIAŁ III.

WZNOWIENIE POSTĘPOWANIA.

Art. 434.

§ 1. Wznowienie postępowania [1]), zakończonego wyrokiem prawomocnym sądu wojskowego [2]), może nastąpić na niekorzyść oskarżonego [3]) tylko wtedy, gdy wyjdzie na jaw, że wyrok wydano pod wpływem fałszywego zeznania świadka, biegłego lub tłumacza, sfałszowania dokumentu lub dowodu rzeczowego, albo przekupstwa [4]).

§ 2. Popełnienie przestępstwa, dającego podstawę do wznowienia postępowania w myśl § 1, powinno być ustalone wyrokiem prawomocnym, chyba że wyrok nie może zapaść z powodu ustawowych okoliczności, wyłączających wyrokowanie co do tego przestępstwa [5]) lub zawieszających postępowanie na czas nieograniczony [6]).

[1]) Wznowienie postępowania, zakończonego prawomocnym wyrokiem, ma na celu ze względów sprawiedliwości poprawienie wyroku, o ile zapadł on z naruszeniem jej zasad. Postępowanie to jednak, podające w wątpliwość niewzruszalność prawomocnego orzeczenia, a tym samym podważające zaufanie do orzecznictwa i do stałości obrotu prawnego i pieczy prawnej, jest postępowaniem mającym na celu zrealizowanie wyjątku od zasady, że wyrok prawomocny jest niewzruszalny, a przeto przepisy, normujące to postępowanie, jako przepisy wyjątkowe, ulegają wykładni ścisłej, nawet przy wznowieniu postępowania na korzyść oskarżonego.

[2]) Wyrok nieprawomocny może być poprawiony w drodze postępowania odwoławczego, a więc nie zachodzi potrzeba stosowania postępowania wyjątkowego, jakim jest wznowienie.

Wyrokiem prawomocnym musi być osądzony czyn przestępny (prawomocność materialna), — wznowienie nie może dotyczyć wyroków, w których ze względów procesowych czynu nie sądzono (np. wyrok orzekający niewłaściwość sądu).

[3]) Na niekorzyść oskarżonego można wznowić postępowanie zakończone albo wyrokiem uniewinniającym, albo nawet wyrokiem skazującym, lecz za przestępstwo lżejsze niż to, które popełnił oskarżony. Wynika to z argumentacji a contrario przepisu art. 435 k. w. p. k. co do wznowienia postępowania na korzyść oskarżonego.

[4]) Warunkiem wznowienia postępowania na niekorzyść oskarżonego jest to, by wydanie wyroku nastąpiło „pod wpływem" fałszywego dowodu lub przekupstwa.

O ile chodzi o wznowienie postępowania z powodu fałszywego dowodu, to zauważyć należy, iż dowód wywiera wpływ na wydanie wyroku tylko wtedy, gdy sąd brał ten dowód pod uwagę, orzekając o winie lub karze. Ponieważ w myśl art. 305 k. w. p. k. podstawę orzeczenia stanowi całokształt okoliczności ujawnionych na rozprawie, przeto dowód wywiera wpływ na wyrokowanie:

a) gdy został on na rozprawie przeprowadzony, bez względu na to czy bezpośrednio (świadka przesłuchano na rozprawie) czy też tylko w drodze pośredniej (na rozprawie odczytano protokół oględzin dowodu rzeczowego);

b) gdy sąd wyrokujący oparł swe orzeczenie na tym dowodzie, bądź samoistnie, bądź też w związku z innymi dowodami.

Powyższe warunki tj, zużytkowanie dowodu na rozprawie i oparcie na tym dowodzie przekonania sądu o winie lub karze, nadaje dowodowi tą cechę, że wywiera on wpływ na wydanie wyroku, a przeto, jeśliby był on fałszywym, może być przyczyną wznowienia. Natomiast w tych wszystkich przypadkach, gdy dowód na rozprawie nie był ujawniony np. bo sąd dowód ten pominął, lub odrzucił, lub też nawet w razie przeprowadzenia go na rozprawie nie był przez sąd brany pod uwagę przy wyrokowaniu (np. sąd świadkowi nie dał wiary, orzekł wbrew opinji znawcy), dowód nawet fałszywy nie może być przyczyną wznowienia, bo nie miał wpływu na wydanie wyroku.

O ile chodzi o wznowienie postępowania z powodu wydania wyroku „pod wpływem przekupstwa" — to ze względu na brzmienie § 1 przyjąć należy, że każde przekupstwo, bez względu na osobę przekupionego, może uzasadniać wznowienie postępowania, o ile tylko miało ono wpływ na wyrok, z korzyścią dla oskarżonego.

[5]) Do okoliczności stojących na przeszkodzie w wydaniu wyroku zaliczyć należy np. śmierć świadka, biegłego, przekupionego, przedawnienie czynu, amnestię i t. p.

[6]) Do okoliczności powodujących zawieszenie postępowania na czas nieograniczony należą okoliczności wymienione w art. 6 k. w. p. k.

W przypadkach, w których popełnienie przestępstwa nie może być ustalone wyrokiem prawomocnym — na miejsce tego wyroku wstępuje prawomocne orzeczenie o umorzeniu postępowania wzgl. o jego zawieszeniu. Jeżeli jednak w toku tego umorzonego wzgl. zawieszonego postępowania, kwestia popełnienia przestępstwa nie została wyjaśnioną, wówczas kwestia ta, jako istotna dla powzięcia postanowienia o wznowieniu, musiałaby być przedtem wyjaśniona.

Art. 435.

Wznowienie postępowania, zakończonego wyrokiem prawomocnym, może nastąpić na korzyść oskarżonego [1]) z przyczyn, wskazanych w art. 434 § 1 [2]), oraz także wtedy, gdy po skazaniu ujawnią się nowe fakty lub dowody, nieznane przedtem ani stronie, która złożyła wniosek o wznowienie, ani sądowi [3]), stwierdzające, że skazany jest niewinny lub że go skazano za przestępstwo cięższe, niż to, które popełnił [4]).

[1]) Wznowienie postępowania na korzyść oskarżonego może być wnioskowane tylko wtedy, gdy zapadł prawomocny wyrok skazujący (zob. uw. 2 do art. 434 k. w. p. k.) i może mieć na celu jako korzyść dla skazanego, albo jego uniewinnienie, albo też skazanie, lecz za przestępstwo lżejsze.

[2]) Tj. albo z przyczyny fałszu dowodów, albo też przekupstwa, przy czym okoliczności te muszą być stwierdzone albo prawomocnym wyrokiem skazującym, albo też gdy wydanie wyroku jest niedopuszczalne, prawomocnym postanowieniem o umorzeniu postępowania lub też o jego zawieszeniu na czas nieograniczony. Zob. uw. 6 do art. 434 k. w. p. k.

[3]) Przez nowe fakty i dowody rozumieć należy tego rodzaju okoliczności, które bądź to same, bądź też w związku z okolicznościami już ustalonymi w wyroku, mogą skutkować albo uniewinnienie skazanego, albo też skazanie go za przestępstwo lżejsze. By jednak nowe fakty i dowody ten skutek mogły wywrzeć, muszą one odpowiadać przewidzianym w art. niniejszym warunkom formalnym i materialnym. Formalnym warunkiem nowych faktów i dowodów jest:

a) by fakty i dowody były nowe; nowymi są tylko te fakty i dowody, które dotarły do wiadomości interesowanego w czasie, gdy nie mogły już one wywrzeć swego wpływu na wyrok. Jeżeli przeto fakt lub dowód ujawnił się dla interesowanego już przed skazaniem, lecz w tym czasie nie był on sądowi wskazany, to jako fakt lub dowód w rozumieniu art. niniejszego nie jest nowym, lecz raczej dowodem ukrytym, który nie może być podstawą wznowienia. Art. niniejszy stoi bowiem na gruncie wznowienia postępowania ob noviter reperta, nie zaś ob noviter producta;

b) by fakty lub dowody były nieznane ani zgłaszającemu wniosek o wznowienie, ani też sądowi, który wydał wyrok. Stąd też nie będzie mógł być podstawą wznowienia fakt lub dowód przytoczony np. w zawiadomieniu o przestępstwie, lub w postępowaniu przygotowawczym, o ile został zużytkowany na rozprawie, chociażby nawet zgłaszający wniosek o wznowienie o tym fakcie lub dowodzie nie wiedział przed wyrokiem skazującym, a więc dla którego był on nowym; nie był on bowiem nieznany dla sądu. Stwierdzenie tego posiada doniosłość zwłaszcza w przypadkach, gdy z wnioskiem o wznowienie występuje osoba, która nie była stroną w procesie.

[4]) Materialnym warunkiem przyczyny wznowienia postępowania z powodu nowych faktów i dowodów jest to, by nowe fakty i dowody, bądź to same, bądź też w związku z przeprowadzonymi już przez sąd dowodami, nasuwały wątpliwości,

co do sprawiedliwości wyroku tak poważne, że w razie przyjęcia ich za prawdziwe, musiałoby nastąpić „stwierdzenie", że skazany jest niewinny lub że go skazano za przestępstwo cięższe, niż to które popełnił. Ciężar gatunkowy przeto nowego faktu lub dowodu musi być wielki — musi zachodzić wysoki stopień prawdopodobieństwa, że nowy fakt lub dowód wpłynie na zmianę zapadłego wyroku, — i to z nowego faktu lub dowodu musi wynikać.

Przestępstwem cięższym jest przestępstwo, które z uwagi na swą kwalifikację karną pociąga dla skazanego skutki cięższe, czy to ze względu na czas trwania kary, jej rodzaj, skutki zasądzenia (kary dodatkowej) i t. p., niż to przestępstwo, które skazany popełnił. Jeżeliby nowy dowód lub fakt skutkował tylko niższy wymiar kary w tych samych granicach ustawowych, nie powodując jednak zmiany kwalifikacji karnej czynu na przestępstwo cięższe, to taki nowy fakt lub dowód nie odpowiada materialnemu warunkowi tej przyczyny wznowienia, a przeto też nie może być podstawą wznowienia.

Art. 436.

§ 1. Wniosek o wznowienie postępowania na korzyść oskarżonego mogą złożyć: oskarżony, obrońca, oskarżyciel publiczny w sądzie wojskowym, oraz małżonek oskarżonego, jego krewni w linii prostej i jego bracia i siostry.

§ 2. Wznowienie postępowania na korzyść oskarżonego jest dopuszczalne bez względu na jego śmierć, wykonanie kary lub przedawnienie.

W warunkach art. 61 i 442 lit. b) należy wyznaczyć oskarżonemu obrońcę z urzędu.

Postawienie wniosku o wznowienie przez prokuratora wojskowego wymaga uprzedniej zgody zwierzchnika sądowo-karnego w myśl art. 109 § 1 lit. e) u. s. w.

Prawo postawienia wniosku o wznowienie służy osobom wymienionym w § 1 niezależnie od woli oskarżonego, a nawet wniosek może być postawiony wbrew jego woli — gdyż poza osobistym stosunkiem skazanego do wyroku, wchodzi w grę także kwestia, czy wyrok jest sprawiedliwy z uwagi na podniesione przyczyny wznowienia.

Złożenie wniosku o wznowienie postępowania nie wstrzymuje wykonania wyroku; Najwyższy Sąd Wojskowy, oraz zwierzchnik sądowo-karny mogą jednak w warunkach z art. 483 § 1, 3 k. p. w. k. zarządzić wstrzymanie wykonania kary na prośbę lub z urzędu.

Art. 437.

§ 1. Wniosek o wznowienie postępowania na niekorzyść oskarżonego może złożyć tylko oskarżyciel [1]).

§ 2. Oskarżyciel prywatny, który odstąpił od oskarżenia, nie może żądać wznowienia postępowania [2]).

[1]) Tj. zarówno prokurator wojskowy (oficer sądowy) jak i oskarżyciel prywatny. Prokurator wojskowy celem postawienia wniosku o wznowienie musi uzyskać zgodę zwierzchnika sądowo-karnego w myśl art. 109 § 1 lit. e) u. s. w.

[2]) Odstąpienie oskarżyciela prywatnego od oskarżenia pozbawia go bezwarunkowo prawa postawienia wniosku o wznowienie, bez względu na powód odstąpienia, a więc również wówczas, gdy powodem odstąpienia była nieznajomość faktu lub dowodu, który ujawnił się dopiero po odstąpieniu od oskarżenia.

Art. 438.

Wniosek o wznowienie postępowania na niekorzyść oskarżonego, nie pochodzący od oskarżyciela publicznego, powinien być podpisany przez obrońcę wojskowego.

Art. 439.

O wznowieniu postępowania orzeka Najwyższy Sąd Wojskowy; w razie potrzeby Najwyższy Sąd Wojskowy może przed wydaniem orzeczenia zarządzić sprawdzenie okoliczności, wskazanych we wniosku o wznowienie postępowania.

Wniosek o wznowienie postępowania karnego powinien zasadniczo być złożony w Najwyższym Sądzie Wojskowym; w razie złożenia wniosku w sądzie I instancji, który wydał wyrok, sąd ten przekaże wniosek wraz z aktami sprawy do Najwyższego Sądu Wojskowego stosownie do właściwości.

Najwyższy Sąd Wojskowy orzeka o wznowieniu postępowania w drodze postanowienia na posiedzeniu niejawnym (art. 441 k. w. p. k.).

W związku z wnioskiem o wznowienie postępowania karnego na korzyść skazanego, może Najwyższy Sąd Wojskowy zarządzić na prośbę lub z urzędu w myśl art. 483 § 1 k. w. p. k. wstrzymanie (odroczenie lub przerwę) wykonania kary do czasu załatwienia wniosku o wznowienie. Do czasu wydania w tej sprawie postanowienia przez Najwyższy Sąd Wojskowy — może zarządzić tymczasowe wstrzymanie wykonania kary również zwierzchnik sądowo-karny (art. 483 § 3 k. w. p. k.).

Sprawdzenie okoliczności wskazanych we wniosku o wznowienie następuje w trybie art. 27 k. w. p. k.

Art. 440.

§ 1. W razie uwzględnienia wniosku o wznowienie postępowania Najwyższy Sąd Wojskowy uchyla wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi, który wydał uchylony wyrok, lub innemu rzeczowo właściwemu sądowi wojskowemu [1]).

§ 2. Jeżeli właściwość sądów wojskowych co do danego przestępstwa względem oskarżonego już ustała, wówczas Najwyższy Sąd

Wojskowy uchylając wyrok przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi powszechnemu [2]).

§ 3. Uchylając wyrok co do skazanego, odbywającego karę pozbawienia wolności, Najwyższy Sąd Wojskowy postanawia zarazem, czy skazany ma być zwolniony, czy też tymczasowo aresztowany [3]).

[1]) Ponieważ Najw. Sąd Wojskowy uchyla tylko wyrok, przeto przy przekazaniu sprawy do sądu I instancji, dotychczasowy akt oskarżenia pozostaje nadal w mocy i na jego podstawie odbywa się nowa rozprawa.

Jeżeli Najw. Sąd Wojskowy odmawia wnioskowi o wznowienie, to wobec braku zażalenia na to postanowienie — tryb postępowania o wznowienie jest ukończony.

[2]) Co do ustania właściwości sądów wojskowych zob. art. 5 u. s. w.

[3]) Ze względu na zasadę wynikającą z art. 134 § 1 Najwyższy Sąd Wojskowy może wydać postanowienie o tymczasowym aresztowaniu tylko na wniosek prokuratora Najwyższego Sądu Wojskowego.

Art. 441.

Wszystkie postanowienia dotyczące wznowienia postępowania zapadają na posiedzeniu niejawnym.

Zob. art. 35 u. s. w.

Art. 442.

Postępowanie wznowione toczy się według zasad ogólnych z następującymi wyjątkami:

a) jeżeli sprawę wznowiono na korzyść oskarżonego, sąd przy ponownym rozpoznaniu sprawy nie może orzec kary surowszej niż ta, na którą oskarżonego poprzednio prawomocnie skazano;

b) jeżeli postępowanie wznowione na korzyść oskarżonego toczy się po jego śmierci lub jeżeli oskarżony jest umysłowo chory, sąd wyznacza do obrony jego praw obrońcę z urzędu, o ile wnioskodawca sam nie ustanowił obrońcy.

Zakaz reformationis in peius dotyczy nie tylko orzeczenia o karze (zasadniczej, dodatkowej) lecz także i innych orzeczeń, wydanych już przez sąd w wyroku, który został uchylony, a związanych z faktem skazania za dane przestępstwo; zakaz reformationis in peius dotyczyć przeto będzie takich orzeczeń jak np. zaliczenia tymczasowego aresztowania, zarządzenia warunkowego zwolnienia, zastosowania amnestii i t. p.

W przypadkach z pktu b) wyznaczenie obrońcy z urzędu jest obligatoryjne.

Przeciw nowemu wyrokowi służą te same środki odwoławcze, co przeciw każdemu innemu wyrokowi.

Co do zaliczenia kary odbytej z mocy uchylonego wyroku zob. art. 498 § 3.

Art. 443.

§ 1. Wznowienie umorzonego postępowania sądowego w sprawie, w której nie zapadł wyrok [1]), następuje tylko na wniosek prokuratora wojskowego [2]) na mocy postanowienia wojskowego sądu okręgowego [3]), jeżeli przedawnienie ścigania jeszcze nie zaszło, a prokurator wojskowy przytoczy nowe, poprzednio mu nieznane fakty lub dowody, rokujące możność wykazania winy oskarżonego [4]).

§ 2. W sądach wojennych wznowienie umorzonego postępowania sądowego w sprawie, w której nie zapadł wyrok, zarządza zwierzchnik sądowo-karny.

[1]) Wznowienie umorzonego postępowania sądowego w sprawie w której nie zapadł wyrok, dotyczyć może:

a) wznowienia umorzonego śledztwa;

b) wznowienia umorzonego postępowania sądowego już po zamknięciu śledztwa, a przed wydaniem wyroku.

Warunki wznowienia obu grup umorzonego postępowania sądowego są te same.

[2]) Na postawienie wniosku prokurator powinien uzyskać zgodę zwierzchnika sądowo-karnego w myśl art. 109 § 1 lit. c) u. s. w.

[3]) Orzeczenie w formie postanowienia wydaje wojskowy sąd okręgowy na posiedzeniu niejawnym (art. 31 u. s. w.).

Postanowienie to należy do grupy orzeczeń zamykających drogę do wydania wyroku (zob. art. 336 § 1 k. w. p. k.).

[4]) Co do nowych faktów i dowodów zob. uw. do art. 435 k. w. p. k. Z natury rzeczy wynika, że chodzi o fakty i dowody nieznane przed umorzeniem postępowania sądowego.

Materialnym warunkiem nowych faktów i dowodów jest to, by samoistnie wzięte lub też w związku ze znanymi już i ustalonymi w toku umorzonego postępowania sądowego, rokowały możność wykazania winy oskarżonego. Nie muszą one zmierzać wyłącznie do tego, że oskarżony popełnił zarzucony mu czyn, mogą one dotyczyć także takich okoliczności, które ze stanowiska prawa przemawiają za tym, że postanowienie o umorzeniu opierało się na nieprawdziwym stanie faktycznym sprawy, np. nie było przedawnienia z powodu nowo na jaw wyszłej okoliczności, skutkującej przerwę przedawnienia, albo nie można było zastosować amnestii z powodu nowo na jaw wyszłej okoliczności, która nie pozwala na zastosowanie jej do oskarżonego. We wszystkich jednak wypadkach przyczyną wznowienia muszą być nowe fakty i dowody, a nigdy zmieniony tylko pogląd prawny na dane zagadnienie.

Zob. również art. 206 k. w. p. k. w sprawie podjęcia na nowo umorzonego dochodzenia.

ROZDZIAŁ IV.

POSTĘPOWANIE W SPRAWACH KARNO-ADMINISTRACYJNYCH.

Art. 444.

§ 1. Osoba podlegająca sądownictwu wojskowemu, której wymierzono karę w trybie postępowania karno-administracyjnego, może zwrócić się, w terminie zawitym siedmiodniowym od daty ogłoszenia orzeczenia, do władzy administracyjnej z żądaniem skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego; termin siedmiodniowy liczy się od daty doręczenia, jeżeli orzeczenie należało doręczyć [1]).

§ 2. Jeżeli osoba, której karę wymierzono, jest niepełnoletnia lub ubezwłasnowolniona, żądanie w terminie, biegnącym dla tej osoby, może złożyć także ojciec, matka, małżonek, opiekun lub kurator [2]).

§ 3. W razie odmowy przyjęcia żądania, wymienionego w § 1, 2, można w ciągu trzech dni od zawiadomienia o odmowie złożyć żądanie skierowania sprawy do właściwego sądu wojskowego celem rozpatrzenia powodów odmowy. Żądanie to można złożyć wprost do sądu [3]).

§ 4. O przywróceniu terminu, wymienionego w § 1, 2, orzeka właściwy sąd wojskowy [4]).

[1]) Wedle art. 68 ust. (1) ustawy konstytucyjnej „żadna ustawa nie może zamykać obywatelowi drogi sądowej dla dochodzenia krzywdy lub szkody". Jeżeliby przeto ustawa szczególna przekazywała orzecznictwo władzy administracyjnej, nie postanawiając wyraźnie możności odwołania się do sądu, — to możność takiego odwołania się istnieje choć dana ustawa tego wyraźnie nie postanawia. O ile chodzi o osoby podlegające lub poddane sądownictwu wojskowemu (art. 2 — 4 u. s. w.) podstawę dla takiego odwołania się stanowi art. niniejszy.

Przepisy niniejszego rozdziału odnoszą się także do orzeczeń karnych władz skarbowych (są to bowiem też władze administracyjne) o ile jednak do tych orzeczeń nie ma zastosowania prawo karno-skarbowe. Zob. w tej sprawie uw. 2 do art. 1 u. s. w.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 365) określa w art. 10 — 12 granice właściwości rzeczowej władz administracyjnych i władz sądowych w przypadku zbiegu przestępstw i przepisów. Artykuły te mają brzmienie następujące:

Art. 10.

Jeżeli ten sam czyn wykazuje cechy przestępstwa, ulegającego ukaraniu przez władzę administracyjną a zarazem cechy przestępstwa ulegającego ukaraniu przez władzę sądową, każda z tych władz orzeka w za-

kresie swej właściwości. W razie skazania tak w postępowaniu karno-administracyjnym, jak i w postępowaniu sądowym, spośród orzeczonych kar pozbawienia wolności kara surowsza pochłania karę mniej surową. Inne kary orzeczone przez obie władze i skutki skazania, wynikające z obu orzeczeń, pozostają obok siebie w mocy. O pochłonięciu kary pozbawienia wolności orzeka sąd okręgowy, przewidziany w art. 642 kodeksu postępowania karnego, na wniosek skazanego, prokuratora lub władzy administracyjnej, albo z inicjatywy własnej lub sądu, który wyrokował w postępowaniu sądowym.

(Przepis tego art. przytoczono z uwzględnieniem zmian wprowadzonych art. 1 § 1 pkt. 17 przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego Dz. U. R. P. z roku 1928 Nr 33 poz. 314).

Art. 11.

W wypadku przestępstw, popełnionych oddzielnymi czynami, z których jedne ulegają ukaraniu przez władzę administracyjną, drugie przez władzę sądową, każda z tych władz orzeka w zakresie swej właściwości. W razie skazania tak w postępowaniu karno-administracyjnym, jak i w postępowaniu sądowym, nie orzeka się kary łącznej dla kar, wymierzonych w każdym z tych postępowań.

Art. 12.

W rozumieniu art. 10 i 11 postępowanie karno-administracyjne obejmuje także postępowanie sądowe, wszczęte wskutek żądania przekazania sprawy na drogę postępowania sądowego, według art. 640 kodeksu postępowania karnego.

(Przepis tego art. przytoczono z uwzględnieniem zmian wprowadzonych art. 1 § 1 pkt. 17 przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego Dz. U. R. P. z roku 1928 Nr 33 poz, 314).

Jakkolwiek przytoczone powyżej art. 10 i 12 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o postępowaniu karno-administracyjnym powołują przepisy powszechnego kodeksu postępowania karnego — to jednak o ile chodzi o osoby podlegające lub poddane sądownictwu wojskowemu, w miejsce przepisów k. p. k. należy mieć na względzie odpowiednie przepisy k. w. p. k. — a więc w art. 10 w miejsce art. 642 k. p. k. wchodzi w zastosowanie art. 446 k. w. p. k., a w art. 12 w miejsce art. 640 k. p. k. wchodzi w zastosowanie art. 444 k. w. p. k. Jest to konsekwencją zasady, wyrażonej w art. 1 u. s. w. że w wojsku i marynarce wojennej wymiar sprawiedliwości sprawują sądy wojskowe, oczywiście stosownie do art. 2—4 u. s. w. tj. w stosunku do osób podlegających lub poddanych sądownictwu wojskowemu. Zob. również uw. 1 do art. 1 u. s. w.

[2]) Ojciec, matka, małżonek, opiekun lub kurator posiadają samoistne prawo do wystąpienia z żądaniem skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego, na co wskazuje użyty w § 2 wyraz „także".

[3]) Odmowa przyjęcia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego może być uzasadnioną tylko względami prawnymi, do których art. 447 zalicza postawienie żądania przez osobę nieuprawnioną lub też zgłoszenie żąda-

nia po terminie. W przypadkach odmowy przyjęcia żądania rozstrzyga sąd wojskowy w trybie art. 448.

[4]) Sądem właściwym do rozpoznania kwestii przywrócenia terminu jest wojskowy sąd okręgowy lub sąd wojenny. Zob. art. 448 i uw. do tego art.

Art. 445.

§ 1. W razie złożenia żądania, wymienionego w art. 444 § 1, 2, orzeczenie władzy administracyjnej nie ulega wykonaniu, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej.

§ 2. Władza administracyjna, jeżeli nie cofnie swego orzeczenia, przesyła akta sądowi wojskowemu [1]).

§ 3. Orzeczenie władzy administracyjnej zastępuje w postępowaniu sądowym akt oskarżenia [2]).

[1]) Terminu przesłania aktów sądowi wojskowemu ustawa nie określa; biorąc jednak pod uwagę, że orzecznictwo karno-administracyjne jest z nielicznymi wyjątkami ograniczone tylko do wykroczeń, których termin przedawnienia jest krótki, przyjąć należy, że przekazanie aktów sprawy powinno nastąpić bez niepotrzebnej zwłoki.

[2]) Celem wszczęcia postępowania sądowego prokurator nie potrzebuje w myśl art. 109 § 1 lit. e) u. s. w. uzyskiwać zgody zwierzchnika sądowo-karnego. Zgoda taka byłaby zupełnie formalną, a więc zbędną, wobec stanowczego nakazu wynikającego z art. 444.

Na rozprawie oskarżenie popiera wyłącznie prokurator wojskowy. W postępowaniu przed sądami wojskowymi władza administracyjna, która wymierzyła karę, nie ma uprawnień strony (por. art. 643 k. p. k. przed sądami powszechnymi).

Art. 446.

Sprawę rozpatruje właściwy wojskowy sąd okręgowy lub sąd wojenny.

Właściwość wojskowego sądu okręgowego lub sądu wojennego opiera się na ogólnych zasadach o właściwości sądu, wynikających z prawa o ustroju sądów wojskowych. Właściwość przeto miejscowa wojskowego sądu okręgowego lub sądu wojennego zależeć będzie od właściwości osobowej zwierzchnika sądowo-karnego (art. 9 § 2 oraz art. 82 i 97 u. s. w.).

Rozpoznanie sprawy następuje na rozprawie, której podstawę stanowi orzeczenie władzy administracyjnej, zastępujące w myśl art. 445 § 3 akt oskarżenia.

Postępowanie karno-administracyjne nie jest oparte na odwołaniu się od orzeczenia administracyjnego do sądu — lecz jest postępowaniem szczególnym wszczętym na skutek żądania, by sprawę rozpoznał sąd. Stąd też sąd wojskowy nie może wdawać się w ocenę postępowania administracyjnego, żądać uchylenia w tym postępowaniu usterek i wadliwości, lecz ma sprawę rozpoznać merytorycznie jako I instancja sądowa, na podstawie wyników przeprowadzonej rozprawy.

Art. 447.

Sędzia wojskowy, stojący na czele sądu, zwraca akta władzy administracyjnej celem wydania stosownych zarządzeń [1]), jeśli żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego postawiła osoba nieuprawniona [2]), lub też jeżeli przy zgłoszeniu tego żądania nie zachowano terminu, określonego w art. 444 § 1.

[1]) Władza administracyjna, której akta zostały zwrócone, wyda decyzję o odmowie przyjęcia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego i doręczy ją interesowanemu. Interesowany będzie mógł postąpić w myśl § 3 art. 444, a o słuszności odmowy orzeknie sąd wojskowy w trybie art. 448.

[2]) Uprawnionym do zgłoszenia żądania przekazania sprawy na drogę postępowania sądowego jest:

a) podlegający sądownictwu wojskowemu skazany w trybie postępowania karno-administracyjnego (§ 1 art. 444);

b) ojciec, matka, małżonek, opiekun lub kurator, niepełnoletniego lub ubezwłasnowolnionego skazanego w trybie postępowania karno-administracyjnego (§ 2 art. 444).

Art. 448.

Jeżeli strona wskutek odmówienia przez władzę administracyjną przyjęcia żądania, wymienionego w art. 444 § 1, 2, zażąda od sądu rozpoznania powodów odmowy, lub też jeżeli równocześnie ze złożeniem spóźnionego żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego zgłosi wniosek o przywrócenie terminu, sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, kieruje sprawę na posiedzenie niejawne sądu, a w postępowaniu wojennym — do zwierzchnika sądowo-karnego, celem rozstrzygnięcia.

Rozstrzygnięcie następuje w drodze postanowienia (art. 24 § 1). Na postanowienie służy zażalenie, gdyż należy ono do kategorii postanowień zamykających drogę do wydania wyroku (zob. art. 336 § 1).

W postępowaniu wojennym sprawa zostanie skierowaną do zwierzchnika sądowo-karnego przez sędziego wojskowego wyznaczonego na kierownika rozprawy (art. 417 § 4). Na postanowienie sądu wydane w tej sprawie (art. 411 § 1, 2) zażalenie nie służy, ze względu na przepis art. 412 § 3.

Art. 449.

Sąd wojskowy rozpoznaje sprawę na rozprawie według przepisów, obowiązujących w postępowaniu przed wojskowym sądem okręgowym, względnie w postępowaniu wojennym, ze zmianami wskazanymi w rozdziale niniejszym.

O terminie rozprawy głównej sąd zawiadamia również władzę administracyjną, która wydała orzeczenie skazujące. Nieobecność jednak na rozprawie przedstawiciela władzy administracyjnej nie tamuje biegu rozprawy — gdyż w postępowaniu przed wojskowym sądem okręgowym, oskarżenie z urzędu popiera tylko prokurator wojskowy.

Zasadniczo granice rozprawy wyznacza akt oskarżenia, którym w postępowaniu karno-administracyjnym jest orzeczenie władzy administracyjnej. Jeżeliby na rozprawie wyszedł na jaw inny jeszcze czyn przestępny zarzucony oskarżonemu — to sąd nie może w myśl art. 299 rozpoznać również tego nowego czynu, gdyż postępowanie karno-administracyjne jest postępowaniem szczególnym, ograniczonym jedynie i wyłącznie tylko do rozpoznania przez sąd czynu objętego orzeczeniem władzy administracyjnej.

Art. 450.

Do czasu rozpoczęcia postępowania dowodowego oskarżony może cofnąć żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego. W tym przypadku orzeczenie władzy administracyjnej staje się prawomocne.

Cofnięcie żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego, może przeto nastąpić do czasu określonego w art. 279.

Orzeczenie władzy administracyjnej staje się prawomocne z chwilą cofnięcia (tj. ex nunc).

Art. 451.

Sąd postanawia według swego uznania, których świadków i biegłych przesłucha na rozprawie, pod przysięgą lub bez zaprzysiężenia, a których zeznania będą odczytane [1]). Sędzia wojskowy, mający pełnić czynności przewodniczącego, może zarządzić jeszcze przed rozprawą potrzebne przesłuchania [2]).

[1]) Przepis art. 451 stanowi odchylenie od zasady bezpośredniości i ustności na rozprawie. Stąd też jako przepis wyjątkowy musi być interpretowany ściśle.

Z natury rzeczy jednak wynika, że sąd mając wybór co do przesłuchania świadków lub biegłych lub też odczytania ich protokołów — ma również niczym nieskrępowaną swobodę w dopuszczeniu dowodów.

Wedle art. 284 zwolnienie świadka od przysięgi na rozprawie wymaga formalnego postanowienia sądu. W postępowaniu karno-administracyjnym, jeżeli niema odmiennego wniosku strony — sąd swobodnie decyduje o tym czy świadek ma być zaprzysiężony — i wystarcza bez formalnego powzięcia postanowienia stwierdzenie w protokole, że świadka słuchano bez przysięgi.

[2]) Potrzebne przesłuchania przeprowadzi sędzia wojskowy mający pełnić czynności przewodniczącego bądź sam, bądź też przez sąd rejonowy lub sąd wojenny w drodze pomocy sądowej po myśli art. 16 u. s. w.

W postępowaniu wojennym potrzebne przesłuchania przeprowadza, z uwagi na przepis art. 417 § 4, sędzia wojskowy wyznaczony na kierownika rozprawy, a to bezpośrednio lub w drodze pomocy sądowej.

Art. 452.

Wolno odczytywać na rozprawie zapiski dochodzenia i inne części akt postępowania administracyjnego.

Jest to wyjątek od zasady wyrażonej w art. 287, że zapisków dochodzenia odczytywać nie wolno. Odczytanie zapisków na rozprawie nie podlega żadnym ograniczeniom.

Art. 453.

Sąd nie jest związany wymiarem kary, oznaczonym w orzeczeniu władzy administracyjnej.

Może tedy orzec karę łagodniejszą lub surowszą, niż ją wymierzyła władza administracyjna.

Jeżeli czyn wykazuje cechy przestępstwa ulegającego ukaraniu przez władzę administracyjną, a zarazem cechy przestępstwa ulegającego ukaraniu przez sąd (np. oskarżony mimo zarządzenia władzy nie zagasił światła w pokoju, za taki czyn podlegać może ukaraniu w drodze administracyjnej, na rozprawie wyszło jednak na jaw, że niegaszenie światła było umówionym znakiem szpiegowskim, co podlega wyłącznie ukaraniu przez sąd) sąd w postępowaniu karno-administracyjnym wymierzy karę tylko za przestępstwo podlegające ukaraniu w drodze administracyjnej. Zob. uw. do art. 444.

Sąd nie jest związany kwalifikacją karną czynu przyjętą w orzeczeniu władzy administracyjnej. Może przeto przyjąć łagodniejszą lub surowszą kwalifikację, ale jedynie i wyłącznie pod tym warunkiem, że pomimo zmiany kwalifikacji karnej czynu byłaby uzasadnioną właściwość władzy administracyjnej. W razie zmiany kwalifikacji karnej czynu na surowszą, sąd zastosuje tryb postępowania przewidziany w art. 309 § 2.

Art. 454.

Założenie rewizji nie wstrzymuje wykonania kary, z wyjątkiem kary pozbawienia wolności.

KSIĘGA X.

KOSZTY SĄDOWE.

Art. 455.

Koszty postępowania karnego w sprawach należących do właściwości sądów wojskowych ponosi Skarb Państwa.

Chodzi tylko o koszty postępowaniu karnego; koszty wykonania kary może ponosić w niektórych przypadkach skazany (np. koszty wykonania grzywny w myśl art. 487 § 2 k. w. p. k.).

Opierając się na analogicznym przepisie art. 587 k. p. k. do kosztów postępowania karnego należy zaliczyć:

a) wydatki na doręczenie wezwań i innych pism;
b) wydatki związane z przejazdem sędziów, oskarżyciela publicznego, protokolanta i innych osób do miejsca czynności;
c) koszty sprowadzenia, przewozu i konwojowania oskarżonego, świadków i biegłych;
d) należności: oskarżonych, świadków, biegłych i tłumaczów;
e) koszty oględzin sądowych i innych badań, przedsięwziętych w toku postępowania karnego;
f) koszty przesyłki i przechowania dowodów rzeczowych i zajętych przedmiotów oraz ich sprzedaży;
g) koszty ogłoszeń sądowych w pismach;
h) koszty utrzymania zatrzymanego i tymczasowo aresztowanego;
i) koszty obrońcy z urzędu.

Art. 456.

Koszty obrońcy z wyboru i pełnomocnika ponosi strona, która go ustanowiła.

Art. 457.

Należności żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, wzywanych w charakterze oskarżonych, świadków, biegłych lub tłumaczów w wojskowym postępowaniu karnym, albo też powołanych do współdziałania w tym postępowaniu, określają przepisy, wydane przez Ministra Spraw Wojskowych.

Sprawę tę normuje przepis służbowy: „Należności osób wzywanych przez sądy i władze administracyjne" — Finanse i rachunkowość L. 180 — 1252. Przepis ten umieszczono w dodatku do niniejszego komentarza.

Poza tym przepisy o przyznawaniu należności przez sąd lub prokuratora zawierają regulaminy: wojskowych sądów okręgowych i rejonowych oraz wojskowych prokuratorów okręgowych i oficerów sądowych.

Art. 458.

Świadkowie, biegli lub tłumacze, nie będący żołnierzami w czynnej służbie wojskowej, mają w wojskowym postępowaniu karnym prawo do należności w wysokości i wedle zasad, obowiązujących w postępowaniu karnym przed sądami powszechnymi.

Sprawę tę normują art. 588 do 593 k. p. k. (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 75 poz. 725), których brzmienie jest następujące:

Art. 588.

§ 1. Świadkowie zamieszkali poza siedzibą sądu lub miejscem dokonywania czynności sądowej otrzymują zwrot niezbędnych kosztów przejazdu i strawne, jeżeli odległość ich miejsca zamieszkania lub pobytu od sądu wynosi najmniej dwadzieścia pięć kilometrów.

§ 2. Świadkowie, żyjący z zarobku dziennego, otrzymują nadto wynagrodzenie za utracony wskutek stawiennictwa zarobek.

§ 3. Zwrot kosztów przejazdu nie może w żadnym razie przekraczać ceny biletu kolejowego klasy trzeciej za daną odległość w obie strony w pociągu osobowym bez względu na rodzaj środka lokomocji.

§ 4. Jeżeli kilku świadków korzystało z jednego pojazdu na wspólny koszt, należy przyznać każdemu świadkowi część kosztów na niego przypadających.

§ 5. Jeżeli ta sama osoba będzie wezwana w charakterze świadka w kilku rozprawach karnych na ten sam dzień, natenczas przyznaje się jej należności z § 1 — 4 tylko raz oraz rozdziela się je równomiernie pomiędzy wszystkie te sprawy (art. 577).

Art. 589.

§ 1. Biegli i tłumacze, oprócz wynagrodzenia za pracę, otrzymują pokrycie wydatków niezbędnych do jej wykonania.

§ 2. W razie nieprzesłuchania wezwanego biegłego lub tłumacza, należy mu się wynagrodzenie za stracony czas i zarobek.

§ 3. Biegłemu i tłumaczowi, zamieszkałemu poza siedzibą sądu, należy się strawne i zwrot niezbędnych kosztów przejazdu.

Art. 590.

Wysokość strawnego (art. 588 § 1 i 589 § 3) oraz wynagrodzenia biegłych i tłumaczów za ich pracę lub za stracony czas i zarobek (art. 589 § 1 i 2) sąd lub prokurator (art. 257) określa według swego uznania. Wysokość strawnego nie może w żadnym razie przekraczać 10 zł dziennie.

Art. 591.

Funkcjonariusze państwowi w czynnej służbie i osoby wojskowe w czynnej służbie otrzymują koszty podróży i diety dzienne według norm, ustanowionych dla podróży służbowych, jeżeli okoliczności, o których mają zeznawać, pozostają w związku z wykonywaniem ich urzędu lub służby; w innych wypadkach stosuje się do nich zasady ogólne (art. 588, 589, 590).

Art. 592.

Jeżeli świadek lub biegły niesłusznie odmawia złożenia zeznań, opinii lub przysięgi, nie ma prawa do żadnych należności.

Art. 593.

§ 1. Świadkowie, biegli i tłumacze powinni zażądać wynagrodzenia niezwłocznie po wykonaniu swego obowiązku, a jeżeli byli wezwani na rozprawę, to najpóźniej nazajutrz po jej zamknięciu.

§ 2. Osoby, które nie zgłosiły żądania w terminie powyższym, tracą prawo do wynagrodzenia.

Zob. poza tym przepis służbowy „Należności osób wzywanych przez sądy i władze administracyjne" L. P. S. 180 — 1252 (Dział III) oraz §§ 106 — 111 roz-

porządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1. grudnia 1932 r. zawierającego regulamin wewnętrznego urzędowania sądów apelacyjnych, okręgowych i grodzkich w sprawach karnych (Dz. U. R. P. Nr 110 poz. 909).

Art. 459.

Jeżeli świadek lub biegły niesłusznie odmawia złożenia zeznań, opinii lub przysięgi, nie ma prawa do żadnych należności.

Można odmówić prawa do należności:

a) jeżeli świadek lub biegły niesłusznie odmawia złożenia zeznań, opinii lub przysięgi (art. 459);

b) jeżeli świadek biegły, tłumacz albo obrońca z urzędu zgłosili żądanie należności po terminie wskazanym w art. 460 (art. 460 i 462).

O odmowie przyznania należności decyduje sąd (wojskowy sędzia śledczy, przewodniczący rozprawy, wojskowy sędzia rejonowy, sędzia wezwany o pomoc sądową), lub prokurator (wiceprokurator, podprokurator) wojskowy, w zależności od tego, czy wezwanie pochodziło od sądu czy też od prokuratora.

Sąd lub prokurator wojskowy decyduje również o prawie do należności, oraz o wysokości należności.

Na postanowienie sądu (art. 24 § 1) wzgl. zarządzenie prokuratora (art. 24 § 3) co do przyznania lub odmowy należności nie przysługuje interesowanemu zażalenie (art. 336 § 2). Jeżeliby jednak sędzia wojskowy lub prokurator wojskowy niesłusznie odmówił prawa do należności, lub też należność co do jej wysokości określił wbrew obowiązującym przepisom, interesowany może zwrócić się do sędziego wojskowego lub prokuratora wojskowego, sprawującego nadzór w danym sądzie wojskowym (art. 47 u. s. w.) lub prokuraturze wojskowej (art. 105 u. s. w.) z zawiadomieniem o uchybieniu. Postanowienie sądu, względnie zarządzenie prokuratora wojskowego może być przez danego sędziego wojskowego lub prokuratora wojskowego sprostowane (względnie uchylone i wydane nowe), jeżeli w rzeczywistości uchybiono prawu co do przyznania lub odmowy należności. (Zob. art. 48 § 2 i 108 u. s. w. oraz por. art. 340 k. w. p. k.).

Art. 460.

§ 1. Świadkowie, biegli i tłumacze powinni zażądać wynagrodzenia niezwłocznie po wykonaniu swego obowiązku, a jeżeli byli wezwani na rozprawę, to najpóźniej nazajutrz po jej zamknięciu.

§ 2. Osoby, które nie zgłosiły żądania w terminie powyższym, tracą prawo do wynagrodzenia.

Wystarcza samo zgłoszenie i żądanie wynagrodzenia z tytułu wykonania swego obowiązku; przedstawienie ewentualnych dowodów poniesionych wydatków i t. p. może nastąpić również później.

Żądanie należy zgłosić bezpośrednio u sędziego (prokuratora) wojskowego, kierującego daną czynnością, bądź też u sekretarza sądu (prokuratury) prowadzącego rachunek kosztów postępowania, albo u funkcjonariusza wyznaczonego przez sędziego wojskowego stojącego na czele sądu (prokuratora wojskowego).

Art. 461.

Żołnierzom w czynnej służbie wojskowej nie przysługuje prawo do żadnego wynagrodzenia za pełnienie czynności obrońcy. Inne ich należności określają przepisy wymienione w art. 457.

Wedle przepisu służbowego o należnościach osób wzywanych przez sądy i władze administracyjne P. S. 180 — 1252, — oficer sprawujący funkcje obrońcy z urzędu ma prawo do zwrotu kosztów przejazdu z miejsca zamieszkania do siedziby sądu i spowrotem oraz do diet wedle norm ustanowionych dla podróży służbowych, pod warunkiem, że obronę pełnił poza swym garnizonem.

Art. 462.

§ 1. Obrońcy z urzędu, nie pozostającemu w czynnej służbie wojskowej, zwraca się na żądanie konieczne, rzeczywiście poniesione, wydatki w gotówce.

§ 2. Żądanie powinno być zgłoszone w terminie, określonym w art. 460, pod rygorem utraty prawa.

O uznaniu tych wydatków decyduje sędzia wojskowy stojący na czele sądu. Wydatki zwraca się tylko na żądanie obrońcy z urzędu. Zob. przepis służbowy P. S. 180-1252 o należnościach osób wzywanych przez sądy i władze administracyjne.

KSIĘGA XI.

ODSZKODOWANIE ZA NIESŁUSZNE SKAZANIE LUB OSKARŻENIE.

Art. 463.

Uprawnienie do odszkodowania od Skarbu Państwa za niesłuszne skazanie przez sąd wojskowy przysługuje w tych przypadkach i w tych granicach, w których uprawnienia takie przewidują przepisy obowiązujące w sądach powszechnych.

Sprawę tę normują art. 650 do 652 k. p. k. (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 83 poz. 725), których brzmienie jest następujące:

Art. 650.

§ 1. Osoba, skutkiem wznowienia postępowania prawomocnie uniewinniona lub skazana według łagodniejszego przepisu karnego, może tytułem odszkodowania żądać wynagrodzenia od Skarbu Państwa za szkody i straty materialne oraz krzywdę moralną, jeżeli względem niej wykonano w całości lub w części karę, którą następnie uchylono.

§ 2. To samo stosuje się do osób, względem których postępowanie karne po wznowieniu prawomocnie umorzono.

Art. 651.

§ 1. Nie ma prawa do wynagrodzenia ten, kto poprzednie swe skazanie spowodował umyślnie lub też przez oczywiste niedbalstwo.

§ 2. Sąd może odmówić wynagrodzenia, jeżeli poszlaki, zebrane w poprzednim postępowaniu, nie zostały w sposób stanowczy odparte w postępowaniu wznowionym.

Art. 652.

Uprawnienie do wynagrodzenia przechodzi w razie śmierci osoby uprawnionej na małżonka, dzieci i rodziców, w granicach, w jakich skutkiem ukarania nie otrzymały od skazanego należnego im według ustawy utrzymania.

Wymienione artykuły normują przypadki i warunki żądania odszkodowania od Skarbu Państwa. Inne osoby są obowiązane do zapłaty odszkodowania w warunkach przewidzianych w art. 658 k. p. k. po myśli art. 468 k. w. p. k.

Art. 464.

Powołanym do przyznania odszkodowania za niesłuszne skazanie jest Najwyższy Sąd Wojskowy [1]), jeżeli właściwość sądów wojskowych w sprawie o dotyczące przestępstwo nadal jest uzasadniona, jeżeli zaś właściwość sądu wojskowego co do danego przestępstwa już ustała — właściwy sąd powszechny [2]).

[1]) Tryb postępowania określa art. 467.

[2]) Zob. art. 5 u. s. w., co do przypadków, w których właściwość sądów wojskowych ustaje. Właściwość sądu powszechnego co do rozpoznania sprawy określa art. 654 k. p. k.

Art. 465.

§ 1. Żądanie odszkodowania zgłosić można w terminie zawitym trzech miesięcy od dnia prawomocności orzeczenia, dającego podstawę do odszkodowania.

§ 2. Jeżeli osoba uprawniona do żądania odszkodowania zmarła w ciągu terminu, wskazanego w § 1, lub — zgłosiwszy żądanie w tym terminie — zmarła przed prawomocnym ukończeniem postępowania o odszkodowanie, to małżonek, dzieci i rodzice zmarłego żądać mogą odszkodowania w przysługujących im granicach w terminie zawitym trzech miesięcy od śmierci uprawnionego.

Termin zawity 3 miesięcy jest ustanowiony jedynie i wyłącznie dla postępowania unormowanego w niniejszym rozdziale.

Uchybienie tego terminu nie pozbawia jednak uprawnionego do wystąpienia z powództwem o przyznanie odszkodowania na zwykłej drodze prawa; w tym jednak przypadku jest jego rzeczą udowodnić, że niesłuszne skazanie było spowodowane przez czyjąś winę (umyślną lub nieumyślną).

Art. 466.

Żądanie zgłosić należy w sądzie, wymienionym w art. 464.

Tj. w Najwyższym Sądzie Wojskowym, jeżeli właściwość sądów wojskowych o dotyczące przestępstwo jest nadal uzasadnioną, a jeżeli właściwość sądu wojskowego co do danego przestępstwa już ustala, w właściwym sądzie powszechnym. W myśl art. 654 k. p. k. (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 83 poz. 725)) sądem właściwym do rozpoznania żądania o odszkodowanie jest „sąd apelacyjny, w którego okręgu wydano wyrok w pierwszej instancji".

Art. 467.

§ 1. Najwyższy Sąd Wojskowy orzeka o odszkodowaniu na posiedzeniu niejawnym w formie postanowienia [1]), po sprawdzeniu w razie potrzeby okoliczności faktycznych [2]). Przepis art. 232 § 1, 2, 3, stosuje się odpowiednio.

§ 2. Po ukończeniu dochodzenia należy dać uprawnionemu możność oświadczenia się na piśmie lub do protokołu.

[1]) Określenie wysokości odszkodowania jest pozostawione swobodnemu uznaniu sądu, o ile chodzi o odszkodowanie za straty moralne. Odszkodowanie za szkody i straty materialne przyznaje Najwyższy Sąd Wojskowy stosownie do ich udowodnienia w toku postępowania.

[2]) Sprawdzenie okoliczności faktycznych następuje w trybie art. 27 k. w. p. k.

Art. 468.

Roszczenia o odszkodowanie, należne oskarżonemu według przepisów, obowiązujących w sądach powszechnych, od oskarżyciela prywatnego lub pokrzywdzonego za doznaną krzywdę materialną lub

moralną wskutek fałszywego oskarżenia lub używania nieuczciwych środków w celu uzyskania wyroku skazującego — może oskarżony dochodzić drogą powództwa przed sądem powszechnym.

W tym względzie przepis art. 658 k. p. k. (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 83 poz. 725) postanawia co następuje:

„Art. 658.

Wydając wyrok uniewinniający, sąd może przyznać oskarżonemu prawo do odszkodowania od oskarżyciela prywatnego lub pokrzywdzonego, mającego prawa strony za doznaną krzywdę materialną i moralną:

a) jeżeli oskarżenie było świadomie fałszywe, albo

b) jeżeli oskarżyciel używał środków nieuczciwych w celu uzyskania wyroku skazującego.

Wedle przytoczonego przepisu, sąd karny powszechny w wyroku uniewinniającym przesądza kwestię prawa do odszkodowania (czyli ustala podstawę prawną roszczenia o odszkodowanie), tak że w procesie cywilnym o odszkodowanie, będzie rozpoznawaną wyłącznie tylko kwestia cyfrowej sumy odszkodowania.

Art. 468 k. w. p. k. nie idzie tak daleko. Przyznaje on zasadniczo oskarżonemu prawo do odszkodowania w identycznie tych samych przypadkach, co art. 658 k. p. k. — jednak odsyła do procesu cywilnego zarówno kwestię roszczenia jakoteż i cyfrowej jego wysokości.

KSIĘGA XII.

POSTĘPOWANIE W PRZYPADKU ZAGINIĘCIA LUB ZNISZCZENIA AKT.

Art. 469.

Jeżeli poszczególny dokument lub całe akta sprawy, będącej w toku, zaginęły lub uległy zniszczeniu, to akt przepadły zastępuje się zaświadczonym odpisem.

Postępowanie o odtworzenie przepadłego lub zniszczonego aktu może być wszczęte na wniosek lub z urzędu.

Na odmowne postanowienie co do wszczęcia postępowania będzie służyć zażalenie, jeżeli postanowienie to w skutkach swych zamyka drogę do wydania wyroku (art. 336 § 1 k. w. p. k.).

Art. 470.

Sąd wojskowy wzywa osoby posiadające odpis przepadłego aktu do złożenia go sądowi, a w razie potrzeby zarządza jego odebranie. Przepisy art. 112 do 125 stosuje się odpowiednio. Na żądanie odpis zwraca się stronie po sporządzeniu z niego odpisu.

Przepis art. 470 normuje tryb postępowania w przypadku, gdy w posiadaniu innej osoby lub władzy, znajduje się akt lub dokument w zaświadczonym (tj. uwierzytelnionym, zalegalizowanym) odpisie.

W razie niezłożenia takiego aktu lub dokumentu sądowi, sąd stosuje środki przymusowe (rewizję i odebranie). O ile odpis taki posiada władza, sąd zwraca się do tej władzy o jego złożenie w myśl art. 9 § 1; w razie odmowy wydania stosuje się art. 123.

Po otrzymaniu przez sąd zaświadczonego odpisu — sąd sporządza z niego odpis — zwracając stronie otrzymany akt lub dokument.

Na tym kończy się postępowanie sądu zmierzające do odtworzenia przepadłego aktu lub dokumentu.

Art. 471.

Jeżeli nie ma zaświadczonego odpisu [1]), sąd wojskowy wzywa strony do złożenia w terminie oznaczonym wniosków co do treści przepadłego aktu [2]) oraz co do sposobów jego odtworzenia [3]).

[1]) Jeżeli nie ma zaświadczonego odpisu przepadłego dokumentu lub aktu w posiadaniu pewnej osoby lub władzy, lub też odpisu tego nie zdołano otrzymać w trybie art. 470 — sąd wszczyna szczególne postępowanie, unormowane w art. 471 do 474.

[2]) Wnioski co do treści przepadłego aktu sprowadzają się zarówno do wskazania granic, jakie ma objąć postępowanie o odtworzenie aktu np. odtworzenie protokółu rozprawy i wyroku, jakoteż do zapodania co za istotną treść aktu, wnioskodawca ze swego stanowiska uważa (w naszym przykładzie np. tylko tę część wyroku, która dotyczy danego oskarżonego z pominięciem innych oskarżonych).

[3]) Wnioski co do sposobów odtworzenia będą z reguły sprowadzać się do sposobów wskazanych w art. 472 i 474. Nie są jednak wykluczone i inne sposoby jak np. dokonanie oględzin, ponowne wydanie opinii przez znawców i t. p.

Art. 472.

Wraz z wnioskami wskazanymi w art. 471 strony składają sądowi posiadane na poparcie wniosku dowody, jako to: odpisy prywatne, wezwania sądowe, notatki prokuratorów, obrońców i innych uczestników procesu.

Art. 473.

§ 1. Po upływie terminu, wyznaczonego w myśl art. 471, sąd wojskowy na posiedzeniu niejawnym postanawia, czy i w jaki sposób należy odtworzyć akt przepadły [1]).

§ 2. Na to postanowienie służy zażalenie [2]).

[1]) W tym względzie odróżnić należy 2 kwestie:

1) rekonstrukcja jest możliwą, albowiem złożone odpisy prywatne, notatki (art 472), oraz dokonane przesłuchania (art. 474) pozwalają na wierne odtworzenie przepadłego lub zniszczonego aktu; albo też

2) jest to niemożliwe, czy to dla braku odpisów, notatek i t. p. czy też z innych powodów.

Zarówno w jednym, jakoteż i w drugim przypadku, sąd kwestie te ma rozstrzygnąć w drodze postanowienia. Sąd może przeto orzec, iż w danym przypadku akt przepadły lub zniszczony zastępuje się nowym aktem, odtworzonym na podstawie przeprowadzonego postępowania — lub też orzec że odtworzenie jest niemożliwe. W tym ostatnim przypadku, jeżeli potrzeba odtworzenia jest szczególnie konieczną, sąd może postanowieniem orzec, ponowienie tej części postępowania, które dotyczy przepadłego aktu, celem jego odtworzenia. Jeżeli np. zaginęły lub zniszczały całe akta, w których był wyrok, sąd może postanowieniem uznać całe postępowanie za niebyłe i zarządzić przeprowadzenie nowego postępowania wraz z nową rozprawą główną. Zarządzone w ten sposób postępowanie toczy się wedle zasad ogólnych.

[2]) Zażalenie przysługuje nie tylko stronom, ale każdemu kto ma interes prawny w odtworzeniu przepadłego aktu lub dokumentu. (Zob. art. 336 § 2).

Postanowienie z art. niniejszego, może mieć również charakter postanowienia zamykającego drogę do wydania wyroku, a w tym przypadku przysługiwałoby zażalenie również do III instancji. (Zob. art. 336 § 1).

Art. 474.

Przy odtwarzaniu przepadłego aktu można przesłuchać sędziów, prokuratorów, obrońców i inne osoby, które uczestniczyły w postępowaniu.

Przesłuchanie następuje w trybie art. 27 k. w. p. k. — świadkowie i biegli mogą być przeto zaprzysiężeni.

Nie ma również żadnych przeszkód prawnych nakazania posiadaczowi odpisu (prywatnego — niezaświadczonego) złożenia go sądowi w oznaczonym terminie, stosując przepisy art. 112 do 125 k. w. p. k.

KSIĘGA XIII.

WYDAWANIE PRZESTĘPCÓW.

Art. 475.

Przy wydawaniu przestępców stosuje się przepisy rozdziału niniejszego, jeżeli umowa międzynarodowa nie stanowi inaczej.

W przedmiocie wydawania przestępców Rzeczpospolita Polska zawarła umowy ekstradycyjne z następującymi państwami:

z Austrją: umowa z dnia 19 marca 1924 r. o obrocie prawnym (Dz. U. R. P. z roku 1926 Nr. 84 poz. 467);

z Belgią: konwencja z dnia 13 maja 1931 r. o ekstradycji i pomocy sądowej w sprawach karnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 59 poz. 564);

z Czechosłowacją: umowa z dnia 6 marca 1925 r. o obrocie prawnym w sprawach cywilnych, karnych i niespornych (Dz. U. R. P. z roku 1926 Nr. 14 poz. 80);

z Francją: traktat ekstradycyjny z dnia 30 grudnia 1925 r. (Dz. U. R. P. z roku 1929 Nr. 63 poz. 491).

z Jugosławią: umowa z dnia 4 maja 1923 r. dotycząca stosunków prawnych obywateli (Dz. U. R. P. z roku 1929 Nr. 2 poz. 16);

z Luksemburgiem: konwencja z dnia 22 stycznia 1934 r. o ekstradycji i pomocy sądowej w sprawach karnych (Dz. U. R. P. z roku 1936 Nr. 16 poz. 145);

z Rumunią: konwencja z dnia 26 marca 1930 r. dotycząca wydawania przestępców i pomocy prawnej w sprawach karnych (Dz. U. R. P. z roku 1934 Nr. 73 poz. 695);

ze Stanami Zjednoczonemi Ameryki Półn.: traktat ekstradycyjny z dnia 22 listopada 1927 r. (Dz U. R. P. z roku 1929 Nr. 45 poz. 372) oraz dodatkowy Traktat ekstradycyjny z dnia 5 kwietnia 1935 r. (Dz. U. R. P. z roku 1936 Nr. 43 poz. 319);

ze Szwecją: konwencja z dnia 30 sierpnia 1930 r. o ekstradycji i pomocy sądowej w sprawach karnych (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 49 poz. 454);

z Wielką Brytanią: traktat z dnia 11 stycznia 1932 r. o wydawaniu zbiegłych przestępców (Dz. U. R. P. z roku 1934 Nr. 17 poz. 135);

z w. m. Gdańskiem: umowa z dnia 24 października 1921 r. w sprawie wykonania i uzupełnienia polsko-gdańskiej konwencji z dnia 9 listopada 1920 r. (tekst ogłoszony w załączniku do Dz. U. R. P. z roku 1922 Nr. 16 poz. 139).

Powyższe umowy, konwencje, traktaty umieszczono w dodatku do niniejszego komentarza.

Jakkolwiek sądownictwo wojskowe w umowach międzynarodowych nie jest szczególnie wymieniane (zob. jednak umowę z Czechosłowacją) to jednak z uwagi na to, że jest ono sądownictwem państwowym, mają do niego zastosowanie przepisy umów międzynarodowych dotyczące polskiego sądownictwa w sprawach karnych. O ile przeto w umowach międzynarodowych niema specjalnych przepisów dotyczących sądownictwa wojskowego, należy w całej rozciągłości stosować przepisy dotyczące sądownictwa polskiego w sprawach karnych.

Art. 476.

§ 1. Z wnioskiem o wydanie osoby, przebywającej za granicą, sąd wojskowy zwraca się do Ministra Spraw Wojskowych przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego [1]).

§ 2. Do wniosku należy dołączyć:

a) jeżeli chodzi o osobę, przeciwko której wydany jest już prawomocny wyrok skazujący — odpis wyroku z zaświadczeniem prawomocności;

b) w innych przypadkach — odpis postanowienia o tymczasowym aresztowaniu oraz opis przestępstwa z przedstawieniem okoliczności faktycznych i przytoczeniem odpowiednich przepisów karnych [2]).

§ 3. Nadto należy w miarę możności dołączyć fotografię i inne dane, pozwalające ustalić tożsamość osoby, której wydania się żąda, oraz podać jej przynależność państwową [3]).

§ 4. Czas trwania aresztu tymczasowego, przepisany w art. 140 i 141, liczy się od chwili przejęcia aresztowanego przez władze polskie na obszarze Państwa.

[1]) Przepis art. 476 ma charakter przepisu subsydiarnego tj. wchodzi on w zastosowanie, gdy umowa międzynarodowa nie stanowi inaczej.

Z wnioskiem o wszczęcie postępowania ekstradycyjnego — w braku szczególnej umowy — zwraca się sąd wojskowy na wniosek prokuratora wojskowego do Ministra Spraw Wojskowych, o ile wydanie może nastąpić wedle zwyczajów międzynarodowych. W zwyczajach międzynarodowych są stosowane w tym względzie następujące zasady:

a) wydaje się tylko obcokrajowców (Rzeczpospolita Polska nie wydaje jednak również obywateli w. m. Gdańska) i to pod warunkiem, że Państwo mające wydać przestępcę nie jest samo uprawnione do wymierzenia kary za czyn z powodu którego ma nastąpić wydanie. Nie wydaje się również przestępcy, jeżeli czyn, lub kara wedle praw państwa wydającego uległy już przedawnieniu;

b) nie wydaje się osób ściganych za przestępstwa poiltyczne, prasowe i ściśle wojskowe (b. często także za przestępstwa celne, podatkowe i wogóle skarbowe) a także za przestępstwa, które w Państwie do którego zwrócono się o wydanie nie stanowią czynu karalnego;

c) wydanie może nastąpić tylko za przestępstwa cięższe (zbrodnia, występki) przy czym wyklucza się przestępstwa zagrożone tylko karą grzywny;

d) ocena, czy zachodzą warunki ekstradycji zależy od państwa do którego zwrócono się o wydanie;

e) przestępcę wydaje się bądź państwu na którego obszarze dopuszczono się czynu przestępnego, bądź państwu ojczystemu przestępcy;

f) w razie żądania wydania przestępcy przez kilka państw wydaje się przestępcę państwu w którym dopuścił się on czynu najcięższego; w razie wątpliwości, który czyn jest cięższym, przestępcę wydaje się państwu, które pierwej wystąpiło z żądaniem wydania przestępcy;

g) przestępcę wydaje się zawsze z zastrzeżeniem sądzenia go za ten czyn lub te czyny, co do których nastąpiło wydanie; sądzenie go za czyny inne jest dopuszczalne tylko pod warunkiem wyrażenia, za zgodą Państwa

wydającego, również przez oskarżonego zgody (protokólarnie w państwie wydającym) na sądzenie go również za czyny inne, względnie, jeżeli oskarżony po wydaniu wyroku względnie odbyciu kary w czasie określonym nie opuści granic państwa w którym był sądzony;

h) przy wydawaniu stosuje się drogę dyplomatyczną.

Oczywiście, iż w pewnym konkretnym przypadku, w czasie rokowań o wydanie mogą być wymienione inne warunki, niż przytoczone powyżej.

O ile chodzi o Rzeszę Niemiecką, z którą nie mamy umowy ekstradycyjnej — to przy wydawaniu przestępców państwo niemieckie obserwuje zasady zawarte w ustawie ekstradycyjnej z dnia 23 grudnia 1929 r. (Deutsches Ausliefenungsgesetz) ogłoszonej w Reichsgesetzblatt 1929 r. L. S. 239 — 1930 L. S. 28. Wedle tej ustawy wydać można obcokrajowca, jeżeli dopuścił się takiego czynu, który wedle ustawodawstwa niemieckiego jest co najmniej występkiem zagrożonym karą pozbawienia wolności lub też grzywną, gdy jej zamiana na karę wolnościową jest dopuszczalna — oraz gdy czyn ten nie może być zaliczony do przestępstw politycznych. Przestępstwo nie może być również karalne tylko według ustaw karnych wojskowych. Dokumenty ekstradycyjne (identyczne jak przewidziane w § 2 art. 476) mają być sporządzone w języku polskim z dołączeniem uwierzytelnionych tłomaczeń na język niemiecki. Obowiązuje droga dyplomatyczna.

O ile chodzi o Rosję sowiecką — z którą również nie ma umowy ektradycyjnej — to wedle wyjaśnienia Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 23 marca 1932 r. I. N. 1173/32, Z. S. R. R. nie wydaje wogóle przestępców.

Przedłożenie Ministrowi Spraw Wojskowych wniosku o wydanie osoby przebywającej za granicą, nie nakłada na Ministra obowiązku wszczęcia rokowań o wydanie przestępcy (za pośrednictwem Ministra Spraw Zagranicznych). Przedstawienie Ministrowi Spraw Wojskowych wniosku wraz z dołączeniem dokumentów wymienionych w § 2 i 3 niniejszego art. jest tylko dla Ministra Spraw Wojskowych podstawą do powzięcia decyzji, czy należy wszcząć rokowania o ekstradycję, czy też nie.

[2]) Do wniosku należy przeto dołączyć:

a) przeciw prawomocnie skazanemu — wyrok (wraz z uzasadnieniem, jeżeli jego redakcja pisemna jest konieczna w myśl art. 312 § 2 k. w. p. k. — a także wyrok sądu odwoławczego, jeżeli taki zapadł); wyrok ma być uwierzytelniony przez sąd, oraz zawierać klauzulę jego prawomocności;

b) w innych przypadkach:
odpis postanowienia o tymczasowym aresztowaniu;
opis czynu przestępnego tj. jego przedstawienie pod względem faktycznym, ze wskazaniem jak ten czyn kwalifikuje się pod względem prawnym;
przytoczenie przepisów karnych tj. dosłowny odpis tych norm prawa karnego, które stanowią o kwalifikacji karnej czynu.

Postanowienie o tymczasowym aresztowaniu i przytoczenie przepisów karnych ma być uwierzytelnione.

Ponieważ przepis art. 476 normuje przypadki nie unormowane szczególną umową międzynarodową, a w tych sprawach obowiązuje droga dyplomatyczna, przeto oświadczyć się należy za tym, że odnośne dokumenty mają być sporządzone w języku polskim, do których dołączyć należy jednak przekład ich w języku francuskim wzgl. w języku państwa, do którego należy się zwrócić o ekstradycję. Przekład ma uskutecznić sąd, ponieważ rzeczą sądu jest przedstawienie wniosku.

[3]) Przepis § 3 wymienia dokumenty informacyjne dla władzy wydającej.

Poza danymi wymienionymi w § 3, należy podać, jeśli jest to sądowi wiadome, również adres osoby mającej być wydaną, względnie dane gdzie przypuszczalnie przebywa lub ukrywa się. Są to informacje bardzo ważne i cenne, a niezależne od danych dotyczących ustalenia tożsamości osoby poszukiwanej.

Art. 477.

W przypadkach nagłych sąd lub prokurator wojskowy może zwrócić się bezpośrednio do właściwej władzy zagranicznej z wnioskiem o tymczasowe aresztowanie osoby, której wydania się żąda; powinien jednak zawiadomić o tym jednocześnie Ministra Spraw Wojskowych przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego z dołączeniem wniosku o wydanie.

Art. 478.

§ 1. Jeżeli chodzi o przestępstwo zagrożone karą śmierci, a państwo obce wydało przestępcę z zastrzeżeniem, że względem wydanego nie będzie zastosowana kara śmierci, sąd w razie skazania wymierza zamiast kary śmierci karę więzienia dożywotniego [1]).

§ 2. Jeżeli zaś z tym samym zastrzeżeniem państwo obce wydało osobę, skazaną prawomocnie na karę śmierci, wojskowy sąd okręgowy na posiedzeniu niejawnym poweźmie postanowienie, zmieniające karę w myśl § 1 [2]).

[1]) Sąd jest o tyle tylko wiązany wymiarem kary, że nie może orzec kary śmierci; zamiast bowiem tej kary ma orzec karę więzienia dożywotniego.

Jeżeli jednak sąd nie orzeka kary śmierci, może oskarżonego zasądzić na każdą inną karę przewidzianą w ustawie, nie zaś tylko na karę więzienia dożywotniego.

[2]) Na to postanowienie zażalenie nie służy.

Art. 479.

§ 1. Jeżeli osoba wydana była oskarżona o kilka przestępstw, a państwo obce wydało ją z zastrzeżeniem ścigania tylko za niektóre z tych przestępstw, to postępowanie karne może obejmować tylko te przestępstwa, a co do innych powinno być zawieszone.

§ 2. Jeżeli przeciw takiej osobie zapadł już wyrok prawomocny, obejmujący kilka przestępstw, wówczas sąd, który wydał wyrok, uchyli wyrokiem orzeczenie o karze i wymierzy karę tylko za przestępstwa, objęte zezwoleniem na wydanie.

§ 3. Postępowanie, zawieszone w myśl § 1, może być podjęte, jeżeli oskarżony z własnej winy nie opuści granic Polski w terminie dwóch miesięcy, lub jeśli, opuściwszy je, powrócił. Termin liczy się od daty prawomocnego ukończenia postępowania w sprawie o przestępstwo, objęte zezwoleniem na wydanie, a w razie skazania — od odbycia kary. W przypadku, przewidzianym w § 2, sąd ograniczy się do wydania orzeczenia o karze.

§ 4. Wydając orzeczenie o karze, sąd nie może orzec kary surowszej, od wymierzonej oskarżonemu poprzednio za dane przestępstwo.

§ 3. Postępowanie zawieszone w myśl § 1 może być podjęte, jeżeli oskarżony z własnej winy nie opuści granic Polski w terminie dwóch miesięcy, lub jeśli, opuściwszy je, powróci. Termin liczy się od daty prawomocnego ukończenia postępowania w sprawie o przestępstwo, objęte zezwoleniem na wydanie, a w razie skazania — od odbycia kary. W przypadku, przewidzianym w § 2, sąd ograniczy się do wydania orzeczenia o karze.

§ 4. Wydając orzeczenie o karze, sąd nie może orzec kary surowszej, od wymierzonej oskarżonemu poprzednio za dane przestępstwo.

Art. 478.

§ 1. Jeżeli chodzi o przestępstwo zagrożone karą śmierci, a państwo obce wydało przestępcę z zastrzeżeniem, że względem wydanego nie będzie zastosowana kara śmierci, sąd w razie skazania wymierza zamiast kary śmierci karę więzienia dożywotniego [1]).

§ 2. Jeżeli zaś z tym samym zastrzeżeniem państwo obce wydało osobę, skazaną prawomocnie za karę śmierci, wojskowy sąd okręgowy na posiedzeniu niejawnym powzięcie postanowienie, zamieniające karę w myśl § 1 [2]).

[1]) Sąd jest o tyle tylko wiązany wymiarem kary, że nie może orzec kary śmierci; zamiast bowiem tej kary ma orzec karę więzienia dożywotniego.

Jeżeli jednak sąd nie orzeka kary śmierci, może oskarżonego zasądzić na każdą inną karę przewidzianą w ustawie, nie zaś tylko na karę więzienia dożywotniego.

[2]) Na to postanowienie zażalenie nie służy.

Art. 479.

§ 1. Jeżeli osoba wydana była oskarżona o kilka przestępstw, a państwo obce wydało ją z zastrzeżeniem ścigania tylko za niektóre z tych przestępstw, to postępowanie karne może obejmować tylko te przestępstwa, a co do innych powinno być zawieszone.

§ 2. Jeżeli przeciw takiej osobie zapadł już wyrok prawomocny, obejmujący kilka przestępstw, wówczas sąd, który wydał wyrok, uchylił wyrokiem orzeczenie o karze i wymierzył karę tylko za przestępstwa, objęte zezwoleniem na wydanie.

CZĘŚĆ DRUGA

POSTĘPOWANIE WYKONAWCZE

CZĘŚĆ DRUGA.

POSTĘPOWANIE WYKONAWCZE.

DZIAŁ I.

WYKONYWANIE KAR.

ROZDZIAŁ I.

PRZEPISY OGÓLNE.

Art. 480.

§ 1. Jeżeli kodeks niniejszy nie stanowi inaczej [1]) kary, orzeczone przez sądy lub władze administracyjne co do żołnierzy, pozostających w czynnej służbie wojskowej, wykonywują władze wojskowe bez względu na to, kiedy przestępstwo popełniono lub karę orzeczono [2]).

§ 2. Kary, orzeczone przez sądy wojskowe co do innych osób, podlegających właściwości sądów wojskowych, z wyjątkiem kary śmierci, wykonywają władze cywilne [3]).

Część II. kodeksu wojskowego postępowania karnego jest wyrazem najbardziej nowoczesnych poglądów na kwestię systematyki ustawodawczej prawa karnego. Ta część k. w. p. k. stanowiąca zamkniętą w sobie całość, jako: „przepisy wykonawcze", realizuje postulat ujęcia norm prawnych dotyczących wykonywania kar w osobny dział prawa karnego — istniejący odrębnie obok prawa karnego materialnego i procesowego.

Jak w zakresie prawa cywilnego systematyka kodyfikacyjna odróżnia 3 od rębne grupy prawa, a to: prawo materialne, procesowe i egzekucyjne — tak też w zakresie prawa karnego, należało przeprowadzić analogiczny trójpodział — zwłaszcza że w dzisiejszym stanie wykonywania kar (szczególnie wolnościowych) oraz środków wychowawczych i zabezpieczających, punkt ciężkości zagadnienia

tkwi nie w abstrakcyjnie zagrożonej karze w prawie materialnym, ani też nawet w konkretnie zindywidualizowanej karze w wyroku, lecz w sposobie wykonania kary, która ma zapewnić jej społeczną celowość. Ta różnica wewnętrzna norm prawnych, stwarza nieodpartą konieczność wyodrębnienia przepisów dotyczących wykonania kary i środków wychowawczych i zabezpieczających w odrębną całość, której o ile chodzi o k. w. p. k. ustawodawca dał wyraz, przez zgrupowanie tych norm w odrębnej części kodeksu, w „przepisach wykonawczych".

---

[1]) Zasadą ogólną jest, że władze wojskowe i cywilne wykonują kary przez siebie orzeczone. Zasada ta, ze względu na szczególne właściwości służby wojskowej zna jednak pewne odchylenia zarówno w tym kierunku, że władze wojskowe w niektórych przypadkach wykonują kary orzeczone przez sądy karne powszechne lub władze administracyjne, jak również że sądy karne powszechne wykonują wyroki sądów wojskowych. Wedle przepisów k. w. p. k. sprawa ta przedstawia się następująco:

a) karę śmierci, orzeczoną przez sąd wojskowy, wykonują zawsze władze wojskowe — a to zarówno co do żołnierzy, jak i co do osób cywilnych (art. 480 § 2);

b) kary pozbawienia wolności (także kary zastępcze), o ile chodzi o żołnierza pozostającego w czynnej służbie wojskowej (także w stanie nieczynnym) wykonują władze wojskowe bez względu na to, czy karę orzekł sąd wojskowy, czy też sąd powszechny lub władza administracyjna (art. 480 § 1 oraz art. 60 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o postępowaniu karno-administracyjnym w brzmieniu art. 30 pkt. 3 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach). Jeżeli nastąpiło rozwiązanie stosunku służby czynnej, wykonanie kary pozbawienia wolności — prócz kary aresztu wojskowego — przechodzi na władze cywilne (art. 481 § 1). Natomiast kary pozbawienia wolności orzeczone przez sądy wojskowe, co do osób niepozostających w czynnej służbie wojskowej tj. osób cywilnych, wykonują zawsze władze cywilne (art. 480 § 2);

c) karę aresztu wojskowego wykonują zawsze władze wojskowe, a więc zarówno gdy skazany pełni czynną służbę wojskową, jak i wówczas gdy stosunek służby czynnej został rozwiązany (art. 481 § 1);

d) karę grzywny, o ile chodzi o żołnierza pozostającego w czynnej służbie wojskowej (także w stanie nieczynnym) wykonują władze wojskowe, bez względu na to, czy karę grzywny orzekł sąd wojskowy, czy też sąd powszechny lub władza administracyjna (art. 480 § 1). Jeżeli stosunek służby czynnej został rozwiązany, wykonanie kary grzywny, przechodzi na władze cywilne (art. 481 § 1). Władze cywilne wykonują zawsze karę grzywny orzeczoną przez sądy wojskowe w stosunku do osób niepozostających w czynnej służbie wojskowej tj. osób cywilnych (art. 480 § 2);

e) kary dodatkowe co do żołnierzy pozostających w czynnej służbie wojskowej wykonują władze wojskowe (art. 480 § 1) co do osób niepozostających w czynnej służbie wojskowej tj. osób cywilnych, władze cywilne (art. 480 § 2).

[7]) Władze wojskowe wykonują przeto wszelkie kary orzeczone przez sądy powszechne lub władze administracyjne w stosunku do żołnierzy pozostających w czynnej służbie wojskowej, bez względu na to kiedy karę orzeczono tj. czy przed wcieleniem do służby czynnej, czy też w czasie odbywania tej służby.

Interes wojska nie może jednak przemawiać za tym, by do szeregów wcielać jednostki przed odbyciem przez nich kary, ani też, by w miejsce szkolenia żołnierza do jego zadań obronnych Państwa, zajmować się wykonaniem kary za przestępstwo popełnione przed wcieleniem do szeregów lub co do którego karę orzeczono dopiero w czasie odbywania czynnej służby wojskowej. Stąd też obowiązujące przepisy normują szczegółowo w których przypadkach kara orzeczona przez sąd karny powszechny będzie wykonywana przez władze wojskowe z uwagi na to, że skazany pełni czynną służbę wojskową — przy czym system wcielania jest tak unormowany, że zasadniczo wcielenie następuje po odbyciu kary orzeczonej przez sąd powszechny, wzgl. władzę administracyjną. I tak:

a) wedle art. 123 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. z roku 1933 Nr. 60, poz. 455) w razie zawieszenia nad osobą odbywającą obowiązkową służbę wojskową aresztu tymczasowego, za czyn popełniony przed wstąpieniem do służby wojskowej, następuje niezwłoczne przeniesienie takiej osoby do stanu urlopowanych i przekazanie jej sądownictwu powszechnemu. Powołanie do służby wojskowej następuje w tych przypadkach na zasadach wymienionych w art. 36 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym po odbyciu kary orzeczonej prawomocnym wyrokiem sądowym. Wykonanie powyższego artykułu zawierają §§ 495 i 496 rozporządzenia wykonawczego do tej ustawy (Dz. U. R. P. z roku 1934 Nr 83, poz. 757);

b) wedle § 348 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego do ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. z roku 1934 Nr 83, poz. 757) osoby obowiązane do czynnej służby wojskowej, a pozostające pod śledztwem w dochodzeniu sądowo-karnym, wciela się do wojska w zwyczajnych terminach, o ile przebywają na wolnej stopie — natomiast osadzonych w areszcie wciela się dopiero po uchyleniu aresztu tymczasowego w najbliższym terminie wcielenia;

c) wedle art. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 maja 1927 r. o odroczeniu i przerwie wykonania kar pozbawienia wolności, oraz uchyleniu aresztu tymczasowego ze względów wojskowych (Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 405), — jeżeli w czasie pokoju, skazany na karę nie wyżej 6 miesięcy pozbawienia wolności pełni czynną służbę wojskową, lub został powołany do pełnienia tej służby, należy na wniosek władzy wojskowej zarządzić odroczenie lub przerwę kary do czasu zwolnienia skazanego z czynnej służby wojskowej. Władzą właściwą do postawienia wniosku o odroczenie lub przerwę kary jest: a) w stosunku do skazanego pełniącego czynną służbę wojskową, przełożony dyscyplinarny skazanego o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku; b) w stosunku do skazanego powołanego do pełnienia czynnej służby wojskowej, powiatowy komendant uzupełnień do którego powołany ewidencyjnie należy. Wedle art. 8 wymienionego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej przepis art. 1 stosuje się tylko do osób skazanych lub oskarżonych o przestępstwa należące do właściwości sądów powszechnych lub władz administracyjnych nie wyłączając skarbowych.

Należy jednak zauważyć, że jeżeli wyrokiem sądu powszechnego została nałożoną na żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową, krótkotrwała kara pozbawienia wolności, która zdaniem przełożonego nie spowoduje uszczerbku w wyszkoleniu żołnierza — to karę taką należy raczej wykonać niż występować z wnioskiem o jej odroczenie. Wedle art. 77 ustawy o powszechnym obowiązkowym, kara pozbawienia wolności poniżej 3 tygodni zalicza się na poczet obowiązkowej służby czynnej;

d) jeżeli skazany wyrokiem sądu powszechnego na karę pozbawienia wolności powyżej 6 miesięcy, pełni czynną służbę wojskową lub został powołany do pełnienia czynnej służby wojskowej, należy rozważyć, czy ze względów wojskowych nie zachodzi konieczność wykluczenia skazanego od służby czynnej, służby w rezerwie lub w pospolitym ruszeniu w myśl art. 9 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym — a gdyby warunki wykluczenia nie zachodziły, wystąpić z wnioskiem o przeniesienie skazanego do stanu urlopowanych — analogicznie jak to podano w pkt. a) uw. 2 do niniejszego artykułu. Służbę wojskową pełni skazany dopiero po odbyciu kary;

e) wedle art. 348 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego do ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. z roku 1934 Nr 83, poz. 757) osoby obowiązane do odbycia czynnej służby wojskowej, a skazane prawomocnym wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności, wciela się do wojska, o ile nie zastosowano art. 9 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym dopiero po odbyciu (darowaniu) kary w najbliższym terminie wcielenia.

W postępowaniu przed władzami adminisaracyjnymi są zasadniczo orzekane kary nie przenoszące 3 miesięcy aresztu lub 3.000 zł grzywny. Jeżeli przeto skazany orzeczeniem władzy administracyjnej pełni czynną służbę wojskową lub też został powołany do jej pełnienia, to celem uniknięcia wykonania tej kary przez wojsko, należy wystąpić z wnioskiem o odroczenie lub przerwę wykonania tej kary zgodnie z art. 1 i 8 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 maja 1927 r. o odroczeniu i przerwie wykonania kar pozbawienia wolności oraz uchyleniu aresztu tymczasowego ze względów wojskowych (Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 405). Jeżeli jednak orzeczona kara jest krótkotrwałą, i zdaniem przełożonego odbycie tej kary w czasie służby wojskowej nie przyniesie uszczerbku wyszkoleniu żołnierza — należy raczej takie krótkotrwałe kary wykonywać, a nie występować z wnioskiem o odroczenie kary.

O ile chodzi o wykonanie przez władze wojskowe, kar wymierzonych przez sądy powszechne lub władze administracyjne, to kary te wykonują władze wojskowe wymienione w art. 484. Co do wykonania tych kar to podnieść należy, że władze wojskowe wykonując karę, ograniczają się do wykonania tylko funkcji administracyjno-więziennych, czuwając nad tym, by kara orzeczona przez sąd karny powszechny lub władzę administracyjną była wykonaną prawidłowo i zgodnie z obowiązującymi przepisami. Natomiast inne kwestie związane z wykonaniem kary jak np. kwestie przerwy kary, warunkowego zwolnienia, ułaskawienia i t. p. załatwiają nadal sądy karne powszechne lub władze administracyjne, mimo przekazania wykonania kary władzom wojskowym. Zob. w tej sprawie okólnik Ministra Sprawiedliwości Nr 430/I. P. K./21 zawarty w Dzienniku urzędowym Ministerstwa Sprawiedliwości Nr 18 str. 311. Zob. również uw. do art. 481.

[3]) Władzą cywilną powołaną do wykonania kary orzeczonej przez sąd wojskowy, jest prokurator przy sądzie okręgowym (powszechnym), a to w myśl art. 542 § 2 k. p. k. bez względu na to, czy chodzi o wykonanie wyroku wojskowego sądu okręgowego, czy też wojskowego sądu rejonowego lub sądu wojennego.

Art. 481.

§ 1. Wykonanie kary [1]) pozbawienia wolności, prócz kary aresztu wojskowego, oraz wykonanie kary grzywny przechodzi na władze cywilne [2]) w przypadkach rozwiązania stosunku służby czynnej, z wyjątkiem przeniesienia w stan nieczynny [3]).

§ 2. Minister Spraw Wojskowych może zezwolić na prośbę skazanego na wykonanie kary pozbawienia wolności w wojskowym zakładzie karnym co do żołnierza w rezerwie, pospolitym ruszeniu lub w stanie spoczynku [4]).

[1]) Wykonanie kary obejmuje zasadniczo 2 dziedziny, a to: karno-proceduralną i karno-penitencjarną.

Odróżnienie tych 2 dziedzin wykonania kary, posiada istotne i zasadnicze znaczenie, gdy wyrok wydany przez jedną władzę ma wykonywać inna władza, a więc np. jak w przypadku z art. 481 § 1, gdy wyrok wydany przez sąd wojskowy, ma wykonywać władza cywilna.

A. Dziedzina karno-proceduralna wykonania kary.

Do dziedziny karno-proceduralnej należą zarządzenia zmierzające do urzeczywistnienia wyroku, a więc uczynienia tego wszystkiego, co jest konieczne by skazany orzeczoną karę odbył (np. ustalenie daty prawomocności wyroku, — ustalenie zaliczeń na poczet kary — ustalenie końca kary i t. p.). Do tej dziedziny należą również zarządzenia, które w granicach obowiązujących przepisów wprowadzają ze względów proceduralnych pewne odchylenia w zakresie wykonania kary (np. odroczenie lub przerwa kary, — wstrzymanie wykonania kary — warunkowe zwolnienie — przedstawienie do łaski i t. p.).

Przepis art. 481 § 1 jest identyczny co do swej treści z przepisami, które w kwestii wykonania przez władze cywilne kary orzeczonej przez sądy wojskowe, obowiązywały dotychczas w sądownictwie wojskowym (zob. art. 6 § 2 przepisów wprowadzających k. k. w. Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 91, poz. 766 — art. 145 ust. 2 k. k. w. z roku 1928 Dz. U. R. P. Nr 36, poz. 328 — § 15 niem. kodeksu karnego wojskowego, obowiązującego w sądownictwie wojskowym przed wejściem w życie k. k. w. z roku 1928), — i nie ma żadnych podstaw, by przy interpretacji tego przepisu odstąpić od wykładni w tej kwestii już ustalonej. Należy więc przyjąć, że przepis art. 481 § 1 dotyczący wykonania kary przez władze cywilne, pozostawia przy władzach wojskowych wykonanie kar w zakresie karno-proceduralnym, przekazując władzom cywilnym wykonanie kar tylko w zakresie karno-penitencjarnym.

Taka wykładnia niniejszego art. pozostaje w zgodzie z okólnikiem Ministerstwa Sprawiedliwości wydanym po porozumieniu się z Ministrem Spraw Wojskowych Nr 430/I. P. K./21 (Dz. Urzęd. Min. Sprawied. z roku 1921 Nr 18 str. 311

wedle którego „władze cywilne, którym przekazano do wykonania wyrok, wydany przez władze wojskowe, ograniczyć się winny do wykonania funkcyj administracyjno-więziennych tj. do wykonania kary zgodnie z wydanym orzeczeniem, oraz do zawiadomienia władzy wojskowej o wykonaniu kary. Natomiast w sprawach o odroczenie, przerwę, przedterminowe zwolnienie i t. p. właściwe są nadal władze wojskowe".

Zauważyć należy że wedle okólnika Dptu Sprawiedliwości M. S. Wojsk. z dnia 9 stycznia 1932 r. L. 3920/M/III, wydanego po uprzednim porozumieniu się z Ministrem Sprawiedliwości, do dziedziny karno-proceduralnej wykonania kary należy również poszukiwanie skazanego przez władze wojskowe, chociażby nawet wykonanie kary przekazane zostało władzom cywilnym. Władze wojskowe (art. 484) mają przeto obowiązek zarządzić poszukiwanie skazanego:

a) przed rozpoczęciem kary, gdy skazany zbiegnie z miejsca, w którym przebywał w czasie wydania wyroku, albo zmieni to miejsce tak, że stanie się ono nieznane, albo wyjedzie zagranicę;

b) po przerwie kary — gdy po upływie terminu przerwy skazany nie powróci do więzienia cywilnego.

Natomiast w razie ucieczki skazanego z więzienia cywilnego — poszukiwania za zbiegłym i ewentualnie rozpisanie listów gończych za nim, należeć będzie do władz cywilnych — ucieczka bowiem z więzienia stanowi w myśl art. 150 i nast. k. k. przestępstwo ścigane z urzędu — a przeto w związku z dochodzeniem lub śledztwem o to przestępstwo należące do właściwości sądów powszechnych, przedsięwzięcie wszelkich kroków zmierzających do ujęcia zbiega należy do władz cywilnych. O ileby wyjątkowo aresztowany podlegał właściwości sądów wojskowych, i przebywał w więzieniu cywilnym — to w razie ucieczki z więzienia, poszukiwania za zbiegłym i ewentualnie rozpisanie listów gończych należałoby do władz wojskowych.

Wyjątek od zasady, że dziedzina karno-proceduralna wykonania kary należy do właściwości władz wojskowych, mimo przekazania wykonania kary władzom cywilnym, stanowi art. 55 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 marca 1928 r. o organizacji więziennictwa (Dz. U. R. P. Nr 29, poz. 272) w brzmieniu art. 4 ustawy z dnia 21 stycznia 1932 r. zmieniającej niektóre przepisy postępowania karnego (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 60) wedle którego, sąd apelacyjny na posiedzeniu niejawnym decyduje o tym, czy zbiegłemu więźniowi, który odbywał karę z wyroku sądu wojskowego zaliczyć na poczet kary czas spędzony w więzieniu przed ucieczką. Wprawdzie wniosek o powzięcie decyzji może być postawiony tylko w porozumieniu z odnośnym prokuratorem wojskowym — co jednak zasadniczo nie zmienia tej okoliczności, że decyzja ta o charakterze karno-proceduralnym, została przekazaną do właściwości sądu karnego powszechnego.

Poza tym wyjątkiem wszystkie inne zarządzenia związane z dziedziną karno-proceduralną wykonania kary, należą do właściwości władz wojskowych, mimo przekazania wykonania kary, władzom cywilnym.

B. Dziedzina karno-penitencjarna wykonania kary.

Do dziedziny karno-penitencjarnej wykonania kary należą wszelkie kwestje związane ze sposobem wykonania kary w myśl obowiązujących przepisów. W dziedzinie karno-penitencjarnej chodzi wyłącznie o to, by skazany odbył karę prawidłowo tj. w sposób przewidziany prawem. Do tej dziedziny należeć przeto będą zarządzenia tego rodzaju, jak np. zawiadomienia o przyjęciu do zakładu karnego

celem odbycia kary, zawiadomienia o odbyciu kary, rozstrzyganie próśb, zażaleń i t. p. związanych ze sposobem odbywania kary — oraz wyjątkowo (zob. wyżej) poszukiwanie zbiegłego z zakładu karnego.

Dziedzina karno-penitencjarna wykonania kary, musi z natury rzeczy należeć tylko i wyłącznie do tej władzy, której przekazano wykonanie kary. Stąd też wyżej przytoczony okólnik Ministerstwa Sprawiedliwości z roku 1921 postanawia, że władze cywilne, którym przekazano do wykonania wyrok wydany przez sądy wojskowe mają ograniczyć się tylko do funkcyj „administracyjno-więziennych" tj. funkcyj związanych z legalnością wykonania kary.

Analogicznie przedstawia się sprawa, gdy wyrok sądu powszechnego ma wykonać władza wojskowa (art. 480 § 1). W tym bowiem przypadku władza wojskowa ograniczy się tylko do dziedziny karno-penitencjarnej wykonania kary — podczas gdy dziedzina karno-proceduralna pozostaje przy sądzie powszechnym. (Zob. uw. 2 do art. 480).

[2]) Władzą cywilną właściwą do wydania zarządzenia wykonania kary z wyroku sądu wojskowego w przypadkach gdy stosunek służby czynnej ze skazanym został rozwiązany, jest prokurator sądu okręgowego (powszechnego) w myśl art. 542 § 2 k. p. k. Prokurator ten jest właściwy bez względu na to, czy chodzi o wykonanie wyroku wojskowego sądu okręgowego, czy też wojskowego sądu rejonowego, lub też wyroku sądu wojennego.

[3]) Wypadki rozwiązania stosunku służby czynnej normują: ustawa o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich (Dz. U. R. P. z roku 1922 Nr 32, poz. 256) ustawa o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Polskiej Marynarki Wojennej (Dz. U. R. P. z roku 1924 Nr 64, poz. 626) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr 89/32, poz. 747) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców Polskiej Marynarki Wojennej (Dz. U. R. P. z roku 1933 Nr 12, poz. 85) — oraz ustawa o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. z roku 1933 Nr 60, poz. 455).

Wedle wymienionych przepisów stosunek służby czynnej, zostaje rozwiązany w przypadkach:

a) przeniesienia do rezerwy lub pospolitego ruszenia;

b) przeniesienia w stan spoczynku;

c) skazania wyrokiem sądu wojskowego na karę wydalenia z wojska lub na karę wydalenia z korpusu oficerskiego, — lub w przypadku skazania wyrokiem sądu karnego powszechnego, na karę pociągającą za sobą w myśl art. 26 k. k. w. karę wydalenia z wojska lub karę wydalenia z korpusu oficerskiego;

d) orzeczenia co do oficera w postępowaniu honorowym kary wykluczenia z korpusu oficerskiego;

e) zwolnienia z czynnej służby bez przeniesienia do rezerwy, w przypadku stałego urlopowania żołnierza lub też uzyskania przez niego z powodu stanu zdrowia, kategorii B zdolności fizycznej do służby wojskowej (art. 57 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców);

f) zwolnienia od powszechnego obowiązku wojskowego, z powodu utraty lub stwierdzenia braku obywatelstwa polskiego — lub z powodu całkowitej utraty zdolności do służby wojskowej;

g) wykluczenia od służby czynnej, służby w rezerwie lub w pospolitym ruszeniu, z mocy art. 9 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym.

Podobnie jak stosunek służby czynnej zostaje zawiązany na podstawie aktu władzy przełożonej zawartego w rozkazie o wcieleniu lub przydziale indywidualnie oznaczonej osoby do jednostki wojskowej lub na określone stanowisko służbowe — również i rozwiązanie stosunku służby czynnej następuje na podstawie zarządzenia przełożonego o zwolnieniu żołnierza z czynnej służby, zawartego w pisemnym rozkazie dowódcy. Stąd też opuszczenie jednostki lub stanowiska służbowego przed tym aktem indywidualnego zwolnienia, chociażby nawet po ukazaniu się ogólnych rozkazów zarządzających zwolnienie z czynnej służby (np. rozkaz o zwolnieniu rocznika, rozkaz demobilizacyjny, o zwolnieniu z ćwiczeń i t. p.) nie jest rozwiązaniem stosunku służby czynnej, lecz samowolnym opuszczeniem jednostki lub stanowiska służbowego, a przeto też nie stanowi ono podstawy do przekazania wykonania kary, władzy cywilnej.

[4]) Brzmienie § 2 dopuszcza możliwości tej interpretacji, iż odnośne zezwolenie Ministra Spraw Wojskowych może dotyczyć wszystkich przypadków odbywania kary przez żołnierza w rezerwie, pospolitym ruszeniu lub w stanie spoczynku, a więc bez względu na to, czy kara została orzeczoną przez sąd wojskowy, czy też przez sąd karny powszechny.

Zezwolenie takie, jak to wynika z brzmienia § 2, nie może jednak dotyczyć skazanych na kary dodatkowe wydalenia z wojska lub z marynarki wojennej względnie wydalenia z korpusu oficerskiego — gdyż w tym przypadku skazany jest zwolniony od powszechnego obowiązku wojskowego, a więc nie przechodzi do rezerwy, pospolitego ruszenia lub w stan spoczynku.

Art. 482.

Wyrok wykonywa się zasadniczo natychmiast po uprawomocnieniu się.

Przepis niniejszego art. normuje kwestię wykonania kary, którą uzależnia od uprzedniego uprawomocnienia się wyroku.

Prawomocność wyroku.

Wyrok jest prawomocny, gdy jego moc prawna nie może być wzruszoną w drodze zwyczajnego środka odwoławczego.

Wyrok staje się przeto prawomocny:

A. gdy przeciw wyrokowi służy rewizja:

a) z upływem ostatniego dnia terminu do zapowiedzenia rewizji (art. 345 § 1), jeżeli rewizji w tym terminie nie zapowiedziano;

b) z upływem ostatniego dnia terminu do złożenia wywodu rewizji (art. 345 § 1), jeżeli rewizji zapowiedzianej w tym terminie nie wywiedziono;

c) z chwilą cofnięcia rewizji — jeżeli po upływie terminu do złożenia wywodu rewizji, rewizję już wywiedzioną cofnięto.

Oczywista zapowiedzenie rewizji, wywiedzanie jej lub cofnięcie wtedy tylko może mieć wpływ na prawomocność wyroku, gdy pochodzi od osoby uprawnionej.

Jeżeli wyrok zaskarżono tylko częściowo rewizją, to część niezaskarżona wyroku staje się prawomocną, wedle zasad powyżej przytoczonych i jeśli stanowi odrębną w sobie zamkniętą całość, może ulec zasadniczo natychmiastowemu wykonaniu, jako już prawomocna. (Np. wyrok zaskarżył tylko jeden z oskarżonych — lub też wyrok zaskarżono tylko w przedmiocie orzeczenia kary grzywny, a nie zaskarżono orzeczenia o karze pozbawienia wolności). Częściową prawomocność wyroku i częściowe wykonanie wyroku przewiduje wyraźnie art. 454.

B. Gdy przeciw wyrokowi nie służy rewizja:

wyrok staje się prawomocny:

a) z chwilą zatwierdzenia wyroku przez zwierzchnika sądowo-karnego w postępowaniu doraźnym i wojennym (art. 400 § 1 i art. 421 § 1);

b) z upływem dnia wydania orzeczenia przez Najwyższy Sąd Wojskowy lub wojskowy sąd okręgowy, jako odwoławczy — gdy te sądy ostatecznie sprawę załatwiają in merito, oddalają rewizję, lub pozostawiają ją bez rozpoznania.

Prawomocność wyroku ma być zawsze stwierdzona przez sąd (art. 485). W klauzuli prawomocności podpisywanej przez przewodniczącego (kierownika) rozprawy należy zasadniczo podawać dzień prawomocności. O ile jednak chodzi o postępowanie doraźne — to ponieważ wedle art. 495 karę wykonywa się z reguły w 2 godziny po uprawomocnieniu się wyroku, przeto jest koniecznym dokładne także określenie czasu (godziny) uprawomocnienia się wyroku.

Żadnego wpływu na prawomocność wyroku nie posiada przedstawienie go Prezydentowi Rzeczypospolitej, celem skorzystania przezeń z prawa łaski; prawo łaski dotyczy bowiem tylko i wyłącznie orzeczeń prawomocnych.

Wykonalność wyroku.

Od prawomocności wyroku odróżnić należy wykonalność wyroku. Wyrok jest wykonalny wówczas, gdy żadna z przewidzianych w ustawie okoliczności, nie stoi na przeszkodzie co do wydania zarządzenia w przedmiocie wykonania wyroku. Tę właśnie myśl wyraża art. niniejszy postanawiając, iż wyrok wykonywa się „zasadniczo" po uprawomocnieniu się.

Mimo uprawomocnienia się, wyrok nie jest wykonalny w przypadkach:

1) zarządzenia odroczenia lub przerwy wykonania kary (art. 524 — 528, 549);

2) zarządzenia wstrzymania wykonania kary (art. 483, 549);

3) orzeczenia kary śmierci przed decyzją Prezydenta Rzeczypospolitej co do skorzystania z prawa łaski, w przypadkach wskazanych w art. 491 § 2 i 495 § 2;

4) orzeczenia kary śmierci na jeńca wojennego, stosownie do art. 66 konwencji dotyczącej traktowania jeńców wojennych, podpisanej w Genewie dnia 27 lipca 1929 r. (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 103 poz. 866);

5) gdy chodzi o wykonanie kary śmierci na chorych obłożnie i na chorych umysłowo lub na kobietach brzemiennych (art. 493).

Wyrok jest wykonalny, mimo, iż nie stał się jeszcze prawomocny, w następujących przypadkach:

a) w razie uniewinnienia oskarżonego aresztowanego; jeżeli sąd nie zarządził tymczasowego aresztowania skazanego, oskarżony ma być wypuszczony na wolność (art. 320) choćby prokurator wojskowy założył rewizję;

b) wyrok zapadły w postępowaniu karno-administracyjnym, ma być wykonany z wyjątkiem kary pozbawienia wolności, mimo założenia przeciw niemu rewizji (art. 454).

Jeżeli wyrok jest wykonalny, władza powołana do wykonania wyroku, powinna wydać wszelkie zarządzenia zmierzające do jego wykonania. Zarządzenia powinny być wydane bez niepotrzebnej zwłoki, albowiem art. 482 nakazuje wyrok wykonywać „natychmiast", a więc gdy nie stają temu na przeszkodzie żadne okoliczności, któreby wedle ustawy mogły wstrzymywać jego wykonanie.

Art. 483.

§ 1. Prócz przypadków, w których kodeks niniejszy przewiduje odroczenie i przerwę wykonania kary, może Najwyższy Sąd Wojskowy w związku z założeniem rewizji od prawomocnego wyroku sądu wojskowego lub w związku z wnioskiem o wznowienie postępowania karnego na korzyść skazanego postanowić wstrzymanie wykonania kary do czasu rozpoznania rewizji lub wniosku o wznowienie.

§ 2. Z chwilą uchylenia wyroku z powodu uwzględnienia rewizji, wymienionej w § 1, lub wniosku o wznowienie postępowania karnego, wykonanie kary ustaje a skazanego należy zwolnić, jeżeli sąd nie zarządził tymczasowego aresztowania.

§ 3. W związku z wnioskiem o wznowienie postępowania karnego na korzyść skazanego może również zwierzchnik sądowo-karny zarządzić tymczasowe wstrzymanie wykonania kary aż do wydania postanowienia w tej sprawie w myśl § 1 przez Najwyższy Sąd Wojskowy.

Wstrzymanie wykonania kary obejmuje zarówno odroczenie jakoteż i przerwę wykonania kary (art. 524 i nast.).

Zwolnienie skazanego z zamknięcia zarządza władza wymieniona w art. 484.

Art. 484.

§ 1. Wykonanie kar, orzeczonych przez wojskowy sąd rejonowy, lub przez wojskowy sąd okręgowy jako odwoławczy, zarządza oficer sądowy [1]).

§ 2. Wykonanie kar, orzeczonych przez sąd wojenny, zarządza zwierzchnik sądowo-karny [2]).

§ 3. Wykonanie innych kar zarządza wojskowy prokurator okręgowy [3]).

§ 4. Jeżeli sąd, który orzekł karę, już nie istnieje, wykonanie kary zarządza prokurator wojskowy przy tym sądzie wojskowym lub zwierzchnik sądowo-karny przed tym sądem wojennym, który przejął sprawy tego sądu.

[1]) O właściwości oficera sądowego do wykonania kary, decyduje przydział do tego wojskowego sądu rejonowego, który orzekł karę w I instancji. Właściwość oficera sądowego nie ulega zmianie, choćby skazany po wydaniu wyroku podlegał właściwości innego sądu (np. przez zmianę przydziału do jednostki wojskowej, przez rozwiązanie stosunku służbowego itp.). W razie zmiany właściwości sądu co do skazanego oficer sądowy postępuje w myśl §§ 1 i 3 art. 486.

[2]) Zarządzenie wykonania kary wydaje zwierzchnik sądowo-karny zasadniczo przy zatwierdzeniu wyroku. Wydając zarządzenie wykonania kary powinien on w myśl art. 527 § 4 rozważyć kwestję odroczenia wykonania kary ze względów służbowych, a ewentualnie także w myśl art. 554 kwestję przyrzeczenia łaski, na wypadek dzielnego zachowania się na froncie.

W razie zniesienia sądu wojennego który wydał wyrok, wykonanie kary przechodzi na zwierzchnika sądowo-karnego tego sądu wojennego, który przejął sprawy danego sądu, albo też na wojskowego prokuratora okręgowego urzędującego przy tym sądzie, który przejął sprawy danego sądu wojennego.

[3]) Z wyjątkami określonemi w §§ 1 i 2 art. 484 właściwym do wydania zarządzenia wykonania kary jest wojskowy prokurator okręgowy. Wojskowy prokurator okręgowy zarządza przeto wykonanie kar:

a) orzeczonych przez ten wojskowy sąd okręgowy, przy którym jest ustanowiony, lub przez Najwyższy Sąd Wojskowy do którego w drodze rewizji przeszła sprawa z tego sądu;

b) orzeczonych przez sądy karne powszechne, lub przez władze administracyjne (480 § 1), przy czym o właściwości wojskowego prokuratora okręgowego decyduje właściwość sądowa skazanego;

c) orzeczonych przez sądy wojenne, w razie zwinięcia tych sądów, przy czym o właściwości prokuratora decyduje zasada wyrażona w uw. 2 do niniejszego art.

Od zasady, że wykonanie wyroku zarządza prokurator wojskowy, przewiduje wyjątek art. 320 a mianowicie, że wykonaniem wyroku uniewinniającego lub umarzającego postępowanie zajmuje się przewodniczący wypuszczając aresztowanego oskarżonego na wolność, o ile na wniosek prokuratora wojskowego (oficera sądowego) który zgłosił rewizję, sąd nie utrzymuje nadal tymczasowego aresztowania.

Art. 485.

§ 1. Odpis wyroku przesyła sąd natychmiast [1]) po jego uprawomocnieniu się, z oznaczeniem dnia prawomocności wyroku, władzy, do której należy zarządzenie wykonania kary [2]).

§ 2. O wykonanie kar, orzeczonych przez sąd powszechny lub przez władze administracyjne, zwracają się władze powołane do zarządzenia wykonania tych kar do wojskowego prokuratora okręgowego, stosując odpowiednio przepis § 1.

[1]) Prokurator (oficer sądowy) może zarządzić wykonanie kary nie wcześniej, jak po otrzymaniu od sądu odpisu wyroku. Wobec możliwości częściowego uprawomocnienia się wyroku, sąd powinien przesłać prokuratorowi (oficerowi sądowemu) odpis tej części wyroku (sentencji) która się już uprawomocniła i która ulega wykonaniu.

Z uwagi na zasadę wyrażoną w art. 482, że wyrok wykonywa się zasadniczo „natychmiast" po uprawomocnieniu się, przesłanie odpisu wyroku po jego uprawomocnieniu się, powinno nastąpić bez niepotrzebnej zwłoki.

Stwierdzenie prawomocności wyroku następuje na oryginale wyroku pozostającym w aktach w tzw. klauzuli prawomocności. Każdy wyrok, przed wysłaniem jego odpisu do władzy właściwej do wykonania wyroku, musi być zaopatrzony klauzulą prawomocności. Od obowiązku stwierdzenia prawomocności wyroku, nie jest sąd zwolniony w postępowaniu doraźnym.

[2]) Co do prawomocności wyroku i jego wykonalności zob. uw. do art. 482. Ścisłe oznaczenie daty prawomocności wyroku jest rzeczą bardzo ważną z uwagi np. na kwestję obliczania czasokresu kary od tej daty, zaliczeń na poczet kary i t. p. O ileby wątpliwości co do daty prawomocności wyroku, mogły wywołać wątpliwości co do obliczenia czasu trwania kary — to w myśl art. 488 wątpliwość tą rozstrzyga sąd, który w I instancji orzekł karę.

Art. 486.

§ 1. Celem wykonania kary wojskowy prokurator okręgowy daje zlecenia władzom więziennym, bezpieczeństwa i innym [1]). Jeżeli skazany ma przynależność służbową do jednostki wojskowej (formacji, zakładu, urzędu), załogującej na obszarze działania innego wojskowego sądu okręgowego (sądu admiralskiego) lub też przebywa na obszarze działania innego wojskowego sądu okręgowego (sądu admiralskiego) — wojskowy prokurator okręgowy zwraca się do wojskowego prokuratora okręgowego, urzędującego na obszarze działania danego sądu, o wydanie odpowiednich zleceń [2]).

§ 2. Wydając władzom więziennym polecenie wykonania kary, wojskowy prokurator okręgowy przesyła im odpis wyroku.

§ 3. Oficer sądowy przy wykonaniu kary stosuje odpowiednio przepis § 1, 2.

§ 4. Przepis § 1, 2 stosuje się odpowiednio przy wykonywaniu kar orzeczonych przez sąd wojenny.

W sprawach wykonania kary prokurator wojskowy daje zlecenia 1) władzom więziennym, 2) władzom bezpieczeństwa, 3) władzom innym.

Władze więzienne są bezpośrednimi organami wykonawczymi prokuratora wojskowego w sprawach wykonania kary. Z tego tytułu prokurator wojskowy jest przełożonym organów więziennictwa wojskowego, w sprawach dotyczących legalności i prawidłowego wykonywania kar (nadzór penitencjarny); organy więziennictwa wojskowego obowiązane są wykonywać wszelkie jego rozkazy i zlecenia (art. 499).

Władze bezpieczeństwa (żandarmeria i policja państwowa) są organami wykonawczymi prokuratora wojskowego zarówno w zakresie ścigania przestępstw jakoteż i spraw związanych z wykonaniem kary. Uprawnienie prokuratora wojskowego do dawania im rozkazów i zleceń wynika zarówno z art. niniejszego jak również z dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 grudnia 1930 r. o żandarmerii (Dz. U. R. P. z roku 1931 Nr. 2 poz. 6) i art. 1 i 7 rozporzdązenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej (Dz. U. R. P. z roku 1930 Nr 5, poz. 27).

Do kategorii innych władz, do których prokurator wojskowy może zwracać się ze zleceniami co do wykonania kary, zaliczyć należy te władze, do których zakresu działania należy wykonanie czynności, objętej zleceniem prokuratora wojskowego. A więc prokurator wojskowy może zlecić np. przełożonemu dowództwu dostawienie skazanego, celem odbycia kary, komornikowi zlecić sprawę ściągnięcia grzywny itp. Dla celów wykonania kary prokurator ma prawo zwrócenia się także do innych władz o wykonanie jego żądań np. do władz kolejowych o dostarczenie wagonów celem przetransportowania więźniów, władz gminnych o wykonanie kar grzywny itd.

Wogóle z racji nałożenia na prokuratora obowiązku zarządzenia wykonania kary i nadzoru nad legalnością i prawidłowością jej wykonania — prokurator ma prawo zwracania się do wszystkich władz w właściwym im zakresie działania o wykonanie jego zarządzeń, które przez te władze winny być wykonywane.

[2]) Przez zmianę właściwości sądu w stosunku do skazanego pozostającego w czynnej służbie wojskowej (np. zmiana przynależności służbowej), nie zmienia się właściwość prokuratora wojskowego, jako władzy, która w myśl art. 484 jest powołaną do wykonania wyroku. Ten prokurator wojskowy pozostaje nadal właściwym, o ile chodzi o dziedzinę karno-proceduralną wykonania kary — zmienia się tylko właściwość prokuratora wojskowego o ile chodzi o dziedzinę karno-ponitencjarną (zob. uw. do art. 481). Ta dziedzina wykonania kary przechodzi na wojskowego prokuratora okręgowego, urzędującego na obszarze działania tego sądu wojskowego, na którym przebywa skazany. Temu też prokuratorowi wojskowemu przesyła właściwy prokurator wojskowy (art. 484) odpis prawomocnego wyroku, oraz wszelkie dane dotyczące osoby skazanego, który na podstawie tych danych wydaje dalsze zlecenia stosownie do zdania pierwszego § 1 niniejszego art.

[3]) Zarządzenie wykonania kary orzeczonej przez sąd wojenny wydaje zwierzchnik sądowo-karny (§ 2 art. 484), który bądź to w zarządzeniu wykonania kary, bądź też w innym zarządzeniu ogólnym, wyznacza oficera należącego do składu osobowego sądu wojennego, do wykonywania tych czynności, które w postępowaniu niewojennym w zakresie wykonywania kary spełnia prokurator woj-

skowy. Czynności te spełnia wyznaczony oficer z rozkazu zwierzchnika sądowo-karnego, stosując „odpowiednio“ przy zarządzeniach wykonywania kar postanowienia dotyczące wykonywania kar w postępowaniu niewojennym.

Art. 487.

§ 1. Koszty wykonania kary przez władze wojskowe, prócz kosztów wykonania kary grzywny, ponosi Skarb Państwa.

§ 2. Koszty wykonania kary grzywny ponosi skazany, a w razie ich nieściągalności — Skarb Państwa.

§ 3. Koszty wykonania kary grzywny obejmują wynagrodzenie urzędnika egzekucyjnego za wszystkie jego czynności podług taksy oraz koszty ogłoszeń, przejazdów i przesyłek pieniężnych.

[1]) Skarb Państwa ponosi koszt wykonania wszystkich kar, o ile wykonanie tych kar należy do władz wojskowych, z wyjątkiem tylko kosztów wykonania kary grzywny. Jednak i co do kosztów wykonania tej kary, mogą zajść przypadki, że Skarb Państwa poniesie koszty jej wykonania, mianowicie, gdy komornik wykonujący karę grzywny, poczynił gotówkowe wydatki, na koszta ściągnięcia grzywny, których nie można pokryć z majątku dłużnika. Zob. w tej sprawie uw. do art. 535.

O ile chodzi o wykonanie kary pozbawienia wolności, to koszt wykonania tej kary obciąża Skarb Państwa, bez względu na to, czy władze wojskowe wykonują wyrok sądu wojskowego, czy sądu karnego powszechnego. Ratio legis jest ta, że ukarany jakkolwiek przebywa w zamknięciu, to jednak ze stanowiska prawnego jest w czynnej służbie wojskowej — pozatem samo brzmienie § 1 art. 487 nie dopuszcza innej wykładni. Również gdy skazany wyrokiem sądu wojskowego, odbywa karę w więzieniu sądu powszechnego, — koszt wykonania kary pozbawienia wolności obciąża Skarb Państwa, a to na tej podstawie, iż sądy wojskowe w przeciwieństwie do sądów karnych powszechnych (zob. art. 578 kpk.) nie orzekają zwrotu kosztów postępowania, w skład których w myśl art. 587 lit. i) kpk. wchodzą również koszty wykonania wyroku. — Dla władz cywilnych brak jest przeto podstawy prawnej do żądania zwrotu tych kosztów od skazanego.

Co do zwrotu kosztów postępowania karnego zob. art. 473 k. w. p. k.

[2]) Wyliczenie kosztów wykonania kary grzywny jest wyczerpujące — stąd też skazany w związku z wykonaniem kary grzywny żadnych innych wydatków nie ponosi.

Art. 488.

Wszelkie wątpliwości co do wykonania kary, a w szczególności co do jej obliczenia, rozstrzyga sąd lub władza administracyjna, które w pierwszej instancji karę orzekły.

Ponieważ kodeks nie określa, kto jest uprawnionym do żądania rozstrzygnięcia sądu lub władzy administracyjnej — przyjąć należy iż prawo to przysługuje każdemu kto ma interes prawny w usunięciu wątpliwości dotyczących wykonania kary a w szczególności jej obliczenia. Prawo to przysługuje przeto zarówno władzy powołanej do zarządzenia wykonania kary — jak też i skazanemu, zwierzchnikowi sądowo-karnemu i innym.

Powołanym do rozstrzygnięcia wątpliwości jest I instancja sądowa lub administracyjna, chociażby nawet karę orzekła instancja wyższa. W wojskowym sądzie okręgowym orzekać przeto będzie sąd na posiedzeniu niejawnym — w wojskowym sądzie rejonowym, jednoosobowo wojskowy sędzia rejonowy (art. 23 i 31 usw.).

Od rozstrzygnięcia sądu lub władzy administracyjnej nie przysługuje zażalenie (art. 336 § 2).

Art. 489.

§ 1. Jeżeli miejsce pobytu skazanego jest nieznane, władza wojskowa, powołana do wykonania wyroku, zarządza poszukiwanie skazanego przez władze i organa wojskowe lub policję państwową.

§ 2. Rozesłanie listów gończych za skazanym, który się ukrywa, zarządza władza wykonywująca wyrok.

§ 3. W razie ucieczki z wojskowego zakładu karnego listy gończe może rozesłać również komendant zakładu.

Sposób poszukiwania skazanego zależy od uznania władzy powołanej do wykonanie wyroku (art. 484); będzie tu przeto należeć zapytanie urzędu gminnego o miejsce zamieszkania skazanego, powiadomienie żandarmerii lub policji państwowej o poszukiwaniu skazanego i żądanie wywiadów, rozesłania kart dezercyjnych za zbiegłym żołnierzem itp.

W razie gdy poszukiwania skazanego nie dadzą rezultatu albo też gdy z góry przypuszczać należy że poszukiwania te pozostaną bez rezultatu, gdyż skazany ukrywa się, zarządza się rozesłanie listów gończych, stosując w tym względzie odpowiednie przepisy art. 145 i nast.

Art. 490.

Minister Spraw Wojskowych może zarządzić prowadzenie w wojsku rejestracji skazanych i wydać przepisy o sposobie prowadzenia tej rejestracji.

Zob. dodatek do niniejszego komentarza, w którym umieszczono odnośny rozkaz Ministra Spraw Wojskowych.

ROZDZIAŁ II.

WYKONYWANIE KARY ŚMIERCI.

Art. 491.

§ 1. Karę śmierci wykonywa się przez rozstrzelanie [1]).

§ 2. Wykonanie kary śmierci może nastąpić dopiero po decyzji Prezydenta Rzeczypospolitej, że nie korzysta z prawa łaski [2]).

§ 3. Jeżeli przeciwko wyrokowi wojskowego sądu okręgowego, orzekającemu karę śmierci, nie założono rewizji, wojskowy sąd okręgowy przesyła niezwłocznie akta sprawy Ministrowi Spraw Wojskowych przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego celem uzyskania decyzji Prezydenta Rzeczypospolitej w kwestii skorzystania z prawa łaski.

§ 4. W sposób wskazany w § 3 postępuje również Najwyższy Sąd Wojskowy, jeżeli wyrok, wydany przez Najwyższy Sąd Wojskowy, albo wyrok wojskowego sądu okręgowego, który wskutek orzeczenia Najwyższego Sądu Wojskowego stał się prawomocny, opiewa na karę śmierci [3]).

[1]) Sposób wykonania kary śmierci przez rozstrzelanie dotyczy wszystkich osób skazanych wyrokiem sądu wojskowego, a więc bez względu na to, czy skazanym jest żołnierz, czy też osoba cywilna. Zob. art. 480 § 2.

Co do sposobu wykonania kary śmierci, zob. instrukcję Ministra Spraw Wojskowych, ogłoszoną w Dzienniku Rozkazów M. S. Wojsk. w roku 1925 Nr. 2 poz. 18.

Jakkolwiek w postępowaniu doraźnym na obszarze stanu wojennego lub stanu wyjątkowego — wykonanie wyroku śmierci wydanego przez sąd karny powszechny, może nastąpić również przez rozstrzelanie skazanego — to jednak wykonanie takiego wyroku, nie ciąży na władzy wojskowej, albowiem w myśl § 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 grudnia 1927 r. o wykonaniu wyroków śmierci wydanych przez sądy karne powszechne (Dz. U. R. P. Nr. 112 poz. 947, zostały uchylone wszystkie przepisy nakładające na władze wojskowe obowiązek wykonywania wyroków śmierci wydanych przez sądy karne powszechne. (Zob. powyższe rozporządzenie umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza).

[2]) Przepis § 2 niniejszego art. nie ma zastosowania w postępowaniu wojennym zarówno zwyczajnym jak i doraźnym a to w myśl art. 495 § 1. Co do wykonalności wyroku śmierci wydanego w tym postępowaniu zob. art. 400 i 403 oraz art. 424 § 2 w związku z art. 495.

Wyrok śmierci wydany na jeńca wojennego, choćby w postępowaniu doraźnym lub wojennym, może nastąpić dopiero po upływie 3 miesięcy od dnia zakomunikowania wyroku mocarstwu opiekuńczemu. Konwencja dotycząca traktowania jeńców wojennych, podpisana w Genewie dnia 27 lipca 1929 r. (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 103 poz. 866) zawiera w tym przedmiocie następujące przepisy:

art. 66.

„Jeżeli na jeńca wojennego zostanie wydany wyrok kary śmierci, będzie jak najspieszniej wysłane do Mocarstwa Opiekuńczego zawiadomienie, podające dokładnie charakter i okoliczności przestępstwa, celem przesłania go Mocarstwu w którego armii jeniec służył.

Wyrok nie może być wykonany przed upływem terminu przynajmniej 3 miesięcy od chwili tego zawiadomienia".

(Zob. dodatek do niniejszego komentarza — w którym przytoczono odnośną konwencję).

[3]) Co do trybu przedstawienia w postępowaniu zwyczajnym sprawy wyroku orzekającego karę śmierci Ministrowi Spraw Wojskowych, stosownie do § 3 i 4 art. niniejszego zob. art. 318 i 369.

Art. 492.

§ 1. Karę śmierci wykonywa się niepublicznie.

§ 2. Przy wykonywaniu kary śmierci powinien być obecny prokurator wojskowy, protokolant, lekarz, komendant więzienia oraz o ile możności duchowny wyznania, do którego należy skazany. Poza tym może być obecny obrońca, którego o terminie stracenia należy zawiadomić.

§ 3. Z przebiegu wykonania kary śmierci sporządza się protokół.

Art. 493.

§ 1. Wykonanie kary śmierci na chorych obłożnie i na chorych umysłowo odracza się do czasu ich wyzdrowienia.

§ 2. Wykonanie kary śmierci na kobietach brzemiennych odracza się do upływu trzech miesięcy po rozwiązaniu, jeżeli dziecko pozostaje przy życiu.

Odroczenie wykonania kary śmierci z powodów wymienionych w tym art. zarządza wojskowy prokurator okręgowy — w postępowaniu wojennym zaś zwierzchnik sądowo-karny — a to w myśl ogólnych zasad o właściwości co do zarządzeń wykonania wyroku zawartych w art. 484.

Art. 494.

§ 1. Karę śmierci wykonywa się zasadniczo nazajutrz rano po dniu, w którym zawiadomiono skazanego o decyzji Prezydenta Rzeczypospolitej, że nie skorzystał z prawa łaski. O decyzji zawiadamia

skazanego sędzia wojskowy stojący na czele sądu w obecności prokuratora wojskowego i protokolanta.

§ 2. Skazanemu zapewnia się udzielenie pociechy religijnej przez duchownego jego wyznania. Ponadto należy zezwolić na widzenie się ze skazanym członkom jego rodziny oraz tym osobom, z którymi chciałby się widzieć skazany przed wykonaniem wyroku.

§ 3. Kary śmierci nie wykonywa się w niedzielę lub święto, ani też w taki dzień, który jest dniem świątecznym wedle wyznania skazanego.

Art. 495.

§ 1. W postępowaniu wojennym nie stosuje się przepisu art. 491 § 2. Wyrok śmierci wydany w tym postępowaniu wykonuje się po uprawomocnieniu się wyroku; prośba o ułaskawienie nie wstrzymuje wykonania wyroku.

§ 2. W postępowaniu doraźnym przed wojskowym sądem okręgowym lub sądem wojennym nie stosuje się przepisu art. 494 § 1 i 3. Wyrok śmierci wykonywa się po upływie odpowiedniego czasu pozostawionego skazanemu na przygotowanie się na śmierć, z reguły do dwóch godzin po zawiadomieniu skazanego o decyzji Prezydenta Rzeczypospolitej, względnie po ogłoszeniu zatwierdzonego wyroku sądu wojennego.

ROZDZIAŁ III.

WYKONYWANIE KAR POZBAWIENIA WOLNOŚCI.

A. PRZEPISY OGÓLNE.

Art. 496.

§ 1. Kary pozbawienia wolności wykonywają władze wojskowe w wojskowych zakładach karnych, przewidzianych organizacją wojska, jeżeli kodeks niniejszy nie stanowi inaczej.

§ 2. W czasie wojny i mobilizacji wykonanie przez władze wojskowe kar pozbawienia wolności nastąpić może również w więzieniach powszechnych, oddanych do dyspozycji Ministra Spraw Wojskowych.

[1]) Władze wojskowe wykonują kary pozbawienia wolności we własnych zakładach karnych przewidzianych organizacją pokojową wojska; również we własnych zakładach karnych bywają umieszczeni podejrzani i oskarżeni w toku dochodzenia i śledztwa (zatrzymani i tymczasowo aresztowani).

Wojskowe zakłady karne — o ile chodzi o odbywanie w nich kar — służyć mogą do umieszczenia w nich tylko takich skazanych, co do których orzeczona kara pozbawienia wolności nie przekracza jednego roku. Wynika to stąd, że w myśl art. 481 § 1, kary orzeczone przez sąd wojskowy co do żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową, wykonywują władze cywilne, o ile stosunek służby czynnej został rozwiązany. Przy orzeczeniu zaś kary powyżej 1 roku pozbawienia wolności, stosunek służby czynnej zostaje obligatoryjnie rozwiązany, a to

a) co do oficera — następuje rozwiązanie stosunku służby czynnej, albowiem sąd obowiązany jest orzec w tym przypadku karę dodatkową wydalenia z korpusu oficerskiego w myśl art. 25 § 1 k. k. w.

b) co do podoficera (starszego marynarza) zawodowego — następuje rozwiązanie stosunku służby czynnej, albowiem sąd obowiązany jest orzec w myśl art. 23 § 1 lit. b) k. k. w. karę dodatkową degradacji, co powoduje obligatoryjnie przeniesienie podoficera zawodowego do rezerwy lub pospolitego ruszenia w myśl rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców wojska i marynarki wojennej;

c) co do podoficerów i szeregowców niezawodowych — następuje rozwiązanie stosunku służby czynnej, albowiem podoficer lub szeregowiec zostaje stale urlopowany z powodu skazującego wyroku w myśl § 101 lit. c) rozporządzenia wykonawczego do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. z roku 1934 Nr 83 poz. 737).

Wyjątek od zasady że władze wojskowe wykonują kary pozbawienia wolności w wojskowych zakładach karnych stanowią kary:

a) aresztu wojskowego zwykłego, który skazani oficerowie odbywają w swym mieszkaniu lub kabinie (art. 541 § 1 k. w. p. k.);

b) aresztu wojskowego obostrzonego, który skazani oficerowie mają odbywać w myśl art. 542 § 1 kwpk. w przeznaczonej do tego celu izbie. Karę tę odbywają skazani oficerowie w aresztach oficerskich urządzonych przy komendach garnizonu (miasta) lub w aresztach oddziałowych.

c) aresztu domowego, zarządzonego w myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 lutego 1928 r. o areszcie domowym (Dz. U. R. P. Nr. 26 poz. 228) w brzmieniu zmienionym art. 5 § 2 pkt. 8 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 60 poz. 573).

Kara pozbawienia wolności może być wykonaną również w więzieniach powszechnych oddanych do dyspozycji Ministra Spraw Wojskowych w przypadkach określonych w § 2 art. 516 k. w. p. k.

Art. 497.

§ 1. Uprawnienia i obowiązki odbywających kary pozbawienia wolności, jeżeli nie są unormowane w kodeksie niniejszym, oraz przepisy porządkowe, obowiązujące w zakładach przeznaczonych do od-

bywania tych kar, łącznie z karami porządkowymi z powodu naruszenia tych przepisów, określa wojskowy regulamin więzienny, wydany przez Ministra Spraw Wojskowych.

§ 2. Regulamin ten określi również warunki użycia broni przez wartowników w stosunku do osób, umieszczonych w wojskowych zakładach karnych.

Art. 498.

§ 1. Skazanemu aresztowanemu zalicza się na poczet kary [1]) czas pozbawienia wolności po ogłoszeniu wyroku sądu I instancji, jeżeli skazany nie założył rewizji od wyroku lub ją cofnął, albo jeżeli założona przez niego rewizja została w całości lub częściowo uwzględniona [2]).

§ 2. Na poczet kary zalicza się skazanemu aresztowanemu również czas od prawomocności wyroku aż do zarządzenia wykonania kary.

§ 3. Na poczet kary pozbawienia wolności, orzeczonej po wznowieniu postępowania karnego lub po uchyleniu wyroku w następstwie rewizji od prawomocnego orzeczenia sądu wojskowego, zalicza się czas kary pozbawienia wolności odbytej przez skazanego na podstawie wyroku uchylonego.

§ 4. Na poczet kary łącznej zalicza się czas kary pozbawienia wolności, odbytej przez skazanego przed wymierzeniem kary łącznej za przestępstwo objęte karą łączną [3]).

§ 5. Zaliczenie w przypadkach, wymienionych w § 3 i 4, następuje wedle norm, określonych przy wymierzeniu kary łącznej w art. 31 § 3 kodeksu karnego i w art. 30 kodeksu karnego wojskowego [4]).

[1]) Sprawa zaliczenia czasu pozbawienia wolności na poczet kary przedstawia się tak, że:

a) czas pozbawienia wolności przed ogłoszeniem wyroku w I instancji, zalicza się skazanemu aresztowanemu na poczet kary, jeżeli sąd tak orzekł w wyroku (art. 58 kk.);

b) czas pozbawienia wolności po ogłoszeniu wyroku w I instancji, a przed dniem jego prawomocności zalicza się na poczet kary w warunkach określonych w § 1 niniejszego art.;

c) czas pozbawienia wolności po dniu prawomocności wyroku do czasu zarządzenia wykonania kary zalicza się skazanemu aresztowanemu zawsze na poczet kary stosownie do § 2 niniejszego art.

Na poczet kary zalicza się skazanemu czas pozbawienia wolności tj. przebywania w zamknięciu. Jeżeli skazany z powodu choroby, nie mogącej być leczoną w więzieniu, został przeniesiony do szpitala, czas pobytu w szpitalu zalicza się na poczet kary, jako czas pozbawienia wolności, jeżeli kara z powodu choroby nie została przerwaną.

[2]) W razie cofnięcia rewizji (także jej zapowiedzenia) przez oskarżonego, bez względu na to, w jakim stadium cofnięcie nastąpiło, zalicza się skazanemu na poczet kary cały czas pozbawienia wolności, licząc od dnia ogłoszenia wyroku w I instancji.

Podnieść należy, że założenie rewizji przez inne osoby, nie zaś oskarżonego, nie pozbawia oskarżonego prawa do zaliczenia mu na poczet kary całego czasu pozbawienia wolności od dnia ogłoszenia wyroku w I instancji, a to bez względu na wynik założonej rewizji.

[3]) Przepis § 4 art. 498 ma zastosowanie tylko w przypadkach gdy zachodziła konieczność wydania wyroku orzekającego karę łączną w myśl art. 16 k. w. p. k. Jeżeliby bowiem sąd orzekł karę łączną na skutek zbiegu przestępstw, z których żadne uprzednio osądzone jeszcze nie zostało, mamy wprawdzie do czynienia z karą łączną, która jednak jeśli chodzi o zarządzenie jej wykonania, nie może budzić żadnych wątpliwości, z uwagi na to, że sąd musiał orzec w myśl art. 31 — 33 kodeksu karnego z 1932 i art. 30 kkw. jedną tylko karę, a oskarżony, ponieważ żaden jeszcze wyrok co do zbiegających się przestępstw nie zapadł, żadnej „kary" nie odbywał.

Przy wyroku orzekającym karę łączną natomiast komplikuje się zagadnienie zaliczeń na poczet kary, gdyż sprawcę skazano już co najmniej 2 prawomocnymi wyrokami za przestępstwa popełnione przed wydaniem przez sąd I instancji pierwszego z tych wyroków, i z tytułu jednego lub więcej wyroków skazany mógł już karę odbyć całkowicie lub częściowo. Należało przeto w drodze przepisu wyjaśnić:

a) czy czas kary pozbawienia wolności odbytej przez skazanego przed wydaniem wyroku orzekającego karę łączną zalicza się na poczet kary objętej wyrokiem łącznym — a jeśli tak

b) jaką normę należy zastosować, gdy na poczet kary objętej wyrokiem orzekającym karę łączną należy zaliczyć kary nie będące tego samego rodzaju, co kara orzeczona w tym wyroku.

Pierwsze z tych zagadnień normuje § 4 art. 498, drugie zaś § 5 art. 498.

Na poczet kary z wyroku orzekającego karę łączną zalicza się taki czas pozbawienia wolności, jaki odbył skazany na podstawie zapadłych przeciw niemu wyroków i jaki w myśl ogólnych przepisów o zaliczaniu, jest zaliczalny na poczet kary. A więc np. jeżeli na podstawie jednego wyroku, tymczasowe aresztowanie nie może być zaliczone na poczet kary, gdyż sąd tak nie orzekł — to czas pozbawienia wolności przebyty z tytułu tymczasowego aresztowania nie może być zaliczony na poczet kary z wyroku orzekającego karę łączną. Podobnie jeżeli np. skazany wniósł rewizję od wyroku orzekającego karę łączną, a środek ten nie odniósł skutku, to mimo że skazany przebywał w zamknięciu, czasu tego zamknięcia nie zalicza się na poczet kary z tego wyroku, gdyż ogólna zasada o zaliczaniu (art. 498 § 1) stoi temu na przeszkodzie.

[4]) Przepis § 5 określa jak należy ustosunkować się w tym przypadku, gdy na poczet kary orzeczonej albo wyrokiem orzekającym karę łączną albo wyrokiem

uchylającym wskutek wznowienia poprzednio wydany wyrok, zaliczać należy kary nie będące tego samego rodzaju. A więc np. wyrok orzekający karę łączną opiewa na karę 2 lat więzienia, a skazanemu zaliczyć należy na poczet tej kary — 4 miesiące więzienia, 6 tygodni twierdzy i 2 tygodnie aresztu, — albo z tytułu wyroku uchylonego wskutek wznowienia skazany odbył 7 miesięcy twierdzy i tą karę zaliczyć należy na poczet kary 6 miesięcy więzienia orzeczonego nowym wyrokiem zapadłym wskutek wznowienia. W tym względzie przepis § 5 art. 498 nakazuje stosować przepisy zawarte w art. 31 § 3 kodeksu karnego z 1932 r. i w art. 30 k. k. w., które właśnie zawierają odpowiednie normy przeliczeń.

Czy i jaki okres czasu zaliczyć należy skazanemu na poczet kary, rozstrzyga władza powołana do zarządzenia wykonania kary (art. 484). Nie dotyczy to wypadku zaliczenia na poczet kary tymczasowego aresztowania o czym w myśl art. 58 k. k. decyduje sąd wyrokujący.

Skazany gdyby się czuł pokrzywdzony zarządzeniem władzy powołanej do wykonania wyroku, wydanym w sprawie zaliczenia na poczet kary — może po myśli art. 488 zażądać rozstrzygnięcia sądu, który w I instancji karę orzekł.

Zauważyć należy, iż k. w. p. k. nie zna przypadku, niezaliczania na poczet kary, czasu pozbawienia wolności spędzonego w zamknięciu z mocy prawomocnego wyroku przez skazanego przed jego ucieczką z więzienia. Przepis art. 55 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 marca 1928 r. o organizacji więziennictwa (Dz. U. R. P. Nr 29, poz. 272) w brzmieniu ustawy z dnia 27 stycznia 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 60) ma zastosowanie tylko do skazanych, odbywających karę w więzieniach cywilnych. Skazanym odbywającym karę w zakładach karnych wojskowych czas kary spędzony w zamknięciu przed ucieczką z więzienia zalicza się zawsze na poczet kary odbywanej z prawomocnego wyroku, bez względu na to, czy skazany odbywa karę w wojskowym zakładzie karnym z mocy wyroku sądu wojskowego, czyteż wyroku sądu karnego powszechnego.

Art. 499.

Prokuratorzy wojskowi wykonywają nadzór nad legalnością i prawidłowym wykonywaniem kar pozbawienia wolności (nadzór penitencjarny).

Nadzór penitencjarny wyraża się przez kontrole, wydawanie zarządzeń i rozkazów organom więziennictwa wojskowego, lustrację zakładów karnych i t. p. — w rozmiarach określonych wojskowym regulaminem więziennym, rozkazami Naczelnego Prokuratora Wojskowego, tudzież innymi przepisami wojskowymi wydanymi w tej sprawie.

Art. 500.

§ 1. Zakłady, przeznaczone do wykonywania kar pozbawienia wolności, służą również do pomieszczenia w nich osób zatrzymanych i tymczasowo aresztowanych, podlegających właściwości sądów woj-

skowych, oraz innych osób, do których zastosowano areszt na podstawie kodeksu niniejszego.

§ 2. Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości może zarządzić, że w wojskowych zakładach karnych będą pomieszczone także osoby zatrzymane lub tymczasowo aresztowane, nie podlegające właściwości sądów wojskowych.

§ 3. W przypadkach nie cierpiących zwłoki zarządzenie z § 2 może wydać warunkowo także wojskowy prokurator okręgowy, do czasu uzyskania decyzji Ministra Spraw Wojskowych.

Do innych osób, do których zastosowano areszt na podstawie kodeksu niniejszego zaliczyć należy np. ukaranych w myśl art. 32, 33, 90, 122, § 1 i in.

Art. 501.

§ 1. Przyjęcie do wojskowego zakładu karnego może nastąpić tylko na podstawie pisemnego nakazu, wydanego przez prokuratora wojskowego lub sąd.

§ 2. W razie dostawienia zatrzymanego lub tymczasowo aresztowanego do wojskowego zakładu karnego przez inną władzę, należy dostawionego przyjąć, oddając go jednak bezzwłocznie do rozporządzenia wojskowego prokuratora okręgowego lub oficera sądowego, celem wydania nakazu przyjęcia w myśl § 1 lub zwolnienia.

Przyjęcie do wojskowego zakładu karnego zatrzymanego lub tymczasowo aresztowanego oznacza oddanie tej osoby do dyspozycji sądu wojskowego lub prokuratora wojskowego (oficera sądowego).

Dzień przyjęcia do wojskowego zakładu karnego w charakterze odbywającego karę pozbawienia wolności — jest zarazem dniem rozpoczęcia przez skazanego odbywania kary (odbywania pozostałej kary w razie zarządzonej uprzednio przerwy).

Art. 502.

§ 1. Przyjęci do wojskowego zakładu karnego podlegają rewizji osobistej. Pieniądze, kosztowności i inne przedmioty, które są zbędne lub niepożądane podczas pobytu w zakładzie, odbiera się na przechowanie.

§ 2. Sposób przeprowadzania rewizji, spisywania odbieranych rzeczy i przechowywania ich, określa wojskowy regulamin więzienny.

Art. 503.

Przyjęty do wojskowego zakładu karnego powinien być w ciągu 24 godzin poddany badaniu lekarskiemu.

Art. 504.

W razie śmierci przyjętego do wojskowego zakładu karnego należy natychmiast wezwać lekarza celem stwierdzenia śmierci i jej przyczyny. Stwierdzenie to następuje w osobnym protokole, który komendant zakładu najdalej do 24 godzin wysyła do wojskowego prokuratora okręgowego, odpis zaś do Ministerstwa Spraw Wojskowych. Bez zezwolenia wojskowego prokuratora okręgowego nie wolno pogrzebać zmarłego.

Art. 505.

§ 1. Do osób przyjętych do wojskowego zakładu karnego stosuje się prócz kar, przewidzianych dla nich przez wojskowe przepisy dyscyplinarne, kary porządkowe, przewidziane w wojskowym regulaminie więziennym.

§ 2. Zażalenia wnoszone przez odbywających karę pozbawienia wolności na decyzje i postąpienia komendanta wojskowego zakładu karnego rozpatruje ostatecznie wojskowy prokurator okręgowy.

Art. 506.

§ 1. Recydywistów, przestępców nałogowych i zawodowych oraz takich, którzy popełnili przestępstwo ze szczególnie niskich pobudek albo którzy wpływem swoim mogliby oddziaływać demoralizująco, nie wolno osadzać w celach wspólnych z osobami, nie należącymi do tych kategorii.

§ 2. Oficerów i podoficerów nie wolno osadzać wspólnie, ani wspólnie z osobami innych kategorii.

§ 3. Osób, odbywających kary aresztu, twierdzy lub aresztu wojskowego oraz zatrzymanych i tymczasowo aresztowanych, nie wolno osadzać wspólnie z odbywającymi karę więzienia.

§ 4. Skazanych tylko za przestępstwa wojskowe nie wolno osadzać wspólnie ze skazanymi za przestępstwa pospolite, popełnione z niskich pobudek.

Art. 507.

§ 1. Przy wyznaczaniu poszczególnym osobom miejsc w celach wspólnych należy w miarę możności uwzględniać ich wiek, rodzaj przestępstwa i kary, stopień wojskowy oraz poziom moralny i umysłowy.

§ 2. Ukaranych po raz pierwszy należy w miarę możności umieszczać wspólnie w celach, oddzielnie od ukaranych ponownie.

Art. 508.

§ 1. Umieszczenie w celi jednoosobowej lub wspólnej zależy, w granicach obowiązujących przepisów, od decyzji komendanta wojskowego zakładu karnego, powziętej na podstawie akt ukaranego, po uwzględnieniu charakteru przestępstwa oraz cech osobistych ukaranego.

§ 2. W szczególności umieszczenie w celi jednoosobowej może nastąpić wówczas, gdy odosobnienie jest wskazane ze względu na osobę ukaranego, bezpieczeństwo, porządek lub wpływ na innych odbywających karę, a przede wszystkim w stosunku do osób niebezpiecznych, zdradzających chęć ucieczki lub wyjątkowo zdemoralizowanych.

Art. 509.

§ 1. Umieszczenie w celi jednoosobowej nie jest dopuszczalne, jeżeli według opinii lekarskiej może być ono niebezpieczne dla stanu zdrowia odbywającego karę.

§ 2. Osadzeni w celach jednoosobowych ulegają stałej obserwacji władz wojskowego zakładu karnego.

B. KARA WIĘZIENIA.

Art. 510.

Karę więzienia wykonywa się w przeznaczonych do tego celu wojskowych zakładach karnych.

Art. 511.

§ 1. Żołnierze, odbywający karę więzienia, mają być poddani intensywnemu szkoleniu wojskowemu w kierunku wyrobienia w nich poczucia dyscypliny wojskowej, pogłębienia znajomości służby i obowiązków żołnierza oraz rozwinięcia ich sprawności fizycznej.

§ 2. Jako środki wychowawczo-poprawcze stosuje się do odbywających karę więzienia również działalność kulturalno-oświatową, polegającą na zwalczaniu analfabetyzmu, rozszerzaniu horyzontu umysłowego więźniów i rozwijaniu ich poczucia obywatelskiego, oraz opiekę duchowną mającą podnieść ich poziom etyczny.

Art. 512.

§ 1. Odbywających karę więzienia można zająć odpowiednią pracą na potrzeby administracji wojskowego zakładu karnego lub na inne potrzeby administracji wojskowej.

§ 2. Do prac na potrzeby administracji wojskowej można wyjątkowo używać więźniów także poza obrębem wojskowych zakładów karnych, jeżeli nie ma obawy ucieczki.

§ 3. O niezdolności więźnia do pracy lub pewnego rodzaju pracy decyduje komendant wojskowego zakładu karnego na podstawie opinii lekarza.

Art. 513.

§ 1. Więźniom wolno na podstawie zezwolenia, w granicach, zakreślonych wojskowym regulaminem więziennym, przyjmować odwiedziny oraz otrzymywać żywność i inne przedmioty tudzież prowadzić korespondencję.

§ 2. Praw wymienionych w § 1 można więźnia pozbawić czasowo w drodze kary porządkowej.

§ 3. Zezwoleń wymienionych w § 1 udziela komendant wojskowego zakładu karnego, jeżeli zaś przeciw więźniowi toczy się postępowanie karne — właściwe władze sądowe lub prokuratorskie.

§ 4. Korespondencja więźniów, wysyłana i odbierana, podlega kontroli władz, wymienionych w § 3.

C. KARA ARESZTU.

Art. 514.

§ 1. Skazani na karę aresztu odbywają karę w wojskowych zakładach karnych w pomieszczeniach, specjalnie w tym celu wyodrębnionych.

§ 2. Jeżeli miejscowe warunki na to nie pozwalają, należy ich osadzić zasadniczo wspólnie w celach, oddzielnie od osób, odbywających inne kary.

Karę aresztu można odbywać również we własnym mieszkaniu, jeżeli czas trwania kary aresztu nie przenosi 7 dni, jako t. zw. „areszt domowy". Zob. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 lutego 1928 r. o areszcie domowym przytoczone w uw. do art. 516.

Art. 515.

§ 1. Do odbywających karę aresztu stosuje się odpowiednio przepisy art. 511, 512 § 1, 3 i art. 513.

§ 2. Wojskowy regulamin więzienny określi, jakie dalsze uprawnienia prócz tych, z których mogą korzystać odbywający karę więzienia, przysługują odbywającym karę aresztu i w jakich warunkach.

Art. 516.

§ 1. Skazani na karę aresztu domowego odbywają ją wedle przepisów, obowiązujących w sądownictwie powszechnym.

§ 2. Władza zarządzająca wykonanie kary może zlecić nadzór nad jej wykonaniem również organom wojskowej służby bezpieczeństwa.

O karze aresztu domowego stanowi rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 lutego 1928 r. o areszcie domowym, (Dz. U. R. P. Nr 26, poz. 228) którego brzmienie jest następujące:

(Art. 1 i 2 uchylone zostały art. 5 § 2, pkt. 8 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach — Dz. U. R. P. z r. 1932 Nr 60, poz. 573).

Art. 3.

Areszt domowy (w mieszkaniu) można zastosować także, w razie skazania na areszt zastępczy, wymierzony w miejsce grzywny.

Art. 4.

Podczas odbywania kary aresztu domowego (w mieszkaniu) skazanemu nie wolno opuszczać swego mieszkania ani przyjmować odwiedzin bez zezwolenia władzy zarządzającej wykonanie kary.

Art. 5.

Władza zarządzająca wykonania kary może zarządzić nadzór nad wykonaniem aresztu przez organa policji państwowej.

Minister Sprawiedliwości oznaczy w drodze rozporządzenia sposoby wykonywania nadzoru.

Art. 6.

Stwierdzenie wydalenia się skazanego z mieszkania powoduje wykonanie całej kary w areszcie publicznym.

Art. 7.

Kto podczas odbywania kary aresztu domowego samowolnie mieszkanie opuści lub przyjmie odwiedziny bez zezwolenia, przewidzianego w art. 4, — ulega karze aresztu do 6 tygodni.

Właściwy jest sąd grodzki.

Art. 8.

Postanowienia art. 4 — 6 mają odpowiednie zastosowanie w wypadku, gdy sąd powszechny lub prokurator przy takim sądzie są powołani do wykonania kary aresztu domowego, orzeczonego na zasadzie ustawy wojskowego postępowania karnego.

Art. 9.

(Uchylony art. 5 § 2, pkt. 8 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach).

Art. 10.

Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 11.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Wedle art. 5 § 2 pkt. 8 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach: „areszt domowy można stosować tylko w razie skazania na czas nie dłuższy, niż siedem dni".

Co do wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o areszcie domowym, zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 marca 1928 r. w sprawie aresztu domowego (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 256).

D. KARA TWIERDZY.

Art. 517.

Skazani na karę twierdzy odbywają karę w pomieszczeniach, wyznaczonych specjalnie do odbywania tej kary.

Art. 518.

§ 1. Odbywający karę twierdzy podlegają szkoleniu wojskowemu w obrębie pomieszczeń, w których odbywają karę, bądź też — oddzielnie od żołnierzy nie odbywających kary — poza tym obrębem.

§ 2. Wojskowy regulamin więzienny określi, w jakich warunkach i w jakim rozmiarze może być zezwolone odbywającym karę twierdzy czasowe opuszczenie pomieszczeń, w których odbywają kary, oraz unormuje inne uprawnienia, z których mogą korzystać odbywający karę twierdzy.

§ 3. Do odbywających karę twierdzy stosuje się odpowiednio przepis art. 513.

Art. 519.

W przypadku przejścia wykonania kary twierdzy na władze cywilne, wykonywują ją te władze według przepisów o wykonywaniu kary aresztu w więzieniach powszechnych.

E. ARESZT WOJSKOWY.

Art. 520.

§ 1. Areszt wojskowy zwykły odbywają oficerowie w swoim mieszkaniu (kabinie). Podczas odbywania tego aresztu nie wolno oficerowi opuszczać mieszkania (kabiny), ani przyjmować odwiedzin.

§ 2. Inne osoby odbywają areszt wojskowy zwykły pod zamknięciem w pomieszczeniach, wyznaczonych do odbywania kary aresztu wojskowego.

Ze względu na przepis art. 109 § 2 k. k. w. karę aresztu wojskowego mogą odbywać również jeńcy wojenni.

Niestosowanie się oficera do przepisowego sposobu odbywania kary aresztu wojskowego zwykłego, podlega karze w myśl art. 99 k. k. w.

Do odbywania kary aresztu wojskowego zwykłego przez podoficerów i szeregowców, służą areszty garnizonowe i oddziałowe urządzone w myśl rozdziału III załącznika do ustawy z dnia 15 lipca 1925 r. o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju (Dz. U. R. P. Nr 97, poz. 681).

Art. 521.

§ 1. Areszt wojskowy obostrzony odbywają oficerowie pod zamknięciem w odosobnieniu, w przeznaczonej do tego celu izbie (kabinie).

§ 2. Inne osoby odbywają areszt wojskowy obostrzony pod zamknięciem w ten sposób, że skazany otrzymuje twarde łoże oraz, jako pożywienie, chleb i wodę. Obostrzenia te odpadają czwartego, ósmego i dwunastego dnia, następnie zaś co trzeci dzień.

W odosobnieniu tzn. pojedynczo. Ukarany więc w czasie całego czasu trwania kary (z wyjątkiem nabożeństw i ewentualnie ćwiczeń lub nauki) nie może przebywać w towarzystwie innych skazanych.

Art. 522.

Jeżeli stan zdrowia skazanego nie pozwala na odbywanie kary aresztu wojskowego obostrzonego, stosuje się areszt wojskowy zwykły. Czas trwania wymierzonej kary nie ulega wskutek tego przedłużeniu.

Zarządzenie wydaje na podstawie pisemnego orzeczenia lekarza, komendant więzienia, oficer inspekcyjny, lub przełożony warty przy której znajduje się areszt. (Zob. pkt. 28 reg. służby wewn. Cz. VII).

Art. 523.

Minister Spraw Wojskowych — a na obszarze objętym stanem wojennym Naczelny Wódz, określą sposób odbywania kary aresztu wojskowego w czasie wojny.

F. ODROCZENIA I PRZERWA WYKONANIA KAR POZBAWIENIA WOLNOŚCI.

Art. 524.

§ 1. Wykonanie kary pozbawienia wolności w przypadku choroby umysłowej lub ciężkiej choroby fizycznej skazanego, pozostającego na wolności, odracza się do czasu wyzdrowienia.

§ 2. Za ciężką chorobę fizyczną należy uznać w szczególności taki stan cielesny skazanego, przy którym wykonywanie kary pozbawienia wolności mogłoby bezpośrednio zagrażać jego życiu, albo nie dałoby się pogodzić z urządzeniami istniejącymi w wojskowym zakładzie karnym.

Przez odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności, rozumie się zajście tego rodzaju okoliczności, które z powodów określonych w obowiązujących przepisach, są podstawą do przesunięcia terminu rozpoczęcia wykonania kary przez skazanego pozostającego na wolności.

Ponieważ odroczenie dotyczy tylko przesunięcia terminu rozpoczęcia kary pozbawienia wolności, przeto władza powołana do wykonania wyroku (art. 484) powinna wydać zarządzenia dotyczące innych wykonalnych części wyroku (np. ściągnięcia grzywny, przepadku przedmiotów majątkowych i narzędzi, ogłoszenia wyroku w pismach i t. p.).

Przez czas odroczenia kary, przedawnienie nie biegnie (art. 89 § 2 k. k.).

Odroczenie wykonania kary z powodów podanych w niniejszym art. jest obligatoryjne.

Odroczenia udziela — w myśl art. 527 § 1 zwierzchnik sądowo-karny.

Art. 525.

Wykonanie kary pozbawienia wolności może być odroczone [1]):

a) jeżeli względy służbowe tego wymagają, albo [2])

b) na prośbę skazanego — jeżeli natychmiastowe wykonanie kary pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny skutki zbyt ciężkie [3]).

[1]) Odroczenie wykonania kary z art. 528 jest fakultatywne. Odroczenia udzielają władze wskazane w art 527. Na odmowę odroczenia wykonania kary nie służy zażalenie (art. 336 § 2).

[2]) Względy służbowe mogą uzasadniać odroczenie wykonania kary zarówno wtedy, gdy chodzi o skazanego pełniącego służbę państwową (wojskową lub cywilną) albo samorządową, jak też i wtedy, gdy skazany pozostaje wprawdzie na

służbie prywatnej, lecz względy publiczne wymagają w danym przypadku odroczenia kary (np. pracownik w zakładzie użyteczności publicznej — w przedsiębiorstwie komunikacyjnym i t. p.); — jeżeli te względy wymagają odroczenia, co w każdym konkretnym przypadku ocenia władza właściwa do udzielenia odroczenia, to odroczenie powinno być udzielone. W przeciwieństwie do przyczyn odroczenia z pktu b) art. 525 udzielenie odroczenia nie może być uzależnione od dopełnienia przez skazanego pewnych warunków (art. 527 § 3).

Odroczenie może być udzielone na prośbę lub z urzędu.

[3]) O odroczeniu z pktu b) niniejszego art. decydować mogą zarówno względy natury moralnej, jak i materialnej. Względy te podlegają zawsze swobodnej ocenie władzy powołanej do udzielenia odroczenia.

Przyczyną odroczenia z pktu b) może być m. i. choroba fizyczna skazanego (choroba umysłowa jest zawsze przyczyną do odroczenia z art. 524), jednak nie tak ciężka, by jej stan kwalifikował się pod pojęcie ciężkiej choroby fizycznej z art. 524. Stąd też przy prośbach o odroczenie z powodu stanu zdrowia należy zwracać uwagę, na stopień choroby, czas jej przypuszczalnego trwania, niebezpieczeństwo dla otoczenia i inne okoliczności, które bądź to same, bądź to z innymi, mogą decydować o tym, czy choroba jest „ciężką" w rozumieniu art. 524 czy też nie — i w miarę oceny prośbę o odroczenie z powodu stanu zdrowia skierować do władzy właściwej do odroczenia.

W myśl art. 527 § 3 udzielenie odroczenia można uzależnić od dopełnienia określonych warunków.

Art. 526.

§ 1. Wykonanie kary pozbawienia wolności w przypadku choroby umysłowej skazanego przerywa się [1]) do czasu wyzdrowienia [2]).

§ 2. Jeżeli stan zdrowia skazanego albo bardzo poważne względy materialne lub rodzinne tego wymagają, albo też jeżeli zachodzą inne bardzo ważne powody, można udzielić przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności [3]). Przerwę można każdej chwili odwołać [4]).

[1]) Przez przerwę wykonania kary rozumie się zwolnienie skazanego aresztowanego na określony czas z zamknięcia przed upływem terminu wykonania kary pozbawienia wolności.

Zasadą kar pozbawienia wolności jest ich wykonanie bez przerwy — stąd też udzielenie przerwy jest uzależnione od zajścia u skazanego aresztowanego okoliczności, wytwarzających dla niego położenie szczególnie niekorzystne, którego przez przerwę można uniknąć. Konsekwencją tej zasady jest, iż udzielenie przerwy jest obligatoryjne tylko w przypadku choroby umysłowej skazanego, — poza tym zaś jest ono tylko fakultatywne i dopuszczalne tylko wówczas, gdy za przerwą przemawiają „bardzo" poważne względy.

Przez czas przerwy przedawnienie nie biegnie (art. 89 § 2 k. k.).

[2]) Ponieważ kara ma być dolegliwością z której ukarany powinien zdawać sobie sprawę — oraz ponieważ kara ma wpływać także poprawczo na skazanego — przeto ponieważ przy chorobie umysłowej, ani jeden, ani też drugi z tych celów

nie da się osiągnąć — przewiduje § 1 niniejszego art. obligatoryjne zarządzenie przerwy kary. Przerwa zostanie zarządzona, gdy choroba umysłowa sprawcy zostanie stwierdzoną niewątpliwie świadectwem lekarskim.

O przerwie kary orzeka zwierzchnik sądowo-karny w myśl art. 527 § 1.

[3]) Ocena względów przemawiających za przerwą kary, należy do swobodnego uznania władzy powołanej do jej zarządzenia. Władza zarządzając tę przerwę, może uzależnić ją w myśl art. 527 § 3 od dopełnienia przez skazanego określonych warunków. Z natury rzeczy wynika, że uzależnienie przerwy od zobowiązania się skazanego do pobytu w oznaczonej miejscowości lub od innych warunków — zasadniczo może być stosowane przede wszystkim w stosunku do skazanych nie pozostających w czynnej służbie wojskowej.

Na zarządzenie odmowy przerwy nie służy zażalenie (art. 336 § 2).

[4]) Prawo odwołania przerwy nie jest uwarunkowane żadnymi okolicznościami — zależy ono przeto od swobodnego uznania władzy.

Przerwę może odwałać ta władza, która jej udzieliła; na zarządzenie to nie służy zażalenie (art. 336 § 2).

Art. 527.

§ 1. Odroczenia lub przerwy wykonania kary pozbawienia wolności, nie przenoszącej jednego roku, na okres nie dłuższy, niż osiem tygodni, oraz odroczenia lub przerwy w przypadkach wymienionych w art. 524 i 526 § 1 udziela zwierzchnik sądowo-karny [1]).

§ 2. Minister Spraw Wojskowych udzielać może odroczenia lub przerwy wykonania kary pozbawienia wolności z przyczyn wymienionych w art. 525 i 526 § 2 na czas do jednego roku.

§ 3. Udzielenie odroczenia wykonania kary w przypadku wymienionym w art. 525 lit. b) lub przerwy w przypadku wymienionym w art. 526 § 2 można uzależnić od zobowiązania się skazanego do pobytu w oznaczonej miejscowości lub od innych warunków [2]).

§ 4. W czasie wojny udzielać mogą zwierzchnicy sądowo-karni odroczenia i przerwy wykonania wszelkich kar pozbawienia wolności, bez względu na ograniczenia wymienione w § 1 [3]).

[1]) Zwierzchnik sądowo-karny zarządza odroczenia wykonania kary:

a) z powodu choroby umysłowej lub „ciężkiej" choroby fizycznej skazanego (art. 524 § 1) — na czas trwania choroby (bez ograniczenia);

b) ze względów służbowych, lub na prośbę skazanego (art. 525) — tylko na okres czasu do ośmiu tygodni i przy skazaniu na karę pozbawienia wolności, nie przenoszącej jednego roku.

Zwierzchnik sądowo-karny zarządza przerwę wykonania kary:

a) z powodu choroby umysłowej skazanego (art. 526 § 1) na czas trwania choroby (bez ograniczenia);

b) ze względów na stan zdrowia skazanego lub innych bardzo poważnych względów materialnych albo rodzinnych (art. 526 § 2) — tylko na okres czasu do ośmiu tygodni i przy skazaniu na karę pozbawienia wolności, nie przenoszącej jednego roku.

Poza przypadkami wskazanymi w art. 527 dotyczącymi właściwości władz co do zarządzenia odroczenia lub przerwy wykonania kary, przysługuje prawo zarządzenia wstrzymania wykonania kary (tj. odroczenia lub przerwy w zależności od tego czy skazany już karę odbywa czy też nie) także Najwyższemu Sądowi Wojskowemu w przypadkach z art. 483 § 1, zwierzchnikowi sądowo-karnemu w przypadkach z art. 483 § 3, wojskowemu sądowi okręgowemu w przypadkach z art. 549 § 1 i Naczelnemu Prokuratorowi wojskowemu w przypadkach z art. 549 § 2.

[2]) Uzależnienie odroczenia lub przerwy od dopełnienia przez skazanego pewnych określonych warunków, wyjątkowo tylko będzie mogło mieć zastosowanie, do żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową, który z racji pełnienia tej służby jest obowiązany do przebywania w swej formacji, a poza tym znajduje się pod stałym dozorem swych przełożonych. Stawianie tedy jakichkolwiek warunków skazanemu, które w istocie rzeczy sprowadzać się mogą tylko do zabezpieczenia terminowego wykonania kary, jeżeli tym skazanym jest żołnierz pełniący czynną służbę wojskową, byłoby zasadniczo niecelowym.

Natomiast o ile chodzi o inne osoby podległe właściwości sądów wojskowych przepis § 3 art. 527 znajdzie zastosowanie w szczególności do tych osób, co do których mogłaby zachodzić ewentualnie obawa uchylenia się ich od kary. Udzielenie odroczenia lub przerwy takim właśnie skazanym, z powodu zachodzących rzeczywiście bardzo istotnych i nieuchronnych dla skazanego powodów, będzie następować w zasadzie po zobowiązaniu się skazanego do pobytu w oznaczonej miejscowości lub też po dopełnieniu innych przez władzę określonych warunków. Za jeden z tych warunków uznać należy złożenie przez skazanego kaucji, lub też danie poręczenia, które przepadnie, o ile skazany nie zgłosi się celem odbywania kary w oznaczonym terminie.

Uzależniając odroczenie lub przerwę kary od zobowiązania się skazanego do pobytu w oznaczonej miejscowości — należy zawiadomić o tym właściwy posterunek policji państwowej z poleceniem niezwłocznego aresztowania skazanego w razie naruszenia przez niego wspomnianego zobowiązania.

[3]) Przepis § 4 niniejszego art. ma na celu zabezpieczenie interesów służby wojskowej w czasie wojny. Zwierzchnik sądowo-karny nie jest ograniczony w prawie udzielenia odroczenia lub przerwy żadnymi terminami; może przeto udzielać odroczeń lub przerwy, aż do końca wojny (do demobilizacji). Z drugiej jednak strony zwierzchnik sądowo-karny z prawa tego powinien zasadniczo skorzystać tylko wtedy, gdy odroczenie lub przerwa ma na celu pełnienie przez skazanego służby wojskowej lub też innej służby mającej doniosłość dla obrony Państwa. Udzielając odroczenia lub przerwy kary może zwierzchnik ten (o ile posiada odpowiednie upoważnienie od Naczelnego Wodza) postanowić, że skazanemu kara będzie złagodzona lub nawet całkowicie darowaną w drodze łaski, w razie dzielnego zachowania się na polu walki (art. 554).

Art. 528.

§ 1. W czasie mobilizacji, jeżeli skazany przed jej zarządzeniem na karę więzienia nie wyżej dwu lat lub na innego rodzaju karę pozbawienia wolności pozostaje w czynnej służbie wojskowej lub został powołany do pełnienia tej służby, zarządza się odroczenie lub przerwę wykonania kary do czasu zwolnienia z czynnej służby wojskowej.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do skazanych za przestępstwa, wymienione w art. 139 § 2.

§ 3. Odroczenia lub przerwy wykonania kary w przypadku wymienionym w § 1 udziela władza zarządzająca wykonanie kary. Jeżeli jednak skazany znajduje się w zamknięciu poza okręgiem władzy, która zarządziła wykonanie kary, przerwę wykonania kary zarządza ta władza, której skazany podlega pod względem penitencjarnym.

Art. 528 ma na celu zabezpieczenie interesów wojska. Chodzi o to, by skazani na stosunkowo niedługie kary pozbawienia wolności, oraz tacy którzy nie będą działać demoralizująco na otoczenie (takich § 2 art. niniejszego wyłącza spod działania art. 528) mogli być użyci do służby w szeregach, jako żołnierze służby czynnej.

Odroczenie lub przerwa może być zarządzoną tylko w czasie mobilizacji — a więc zasadniczo także i w czasie wojny, — wszelako tylko do tych, którzy zostali prawomocnie skazani przed zarządzeniem mobilizacji lub też ogłoszeniem powołania w czasie wojny. Jeżeli natomiast skazanie nastąpiło już po zarządzeniu mobilizacji wzgl. po ogłoszeniu powołania, odroczenie lub przerwa z art. 528 nie może być zarządzoną. Inna interpretacja tego przepisu doprowadziłaby bowiem do tej konsekwencji, że po zarządzeniu mobilizacji i w czasie wojny, skazani na kary określone w § 1 niniejszego art. korzystaliby zawsze z odroczenia lub przerwy, — co kolidowałoby niewątpliwie z wymiarem sprawiedliwości.

Zarządzenie odroczenia lub przerwy kary w przypadkach wymienionych w niniejszym art. jest obligatoryjne.

Przepis § 1, o ile przewiduje on odroczenie lub przerwę wykonania kary „do czasu zwolnienia z czynnej służby wojskowej", obejmuje, jak to wynika z początkowych słów tego paragrafu („w czasie mobilizacji") tylko okres mobilizacji. Toteż w stosunku np. do żołnierzy zawodowych, odroczenie lub przerwa w przepisie tym przewidziana, mogłaby trwać tylko do demobilizacji, po czym powinno nastąpić zarządzenie wykonania kary, jakkolwiek nie nastąpiłoby zwolnienie z czynnej służby wojskowej, powyższych żołnierzy.

Zob. poza tym rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 maja 1927 r. o odroczeniu i przerwie wykonania kar pozbawienia wolności, oraz o uchyleniu aresztu tymczasowego ze względów wojskowych (Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 405) umieszczone w dodatku do niniejszego komentarza.

G. WARUNKOWE ZWOLNIENIE.

Art. 529.

§ 1. Warunkowe zwolnienie może nastąpić na prośbę lub z urzędu nawet bez zgody skazanego.

§ 2. Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych określi osoby uprawnione, prócz skazanego, do zgłaszania prośby o warunkowe zwolnienie, władze właściwe do przyjmowania tych próśb oraz tryb postępowania w tych sprawach.

Co do materialnych warunków warunkowego zwolnienia zob. art. 65—68 k. k.

Tryb postępowania w sprawie warunkowego zwolnienia normuje rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych z dnia 29 października 1936 r. o warunkowym zwolnieniu osób, skazanych w wojskowym postępowaniu karnym (Dz. U. R. P. Nr 87, poz. 609), którego brzmienie jest następujące:

§ 1.

Minister Spraw Wojskowych zarządza i odwołuje warunkowe zwolnienie z odbycia części kary, orzeczonej przez sąd wojskowy co do:

A. oficerów (równorzędnych), skazanych na jakąkolwiek karę pozbawienia wolności;

B. osób, nie posiadających stopnia oficerskiego (równorzędnego), skazanych na karę:

1) więzienia na czas ponad lat 5 lub dożywotnio;

2) śmierci, albo więzienia na czas ponad lat 5 lub dożywotnio — jeżeli karę orzeczoną przez sąd zamieniono w drodze łaski na karę pozbawienia wolności na czas do lat 5;

3) więzienia na czas do lat 5 lub aresztu za przestępstwa przewidziane:

a) w art. 38, 40, 41, 55, 59 § 3, art. 62 § 1, art. 63 — 67, 78 § 2 i 3, art. 85, 101, 103 i 104 § 2 k. k. w.;

b) w art. 46 i 47 k. k. w., jeżeli równocześnie orzeczono karę wydalenia z wojska lub marynarki wojennej albo degradacji;

c) w art. 93 — 123, 125, 126, 152, 153, 154, 156, 163 — 167, 215 § 1, art. 216 § 1, art. 217 § 1, art. 218 i 219 § 1 k. k.;

d) w art. 10 — 21 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu Państwa (Dz. U. R. P. Nr 94, poz. 851);

e) w art. 73 ust. 1, 2, 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 marca 1928 r. o prawie lotniczym (Dz. U. R. P. z 1935 r. Nr 69 poz. 437).

§ 2.

(1) Uprawnienia co do zarządzenia i odwoływania warunkowego zwolnienia z odbycia części kary osób, skazanych w wojskowym postępowaniu karnym,

w przypadkach nie wymienionych w § 1 przekazuje się zwierzchnikom sądowo-karnym współdziałającym w postępowaniu przed wojskowymi sądami okręgowymi (admiralskimi).

(2) Warunkowe zwolnienie zarządza i odwołuje:

a) jeżeli wyrok wydał w I instancji wojskowy sąd okręgowy (admiralski) — zwierzchnik sądowo-karny, współdziałający w postępowaniu przed tym sądem w danej sprawie;

b) jeżeli wyrok w I instancji wydał wojskowy sąd rejonowy — właściwy dowódca okręgu korpusu;

c) jeżeli wyrok wydał w I instancji wojskowy sąd marynarski lub wojskowy sąd rejonowy jako marynarski — zwierzchnik sądowo-karny, współdziałający w postępowaniu przed sądem admiralskim lub wojskowym sądem okręgowym jako admiralskim, któremu ten wojskowy sąd marynarski (lub wojskowy sąd rejonowy jako marynarski) jest podporządkowany.

§ 3.

(1) Warunkowe zwolnienie może nastąpić na prośbę lub z urzędu.

(2) Prośbę może wnieść skazany, jego obrońca lub pełnomocnik, małżonek, krewni i powinowaci w linii wstępnej i zstępnej, rodzeństwo, ustawowi zastępcy (opiekunowie, kuratorowie) i wychowawcy.

(3) Prośby innych osób mogą stanowić powód do rozważenia sprawy z urzędu.

§ 4.

Prośbę można zgłosić ustnie do protokółu lub pisemnie komendantowi wojskowego zakładu karnego (naczelnikowi więzienia), w którym skazany odbywa karę, albo u właściwego wojskowego prokuratora okręgowego (§ 8 ust. 1 i § 16), albo też u przełożonej władzy skazanego.

§ 5.

(1) Prośbę opiniuje komendant wojskowego zakładu karnego (naczelnik więzienia), w którym skazany odbywa karę; przeprowadza on również potrzebne dochodzenie.

(2) W tym celu należy do komendanta wojskowego zakładu karnego (naczelnika więzienia) kierować również prośby, zgłoszone u wojskowych prokuratorów okręgowych i u władz przełożonych skazanego.

§ 6.

W toku dochodzenia prócz stwierdzenia, jak skazany prowadzi się w więzieniu, należy zbadać osobiste stosunki skazanego, stosunek do służby wojskowej, poprzednią karalność, jeśli zaś skazany po zwolnieniu go z odbycia części kary nie ma powrócić do czynnej służby wojskowej, to również jego zdolność zarobkowania, możność uzyskania przez niego pracy zarobkowej, lub możliwość zapewnienia mu w inny sposób warunków utrzymania w miejscowości, do której zamierza udać się, oraz inne okoliczności mogące mieć wpływ na zarządzenie o warunkowym zwolnieniu.

§ 7.

(1) Prośbę można zgłosić i przedstawić do decyzji w ostatnich piętnastu dniach okresu przewidzianego w art. 65 § 2 k. k., jeśli dwie trzecie kary nie prze-

noszą jednego roku, w innych przypadkach — w ostatnich dniach trzydziestu tego okresu.

(2) Prośby zgłoszone przed powyższym terminem lub też przed upływem terminu przewidzianego w art. 531 kodeksu wojskowego postępowania karnego odrzuca komendant wojskowego zakładu karnego (naczelnik więzienia). Na tę decyzję służy zażalenie, które rozstrzyga ostatecznie wojskowy prokurator okręgowy.

§ 8.

(1) Komendant wojskowego zakładu karnego (naczelnik więzienia) przedstawia prośbę ze swoją opinią wojskowemu prokuratorowi okręgowemu tego wojskowego sądu okręgowego (admiralskiego), który wydał wyrok w I instancji, lub w którego okręgu znajduje się wojskowy sąd rejonowy (marynarski), który wydał wyrok.

(2) Wojskowy prokurator okręgowy odrzuca prośbę, jeśli jest przedwczesną albo jeśli wniosła ją osoba nieuprawniona, a prokurator nie znajduje podstaw do rozpatrzenia sprawy z urzędu. Na zarządzenie to nie służy zażalenie.

(3) W innych przypadkach wojskowy prokurator okręgowy — po uzupełnieniu dochodzenia jeśli je uzna za potrzebne — przedstawia sprawę ze swoim wnioskiem zwierzchnikowi sądowo-karnemu lub przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego Ministrowi Spraw Wojskowych, zależnie od właściwości określonej w § 1 lub 2.

(4) Jeżeli wyrok wydał wojskowy sąd rejonowy (marynarski), wojskowy prokurator okręgowy przed postawieniem wniosku co do warunkowego zwolnienia może zażądać opinii zwierzchnika sądowo-karnego, współdziałającego w postępowaniu przed właściwym wojskowym sądem rejonowym (marynarskim).

§ 9.

(1) Naczelny Prokurator Wojskowy odrzuca prośbę przedstawioną przedwcześnie lub wniesioną przez osobę nieuprawnioną, jeżeli nie znajduje podstaw do rozpatrzenia sprawy z urzędu. Na zarządzenie to nie służy zażalenie.

(2) W innych przypadkach Naczelny Prokurator Wojskowy przedstawia sprawę ze swym wnioskiem Ministrowi Spraw Wojskowych.

§ 10.

(1) W zarządzeniu odmawiającym zwolnienia należy oznaczyć termin, przed upływem którego nie można zgłaszać ponownej prośby (art. 531 kodeksu wojskowego postępowania karnego).

(2) Odmowa prośbie skazanego, jego obrońcy lub pełnomocnika, powoduje skutek, określony w ust. (1), co do próśb wszystkich osób. Odmowa prośbie innej osoby powoduje ten skutek co do próśb wszystkich osób, z wyjątkiem skazanego i jego obrońcy lub pełnomocnika.

§ 11.

(1) W zarządzeniu o warunkowym zwolnieniu można nakazać zwolnionemu, aby o każdej zmianie swego miejsca pobytu zawiadamiał natychmiast najbliższy posterunek (w miastach — komisariat) Policji Państwowej miejscowości, którą

opuszcza i do której przybywa. Obowiązek ten ustaje z upływem okresu próby. Czas trwania tego okresu, jako też termin, w którym karę uważa się za odbytą, należy określić w zarządzeniu (art. 66 i 68 k. k.).

(2) Nakazu zawiadamiania nie wydaje się, jeżeli skazany po zwolnieniu zostaje odesłany do jednostki (formacji, zakładu, urzędu) wojskowej, a okres próby jest krótszy od okresu poozstającego skazanemu do odsłużenia czynnie w wojsku.

§ 12.

(1) Zarządzenie o warunkowym zwolnieniu komendant wojskowego zakładu karnego (naczelnik więzienia) wykonywa natychmiast.

(2) Jeżeli jednak przed wykonaniem zarządzenia o warunkowym zwolnieniu zaszły lub wyszły na jaw okoliczności, któreby mogły uzasadniać odmowę warunkowego zwolnienia, komendant wojskowego zakładu karnego (naczelnik więzienia) wstrzymuje się z wykonaniem zarządzenia i zawiadamia o tym niezwłocznie wojskowego prokuratora okręgowego z dokładnym przytoczeniem powodów; wojskowy prokurator okręgowy przedstawia sprawę ze swoim wnioskiem zwierzchnikowi sądowo-karnemu lub Ministrowi Spraw Wojskowych, stosownie do właściwości.

§ 13.

(1) Komendant wojskowego zakładu karnego (naczelnik więzienia) wypuszczając skazanego na wolność poucza go o obowiązkach co do sprawowania się oraz o obowiązkach meldunkowych i skutkach ich zaniedbania, jeżeli wydano nakaz zawiadamiania o miejscu pobytu.

(2) O wypuszczeniu skazanego komendant wojskowego zakładu karnego (naczelnik więzienia) zawiadamia:

a) jeżeli skazany, pozostający w czynnej służbie wojskowej, zostaje odesłany do jednostki (formacji, zakładu, urzędu) wojskowej — dowódcę tej jednostki oraz dowódcę najbliżej tej jednostki znajdującego się pododdziału żandarmerii;

b) w innych przypadkach — posterunek (komisariat) Policji Państwowej, właściwy dla miejscowości, do której udaje się skazany.

§ 14.

(1) Przepisy §§ 5 — 13 stosuje się odpowiednio także w przypadku, gdy z urzędu zarządzono przedstawienie wniosku o warunkowe zwolnienie. Komendanci wojskowych zakładów karnych (naczelnicy więzień) są obowiązani przedstawiać takie wnioski co do skazanych, którzy czynią zadość wymogom warunkowego zwolnienia.

(2) Dochodzenie potrzebne dla przygotowania wniosku wolno rozpocząć już przed terminem określonym w § 7 ust (2).

§ 15.

Każdy prokurator wojskowy (oficer sądowy), który dowie się o złym prowadzeniu się zwolnionego lub o uchyleniu się jego z pod dozoru, zawiadamia o tym właściwego wojskowego prokuratora okręgowego, który przedstawia sprawę ze swoim wnioskiem zwierzchnikowi sądowo-karnemu względnie Naczelnemu Prokuratorowi Wojskowemu, stosownie do właściwości.

§ 16.

Jeśli sąd wojskowy, który wydał wyrok, już nie istnieje, określoną w rozporządzeniu niniejszym właściwość zwierzchnika sądowo-karnego i wojskowego prokuratora okręgowego ustala się według sądu, który przejął sprawy sądu zlikwidowanego.

§ 17.

Rozporządzenie niniejsze stosuje się również do osób skazanych przez sądy wojskowe przed dniem 1 stycznia 1937 r.

§ 18.

(1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1-go stycznia 1937 r.

(2) Z dniem tym traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dnia 30 grudnia 1932 r. w sprawie warunkowego zwolnienia osób odbywających karę pozbawienia wolności z mocy wyroków wojskowych sądów karnych (Dz. U. R. P. Nr 12 poz. 80).

Art. 530.

§ 1. Warunkowe zwolnienie zarządza Minister Spraw Wojskowych, a co do osób, skazanych przez sądy wojenne, Naczelny Wódz. Uprawnienie to może Minister Spraw Wojskowych bądź Naczelny Wódz przekazać w całości lub częściowo zwierzchnikom sądowo-karnym.

§ 2. W razie przekazania zwierzchnikom sądowo-karnym uprawnień co do warunkowego zwolnienia, wydają oni zarządzenia w tych sprawach po wysłuchaniu wniosku wojskowego prokuratora okręgowego bądź sędziego wojskowego, stojącego na czele sądu wojennego.

§ 3. Zarządzenie w sprawie warunkowego zwolnienia nie ulega zaskarżeniu.

Co do przekazania uprawnień w sprawie warunkowego zwolnienia zwierzchnikom sądowo-karnym zob. rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych umieszczone przy art. 529.

Art. 531.

W razie odmowy warunkowego zwolnienia, uprawniony może zgłosić ponowną prośbę o warunkowe zwolnienie nie wcześniej niż po upływie 6 miesięcy od daty odmownego załatwienia poprzedniej prośby.

Art. 532.

§ 1. Odwołanie warunkowego zwolnienia zarządza ta władza, która zarządziła warunkowe zwolnienie.

§ 2. Odwołanie warunkowego zwolnienia następuje po wysłuchaniu wniosku wojskowego prokuratora okręgowego bądź sędziego wojskowego, stojącego na czele sądu wojennego.

§ 3. Zarządzenie w sprawie odwołania warunkowego zwolnienia nie ulega zaskarżeniu.

H. WYKONANIE KARY WARUNKOWO ZAWIESZONEJ.

Art. 533.

§ 1. Orzeczenia w sprawie wykonania kary warunkowo zawieszonej wydaje sąd wojskowy, który w pierwszej instancji rozpoznawał sprawę, a jeżeli ten sąd już nie istnieje — sąd wojskowy, który przejął sprawy tego sądu.

§ 2. Na postanowienie w tym przedmiocie służy zażalenie.

Warunkowe zawieszenie wykonania kary normuje art. 61 — 64 k. k. oraz art. 31 k. k. w.

Orzeczenie o warunkowym zawieszeniu wykonania kary, zamieszcza sąd w wyroku, który wydaje w danej sprawie. Zob. art. 315.

Podstawy dla wydania orzeczenia, że kara warunkowa zawieszona ma być wykonaną zawiera art. 63 k. k. Orzeczenie w tej sprawie zapada w formie postanowienia, — które wydaje: w wojskowym sądzie rejonowym — jednoosobowo wojskowy sędzia rejonowy (art. 23 u. s. w.) w wojskowym sądzie okręgowym — ten sąd na posiedzeniu niejawnym (art. 31 u. s. w.), w sądzie wojennym — zwierzchnik sądowo-karny (art 411 § 1).

Art. 534.

W razie postanowienia przez sąd, że kara warunkowo zawieszona ma być wykonana, władze do tego powołane zarządzają wykonanie kary.

Zob. art. 484.

ROZDZIAŁ IV.

WYKONYWANIE KAR GRZYWNY.

Art. 535.

O ściągnięcie grzywny, której skazany w oznaczonym terminie dobrowolnie nie zapłacił, zwracają się władze, powołane do zarządzenia wykonania kary, do właściwego komornika lub do innej władzy, która wedle przepisów obowiązujących w sądownictwie powszechnym powołana jest do przymusowego ściągania grzywien i kar pieniężnych.

Zarządzenie w sprawie wykonania kary grzywny powinno być wydane „natychmiast" po uprawomocnieniu się skazującego wyroku (art. 482).

Jeżeli oskarżony po uprawomocnieniu się wyroku, grzywny nie wpłacił dobrowolnie, lub też gdy zapłacenie grzywny nie zostało mu odroczone (art. 539), władza powołana do wykonania wyroku (art. 484) wdraża postępowanie celem przymusowego ściągnięcia grzywny. W tym celu władza ta wzywa skazanego, by w „oznaczonym terminie" zapłacił grzywnę, gdyż w razie niedotrzymania tego terminu, ściągnięcie jej nastąpi przez organ egzekucyjny. Termin oznacza władza powołana do wydania zarządzenia wykonania kary, biorąc pod uwagę wysokość orzeczonej grzywny, stosunki majątkowe skazanego, ewentualnie także inne okoliczności mogące mieć wpływ na możność terminowego uiszczenia grzywny.

Jeżeli skazany w oznaczonym terminie grzywny nie zapłaci — a zapłata jej nie została odroczoną — władza wykonująca wyrok zwraca się do właściwego organu egzekucyjnego o ściągnięcie grzywny w drodze przymusowej. W piśmie o przymusowe ściągnięcie grzywny oznacza się jaki środek przymusowy ma być zastosowany (egzekucja z ruchomości, nieruchomości, przez zajęcie wierzytelności i t. p.), po czym organ egzekucyjny prowadzi sam zażądaną egzekucję aż do jej ukończenia. O wyniku postępowania przymusowego zawiadamia się władzę powołaną do wykonania wyroku. Organem egzekucyjnym właściwym do egzekwowania z mocy wyroków sądów karnych grzywien jest komornik, względnie samorządowe władze miejskie i gminne.

W sprawie egzekwowania grzywien przez komornika zawiera art. VII § 1 przepisów wprowadzających prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 93, poz. 804) następujące postanowienia:

Art. VII § 1.

„Do egzekwowania grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania, stosuje się przepisy o sądowym postępowaniu egzekucyjnym ze zmianami następującymi:

1) polecenie wszczęcia egzekucji wydaje sąd lub prokurator dołączając tytuł wykonawczy; odpis wyroku sądu karnego ma moc tytułu wykonawczego co do grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania;

2) egzekucja z nieruchomości, oraz czynności egzekucyjne skierowane przeciwko osobie dłużnika mogą być prowadzone wyłącznie na wniosek złożony w myśl ogólnych przepisów przez Prokuratorię Generalną;

3) na podstawie polecenia sądu lub prokuratora, komornik powinien z urzędu przedsięwziąć kroki zmierzające do wykrycia mienia dłużnika i prowadzić egzekucję z wykrytego mienia aż do jej ukończenia;

4) skargi na czynności komornika, powództwa o zwolnienie przedmiotu spod egzekucji, oraz wszelkie środki odwoławcze w toku postępowania egzekucyjnego wnosić należy przeciwko Prokuratorii Generalnej, niezależnie od tego, czy postępowanie wszczęte zostało z polecenia sądu lub prokuratora, czy też na wniosek Prokuratorii Generalnej;

5) jeżeli względem tego samego majątku wszczęte zostały postępowania egzekucyjne, celem zaspokojenia wierzytelności prywatnych i należności sądowych, oba postępowania będą połączone i toczyć się będą według ogólnych przepisów prawa o sądowym postępowaniu egzekucyjnym".

Wedle rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 1932 r. o taksie za czynności komorników (Dz. U. R. P. Nr 114, poz. 948) Skarbowi Państwa służy uwolnienie od opłat. Opłaty i wydatki narosłe w toku egzekucji wszczętej z urzędu obciążają dłużnika; jednakowoż wydatki poniesione przez komornika w gotowiźnie (np. opłaty pocztowe, za doręczenia uskutecznione przez organa sądowe lub gminne, za należności biegłych, za przechowanie rzeczy i t. p.) jeżeli nie można ich ściągnąć od dłużnika będą pokryte ze Skarbu Państwa.

W sprawie ściągania grzywien przez komorników zob. również okólniki Ministerstwa Sprawiedliwości poz. 629 i 630 zawarte w zbiorze okólników i rozporządzeń Ministerstwa Sprawiedliwości z roku 1931 oraz okólnik Nr 1663/I/U. z dnia 15 lipca 1932 r. zawarty w Dz. urzęd. Min. Sprawiedl. z roku 1932 Nr 14, str. 239.

O ile chodzi o ściąganie grzywien orzeczonych w postępowaniu karnym przez samorządowe władze miejskie i gminne, to w tym względzie art. 46 § 3 przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego (Dz. U. R. P. z roku 1928 Nr 33, poz. 314) postanawia:

„Organa gminne są obowiązane na polecenie władzy sądowej lub prokuratorskiej do egzekwowania grzywien, kar pieniężnych, nawiązek, kosztów postępowania i opłat.

Organa gminne nie mogą wykonywać egzekucji na nieruchomościach i prawach na nieruchomościach".

Wedle art. VII § 2 przepisów wprowadzających prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 93, poz. 804) władze gminne ściągają grzywny, kary pieniężne, opłaty sądowe i koszty postępowania w myśl przepisów o egzekucji świadczeń pieniężnych w trybie postępowania przymusowego w administracji. Zob. art. 9 i 59 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu przymusowym w administracji (Dz. U. R. P. Nr 36, poz. 342).

Samorządowe władze miejskie i gminne są powołane do ściągania grzywien orzeczonych w postępowaniu karnym zasadniczo wówczas, gdy egzekucja ma być prowadzoną poza siedzibą urzędową komornika, a wysokość należności nie prze-

wyższa sumy 500 zł. Wysokość tej sumy dla poszczególnych okręgów może obniżyć Minister Sprawiedliwości. Zob. w tej sprawie art. VIII przepisów wprowadzających prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 93, poz. 804).

Zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości i Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 lutego 1929 r. o wynagrodzeniu gmin za czynności egzekucyjne (Dz. U. R. P. Nr 14, poz. 121) — oraz okólniki poz. 630 i 631 (zbioru okólników i rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z roku 1931) w sprawie wykonywania egzekucji przez organa gminne na polecenie władz sądowych i prokuratorskich, oraz okólnik Nr 1663/I/U. z dnia 15 lipca 1932 r. umieszczony w Dz. urz. Min. Sprawiedl. Nr 14, str. 239.

W przypadku gdy skazany na karę grzywny jest oficerem, podoficerem lub starszym szeregowcem zawodowym, albo też funkcjonariuszem państwowym zatrudnionym w administracji wojskowej — ściągnięcie grzywny może nastąpić także w drodze potrąceń z uposażenia, w trybie ustawy z dnia 2 kwietnia 1925 r. o potrąceniach z uposażenia i zaopatrzenia emerytalnego osób wojskowych oraz funkcjonariuszów państwowych w administracji wojskowej (Dz. U. R. P. z roku 1933 Nr 58, poz. 439). W tym celu, władza powołana do wykonania kary grzywny zwraca się do dowódcy jednostki administracyjnej, który wydaje zarządzenie administracyjne, na podstawie którego płatnik wypłacając dłużnikowi uposażenie, zajmuje procentową jego część na pokrycie grzywny w całości lub części. Tryb postępowania w tych sprawach normują: rozporządzenia wykonawcze Ministra Spraw Wojskowych z dnia 18. czerwca 1928 r. z dnia 19 października 1929 r., z dnia 8. sierpnia 1930 r. oraz z dnia 6. kwietnia 1936 r. (Dz. U. R. P. z roku 1928 Nr 64, poz. 588, Dz. U. R. P. z roku 1929 Nr 73, poz. 555 Dz. U. R. P. z roku 1930 Nr 67, poz. 532 Dz. U. R. P. z roku 1936 Nr 38, poz. 289 oraz Dz. U. R. P. z roku 1936 Nr 38, poz. 288).

Skazany przeciw któremu wdrożono egzekucję celem ściągnięcia grzywny, ponosi koszta ściągnięcia grzywny, obejmujące należności wymienione w art. 481 § 3.

Grzywny wpływają do Skarbu Państwa na potrzeby zakładów karnych (art. 42 § 3 k. k.).

Art. 536.

§ 1. W razie niemożności ściągnięcia w całości lub w części grzywny z majątku skazanego, zawiadamia o tym komornik lub władza, powołana do ściągnięcia grzywny, władzę wojskową, która się zwróciła o jej ściągnięcie [1]).

§ 2. W przypadku wymienionym w § 1 władza powołana do zarządzenia wykonania kary, jeżeli nie uważa prowadzenia dalszej egzekucji za celowe, zarządza wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności, wymierzonej przez sąd na wypadek nieściągalności grzywny [2]).

[1]) Grzywna powinna być uiszczaną całkowicie przez skazanego, jeżeli na jego prośbę w myśl art. 539 nie rozłożono jej na raty. Przepis § 1 postanawiający o niemożności ściągnięcia „części" grzywny, odnosi się do przypadku, gdy nie ściągnięto w drodze przymusowej raty grzywny w całości.

[2]) Organ egzekucyjny (komornik lub inna władza) wtedy wysyła zawiadomienie o bezskuteczności egzekucji, gdy wskazany przez władzę powołaną do wykonania kary grzywny środek przymusowy nie dał rezultatu.

Zawiadomienie o bezskuteczności egzekucji, ocenia władza powołana do zarządzenia wykonania kary grzywny i w tym kierunku może wydać zarządzenie wedle swobodnego uznania, albo

a) podjęcia innych dotychczas niezastosowanych środków egzekucyjnych (np. po bezskutecznej egzekucji co do majątku ruchomego dłużnika, można wdrożyć egzekucję przez licytacyjną sprzedaż nieruchomości, albo przez zajęcie poborów służbowych i t. p.), albo też

b) wykonania kary zastępczej pozbawienia wolności, orzeczonej na wypadek nieściągalności grzywny, — chyba że sąd w myśl art. 61 § 1 k. k. orzekł warunkowe zawieszenie kary zastępczej na wypadek nieściągalności grzywny.

Wykonanie kary zastępczej pozbawienia wolności następuje w myśl ogólnych zasad o wykonaniu kary.

Karę zastępczą będą wykonywały bądź władze wojskowe, bądź cywilne, stosownie do postanowień art. 480 i 481.

Art. 537.

§ 1. W razie gdyby ściągnięcie grzywny narażało skazanego na ruinę majątkową, może on zwrócić się do władzy, powołanej do zarządzenia wykonania kary, o zarządzenie wykonania kary zastępczej pozbawienia wolności w miejsce grzywny lub jej części.

§ 2. Władza wymieniona w § 1 wydaje w tym przedmiocie postanowienie po przeprowadzeniu potrzebnych sprawdzeń.

§ 3. Na postanowienie to służy zażalenie w trybie art. 203 § 2.

Przyjąć należy, że możliwość narażenia skazanego na ruinę majątkową zachodzi nietylko wówczas, gdy ściągnięcie grzywny miałoby taką ruinę wywołać bezpośrednio, ale także i wtedy, kiedy mogłoby ono zachwiać jego równowagę gospodarczą i choćby pośrednio tylko ujemnie oddziaływać na jego sytuację gospodarczą.

Art. 538.

Od wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności skazany może się uwolnić w każdym czasie przez złożenie kwoty pieniężnej, pozostającej jeszcze do uiszczenia.

Przez kwotę pozostającą do uiszczenia, rozumieć należy, całą pozostałą zaległość należną od skazanego tytułem grzywny razem z narosłymi kosztami egzekucyjnymi. Jeżeli grzywna była rozłożoną na raty i zarządzono wykonanie kary zastępczej z powodu nieuiszczenia w terminie oznaczonej kary, to od wykonania kary zastępczej skazany może się uwolnić nie przez uiszczenie tylko raty grzywny, lecz całej należności.

Jeżeli skazany odbył już pewną część kary zastępczej — kwotą pozostającą do uiszczenia jest zaległość grzywny, po potrąceniu z niej takiej kwoty pieniężnej, jaka stanowi równowartość dni spędzonych w zamknięciu tytułem kary zastępczej.

Jeżeli sąd orzekł w myśl art. 61 § 1 k. k. warunkowe zawieszenie wykonania kary zastępczej na wypadek nieściągalności grzywny — wydanie zarządzenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności jest niedopuszczalne.

Art. 539.

Na prośbę skazanego zwierzchnik sądowo-karny może odroczyć ściągnięcie grzywny albo rozłożyć ją na raty na czas, nieprzekraczający jednego roku, jeżeli natychmiastowe ściągnięcie grzywny pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny skutki zbyt ciężkie.

[1]) Prośbę o odroczenie ściągnięcia grzywny, lub też o rozłożenie jej na raty może wnieść skazany, gdyby bądź to natychmiastowe jej ściągnięcie lub też ściągnięcie jej w całości, pociągnęło dla niego lub jego rodziny skutki zbyt ciężkie. Ocena tych okoliczności zależy od swobodnego uznania tego zwierzchnika sądowo-karnego, który był właściwym w danej sprawie karnej. Prośbę należy wnieść do prokuratora wojskowego (oficera sądowego) urzędującego przy tym sądzie, który w I instancji rozpoznawał sprawę.

Co do czasu wniesienia prośby, to oświadczyć się należy za tym, iż może być ona zasadniczo wniesioną do czasu zarządzenia wykonania kary zastępczej, — albowiem zarządzenie to zostaje wydane po stwierdzeniu, że majątek dłużnika nie wystarcza na pokrycie grzywny lub też jej części a przeto kwestje rozłożenia grzywny na raty, lub jej odroczenia są nieaktualne. Z chwilą wydania zarządzenia wykonania kary zastępczej, skazany może prosić tylko o odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności, o ile zachodzą warunki z art. 525 i w czasie odroczenia kary zastępczej, może uiścić grzywnę, co w myśl art. 538 powoduje zwolnienie od odbywania kary zastępczej.

ROZDZIAŁ V.

WYKONANIE KAR DODATKOWYCH.

Art. 540.

Kary dodatkowe wydalenia z wojska lub z marynarki wojennej, degradacji lub wydalenia z korpusu oficerskiego uważa się za wykonane z chwilą uprawomocnienia się wyroku.

Przepis art. 540 odnosi się zarówno do tych przypadków, gdy wymienione w nim kary dodatkowe orzeczone zostały w wyroku przez sąd wojskowy — jak i do tych przypadków, w których w myśl art. 26 k. k. w. sąd powszechny skazał żołnierza na karę wymienioną w art. 26 k. k. w. pociągającą za sobą z mocy samego prawa jedną z kar dodatkowych wymienionych w art. 540 niniejszego kodeksu. W tych ostatnich przypadkach zatem, odnośną karę dodatkową należy uważać za wykonaną z chwilą uprawomocnienia się wyroku sądu powszechnego.

Kary dodatkowe znane kodeksowi karnemu, o ile pociągają za sobą utratę praw publicznych, utratę obywatelskich praw honorowych, utratę prawa wykonywania zawodu, albo utratę praw rodzicielskich lub opiekuńczych, uważa się za wykonane również z chwilą uprawomocnienia się wyroku; art. 52 § 1 k. k. postanawia bowiem, że utrata wymienionych praw następuje z chwilą uprawomocnienia się wyroku.

Co się tyczy kary dodatkowej przepadku przedmiotów majątkowych i narzędzi (art. 44 lit. e) i art. 50 k. k.) to karę tę należy uważać za wykonaną również z chwilą uprawomocnienia się wyroku. Z tą chwilą bowiem sprawca stracił prawo własności do przedmiotu majątkowego lub narzędzia, którego był właścicielem, a z chwilą uprawomocnienia się wyroku prawo własności przeszło na Skarb Państwa.

Art. 541.

§ 1. Wysokość kosztów ogłoszenia wyroku w pismach, które wedle wyroku ma ponieść skazany, ustala sąd, który rozpoznawał sprawę w pierwszej instancji.

§ 2. Na postanowienie w tym przedmiocie służy zażalenie.

§ 3. Ściągnięcie kosztów ogłoszenia wyroku w pismach następuje wedle przepisów o ściągnięciu grzywny.

Po ogłoszeniu wyroku orzekającego karę dodatkową ogłoszenia wyroku w pismach (art 44 lit. f) i art. 51 k. k.) należy wezwać skazanego do uiszczenia zaliczki na koszta ogłoszenia. Jeżeli skazany w oznaczonym terminie zaliczki nie złożył, należy zarządzić opublikowanie wyroku w sposób wskazany w wyroku — albowiem w myśl art. 487 § 1 koszt wykonania kary ponosi Skarb Państwa. Okoliczność bowiem, że skazany ma ponieść koszt ogłoszenia wyroku, nadaje Skarbowi Państwa tylko prawa regresu do skazanego, gdyby tych kosztów nie zapłacił.

Sąd ustala wysokość kosztów ogłoszenia wyroku na wniosek skazanego lub władzy powołanej do wykonania kary. Ustalenie tych kosztów następuje w Wojskowym Sądzie Okręgowym na posiedzeniu niejawnym (art. 31 u. s. w.), w wojskowym sądzie rejonowym jednoosobowo przez wojskowego sędziego rejonowego (art. 23 u. s. w., w sądzie wojennym przez zwierzchnika sądowo-karnego (art. 411 § 1).

ROZDZIAŁ VI.

PRZYWRÓCENIE UTRACONYCH PRAW I ZATARCIE SKAZANIA.

Art. 542.

§ 1. Prośby skazanych o przywrócenie utraconych praw oraz zdolności do uzyskania utraconych praw tudzież wnioski skazanych o zatarcie skazania rozpoznaje ten wojskowy sąd okręgowy, który wydał wyrok w pierwszej instancji lub w którego okręgu wojskowy sąd rejonowy wydał wyrok.

§ 2. Jeżeli orzekało kilka sądów wojskowych albo sąd wojskowy i sąd powszechny, właściwym jest ten sąd, w którym lub w którego okręgu zapadł wyrok ostatni.

§ 3. W przypadkach skazania przez sądy wojenne, rozpoznaje prośby (wnioski) o przywrócenie praw, zdolności do uzyskania utraconych praw lub o zatarcie skazania ten wojskowy sąd okręgowy, który przejął sprawy sądu wojennego.

Warunki materialne przywrócenia utraconych praw, zdolności do uzyskania utraconych praw i zatarcia skazania, normują art. 53 i 90 k. k.

Obok skazanych z wnioskiem o zatarcie skazania może wystąpić również obrońca skazanego lub jego ustawowy zastępca; inne osoby tego prawa nie mają, a przeto prośby takie (wnioski) nie ulegają rozpoznaniu przez sąd.

O właściwości sądów karnych powszechnych w tych sprawach postanawia art. 636 k. p. k.

Art. 543.

§ 1. Wojskowy sąd okręgowy rozpoznaje prośby (wnioski) o przywrócenie praw lub o zatarcie skazania na posiedzeniu niejawnym.

§ 2. Na postanowienie to służy zażalenie.

§ 3. Przed wydaniem postanowienia należy przeprowadzić dochodzenie w celu zebrania informacyj o zachowaniu się skazanego po wyroku.

Zebranie potrzebnych informacji następuje albo w trybie art. 27 — albo też drogą wywiadu z policji, z urzędu gminnego, u przełożonego dowództwa skazanego i t. p.

Art. 544.

O przywróceniu praw lub o zatarciu skazania zawiadamia wojskowy prokurator okręgowy niezwłocznie władzę, prowadzącą rejestry karne.

DZIAŁ II.

WYKONYWANIE ŚRODKÓW WYCHOWAWCZYCH I ZABEZPIECZAJĄCYCH.

Art. 545.

O wykonanie orzeczonych przez sąd wojskowy środków wychowawczych i zabezpieczających zwracają się władze wojskowe, powołane do zarządzenia wykonania kary, do właściwych władz cywilnych.

Co do rodzajów środków wychowawczych i zabezpieczających, oraz dopuszczalności ich orzeczenia zob. art. 79 — 85 k. k. oraz art. 26 — 29 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach.

Władze wojskowe nie wykonują środków wychowawczych i zabezpieczających — o ich wykonanie zwracają się zawsze do władz cywilnych. Podstawą do zwrócenia się do władz cywilnych o wykonanie środków zabezpieczających jest albo wyrok sądu wojskowego (art. 315) albo też postanowienie sądu wojskowego (art. 205 § 1 i art. 228 § 1) w którym sąd orzeka o zastosowaniu względem skazanego środka zabezpieczającego. Zob. również art. 325 i 326.

Władzą cywilną powołaną do wydania zarządzeń w sprawie wykonania środków wychowawczych i zabezpieczających, orzeczonych przez sądy wojskowe jest prokurator sądu okręgowego (sądu karnego powszechnego) w myśl art. 542 § 2 k. p. k. Wprawdzie przepis tego art. postanawia, iż prokurator zarządza wykonanie „każdego innego wyroku", niż sądu grodzkiego lub okręgowego jako odwoławczego, wszelako na podstawie interpretacji argumentum a maiori ad minus przyjąć należy, iż do właściwości prokuratora należy także wykonywanie wszelkich innych postanowień.

Władze cywilne wykonują orzeczone przez sądy wojskowe środki zabezpieczające, tylko o ile chodzi o dziedzinę penitencjarną wykonania tych zabezpieczeń. O ile chodzi natomiast o stronę proceduralną ich wykonania, to analogicznie do dziedziny karno-proceduralnej wykonania kary (zob. uw. do art. 481) oświadczyć się należy za tym, iż właściwość sądów wojskowych pozostaje niezmienioną. A więc sąd wojskowy będzie właściwy do orzekania w takich sprawach jak np., czy należy wykonać orzeczoną karę po zwolnieniu przestępcy z zakładu leczniczego (art. 80 k. k. § 2) — oznaczenia czasu pobytu (przedłużenia lub

skracania) w zakładzie dla psychicznie chorych lub innym zakładzie leczniczym (art. 81 i 82 § 2 k. k.) przedterminowego zwolnienia z domu pracy przymusowej (art. 83 § 2 k. k.) — co do dalszego pozostawania przestępcy w zakładzie dla niepoprawnych (art. 84 § 2 k. k.) i t. p. Interpretacja ta wynika z postanowień art. 325 wedle którego, o zastosowaniu środków wychowawczych i zabezpieczających, a więc o całokształcie zagadnienia „orzeka sąd I instancji właściwy do rozpoznania danej sprawy karnej".

DZIAŁ III.

UŁASKAWIENIA.

Art. 546.

§ 1. Jeżeli Minister Spraw Wojskowych w poszczególnym przypadku nie zarządzi inaczej, prośby o ułaskawienie osób skazanych przez sądy wojskowe przesyła się do opinii wojskowemu sądowi okręgowemu, który wydał wyrok w pierwszej instancji, lub w którego okręgu wojskowy sąd rejonowy wydał wyrok.

§ 2. W przypadkach skazania przez sąd wojenny przesyła się prośby o ułaskawienie do sądu wojennego, który wydał wyrok, a jeżeli ten sąd już nie istnieje — do sądu, który przejął sprawy sądu wojennego.

Prawo łaski przysługuje Prezydentowi Rzeczypospolitej. Wedle art. 69 ustawy konstytucyjnej, Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo darowania i łagodzenia kar i skutków skazania. W zakresie stosowania prawa łaski Prezydent Rzeczypospolitej nie jest ograniczony żadnym przepisem — a przeto o ile chodzi o kary orzekane przez sądy, Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo darowania lub łagodzenia wszelkich — oczywista niewykonanych jeszcze — kar (zasadniczej, dodatkowej, zastępczej), ma prawo zamiany tych kar na inny rodzaj (znany nb. ustawodawstwu polskiemu) przyczem przy zamianie kary, nie jest wiązany przepisami ustawowemi — jest władny zawiesić wykonanie kary w przypadkach w których sąd bądź nie miał prawa tego uczynić, bądź też z prawa tego nie skorzystał — może w drodze łaski zarządzić warunkowe zwolnienie, nawet gdy nie istnieją po temu ustawowe warunki, lub gdy władza odmówiła tego skazanemu. Podobnie o ile chodzi o skutki skazania Prezydent Rzeczypospolitej może darować bądź wszystkie, bądź tylko niektóre, oraz może skrócić czas trwania tych skutków. — Narówni ze skutkami karno-sądowego skazania, należy postawić zastosowanie środków zabezpieczających do skazanego, które jakkolwiek nie są karą w rozumieniu kodeksu karnego, są jednak pochodnemi przestępstwa lub kary. Prezydent Rzeczypospolitej ma również prawo zarządzić w drodze łaski zatarcie skazania przed upływem czasu przewidzianego w ustawie.

Tryb postępowania przewidziany w niniejszym rozdziale nie dotyczy przypadków unormowanych w art. 491 § 3 i 4 oraz w art. 554.

Art. 547.

Jeżeli sąd uzna, że skazany zasługuje na ułaskawienie [1]), albo też jeżeli Naczelny Prokurator Wojskowy zażądał przedstawienia sobie akt sprawy celem rozważenia kwestii ułaskawienia [2]), sąd przesyła Naczelnemu Prokuratorowi Wojskowemu prośbę o ułaskawienie wraz z aktami sprawy i swoją opinią.

[1]) Sąd wydaje opinię na podstawie swobodnego uznania, biorąc pod uwagę całokształt sprawy.

Podstawą, której sąd naruszyć nie może przy wydawaniu opinii jest sentencja wyroku wraz z jego uzasadnieniem; stąd też sąd nie może przytoczyć w opinii niczego coby pozostawało w sprzeczności z sentencją wyroku albo sprzeciwiało się ustaleniom zawartym w uzasadnieniu. Z natury jednak rzeczy wynika, że sąd rozpatrując prośbę o ułaskawienie, musi ustosunkować się do okoliczności bądź to nowych, które zaszły po wydaniu wyroku, bądź też do takich, które nawet zawarte są w aktach sprawy, których jednak sąd wyrokujący nie brał pod uwagę. Przy wydawaniu opinii sąd nie jest ograniczony tylko temu powodami, które przytacza skazany w swej prośbie o ułaskawienie — sąd może z urzędu rozważyć okoliczności, które zdaniem sądu mogą mieć wpływ na prawo łaski.

Okoliczności, które nie znajdują oparcia w aktach sprawy, a na które się sąd w swej opinii powołuje, muszą być niewątpliwe, stąd też powinny być one przez sąd sprawdzone. Sprawdzanie tych okoliczności następuje bądź to w trybie przewidzianym w art. 27, bądź też w drodze wywiadu z policji, z urzędu gminnego, w drodze uzyskiwania informacji u przełożonego dowództwa skazanego i t. p.

Opinię wydaje sąd na posiedzeniu niejawnym (art. 551).

[2]) Naczelny Prokurator wojskowy nie jest wiązany w żadnej mierze opinią sądu — a więc mimo przychylnej opinii sądu, może nie przedstawiać prośby o ułaskawienie Prezydentowi Rzeczypospolitej, z wnioskiem przychylnym, jeśli jest zdania, że skazany na łaskę nie zasługuje — z drugiej strony może przedstawić skazanego do łaski, mimo nieprzychylnej opinii sądu (art. 550).

Art. 548.

Prośba o ułaskawienie nie wstrzymuje wykonania kary.

Art. 549.

§ 1. Uznając, że szczególnie ważne względy [1]) przemawiają za uwzględnieniem prośby o ułaskawienie, sąd, przesyłając akta Naczelnemu Prokuratorowi Wojskowemu, może zarazem wstrzymać wykonanie kary lub zarządzić jej przerwę — aż do czasu rozstrzygnięcia kwestii ułaskawienia [2]).

§ 2. Uprawnienie określone w § 1 przysługuje również Naczelnemu Prokuratorowi Wojskowemu [3]).

[1]) Do szczególnie ważnych względów zaliczyć należy w pierwszym rzędzie względy natury służbowej — mogą to być jednak także inne względy np. natury państwowej lub społecznej, a nawet osobiste względem skazanego lub jego rodziny. Ocena tych względów należy w każdym razie do swobodnego uznania sądu (§ 1) względnie Naczelnego Prokuratora Wojskowego (§ 2).

[2]) Sąd zarządzając wstrzymanie wykonania kory (tj. przesuwając termin rozpoczęcia wykonania kary lub też zarządzając jej przerwę), wydaje w tej mierze postanowienie na posiedzeniu niejawnym (art. 551). Wykonanie tego postanowienia należy do władz powołanych do wykonania wyroku (art. 484).

[3]) Naczelny Prokurator Wojskowy, zarządzając wstrzymanie wykonania kary lub jej przerwę — wydaje odpowiedni rozkaz prokuratorowi wojskowemu (oficerowi sądowemu), który zawiadamia o tym zarządzeniu skazanego, w myśl art. 552.

Art. 550.

§ 1. Jeżeli sąd uzna, że skazany na ułaskawienie nie zasługuje, wydaje umotywowane postanowienie o pozostawieniu prośby o ułaskawienie bez dalszego biegu, przesyłając odpis postanowienia Naczelnemu Prokuratorowi Wojskowemu.

§ 2. Mimo postanowienia wymienionego w § 1 Naczelny Prokurator Wojskowy może zażądać przedstawienia sobie prośby o ułaskawienie wraz z aktami sprawy celem rozważenia kwestii ułaskawienia.

§ 3. W przypadku wymienionym w § 2 Naczelny Prokurator Wojskowy, uznając po rozpatrzeniu sprawy, że prośba o ułaskawienie na uwzględnienie nie zasługuje, pozostawia ją bez dalszego biegu, jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie postanowił inaczej.

Art. 551.

Opinie i postanowienia sądu, przewidziane w art. 547, 549 § 1 i art. 550 § 1, wydaje wojskowy sąd okręgowy na posiedzeniu niejawnym.

Art. 552.

Postanowienia przewidziane w art. 549 i 550 § 1 oznajmia się skazanemu jedynie z powołaniem się na wniesioną prośbę, bez podawania powodów.

Art. 553.

§ 1. Prezydent Rzeczypospolitej może w czasie wojny upoważnić Naczelnego Wodza do darowywania i łagodzenia w drodze łaski kar, wymierzonych w postępowaniu wojennym i doraźnym.

§ 2. Upoważnienie takie może Naczelny Wódz w całości lub w części przekazać zwierzchnikom sądowo-karnym [1]).

§ 3. W przypadkach przewidzianych w § 1 i 2 szef sądu wojennego skierowuje prośbę o ułaskawienie wraz z aktami i swoją opinią do Naczelnego Wodza lub zwierzchnika sądowo-karnego upoważnionego do stosowania prawa łaski.

[1]) Przekazanie w czasie wojny prawa łaski Naczelnemu Wodzowi (§ 1) lub zwierzchnikom sądowo-karnym (§ 2) nie pozbawia tego prawa Prezydenta Rzeczypospolitej w tych wszystkich przypadkach, w których Prezydent Rzeczypospolitej postanowił prośbę o łaskę rozpatrzeć.

[2]) Przepis art. 553 § 3 normuje tryb postępowania w sprawie próśb o ułaskawienie osób skazanych przez sądy wojenne.

Prośby o ułaskawienie należy zasadniczo kierować do zwierzchnika sądowo-karnego upoważnionego do stosowania prawa łaski, nawet w tych przypadkach, gdy skazany skierował prośbę o łaskę do Prezydenta Rzeczypospolitej. Zwierzchnik sądowo-karny rozstrzyga prośbę o łaskę ostatecznie bez dalszego przedstawienia jej Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Prośby o łaskę kieruje się do Naczelnego Wodza, w tych przypadkach, gdy Naczelny Wódz jest zarazem zwierzchnikiem sądowo-karnym, następnie od wyroków tych sądów, których zwierzchnicy sądowo-karni nie mają przyznanego sobie prawa łaski, wreszcie w sprawach, które Naczelny Wódz zastrzegł sobie ewentualnie do osobistej decyzji.

Art. 554.

Zwierzchnik sądowo-karny, któremu przysługuje prawo darowywania lub łagodzenia kar w drodze łaski, może, zatwierdzając wyrok albo udzielając odroczenia lub przerwy wykonania kary pozbawienia wolności w myśl art. 527 § 4, postanowić, że skazanemu będzie złagodzona lub nawet darowana kara w drodze łaski w razie dzielnego zachowania się na polu walki.

Postanowienie zwierzchnika sądowo-karnego, że w razie dzielnego zachowania się skazanego na polu walki, kara będzie złagodzona lub darowana, powinno być umieszczone zasadniczo na wyroku sądu wojennego, równocześnie z klauzulą zatwierdzenia wyroku.

Realizację postanowienia zwierzchnika sądowo-karnego, co do zastosowania względem skazanego aktu łaski — odnieść należy w pierwszym rzędzie do tego zwierzchnika sądowo-karnego. Przyjąć jednak należy, że takie przyrzeczenie będzie miało swój walor również wobec Prezydenta Rzeczypospolitej, gdyby prośba skazanego o łaskę, oparta m. i. także o takie właśnie postanowienie, była przez Niego rozpatrywaną, a fakt dzielnego zachowania się na froncie był niewątpliwy.

CZĘŚĆ TRZECIA.

PRZEPISY KOŃCOWE.

Art. 555.

Wykonanie kodeksu wojskowego postępowania karnego porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Art. 556.

Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1937 r.

DODATEK

Realizację postanowienia zwierzchnika sądowo-karnego, co do zastosowania względem skazanego aktu łaski — odnieść należy w pierwszym rzędzie do tego zwierzchnika sądowo-karnego. Przyjąć jednak należy, że takie przyrzeczenie będzie miało swój walor również wobec Prezydenta Rzeczypospolitej, gdyby prośba skazanego o łaskę, oparta m. i. także o takie właśnie postanowienie, była przez Niego rozpatrywaną, a fakt dzielnego zachowania się na froncie był niewątpliwy.

CZĘŚĆ TRZECIA

PRZEPISY KOŃCOWE.

Art. 555.

Wykonanie kodeksu wojskowego postępowania karnego porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Art. 556.

Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1937 r.

DEKRET
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ
z dnia 12 grudnia 1930 r.

O ŻANDARMERII.

(Dz. U. R. P. z roku 1931 Nr 2 poz. 6).

Na zasadzie art. 46 Konstytucji i rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 sierpnia 1926 r. o wydawaniu dekretów w zakresie Najwyższego Zwierzchnictwa Sił Zbrojnych Państwa (Dz. U. R. P. Nr 79, poz. 444) postanawiam co następuje:

Art. 1.

Żandarmeria jest organem wojskowym przeznaczonym do utrzymania bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego, w stosunku do osób podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, tudzież osób, co do których ingerencja władz i organów wojskowych w myśl obowiązujących przepisów jest dopuszczalna.

W sprawach wyżej wymienionych żandarmeria podlega właściwym władzom wojskowym.

Art. 2.

W zakresie dochodzenia i ścigania przestępstw żandarmeria jest organem wykonawczym wojskowych władz sądowych i prokuratorskich, stosownie do obowiązujących ustaw postępowania karnego i przepisów szczególnych.

Art. 3.

Żołnierz żandarmerii pełniący służbę należącą do zakresu obowiązków żandarmerii objętych art. 1 i 2 niniejszego dekretu korzysta z praw warty wojskowej w myśl obowiązujących ustaw.

Art. 4.

W sprawach dochodzenia i ścigania przestępstw, organa żandarmerii są uprawnione do bezpośredniego porozumiewania się z władzami, urzędami i organami państwowymi i samorządowymi.

Art. 5.

Zakres współdziałania żandarmerii z władzami i organami uprawnionymi do prowadzenia dochodzeń i ścigania przestępstw określi Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 6.

Wykonanie niniejszego dekretu poruczam Ministrowi Spraw Wojskowych.

Art. 7.

Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAW WOJSKOWYCH

z dnia 17. listopada 1936 r.

wydane co do §§ 25 — 29 w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych i ministrem sprawiedliwości, w sprawie wykonania dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 grudnia 1930 r. o żandarmerii.

(Dz. U. R. P. Nr 88, poz. 618).

Na podstawie art. 5 i 6 dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 grudnia 1930 r. o żandarmerii (Dz. U. R. P. z 1931 r. Nr 2, poz. 6) — zarządzam co następuje:

ROZDZIAŁ I.
OSOBOWY ZAKRES DZIAŁANIA ŻANDARMERII.

Do art. 1.

§ 1.

(1) Osobowy zakres działania żandarmerii rozciąga się na osoby wymienione w art. 2 — 4 prawa o ustroju sądów wojskowych (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr 76, poz. 536).

(2) Poza osobami wymienionymi w ust. (1) osobowy zakres działania żandarmerii rozciąga się również na osoby cywilne, co do których, w myśl szczególnych przepisów dopuszczalna jest ingerencja władz i organów wojskowych celem utrzymania bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego.

§ 2.

Działalność służbowa żandarmerii, jako wojskowego organu przeznaczonego do utrzymania bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego, ma — w stosunku do osób nie podlegających jej osobowemu zakresowi działania — charakter pomocniczy i odnosi się:

a) do przypadków schwytania tych osób na gorącym uczynku przestępstwa, ściganego z urzędu lub bezpośrednio po tym w czasie pościgu, jeżeli natychmiastowe wkroczenie cywilnych organów bezpieczeństwa publicznego jest niemożliwe;

b) do przypadków popełnienia w budynku zajętym przez siły zbrojne, albo w obrębie jednostki wojskowej (formacji, zakładu, urzędu) przestępstwa ściganego z urzędu, nie należącego do właściwości sądów wojskowych.

ROZDZIAŁ II.

RZECZOWY ZAKRES DZIAŁANIA ŻANDARMERII.

Do art. 2.

§ 3.

(1) Działalność służbowa żandarmerii, jako wojskowego organu przeznaczonego do utrzymania bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego, polega:

1) na obowiązku służbowym zapobiegania i ścigania przestępstw w stosunku do osób wymienionych w §§ 1 i 2 (służba sądowo-policyjna);

2) na obowiązku służbowym współdziałania z dowódcami jednostek i miejscowymi władzami wojskowymi (komendantami garnizonów) w kierunku utrzymania porządku i karności w siłach zbrojnych (służba wojskowo-policyjna);

3) na ochronie osób i rzeczy, w myśl obowiązujących przepisów (służba ochronna);

4) na udzielaniu pomocy (asystencyj) władzom cywilnym w ramach obowiązujących przepisów o udzielaniu pomocy wojskowej władzom cywilnym (służba asystencyjna).

(2) Używanie żandarmerii do czynności nie wchodzących w zakres jej działalności służbowej jest niedopuszczalne.

A. SŁUŻBA SĄDOWO-POLICYJNA

§ 4.

W służbie sądowo-policyjnej organa żandarmerii występują „w imieniu prawa". Ponoszą one pełną odpowiedzialność karną i dyscyplinarną za swoje czynności służbowe.

§ 5.

(1) W zakresie służby sądowo-policyjnej obowiązkiem żandarmerii jest:

a) zapobieganie naruszaniu przepisów karnych (służba sądowo-policyjna zapobiegawcza);

b) ściganie przestępstw należących do właściwości sądów wojskowych (służba sądowo-policyjna wykonawcza).

(2) Istota służby zapobiegawczej polega na usuwaniu warunków, sprzyjających powstawaniu przestępstw, a to albo drogą bezpośredniej interwencji organów żandarmerii, albo też drogą przedstawiania stosownych wniosków właściwym władzom wojskowym.

(3) Istota służby wykonawczej polega na obowiązku wkraczania służbowego celem ustalenia stanu faktycznego przestępstwa, wykrycia i zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa oraz ustalenia albo ujęcia osoby sprawcy. W służbie tej żandarmeria jest organem wykonawczym sądów i prokuratur wojskowych.

§ 6.

Powodem służbowego wkroczenia żandarmerii w służbie wykonawczej może być:

a) wiadomość otrzymana jakąkolwiek drogą albo spostrzeżenie własne o zamierzeniu, usiłowaniu lub dokonaniu przestępstwa ściganego z urzędu (wkroczenie służbowe z własnej inicjatywy);

b) wezwanie służbowe pomocy żandarmerii przez przełożonych tych osób, które są podejrzane o zamierzenie, usiłowanie lub dokonanie przestępstw ściganych z urzędu (wkroczenie służbowe na skutek wezwania);

c) rozkaz zwierzchnika sądowo-karnego lub przełożonego fachowego żandarmerii, albo polecenie prokuratora wojskowego (oficera sądowego) lub sądu wojskowego co do prze-

prowadzenia dochodzenia lub wykonania poszczególnych czynności związanych z dochodzeniem lub śledztwem (wkroczenie służbowe na rozkaz oraz na skutek polecenia prokuratorskiego lub sądowego).

§ 7.

(1) W przypadku wymienionym w § 6 lit. a) żandarmeria obowiązana jest przeprowadzić dochodzenie niezbędne do wykrycia i zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa oraz ustalić albo ująć osobę sprawcy, w warunkach i w sposób przewidziany przepisami kodeksu wojskowego postępowania karnego oraz przepisów szczególnych żandarmerii, z powodu przestępstw, które doszły do jej wiadomości i zostały spełnione przez żołnierzy, pozostających w czynnej służbie wojskowej na zewnątrz ich formacyj, chociażby formacje te rozmieszczone były w tych samych garnizonach, w których znajduje się miejsce spełnienia przestępstwa.

(2) O wkroczeniu z własnej inicjatywy obowiązane jest dowództwo oddziału lub pododdziału żandarmerii zawiadomić właściwego prokuratora wojskowego (oficera sądowego), a w sprawach mających szczególną wagę dla interesów Państwa lub wojska — również bezpośrednio zwierzchnika sądowo-karnego, podając okoliczności, które to wkroczenie uzasadniają oraz wymieniając osobę podejrzanego.

(3) Jeżeli wkroczenie dotyczy przestępstw, które mogą ulec ukaraniu dyscyplinarnemu w myśl art. 32 kodeksu karnego wojskowego, należy takie zawiadomienie przesłać przełożonemu dowódcy (komendantowi, kierownikowi) formacji.

(4) Obowiązkiem dowódców (komendantów, kierowników) formacyj jest udzielanie organom żandarmerii potrzebnego poparcia i pomocy.

§ 8.

(1) W przypadkach popełnienia wewnątrz formacji przestępstwa, którego okoliczności wymagają:

a) przeprowadzenia szczególnie dokładnego dochodzenia;

b) przeprowadzenia dochodzenia poza obrębem jednostki wojskowej (formacji, zakładu, urzędu);

c) zastosowania szczególnych środków, celem zebrania dowodów winy lub poszlak, albo wykrycia lub zabezpieczenia osoby podejrzanego;

d) wezwania pomocy służbowej cywilnych organów bezpieczeństwa publicznego;

powinni dowódcy (komendanci, kierownicy) formacyj natychmiast wezwać pomocy służbowej żandarmerii, a do czasu jej przybycia zarządzić jedynie konieczne zabezpieczenie śladów i dowodów przestępstwa.

(2) W sposób, określony w ust. (1) należy postąpić również w przypadkach popełnienia w budynku zajętym przez siły zbrojne albo w obrębie jednostki wojskowej (formacji, zakładu, urzędu) przestępstwa ściganego z urzędu, nie należącego do właściwości sądów wojskowych.

(3) Również we wszystkich innych przypadkach popełnienia przestępstw wewnątrz formacji, powinni dowódcy (komendanci, kierownicy) formacyj w jak najszerszej mierze korzystać z pomocy żandarmerii.

(4) Żandarmeria otrzymawszy jakąkolwiek drogą wiadomość o dokonanym wewnątrz formacji przestępstwie, obowiązana jest zawiadomić o tym dowódcę (komendanta, kierownika) formacji, meldując równocześnie o zachodzących ewentualnie okolicznościach, wyszczególnionych w ust. (1).

§ 9.

(1) O wynikach dochodzenia w przypadkach wymienionych w § 6 lit. a) lub b), żandarmeria zawiadamia właściwego oskarżyciela publicznego, a jeżeli przestępstwo podlega ukaraniu dyscyplinarnemu w myśl art. 32 kodeksu karnego wojskowego — dowódcę (komendanta, kierownika) formacji.

(2) W przypadku wymienionym w § 6 lit. c), żandarmeria po ukończeniu dochodzenia albo nakazanych lub poleconych czynności, kieruje wyniki bezpośrednio do władz, które je nakazały albo poleciły.

§ 10.

W przypadkach przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego i należących do właściwości sądów wojskowych żandarmeria powinna:

a) przyjąć od pokrzywdzonego skargę pisemną lub zaprotokołować skargę ustną oraz zaznaczyć ewentualną zgodę na ukaranie dyscyplinarne sprawcy, jeżeli ukaranie to jest dopuszczalne w myśl art. 32 kodeksu karnego wojskowego;

b) zabezpieczyć ślady i dowody przestępstwa;

c) skierować sprawę do prokuratora wojskowego (oficera sądowego), a w przypadku, gdy przestępstwo może ulec ukaraniu dyscyplinarnemu — do przełożonej władzy wojskowej.

§ 11.

O wykroczeniach popełnionych przez żołnierzy w czynnej służbie wojskowej donosi żandarmeria:

a) jeżeli wykroczenie, należące do właściwości sądów wojskowych, może ulec ukaraniu dyscyplinarnemu w myśl art. 32 lit. c) kodeksu karnego wojskowego — władzy przełożonej sprawcy;

b) jeżeli czyn ulega ukaraniu przez władzę administracyjną — władzy administracyjnej za pośrednictwem wojskowej władzy przełożonej sprawcy;

c) w innych przypadkach — prokuratorowi wojskowemu (oficerowi sądowemu).

§ 12.

O przestępstwach karno-skarbowych, popełnionych przez żołnierzy w czynnej służbie wojskowej donosi żandarmeria właściwym władzom skarbowym za pośrednictwem wojskowej władzy przełożonej sprawcy.

§ 13.

W przypadkach przestępstw przeciwko Państwu żandarmeria współdziała z wojskowymi organami informacyjnymi. Zakres współdziałania określają przepisy szczególne.

§ 14.

(1) W służbie sądowo-policyjnej w stosunku do osób, wymienionych w § 2, żandarmeria jest organem pomocniczym sądów i prokuratur powszechnych.

(2) W tym zakresie działalność służbowa żandarmerii obejmuje obowiązek wykonania czynności następujących:

a) zatrzymania podejrzanego, jeżeli zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia się, albo jeżeli nie można ustalić tożsamości podejrzanego;

b) niezbędnego zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa;

c) niezwłocznego sprowadzenia lub przekazania podejrzanego do znajdujących się najbliżej miejsca ujęcia właściwego oskarżyciela publicznego, albo cywilnego organu bezpieczeństwa publicznego oraz zawiadomienia tych władz o przestępstwie i o przedsięwziętych czynnościach.

(3) Sposób i warunki wykonania tych czynności określają przepisy szczególne żandarmerii.

B. SŁUŻBA WOJSKOWO-POLICYJNA.

§ 15.

(1) Zadaniem służby wojskowo-policyjnej jest zapobieganie naruszaniu przepisów, mających na celu utrzymanie dyscypliny zewnętrznej oraz wkraczanie (skierowanie doniesienia, zatrzymanie) w przypadkach naruszenia tych przepisów.

(2) W zakresie służby wojskowo-policyjnej dowódcy plutonów i posterunków żandarmerii są organami pomocniczymi miejscowych komendantów garnizonów.

§ 16.

(1) Doniesienia o naruszeniu przepisów, określonych w § 15 ust. (1), kieruje żandarmeria do przełożonych dowódców (komendantów, kierowników) formacji albo do miejscowych komendantów garnizonów, zależnie od charakteru przewinienia dyscyplinarnego oraz od zarządzeń komendantów garnizonów.

(2) W przypadkach mniejszej wagi naruszenia przepisów, określonych w § 15 ust. (1), przez szeregowców i starszych szeregowców organa żandarmerii mogą ograniczyć się do upomnienia, jeśli ono okaże się wystarczającym.

C. SŁUŻBA OCHRONNA.

§ 17.

(1) Służba ochronna ma charakter służby zapobiegawczej szczególnej; celem jej jest:

a) przeciwdziałanie naruszaniu tajemnic wojskowych;

b) ochrona osób i rzeczy;

c) ochrona obszarów i urządzeń wojskowych.

(2) Warunki i sposób wykonywania służby ochronnej określają przepisy szczególne żandarmerii.

D. SŁUŻBA ASYSTENCYJNA.

§ 18.

Służba asystencyjna polega na udzielaniu przez żandarmerię pomocy władzom cywilnym przy tłumieniu rozruchów, oraz na współdziałaniu w razie klęsk żywiołowych i we wszystkich innych przypadkach, w których jest dopuszczalna pomoc wojskowa władzom cywilnym.

§ 19.

Czynności poruczone żandarmerii w czasie asystencji nie mogą wychodzić poza zakres jej działalności służbowej jako wojskowego organu bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego.

ROZDZIAŁ III.

UPRAWNIENIA SŁUŻBOWE ORGANÓW ŻANDARMERII.

Do art. 3.

§ 20.

Zakres uprawnień organów żandarmerii, korzystających w służbie z praw warty wojskowej, określają regulaminy i instrukcje wojskowe.

§ 21.

Organa żandarmerii mają prawo użycia broni w następujących przypadkach:

a) w celu odparcia niebezpiecznego napadu lub zamachu, zagrażającego życiu, zdrowiu lub wolności organu żandarmerii albo innych osób, albo też w celu przeciwdziałania przedsięwzięciu czynności, zmierzających bezpośrednio do takiego napadu lub zamachu;

b) w celu wymuszenia posłuchu prawnemu rozkazowi w przypadkach ostatecznej potrzeby i bezpośrednio grożącego niebezpieczeństwa dla karności wojskowej lub bezpieczeństwa publicznego;

c) w celu odparcia niebezpiecznego napadu lub zamachu, zagrażającego mieniu publicznemu lub prywatnemu, mającemu doniosłe znaczenie dla celów obrony Państwa, lub dla celów użyteczności publicznej, albo też w celu przeciwdziałania przedsięwzięciu czynności, zmierzających bezpośrednio do takiego napadu lub zamachu;

d) w celu pokonania oporu czynnego, udaremniającego przeprowadzenie czynności służbowych, albo też w celu pokonania gwałtu fizycznego, nie mającego charakteru napadu lub zamachu określonego w punkcie a), lecz skierowanego na pozbawienie organu żandarmerii fizycznej możności wypełnienia obowiązku służby przez usiłowanie rozbrojenia, ubezwładnienia i t. p.;

e) w celu udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej lub aresztowanej, co do której organ żandarmerii ma podejrzenie, że jest niebezpiecznym przestępcą;

f) w celu ujęcia niebezpiecznego przestępcy, który ucieka, albo także unieszkodliwienia go, jeżeli zajął stanowisko obronne lub schronił się do kryjówki;

g) podczas pełnienia służby ochronnej lub konwojowej — przeciwko osobie popełniającej lub usiłującej popełnić czyn przestępny, zmierzający do uszkodzenia, naruszenia lub uszczuplenia przedmiotu chronionego.

§ 22.

(1) Użycie broni w przypadkach wyszczególnionych w § 21 może nastąpić tylko po jednorazowym wezwaniu do zaniechania lub spełnienia danej czynności i tylko wówczas, jeżeli użycie broni nie zagraża bezpośrednio niebezpieczeństwem dla życia osób postronnych. Jeżeli ze względu na okoliczności danego przypadku wezwanie jest niemożliwe, użycie broni może nastąpić po jednorazowym wystrzale ostrzegawczym w powietrze.

(2) Przepisu ust. (1) nie stosuje się w przypadkach, gdy zwłoka grozi niebezpieczeństwem utraty życia żołnierzowi żandarmerii, albo może udaremnić pościg i ujęcie niebezpiecznego przestępcy lub grozi zniszczeniem albo uszkodzeniem przedmiotów i urządzeń, mających doniosłe znaczenie dla celów obrony Państwa, albo dla celów użyteczności publicznej.

(3) Inne warunki i sposób użycia broni przez organa żandarmerii, określają przepisy szczególne żandarmerii.

§ 23.

(1) Organa żandarmerii przy wykonywaniu swych zadań służbowych w stosunku do osób wymienionych w §§ 1 i 2, są uprawnione do:

— wzywania tych osób celem przesłuchania ich, pod rygorem przymusowego sprowadzenia;

— dokonywania oględzin, rewizji domu i osoby;

— zwracania się w toku dochodzenia do władz, urzędów i organów wojskowych i cywilnych o udzielenie potrzebnych wyjaśnień i wiadomości oraz o spełnienie poszczególnych czynności, wynikających z istoty dochodzenia;

— wchodzenia i swobodnego poruszania się bez przepustek na terenach i w obiektach wojskowych i innych;

— sprawdzania tożsamości osób, w szczególności przez daktyloskopowanie;

— dokonywania potrzebnych zdjęć fotograficznych;

— stosowania niezbędnych środków przymusowych, w szczególności zatrzymania, nałożenia kajdanków i użycia stosownej siły fizycznej.

(2) Ponadto organ żandarmerii w służbie ma prawo wezwać każdego do udzielenia mu doraźnej pomocy, a w szczególności pomocy potrzebnej do pokonania oporu. Wezwany obowiązany jest — w miarę możności — uczynić zadość wezwaniu.

(3) Warunki i sposób wykonywania uprawnień żandarmerii, wskazanych w ust. (1) i (2), określają przepisy szczególne żandarmerii.

Do art. 4.

§ 24.

Organa żandarmerii są uprawnione do bezpośredniego porozumiewania się z władzami, urzędami i organami wojskowymi i cywilnymi, mającymi siedzibę na obszarze Rzeczypospolitej, w sprawach związanych z dochodzeniem, pościgiem i wykonywaniem poszczególnych czynności służbowych, wchodzących w zakres uprawnień i obowiązków żandarmerii.

ROZDZIAŁ IV.

WSPÓŁDZIAŁANIE ŻANDARMERII Z CYWILNYMI WŁADZAMI I ORGANAMI BEZPIECZEŃSTWA.

Do art. 5.

§ 25.

Współdziałanie żandarmerii z cywilnymi władzami, urzędami i organami powołanymi do prowadzenia dochodzeń i ścigania przestępstw, dotyczy spraw, wynikających z powszechnego wymiaru sprawiedliwości, sprawowanego przez cywilne władze sądowe i prokuratorskie oraz spraw związanych z zapobiegawczą i wykonawczą służbą bezpieczeństwa publicznego.

§ 26.

(1) Organa żandarmerii są obowiązane udzielać cywilnym władzom i organom, powołanym do prowadzenia dochodzeń i ścigania przestępstw, pomocy służbowej w stosunku do osób, podlegających sądownictwu wojskowemu, oraz w stosunku do wszystkich osób zamieszkałych albo przebywających na terenach i obiektach wojskowych, do których dostęp organów cywilnych podlega ograniczeniom.

(2) Udzielenie pomocy służbowej cywilnym organom bezpieczeństwa przez żandarmerię następuje również na wezwanie służbowe tych organów, dla pokonania oporu, zabezpieczenia porządku publicznego oraz we wszystkich innych przypadkach, w których pomoc taka jest dopuszczalna ze względu na przeznaczenie żandarmerii jako wojskowego organu bezpieczeństwa publicznego.

§ 27.

Organa żandarmerii współpracują z cywilnymi władzami i organami powołanymi do prowadzenia dochodzeń i ścigania przestępstw, a w szczególności z policją państwową i organami ochrony granic. Współpraca ta polega na udzielaniu wymienionym władzom i organom służbowym informacyj oraz dokonywaniu poszczególnych czynności, związanych z uprawnieniami żandarmerii.

§ 28.

Organa powołane do prowadzenia dochodzeń i ścigania przestępstw, a przede wszystkim policja państwowa, udzielają organom żandarmerii wiadomości ze swoich rejestrów w poszczególnych przy-

padkach, zarządzają pościg, dostarczają jednostkom żandarmerii rejestracji periodycznej dotyczącej inwigilacji ogólnej, oraz dokonują prac laboratoryjnych i ekspertyz fachowych, w zakresie przewidzianym przepisami szczególnymi policji państwowej.

§ 29.

W przypadkach asystencyj wzajemnych, udzielanych sobie przez organa żandarmerii, organa policji państwowej i uprawnione organa władz państwowych, w związku z wykonywaniem poszczególnych czynności badawczych lub wykonawczych (przy przesłuchaniu świadków, rewizjach, zajęciu rzeczy i t. p.), współdziałanie organu asystującego polega na udzielaniu organowi, wykonującemu odnośną czynność służbową, pomocy do usunięcia stawianego oporu oraz ochrony jego czynności.

Do art. 7.

§ 30.

(1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1-go stycznia 1937 r.

(2) Z dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dnia 14 września 1931 r. wydane co do §§ 21 — 25 w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Sprawiedliwości w sprawie wykonania dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 grudnia 1930 r. o żandarmerii (Dz. U. R. P. Nr 86, poz. 677).

ROZPORZĄDZENIE
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 17 maja 1927 r.

O ODROCZENIU I PRZERWIE WYKONANIA KAR POZBAWIENIA WOLNOŚCI ORAZ UCHYLENIU ARESZTU TYMCZASOWEGO ZE WZGLĘDÓW WOJSKOWYCH.

(Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 405).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. 78, poz. 443), postanawiam co następuje:

Art. 1.

Jeżeli w czasie pokoju skazany na karę nie wyżej sześciu miesięcy pozbawienia wolności pełni czynną służbę wojskową lub został powołany do pełnienia tej służby, należy na wniosek władzy wojskowej zarządzić odroczenie lub przerwę kary do czasu zwolnienia skazanego z czynnej służby wojskowej.

Władzą wojskową właściwą do postawienia wniosku o odroczenie lub przerwę kary jest:

a) w stosunku do skazanego, pełniącego czynną służbę wojskową — przełożony dyscyplinarny skazanego o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku;

b) w stosunku do skazanego powołanego do pełnienia czynnej służby wojskowej — Komendant powiatowej komendy uzupełnień, do której powołany ewidencyjnie należy.

Art. 2.

W razie zarządzenia mobilizacji ogólnej lub częściowej, jeżeli skazany na karę nie wyżej dwu lat pozbawienia wolności pełni czynną służbę wojskową lub został powołany do pełnienia tej służby, należy zarządzić z urzędu odroczenie lub przerwę kary do czasu zwolnienia skazanego z czynnej służby wojskowej.

Również należy uchylić areszt tymczasowy (areszt śledczy, tymczasowe przytrzymanie), zarządzony w toku dochodzenia lub śledztwa, o ile obwiniony pełni czynną służbę wojskową lub powołany został do pełnienia tej służby, a według okoliczności danego wypadku — nie należy się spodziewać skazania na karę pozbawienia wolności ponad dwa lata.

Art. 3.

W czasie wojny należy na wniosek właściwej władzy zarządzić odroczenie lub przerwę wykonania kary pozbawienia wolności, orzeczonej w wymiarze nie przenoszącym sześciu miesięcy co do osoby, której praca jest niezbędna ze względu na obronę Państwa albo na dotkliwe braki w zaopatrzeniu ludności.

W tych samych warunkach należy zaniechać zarządzenia aresztu tyczasowego (aresztu śledczego, tymczasowego przytrzymania) lub zarządzony uchylić, jeśli według okoliczności danego wypadku nie należy się spodziewać skazania na karę pozbawienia wolności ponad sześć miesięcy.

Rozporządzenie Rady Ministrów określi, jakie władze są właściwe do postawienia wniosku o zarządzenie odroczenia lub przerwy kary, albo uchylenia aresztu.

Zarządzenie należy odwołać z chwilą ustania przyczyny, która je uzasadniała.

Art. 4.

Przedawnienie nie biegnie przez czas, na który odroczono lub przerwano karę.

Art. 5.

Do odroczenia lub przerwy wykonania kary powołaną jest władza zarządzająca wykonanie kary. Jeżeli jednak skazany znajduje się w zamknięciu poza okręgiem władzy, która zarządziła wykonanie kary, przerwę kary zarządza ta władza, której skazany podlega pod względem penitencjarnym.

Uchylenie aresztu tymczasowego (aresztu śledczego, tymczasowego przytrzymania) zarządza sąd właściwy na wniosek prokuratora, a w postępowaniu administracyjnym, na wniosek władzy administracyjnej, o ile ona sama nie jest władna do wydania zarządzenia.

Art. 6.

Osoby, zwolnione z więzienia lub aresztu w myśl art. 1 lub 2 niniejszego rozporządzenia, należy odstawić do najbliższej władzy wojskowej.

Art. 7.

Od orzeczenia sądu, nieuwzględniającego wniosku o uchylenie aresztu tymczasowego (aresztu śledczego, tymczasowego przytrzymania), można wnieść zażalenie w ciągu siedmiu dni od doręczenia zawiadomienia.

Sąd drugiej instancji rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym.

Orzeczenia sądu drugiej instancji, jako też inne orzeczenia, wydane na zasadzie niniejszego rozporządzenia, nie ulegają zaskarżeniu.

Art. 8.

Przepisy art. 1 i 3 niniejszego rozporządzenia stosuje się tylko do osób skazanych lub obwinionych o przestępstwo, należące do właściwości sądów powszechnych lub władz administracyjnych, nie wyłączając skarbowych, pozostałe zaś przepisy stosuje się również do osób, skazanych lub obwinionych o przestępstwo, należące do właściwości sądów wojskowych.

Art. 9.

Rozporządzenie niniejsze nie dotyczy osób, skazanych lub obwinionych o przestępstwo przeciw bezpieczeństwu Państwa.

Art. 10.

Uchylony przepisem art. 1 § 1. pkt. 2 przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego (Dz. U. R. P. z r. 1932 Nr 83, poz. 725).

Art. 11.

Rozporządzenie niniejsze w niczem nie zmienia przepisów ustawy o wojskowym postępowaniu karnym.

Art. 12.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrom: Sprawiedliwości, Spraw Wojskowych, Spraw Wewnętrznych oraz Skarbu.

Art. 13.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

ROZPORZĄDZENIE
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 7 lutego 1928 r.

o nakładaniu kar porządkowych, przewidzianych w ustawach o postępowaniu sądowym, na osoby pełniące czynną służbę wojskową oraz o przymusowym sprowadzaniu tychże osób przed sądy powszechne.

(Dz. U. R. P. Nr 16, poz. 121).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Art. 1.

Sądy powszechne zwracają się o nałożenie kar porządkowych, przewidzianych w ustawach o postępowaniu sądowym, na osoby, pełniące czynną służbę wojskową do właściwych władz wojskowych.

To samo stosuje się, jeśli idzie o przymusowe sprowadzenie przed sąd powszechny osoby, pełniącej czynną służbę wojskową.

Art. 2.

Znosi się przepisy sprzeczne z rozporządzeniem niniejszym.

Art. 3.

Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrom Sprawiedliwości i Spraw Wojskowych.

Art. 4.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie ósmego dnia po dniu ogłoszenia.

ROZPORZĄDZENIE
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 13. grudnia 1927 r.

O WYKONANIU WYROKÓW ŚMIERCI, WYDANYCH PRZEZ SĄDY KARNE POWSZECHNE.

(Dz. U. R. P. Nr 112, poz. 947).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Art. 1.

Wyrok śmierci, wydany w postępowaniu zwyczajnym lub doraźnym przez sąd karny powszechny, wykonywa się przez powieszenie.

Art. 2.

W postępowaniu doraźnym na obszarze stanu wojennego lub stanu wyjątkowego Minister Sprawiedliwości może w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych zarządzić w drodze rozporządzenia wykonywanie kary śmierci także przez rozstrzelanie.

Art. 3.

Uchylony przepisem art. 1. pkt. 2 przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego (Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 83, poz. 725).

Art. 4.

Uchyla się wszelkie dotychczas obowiązujące przepisy:

a) normujące inny niż określony w art. 1 sposób wykonywania wyroków śmierci, wydanych w postępowaniu zwyczajnym lub doraźnym przez sądy karne powszechne;

b) nakładające na władze wojskowe obowiązek wykonania wyroków śmierci, wydanych przez te sądy.

Art. 5.

Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Sprawiedliwości i Ministrowi Spraw Wojskowych.

Art. 6.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie trzeciego dnia po jego ogłoszeniu.

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

z dnia 25 maja 1934 r.

O REJESTRZE SKAZANYCH.

(Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 478).

Na podstawie art. 8 prawa o ustroju sądów powszechnych z dnia 6 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr 102, poz. 863) zarządzam co następuje:

§ 1.

Rejestr skazanych, zawierający wiadomości o prawomocnych wyrokach, prowadzi Ministerstwo Sprawiedliwości na podstawie otrzymywanych kart karnych.

§ 2.

Karty karne sporządzają sądy pierwszej instancji (grodzkie, okręgowe, pracy) we wszystkich przypadkach skazania za zbrodnie i występki.

Kartę karną należy sporządzić na nazwisko rodowe osoby skazanej. Jeżeli osoba skazana zmieniła nazwisko rodowe (mężatka, wdowa, rozwódka, adoptowany, zmiana nazwiska), albo używa innego nazwiska lub przezwiska, należy oprócz karty karnej sporządzić ponadto odsyłacz na nazwisko przybrane lub przezwisko.

Kartę karną i odsyłacz należy sporządzić w przeciągu siedmiu dni po uprawomocnieniu się wyroku skazującego lub otrzymaniu akt sprawy z wyższej instancji i przesłać niezwłocznie do Ministerstwa Sprawiedliwości.

§ 3.

Sądy lub prokuratury przesyłają ponadto do Ministerstwa Sprawiedliwości zawiadomienia następujące:

1) o zarządzeniu wykonania zawieszonej kary;

2) o warunkowym zwolnieniu i odwołaniu warunkowego zwolnienia nieletniego;

3) o zarządzeniu zatarcia skazania;

4) o rozesłaniu i odwołaniu listów gończych;

5) o zmianie wyroku prawomocnego w postępowaniu wznowionem oraz w przypadkach, przewidzianych w art. 77 k. k., w art. 539, 668 § 2 i 669 § 2 k. p. k.;

6) o wydaniu orzeczenia o nieważności (art. 77 u. s. p., art. 14 k. p. k.).

§ 4.

Karty karne, odsyłacze i zawiadomienia należy sporządzać na formularzach według wzorów, dołączonych do niniejszego rozporządzenia(wzory Nr 1 — 8, długość 21 cm, szerokość 17 cm).

§ 5.

Dane co do tożsamości osoby należy wypisywać dokładnie na podstawie ustaleń, poczynionych w postępowaniu sądowym.

§ 6.

W przypadku skazania cudzoziemca sąd przesyła do Ministerstwa Sprawiedliwości kartę karną wraz z jej uwierzytelnionym odpisem.

§ 7.

W przypadku wydania wyroku, orzekającego karę łączną (art. 30, 32 k. p. k. oraz art. 31 — 35 k. k.), należy umieścić na karcie napis: „kara łączna“ oraz podać u dołu karty sygnatury akt poszczególnych spraw i nazwy sądów, których wyroki zostały objęte wyrokiem, orzekającym karę łączną.

W przypadku wydania wyroku, orzekającego warunkowe zawieszenie wykonania kary, należy umieścić na karcie napis „W. Z.“.

§ 8.

W przypadku zwrócenia karty bądź zawiadomienia do uzupełnienia lub sprostowania należy po niezwłocznym załatwieniu dołączyć pismo Ministerstwa Sprawiedliwości.

§ 9.

Do rejestru skazanych włącza się karty karne nadesłane:

1) przez sądy powszechne i sądy pracy;
2) przez sądy wojskowe, jeżeli zawierają skazania za zbrodnie i występki;
3) z zagranicy, jeżeli zawierają wiadomości o skazaniach obywateli polskich na karę pozbawienia wolności ponad 3 miesiące lub za przestępstwa z chęci zysku.

§ 10.

Rejestr skazanych prowadzi się w porządku alfabetycznym według nazwiska rodowego osoby skazanej.

§ 11.

W razie otrzymania zawiadomienia, że osoba skazana przybrała fałszywe nazwisko lub imię, czyni się o tem w rejestrze odpowiednią wzmiankę.

§ 12.

Karty karne usuwane będą:

1) w razie otrzymania urzędowego zawiadomienia o śmierci osoby skazanej;
2) w przypadku zatarcia skazania;
3) w przypadku zarządzenia skreślenia z rejestru skazanych w drodze łaski i amnestji;
4) jeżeli w przeciągu 6 miesięcy po upływie okresu zawieszenia wykonania kary nie otrzymano zawiadomienia o zarządzeniu wykonania zawieszonej kary (art. 64 k. k.);
5) jeżeli w przeciągu 6 miesięcy po upływie okresu próby lub warunkowego zwolnienia nieletniego nie otrzymano zawiadomienia o odwołaniu zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym lub warunkowego zwolnienia, albo jeżeli warunkowo zwolniony ukończył 21 rok życia (art. 73 § 4 i 75 § 4 k. k.);

6) w przypadku wydania wyroku uniewinniającego w postępowaniu wznowionym lub w postępowaniu, określonym w art. 539 k. p. k., oraz w razie wydania przez sąd orzeczenia o nieważności (art. 77 u. s. p., art. 14 k. p. k.);

7) po upływie poniżej ustalonych terminów od daty wydania ostatniego wyroku:

50 lat dla skazanych w wieku do lat 20
40 „ „ „ „ „ „ „ 30
30 „ „ „ „ „ „ „ 40
20 „ „ „ „ „ „ „ 50
10 „ „ „ „ „ „ „ 60 oraz wyżej.

§ 13.

Z rejestru skazanych udzielane będą wiadomości władzom i instytucjom państwowym oraz organom samorządowym.

Ponadto wiadomości z rejestru udzielane będą co do poszczególnych osób również organom, powołanym do prowadzenia i ustalania list wyborczych.

§ 14.

Zapytania o karalność powinny być sporządzane na formularzach według wzoru, dołączonego do niniejszego rozporządzenia (wzór Nr 9, długość 21 cm, szerokość 17 cm).

§ 15.

Zapytania o karalność osób aresztowanych należy opatrzyć u góry napisem: „areszt".

Odpowiedzi na te zapytania udzielane będą z pierwszeństwem przed innymi zapytaniami.

§ 16.

Wiadomości z rejestru skazanych udzielane będą również władzy zagranicznej, jeżeli w tym względzie zawarta została umowa.

Wiadomości z rejestru mogą być udzielane władzy zagranicznej także w przypadku zapewnionej wzajemności.

§ 17.

Jeżeli wiadomość, otrzymana z rejestru skazanych, wymaga sprostowania, należy zwrócić całą korespondencję wraz z udzieloną odpowiedzią.

§ 18.

Jeżeli zapytanie o karalność dotyczy osoby aresztowanej, co do której w rejestrze skazanych znajduje się zawiadomienie o rozesłaniu listów gończych, wówczas należy zwrócić to zawiadomienie władzy, która je nadesłała, ze wzmianką o aresztowaniu osoby poszukiwanej.

§ 19.

Osoba prywatna może otrzymać z rejestru skazanych zaświadczenie o własnym nienotowaniu lub wykaz swych skazań.

Wykaz skazań można wydać tylko w przypadkach uzasadnionych, jeżeli stwierdzono tożsamość osoby żądającej lub jeżeli podpis jej jest uwierzytelniony.

§ 20.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1934 r.

Z dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 1932 r. w sprawie rejestracji skazanych (Dz. U. R. P. Nr 118, poz. 972).

ROZKAZ

z dnia 16. listopada 1936 r.

O WOJSKOWYM REJESTRZE SKAZANYCH.

(Ogłoszony w Dz. Rozk. M. S. Wojsk. z roku 1936 Nr 18).

Na podstawie art. 490 Kodeksu Wojskowego Postępowania Karnego (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr 76, poz. 537), zarządzam co następuje:

§ 1.

(1) Wojskowy rejestr skazanych prowadzi się w Departamencie Sprawiedliwości M. S. Wojsk.

(2) Rejestr ten obejmuje osoby, skazane prawomocnymi wyrokami sądów wojskowych za zbrodnie, występki i wykroczenia.

(3) Wojskowy rejestr skazanych tworzą:

a) karty karne wraz z zawiadomieniami dodatkowymi,

b) odsyłacze.

§ 2.

(1) W każdym przypadku wydania przez sąd wojskowy prawomocnego wyroku skazującego, wojskowy prokurator okręgowy albo oficer sądowy przy sądzie, który wydał wyrok w I instancji, a jeśli wyrok wydany został przez sąd wojenny — zwierzchnik sądowo-karny, w ciągu 7 dni po otrzymaniu wyroku prawomocnego do wykonania albo po zatwierdzeniu wyroku sądu wojennego, sporządza i przesyła do Departamentu Sprawiedliwości M. S. Wojsk. kartę karną (wzór 1); Departament Sprawiedliwości przesyła wojskowemu prokuratorowi względnie oficerowi sądowemu lub zwierzchnikowi sądowo-karnemu potwierdzenie odbioru karty karnej (wzór 2).

(2) W przypadkach skazania na karę śmierci, karty karnej nie sporządza się, jeżeli wyrok został wykonany.

§ 3.

(1) Kartę karną należy sporządzić na nazwisko rodowe osoby skazanej.

(2) Jeżeli osoba skazana zmieniła nazwisko rodowe (małżeństwo, rozwód, adopcja, zmiana nazwiska), albo używa innego nazwiska lub przezwiska, należy oprócz karty karnej sporządzić ponadto odsyłacz na każde nazwisko przybrane lub przezwisko (wzór 3).

§ 4.

(1) Jeżeli przeciw wyrokowi I instancji założona była rewizja, wówczas w karcie karnej należy podać:

a) w wierszach pozycji 10: nazwę sądu, który wydał ostatni wyrok jako sąd I instancji, oraz sądu, który wydał ostatnie orzeczenie, załatwiające rewizję;

b) w rubrykach a) i b) dane, dotyczące ostatniego wyroku sądu I instancji, nadto zaś w nawiasie datę i liczbę (znak akt) ostatniego orzeczenia, załatwiającego rewizję.

(2) W razie jednoczesnego skazania za kilka przestępstw należy w rubryce e) podać tylko karę łączną (art. 31 do 34 k. k.).

(3) Jeżeli w wyroku karę (karę łączną) złagodzono na mocy amnestii, należy to wykazać w rubryce e) przez przytoczenie obu wymiarów kary oraz zastosowanego przepisu ustawy amnestyjnej.

(4) Jeżeli przed wysłaniem karty karnej orzeczona prawomocnie kara zostanie złagodzona przez udzielenie aktu łaski lub zastosowanie amnestii, należy to wykazać w rubryce e) przez przytoczenie obu wymiarów kary oraz dokładne wskazanie podstawy złagodzenia.

(5) Jeżeli w wyroku lub po uprawomocnieniu się wyroku a przed wysłaniem karty karnej nastąpiło darowanie kary (łaska, amnestja) niepołączone z zatarciem skazania (skreśleniem z rejestrów, puszczeniem w niepamięć), należy to wykazać w rubryce g), stosując odpowiednio przepisy ustępów 3) i 4).

(6) W przypadku wydania wyroku orzekającego karę łączną (art. 16, 17 k. w. p. k. oraz art. 35 k. k.) należy umieścić na karcie karnej u góry z prawej strony napis: „kara łączna“ oraz podać u dołu karty znaki (sygnatury) akt poszczególnych spraw i nazwy sądów, których wyroki zostały objęte wyrokiem orzekającym karę łączną.

(7) W przypadku wydania wyroku orzekającego warunkowe zawieszenie wykonania kary należy umieścić na karcie u góry z prawej strony napis: „W. Z.“.

(8) W rubrykach pozycji 11 karty karnej wykazywać należy wszystkie poprzednie wyroki sądów wojskowych, a nadto wyroki sądów powszechnych, orzekające karę łączną także na podstawie wyroku sądu wojskowego.

§ 5.

Wojskowi prokuratorzy okręgowi, oficerowie sądowi oraz zwierzchnicy sądowo-karni przesyłają do Departamentu Sprawiedliwości M. S. Wojsk. — w ślad za przesłanymi kartami karnymi — następujące zawiadomienia:

a) o zarządzeniu wykonania zawieszonej kary (wzór 4);
b) o warunkowym zwolnieniu nieletniego (wzór 5) i o odwołaniu tego zwolnienia (wzór 6);
c) o wykonaniu lub przedawnieniu kary, orzeczonej wyłącznie za wykroczenia (wzór 7);
d) o stwierdzeniu nieważności wyroku w myśl art. 15 k. w. p. k. oraz o uchyleniu wyroku w myśl art. 383 albo 440 k. w. p. k. (wzór 8);
e) o nowym prawomocnym orzeczeniu, wydanym w miejsce wyroku, którego nieważność stwierdzono w myśl art. 15 k. w. p. k., lub który uchylono w myśl art. 383 albo 440 k. w. p. k., jeżeli orzeczenie to nie było objęte zawiadomieniem, wskazanym pod d) (wzór 9);
f) o każdej innej zmianie wyroku skazującego (amnestia, ułaskawienie, przywrócenie praw i t. p.) oraz o wydaniu przez sąd powszechny wyroku o karze łącznej (wzór 10);
g) o zarządzeniu zatarcia skazania albo usunięcia wpisu o skazaniu z wszelkich rejestrów skazanych (puszczeniu w niepamięć) (wzór 11);
h) o śmierci skazanego, o której wojskowy prokurator okręgowy (oficer sądowy, zwierzchnik sądowo-karny) otrzyma urzędową wiadomość;
i) o okolicznościach wykazanych w § 3 ust. (2) a ujawnionych po wysłaniu karty karnej (wzór 3).

§ 6.

W kartach karnych i zawiadomieniach, przesyłanych do Departamentu Sprawiedliwości M. S. Wojsk. należy dane co do tożsamości osoby wpisywać dokładnie na podstawie ustaleń, poczynionych w postępowaniu karnym.

§ 7.

W przypadku otrzymania karty karnej albo zawiadomienia do uzupełnienia lub sprostowania, należy, po niezwłocznym załatwieniu, zwrócić je z dołączeniem pisma Departamentu Sprawiedliwości M. S. Wojsk., zarządzającego uzupełnienie lub sprostowanie.

§ 8.

(1) Wojskowy rejestr skazanych prowadzi się w porządku alfabetycznym, według nazwisk rodowych osób skazanych i ściganych.

(2) W razie otrzymania zawiadomienia, że osoba skazana lub ścigana zmieniła nazwisko, albo przybrała fałszywe nazwisko lub imię, czyni się o tym w wojskowym rejestrze skazanych odpowiednią wzmiankę.

§ 9.

Z wojskowego rejestru skazanych udziela się wiadomości władzom i instytucjom wyłącznie wojskowym do użytku ściśle służbowego.

§ 10.

(1) Zapytania o karalność sporządzają sądy i prokuratury wojskowe (oficerowie sądowi) na formularzach według wzoru 12.

(2) Zapytania o karalność osób aresztowanych, należy opatrzyć u góry z prawej strony napisem „areszt". Odpowiedzi na te zapytania udzielane będą z pierwszeństwem przed innymi zapytaniami.

(3) Jeżeli wiadomość otrzymana z wojskowego rejestru skazanych, wymaga sprostowania, należy zwrócić Departamentowi Sprawiedliwości M. S. Wojsk. całą korespondencję wraz z udzieloną odpowiedzią.

§ 11.

Osoba prywatna może otrzymać z wojskowego rejestru skazanych zaświadczenie o własnym nienotowaniu lub wykaz swych skazań.

Wykaz skazań można wydać tylko w przypadkach uzasadnionych, jeżeli stwierdzono tożsamość osoby żądającej lub jeżeli podpis jej jest uwierzytelniony.

§ 12.

(1) Karty karne usuwa się z wojskowego rejestru skazanych:

a) w razie otrzymania urzędowego zawiadomienia o śmierci osoby skazanej;

b) w razie otrzymania zawiadomienia o zarządzeniu zatarcia lub usunięcia wpisu o nim ze wszystkich rejestrów skazanych;

c) jeżeli w przeciągu 6 miesięcy po upływie okresu zawieszenia wykonania kary nie otrzymano zawiadomienia o zarządzeniu wykonania zawieszonej kary (art. 64 k. k.);

d) w razie otrzymania zawiadomienia o stwierdzeniu nieważności wyroku albo o jego uchyleniu (art. 15, 383, 440 k. w. p. k.), jeżeli dalsze postępowanie nie należy do właściwości sądów wojskowych;

e) w razie otrzymania zawiadomienia, że w miejsce wyroku uznanego za nieważny lub uchylonego (art. 15, 383, 440 k. w. p. k.) zapadło orzeczenie umarzające, uniewinniające albo orzekające niewłaściwość sądów wojskowych;

f) po upływie lat 30 od daty wydania ostatniego wyroku, a po upływie lat 3 od wykonania, darowania lub przedawnienia kary, orzeczonej jedynie za wykroczenia;

g) jeżeli w przeciągu 6 miesięcy po upływie okresu próby lub warunkowego zwolnienia nieletniego nie otrzymano zawiadomienia o odwołaniu zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym lub warunkowego zwolnienia, albo jeżeli warunkowo zwolniony ukończył 21 rok życia (art. 73 § 4 i 75 § 4 k. k.).

(2) Jeżeli po stwierdzeniu nieważności wyroku albo jego uchyleniu (art. 15, 383, 440 k. w. p. k.) ma się toczyć dalsze postępowanie przed sądem wojskowym, karty karnej nie usuwa się; skazanie jednak, uznane za nieważne lub uchylone, wykazuje się tylko na żądanie sądów wojskowych, wojskowych prokuratorów okręgowych i oficerów sądowych, ze wzmianką o uznaniu skazania za nieważne lub o jego uchyleniu.

(3) Jeżeli podstawa do usunięcia karty karnej (ust. 1 lit. b) do g)) dotyczy tylko niektórych wyroków albo ich części, karty karnej nie usuwa się, lecz wykreśla się z niej skazanie, które ma być z rejestru usunięte.

§ 13.

(1) Rozkaz niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1937 r.

(2) Z dniem tym traci moc obowiązującą rozkaz Ministra Spraw Wojskowych z dnia 21 lipca 1919 r. w sprawie utworzenia urzędu rejestracji kar dla zasądzonych wojskowych (Dziennik Rozkazów Wojskowych Nr 83, poz. 2943).

PRZEPIS SŁUŻBOWY

z dnia 29. października 1936 r.

O NALEŻNOŚCIACH OSÓB, WZYWANYCH PRZEZ SĄDY I WŁADZE ADMINISTRACYJNE.

(Wymieniony przepis służbowy, został zatwierdzony do użytku służbowego rozkazem Ministra Spraw Wojskowych z dnia 29 października 1936 r. L. P. S. 180 — 1252, Finanse i rachunkowość, z tym, że wchodzi on w życie z dniem 1 stycznia 1937 r.

Z wymienionego przepisu służbowego przytacza się tylko działy I i II jako będące wykonaniem art. 457 k. w. p. k. z opuszczeniem działów III — VI, które traktują o należnościach osób wzywanych przez sądy karne powszechne, przez oficerskie sądy honorowe, przez władze administracyjne oraz przez komisje dyscyplinarne).

DZIAŁ I.

PRZEPISY OGÓLNE.

§ 1.

Podstawę prawną przepisu niniejszego stanowią:

1) przepisy art. 457 — 462 kodeksu wojskowego postępowania karnego (Dz. U. R. P. z roku 1936 Nr 76 poz. 537);

2) przepisy art. 588 — 593 i 597 kodeksu postępowania karnego (Dz. U. R. P. z roku 1932, Nr 83, poz. 725);

3) przepisy §§ 7, 29 i 30 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 października 1932 r. o komisjach dyscyplinarnych i postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko funkcjonariuszom państwowym (Dz. U. R. P. Nr 92 poz. 790);

4) przepisy §§ 106 — 111 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r., zawierającego regulamin wewnętrznego urzędowania sądów apelacyjnych, okręgowych

i grodzkich w sprawach karnych (Dz. U. R. P. Nr 110, poz. 909), a dotyczące przyznawania należności świadkom, biegłym, tłumaczom i innym osobom;

5) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 czerwca 1929 r. (Dz. U. R. P. Nr 47, poz. 390) o należnościach za konwojowanie osób, rzeczy, oraz za przechowywanie rzeczy, ze zmianami, wynikającymi z § 111 regulaminu wymienionego w pkt. 4 i art. 13 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o policji państwowej (Dz. U. R. P. z roku 1931 Nr 5, poz. 27);

6) przepisy art. 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 365);

7) przepis § 9 rozkazu wykonawczego Ministra Spraw Wojskowych z dnia 24 listopada 1927 r. do statutu oficerskich sądów honorowych (Dziennik Rozkazów Ministerstwa Spraw Wojskowych z roku 1927 Nr 33, poz. 396).

§ 2.

Przepis niniejszy reguluje należności:

a) osób wzywanych przez sądy wojskowe i powołanych do współdziałania w postępowaniu przed tymi sądami;

b) osób wzywanych przez sądy karne powszechne w postępowaniu przed tymi sądami;

c) osób wzywanych przez oficerskie sądy honorowe w postępowaniu przed tymi sądami,

d) osób, wzywanych przez władze administracyjne w postępowaniu karno-administracyjnym;

e) osób, wzywanych przez komisje dyscyplinarne przeciwko funkcjonariuszom państwowym w postępowaniu przed tymi komisjami.

§ 3.

(1) Siedzibą sądu, władzy administracyjnej lub komisji w rozumieniu przepisu niniejszego jest miejsce, w którym ma się stawić osoba wezwana przez sąd, prokuratora (wojskowego lub sądu powszechnego), oficera sądowego, żandarmerię, władzę administracyjną, komisję dyscyplinarną lub dowództwo wojskowe (w razie pomocy sądowej) chociażby to miejsce nie było siedzibą urzędową instytucji wzywającej.

(2) Za żołnierzy pozostających w służbie czynnej w rozumieniu przepisu niniejszego uważa się także żołnierzy zawodowych w stanie nieczynnym z uposażeniem i bez uposażenia.

(3) Ilekroć przepis niniejszy stanowi o wzywaniu osób przez sąd, należy stosować dany przepis również wtedy, gdy wezwanie pochodzi od prokuratora (wojskowego lub sądu powszechnego), oficera sądowego, albo żandarmerii.

(4) Zwrot niezbędnych kosztów przejazdu obejmuje koszty podróży z miejsca zamieszkania (pobytu) do siedziby sądu i z powrotem, przy czym w razie przejazdu kolejami zwraca się równowartość ceny biletu w klasie III pociągu osobowego, w razie zaś przejazdu innymi środkami masowego transportu (tramwaje, autobusy i t. p.) zwraca się równowartość ceny biletu w klasie najniższej; w razie braku środka masowego transportu wypłaca się 20 gr. za każdy zaczęty kilometr. Jeżeli kilka osób korzystało z jednego pojazdu na wspólny koszt, należy przyznać każdej część kosztów na nią przypadających.

(5) Należności osób wzywanych przez prokuratora (wojskowego lub sądu powszechnego), albo oficera sądowego, ustala prokurator względnie oficer sądowy w tych wszystkich przypadkach, w których wedle przepisu niniejszego ustalenie należności osób wzywanych przez sądy, należy do sądu.

(6) Wypłatę należności ustalonej przez prokuratora lub oficera sądowego likwiduje właściwy sąd wojskowy.

§ 4.

(1) Każda osoba, wezwana przez sąd lub władzę administracyjną, obowiązana jest stawić się w miejscu, dniu i godzinie wskazanych w wezwaniu i pozostać aż do zwolnienia.

(2) Nie wykonanie tego obowiązku daje sądowi lub władzy administracyjnej prawo zarządzenia przymusowego sprowadzenia osoby wezwanej, niezależnie od pociągnięcia tej osoby do odpowiedzialności dyscyplinarnej lub porządkowej oraz ewentualnie materialnej z powodu udaremnienia danej czynności.

(3) Władze przełożone w przypadku wezwania podwładnych im osób przez sąd, władzę administracyjną lub komisję dyscyplinarną, powinny ułatwić wezwanym osobom terminowe stawienie się stosownie do wezwania, a jeżeli stawienie się wezwanego jest niemożliwe z bardzo ważnych przyczyn służbowych — zawiadomić odpowiednio wcześnie władze wzywające o niemożności wykonania wezwania.

DZIAŁ II.

NALEŻNOŚCI OSÓB WZYWANYCH PRZEZ SĄDY WOJSKOWE.

ROZDZIAŁ I.

NALEŻNOŚCI OSKARŻONYCH (PODEJRZANYCH).

§ 5.

(1) Oficerowie, chorążowie, oraz zawodowi podoficerowie i szeregowcy pozostający w czynnej służbie wojskowej, wzywani przez sądy wojskowe w charakterze oskarżonych (podejrzanych), nie otrzymują z tytułu stawiennictwa w sądzie żadnych należności i odbywają podróż do siedziby sądu i z powrotem na koszt własny.

(2) Przełożone władze wojskowe mogą jednak w razie koniecznej potrzeby udzielać żołnierzom, wymienionym w ust. 1, na ich prośbę, zaliczek na koszty przejazdu do siedziby sądu i z powrotem, uwzględniając przysługujące im prawo do ulg kolejowych. Zaliczki wypłaca się z posiadanej przez jednostkę administracyjną (formację) gotówki i potrąca się je w całości przy najbliższej wypłacie uposażenia.

(3) Pozostający w czynnej służbie wojskowej żołnierze, nie wymienieni w § 5 ust. (1), wzywani przez sądy wojskowe w charakterze oskarżonych (podejrzanych), odbywają podróż do siedziby sądu i z powrotem, jako podróż ze względów służbowych. Żołnierzom tym, poza zwrotem niezbędnych kosztów przejazdu, przysługuje również strawne ze względów osobistych w razie niemożności korzystania przez nich z kuchni żołnierskiej w garnizonie będącym siedzibą sądu. Należności z tego tytułu wypłaca płatnik formacji, do której żołnierz należy.

§ 6.

Żołnierze zawodowi w stanie spoczynku, wzywani przez sądy wojskowe w charakterze oskarżonych (podejrzanych), nie otrzymują z tytułu stawiennictwa w sądzie żadnych należności i odbywają podróż na koszt własny.

§ 7.

(1) Osoby stanu urlopowanych, wzywane przez sądy wojskowe w charakterze oskarżonych (podejrzanych), nie otrzymują z tego tytułu żadnych należności i odbywają podróż zasadniczo na koszt własny.

(2) Osobom stanu urlopowanych służy prawo wykupienia biletu kolejowego według taryfy wojskowej na przejazd do siedziby sądu wojskowego na podstawie wezwania sądowego oraz dokumentu stwierdzającego aktualny stosunek do wojska (książeczka stanu służby oficerskiej, książeczka wojskowa, zaświadczenie tymczasowe, zaświadczenie o stawiennictwie przed komisją poborową i uznaniu za zdolnego do czynnej służby wojskowej — kat. A). — Osoby te mają prawo wykupienia biletu kolejowego według taryfy wojskowej również z siedziby sądu wojskowego do miejsca zamieszkania (pobytu), na podstawie wymienionych dokumentów wojskowych i zaświadczenia sądu wojskowego, stwierdzającego wykonanie obowiązku stawiennictwa i powrót wezwanego do miejsca zamieszkania (pobytu). O przysługującym tym osobom uprawnieniu do przejazdu koleją według taryfy wojskowej poucza się osoby stanu urlopowanych w przesyłanym im wezwaniu sądowym. Na tych samych zasadach odbywają osoby stanu urlopowanych podróż powrotną do miejsca zamieszkania (pobytu) w przypadku, jeżeli zostały przymusowo sprowadzone do sądu wojskowego, a następnie zwolnione.

(3) W przypadku stwierdzenia przez żandarmerię, policję państwową lub urząd gminy, że osoba stanu urlopowanych wezwana do sądu wojskowego nie posiada środków na odbycie podróży do siedziby sądu — sąd wojskowy może wypłacić zaliczkę na koszta przejazdu pociągiem osobowym, klasą trzecią wedle taryfy wojskowej, z posiadanych przez sąd wojskowy kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym. Zaliczkę należy przekazać najbliższemu dla miejsca pobytu lub zamieszkania wzywanego pododdziałowi żandarmerii lub posterunkowi policji państwowej, albo do rąk wójta lub sołtysa celem wykupienia biletu kolejowego i dostarczenia go wezwanemu.

(4) Jeżeli osoba stanu urlopowanych wezwana lub przymusowo sprowadzona do sądu wojskowego nie posiada środków na podróż powrotną, sąd może zlecić płatnikowi jednostki administracyjnej, do której należy, wypłatę zainteresowanemu kwoty, potrzebnej na koszty przejazdu pociągiem osobowym, klasą trzecią według taryfy wojskowej, do jego miejsca zamieszkania (pobytu). Wydatek z tego tytułu pokrywa się z kredytów na przejazdy kolejowe.

§ 8.

Inne osoby, poza wymienionymi w rozdziale niniejszym, podlegające sądownictwu wojskowemu, wzywane przez sądy wojskowe

w charakterze oskarżonych (podejrzanych), nie otrzymują z tytułu stawiennictwa żadnych należności i odbywają podróż do siedziby sądu i z powrotem na koszt własny; funkcionariuszom państwowym oraz pracownikom kontraktowym w administracji wojskowej pełniącym służbę czynną (także wartownikom cywilnym) można udzielać zaliczek na koszty przejazdu według zasad, określonych w § 5 ust. 2.

ROZDZIAŁ II.

NALEŻNOŚCI ŚWIADKÓW.

§ 9.

(1) Żołnierze pozostający w czynnej służbie wojskowej, wezwani przez sąd wojskowy w charakterze świadków, otrzymują należności w wysokości i według zasad, obowiązujących przy odbywaniu podróży służbowych.

(2) Żołnierze wymienieni w ust. 1 odbywają podróż z miejsca postoju formacji do miejsca wezwania oraz z powrotem na podstawie rozkazu wyjazdu, przy czym przejazd koleją odbywają tą klasą pociągu, jaka im służy przy podróżach służbowych. Żołnierze zawodowi w stanie nieczynnym (z uposażeniem lub bez uposażenia) otrzymują rozkaz wyjazdu od najbliższego komendanta garnizonu (miasta, oficera placu). Żołnierze odbywający podróż pod konwojem, odbywają ją na podstawie rozkazu wyjazdu, wydanego konwojentowi.

(3) W przypadku określonym w ust. 1 przewodniczący rozprawy względnie osoba, która świadka przesłuchała (wojskowy sędzia śledczy, wojskowy sędzia rejonowy, prokurator (wiceprokurator, podprokurator wojskowy), oficer sądowy, oficer żandarmerii, a jeśli przesłuchania dokonał podoficer żandarmerii — dowódca pododdziału żandarmerii), zaznacza na rozkazie wyjazdu czerwonym atramentem: „Zlikwidować należność jak za podróż służbową", opatrując to zarządzenie swym podpisem oraz pieczęcią urzędową, a w braku jej — pieczątką nagłówkową. Należność likwiduje płatnik jednostki administracyjnej, w której świadek pobiera uposażenie lub żołd, w myśl przepisów obowiązujących dla podróży służbowych; należności żołnierzy w stanie nieczynnym likwiduje płatnik tej jednostki administracyjnej, do której należy komendant garnizonu (miasta, oficer placu), który wystawił rozkaz wyjazdu. Wydatki z tego tytułu obciążają kredyty przeznaczone na przejazdy kolejowe, o ile chodzi o te

przejazdy, poza tym zaś — kredyty, przeznaczone na wydatki w sądownictwie wojskowym. Należności żołnierzy, odbywających podróż pod konwojem likwiduje płatnik jednostki administracyjnej, w której konwojent pobiera uposażenie lub żołd; w przedmiocie wydawania rozkazów wyjazdu i udzielania zaliczek, stosuje się odpowiednio przepis § 19.

(4) Celem umożliwienia żołnierzom pozostającym w czynnej służbie wojskowej terminowego zgłoszenia się w charakterze świadków w sądzie wojskowym, należy w razie koniecznej potrzeby udzielać im na ich prośbę zaliczek na poczet kosztów przejazdu do miejsca wezwania i z powrotem oraz na poczet przysługujących im diet w myśl przepisów, obowiązujących dla podróży służbowych. Zaliczki udziela płatnik formacji, w której żołnierz pobiera uposażenie lub żołd; potrąca się ją przy likwidacji należności z tytułu stawiennictwa w sądzie.

§ 10.

(1) Funkcjonariusze państwowi w administracji wojskowej wzywani w charakterze świadków przez sądy wojskowe, otrzymują z tytułu stawiennictwa należności, jak w sądach karnych powszechnych, a mianowicie:

a) jeżeli okoliczności, o których zeznawali, pozostają w związku z wykonywaniem ich urzędu lub służby — należności w wysokości i według zasad, obowiązujących przy odbywaniu podróży służbowych; przejazd z miejsca urzędowania do miejsca wezwania i z powrotem odbywają oni na podstawie rozkazu wyjazdu wydanego przez jednostkę wojskową, w której pełnią służbę;

b) jeżeli dla złożenia zeznań musieli opuścić miejsce pełnienia służby a okoliczności, o których zeznawali nie pozostają w związku z wykonywaniem ich urzędu lub służby — zwrot niezbędnych kosztów przejazdu i strawne w wysokości i wedle zasad, określonych w § 11 ust. (1) lit. a), b).

(2) W przypadku uznania, że świadkowi będącemu funkcjonariuszem państwowym w administracji wojskowej przysługuje należność jak za podróż służbową (ust. 1 lit. a), przewodniczący rozprawy względnie osoba, która świadka przesłuchała (wojskowy sędzia śledczy, wojskowy sędzia rejonowy, prokurator wojskowy, wiceprokurator, podprokurator, oficer sądowy, oficer lub dowódca pododdziału żandarmerii) zaznacza na rozkazie wyjazdu czerwonym atramentem: „Zlikwidować należność jak za podróż służbową“, opatrując to zarzą-

dzenie swym podpisem oraz pieczęcią urzędową, a w braku jej — pieczątką nagłówkową. Należność likwiduje w myśl przepisów, obowiązujących dla podróży służbowych, płatnik tej jednostki administracyjnej, w której wezwany w charakterze świadka pobiera uposażenie. Koszty przejazdów kolejowych z tego tytułu obciążają kredyty, przeznaczone na przejazdy kolejowe, zaś inne przysługujące należności — kredyty przeznaczone na wydatki w sądownictwie wojskowym.

(3) W przypadku uznania przez przewodniczącego rozprawy względnie osobę, która przesłuchała świadka (wojskowego sędziego śledczego, wojskowego sędziego rejonowego, prokuratora — wiceprokuratora, podprokuratora wojskowego, oficera sądowego, oficera lub dowódcę pododdziału żandarmerii), że świadkowi będącemu funkcjonariuszem państwowym w administracji wojskowej nie przysługuje należność jak za podróż służbową (ust. 1 lit. b), należy ustalić wysokość strawnego i należność za przejazd; — ustaloną przez wymienione osoby należność wypłaca niezwłocznie z posiadanych kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym, sąd wojskowy, a jeśli przesłuchania dokonała żandarmeria — dowódca pododdziału żandarmerii. Na rozkazie wyjazdu zaznacza się czerwonym atramentem: „Należności z tytułu stawiennictwa w sądzie a to: (tu wyszczególnić rodzaj należności) zostały zlikwidowane". Stwierdzenie to podpisuje przewodniczący rozprawy względnie osoba, która świadka przesłuchała i zaopatruje pieczęcią sądu lub urzędu.

(4) Świadkom — funkcjonariuszom państwowym w administracji wojskowej, — można, w razie koniecznej potrzeby, na ich prośbę udzielać zaliczek na poczet należności z tytułu stawiennictwa w sądzie. Zaliczki udziela płatnik formacji, w której funkcjonariusz pobiera uposażenie. Wezwany, jeżeli otrzymał należność od sądu (ust. 3), powinien zwrócić pobraną zaliczkę płatnikowi bezzwłocznie po powrocie z sądu; w razie niezwrócenia zaliczki w tym terminie, potrąca się ją w całości z uposażenia przy najbliższej jego wypłacie.

(5) Przepis ust. (1) — o ile chodzi o prawo do należności — stosuje się również do świadków będących funkcjonariuszami państwowymi w innych działach administracji państwowej; funkcjonariusze ci nie otrzymują jednak rozkazu wyjazdu, a z taryfy wojskowej mogą korzystać tylko na warunkach wskazanych w art. 7 ust. 2, jeżeli należą do kategorii osób stanu urlopowanych. Należności z tytułu stawiennictwa w sądzie wypłaca zawsze sąd wojskowy z kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym. Zaliczek na koszty stawiennictwa wypłacać nie należy.

§ 11.

(1) Inne osoby, poza wymienionymi w §§ 9 i 10 (pracownicy kontraktowi w administracji wojskowej, wartownicy cywilni i wogóle osoby cywilne) wzywane w charakterze świadków do sądów wojskowych, otrzymują z tytułu stawiennictwa należności jak w sądach karnych powszechnych, a mianowicie:

a) zwrot niezbędnych kosztów przejazdu, jeżeli odległość ich miejsca zamieszkania lub pobytu od siedziby sądu, wynosi przynajmniej 25 klm; bez względu na odległość przysługuje świadkowi zwrot niezbędnych kosztów przejazdu, jeżeli świadek z uwagi na wiek, chorobę lub cielesną ułomność nie mógł pieszo odbyć drogi do siedziby sądu lub z powrotem. Osoby stanu urlopowanych mają prawo wykupienia biletu kolejowego wedle taryfy wojskowej na warunkach określonych w § 7 ust. 2;

b) strawne w wysokości wedle uznania sądu, nie przekraczające jednak w żadnym razie 10 zł. dziennie, jeżeli odległość ich miejsca zamieszkania lub pobytu od siedziby sądu wynosi przynajmniej 25 klm;

c) wynagrodzenie za utracony wskutek stawiennictwa zarobek w wysokości wedle uznania sądu — jeżeli świadek żyje z zarobku dziennego.

(2) Wysokość należności określa przewodniczący rozprawy, względnie osoba, która przesłuchała świadka (wojskowy sędzia śledczy, wojskowy sędzia rejonowy, prokurator, wiceprokurator, podprokurator wojskowy, oficer sądowy); wypłaca je sąd wojskowy z posiadanych kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym.

(3) Pracownikom kontraktowym w administracji wojskowej (także wartownikom cywilnym) pozostającym w czynnej służbie, można na ich prośbę udzielać zaliczek na pokrycie kosztów przejazdu do miejsca wezwania i z powrotem. Zaliczki z posiadanej gotówki udziela płatnik formacji, w której pracownicy ci otrzymują uposażenie. Zaliczkę — o ile nie zwrócono jej wcześniej — należy potrącić z uposażenia przy najbliższej jego wypłacie.

(4) Świadkom innym, niż wymienionym w ust. (3), którzy nie posiadają środków na pokrycie kosztów przejazdu celem stawienia się w charakterze świadka, można wypłacić zaliczkę na koszty przejazdu do miejsca wezwania z posiadanych przez sąd wojskowy kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym.

Zaliczkę należy przekazać najbliższemu miejsca pobytu lub zamieszkania świadka pododdziałowi żandarmerii lub posterunkowi policji państwowej, albo do rąk wójta lub sołtysa, celem wykupienia biletu i dostarczenia go wezwanemu świadkowi. Zaliczkę potrąca się z przyznanej świadkowi należności.

§ 12.

Jeżeli świadek ze względu na wiek, chorobę lub cielesną ułomność nie może stawić się w sądzie inaczej jak tylko w towarzystwie drugiej osoby — należy osobie towarzyszącej przyznać należność świadka wedle zasad określonych w § 11 z tą zmianą, że:

a) osobie towarzyszącej przysługuje należność za przejazd bez względu na odległość miejsca jej zamieszkania lub pobytu od siedziby sądu;

b) osobie towarzyszącej przysługuje prawo użycia tego środka transportowego, z którego korzystał świadek.

§ 13.

Świadek powinien zażądać należności niezwłocznie po wykonaniu swego obowiązku, a jeżeli był wezwany na rozprawę to najpóźniej nazajutrz po jej zamknięciu.

§ 14.

(1) Świadek, który nie zgłosi żądania w terminie określonym w § 13, traci prawo do należności.

(2) Świadek traci prawo do należności również wówczas, gdy nie stawił się w czasie i miejscu określonym w wezwaniu i nie został przesłuchany.

(3) W przypadku nieuzasadnionej odmowy złożenia zeznań lub przysięgi, świadek nie ma prawa do żadnych należności.

ROZDZIAŁ III.

NALEŻNOŚCI BIEGŁYCH I TŁUMACZÓW.

§ 15.

(1) Żołnierze pozostający w czynnej służbie wojskowej, wezwani przez sąd wojskowy w charakterze biegłych i tłumaczów otrzymują zwrot wydatków niezbędnych do wykonania pracy — a ponadto na-

leżności w wysokości i według zasad obowiązujących przy odbywaniu podróży służbowych.

(2) Likwidacja należności, wymienionych w ust. (1) następuje wedle zasad, określonych w § 9 ust. (3) przez płatnika jednostki administracyjnej, w której biegły lub tłumacz pobiera uposażenie lub żołd; należność z tytułu wydatków niezbędnych do wykonania pracy wypłaca sąd wojskowy z posiadanych kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym, stosując odpowiednio przepis § 10 ust. (3).

(3) W razie koniecznej potrzeby można żołnierzom pełniącym czynną służbę wojskową udzielać zaliczek na poczet należności biegłego lub tłumacza. Przepis § 9 ust. (4) stosuje się odpowiednio.

§ 16.

(1) Funkcjonariusze państwowi w administracji wojskowej wezwani przez sąd wojskowy w charakterze biegłych lub tłumaczów otrzymują, jeżeli poruczona im praca pozostaje w związku z wykonywaniem ich służby lub urzędu, należności jak żołnierze pozostający w czynnej służbie wojskowej (§ 15). Funkcjonariuszom tym można wypłacać zaliczki w myśl zasad określonych w § 15 ust. (3).

(2) Jeżeli praca poruczona funkcjonariuszowi państwowemu w administracji wojskowej jako biegłemu lub tłumaczowi nie pozostaje w związku z wykonywaniem ich urzędu lub służby, funkcjonariusz państwowy w administracji wojskowej ma prawo do należności biegłego lub tłumacza na zasadach ogólnych (§ 17). Funkcjonariuszom tym można na poczet należności biegłego lub tłumacza udzielać w razie koniecznej potrzeby zaliczek z posiadanych przez sąd kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym. Zaliczkę potrąca się przy wypłacie należności biegłego lub tłumacza.

(3) Przepis ust. 1 i 2 — o ile chodzi o należności biegłego i tłumacza — stosuje się odpowiednio do biegłych i tłumaczów będących funkcjonariuszami państwowymi w innych działach administracji państwowej. Należności z tego tytułu wypłaca zawsze sąd wojskowy z posiadanych kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym. Zaliczek na poczet należności biegłego lub tłumacza wypłacać nie należy.

§ 17.

(1) Inne osoby poza wymienionymi w §§ 15 i 16, wezwane przez sądy wojskowe w charakterze biegłych lub tłumaczów, otrzymują z tytułu wykonanej pracy oraz stawiennictwa i przesłuchania ich w sądzie:

a) pokrycie wydatków niezbędnych do wykonania pracy;

b) zwrot niezbędnych kosztów przejazdu, jeżeli biegły lub tłumacz celem wykonania obowiązku stawiennictwa w sądzie lub wykonania powierzonej mu pracy musiał opuścić swoje miejsce zamieszkania lub pobytu; osoby stanu urlopowanych mają prawo wykupienia biletu kolejowego wedle taryfy wojskowej na warunkach określonych w § 7 ust. 2;

c) strawne w wysokości wedle uznania sądu, nie przekraczające jednak w żadnym razie 10 zł dziennie, jeżeli odległość miejsca zamieszkania lub pobytu biegłego lub tłumacza do siedziby sądu wynosi przynajmniej 25 klm;

d) wynagrodzenie za pracę — wedle uznania sądu.

(2) W razie nieprzesłuchania wezwanego biegłego lub tłumacza, który stawił się stosownie do wezwania, ma on prawo do następujących należności:

a) określonych w ust. 1 lit. a), b);

b) wynagrodzenia za stracony czas i zarobek — wedle uznania sądu.

(3) Wysokość należności określa przewodniczący rozprawy, względnie osoba, która korzystała z usług biegłego lub tłumacza (wojskowy sędzia śledczy, wojskowy sędzia rejonowy, prokurator, wiceprokurator, podprokurator wojskowy, oficer sądowy); należność wypłaca sąd z kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym.

(4) Pracownikom kontraktowym w administracji wojskowej (także wartownikom cywilnym) pełniącym służbę czynną, można na poczet należności biegłego lub tłumacza wypłacać zaliczki z posiadanych przez sąd kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym. Zaliczkę potrąca się z przyznanej biegłemu lub tłumaczowi należności.

§ 18.

W stosunku do biegłych i tłumaczów stosuje się, jeżeli chodzi o zgłoszenie przez nich roszczenia o należność tudzież o utratę tego roszczenia, — przepisy §§ 13 i 14.

ROZDZIAŁ IV.

NALEŻNOŚCI KONWOJENTÓW.

§ 19.

(1) Żołnierzom pełniącym czynną służbę wojskową, konwojującym na żądanie sądów wojskowych osoby lub rzeczy, przysługują należności według przepisów obowiązujących przy odbywaniu podróży służbowych, a ponadto zwrot kosztów rzeczywiście poniesionych na przewóz osób lub rzeczy.

(2) Na podstawie wezwania sądu wojskowego (prokuratora wojskowego, oficera sądowego), żądającego przymusowego sprowadzenia danej osoby lub dostarczenia rzeczy do sądu, konwojent, żołnierz w służbie czynnej, otrzymuje:

1) rozkaz wyjazdu, opiewający na niego i konwojowanego, jeżeli temu służy prawo korzystania z taryfy wojskowej;
2) kwotę na wykupienie biletu kolejowego dla siebie i konwojowanego do siedziby sądu i z powrotem, względnie kwotę potrzebną na poniesienie kosztów przewozu rzeczy;
3) zaliczkę na poczet przysługującej konwojentowi należności w myśl przepisów, obowiązujących przy odbywaniu podróży służbowych;
4) kwotę na wyżywienie konwojowanego, jeżeli konwojowanemu służy prawo od pobierania strawnego.

(3) Należności konwojenta-żołnierza w służbie czynnej, likwiduje płatnik jednostki administracyjnej, w której konwojent pobiera uposażenie lub żołd, z kredytów przeznaczonych na podróże służbowe względnie na przejazdy kolejowe.

§ 20.

(1) Inne osoby konwojujące na żądanie sądu wojskowego (prokuratora wojskowego, oficera sądowego) osoby lub rzeczy otrzymują należności według przepisów, obowiązujących przy odbywaniu podróży służbowych. Funkcjonariusze samorządu terytorialnego (organa gminne) przeprowadzające konwój otrzymują należności jak funkcjonariusze państwowi najniższej grupy uposażenia według zasad, obowiązujących przy odbywaniu podróży służbowych. Konwojenci otrzymują ponadto zwrot kosztów rzeczywiście poniesionych na przewóz osób lub rzeczy.

(2) Likwidację należności uskutecznia sąd wojskowy z kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym.

(3) Przepisu ust. (2) nie stosuje się w przypadku pierwszego dostawienia do sądu wojskowego (prokuratora wojskowego, oficera sądowego) osób lub rzeczy w drodze konwoju przez funkcjonariuszów policji państwowej. Należności z tego tytułu pokrywa jednostka policji państwowej, do której konwojent służbowo przynależy.

(4) W razie konieczności przeprowadzenia konwoju osoby lub rzeczy przez policję państwową, z wyjątkiem przypadków określonych w ust. (3), należy przesłać odnośnej jednostce policyjnej zaliczkę na poczet należności przysługującej konwojentowi oraz na poczet kosztów przejazdu konwojowanego lub przewozu rzeczy. Zaliczkę wypłaca sąd wojskowy z kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym. Z udzielonej zaliczki konwojent rozlicza się po uskutecznieniu konwoju.

ROZDZIAŁ V.

NALEŻNOŚCI OBROŃCÓW.

§ 21.

(1) Prawo do należności ze Skarbu Państwa z tytułu obrony w sądach wojskowych posiada tylko obrońca z urzędu.

(2) Koszty obrońców z wyboru ponosi osoba, która go ustanowiła.

§ 22.

(1) Oficerowie pełniący czynną służbę wojskową, mają z tytułu pełnienia funkcji obrońcy z urzędu prawo do należności w wysokości i według zasad, obowiązujących przy odbywaniu podróży służbowych.

(2) Likwidację tych należności przeprowadza na podstawie rozkazu wyjazdu płatnik tej jednostki administracyjnej, w której oficer wyznaczony na obrońcę z urzędu pobiera uposażenie. Koszty przejazdów kolejowych z tego tytułu obciążają kredyty przeznaczone na przejazdy kolejowe, zaś inne przysługujące należności — kredyty przeznaczone na wydatki w sądownictwie wojskowym.

§ 23.

(1) Obrońcy z urzędu, nie będący żołnierzami w czynnej służbie wojskowej mają prawo do zwrotu w gotówce przez Skarb Państwa wydatków koniecznych i rzeczywistych, związanych z obroną.

(2) O uznaniu tych wydatków decyduje sędzia wojskowy stojący na czele sądu; likwidację należności przeprowadza sąd wojskowy z kredytów przeznaczonych na wydatki w sądownictwie wojskowym. Wydatki te zwraca sąd tylko na żądanie obrońcy z urzędu. Żądanie powinno być zgłoszone w terminie, wskazanym w § 13, pod rygorem utraty prawa.

ROZDZIAŁ VI.
NALEŻNOŚCI ASESORÓW.

§ 24.

(1) Asesorowie w sądach wojskowych otrzymują należności w wysokości i według zasad, obowiązujących przy odbywaniu podróży służbowych, jeżeli pełnią funkcję asesorów poza swym garnizonem.

(2) Likwidację należności przeprowadza na podstawie rozkazu wyjazdu płatnik jednostki administracyjnej, w której żołnierz wyznaczony na asesora pobiera uposażenie lub żołd. Koszty przejazdów kolejowych z tego tytułu obciążają kredyty przeznaczone na przejazdy kolejowe, zaś inne wydatki — kredyty przeznaczone na wydatki w sądownictwie wojskowym.

(3) Udzielanie zaliczek na poczet należności asesora jest dopuszczalne. Przepis § 9 ust. (4) stosuje się odpowiednio.

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI I MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH

z dnia 15. lipca 1929 r.

O WYKONYWANIU OGLĘDZIN ZWŁOK LUDZKICH.

(Dz. Urzęd. Min. Sprawiedl. Nr 14, str. 178).

§ 1.

Oględziny sądowo-lekarskie zwłok ludzkich mają na celu wyjaśnić według zasad wiedzy rodzaj i przyczynę zgonu w wypadkach, gdy istnieje pewność lub zachodzi podejrzenie, że przyczyną zgonu było przestępstwo, w szczególności zaś:

a) jeżeli przyczyną zgonu był uraz zewnętrzny, otrucie przez działanie wewnętrzne lub zewnętrzne jakiejś substancji trującej, wstrząs wszelkiego rodzaju i t. p.;

b) w razie śmierci człowieka z powodu błędu lekarskiego, lub śmierci człowieka leczonego przez osobę niepowołaną, w przypadkach śmierci w związku z poronieniem;

c) w razie śmierci nagłej wśród podejrzanych okoliczności;

d) gdy znaleziono zwłoki osoby nieznanej wśród podejrzanych okoliczności, w szczególności zwłoki noworodka;

e) we wszystkich innych przypadkach, gdy tego władza wymiaru sprawiedliwości zażąda.

§ 2.

Jeżeli zarządzono oględziny sanitarno-policyjne, a wyniki tej czynności wspólnie z innymi wynikami dochodzenia dały podstawę do pewności lub podejrzenia, że przyczyną zgonu było przestępstwo, należy oględziny sanitarno-policyjne przerwać, a sprawę bezzwłocznie skierować do władzy wymiaru sprawiedliwości.

Do oględzin sanitarno-policyjnych mają odpowiednio zastosowanie przepisy niniejszego rozporządzenia.

§ 3.

Sędzia kieruje oględzinami sądowo-lekarskimi zwłok, które to czynności powinny być wykonane, a protokół z ich wykonania spisany, jako też opinia wydana zgodnie z przepisami niniejszego rozporządzenia.

§ 4.

W wypadkach ważniejszych w szczególności w wypadkach podejrzenia o zbrodnię należy rozważyć, czy do wykonania oględzin i sekcji sądowo-lekarskiej zwłok powołać jednego, czy dwóch lekarzy, jako biegłych.

Do oględzin zwłok należy, w miarę możności, prócz lekarza biegłego wezwać również lekarza, który ostatnio udzielał pomocy zmarłemu.

§ 5.

Do wykonania oględzin sądowo-lekarskich należy wzywać lekarzy biegłych sądowych, mając na względzie ich kwalifikacje, w następującej kolejności:

a) profesorów i docentów medycyny sądowej Uniwersytetów państwowych oraz adjunktów i asystentów uniwersyteckich zakładów medycyny sądowej;

b) lekarzy, którzy stale pełnią przy sądach obowiązki biegłych sądowych;

c) lekarzy powiatowych lub lekarzy, którzy złożyli egzamin na lekarza powiatowego.

W braku ukwalifikowanych osób, wymienionych w ustępie poprzednim, wykonanie oględzin sądowo-lekarskich można powierzyć innym lekarzom.

§ 6.

Sędzia udziela biegłym potrzebnych wyjaśnień i akt dotyczących danego przypadku oględzin.

Oględziny zewnętrzne i wewnętrzne zwłok wykonywa lekarz biegły osobiście, a wyniki jej dyktuje do protokółu.

Lekarzom biegłym przysługuje przy wykonywaniu badań na zwłokach prawo powoływania sił pomocniczych.

§ 7.

Sekcji zwłok nie należy wykonywać w zasadzie przed upływem 12-stu godzin od chwili zgonu. Jeżeli zachodzi konieczność wcześniejszego jej dokonania, to należy w protokóle uzasadnić powód takiego postępowania, jako też podać oznaki, na podstawie których lekarz stwierdził zgon.

§ 8.

Otwarcie zwłok powinno być wykonywane przede wszystkim w zakładach medycyny sądowej i prosektoriach oraz w kostnicach cmentarnych. W razie braku wymienionych pomieszczeń na żądanie sędziego, gmina obowiązana jest dostarczyć odpowiedniego pomieszczenia. Pomieszczenia takie muszą być widne i w porze zimowej ogrzane, nadto muszą być zaopatrzone w wodę i stół, odpowiedni do ułożenia na nim zwłok.

§ 9.

Oględziny należy wykonywać przy świetle dziennym. Ze sztucznych oświetleń dopuszczalne jest jedynie silne białe światło.

Zwłoki zmarznięte muszą być przed wykonaniem sekcji umieszczone w ciepłym miejscu, aby odtajały.

§ 10.

Rozkład ciała, nawet daleko posunięty, jak również jego zwęglenie lub poszarpanie nie mogą być powodem zaniechania wykonania oględzin zewnętrznych i wewnętrznych.

§ 11.

Celem zapobiegnięcia szybkiemu rozkładowi zwłok, podlegających oględzinom, należy je umieścić w odpowiednim chłodnym pomieszczeniu i chronić przed dostępem owadów, a przedewszystkiem much. W braku takich pomieszczeń należy zwłoki przechować aż do badania w grobie pod lekkim prowizorycznym pokryciem trumny warstwą ziemi grubości około 30 cm.

§ 12.

Przeniesienie lub przewiezienie zwłok, przeznaczonych do oględzin, z miejsca ich znalezienia na inne (np. do prosektorium, do kostnicy), może być uskutecznione tylko po uprzednim dokonaniu przez

sąd, z udziałem biegłych, dokładnych oględzin miejsca i samych zwłok oraz po spisaniu protokołu z tej czynności.

W razie konieczności przeniesienia lub przewiezienia zwłok przed przybyciem sądu, a to ze względu na potrzebę porządku publicznego, organa Policji Państwowej obowiązane są w protokole dokładnie wyszczególnić okoliczności wymienione w ust. 1.

Przenoszenie lub przewożenie takich zwłok powinno się odbywać pod nadzorem organu Policji Państwowej w sposób ostrożny, aby zwłoki nie doznały żadnych przy tym obrażeń. Największa ostrożność winna być zastosowana przy zdejmowaniu zwłok wiszących lub przy wyławianiu zwłok z wody.

§ 13.

Lekarze biegli przy wykonywaniu sekcji zwłok powinni posługiwać się przynajmniej następującymi narzędziami, które należy przechowywać w odpowiednim futerale, skrzynce, lub torbie i stale utrzymywać w porządku:

1) jeden silny brzuszasty skalpel,
2) jeden dłuższy nóż sekcyjny,
3) jeden zwykły skalpel anatomiczny,
4) dwoje silnych szczypczyków (pincet),
5) silne nożyczki anatomiczne,
6) nożyce gałkowe do jelit,
7) nożyce kostne zakrzywione,
8) piłka do otwierania czaszki,
9) dłuto lub dłuta do otwierania kręgosłupa,
10) młotek,
11) kilka zgłębników,
12) igła silna zakrzywiona i zwitek szpagatu do zeszycia zwłok po sekcji,
13) miara metalowa 30 — 50 cm i miara zwijana dłuższa,
14) menzurka szklana z podziałką do 200 cm sześć.,
15) łyżka do czerpania i gąbka,
16) kraniometr (cyrkiel) do pomiarów głowy i t. p.,
17) papierki lakmusowe, niebieskie i czerwone,
18) kilka szkiełek przedmiotowych, dwie flaszeczki na 20 cm sz. z korkiem szklanym lub gumowym, z 2 — 4% wodnym roztworem formolu, na skrawki do badania mikroskopowego.

W razie zachodzącego podejrzenia otrucia niezbędne są nadto trzy słoje szklane około litrowej pojemności z korkami szklanymi dla przechowania narządów wewnętrznych i ich treści i dla przesłania ich do badania chemicznego.

§ 14.

Oględziny sądowo-lekarskie zwłok ludzkich składają się z dwóch czynności:

A. z oględzin zewnętrznych (inspekcja),

B. z oględzin wewnętrznych (sekcja, otwarcie zwłok).

§ 15.

Oględziny zewnętrzne mają ustalić co najmniej następujące cechy i właściwości danych zwłok:

a) wiek, płeć, wzrost (długość ciała, mierzona od szczytu głowy do pięty), budowa ciała (wady wrodzone i nabyte), stan odżywienia, szczególne znaki (blizny, znamiona, tatuaże, zmiany wywołane pracą zawodową, uderzające właściwości uzębienia, plomby, uzębienie sztuczne i t. p.).

Te znaki szczególnie wraz z opisem twarzy i, o ile możności, z fotografią twarzy wprost i z boku należy zawsze uwzględnić w wypadkach badania zwłok nieznanych;

b) znamiona śmierci (zabarwienie powłok ciała, plamy pośmiertne opadowe, ich umiejscowienie, rozległość, wyrazistość i zabarwienie, stężenie pośmiertne, jego rozmieszczenie i nasilenie), znamiona rozkładu (objawy gnicia) lub przeobrażenia (tłuszczowo-woskowego lub strupieszenia);

c) zawartość lub obecność ciał obcych w naturalnych otworach ciała, t. j. zewnętrznych przewodach słuchowych, otworach nosowych, jamie ustnej, otworze stolcowym, sromie i pochwie, cewce moczowej;

d) zmiany chorobowe i obrażenia poszczególnych części ciała, t. j. głowy (z twarzą), szyi, klatki piersiowej, brzucha, pleców, kończyn górnych i dolnych.

Znalezione obrażenia należy dokładnie opisać i oznaczyć co do ich umiejscowienia (wedle ustalonych punktów anatomicznych ciała), kierunku, kształtu, długości i szerokości, co do jakości brzegów i dna ran, wreszcie co do obecności zmian,

świadczących o powstaniu obrażeń za życia (podbiegnięcia krwawe). Do opisu wskazane jest dołączenie fotografii lub schematu obrażeń;

e) na zwłokach noworodków należy poza tym zawsze ustalić długość, a w miarę możności i ciężar ich ciała, obwód główki, mierzony taśmą poprzez łysinkę (glabella) i zewnętrzną wyniosłość potyliczną, wymiary, mierzone kraniometrem (skośny wielki, prosty, ciemiąszkowo - potyliczny, dwuciemieniowy, dwuskroniowy, szerokość barków i bioder), dalej wszelkie znamiona rozwoju cielesnego (paznokcie, narządy płciowe i t. p.) wreszcie zachowanie się pępowiny, jej długość, jakość jej obu końców, t. j. brzusznego, czy jest złączony z pierścieniem skórnym pępka i końca wolnego, czy jest złączony od łożyska, a wtedy czy ma brzegi ostre, gładkie, czy strzępiaste, poza tym czy pępowina jest podwiązana, czym i jak.

W razie potrzeby należy również obejrzeć i opisać ubranie, w którym zwłoki były znalezione.

§ 16.

Oględziny wewnętrzne czyli sekcja zwłok, polegają zawsze na zbadaniu głównych trzech jam ciała, t. j. jamy czaszki, klatki piersiowej i brzucha, oraz szyi.

Technika wykonywania sekcji powinna być celowa i oparta na ogólnie przyjętych zasadach, ustalonych w medycynie sądowej.

W żadnym przypadku nie wolno wyłączyć z oględzin którejkolwiek z wyżej wymienionych jam głównych ciała. Otwieranie tych części zwłok powinno się zwykle odbywać w porządku wyżej wymienionym.

Po otwarciu każdej z wymienionych jam należy ustalić jej zawartość (krew skrzepła, płynna, ropa, przesączyny, podać ich ilość), ułożenie narządów i ich wygląd (zabarwienie, zachowanie się powierzchni i przekrojów).

W razie zachodzącej potrzeby należy otworzyć i dodatkowe jamy ciała, jak kanał kręgowy, jamy bębenkowe, czołowe, klinowe, w szczękach górnych i jamy stawów, oraz zbadać naczynia krwionośne i chłonne, nerwy obwodowe, kości, narządy zmysłów, jeżeli są one uszkodzone lub jeżeli można się w nich spodziewać poważniejszych zmian.

Wszelkie narządy wewnętrzne należy wyjmować i badać w takim porządku, aby wyjęcie jednego nie powodowało uszkodzenia innych narządów, podlegających później badaniu.

§ 17.

Sekcję głowy rozpoczyna się przecięciem powłok skórnych, które ściąga się ku twarzy i potylicy i ustala wygląd odsłoniętych tkanek (podbiegnięcia krwawe). Sklepienie czaszki przepiłowuje się okrężnie w płaszczyźnie największej objętości. Usuwa się odpiłowane sklepienie, oddziela oponę twardą i ustala się grubość kości, rozwój ich trzech warstw, obrażenia, stan szwów i wgłębień palczastych, grubość i gładkość opony twardej, jej barwę, zawartość zatoki podłużnej.

Z kolei wydobywa się mózg i ustala jego wielkość, kształt (rozwój), zachowanie się zwojów (wysklepione, czy spłaszczone i t. p.), oraz zmiany chorobowe lub urazowe, stwierdzalne na jego powierzchni. Zarazem stwierdza się stan opon miękkich na sklepieniu i na podstawie mózgu (grubość, przejrzystość, barwę, rodzaj treści pod niemi) i stan naczyń na podstawie mózgu (zgrubienie lub zwapnienie ich ścian, niedrożność). Następnie prowadzi się cięcia przez mózg, aby móc zbadać jego komory (boczne, środkową i czwartą) oraz jego zwoje podstawne. Badanie przekrojów mózgu ma ustalić jego zbitość, zabarwienie i ukrwienie naczyń. Rany mózgu kłute lub postrzałowe muszą być ustalone co do swego umiejscowienia i przebiegu oraz długości i szerokości, wreszcie swej zawartości (pocisk).

W końcu bada się zawartość zatok żylnych poprzecznych, oddziela się oponę twardą od podstawy czaszki i ustala jej zachowanie (obrażenia, wyrazistość wgłębień palczastych).

§ 18.

Sekcję szyi, klatki piersiowej i brzucha rozpoczyna cięcie skórne podłużne, a w razie potrzeby i dodatkowe poprzeczne. Następnie oddziela się powłoki skórne po obu stronach szyi i klatki piersiowej aż po za przyczepy chrząstek żebrowych.

Na zwłokach noworodków i osesków wskazane jest przedłużyć cięcie podłużne poprzez brodę i wargę dolną, przeciąć ją i następnie oddzielić obie połowy powłok skórnych od obu ramion szczęki dolnej, poczem przeciąć w środku szczękę dolną i oddzielić części miękkie dna jamy ustnej. Po rozchyleniu obu połów szczęki dolnej na boki,

ściąga się język ku dołowi i w ten sposób zyskuje się swobodny i dokładny widok na łuki podniebienne i na wejście do krtani (obrażenia ciała).

§ 19.

Na szyi bada się stan mięśni (uszkodzenia, wylewy krwi), głównych pni naczyniowych (uszkodzenia, schorzenia ścian, zawartość). Stwierdza się stan krtani i tchawicy (wygląd zewnętrzny, budowa ścian, zawartość, wygląd błony śluzowej, uszkodzenia), jako też gardzieli, przełyku i jamy ustnej. Poza tym należy uwzględnić budowę gruczołu tarczowego (rozmiary, przekrój i stan kości gdykowej (złamania).

§ 20.

Przy oględzinach klatki piersiowej należy zwrócić uwagę na grubość warstwy tłuszczowej podskórnej, na budowę mięśni i kości (żeber, mostka), na zawartość jam opłucnych, na ułożenie narządów w klatce piersiowej. Opisać należy grasicę (rozmiary, a w miarę możności i wagę), zawartość worka osierdziowego, (ilość, jakość) i wygląd osierdzia. Należy dokładnie obejrzeć serce na powierzchni (rozmiary, kształt, nasierdzie, naczynia wieńcowe) i na przekrojach (wnętrze komór i przedsionków, ich zawartość, stan osierdzia i zastawek, mięsień sercowy, jego grubość). Poza tym należy zbadać stan opłucnej ściennej i trzewnej (barwa, grubość, zrosty), płuc (spoistość, powietrzność, barwa, płyn, wydzielający się na przekroju), oskrzeli (błona śluzowa, zawartość) i gruczołów przyoskrzelowych. Wreszcie należy poddać oględzinom główne pnie tętnicze i żylne (uszkodzenia, zawartość, szerokość tętnicy głównej) i kręgi.

§ 21.

Przy otwieraniu jamy brzusznej należy stwierdzić stan przecinanych powłok, grubość warstwy tłuszczowej, ustalić wysokość ustawienia przepony z obu stron, zawartość jamy otrzewnej (ilość i jakość), wygląd otrzewnej ściennej i trzewnej (barwa, zgrubienia, zrosty), ilość tłuszczu w sieci i krezce oraz ułożenie narządów. Poza tym należy poddać dokładnym oględzinom i opisowi każdy z narządów leżących w jamie brzusznej, rozpoczynając zwykle od śledziony.

Żołądek otwiera się w ten sposób, że przecina się nożycami jego przednią ścianę wzdłuż linji, leżącej pośrodku pomiędzy małą i wielką krzywizną. Potem następują oględziny dwunastnicy i trzustki, wą-

troby z pęcherzykiem żółciowym (wygląd zewnętrzny, rozmiary, przekroje), jelit cienkich i grubych (wygląd zewnętrzny, rozmiary, stan ściany i błony śluzowej, zawartość). Treść żołądka i jelit należy ustalić pod względem jej ilości, zbitości, zabarwienia, zapachu, oddziaływania chemicznego i składników, widocznych dla oka. Po napięciu woreczka żółciowego ustala się jego treść (kamyki).

Poza tym należy dokładnie zbadać nadnercza (rozmiary, spoistość, przekrój), nerki (otoczki, powierzchnia, rozmiary, przekrój), moczowody (przebieg, ściany, śluzówka (i pęcherz moczowy) wygląd zewnętrzny, ściany, śluzówka, zawartość).

Na zwłokach męskich zwraca się poza tym uwagę na jądra (otoczki, wygląd zewnętrzny, przekrój), sznurek nasienny, pęcherzyki nasienne, stercz i cewkę moczową (stan błony śluzowej).

Na zwłokach kobiecych należy ustalić ułożenie narządów w miednicy małej, stan powłoki otrzewnej, wiązadeł szerokich, zbadać jajniki (wielkość, powierzchnia, przekrój), pochwę (rozmiary, śluzówka), macicę (rozmiary, ujście zewnętrzne, spoistość, zawartość i jajowody (ściany, przekrój).

W końcu ustala się dotykiem zachowanie się kości miednicy i kręgosłupa, czy nie wykazują obrażeń.

§ 22.

Przy podejrzeniu śmierci z otrucia należy baczną uwagę zwrócić na:

a) zabarwienie powłok skórnych, plam pośmiertnych i krwi,

b) nasilenie stężenia pośmiertnego,

c) naturalne otwory ciała (niezwykła woń, ślady trucizny, nadżerki),

d) woń w jamie czaszki po jej otwarciu (trucizny aromatyczne),

e) stan przewodu pokarmowego, w szczególności żołądka.

Po ukończeniu sekcji klatki piersiowej, którą należy wykonać ostrożnie, bez naciskania na okolicę żołądka, należy żołądek powyżej wpustu, a następnie dwunastnicę podwiązać podwójnie czystym sznurkiem i między przewiązkami przeciąć, poczem ostrożnie wyjąć żołądek wraz z górną częścią dwunastnicy. Po obejrzeniu zewnętrznym rozcina się je w sposób, podany w § 21, nad czystym słojem szklanym i wpuszcza do niego treść, określając jej ilość, spoistość i skład (zawarte części roślinne należy przechować osobno do zbadania mikro-

skopowego), barwę, woń i odczyn chemiczny zapomocą papierków lakmusowych. Następnie nie opłókując, lecz ostrożnie ścierając ręką, bada się zachowanie błony śluzowej żołądka i dwunastnicy (zbitość, gładkość, barwa, nastrzykanie, rozpulchnienie, wybroczyny, nadżerki, owrzodzenia) i wkłada się do drugiego słoja jedną z pętli jelita cienkiego i część końcową jelita grubego z ich treścią, nadto kawał wątroby. Wreszcie w trzecim słoju umieszcza się jedną nerkę wraz z moczem.

Przy podejrzeniu śmierci na skutek zażycia trucizny systemu nerwowego (alkohol, chloroform, alkaloidy i t. p.) należy zachować do zbadania część mózgu w oddzielnym słoju.

W razie zachodzącej potrzeby badania krwi (trucizny, naruszające krew) zapomocą analizy widmowej i t. p. należy ją dobyć z serca lub głównych żył i wypełnić nią flaszeczkę około 20 cm sz. zawartości i zamknąć korkiem szklanym.

Dodawania płynów konserwujących do tych naczyń należy unikać. W razie konieczności jednak dodania takich płynów (wyskok, formalina) należy sam płyn w oddzielnym, opieczętowanym naczyniu przesłać również do zbadania.

§ 23.

Płyny do badania mikroskopowego, jeśli są w większej ilości, należy przesyłać we flaszeczce z korkiem szklanym, jeśli zaś ilość ich jest skąpa, należy ją rozetrzeć między dwoma szkiełkami przedmiotowymi, pozwolić jej zaschnąć, poczem owinąwszy cienką bibułką, przesłać w pudełku do zbadania.

W celu badania mikroskopowego narządów zwłok wycina się z nich w różnych miejscach małe kawałki, nie grubsze nad 1 cm i umieszcza w słoiczku, zawierającym 2 — 4 % rozczyn formolu.

Przy ekshumacji zwłok osób, zmarłych prawdopodobnie lub napewno z otrucia, należy poza tym zachować w razie potrzeby do zbadania, według wskazówek lekarza, nieco ziemi z pod trumny, jako też z jej otoczenia, kawałki trumny, odzieży i t. p.

Wszystkie obiekty, przesyłane do badania, powinny być opatrzone napisem, podającym zawartość, i wskazującym z jakich oględzin one pochodzą, poczem zostają one przekazane sędziemu celem przesłania ich do zbadania w jednym z właściwych zakładów badawczych. Przyjęcie tego materiału przez sędziego należy odnotować w protokole.

§ 24.

Przy otwarciu zwłok noworodków należy stwierdzić, czy noworodek urodził się żywy. W tym celu lekarz powinien wykonać t. zw. próby życiowe, t. j. próbę płucną i próbę żołądkowo-jelitową.

Próbę płucną wykonywa się zapomocą rękoczynów, następujących kolejno po sobie ściśle w poniżej podanym porządku:

a) najpierw należy otworzyć jamę brzuszną i oznaczyć przed otwarciem klatki piersiowej, do którego żebra sięga po obu stronach przepona;

b) przeciąć przednią ścianę krtani i tchawicy w linii środkowej, rozchylić brzegi przecięcia i zbadać zawartość ich wnętrza (wziąć ją na szkiełka przedmiotowe do zbadania mikroskopowego);

c) otworzyć klatkę piersiową i zbadać, czy płuca wypełniają jej wnętrze, otworzyć worek osierdziowy i zbadać jego zawartość i zachowanie się;

d) podwiązać dolny odcinek przełyku nad wpustem do żołądka i ponad podwiązaniem przeciąć go, poczem wyjąć wszystkie narządy klatki piersiowej w całości z językiem, podniebieniem miękkim i gardłem. Wrzucić do miski z zimną wodą i zbadać, czy one pływają, czy toną. Następnie należy je wydobyć z wody, oddzielić oba płuca i każde z nich zbadać na wodzie, czy pływa, czy też tonie. Po tym należy płuca, po wyjęciu ich z wody, zbadać w zwykły sposób, rozciąć na właściwą im liczbę płatów i każdy z płatów wrzucić do wody, badając ich zdolność pływania, wreszcie każdy płat rozciąć nożyczkami na drobne kawałki, wrzucić do wody i zbadać zdolność ich pływania, nawet po zgnieceniu palcami pod powierzchnią wody.

W razie potrzeby należy odpowiednie kawałki płuc przechować do badania mikroskopowego.

Próbę żołądkowo-jelitową wykonywa się w ten sposób, że wydobywa się ze zwłok noworodka żołądek z dolnym odcinkiem przełyku, podwiązanym nad wpustem, i z wszystkimi jelitami, poczem jelita uwalnia się od krezki, wrzuca się je wraz z żołądkiem do wody i bada, czy narządy te pływają, czy toną, a jeżeli pływają, to czy wszystkie, czy też tylko niektóre ich części. Po dokonaniu tej próby należy żołądek i jelita zbadać w zwykły sposób.

Poza tym w każdym przypadku otwarcia zwłok noworodka lub płodu, należy stwierdzić również, czy przewód Botaliusza i otwór owalny w sercu są drożne, oraz wykazać obecność jądra kostnienia w dolnej nasadzie kości udowej.

Jeżeli oględziny zewnętrzne wykażą, że zwłoki badane są zwłokami płodu, pochodzącymi z okresu ciąży do 30 tygodni włącznie, to należy wykonać próby życiowe, a oględzin wewnętrznych można w porozumieniu z sędzią zaniechać.

§ 25.

Protokół oględzin zwłok składa się ze wstępu i z części opisowej.

We wstępie należy podać czas i miejsce badania, na czyje zarządzenie i z jakiego powodu zostaje ono podjęte, imiona, nazwiska i stanowisko osób, biorących w nim udział, i imię, nazwisko, płeć, wiek, wyznanie i zawód osoby zmarłej.

Część opisowa protokołu powinna zawierać opis całego toku oględzin z wyszczególnieniem wszystkich dostrzeżonych zmian. Opis ten powinien być szczegółowy, choć zwięzły, pisany językiem potocznym, możliwie unikający wyrazów cudzoziemskich i zwrotów, zawierających orzeczenie miast opisu. Nazwy cudzoziemskie i wyrazy, stanowiące orzeczenie, mogą być umieszczane w nawiasach po opisie.

Wszelkie dane, dotyczące rozmiarów i wagi, mogące posiadać znaczenie powinny być podane w liczbach (centymetry, gramy).

Każdy ustęp części opisowej protokółu, poświęconej jednej jamie ciała, powinien być oznaczony wielką literą lub liczbą rzymską, zaś każdy narząd małą literą w porządku alfabetycznym lub cyframi arabskimi.

Poza tym do spisywania protokołu mają zastosowanie odnośne postanowienia regulaminu wewnętrznego urzędowania sądów apelacyjnych, okręgowych i grodzkich w sprawach karnych (Dz. U. R. P. Nr 42, poz. 352 z r. 1929).

§ 26.

Po ukończeniu oględzin zwłok i złożeniu podpisów pod protokołem jest obowiązkiem biegłego lekarza (lekarzy) wyprowadzić na podstawie wyników oględzin wnioski, zawierające odpowiedzi na pytania, postawione przez sędziego, a mające na celu wyjaśnić przyczynę zgonu, okoliczności, w jakich on nastąpił i t. p. Wnioski te, oparte ściśle i wyłącznie na zasadach nauki lekarskiej, należy umieścić w opinii załączonej do protokołu.

Wskazanym jest rozpocząć opinię krótkim wyliczeniem najważniejszych wyników oględzin zewnętrznych i wewnętrznych. W poszczególnych wywodach zaś trzeba podać rozpoznania, wyraźnie odróżniając niepodlegające wątpliwości od tych, które się wydaje z pewnym stopniem prawdopodobieństwa. Jeżeli oględziny nie dostarczyły podstaw do stanowczego sądu, należy to zaznaczyć w opinii, a nie wypowiadać poglądów, nie mających dostatecznego uzasadnienia. Język opinii powinien być zwięzły, ścisły i unikający wyrazów cudzoziemskich.

Opinia podpisana przez lekarza biegłego (lekarzy biegłych), w przypadkach zwykłych powinna być doręczona sędziemu możliwie jak najprędzej, nie później jednak, niż po upływie 3-ch dni. W przypadkach, wymagających dodatkowych badań mikroskopowych lub chemicznych, albo zapoznania się z obszernym materiałem dowodowym i t. p., opinia powinna być doręczona sędziemu nie później, niż w ciągu 4-ch tygodni po dokonaniu oględzin zwłok, o ile sąd nie oznaczy terminu innego.

§ 27.

Jeżeli podczas spisywania protokołu i opinij zachodzi rozbieżność zdań lekarzy, biorących udział w danej czynności, to poszczególne zdania powinny być odnotowane.

W takich przypadkach, kiedy zdania lekarzy zawierają zasadnicze rozbieżności, jako też w innych przypadkach, kiedy to sędzia uzna za wskazane z powodu wątpliwości co do prawidłowości protokołu lub opinii — sędzia bądź stosuje przepis art. 137 p. k. p., bądź przesyła na zasadzie art. 138 k. p. k. protokół oględzin zwłok wraz z opinią i innymi niezbędnymi dowodami do Zakładu Medycyny Sądowej, a w sprawach ważniejszych do Wydziału Lekarskiego jednego z Uniwersytetów Państwowych celem uzyskania ich opinii.

§ 28.

Przepisy niniejszego rozporządzenia mają analogiczne zastosowanie w wypadkach, jeżeli oględziny zarządza władza, powołana do spełniania czynności sądowych w zastępstwie sędziego.

KONWENCJA

z dnia 27. lipca 1929 r.

DOTYCZĄCA TRAKTOWANIA JEŃCÓW WOJENNYCH

(Dz. U. R. P. Nr 103, poz. 866).

ROZDZIAŁ III.

O SANKCJACH KARNYCH W STOSUNKU DO JEŃCÓW WOJENNYCH.

1. POSTANOWIENIA OGÓLNE.

Art. 45.

Jeńcy wojenni będą podlegali prawom, regulaminom i rozkazom, obowiązującym w armiach Mocarstwa, w którego władzy się znajdują.

Każdy akt niesubordynacji upoważnia do zastosowania względem nich środków przewidzianych przez te prawa, regulaminy i rozkazy.

Zastrzeżone są jednak postanowienia niniejszego rozdziału.

Art. 46.

Na jeńców wojennych mogą władze wojskowe i trybunały Mocarstwa, pod którego władzą się znajdują, nakładać tylko takie same kary, jak te, które są przewidziane w takich samych wypadkach w stosunku do wojskowych armji narodowej.

Przy równości rangi, oficerowie, podoficerowie lub szeregowcy jeńcy, otrzymujący karę dyscyplinarną, nie będą podlegali gorszemu traktowaniu jak to, które jest przewidziane w odniesieniu do tej kary w armiach Mocarstwa, pod którego władzą się znajdują.

Zakazanem jest stosowanie wszelkich kar cielesnych, wszelkie zamykanie w lokalach nieoświetlonych światłem dziennym i wogóle okrucieństwa w jakiejkolwiek postaci.

Zakazane jest również stosowanie za akty indywidualne — kar zbiorowych.

Art. 47.

Czyny, stanowiące wykroczenia przeciw dyscyplinie, a w szczególności próby ucieczki, będą sądzone w trybie szybkim; dla wszystkich jeńców wojennych, posiadających lub nieposiadających rangi — areszt prewencyjny będzie jak najkrótszy.

Postępowanie sądowe względem jeńców wojennych będzie przeprowadzone tak szybko, jak na to pozwolą okoliczności; więzienie prewencyjne będzie możliwie skrócone.

W każdym razie czas uwięzienia prewencyjnego będzie odliczony z kary, nałożonej dyscyplinarnie lub sądownie, o ile takie odliczenie jest przyjęte dla osób własnej armii.

Art. 48.

Jeńcy wojenni po odbyciu kar sądowych lub dyscyplinarnych, które na nich były nałożone, nie mogą być traktowani inaczej, niż inni jeńcy.

Jednakże jeńcy wojenni, ukarani za usiłowanie ucieczki, mogą podlegać dozorowi specjalnemu, który jednak nie będzie mógł znieść żadnych przywilejów, przyznanych jeńcom niniejszą konwencją.

Art. 49.

Żaden jeniec wojenny nie może być pozbawiony swej rangi przez Mocarstwo, w którego mocy się znajduje.

Jeńcy, ukarani dyscyplinarnie, nie mogą być pozbawieni przywilejów, należnych ich randze; w szczególności oficerowie i równorzędni, podlegający karom, pociągającym za sobą pozbawienie wolności, nie będą umieszczeni w tych samych lokalach, co ukarani podoficerowie lub żołnierze.

Art. 50.

Jeńcy wojenni zbiegli, którzy byliby ujęci zanim zdołali połączyć się ze swą armią, lub zanim zdołali opuścić terytorium zajęte przez

armię, która ich wzięła do niewoli, będą podlegali tylko karom dyscyplinarnym.

Jeńcy, którzy po udanej ucieczce powrócili do armii lub opuścili terytorium, zajęte przez armię, która ich wzięła do niewoli i ponownie dostali się do niewoli, nie będą podlegali żadnej karze za poprzednią ucieczkę.

Art. 51.

W razie, gdyby jeniec wojenny postawiony był przed trybunałem za zbrodnie lub przestępstwa względem osób lub własności spełnionych w czasie usiłowania ucieczki, usiłowanie ucieczki, nawet w razie powtórzenia, nie będzie uważane za okoliczność obciążającą.

Po ucieczce udanej lub usiłowanej, towarzysze uciekiniera, którzy z nim współdziałali w jego ucieczce, podlegają z tego tytułu tylko karze dyscyplinarnej.

Art. 52.

Strony wojujące winny dbać o to, aby właściwe władze były jak najbardziej pobłażliwe w ocenianiu sprawy, czy występek jeńca wojenego ma być karany dyscyplinarnie czy sądowo.

W szczególności winno to mieć miejsce, gdy będzie chodziło o ocenienie faktów, mających związek z ucieczką lub próbą ucieczki.

Jeniec wojenny z racji tego samego czynu i tego samego oskarżenia może być tylko raz ukarany.

Art. 53.

Żaden jeniec wojenny, któremu wymierzono karę dyscyplinarną, a który znajdzie się w warunkach przewidzianych dla repatriacji, nie może być zatrzymany ze względu na to, że nie odbył kary.

Jeńcy podlegający repatriacji, którzy znajdować się będą pod dochodzeniem karnym, będą mogli być wyłączeni z repatriacji aż do końca postępowania a w odnośnych wypadkach, aż do wykonania kary; ci, którzy już będą uwięzieni na mocy wyroku sądowego, będą mogli być zatrzymani aż do końca ich uwięzienia.

Strony wojujące zakomunikują sobie listy tych, którzy nie mogliby być repatriowani dla powodów, wymienionych w poprzednim ustępie.

2. KARY DYSCYPLINARNE.

Art. 54.

Areszt jest najsurowszą karą dyscyplinarną, na jaką może być skazany jeniec wojenny.

Wysokość pojedyńczej kary nie może przekraczać trzydziestu dni.

Ta maximum 30 dni nie może być przekroczone przy wydawaniu wyroku w stosunku do jeńca, który odpowiadałby dyscyplinarnie za kilka spraw, bez względu na to, czy te sprawy wiążą się z sobą czy nie.

Jeżeli w czasie albo po odbyciu kary aresztu, jeniec skazany zostanie na nową karę dyscyplinarną, to zwłoka przynajmniej trzydniowa winna dzielić okres aresztów, o ile choć jeden z tych aresztów wynosi 10 dni lub więcej.

Art. 55.

Z zastrzeżeniem postanowienia, zawartego w ostatnim ustępie art. 11, mogą być stosowane jako obostrzenia kary w stosunku do jeńców wojennych, ukaranych dyscyplinarnie — ograniczenia żywnościowe, przyjęte w armiach Mocarstwa zatrzymującego.

Jednakże te ograniczenia żywnościowe mogą być zarządzone tylko o tyle, o ile stan zdrowia jeńców na to pozwala.

Art. 56.

W żadnym wypadku jeńcy nie mogą być przeniesieni do zakładów karnych (więzienia, domów poprawczych, galer etc.) dla odbycia tam kar dyscyplinarnych.

Lokale, w których będą odbywane kary dyscyplinarne, mają odpowiadać wymaganiom higieny.

Jeńcy ukarani będą mieli możność utrzymywania się w czystości.

Każdego dnia jeńcy będą mieli możność ruchu i przebywania na wolnym powietrzu co najmniej przez dwie godziny.

Art. 57.

Jeńcy wojenni, ukarani dyscyplinarnie, będą mieli dozwolone czytanie i pisanie, jak również wysyłanie i otrzymywanie listów.

Natomiast paczki i przesyłki pieniężne będą mogły być dostarczone adresatom dopiero po odbyciu kary. Jeżeli paczki zawierają psujące się produkty, to będą one oddane do infirmerii lub do kuchni obozu.

Art. 58.

Jeńcy wojenni, ukarani dyscyplinarnie, będą mogli na swą prośbę zgłaszać się do codziennych oględzin lekarskich. Będą oni otrzymywali zabiegi, uznane przez lekarzy za konieczne i w odnośnych wypadkach będą ewakuowani do infirmerii obozu lub do szpitali.

Art. 59.

Z wyjątkiem kompetencji trybunałów i wyższych władz wojskowych, kary dyscyplinarne będą mogły być orzekane tylko przez oficera, posiadającego władzę dyscyplinarną w charakterze komendanta obozu lub oddziału, albo przez odpowiedzialnego oficera, który go zastępuje.

3. POSTĘPOWANIE SĄDOWE.

Art. 60.

Z chwilą rozpoczęcia postępowania sądowego przeciw jeńcowi wojennemu, Mocarstwo zatrzymujące powiadamia o tem, jak tylko będzie mogło to uczynić, a zawsze przed datą rozpoczęcia rozpraw, przedstawiciela Mocarstwa Opiekuńczego.

Zawiadomienie to będzie zawierało następujące wiadomości:

a) stan cywilny i rangę jeńca,

b) miejsce pobytu albo uwięzienia,

c) wyszczególnienie jednego lub więcej punktów oskarżenia z wymienieniem postanowień prawnych, jakie mogą być zastosowane.

Jeżeli nie jest możliwem wskazanie w tym zawiadomieniu trybunału sądzącego, który rozpatrywać będzie sprawę, datę rozpoczęcia rozprawy i lokal, gdzie ona się odbędzie, to te wiadomości powinny być przesłane później przedstawicielowi Mocarstwa Opiekuńczego, w każdym razie najmniej na trzy tygodnie przed rozpoczęciem obrad.

Art. 61.

Jeniec nie może być skazany bez otrzymania możności obrony.

Jeniec nie może być przymuszony do uznania się winnym czynu, o który jest oskarżony.

Art. 62.

Jeniec wojenny ma prawo występować w asystencji obrońcy według swego wyboru, a także w razie potrzeby korzystać z usług kompetentnego tłumacza. Mocarstwo zatrzymujące pouczy go we właściwym czasie przed rozprawą o jego uprawnieniach.

O ile jeniec sam nie dokona wyboru obrońcy, to wyznaczy mu obronę Mocarstwo Opiekuńcze. Mocarstwo zatrzymujące dostarczy Mocarstwu Opiekuńczemu na jego żądanie listę osób, uprawnionych do stawania w charakterze obrońcy.

Przedstawiciele Mocarstwa Opiekuńczego będą mieli prawo być obecni na rozprawach.

Jedyny wyjątek z tej reguły następuje wtedy, gdy rozprawy mają być poufne ze względu na obronę tajemnic państwa. Mocarstwo, w którego mocy jeniec się znajduje, uprzedzi o tym Mocarstwo Opiekuńcze.

Art. 63.

Wyrok na jeńca wojennego może być wydany tylko przez takie same trybunały i podług tej samej procedury, co wyroki wydawane względem osób należących do sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego.

Art. 64.

Każdy jeniec wojenny będzie miał prawo odwołać się od wydanego na niego wyroku w ten sam sposób, co osoby należące do sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego.

Art. 65.

Wyroki, wydane na jeńców wojennych będą bezzwłocznie zakomunikowane Mocarstwu Opiekuńczemu.

Art. 66.

Jeżeli na jeńca wojennego zostanie wydany wyrok kary śmierci, będzie jak najśpieszniej wysłane do Mocarstwa Opiekuńczego zawiadomienie, podające dokładnie charakter i okoliczności przestępstwa, celem przesłania go Mocarstwu, w którego armii jeniec służył.

Wyrok nie może być wykonany przed upływem przynajmniej trzech miesięcy od chwili tego zawiadomienia.

Art. 67.

Żaden jeniec wojenny nie może być pozbawiony dobrodziejstw, wynikających z postanowień art. 42 niniejszej konwencji, ani w następstwie wyroku, ani z innych powodów.

Art. 97.

Odpis niniejszej konwencji, poświadczony za zgodność, będzie złożony w archiwach Ligi Narodów przez Radę Związkową Szwajcarską. Również ratyfikacje, przystąpienia i wypowiedzenia, które będą notyfikowane Radzie Związkowej Szwajcarskiej, będą przez nią zakomunikowane Lidze Narodów.

Na dowód czego pełnomocnicy wyżej wymienieni podpisali niniejszą konwencję.

Sporządzono w Genewie dwudziestego siódmego lipca tysiąc dziewięćset dwudziestego dziewiątego roku w jednym egzemplarzu, który będzie złożony w archiwach Związku Szwajcarskiego, a odpisy poświadczone za zgodność, będą przesłane Rządom wszystkich krajów, zaproszonych na konferencję.

UMOWA
MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A REPUBLIKĄ AUSTRIACKĄ

z dnia 19. marca 1924 r.

W PRZEDMIOCIE WZAJEMNEGO OBROTU PRAWNEGO.

(Dz. U. R. P. z roku 1926 Nr 84, poz. 467).

DZIAŁ II.
SPRAWY KARNE.

ROZDZIAŁ I.
WYDAWANIE PRZESTĘPCÓW.

Art. 55.

(1) Państwa zawierające umowę zobowiązują się na żądanie wydawać sobie wzajemnie znajdujące się na ich obszarze osoby ścigane lub skazane przez sądy drugiego Państwa za czyn karygodny, który według ustaw Państwa wzywającego i wezwanego — obowiązujących chociażby tylko w jednej ich dzielnicy — zagrożony jest karą więzienia lub cięższą.

(2) Dla ocenienia obowiązku wydania przestępcy miarodajną jest jedynie okoliczność, czy czyn karygodny, z powodu którego żąda się wydania, jako taki jest w Państwie wezwanem zagrożony karą. Natomiast bez znaczenia jest kwestja, czy osoba wydać się mająca, także w Państwie wezwanym mogłaby być za ten czyn ścigana.

(3) W razie zmiany ustawy karnej w jednym z Państw umawiających się, Rządy obu Państw będą uprawnione we wzajemnym porozumieniu zakres czynów karygodnych, uzasadniających obowiązek wydania, inaczej określić stosownie do swego ustawodawstwa.

Art. 56.

(1) Rzeczypospolita Polska nie wydaje obywateli własnych tudzież obywateli Wolnego Miasta Gdańska, Republika Austriacka nie wydaje własnych obywateli.

(2) Jeżeli przed nadejściem żądania wydania osoba zażądana podała w Państwie wezwanem prośbę o nadanie jej obywatelstwa, natenczas rozstrzygnięcie o wydaniu można odłożyć aż do ostatecznego załatwienia prośby o nadanie obywatelstwa.

Art. 57.

Wydanie jest niedopuszczalne, jeżeli czyn karygodny, z powodu którego zażądano wydania stanowi:

1) przestępstwo ściśle wojskowe,
2) tylko wykroczenie przeciw ustawom prasowym,
3) wykroczenie tylko przeciw ustawom celnym, podatkowym lub innym ustawom skarbowym,
4) przestępstwo polityczne lub pozostaje w związku z przestępstwem politycznym. Wydania można jednak dozwolić, jeżeli czyn karygodny wykazuje znamiona zarówno przestępstwa politycznego, jak i pospolitego a te ostatnie przeważają, o czym rozstrzyga władza wezwana wedle swobodnego ocenienia.

Art. 58.

Ponadto wydanie nie nastąpi:

1) jeżeli ściganie według ustaw Państwa wezwanego zastrzeżone jest wyłącznie własnemu sądownictwu;
2) jeżeli według ustaw obowiązujących we wszystkich dzielnicach Państwa wezwanego ściganie lub wykonanie kary uległo przedawnieniu;
3) jeżeli przeciw obwinionemu na obszarze Państwa wezwanego z powodu tego samego przestępstwa toczyło się postępowanie karne i zostało zakończone prawomocnie wyrokiem lub w inny sposób, chyba że zachodzą warunki, pod którymi według ustaw Państwa wezwanego dopuszczalne jest wznowienie po-

stępowania karnego. Wyrok uwalniający lub umorzenie postępowania nie są jednak przeszkodą w wydaniu, jeżeli takie orzeczenie zapadło tylko z powodu, że ustawa karna Państwa wezwanego nie ma zastosowania do takich czynów karygodnych, o ile zostały popełnione zagranicą.

Art. 59.

Wydania można odmówić, jeżeli przeciw obwinionemu na obszarze Państwa wezwanego toczy się postępowanie karne z powodu tego samego przestępstwa.

Art. 60.

Jeżeli obwiniony na obszarze Państwa wezwanego z powodu innego przestępstwa jest ścigany lub skazany, natenczas można wstrzymać wydanie aż do ukończenia wdrożonego postępowania i wykonania lub darowania kary. Mimo to o wydaniu należy orzec jaknajrychlej.

Art. 61.

Jeżeli obwiniony jest obywatelem trzeciego Państwa, może Państwo wezwane wydanie obwinionego zaofiarować temu Państwu, którego on jest obywatelem.

Art. 62.

(1) Jeżeli kilka Państw żąda równocześnie wydania pewnej osoby z powodu tego samego czynu karygodnego, w takim razie rząd wezwany rozstrzyga według swego swobodnego uznania, któremu z tych Państw ma być obwiniony wydany.

(2) Jeżeli kilka Państw żąda wydania pewnej osoby z powodu różnych czynów karygodnych, należą ją wydać temu Państwu, którego ona jest obywatelem. Jeżeli to Państwo nie żąda wydania, należy osobę ściganą wydać temu Państwu, które żąda wydania z powodu czynu najsurowszą karą zagrożonego. Jeżeli wszystkie czyny zagrożone są karą równie surową, wydanie nastąpi temu Państwu, które najpierw wydania zażądało.

Art. 63.

Osobę wydaną wolno tylko w takim wypadku ścigać, skazać lub wydać trzeciemu Państwu z powodu czynu karygodnego, popełnionego przed wydaniem, do którego wydanie się nie odnosiło:

1) jeżeli Państwo, które przestępcę wydało, na to dodatkowo zezwoli, przy czym zezwolenia nie można odmówić, o ile wydanie także z powodu tego czynu karygodnego w myśl tej umowy mogłoby być dozwolone;
2) jeżeli osoba wydana wyrazi do protokołu sądowego zgodę swą na to; Państwu, które przestępcę wydało, należy przesłać uwierzytelniony odpis tego protokołu.

Art. 64.

Jeżeli osoba wydana w ciągu miesiąca od chwili, kiedy z powodu czynu, za który ją wydano, postępowanie karne przeciw niej ukończono lub karę wykonano albo darowano, z własnej winy nie opuści obszaru Państwa, któremu ją wydano, albo jeżeli osoba wydana dobrowolnie tam powróci, natenczas sądowe ściganie i wykonanie kary dopuszczalne będzie także z powodu takich czynów karygodnych, do których wydanie się nie odnosiło.

Art. 65.

(1) Wniosek o wydanie może być przesłany przez Naczelny Zarząd sprawiedliwości Państwa wzywającego bezpośrednio do Naczelnego Zarządu sprawiedliwości Państwa wezwanego.

(2) Także wszelka inna korespondencja w sprawach o wydanie przestępcy może być prowadzoną bezpośrednio między Naczelnymi Zarządami sprawiedliwości obu Państw.

Art. 66.

(1) Do wniosku o wydanie należy dołączyć sędziowski nakaz aresztowania osoby, której wydania się żąda, albo prawomocny wyrok przeciw niej wydany. W dokumentach tych winno być określone przestępstwo, z powodu którego żąda się wydania, z przedstawieniem stanu rzeczy i powołaniem przepisów karnych, które mają być zastosowane. Przy przestępstwach przeciw własności należy, o ile możności, podać wysokość szkody wyrządzonej lub zamierzonej. Jeżeli powyższe okoliczności nie wynikają ze wspomnianych dokumentów, należy dołączyć dalsze pismo sądowe, które zawiera okoliczności brakujące.

(2) Wymienione pisma należy sporządzić w formie przepisanej ustawami Państwa wzywającego w oryginale lub uwierzytelnionym odpisie.

(3) We wniosku należy o ile możności zamieścić również opis osoby, której wydania się żąda, oraz przytoczyć inne okoliczności, mające znaczenie dla stwierdzenia jej tożsamości.

Art. 67.

(1) Do wniosku o wydanie tudzież do dokumentów wspomnianych w artykule 66, o ile pisma te nie są sporządzone w oficjalnym języku Państwa wzywającego należy dołączyć uwierzytelnione tłumaczenie na ten język.

(2) Przepis ten ma zastosowanie także do innej korespondencji w sprawach o wydanie.

Art. 68.

(1) W razie wątpliwości, czy zachodzą warunki wydania, przewidziane w niniejszej umowie, należy zażądać od Państwa wzywającego dodatkowych wyjaśnień.

(2) Jeżeli ściganą osobę na skutek wniosku o jej wydanie zaaresztowano, można ją wypuścić na wolność, skoro w ciągu sześciu tygodni po wysłaniu pisma żądającego wyjaśnień, potrzebne wyjaśnienia nie nadejdą do Naczelnego Zarządu sprawiedliwości Państwa wezwanego.

Art. 69.

O ile wydanie nie przedstawia się zgóry jako niedopuszczalne, należy niezwłocznie po otrzymaniu wniosku o wydanie zarządzić środki potrzebne do zapobieżenia ucieczce obwinionego.

Art. 70.

(1) Nawet przed otrzymaniem wniosku o wydanie można pewną osobę tymczasowo przytrzymać, jeżeli drugie Państwo tego zażąda z powołaniem się na sędziowski nakaz aresztowania lub prawomocny wyrok i wymieni rodzaj czynu karygodnego, a wydanie nie przedstawia się zgóry jako niedopuszczalne.

(2) Wnioski takie mogą przesyłać sądy, urzędy prokuratorskie i władze bezpieczeństwa Państwa wzywającego na piśmie lub telegraficznie bezpośrednio do właściwych władz Państwa wezwanego.

(3) Także i bez takiego wniosku należy zarządzić tymczasowo przytrzymanie osoby wyśledzonej w Państwie, w którego dzienniku policyjnym zamieszczono o niej ogłoszenie na żądanie właściwej władzy drugiego Państwa.

Art. 71.

(1) O dniu tymczasowego przytrzymania (art. 70) oraz miejscu aresztu należy niezwłocznie i bezpośrednio zawiadomić władzę wzywającą lub ścigającą, tudzież własny Naczelny Zarząd sprawiedliwości.

(2) Osobę tymczasowo przytrzymaną można wypuścić na wolność, jeżeli w przeciągu 15 dni od dnia przytrzymania nie nadejdzie nakaz aresztowania lub wyrok karny do władzy, w której areszcie dana osoba się znajduje. Przesłanie tych dokumentów może nastąpić w drodze bezpośredniej.

(3) Osobę tymczasowo przytrzymaną można nadto wypuścić na wolność, jeżeli w przeciągu sześciu tygodni od dnia przytrzymania Naczelny Zarząd sprawiedliwości Państwa wezwanego nie otrzyma wniosku o wydanie.

Art. 72.

(1) Wszelkie przedmioty, które w chwili przytrzymania przestępcy znajdowały się w posiadaniu wydanego i zostały przezeń uzyskane w drodze czynu karygodnego, oraz przedmioty mogące służyć do udowodnienia czynu karygodnego należy zająć i wydać wraz z obwinionym Państwu wzywającemu.

(2) To samo odnosi się do wszystkich przedmiotów wspomnianego rodzaju, któreby później odnaleziono.

(3) Wydanie wyżej oznaczonych przedmiotów nastąpi na wniosek również i wtedy, gdy wydanie przestępcy wprawdzie byłoby dopuszczalne, lecz z powodu jego śmierci lub ucieczki nie mogło nastąpić.

(4) Prawa osób trzecich do takich przedmiotów pozostają w mocy; po ukończeniu przewodu sądowego należy przedmioty te zwrócić bez kosztów osobom uprawnionym, a gdyby tych osób w sposób niewątpliwy nie można było stwierdzić, Państwu wezwanemu, skoro tego zażąda.

(5) Państwo wezwane o wydanie takich rzeczy może je narazie u siebie zatrzymać, jeżeli ich samo potrzebuje dla przeprowadzenia postępowania karnego.

Art. 73.

(1) Kosztów i opłat, powstałych dla jednego z Państw umawiających się na jego obszarze wskutek postępowania w sprawie wydania przestępcy lub przedmiotów wymienionych w artykule 72 nie zwraca się.

(2) Władza wydająca winna jednak sumę powstałych kosztów podać do wiadomości władzy wzywającej, aby władza ta mogła je ściągnąć od osoby zobowiązanej do zwrotu. Sumy ściągnięte zatrzymuje Państwo wzywające.

Art. 74.

(1) Jeżeli trzecie Państwo wydaje jaką osobę jednemu z Państw umawiających się, natenczas drugie Państwo na żądanie zezwoli na przewiezienie tej osoby przez swój obszar, o ile to jest dopuszczalne wedle jego ustawodawstwa.

(2) Do wniosku o zezwolenie na przewiezienie stosują się odpowiednio przepisy artykułów 65 do 68, ustęp 1.

(3) Koszta przewiezienia i zaopatrzenia obwinionego, powstałe na obszarze Państwa wezwanego, winno zwrócić Państwo wzywające.

ROZDZIAŁ 2.

POMOC PRAWNA.

Art. 75.

Sądy i urzędy prokuratorskie obu Państw umawiających się będą sobie wzajemnie na żądanie udzielały pomocy prawnej w sprawach karnych.

Art. 76.

(1) Pomoc prawna obejmuje:

1) doręczenie wszelkich pism, dotyczących przewodu sądowego, nie wyłączając wyroków;

2) badanie obwinionych, świadków lub znawców, naocznię sądową, rewizję i zajęcie przedmiotów oraz wszelkie inne czynności śledcze;

3) przesyłanie dokumentów, akt sądowych, odpisów z tychże, dowodów rzeczowych oraz przedmiotów wytworzonych przez czyn karygodny lub podlegających zresztą konfiskacie;

4) udzielanie wyjaśnień z rejestrów kar.

(2) Wyroków karnych Państwa drugiego nie wykonuje się.

Art. 77.

(1) Pomocy prawnej można odmówić:

1) jeżeli czyn karygodny, będący przedmiotem sprawy karnej według ustaw Państwa wezwanego nie podlega karze lub stanowi przestępstwo polityczne lub ściśle wojskowe;
2) jeżeli chodzi o ściganie obywatela Państwa wezwanego, nie przebywającego na obszarze Państwa wzywającego.

(2) Jeżeli w wezwaniu o pomoc prawną żąda się rewizji lub zajęcia dowodów rzeczowych, natenczas uczyni mu się zadość tylko wtedy, jeżeli nadto chodzi o czyn karygodny, wymieniony w art. 55.

Art. 78.

Przedmioty, wymienione w artykule 76, ustęp 1, punkt 3, należy zwrócić bez kosztów, o ile władza wezwana inaczej nie postanowi. Prawa osób trzecich pozostają w każdym razie zastrzeżone.

Art. 79.

Do pomocy prawnej w sprawach karnych stosują się odpowiednio przepisy artykułów 8 do 20 niniejszej umowy.

Art. 80.

(1) Osoba przebywająca na obszarze jednego z Państw umawiających się, która na wezwanie, otrzymane w sprawie karnej od władz drugiego Państwa, stanie dobrowolnie przed tymi władzami jako świadek lub znawca, nie może być na obszarze tego drugiego Państwa ściganą za czyn karygodny, popełniony przed jej przybyciem w celu stawiennictwa bez względu na to, jakiego Państwa jest obywatelem.

(2) Również nie może być na niej wykonany wyrok, wydany przed jej przybyciem.

Art. 81.

(1) Państwa umawiające się będą sobie wzajemnie przesyłały odpisy kart karnych lub wyciągi z prawomocnych wyroków skazujących, które dotyczą obywateli drugiego Państwa. Postanowienie to nie będzie miało zastosowania, o ile wyrok wedle przepisów obowiązujących w sądzie orzekającym nie podlega wpisaniu do rejestru karnego.

(2) Nadto będą sobie oba Państwa umawiające się przesyłały zawiadomienia o dalszych orzeczeniach odnoszących się do takich wyroków, o ile orzeczenia te notowane są również w rejestrze karnym.

(3) Wspomniane odpisy i wyciągi przesyłane będą do władzy prowadzącej w drugim Państwie rejestr karny, a gdyby ta władza nie była znana władzy przesyłającej, do Naczelnego Zarządu sprawiedliwości drugiego Państwa.

DZIAŁ III.

POSTANOWIENIA OGÓLNE I KOŃCOWE.

Art. 82.

Za język oficjalny w znaczeniu niniejszej umowy będzie uważany w Rzeczypospolitej Polskiej język polski, w Republice Austriackiej język niemiecki.

Art. 83.

We wszystkich wypadkach, w których w myśl niniejszej umowy przekłady mają być uwierzytelnione przez tłumacza zaprzysiężonego, może każde z umawiających się Państw także swoich sędziów upoważnić do dokonania tego uwierzytelnienia.

Art. 84.

We wszystkich wypadkach, w których niniejsza umowa powołuje się na ustawy ojczyste, rozumieć należy w Polsce ustawodawstwo tej dzielnicy, któremu wedle prawa polskiego podlega dana osoba.

Art. 85.

Oprócz orzeczeń wspomnianych w artykule 25, 26, ustęp 2 i 43 będą na obszarze jednego z Państw umawiających się uznane także takie orzeczenia prawomocne, wydane przez sądy drugiego Państwa, które dotyczą ślubności pochodzenia, legitymacji i przysposobienia, o ile mąż matki dziecka, ojciec legitymowanego dziecka lub przysposabiający jest obywatelem Państwa orzekającego.

Art. 86.

Stosowanie ustawodawstwa jednego z Państw umawiających się oraz wykonanie orzeczeń jego sądów będzie w drugim Państwie wykluczone, jeżeliby przez to miał być uzasadnionym lub ustalonym stosunek prawny, któremu ustawodawstwo tego Państwa ze względów porządku publiczego lub obyczajności odmawia ważności lub zaskarżalności, lub też jeżeliby ten stosunek prawny był w tym Państwie przedmiotem sporu zawisłego, albo prawomocnie już rozstrzygniętego.

Art. 87.

(1) Umowa niniejsza będzie ratyfikowana a dokumenty ratyfikacyjne zostaną wymienione w Warszawie w czasie możliwie najkrótszym.

(2) Umowa ta wejdzie w życie w dwa miesiące po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych. Może być ona wypowiedzianą w całości lub co do poszczególnych rozdziałów przez każde z umawiających się Państw. Wypowiedziane postanowienia pozostają jednak w mocy jeszcze przez sześć miesięcy po wypowiedzeniu.

Na dowód czego Pełnomocnicy podpisali niniejszą umowę i wycisnęli na niej swoje pieczęcie.

Sporządzono w Wiedniu w dwóch wygotowaniach w języku polskim i niemieckim, których teksty są równie autentyczne, dnia dziewiętnastego marca roku tysiąc dziewięćset dwudziestego czwartego.

KONWENCJA
MIĘDZY RZECZĄPOSPLITĄ POLSKĄ A KRÓLESTWEM BELGII

z dnia 13 maja 1931 r.

O EKSTRADYCJI I POMOCY SĄDOWEJ W SPRAWACH KARNYCH.

(Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 59, poz. 564).

Art. 1.

Wysokie Układające się Strony zobowiązują się wydawać sobie wzajemnie, na żądanie, na warunkach niniejszej konwencji osoby ścigane lub skazane przez sądy Państwa wzywającego za czyn popełniony na obszarze tego Państwa, które znajdą się na obszarze Państwa wezwanego.

Pod tymi samymi warunkami nastąpi wydanie w razie popełnienia przestępstwa poza obszarem Państwa wzywającego i wezwanego, jeśli ustawy Państwa wezwanego zezwalają na ściganie takiego przestępstwa, choćby było popełnione zagranicą.

Z obu stron będą wydawane tylko osoby, które w chwili popełnienia przestępstwa miały ukończonych lat 18.

Polska nie wydaje ani obywateli polskich, ani obywateli Wolnego Miasta Gdańska.

Belgja nie wydaje obywateli belgijskich.

Jeśli niniejsza konwencja powołuje się na ustawodawstwo polskie, należy przez nie rozumieć ustawodawstwo obowiązujące choćby w jednej części Państwa Polskiego.

Art. 2.

Wydanie nastąpi tylko za przestępstwa wymienione w niniejszym artykule i tylko o tyle, o ile obowiązujące ustawodawstwa obu Państw uważają dane przestępstwo za zbrodnię lub występek.

Przestępstwa, za które nastąpi wydanie, są następujące:

1. Morderstwo, zabójstwo, ojcobójstwo, dzieciobójstwo, otrucie;

2. Umyślne uderzenie lub uszkodzenie ciała, które spowodowało chorobę wydającą się nieuleczalną, trwałą niezdolność do pracy, utratę możności swobodnego posługiwania się jakimkolwiek organem zmysłów, ciężkie okaleczenie, albo śmierć, o ile nie było zamiaru jej zadania;

3. Spędzenie płodu;

4. Zgwałcenie;

5. Czyny nierządne popełnione z użyciem przemocy lub groźby; Czyny nierządne, popełnione choćby bez użycia przemocy lub groźby, o ile takie czyny, z uwagi na płeć albo wiek osoby, na której dopuszczono się przestępstwa, albo też ze względu na inne okoliczności danego wypadku, ulegają karze jako zbrodnie według ustawodawstwa obu Wysokich Układających się Stron;

6. Zamach na obyczajność przez pobudzanie, ułatwianie, popieranie dla zaspokojenia cudzego popędu zmysłowego rozpusty lub zepsucia albo nierządu zarobkowego nieletnich obojej płci; werbowanie, uprowadzenie lub uwodzenie kobiety bądź dziewczyny pełnoletniej do rozpusty, o ile czyn został popełniony zapomocą oszustwa, gwałtu, gróźb, nadużycia władzy lub jakiegokolwiek innego środka przymusu dla zaspokojenia cudzego popędu zmysłowego; zatrzymanie osoby wbrew jej woli w domu rozpusty; zmuszenie osoby pełnoletniej do rozpusty;

7. Porwanie nieletnich;

8. Porwanie, ukrywanie, usunięcie, zamiana, podsunięcie dziecka;

9. Dwużeństwo;

10. Wystawienie na niebezpieczeństwo lub umyślne porzucenie dziecka;

11. Udział w bandzie, mającej na celu zamachy na cudze życie lub mienie;

12. Kradzież, rozbój;

13. Wymuszenie;

14. Przywłaszczenie, sprzeniewierzenie, nadużycie zaufania;

15. Podstępne wprowadzenie w błąd, oszustwo, karalna nieuczciwość majątkowa;

16. Bankructwo oszukańcze i oszukańcze działanie w wypadku upadłości;

17. Groźba popełnienia zbrodni na osobie lub mieniu innego człowieka;

18. Zamach na wolność osobistą lub na nietykalność mieszkania popełniony przez osoby prywatne;

19. Fałszowanie, podrabianie, przerabianie dokumentów publicznych, handlowych lub prywatnych, fałszowanie telegramów, posługiwanie się falsyfikatami;

20. Podrobienie lub podstępne przerobienie aktów urzędowych pochodzących od rządu lub władzy publicznej; podstępne posługiwanie się aktami w ten sposób przerobionymi lub podrobionymi;

21. Fałszowanie monet, podrobienie lub przerobienie obligacyj lub kuponów długu publicznego, biletów bankowych, krajowych lub zagranicznych, pieniędzy papierowych, lub innych publicznych papierów wartościowych, pieczęci, marek, stempli menniczych, godeł państwowych lub godeł publicznej władzy administracyjnej; puszczanie w obieg przedmiotów wyżej wymienionych, przerobionych lub podrobionych albo podstępne posługiwanie się niemi;

22. Krzywoprzysięstwo;

23. Złożenie fałszywego zeznania przez świadka lub fałszywej opinii przez biegłego lub tłumacza; nakłanianie świadków, biegłych lub tłumaczów do fałszywych oświadczeń;

24. Bezprawne żądanie i przywłaszczenie nienależnych opłat lub świadczeń, sprzeniewierzenie popełnione przez urzędników publicznych, przyjęcie przez urzędników publicznych łapówki, przekupienie urzędników publicznych;

25. Umyślne podpalenie;

26. Umyślne zniszczenie lub uszkodzenie drogi żelaznej albo urządzeń telegraficznych lub telefonicznych;

27. Umyślne działania, zagrażające bezpieczeństwu ruchu kolejowego;

28. Umyślne zniszczenie lub uszkodzenie nieruchomości albo przedmiotów ruchomych, stanowiące zbrodnię lub występek według ustawodawstwa obu Wysokich Układających się Stron;

29. Opuszczenie przez kapitana, poza wypadkami przewidzianymi przez ustawodawstwo obu Państw, okrętu, statku handlowego lub rybackiego;

30. Rozbicie, utrata, zniszczenie okrętu spowodowane przez kapitana albo oficerów i załogę; sprzeniewierzenie przez kapitana

okrętu lub statku handlowego lub rybackiego; wyrzucenie za pokład albo zniszczenie całości lub części ładunku, środków żywności lub innych znajdujących się na pokładzie przedmiotów, poza wypadkami konieczności; niewłaściwy kierunek jazdy; zaciągnięcie bez konieczności pożyczki pod zastaw statku, zapasów żywności lub urządzenia okrętu albo zastaw lub sprzedaż towarów lub środków żywności; wstawienie do rachunków zmyślonych uszkodzeń lub wydatków; sprzedaż okrętu bez specjalnego upoważnienia poza wypadkiem jego niezdolności do użytku; kradzież na pokładzie; zniszczenie towarów albo środków żywności na statku spowodowane przez domieszanie szkodliwych substancyj; napaść lub opór z użyciem gwałtu albo gwałt na osobie kapitana dokonany przez więcej niż trzecią część załogi; połączona z uszkodzeniem ciała lub zadaniem rany odmowa posłuszeństwa wobec rozkazów kapitana lub oficera na pokładzie, mających na celu uratowanie statku lub jego ładunku; spisek przeciwko bezpieczeństwu wolności lub władzy kapitana; zawładnięcie okrętem przez marynarzy lub pasażerów zapomocą podstępu lub gwałtu na osobie kapitana;

31. Handel niewolnikami;

32. Paserstwo dotyczące przedmiotów pochodzących ze zbrodni lub występków.

Wydanie nastąpi również w wypadkach udziału w przestępstwach wymienionych w tym artykule, a także w wypadkach usiłowania ich dokonania, o ile udział lub usiłowanie ulegają karze według ustawodawstwa obu Stron.

Lista przestępstw, za które nastąpi wydanie, będzie mogła być zmieniona lub uzupełniona za obopólną zgodą w drodze oświadczeń obu Rządów.

Art. 3.

Wydanie nie nastąpi:

1) jeśli według ustaw Państwa wezwanego władza tego Państwa jest właściwa do wszczęcia postępowania karnego i nie może zrzec się swej właściwości na rzecz władz Państwa wzywającego;

2) jeśli według ustawodawstwa Państwa wezwanego, a w Polsce według ustaw obowiązujących we wszystkich jej częściach, zaszło już przedawnienie ścigania lub kary w chwili, na którą przypada wydanie;

3) jeśli w Państwie wezwanym prawomocnie zostało ukończone postępowanie karne o ten sam czyn przeciw osobie, której wydania zażądano. Wyrok uniewinniający lub umorzenie postępowania nie są jednak przeszkodą do wydania, jeśli nastąpiły tylko z tego powodu, że czyny były popełnione w Państwie obcym.

Art. 4.

Wydania można odmówić, jeśli osoba, której wydania zażądano, jest ścigana w Państwie wezwanym za czyny stanowiące podstawę wniosku ekstradycyjnego.

Art. 5.

Jeśli osoba, której wydania zażądano, jest w Państwie wezwanym ścigana lub skazana z powodu innego przestępstwa niż to, na którym opiera się żądanie wydania, natenczas wydanie będzie mogło być odłożone aż do ukończenia postępowania karnego, a, w razie skazania, — do czasu wykonania lub darowania orzeczonej kary.

W razie gdyby osoba, której wydania zażądano, była ścigana lub zatrzymana w Państwie wezwanym z powodu zobowiązań zaciągniętych wobec osób prywatnych, wydanie jej będzie mogło nastąpić z zastrzeżeniem dla tych osób dochodzenia swych praw przed właściwą władzą.

Art. 6.

Wydanie nie nastąpi, jeśli czyn, z powodu którego zażądano wydania, jest uważany przez Państwo wezwane za przestępstwo polityczne lub za czyn pozostający w związku z takim przestępstwem politycznym.

Nie będzie uważany za przestępstwo polityczne lub za czyn będący w związku z takim przestępstwem zamach na osobę Naczelnika Państwa lub członków jego rodziny, jeśli ten zamach stanowi morderstwo, zabójstwo lub otrucie, albo usiłowanie takich przestępstw, bądź udział w nich.

Art. 7.

Jeżeli kilka państw żąda jednocześnie wydania tej samej osoby, Państwo wezwane decyduje według swego uznania, któremu z tych państw ją wydać.

Art. 8.

Wniosek o wydanie wraz z dokumentami, wniosek ten uzasadniającymi, winien być przesłany zawsze w drodze dyplomatycznej.

Art. 9.

Do wniosku o wydanie należy dołączyć bądź wyrok skazujący, bądź sądowy nakaz aresztowania lub inny akt pochodzący od władzy sądowej, równający się nakazowi aresztowania.

Dokumenty powyższe powinny dokładnie określać przestępstwo, z powodu którego żąda się wydania, zawierać przedstawienie czynu, stanowiącego podstawę wniosku, oraz odpis przepisów karnych, mających zastosowanie. Jeżeli chodzi o czyny przeciw cudzej własności, w dokumentach należy podać wysokość wyrządzonej lub zamierzonej szkody.

O ile to jest możliwe, należy podać opis osoby, której wydania się żąda, lub wszystkie inne dane, mogące służyć do stwierdzenia jej tożsamości.

Wymienione w tym artykule dokumenty winny być przedstawione w oryginale lub wierzytelnym odpisie i uwierzytelnione przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Państwa wzywającego, albo przez przedstawiciela dyplomatycznego lub konsularnego tegoż Państwa.

Do dokumentów wspomnianych w niniejszym artykule, o ile nie są sporządzone w języku urzędowym Państwa wzywającego, winny być dołączone uwierzytelnione przekłady na ten język. Przepis ten ma zastosowanie także do wszelkiej innej korespondencji odnoszącej się do wydania.

Przekłady należy uwierzytelniać tak, jak dokumenty, do których się odnoszą.

Za język urzędowy uważa się, o ile chodzi o Polskę — język polski, jeżeli chodzi o Belgję — język francuski.

Art. 10.

W nagłym wypadku osoba poszukiwana z powodu czynu wymienionego w artykule 2 będzie tymczasowo zaaresztowana na wniosek uczyniony piśmiennie lub telegraficznie Ministerstwu Spraw Zagranicznych Państwa wezwanego przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Państwa wzywającego lub przez przedstawiciela dyplomatycznego tego Państwa, pod warunkiem, że w tym wniosku będzie się mieściła wzmianka o istnieniu jednego z dokumentów, wymienionych w artykule 9 ust. 1.

Zaaresztowanie tymczasowe może być zarządzone także wtenczas, jeżeli wniosek właściwej władzy Państwa wzywającego nadej-

dzie bezpośrednio do władzy sądowej lub administracyjnej Państwa wezwanego.

Zaaresztowanie tymczasowe nastąpi według form przyjętych w ustawodawstwie Państwa wezwanego.

O dniu i miejscu tymczasowego zaaresztowania należy telegraficznie zawiadomić władzę wzywającą.

Państwo wezwane może zaaresztowanego wypuścić na wolność, jeśli w terminie trzytygodniowym, licząc od chwili aresztowania, nie będzie zakomunikowany aresztowanemu żaden z dokumentów wymienionych w artykule 9 ust. 1.

Art. 11.

W razie uwzględnienia wniosku o wydanie, wszystkie przedmioty, pochodzące z przestępstwa, albo mogące służyć do jego udowodnienia, a które w chwili zaaresztowania osoby ściganej znajdowały się w jej posiadaniu lub później zostały wykryte, ulegną na podstawie decyzji władz właściwych Państwa wezwanego zajęciu i będą wydane Państwu wzywającemu.

Wydanie tych przedmiotów będzie mogło być dokonane na wniosek Państwa wzywającego również wtedy, gdy wydanie oskarżonego byłoby wprawdzie dopuszczalne, ale z powodu jego śmierci lub ucieczki nie może nastąpić.

Prawa osób trzecich do przedmiotów wydanych pozostają w mocy; po ukończeniu postępowania karnego należy te przedmioty zwrócić bez kosztów osobom uprawnionym.

Państwo wezwane może czasowo zatrzymać te przedmioty, jeśli są mu potrzebne do postępowania karnego.

Art. 12.

Osoba ulegająca wydaniu będzie odstawiona do portu Państwa wezwanego, jaki oznaczy Rząd Państwa wzywającego, i umieszczona na statku, który ma ją przewieźć.

Jeśli Państwo wzywające żąda, aby wydanie nastąpiło drogą lądową, Państwo wezwane odda ekstradenta Państwu trzeciemu w najdogodniejszym miejscu na wspólnej granicy, o ile istnieje pewność, że oskarżony będzie tam przyjęty celem dalszego przewiezienia go.

W razie przewozu statkiem, należącym do Strony wezwanej, Strona ta, na żądanie Strony wzywającej, dostarczy uzbrojonej eskorty do nadzoru osoby wydanej aż do czasu przewiezienia jej do wyznaczonego portu Państwa wzywającego lub Państwa trzeciego.

Koszty powstałe na obszarze Państwa wezwanego wskutek zaaresztowania, utrzymania i przewozu osoby ściganej, jak również wskutek przechowania i przesłania przedmiotów wydanych (artykuł 11) ponosi Strona wezwana.

Art. 13.

Osoba wydana będzie mogła być ścigana lub karana za przestępstwo popełnione przed wydaniem, inne niż to, z powodu którego została wydana, tylko w następujących wypadkach:

1) jeżeli Państwo, które przestępcę wydało, na to dodatkowo się zgodzi, przy czym powinna być udzielona zgoda, jeśli zachodzą warunki, które, zgodnie z niniejszą konwencją, uzasadniają żądanie wydania;

2) jeżeli osoba wydana sama na to się zgodzi, z wyjątkiem jednak przestępstw natury politycznej, i złoży oświadczenie, które podpisze jednocześnie z sędzią lub prokuratorem, przyjmującym oświadczenie; odpis uwierzytelniony tego oświadczenia przesłać należy Państwu wezwanemu, które przestępcę wydało;

3) jeżeli osoba wydana w ciągu miesiąca po ukończeniu postępowania karnego albo, w razie skazania — po wykonaniu lub darowaniu kary, zaniedba opuścić obszar Państwa, któremu została wydana, albo z własnej woli tam powróci.

Dalsze wydanie trzeciemu Państwu podlega tym samym przepisom.

Art. 14.

Zezwolenie na przewóz tranzytowy przez terytorium jednej z Układających się Stron osoby wydanej Stronie drugiej przez Państwo trzecie, będzie udzielone w wypadkach, w których może być udzielone zezwolenie na wydanie. Artykuły 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9 i 12 niniejszej konwencji będą miały tu zastosowanie.

Koszty przewozu tranzytowego poniesie Państwo wzywające.

Art. 15.

Jeśli w toku sprawy karnej, prowadzonej na obszarze jednego z Państw, okaże się potrzeba przesłuchania osób znajdujących się w drugim Państwie, lub wykonania jakiejkolwiek innej czynności śledczej, zostanie w tym celu wysłana rekwizycja do władz sądowych tego drugiego Państwa.

Państwo wezwane będzie mogło odmówić wykonania rekwizycji:

1) jeśli uważa, że to wykonanie mogłoby naruszyć jego prawa zwierzchnicze lub jego bezpieczeństwo;

2) jeśli czyn, z powodu którego rekwizycję wysłano, nie ulega karze w Państwie wezwanym lub stanowi bądź to przestępstwo czysto wojskowe, bądź z zastrzeżeniem wyjątku przewidzianego w artykule 6 ust. 2, przestępstwo polityczne lub będące w związku z takim przestępstwem;

3) jeśli oskarżony jest obywatelem Państwa wezwanego i nie przebywa na obszarze Państwa wzywającego;

4) jeśli wykonanie żądanej czynności nie należy w Państwie wezwanym do właściwości władzy sądowej;

5) jeśli rekwizycja ma na celu dokonanie rewizji domowej lub zajęcia z powodu czynu, który nie może stanowić podstawy do wydania.

Art. 16.

Doręczenie pism sądowych osobie znajdującej się na obszarze Państwa wezwanego będzie uskutecznione przez właściwą władzę tego Państwa, a dowód doręczenia będzie przesłany Państwu wzywającemu. Dowodem doręczenia będzie albo pokwitowanie datowane i podpisane przez odbiorcę, albo też zaświadczenie władzy Państwa wezwanego, stwierdzające formę i datę doręczenia.

Państwo wezwane będzie mogło odmówić doręczenia wezwania, o ile w nim mieści się zagrożenie ujemnymi następstwami na wypadek niestawiennictwa, chyba że chodzi tylko o proste uprzedzenie, że postępowanie karne będzie się dalej toczyło mimo nieobecności osoby wezwanej.

Art. 17.

Na żądanie, Państwo wezwane, w którym znajduje się świadek lub biegły, wezwie go, aby uczynił zadość zaproszeniu do osobistego stawiennictwa przed sędzią lub prokuratorem drugiego Państwa.

W samym zaproszeniu mieścić się będzie formalne przyrzeczenie zwrotu kosztów. Koszty podróży i pobytu, obliczone od chwili wyjazdu będą przyznane osobie zaproszonej zgodnie z taryfami i przepisami obowiązującymi w kraju, w którym przesłuchanie nastąpi. Na żądanie świadka lub biegłego, staraniem władz sądowych miejsca jego pobytu, będzie mu mogła być udzielona zaliczka na całe koszty podróży lub ich część. Zaliczka ta będzie następnie zwrócona przez Państwo wzywające.

Świadek lub biegły, bez względu na swoje obywatelstwo, który skutkiem zaproszenia stawi się dobrowolnie przed władzami Państwa wzywającego, nie będzie mógł być tam ścigany ani więziony z powodu popełnienia przestępstw lub skazania za przestępstwa, które poprzedziły jego stawienie się, chyba że, po skończeniu przesłuchania, zaniedba z własnej winy w ciągu dni siedmiu opuścić obszar Państwa wzywającego.

Art. 18.

Jeżeli w związku z postępowaniem karnym, toczącym się na terytorium jednej ze Stron, zajdzie potrzeba otrzymania od drugiej Strony dowodów rzeczowych lub dokumentów, znajdujących się na jej terytorium, to, o ile szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie, Strona wezwana prześle dowody rzeczowe lub dokumenty Stronie wzywającej z zastrzeżeniem obowiązku ich zwrotu.

Art. 19.

Wnioski o doręczenie dokumentów i odezwy rekwizycyjne winny dokładnie wymieniać imiona, nazwiska, obywatelstwo oskarżonych, miejsce ich zamieszkania lub pobytu, przestępstwa, z powodu których odbywa się ściganie, oraz przepisy prawa karnego mające zastosowanie.

Żądanie należy wystosować w języku urzędowym Państwa wzywającego i zaopatrzeć w pieczęć urzędową; uwierzytelnienia nie potrzeba. Jeżeli załączniki nie są sporządzone w języku urzędowym Państwa wzywającego lub wezwanego, należy do nich dołączyć przekład na jeden z tych języków, poświadczony za zgodność przez władzę wzywającą lub przez przysięgłego tłumacza.

Za język urzędowy uważa się, o ile chodzi o Polskę — język polski, a o ile chodzi o Belgję — język francuski.

Art. 20.

Władza wezwana wykonywa żądaną czynność w formie przepisanej przez ustawy Państwa wezwanego i stosuje te same środki przymusowe, jak przy załatwianiu odezw rekwizycyjnych własnych władz.

Żądaniu władzy wzywającej, aby w postępowaniu zachować pewną formę szczególną, należy jednak uczynić zadość, o ile taka forma nie jest zabroniona przez ustawy Państwa wezwanego.

Odpowiedź i akty sądowe sporządzone w wykonaniu żądania będą napisane w języku władzy wezwanej, a jeśli według przepisów obowiązujących użyty był język inny niż polski lub francuski, będzie dołączone tłumaczenie na jeden z tych języków zaświadczone za zgodność przez władzę wezwaną lub tłumacza przysięgłego.

Art. 21.

Koszty powstałe w granicach Państwa wezwanego w wykonaniu artykułów 15 do 20 ponosi to Państwo bez prawa żądania zwrotu od Państwa wzywającego, z wyjątkiem zaliczek na wynagrodzenie świadków (artykuł 17 ust. 2) i z wyjątkiem kosztów ekspertyzy, jeśli ona spowodowała więcej niż jedną audiencję.

Art. 22.

Orzeczenia ostateczne sądów jednego Państwa, skazujące obywateli drugiego Państwa za zbrodnie i występki wszelkiego rodzaju, będą przesyłane temu Państwu bez osobnego żądania i bez kosztów w formie wykazu (karty karnej) lub wyciągu, poświadczonego przez władzę, od której pochodzi.

Art. 23.

Wszelkie pisma wymieniane między obu Układającymi się Państwami przy stosowaniu niniejszej konwencji oprócz pism, które dotyczą żądania wydania lub tymczasowego aresztowania, będą sobie przesyłały bezpośrednio Ministerstwa Sprawiedliwości obu Państw.

Art. 24.

Konwencja niniejsza nie będzie miała zastosowania do Kolonii Kongo ani do obszarów, w stosunku do których Belgja wykonywa mandat z ramienia Ligi Narodów.

Art. 25.

Niniejsza konwencja została sporządzona w języku polskim i francuskim, przy czym oba teksty są obowiązujące, i będzie ratyfikowana. Wymiana dokumentów ratyfikacyjnych nastąpi w Warszawie w czasie możliwie najkrótszym.

Niniejsza konwencja będzie ogłoszona w sposób przewidziany w ustawodawstwie obu Stron i wejdzie w życie w trzydzieści dni po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych.

Każda ze Stron ma prawo wypowiedzieć niniejszą konwencję, która będzie jednak obowiązywała jeszcze w ciągu sześciu miesięcy po tym wypowiedzeniu.

Na dowód czego wyżej wymienieni Pełnomocnicy podpisali niniejszą konwencję i wycisnęli na niej swoje pieczęcie.

Sporządzono w dwóch egzemplarzach w Brukseli dnia 13 maja 1931 r.

UMOWA
MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A REPUBLIKĄ CZESKOSŁOWACKĄ

z dnia 6 marca 1925 r.

W PRZEDMIOCIE UREGULOWANIA OBROTU PRAWNEGO W SPRAWACH CYWILNYCH, KARNYCH I NIESPORNYCH.

(Dz. U. R. P. z r. 1926 Nr 14, poz. 80).

ROZDZIAŁ II.

SPRAWY KARNE.

TYTUŁ PIERWSZY.

WYDAWANIE PRZESTĘPCÓW.

Art. 32.

Przestępstwa uzasadniające wydanie.

Strony zawierające umowę zobowiązują się na wezwanie wydawać sobie wzajemnie znajdujące się na ich obszarze osoby ścigane lub skazane przez sądy drugiej Strony za czyny karygodne, które według ustaw państwa wzywającego i wezwanego — obowiązujących chociażby tylko w jednej ich dzielnicy — zagrożone są karą jako zbrodnie lub występki.

Art. 33.

Wyjątek co do własnych obywateli.

1. Rzeczpospolita Polska nie wydaje obywateli własnych tudzież obywateli Wolnego Miasta Gdańska. Republika Czeskosłowacka nie wydaje własnych obywateli.

2. Jeżeli przed nadejściem żądania wydania osoba wymieniona w tem żądaniu podała u Strony wezwanej prośbę o nadanie jej obywatelstwa, natenczas załatwienie żądania można odłożyć aż do ostatecznego załatwienia prośby o nadanie obywatelstwa.

Art. 34.

Wyjątki co do niektórych przestępstw.

1. Wydanie jest niedopuszczalne:

a) z powodu czynów karygodnych, zagrożonych karą tylko w wojskowych ustawach karnych;

b) z powodu przestępstw politycznych lub przestępstw pozostających z nimi w związku; za przestępstwo polityczne nie będzie jednak uważany zamach na życie naczelnika jakiegokolwiek państwa;

c) z powodu czynów, które ulegają karze wyłącznie według ustaw prasowych;

d) z powodu wykroczeń przeciw ustawom celnym, podatkowym lub innym ustawom skarbowym.

2. Strona wezwana osądza sama, czy istnieją znamiona przewidziane wyżej pod a) do c).

Art. 35.

Wyjątki ze względu na własne postępowanie.

Ponadto wydanie nie nastąpi:

a) jeżeli ściganie z powodu tego czynu według ustaw państwa wezwanego zastrzeżone jest wyłącznie własnemu sądownictwu;

b) jeżeli na obszarze Strony wezwanej przeciw osobie, wymienionej we wniosku o wydanie, z powodu tego samego przestępstwa toczyło się postępowanie karne i zostało zakończone wyrokiem lub w inny sposób — chyba, że zachodzą warunki, pod którymi według ustaw państwa wezwanego dopuszczalne jest wznowienie postępowania karnego. Wyrok uwalniający lub umorzenie postępowania nie są jednak przeszkodą w wydaniu, jeżeli takie orzeczenie zapadło tylko z powodu, że przestępstwo popełniono zagranicą.

Art. 36.

Wydania można odmówić, jeżeli przeciw osobie, której wydania zażądano, na obszarze Strony wezwanej toczy się postępowanie karne z powodu tego samego przestępstwa.

Art. 37.

Przedawnienie.

Wydania można odmówić, jeżeli według ustaw obowiązujących we wszystkich dzielnicach Strony wezwanej czyn karygodny lub wykonanie kary uległo przedawnieniu.

Art. 38.

Wstrzymanie wydania.

Jeżeli osoba, której wydania zażądano, na obszarze Strony wezwanej z powodu innego przestępstwa jest ścigana lub zasądzona albo jest tam uwięziona z innej przyczyny, natenczas można wstrzymać wydanie aż do ukończenia wdrożonego postępowania i wykonania lub darowania kary. Mimo to o wydaniu należy orzec jak najrychlej.

Art. 39.

Zbieg wniosków ekstradycyjnych.

Jeżeli kilka państw żąda równocześnie wydania pewnej osoby z powodu tego samego lub z powodu różnych czynów karygodnych, natenczas pozostawione jest uznaniu Strony wezwanej, któremu z tych żądań zadośćuczynić.

Art. 40.

Zakres ścigania wydanego.

1. Osobę wydaną wolno z powodu czynu karygodnego popełnionego przed wydaniem ścigać, skazać lub wydać trzeciemu państwu o tyle, o ile z powodu tego czynu zgodzono się na wydanie lub na dalsze wydanie trzeciemu państwu.

2. Osobę wydaną można ścigać lub dalej wydać za inne przestępstwa tylko wtedy:

a) jeżeli Strona, która przestępcę wydała, na to dodatkowo zezwoli, przy czym zezwolenia nie można odmówić, jeżeli wydanie także z powodu tego czynu karygodnego w myśl tej umowy musiałoby być dozwolone;

b) jeżeli osoba wydana wyrazi do protokołu sądowego swą zgodę na to Stronie, która przestępcę wydała, należy przesłać uwierzytelniony odpis tego protokołu.

3. Jeżeli osoba wydana w ciągu miesiąca od chwili, kiedy z powodu czynu, za który ją wydano, postępowanie karne przeciw niej ukończono lub karę wykonano lub darowano, z własnej winy nie opuści obszaru państwa, któremu ją wydano, albo jeżeli osoba wydana dobrowolnie tam powróci, natenczas sądowe ściganie i wykonanie kary dopuszczalne jest także z powodu takich czynów karygodnych, do których wydanie się nie odnosiło.

Art. 41.

Wniosek o wydanie.

1. Wniosek o wydanie złoży Ministerstwo Sprawiedliwości (zaś co do osób poszukiwanych przez sądy wojskowe, najwyższy wojskowy zarząd sprawiedliwości) państwa proszącego — wprost w Ministerstwie Sprawiedliwości państwa wezwanego.

Wniosek o wydanie wraz z załącznikami należy sporządzić w języku państwowym (oficjalnym) Strony wzywającej.

2. Do wniosku o wydanie należy dołączyć sędziowski nakaz aresztowania osoby, której wydania żąda się, albo prawomocny przeciw niej wydany wyrok. W dokumentach tych winno być określone przestępstwo, z powodu którego żąda się wydania, z przedstawieniem stanu rzeczy i powołaniem przepisów karnych, które mają być zastosowane. Przy przestępstwach przeciw własności należy, o ile możności, podać wysokość wyrządzonej lub zamierzonej szkody. Jeżeli powyższe okoliczności nie wynikają ze wspomnianych dokumentów, należy dołączyć dalsze pismo sądowe, które zawiera okoliczności brakujące.

3. Wymienione pisma należy sporządzić w formie przepisanej dla Strony wzywającej, zaopatrzyć w pieczęć urzędową i dołączyć w oryginale lub uwierzytelnionym odpisie.

4. Brzmienie przepisów karnych, które mają być zastosowane, należy również dołączyć w uwierzytelnionym odpisie.

5. We wniosku należy, o ile możności, zamieścić również opis osoby, której wydania się żąda, dołączyć jej fotografię, oraz przytoczyć inne okoliczności, mające znaczenie dla stwierdzenia jej tożsamości.

Art. 42.

Dodatkowe wyjaśnienia.

1. W razie wątpliwości, czy zachodzą warunki wydania przewidziane w niniejszej umowie, należy zażądać od Strony wzywającej dodatkowych wyjaśnień.

2. Jeżeli ściganą osobę z powodu wniosku o jej wydanie aresztowano, można ją wypuścić na wolność, skoro w ciągu 6 tygodni po wysłaniu pisma żądającego wyjaśnień przez Ministerstwo Sprawiedliwości Strony wezwanej potrzebne wyjaśnienia nie nadejdą.

Art. 43.

Zabezpieczenie wydania.

O ile wydanie nie przedstawia się zgóry jako niedopuszczalne, należy niezwłocznie po otrzymaniu wniosku o wydanie zarządzić środki potrzebne do zabezpieczenia wydania.

Art. 44.

Przytrzymanie tymczasowe.

1. Osobę ściganą należy nawet przed otrzymaniem wniosku o wydanie tymczasowo przytrzymać, jeśli tego zażądano z powołaniem się na sędziowski nakaz aresztowania lub prawomocny wyrok i wymieniono rodzaj czynu karygodnego, a wydanie nie przedstawia się zgóry jako niedopuszczalne.

2. Sądy i urzędy prokuratorskie Strony wzywającej mogą wniosek taki przesłać na piśmie lub telegraficznie bezpośrednio do właściwych władz Strony wezwanej.

3. Także i bez takiego wniosku należy zarządzić tymczasowe przytrzymanie osoby wyśledzonej w państwie w którego dzienniku policyjnym zamieszczono o niej ogłoszenie na żądanie drugiego państwa.

Art. 45.

1. O dniu tymczasowego przytrzymania (art. 44) oraz o miejscu aresztu należy niezwłocznie i bezpośrednio zawiadomić władzę wzywającą lub ścigającą tudzież własne Ministerstwo Sprawiedliwości.

2. Osobę tymczasowo przytrzymaną należy wypuścić na wolność, jeżeli najpóźniej w przeciągu 14 dni od dnia przytrzymania nie

nadejdzie nakaz aresztowania lub wyrok karny do władzy, w której areszcie dana osoba się znajduje. Jeżeli jednak chodzi o szczególnie niebezpiecznych zbrodniarzy, można przytrzymanie przedłużyć o dalszych dni 14.

3. Ministerstwo Sprawiedliwości tej Strony, która dokonała przytrzymania, może zarządzić uwolnienie osoby tymczasowo przytrzymanej, jeżeli w przeciągu 6 tygodni od dnia przytrzymania nie otrzyma wniosku o wydanie.

Art. 46.

Zawiadomienie o wyniku postępowania karnego.

Strona, której przestępcę wydano, winna Stronę wydającą na jej żądanie zawiadomić o ostatecznym wyniku postępowania karnego.

Art. 47.

Przewiezienie.

1. Na żądanie jednej Strony zezwoli druga Strona na przewiezienie przez swój obszar osoby, którą trzecie państwo wydało państwu wzywającemu.

2. W tym wypadku stosują się odpowiednio przepisy artykułu 33 do 37 i 41 ust. 1 do 3 w przedmiocie wydania.

TYTUŁ DRUGI.

POMOC PRAWNA W SPRAWACH KARNYCH.

Art. 48.

Bezpośrednia korespondencja.

Strony umawiające się będą sobie wzajemnie na żądanie udzialały pomocy prawnej w sprawach karnych, przy czym władze sądowe będą się porozumiewały bezpośrednio. W szczególności będą one wzajemnie doręczały pisma odnoszące się do postępowania karnego, nie wyłączając wyroków, przeprowadzały czynności śledcze, jak badanie obwinionych, świadków i biegłych, naocznię sądową, rewizję i zajęcie przedmiotów, oraz będą wydawały sobie wzajemnie akta i przedmioty odnoszące się do postępowania karnego.

Art. 49.

Wydanie dowodów rzeczowych.

1. Władze obu Stron umawiających się będą sobie wzajemnie wydawały przedmioty, które obwiniony nabył przez czyn karygodny oraz przedmioty potrzebne do celów dowodowych, chociażby te przedmioty podlegały konfiskacie, zepsuciu lub uznaniu za przepadłe; władza wydająca może sobie zastrzec rychły zwrot tych przedmiotów.

2. Jeżeli wydania takich przedmiotów zażądano przy sposobności wydania lub przewiezienia przestępcy, to winno ono nastąpić o ile możności przy wykonaniu tej czynności.

Art. 50.

Do pomocy prawnej w sprawach karnych stosują się odpowiednio przepisy art. 13 ust. 3, art. 14 do 16, art. 18 do 20 i art. 23 niniejszej umowy.

Art. 51.

Odmowa pomocy prawnej.

Pomocy prawnej w sprawach karnych można odmówić w tych wypadkach, w których według postanowień niniejszej umowy niema obowiązku wydawania przestępców.

Art. 52.

Wezwanie świadka zagranicę.

1. Świadek lub biegły, bez względu na to, jakiego państwa jest obywatelem, który na wezwanie doręczone mu przez władze Strony wezwanej stawi się dobrowolnie przed władzami sądowymi państwa wzywającego, nie może być tam ścigany za poprzednio popełniony czyn karygodny ani aresztowany z innej przyczyny prawnej przedtem powstałej. Jeżeli świadek lub biegły w przeciągu trzech dni po przesłuchaniu z własnej winy nie opuści obszaru Strony wzywającej, natenczas traci powyższe przywileje.

2. W odezwie o doręczenie wezwania osobom wymienionym w poprzednim ustępie, które nie może zawierać żadnego rygoru na wypadek niestawiennictwa, należy wymienić sumę, którą Strona wzywająca wypłaci tytułem zwrotu kosztów podróży i pobytu. Władza wzywająca winna wraz z odezwą nadesłać odpowiednią zaliczkę dla osoby wezwanej.

3. Jeżeli osoba wezwana na obszarze państwa wezwanego jest uwięziona, można prosić Ministerstwo Sprawiedliwości tego państwa o dostawienie jej na pewien czas, przy czym należy się zobowiązać do jaknajspieszniejszego jej odesłania. Takie dostawienie jest dopuszczalne, o ile osoba aresztowana temu wyraźnie się nie sprzeciwia.

TYTUŁ TRZECI.

ZAWIADOMIENIA O SKAZANIU I WIADOMOŚCI Z REJESTRU KARNEGO.

Art. 53.

1. Obie Strony będą sobie wzajemnie przesyłały odpisy karty karnej lub wyciągi z prawomocnych wyroków skazujących, które dotyczą obywateli drugiej Strony i wedle przepisów obowiązujących w sądzie orzekającym są wpisywane do rejestru karnego. Nadto będą sobie obie Strony przysyłały zawiadomienia o dalszych orzeczeniach, odnoszących się do takich wyroków, o ile orzeczenia te notowane są również w rejestrze karnym.

2. Wspomniane odpisy i wyciągi, przesyłane będą do władzy prowadzącej w drugim państwie rejestr karny, a gdyby ta władza nie była znaną, do Ministerstwa Sprawiedliwości tego państwa.

Art. 54.

1. Obie Strony będą sobie na żądanie udzielały wiadomości z rejestru karnego.

2. Pod względem przesyłania wniosków o udzielenie takich wiadomości obowiązuje przepis ust. 2 art. 53.

TYTUŁ CZWARTY.

KOSZTY POMOCY PRAWNEJ W SPRAWACH KARNYCH.

Art. 55.

1. Koszty wynikłe wskutek żądania wydania lub udzielenia innej pomocy prawnej w sprawach karnych ponosi Strona wezwana, o ile powstały na jej obszarze.

2. Jedynie wydatki, poczynione wskutek zażądania opinii biegłych lub fakultetu wyższej szkoły oraz wskutek dostawienia osoby przebywającej w areszcie na obszarze państwa wezwanego (art. 52 ust. 3), jak niemniej koszty przewiezienia przestępcy (art. 47) ponosi państwo wzywające.

3. Strona wydająca może nadto zażądać ściągnięcia i nadesłania kosztów wydania na wypadek, jeżeliby Strona wzywająca własne koszta postępowania karnego ściągnęła od zasądzonego.

TYTUŁ PIĄTY.

POŚCIG.

Art. 56.

Zakres prawa pościgu.

1. Organom służby bezpieczeństwa wolno, jeżeli zwłoka grozi niebezpieczeństwem, ścigać uchodzących zbrodniarzy oraz śledzić za nimi bezpośrednio po spełnieniu czynu karygodnego lub po wykryciu sprawcy — w drodze pościgu z obszaru jednej Strony na obszar drugiej Strony. Organa te mogą osobę ściganą na obszarze drugiej Strony przytrzymać i odebrać jej narzędzia użyte przy spełnieniu przestępstwa oraz wszelkie inne przedmioty służące do celów dowodowych.

2. Do samoistnego dokonywania rewizji domowej organa ścigające nie są uprawnione.

3. Organa ścigające mają prawo podczas pościgu nosić broń służbową i w razie koniecznej obrony zrobić z niej użytek.

Art. 57.

Terytorialne ograniczenie pościgu.

1. Ściganie przestępcy stosownie do ust. 1, art. 56 na obszarze drugiego państwa dozwolone jest jedynie do miejsca, w którem organ ścigający na drodze pościgu natrafił na organ lub władzę bezpieczeństwa drugiego państwa.

2. Gdyby jednak organ ścigający na drodze pościgu nie natrafił na organ lub władzę bezpieczeństwa drugiego państwa, w takim razie pościg nie może przekroczyć pasa granicznego szerokości dziesięciu kilometrów. Pas ten może być za wzajemnym porozumieniem obu rządów rozszerzony.

Art. 58.

Obowiązki organu ścigającego.

1. Organ ścigający jest obowiązany w drugim państwie u najbliższej spotkanej władzy bezpieczeństwa lub przed jej organem zgłosić się i okazać swą legitymację służbową oraz z tą chwilą przerwać dalsze urzędowanie na obcym obszarze i wrócić niezwłocznie na własne terytorium. Dalszy pościg dopuszczalny jest tylko za zezwoleniem władzy organu bezpieczeństwa tego państwa, na którego obszarze pościg się odbywa.

2. W wypadku, o którym mowa w ust. 2, art. 57, zgłoszenie winno nastąpić dodatkowo u tej władzy bezpieczeństwa, która w obrębie dziesięciokilometrowego pasa pogranicznego znajduje się najbliżej miejsca przerwania pościgu.

Art. 59.

Dalsze postępowanie.

1. W razie schwytania osoby ściganej należy ją wraz z przedmiotami, które od niej odebrano, oddać najbliższej władzy bezpieczestwa lub najbliższemu sądowi.

2. Władze te winny osobę schwytaną tymczasowo przytrzymać, o ile wydanie jej nie przedstawia się z góry jako niedopuszczalne. Do dalszego postępowania stosują się przepisy niniejszej umowy o tymczasowym przytrzymaniu.

TYTUŁ SZÓSTY.

RATYFIKACJA I WYPOWIEDZENIE UMOWY.

Art. 60.

Umowa niniejsza sporządzona w językach państwowych obu stron umawiających się, której oba teksty są autentyczne, będzie ratyfikowana i dokumenty ratyfikacyjne będą wymienione w Pradze w czasie możliwie najkrótszym.

Umowa ta wejdzie w życie w miesiąc po dniu wymiany dokumentów natyfikacyjnych i pozostanie w mocy aż do upływu sześciu miesięcy po dniu wypowiedzenia jej przez jedną ze Stron.

Na dowód czego pełnomocnicy obu Stron umowę niniejszą podpisali i wycisnęli na niej swe pieczęcie.

Sporządzono w Pradze w dwóch oryginalnych egzemplarzach dnia 6 marca 1925 r.

PROTOKÓŁ DODATKOWY
DO UMOWY MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A REPUBLIKĄ CZESKOSŁOWACKĄ

z dnia 6. marca 1925 r.

W PRZEDMIOCIE UREGULOWANIA OBROTU PRAWNEGO W SPRAWACH CYWILNYCH, KARNYCH I NIESPORNYCH.

(Dz. U. R. P. z roku 1926 Nr 14, poz. 80).

Upełnomocnieni zastępcy Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Czeskosłowackiej, podpisując umowę w przedmiocie uregulowania obrotu prawnego w sprawach cywilnych, karnych i niespornych, stwierdzają imieniem swych państw zgodę co do następujących punktów:

1. Postanowienia Oddziału I. Umowy odnoszą się w Republice Czeskosłowackiej także do opiekuńczych (sierocych) urzędów na Słowaczyźnie i Rusi Przykarpackiej.

2. Pod wyrazem Sądy rozumie się w tej umowie również sądy wojskowe obu Stron.

3. Strony zakomunikują sobie wzajemnie podział okręgów sądów cywilnych i wojskowych.

4. Postanowienia art. 31 nie przesądzają w żadnym razie ewentualnego uregulowania w innej umowie sprawy wymiany urzędowej wyciągów metrykalnych.

5. Obie delegacje stwierdziły, że nie można ustalić jednolitej formuły dla wypadków ekstradycji osób, które skazano prawomocnym wyrokiem na karę łączną za przestępstwo pospolite i jedno z przestępstw wymienionych w art. 34. W sprawach takich państwo wezwane w każdym wypadku rozstrzygnie, czy stosownie do zachodzących okoliczności wydanie nastąpi lub nie.

6. Wydaniu za zbrodnie lub występek, nie będzie stała na przeszkodzie okoliczność, że osoba, której wydania zażądano, została skazaną również za wykroczenie tym prawomocnym wyrokiem na karę łączną.

7. Ustawodawstwo niektórych dzielnic w obu państwach oznacza jako występki również czyny karygodne, które w innych dzielnicach tych państw są określone jedynie jako przekroczenia. Wobec tego obie Strony uważają odnośnie do art. 32 za rzecz wskazaną, by w praktyce w wypadkach drobnych tylko wtedy w całej pełni korzystano z prawa żądania wydania, jeżeli tego wymaga szczególny interes wymiaru sprawiedliwości. Czy taki interes szczególny istnieje, rozstrzyga Strona wzywająca.

8. Przy ocenie obowiązku wydania nie rozstrzyga okoliczność, czy sprawca w państwie wezwanem może być ścigany, lecz jedynie czy czyn tego rodzaju jest tam zagrożony karą (art. 32 i nast.).

9. Wykaz najwyższych i innych centralnych władz administracyjnych wspomianych w art. 28 jest dołączony do niniejszego protokołu.

Na dowód czego pełnomocnicy obu Stron podpisali niniejszy protokoł, który ma również ważność, jak umowa sama.

Sporządzono w Pradze w dwóch oryginalnych egzemplarzach dnia 6 marca 1925 r.

TRAKTAT EKSTRADYCYJNY
MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A REPUBLIKĄ FRANCUSKĄ
z dnia 30. grudnia 1925 r.

(Dz. U. R. P. z roku 1929 Nr 63, poz 491).

Art. 1.

Każda z Wysokich Umawiających się Stron zobowiązuje się do wzajemnego wydawania Stronie drugiej, w okolicznościach i na warunkach, ustanowionych przez niniejszą Konwencję, — osób, które, będą ścigane lub skazane za czyn popełniony bądź na terytorium metropolii, bądź na terytorium kolonii i posiadłości, bądź w obrębie jurysdykcji konsularnej jednej ze Stron, zostaną odszukane bądź na terytorium metropolitalnem, bądź kolonii i posiadłości, bądź w obrębie jurysdykcji konsularnej Strony drugiej.

Gdyby czyn, powodujący żądanie ekstradycyjne został popełniony poza obrębem jednego z terytoriów lub jednej ze stref wyżej wymienionych, należących do Państwa wzywającego pomocy prawnej. będzie można temu żądaniu uczynić zadość, jeżeli ustawodawstwo Państwa wezwanego o pomoc prawną upoważnia do ścigania za te same przestępstwa w razie popełnienia ich poza jego terytorium

Art. 2.

W wypadku zażądania wydania tej samej osoby przez kilka państw, bądź z powodu czynów różnych, bądź z powodu tego samego czynu, Rząd wezwany o pomoc prawną rozstrzygnie według swego uznania, któremu z tych państw obwiniony będzie wydany.

Art. 3.

Zezwolenie na ekstradycję nastąpi z powodu czynów karanych przez ustawodawstwa obu Państw (przy czym się rozumie, że w Pol-

sce wystarczy, aby czyn był karalny według jednego tylko z ustawodawstw obowiązujących), mianowicie:

1) zabójstwo umyślne, morderstwo, ojcobójstwo, dzieciobójstwo, i otrucie;

2) umyślne podpalenie;

3) uderzenia i rany, zadane umyślnie, bądź z premedytacją, bądź, gdy z nich wynika ułomność lub trwała niezdolność do pracy, utrata lub zupełne pozbawienie używalności członka ciała lub jakiegokolwiek inego organu, lub śmierć bez zamiaru spowodowania jej;

4) zgwałcenie, czyn lubieżny z użyciem gwałtu, czyn lubieżny bez użycia gwałtu, w odniesieniu do dzieci poniżej wieku określonego ustawodawstwem karnem obu Krajów;

5) uprowadzenie osób nieletnich;

6) kradzież wszelkiego rodzaju i wymuszenie (wszelki przymus w celu zaboru rzeczy lub osiągnięcia korzyści);

7) zniszczenie lub uszkodzenie w zamiarze karygodnym drogi żelaznej lub połączeń telegraficznych lub telefonicznych;

8) fałszowanie lub podrabianie dokumentów: publicznych, handlowych lub prywatnych, fałszowanie telegramów, posługiwanie się falsyfikatami;

9) podrobienie lub podstępne przerobienie akt oficjalnych rządu lub władzy publicznej, podstępne posługiwanie się aktami w ten sposób przerobionymi lub podrobionymi;

10) wyrób fałszywych pieniędzy, podrobienie lub przerobienie obligacyj lub kuponów długu publicznego, biletów bankowych krajowych lub zagranicznych, pieniędzy papierowych lub innych publicznych papierów wartościowych, pieczęci, marek, stempli (klisz) menniczych, godeł państwowych lub publicznej władzy administracyjnej, puszczanie w obieg przedmiotów wyżej wymienionych, przerobionych lub podrobionych lub podstępne posługiwanie się nimi;

11) sprzeniewierzenie pieniędzy publicznych przez funkcjonariuszów publicznych lub depozytariuszów; przekupstwo urzędników;

12) podstępne bankructwo;

13) groźby zamachu na osoby lub na własność;

14) naruszenie wolności osobistej lub nietykalność mieszkania, popełnione przez osoby prywatne;

15) fałszywe zeznania, nakłanianie do fałszywych zeznań świadków, znawców lub tłumaczy;

16) oszustwo, nadużycia zaufania;

17) spędzenie płodu;

18) bigamia;

19) zamachy na obyczajność:

a) popełniane nałogowo a polegające na podniecaniu do rozpusty lub psuciu młodzieży jednej lub drugiej płci poniżej dwudziestu jeden lat, na sprzyjaniu tym czynom lub ułatwianiu ich;

b) polegające na namawianiu, uprowadzaniu lub uwodzeniu, dla zaspokojenia cudzych namiętności, kobiety lub dziewczyny — nieletnich, w celu rozpusty, choćby z ich zgodą.

Powyższe określenia obejmują uczestnictwo, usiłowanie lub ukrywanie, o ile są przewidziane i karane przez ustawodawstwo obu Krajów.

Strony porozumiały się z sobą co do tego, że lista czynów wyżej wymienionych będzie mogła być zmieniona lub uzupełniona na podstawie obopólnego porozumienia się zapomocą deklaracji obu Rządów.

Art. 4.

Zezwolenie na ekstradycję nie będzie udzielone:

1) co do skazanych kontradyktoryjnie lub zaocznie, jeżeli kara orzeczona jest niższa od dwóch miesięcy więzienia (określenie obejmujące wszelkie kary ograniczenia wolności);

2) co do obwinionych, jeżeli maximum kary, którą inkryminowany czyn jest zagrożony według ustawodawstwa obu Krajów, jest niższe od dwóch lat więzienia (określenie obejmujące wszelkie kary ograniczenia wolności);

3) jeśli według ustaw Kraju wezwanego o pomoc prawną władza tego Kraju jest właściwa do wdrożenia postępowania karnego i nie może zrzec się swej właściwości na korzyść władz Kraju wzywającego pomocy prawnej;

4) jeśli z powodu tego samego czynu na terytorium Państwa wezwanego o pomoc prawną wszczęte zostało postępowanie karne, lub jeśli obywatel obcy został skazany, uniewinniony lub zwolniony od kary, lub jeśli odcierpiał swoją karę lub został ułaskawiony;

5) jeżeli przestępstwo, które spowodowało żądanie ekstradycyjne uważane jest przez Stronę wezwaną o udzielenie pomocy prawnej za przestępstwo polityczne lub za czyn, mający związek z takim przestępstwem. Nie będzie się uważało za przestępstwo polityczne ani za czyn, mający związek z takim przestępstwem, — zamachu na osobę Naczelnika Państwa obcego, gdy zamach ten posiada cechy zabójstwa, morderstwa lub otrucia;

6) jeżeli obwiniony jest obywatelem Kraju wezwanego o pomoc prawną, a nadto co do Polski, jeżeli jest obywatelem Wolnego Miasta Gdańska.

W wypadku, gdyby obwiniony wniósł prośbę o nadanie obywatelstwa przed datą żądania ekstradycyjnego, Państwo wezwane o pomoc prawną będzie mogło odroczyć swoją decyzję na przeciąg sześciu miesięcy;

7) jeżeli według ustawodawstwa Państwa wezwanego o pomoc prawną nastąpiło przedawnienie ścigania lub kary.

Art. 5.

Osoba wydana nie będzie mogła być ścigana lub sądzona za przestępstwo inne, aniżeli to, które spowodowało ekstradycję, z wyjątkiem wypadków następujących:

1) jeżeli zażądała osądzenia lub odbycia kary, w którym to przypadku żądanie jej będzie podane do wiadomości Rządu, który ją wydał;

2) jeżeli w ciągu miesiąca, po ostatecznym jej zwolnieniu, nie opuściła Kraju, któremu została wydana;

3) jeżeli przestępstwo jest objęte Konwencją, a Rząd, któremu została wydana, uzyskał uprzednio zgodę Rządu, który zezwolił na ekstradycję; Rząd ten będzie mógł, jeżeli uzna to za wskazane, zażądać przedstawienia sobie jednego z dokumentów, wymienionych w art. 7 niniejszej Konwencji.

Wydanie dalsze państwu trzeciemu podlega tym samym zasadom.

Art. 6.

Żądania ekstradycyjne będą zawsze przesyłane drogą dyplomatyczną.

Art. 7.

Zezwolenie na ekstradycję nastąpi tylko na podstawie przedstawienia dokumentów poniżej określonych, bez dołączenia tłumaczeń — jako to:

1) wyrok skazujący lub powzięta w toku postępowania decyzja, z której wynika formalnie lub która powoduje z samego prawa pociągnięcie do odpowiedzialności karnej, lub nakaz aresztowania albo wszelki inny akt, tę samą moc posiadający; dokumenty te powinny być przedstawione w oryginale lub w odpisie wierzytelnym;

2) zwięzłe przedstawienie czynów inkryminowanych, o ileby ono nie wynikało z dokumentów, wymienionych w punkcie poprzednim;

3) w miarę możności: rysopis żądanej osoby, znaki szczególne i wszelkie objaśnienia, mogące służyć do ustalenia jej tożsamości;

4) tekst ustawy lub ustaw karnych, mających zastosowanie do inkryminowanego czynu.

Art. 8.

W wypadkach nagłych zarządzone zostanie tymczasowe zaaresztowanie obwionionego na podstawie doniesienia, nadesłanego pocztą lub telegraficznie, o istnieniu nakazu aresztowania, z tym zastrzeżeniem, że to doniesienie będzie przesłane drogą dyplomatyczną lub konsularną.

Tymczasowy areszt zostanie uchylony i obywatel obcy zostanie wypuszczony na wolność, jeżeli w ciągu pięciu tygodni, licząc od dnia zaaresztowania, Rząd wezwany o pomoc prawną nie otrzyma dokumentów, wyliczonych w punktach 1, 2 i 4 art. 7.

Art. 9.

Gdyby Państwo wezwane o pomoc prawną uważało za konieczne otrzymanie wyjaśnień uzupełniających, aby mieć możność rozstrzygnięcia o żądaniu ekstradycyjnym, wyjaśnień tych należy mu udzielić w przeciągu pięciu tygodni, licząc od dnia, w którym przedstawiciel dyplomatyczny Kraju wzywającego pomocy prawnej otrzymał prośbę o te wyjaśnienia uzupełniające.

Jeśliby Państwo wezwane o pomoc prawną wyjaśnień tych nie otrzymało w terminie wyżej ustalonym, obywatel obcy zostanie wypuszczony na wolność.

Art. 10.

Jeżeli osoba, której wydania się żąda, jest ścigana lub została skazana w Państwie wezwanem o pomoc prawną, Państwo to winno rozstrzygnąć o żądaniu ekstradycyjnym. Jednakże wydanie obwinionego będzie mogło być odroczone aż do zaniechania dochodzeń, uniewinnienia obwinionego, lub uwolnienia go od kary, odbycia przez niego kary, lub ułaskawienia go.

Gdyby obywatel obcy był ścigany lub aresztowany w tym samym kraju z powodu zobowiązań, zaciągniętych wobec osób prywatnych, wydanie jego mimo to nastąpi z zastrzeżeniem dla tych osób dochodzenia swych roszczeń przed władzą właściwą.

Art. 11.

Jeśli na ekstradycję nie można było zezwolić w myśl postanowień p. 6 art. 4, Wysokie Strony Umawiające się zobowiązują się zarządzić ściganie i osądzenie, stosownie do swego ustawodawstwa, swoich obywateli, którzy popełnili przestępstwa przeciwko prawom drugiego Państwa, o ile te przestępstwa podpadają pod kategorię, mogącą uzasadnić ekstradycję według postanowień niniejszej Konwencji.

Powyższe postanowienie ma w wypadku p. 6 art. 4 zastosowanie do czynów, popełnionych przed nadaniem obywatelstwa, które spowodowały żądanie ekstradycyjne.

Państwo wzywające pomocy prawnej wystosuje drogą dyplomatyczną swe żądanie, dołączając do niego przedmioty, akta, dokumenty i inne wyjaśnienia konieczne; władze tego Państwa winny tak postępować, jak gdyby one same miały uskuteczniać ściganie. W tym przypadku wszystkie akta i dokumenty winny być sporządzone bezpłatnie.

Art. 12.

Przedmioty zajęte, mogące służyć jako dowody rzeczowe, podobnie jak wszystkie przedmioty, mogące pochodzić ze zbrodni lub występku, z powodu których żąda się wydania, będą według uznania władzy właściwej oddawane Rządowi wzywającemu pomocy prawnej, nawet gdyby ekstradycja nie mogła być uskuteczniona z powodu śmierci lub późniejszego zniknięcia osoby żądanej.

To oddanie będzie obejmowało również wszystkie przedmioty, któreby obwiniony ukrył lub pozostawił w kraju, także i takie, jakie by zostały później wykryte, jeżeli wystosowano żądanie ich wydania bądź to w nakazie aresztowania, bądź w rekwizycji.

Zastrzega się w każdym razie prawa nabyte przez osoby trzecie, nie wmieszane w ściganie, do przedmiotów, określonych w niniejszym artykule.

Art. 13.

Koszty aresztowania, utrzymania i transportu osoby, na której ekstradycję się zgodzono, podobnie jak koszty przechowania i transportu przedmiotów, które w myśl postanowień artykułu poprzedniego powiny być zwrócone lub wydane, poniosą oba Państwa w granicach swoich terytoriów.

Art. 14.

Zezwolenie na ekstradycję sposobem przewiezienia przez terytorium jednej ze Stron zawierających Konwencję, osoby, wydanej Stronie drugiej, nastąpi na podstawie przedstawienia w oryginale lub w wierzytelnym odpisie dokumentów, wymienionych w pp. 1, 2 i 4 art. 7.

Zezwolenie na przewiezienie nastąpi tylko w wypadkach, w których mogłaby być dozwolona ekstradycja.

Koszty przewiezienia poniesie Państwo wzywające pomocy prawnej.

Art. 15.

Jeśli w toku sprawy karnej okaże się konieczność przesłuchania osób, znajdujących się w jednym z obu Krajów, lub wykonania jakiejkolwiek innej czynności śledzącej, zostanie w tym celu wysłana rekwizycja drogą dyplomatyczną. Rekwizycja ta zostanie wykonana byleby czyn, który spowodował zlecenie sądowe był karalny według ustaw ustawodawstwa obu Krajów.

Państwo wezwane o pomoc prawną może odmówić wykonania rekwizycji:

1) jeżeli ją uważa za mogącą naruszyć jego suwerenność lub bezpieczeństwo;

2) w wypadku żądania zajęcia lub rewizji, jeżeliby z powodu czynu, który spowodował rekwizycję, nie mogła być, w myśl postanowień niniejszej konwencji, dozwolona ekstradycja;

3) jeśliby Państwo wezwane o pomoc prawną uważało czyn, powodujący rekwizycję, za przestępstwo polityczne lub za czyn mający z takim przestępstwem związek, wyjąwszy przypadek, przewidziany w p. 5 art. 4;

4) jeżeli obwiniony jest obywatelem Kraju wezwanego o pomoc prawną, a nie znajduje się na terytorium Państwa wzywającego pomocy prawnej.

Rekwizycje będą wykonywane w formie przepisanej przez ustawodawstwo Państwa wezwanego o pomoc prawną.

Oba Rządy zrzekają się zwrotu kosztów wykonania rekwizycji we wszystkich wypadkach, w których nie będzie chodziło o orzeczenie znawców, wymagające kilku posiedzeń.

W wypadku odmowy wykonania rekwizycji przedstawiciel dyplomatyczny Państwa wzywającego pomocy prawnej będzie powiadomiony o powodach odmowy.

Art. 16.

Gdy w sprawach karnych Rząd jednego z obu Krajów uzna za konieczne doręczenie aktu, dotyczącego postępowania sądowego, lub wyroku, osobie, przebywającej na terytorium drugiego Kraju, dokument taki winien być przesłany Rządowi wezwanemu o pomoc prawną drogą dyplomatyczną.

Prośba o doręczenie przedstawiciela dyplomatycznego Kraju wzywającego pomocy prawnej powinna wskazywać władzę, od której akt pochodzi, adres odbiorcy, rodzaj aktu i czyn karygodny, który ten akt spowodował.

Rząd wezwany o pomoc prawną będzie mógł odmówić uskutecznienia doręczenia aktu:

1) jeżeli go uważa za mogący naruszyć jego bezpieczeństwo lub suwerenność;

2) jeżeli uważa czyn, którym akt został spowodowany za przestępstwo polityczne lub za czyn mający związek z takim przestępstwem, z zastrzeżeniem wyjątku, przewidzianego w p. 5 art. 4.

Rząd wezwany o pomoc prawną ograniczy się z reguły do uskutecznienia doręczenia aktu odbiorcy, który zechce go przyjąć dobrowolnie.

Dowodem doręczenia będzie albo pokwitowanie datowane i podpisane przez odbiorcę, albo zaświadczenie władzy Państwa wezwanego o pomoc prawną, stwierdzające fakt, formę i datę doręczenia. Jeżeli akt, przeznaczony do doręczenia, został nadesłany w dwóch egzemplarzach, pokwitowanie lub zaświadczenie będą mogły być wystawione na jednym z egzemplarzy, który zostanie zwrócony.

Jeżeli odbiorca odmówi dobrowolnego przyjęcia aktu, na wyraźne żądanie przedstawiciela dyplomatycznego Państwa wzywającego pomocy prawnej, dany akt zostanie odbiorcy notyfikowany w formie, przepisanej ustawodawstwem Państwa wezwanego.

Dokumenty, stwierdzające wykonanie żądania, zostaną przesłane przedstawicielowi dyplomatycznemu zawsze bez żądania zwrotu kosztów.

W wypadku odmowy wykonania żądania przedstawiciel dyplomatyczny Państwa wzywającego pomocy prawnej będzie powiadomiony o przyczynach odmowy.

Art. 17.

Jeżeli w sprawie karnej, toczącej się w jednym z obu Państw, będzie uznane za konieczne sprowadzenie dowodów rzeczowych, akt dotyczących postępowania sądowego lub jakichkolwiek dokumentów, znajdujących się w rękach władz drugiego kraju, należy żądanie nadesłania ich wystosować drogą dyplomatyczną.

Żądaniu temu stanie się zadość z zastrzeżeniem obowiązku zwrotu dowodów, akt i dokumentów.

Państwo wezwane o pomoc prawną może odmówić tego nadesłania:

1) jeżeli je uważa za mogące naruszyć jego bezpieczeństwo lub suwerenność;

2) jeżeli uważa czyn, powodujący to żądanie, za przestępstwo polityczne, lub za czyn mający związek z przestępstwem politycznym, z zastrzeżeniem wyjątku, przewidzianego w p. 5 art. 4.

Rządy, zawierające Konwencję, zrzekają się zwrotu wydatków, które by w granicach ich terytoriów wynikły z powodu przesłania i zwrotu dowodów rzeczowych i dokumentów.

Art. 18.

Oba Rządy zobowiązują się zawiadamiać się wzajemnie, bez kosztów, o skazaniach za przestępstwa, wpisanych do rejestru karnego, które zostały orzeczone przez sądy jednego z obu Państw przeciw obywatelom drugiego Państwa.

Zawiadomienia te będą uskuteczniane zapomocą przesyłania karty karnej lub wyciągu z niej drogą dyplomatyczną do Rządu Kraju, którego obywatelem jest obwiniony.

Art. 19.

Niniejsza Konwencja będzie ratyfikowana.

Wejdzie ona w życie w miesiąc po dacie wymiany dokumentów ratyfikacyjnych.

Będzie ona miała zastosowanie do przestępstw, popełnionych przed jej wejściem w życie.

Skutki Konwencji ustaną z upływem terminu sześciomiesięcznego, licząc od wypowiedzenia, oznajmionego przez jedną lub drugą Układającą się Stronę.

UMOWA
MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A KRÓLESTWEM SERBÓW, KROATÓW I SŁOWEŃCÓW

z dnia 4. maja 1923 r.

DOTYCZĄCA STOSUNKÓW PRAWNYCH OBYWATELI OBU STRON.

(Dz. U. R. P. z roku 1929 Nr 2, poz. 16).

DZIAŁ II.

SPRAWY KARNE.

ROZDZIAŁ I.

WYDAWANIE PRZESTĘPCÓW.

Art. 49.

Strony zawierające umowę zobowiązują się na żądanie wydawać sobie wzajemnie znajdujące się na ich obszarze osoby ścigane lub skazane przez sądy drugiej Strony za czyny karygodne, które według ustaw Państwa wzywającego i wezwanego — obowiązujących chociażby tylko w jednej ich dzielnicy — zagrożone są co najmniej karą ograniczenia wolności przez przeciąg jednego roku lub karą cięższą.

Dla ocenienia obowiązku wydania przestępcy miarodajna jest jedynie okoliczność, czy czyn karygodny z powodu którego żąda się wydania, jako taki jest w Państwie wezwanem zagrożony karą, natomiast bez znaczenia jest kwestia, czy osoba wydać się mająca także w Państwie wezwanym mogłaby być za ten czyn ścigana.

Art. 50.

Rzeczpospolita Polska nie wydaje obywateli własnych tudzież obywateli Wolnego Miasta Gdańska. Królestwo Serbów, Kroatów i Słoweńców nie wydaje własnych obywateli.

Jeżeli przed nadejściem żądania wydania osoba wymieniona w tym żądaniu podała u Strony wezwanej prośbę o nadanie jej obywatelstwa, natenczas załatwienie żądania można odłożyć aż do ostatecznego załatwienia prośby o nadanie obywatelstwa.

Art. 51.

Wydanie jest niedopuszczalne:

a) z powodu czynów karygodnych, zagrożonych karą tylko w wojskowych ustawach karnych;

b) z powodu czynów, które ulegają karze wyłącznie według ustaw prasowych;

c) z powodu wykroczeń przeciwko ustawom celnym, podatkowym lub innym ustawom skarbowym;

d) z powodu przestępstw politycznych lub przestępstw pozostających z nimi w związku. Wydania można jednak dozwolić, jeżeli czyn karygodny wykazuje znamiona zarówno przestępstwa politycznego, jak i pospolitego, a te ostatnie przeważają o czem rozstrzyga władza wezwana wedle swobodnego ocenienia. Za przestępstwo polityczne nie będzie jednak uważany zamach na życie naczelnika jakiegokolwiek Państwa lub członków jego rodziny.

Art. 52.

Ponadto wydanie nie nastąpi:

a) jeżeli ściganie z powodu tego czynu według ustaw Państwa wezwanego zastrzeżone jest wyłącznie własnemu sądownictwu;

b) jeżeli według ustaw obowiązujących we wszystkich dzielnicach Strony wezwanej ściganie lub wykonywanie kary uległo przedawnieniu;

c) jeżeli co do danej osoby na obszarze Strony wezwanej z powodu tego samego przestępstwa toczyło się postępowanie

karne i zostało zakończone wyrokiem lub w inny sposób — chyba, że zachodzą warunki, pod którymi według ustaw Państwa wezwanego dopuszczalne jest wznowienie postępowania karnego. Wyrok uwalniający lub umorzenie postępowania nie są jednak przeszkodą w wydaniu, jeżeli takie orzeczenie zapadło tylko z powodu, że przestępstwo popełniono zagranicą.

Art. 53.

Wydania można odmówić, jeżeli przeciw osobie, której wydania zażądano, na obszarze Strony wezwanej toczy się postępowanie karne z powodu tego samego przestępstwa.

Art. 54.

Jeżeli osoba, której wydania zażądano, na obszarze Strony wezwanej z powodu innego przestępstwa jest ścigana lub skazana, natenczas można wstrzymać wydanie aż do ukończenia wdrożonego postępowania i wykonania lub darowania kary. Mimo to o wydaniu należy orzec jak najrychlej.

Art. 55.

Jeżeli rządy kilku państw żądają równocześnie pewnej osoby z powodu tego samego czynu karygodnego, należy ją wydać rządowi tego państwa, na którego obszarze czyn karygodny popełniono. Jeżeli czyn karygodny popełniono na obszarze kilku państw, lub jeżeli zachodzą wątpliwości co do miejsca popełnienia czynu, mają odpowiednie zastosowanie postanowienia ustępu 2.

Jeżeli rządy kilku państw żądają wydania pewnej osoby z powodu różnych czynów karygodnych, należy ją wydać temu państwu, którego on jest obywatelem. Jeżeli to państwo nie żąda wydania, należy osobę ściganą wydać temu państwu, które żąda wydania z powodu czynu surowszą karą zagrożonego. Jeżeli wszystkie czyny zagrożone są karą równie surową, wydanie nastąpi do tego państwa, które wcześniej wydania zażądało.

Art. 56.

Strona wezwana może jednak bez względu na postanowienia artykułu poprzedniego dać pierwszeństwo temu państwu, którego obywatelem jest osoba wydać się mająca, jeśli na niej ciąży obowiązek z mocy traktatu zawartego z danym państwem.

Art. 57.

Osobę wydaną wolno tylko o tyle ścigać, skazać lub wydać trzeciemu państwu z powodu czynu karygodnego popełnionego przed wydaniem, do którego wydanie się nie odnosiło:

a) jeżeli Strona, która przestępcę wydała, na to dodatkowo zezwoli, przy czym zezwolenia nie można odmówić, jeżeli wydanie także z powodu tego czynu karygodnego w myśl tej umowy mogłoby być dozwolone;

b) jeżeli osoba wydana wyrazi do protokołu sądowego zgodę swą na to Stronie, która przestępcę wydała, należy przesłać uwierzytelniony odpis tego protokołu.

Art. 58.

Jeżeli osoba, wydana w ciągu miesiąca od chwili, kiedy z powodu czynu, za który ją wydano, postępowanie karne przeciw niej ukończono lub karę wykonano albo darowano, z własnej winy nie opuści obszaru państwa, któremu ją wydano, albo jeżeli osoba wydana dobrowolnie tam powróci, natenczas sądowe ściganie i wykonanie kary dopuszczalne będzie także z powodu takich czynów karygodnych, do których wydanie się nie odnosiło.

Art. 59.

Wniosek o wydanie może być przesłany przez Ministerstwo Sprawiedliwości Strony wzywającej bezpośrednio do Ministerstwa Sprawiedliwości Strony wezwanej. Także wszelka inna korespondencja w sprawach o wydanie przestępcy może być prowadzoną bezpośrednio między Ministerstwami Sprawiedliwości obu Stron.

Art. 60.

Do wniosku o wydanie należy dołączyć sędziowski nakaz aresztowania osoby, której wydania żąda się, albo prawomocy wyrok przeciw niej wydany. W dokumentach tych winno być określone przestępstwo, z powodu którego żąda się wydania, z przedstawieniem stanu rzeczy i powołaniem przepisów karnych, które mają być zastosowane. Przy przestępstwach przeciw własności należy, o ile możności, podać wysokość szkody wyrządzonej lub zamierzonej. Jeżeli powyższe okoliczności nie wynikają ze wspomnianych dokumentów, należy dołączyć dalsze pismo sądowe, które zawiera okoliczności brakujące.

Wymienione pisma należy sporządzić w formie przepisanej dla Strony wzywającej w oryginale lub uwierzytelnionym odpisie i uwierzytelnić przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

Brzmienie przepisów karnych, które mają być zastosowane, należy również dołączyć w uwierzytelnionym odpisie.

We wniosku należy, o ile możności, zamieścić również opis osoby, której wydania się żąda, oraz przytoczyć inne okoliczności, mające znaczenie dla stwierdzenia jej tożsamości.

Art. 61.

Do wniosku o wydanie tudzież do dokumentów wspomnianych w art. 60, o ile pisma te nie są sporządzone w oficjalnym języku Państwa wezwanego, należy dołączyć uwierzytelnione tłumaczenie na ten język lub na język francuski. Przepis ten ma zastosowanie także do innej korespondencji w sprawach o wydanie.

Art. 62.

W razie wątpliwości, czy zachodzą warunki wydania przewidziane w niniejszej umowie, należy zażądać od Strony wzywającej dodatkowych wyjaśnień.

Jeżeli ściganą osobę z powodu wniosku o jej wydanie zaaresztowano, można ją wypuścić na wolność, skoro w ciągu 6 tygodni po wysłaniu pisma żądającego wyjaśnień potrzebne wyjaśnienia nie nadejdą do wezwanego Ministerstwa Sprawiedliwości.

Art. 63.

O ile wydanie nie przedstawia się z góry jako niedopuszczalne, należy niezwłocznie po otrzymaniu wniosku o wydanie zarządzić środki potrzebne do zabezpieczenia wydania.

Art. 64.

Nawet przed otrzymaniem wniosku o wydanie można pewną osobę tymczasowo przytrzymać, jeżeli druga Strona tego zażąda z powołaniem się na sędziowski nakaz aresztowania lub prawomocny wyrok i wymieni rodzaj czynu karygodnego, a wydanie nie przedstawia się z góry jako niedopuszczalne.

Sądy i urzędy prokuratorskie Strony wzywającej mogą wniosek taki przesłać na piśmie lub telegraficznie bezpośrednio do właściwych władz Strony wezwanej.

Także i bez takiego wniosku należy zarządzić tymczasowo przytrzymanie osoby wyśledzonej w Państwie, w którego dzienniku policyjnym zamieszczono o niej ogłoszenie na żądanie drugiego Państwa.

Art. 65.

O dniu tymczasawego przytrzymania (art. 64) oraz o miejscu aresztu należy niezwłocznie i bezpośrednio zawiadomić władzę wzywającą lub ścigającą tudzież własne Ministerstwo Sprawiedliwości.

Osobę tymczasowo przytrzymaną należy wypuścić na wolność, jeżeli najpóźniej w przeciągu 15 dni od dnia przytrzymania nie nadejdzie nakaz aresztowania lub wyrok karny do władzy, w której areszcie dana osoba się znajduje.

Ministerstwo Sprawiedliwości tej Strony, która dokonała przytrzymania, może zarządzić uwolnienie osoby tymczasowo przytrzymanej, jeżeli w przeciągu 6 tygodni od dnia przytrzymania nie otrzyma wniosku o wydanie.

Art. 66.

Strona, której przestępcę wydano, winna Stronę wydającą zawiadomić o ostatecznym wyniku postępowania karnego.

Art. 67.

Wraz z przestępcą należy Stronie wzywającej wydać wszelkie przedmioty zajęte, które w chwili przytrzymania znajdowały się w posiadaniu wydanego i zostały przezeń uzyskane w drodze czynu karygodnego oraz przedmioty mogące służyć do udowodnienia czynu karygodnego.

To samo odnosi się do wszystkich przedmiotów wspomnianego rodzaju, któreby później odnaleziono.

Wydanie wyżej oznaczonych przedmiotów nastąpi na wniosek również i wtedy, gdy wydanie przestępcy wprawdzie było by dopuszczalne, lecz z powodu jego śmierci lub ucieczki nie mogła nastąpić.

Prawa osób trzecich do takich przedmiotów pozostają w mocy.

Po ukończeniu przewodu sądowego należy przedmioty te zwrócić bez kosztów osobom uprawnionym. W wypadku, gdyby tych osób w sposób niewątpliwy nie można było stwierdzić, przedmioty, o których mowa, winny być wydane Stronie wezwanej bez kosztów, skoro tego zażąda.

Państwo, od którego zażądano tych przedmiotów, może je zatrzymać czasowo, jeśli są mu one potrzebne do postępowania karnego.

Art. 68.

Kosztów i opłat, powstałych dla jednej ze Stron umawiających się na jej obszarze wskutek postępowania w sprawie wydania przestępcy lub przedmiotów wymienionych w art. 67, nie zwraca się.

Władza wydającą winna jednak sumę powstałych kosztów podać do wiadomości władzy wzywającej, aby władza ta mogła je ściągnąć od osoby zobowiązanej do zwrotu. Sumy ściągnięte zatrzymuje Strona wzywająca.

Art. 69.

Jeżeli trzecie państwo wydaje jaką osobę jednej ze Stron umawiających się, natenczas druga Strona na żądanie zezwoli na przewiezienie tej osoby przez swój obszar, o ile osoba ta nie jest jej obywatelem.

Do wniosku o zezwolenie na przewiezienie stosują się odpowiednio przepisy art. 50 do 52 i 60.

ROZDZIAŁ II.

POMOC PRAWNA W SPRAWACH KARNYCH.

Art. 70.

Sądy zwyczajne i urzędy prokuratorskie obu Stron umawiających się będą sobie wzajemnie na żądanie udzielały pomocy prawnej w sprawach karnych w myśl postanowień następujących:

Art. 71.

Pomoc prawna obejmuje:

a) doręczanie wszelkich pism, dotyczących przewodu sądowego, nie wyłączając wyroków;

b) badanie obwionionych, świadków lub znawców, wizję lokalną, rewizje i zajęcie przedmiotów oraz wszelkie inne czynności śledcze;

c) przesyłanie dokumentów, akt sądowych, odpisów z tychże, dowodów rzeczowych oraz przedmiotów wytworzonych przez czyn karygodny lub podlegających konfiskacie;

d) udzielanie wyjaśnień z rejestrów kar.

Wyroków karnych Strony drugiej nie wykonywa się.

Art. 72.

Pomocy prawnej można odmówić:

a) jeżeli czyn karygodny, będący przedmiotem sprawy karnej według ustaw Strony wezwanej nie podlega karze lub stanowi przestępstwo polityczne lub ściśle wojskowe; albo

b) jeżeli chodzi o ściganie obywateli Strony wezwanej, nie znajdującego się na obszarze Strony wzywającej.

Jeżeli w wezwaniu o pomoc prawną żąda się rewizji lub zajęcia dowodów rzeczowych, natenczas uczyni mu się zadość tylko wtedy, jeżeli zachodzą warunki, pod któremi według postanowień tej umowy było by dopuszczalne wydanie.

Art. 73.

Przedmioty wymienione w art. 71 ust. 1 p. c) należy zwrócić bez kosztów, o ile władza wezwana inaczej nie postanowi. Prawa osób trzecich pozostają w każdym razie zastrzeżone.

Art. 74.

Do pomocy prawnej w sprawach karnych stosują się odpowiednio przepisy art. 8 do 20 niniejszej umowy.

ROZDZIAŁ III.

ZAWIADAMIANIE O SKAZANIU.

Art. 75.

Strony umawiające się będą sobie wzajemnie przesyłały odpisy kart karnych lub wyciągi z prawomocnych wyroków skazujących, które dotyczą obywateli drugiej Strony.

Postanowienie to nie będzie miało zastosowania, o ile wyrok wedle przepisów obowiązujących w sądzie orzekającym nie podlega wpisaniu do rejestru karnego.

Nadto będą sobie obie Strony przesyłały zawiadomienia o dalszych orzeczeniach, odnoszących się do takich wyroków, o ile orzeczenia te notowane są również w rejestrze karnym.

Wspomniane odpisy i wyciągi przesyłane będą do władzy prowadzącej w drugim Państwie rejestr karny, a gdyby ta władza nie była znana władzy przesyłającej, do Ministerstwa Sprawiedliwości drugiego Państwa.

Wiadomości, jako też żądania wyjaśnień z rejestru karnego, należy kierować do Ministerstwa Sprawiedliwości drugiego Państwa, o ile władza prowadząca rejestr karny nie jest znaną władzy wzywającej.

Umowa niniejsza będzie ratyfikowana, a dokumenty ratyfikacyjne zostaną wymienione w Warszawie w czasie możliwie najkrótszym. Umowa ta wejdzie w życie w miesiąc po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych. Może ona być wypowiedzianą przez każdą ze Stron umawiających się; w tym wypadku będzie obowiązywała jeszcze przez sześć miesięcy od daty wypowiedzenia.

Na dowód czego Pełnomocnicy obu Stron podpisali niniejszą umowę i wycisnęli na niej swe pieczęcie.

Sporządzono w Belgradzie, w języku francuskim, w dwóch zgodnych oryginałach, dnia czwartego maja 1923 roku.

KONWENCJA
ZAWARTA MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A WIELKIM KSIĘSTWEM LUKSEMBURSKIM

z dnia 22. stycznia 1934 r.

O EKSTRADYCJI I POMOCY SĄDOWEJ W SPRAWACH KARNYCH

(Dz. U. R. P. z roku 1936 r. Nr 16, poz. 145).

Art. 1.

Wysokie Układające się Strony obowiązują się wydawać sobie wzajemnie, na żądanie, na warunkach niniejszej Konwencji, osoby ścigane lub skazane przez sądy Państwa wzywającego za czyn popełniony na obszarze tego Państwa, które znajdują się na obszarze Państwa wezwanego.

Pod tymi samymi warunkami nastąpi wydanie w razie popełnienia przestępstwa poza obszarem Państwa wzywającego i wezwanego, jeśli ustawy Państwa wezwanego zezwalają na ściganie takiego przestępstwa, choćby było popełnione zagranicą.

Z obu stron będą wydawane tylko osoby, które w chwili popełnienia przestępstwa miały ukończonych lat 18.

Polska nie wydaje ani obywateli polskich, ani obywateli Wolnego Miasta Gdańska.

W. Ks. Luksemburskie nie wydaje obywateli luksemburskich.

Art. 2.

Wydanie nastąpi tylko za przestępstwa wymienione w niniejszym artykule i tylko o tyle, o ile obowiązujące ustawodawstwa obu Państw uważają dane przestępstwo za zbrodnię lub występek.

Przestępstwa, za które nastąpi wydanie, są następujące:

1) Morderstwo, zabójstwo, ojcobójstwo, dzieciobójstwo, otrucie.

2) Umyślne uderzenie lub uszkodzenie ciała, które spowodowało chorobę wydającą się nieuleczalną, trwałą lub czasową niezdolność do pracy, utratę możności swobodnego posługiwania się jakimkolwiek organem ciała, ciężkie okaleczenie albo śmierć o ile nie było zamiaru jej zadania.

3) Spędzenie płodu.

4) Zgwałcenie.

5) Czyny nierządne popełnione z użyciem przemocy lub groźby. Czyny nierządne, popełnione choćby bez użycia przemocy lub groźby, o ile takie czyny, z uwagi na płeć albo wiek osoby, na której dopuszczono się przestępstwa, albo też ze względu na inne okoliczności danego wypadku, ulegają karze jako zbrodnie według ustawodawstwa obu Wysokich Układających się Stron.

6) Zamach na obyczajność przez pobudzanie, ułatwianie, popieranie zaspokojenia cudzego popędu zmysłowego rozpusty lub zepsucia albo nierządu zarobkowego nieletnich obojga płci; werbowanie, uprowadzenie lub uwodzenie kobiety bądź dziewczyny pełnoletniej do rozpusty, o ile czyn został popełniony zapomocą oszustwa, gwałtu, gróźb, nadużycia władzy lub jakiegokolwiek innego środka przymusu dla zaspokojenia cudzego popędu zmysłowego; zatrzymanie osoby pełnoletniej do rozpusty.

7) Porwanie nieletnich.

8) Porwanie, ukrywanie, usunięcie, zamiana, podsunięcie dziecka.

9) Dwużeństwo.

10) Wystawienie na niebezpieczeństwo lub umyślne porzucenie dziecka.

11) Udział w bandzie, mającej na celu zamachy na cudze życie lub mienie.

12) Kradzież włącznie z kradzieżą kwalifikowaną, rozbój.

13) Wymuszenie.

14) Przywłaszczenie, sprzeniewierzenie, nadużycie zaufania.

15) Podstępne wprowadzenie w błąd, oszustwo.

16) Bakructwo oszukańcze i oszukańcze działanie w wypadku upadłości.

17) Groźba popełnienia zbrodni na osobie lub mieniu innego człowieka.

18) Zamach na wolność osobistą lub na nietykalność mieszkania popełnione przez osoby prywatne.

19) Fałszowanie, podrabianie, przerabianie dokumentów publicznych, handlowych lub prywatnych, fałszowanie telegramów, posługiwanie się falsyfikatami.

20) Podrobienie lub podstępne przerobienie aktów urzędowych, pochodzących od rządu lub władzy publicznej; podstępne posługiwanie się aktami w ten sposób przerobionymi lub podrobionymi.

21) Fałszowanie monet, podrobienie lub przerobienie obligacyj lub kuponów długu publiczneego, biletów bankowych, krajowych lub zagranicznych, pieniędzy papierowych lub innych publicznych papierów wartościowych, pieczęci, marek, stempli menniczych, godeł państwowych lub godeł publicznych władzy administracyjnej, puszczanie w obieg przedmiotów wyżej wymienionych, przerobionych lub podrobionych albo podstępne posługiwanie się nimi.

22) Krzywoprzysięstwo.

23) Złożenie fałszywego zeznania przez świadka lub fałszywej opinii przez biegłego lub tłumacza; nakłanianie świadków, biegłych lub tłumaczów do fałszywych oświadczeń.

24) Bezprawne żądanie i przywłaszczenie nienależnych opłat lub świadczeń, sprzeniewierzenie popełnione przez urzędników publicznych, przyjęcie przez urzędników publicznych łapówek, przekupienie urzędników publicznych.

25) Umyślne podpalenie.

26) Umyślne zniszczenie lub uszkodzenie drogi żelaznej albo urządzeń telegraficznych lub telefonicznych.

27) Umyślne działania, zagrażające bezpieczeństwu ruchu kolejowego.

28) Umyślne zniszczenie lub uszkodzenie nieruchomości albo przedmiotów, stanowiące zbrodnię lub występek według ustwodawstwa obu Wysokich Układających się Stron.

29) Umyślne i bezprawne czyny, z których wynika utrata, rozbicie, zniszczenie lub uszkodzenie statków morskich lub innych.

30) Handel niewolnikami.

31) Paserstwo dotyczące przedmiotów pochodzących ze zbrodni lub występków.

Wydanie nastąpi również w wypadkach udziału w przestępstwach wymienionych w tym artykule, a także w wypadkach usiłowania ich dokonania, o ile udział lub usiłowanie ulegają karze według ustawodawstwa obu Stron.

Art. 3.

Wydanie nie nastąpi:

1) jeśli według ustaw Państwa wezwanego władza tego Państwa jest właściwa do wszczęcia postępowania karnego i nie może zrzec się swej właściwości na rzecz władz Państwa wzywającego;

2) jeśli według ustawodawstwa Państwa wezwanego zaszło już przedawnienie ścigania lub kary w chwili, na którą przypada wydanie;

3) jeśli w Państwie wezwanem prawomocnie zostało ukończone postępowanie karne o ten sam czyn przeciw osobie, której wydania zażądano. Wyrok uniewinniający lub umorzenie postępowania nie są jednak przeszkodą do wydania, jeśli nastąpiły tylko z tego powodu, że czyny były popełnione w Państwie obcym.

Art. 4.

Wydania można odmówić, jeśli osoba, której wydania zażądano, jest ścigana w Państwie wezwanym za czyny stanowiące podstawę wniosku ekstradycyjnego.

Art. 5.

Jeśli osoba, której wydania zażądano, jest w Państwie wezwanym ścigana lub skazana z powodu innego przestępstwa niż to, na którym opiera się żądanie wydania, natenczas wydanie będzie mogło być odłożone aż do ukończenia postępowania karnego, a, w razie skazania, — do czasu wykonania lub darowania orzeczonej kary.

W razie gdyby osoba, której wydania zażądano, była ścigana lub zatrzymana w Państwie wezwanym z powodu zobowiązań zaciągniętych wobec osób prywatnych, wydanie jej będzie mogło nastąpić z zastrzeżeniem dla tych osób dochodzenia swych praw przed właściwą władzą.

Art. 6.

Wydanie nie nastąpi, jeśli czyn, z powodu którego zażądano wydania, jest uważany przez Państwo wezwane za przestępstwo polityczne lub za czyn pozostający w związku z takim przestępstwem.

Nie będzie uważany za przestępstwo polityczne lub za czyn będący w związku z takim przestępstwem zamach na osobę Naczelnika Państwa lub członków jego rodziny, jeśli ten zamach stanowi morderstwo, zabójstwo lub otrucie, albo usiłowanie takich przestępstw, bądź udział w nich.

Art. 7.

Jeżeli kilka państw żąda jednocześnie wydania tej samej osoby, Państwo wezwane decyduje według swego uznania, któremu z tych państw ją wydać.

Art. 8.

Wniosek o wydanie wraz z dokumentami, wniosek ten uzasadniającymi, winien być przesłany zawsze w drodze dyplomatycznej.

Art. 9.

Do wniosku o wydanie należy dołączyć wyrok skazujący, bądź postanowienie sądu o stawieniu oskarżonego przed sąd karny, bądź sądowy nakaz aresztowania, bądź wszelki inny akt pochodzący od właściwej władzy sądowej, równający się nakazowi aresztowania.

Dokumenty powyższe powinny dokładnie określać przestępstwo, z powodu którego żąda się wydania i zawierać przedstawienie czynu, stanowiącego podstawę wniosku. Do dokumentów należy dołączyć odpis przepisów karnych mających zastosowanie.

O ile to jest możliwe, należy podać opis osoby, której wydania się żąda, lub wszystkie inne dane, mogące służyć do stwierdzenia jej tożsamości.

Wymienione w tym artykule dokumenty winny być przedstawione w oryginale lub wierzytelnym odpisie i uwierzytelnione przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Państwa wzywającego albo przez przedstawiciela dyplomatycznego lub konsularnego tegoż Państwa.

Do dokumentów wspomnianych w niniejszym artykule, o ile nie są sporządzone w języku urzędowym Państwa wzywającego, winny być dołączone uwierzytelnione przekłady na ten język. Przepis ten ma zastosowanie także do wszelkiej innej korespondecji odnoszącej się do wydania.

Przekłady należy uwierzytelniać tak jak dokumenty, do których się odnoszą.

Za język urzędowy, uważa się, o ile chodzi o Polskę — język polski, jeżeli chodzi o W. Ks. Luksemburskie — język francuski.

Art. 10.

W nagłym wypadku osoba poszukiwana z powodu czynu wymienionego w artykule 2 będzie tymczasowo zaaresztowana na wniosek uczyniony piśmiennie lub telegraficznie Ministerstwu Spraw Zagra-

nicznych Państwa wezwanego przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Państwa wzywającego lub przez przedstawiciela dyplomatycznego tego Państwa, pod warunkiem, że w tym wniosku będzie się mieściła wzmianka o istnieniu jednego z dokumentów wymienionych w artykule 9 ust. 1.

Zaaresztowanie tymczasowe może być zarządzone także wtenczas, jeżeli wniosek właściwej władzy Państwa wzywającego nadejdzie bezpośrednio do władzy sądowej lub administracyjnej Państwa wezwanego.

Zaaresztowanie tymczasowe nastąpi według form przyjętych w ustawodawstwie Państwa wezwanego.

O dniu i miejscu tymczasowego zaaresztowania należy telegraficznie zawiadomić władzę wzywającą.

Państwo wezwane winno zaaresztowanego wypuścić na wolność, jeśli w terminie czterdziestu pięciu dni, licząc od chwili zaaresztowania, nie będzie zakomunikowany aresztowanemu żaden z dokumentów wymienionych w artykule 9 ust. 1.

Art. 11.

W razie uwzględnienia wniosku o wydanie, wszystkie przedmioty, pochodzące z przestępstwa albo mogące służyć do jego udowodnienia, a które w chwili zaaresztowania osoby ściganej znajdowały się w jej posiadaniu lub później zostały wykryte, ulegną na podstawie decyzji władz właściwych Państwa wezwanego zajęciu i będą wydane Państwu wzywającemu.

Wydanie tych przedmiotów będzie mogło być dokonane na wniosek Państwa wzywającego również wtedy, gdy wydanie oskarżonego byłoby wprawdzie dopuszczalne, ale z powodu jego śmierci lub ucieczki nie może nastąpić.

Prawa osób trzecich do przedmiotów wydanych pozostają w mocy; po ukończeniu postępowania karnego należy te przedmioty zwrócić bez kosztów osobom uprawnionym.

Państwo wezwane może czasowo zatrzymać te przedmioty, jeśli są mu potrzebne do postępowania karnego.

Art. 12.

Osoba ulegająca wydaniu będzie albo odstawiona do portu Państwa wezwanego, jaki oznaczy Rząd Państwa wzywającego i umieszczona na statku, który ma ją przywieźć, albo też Państwo wezwane

odda ekstradenta Państwu trzeciemu w najdogodniejszym miejscu na wspólnej granicy, o ile istnieje pewność, że oskarżony będzie tam przyjęty celem dalszego przewiezienia go.

W razie przewozu statkiem, należącym do Strony wezwanej, Strona ta, na żądanie Strony wzywającej, dostarczy uzbrojonej eskorty do nadzoru osoby wydanej aż do czasu przewiezienia jej do wyznaczonego portu Państwa wzywającego lub Państwa trzeciego.

Koszty powstałe na obszarze Państwa wezwanego wskutek zaaresztowania, utrzymania i przewozu osoby ściganej, jak również wskutek przechowania i przesłania przedmiotów wydanych (artykuł 11) ponosi Strona wezwana.

Art. 13.

Osoba wydana będzie mogła być ścigana lub karana za przestępstwo, popełnione przed wydaniem, inne niż to, z powodu którego została wydana, tylko w następujących wypadkach:

1) jeżeli Państwo, które przestępcę wydało, na to dodatkowo się zgodzi, przy czym powinna być udzielona zgoda, jeśli zachodzą warunki, które, zgodnie z niniejszą konwencją, uzasadniają żądanie wydania;

2) jeżeli osoba wydana sama na to się zgodzi, z wyjątkiem jednak przestępstw natury politycznej, i złoży oświadczenie, które podpisze jednocześnie z sędzią lub prokuratorem, przyjmującym oświadczenie; odpis uwierzytelniony tego oświadczenia przesłać należy Państwu wezwanemu, które przestępcę wydało;

3) jeżeli osoba wydana w ciągu miesiąca po ukończeniu postępowania karnego albo, w razie skazania — po wykonaniu lub darowaniu kary, zaniedba opuścić obszar Państwa, któremu została wydana, albo z własnej woli tam powróci.

Dalsze wydanie trzeciemu Państwu podlega tym samym przepisom.

Art. 14.

Zezwolenie na przewóz tranzytowy przez terytorium jednej z Układających się Stron osoby wydanej Stronie drugiej przez Państwo trzecie, będzie udzielone w wypadkach, w których może być udzielone zezwolenie na wydanie. Artykuły 1, 2, 3. 4, 6, 8, 9 i 12 niniejszej konwencji będą miały tu zastosowanie.

Koszty przewozu tranzytowego poniesie Państwo wzywające.

Art. 15.

Jeśli w toku sprawy karnej, prowadzonej na obszarze jednego z Państw, — okaże się potrzeba przesłuchania osób znajdujących się w drugim Państwie, lub wykonania innej czynności śledczej, włącznie z uskutecznieniem doręczeń, zostanie w tym celu wysłana rekwizicja do władz sądowych tego drugiego Państwa.

Państwo wezwane będzie mogło odmówić wykonania rekwizycji:

1) jeśli uważa, że to wykonanie mogłoby naruszyć jego prawa zwierzchnicze lub jego bezpieczeństwo;

2) jeśli czyn, z powodu którego rekwizycję wysłano, nie ulega karze w Państwie wezwanem lub stanowi bądź to przestępstwo czysto wojskowe, bądź z zastrzeżeniem wyjątku przewidzianego w artykule 6 ust. 2, przestępstwo polityczne lub będące w związku z takim przestępstwem;

3) jeśli oskarżony jest obywatelem Państwa wezwanego i nie przebywa na obszarze Państwa wzywającego;

4) jeśli wykonanie żądanej czynności nie należy w Państwie wezwanem do właściwości władzy sądowej;

5) jeśli rekwizycja ma na celu dokonanie rewizji domowej lub zajęcia z powodu czynu, który nie może stanowić podstawy do wydania.

Art. 16.

Doręczenie pism sądowych osobie znajdującej się na obszarze Państwa wezwanego będzie uskutecznione przez właściwą władzę tego Państwa, a dowód doręczenia będzie przesłany Państwu wzywającemu. Dowodem doręczenia będzie albo pokwitowanie datowane i podpisane przez odbiorcę, albo też zaświadczenie władzy Państwa wezwanego, stwierdzającego formę i datę doręczenia.

Państwo wezwane będzie mogło odmówić doręczenia wezwania, o ile w nim mieści się zagrożenie ujemnymi następstwami na wypadek niestawiennictwa, chyba że chodzi tylko o proste uprzedzenie, że postępowanie karne będzie się dalej toczyło mimo nieobecności osoby wezwanej.

Art. 17.

Na żądanie Państwo wezwane, w którym znajduje się świadek lub biegły, wezwie go, aby uczynił zadość zaproszeniu do osobistego stawiennictwa przed sędzią lub prokuratorem drugiego Państwa.

W samym zaproszeniu mieścić się będzie formalne przyrzeczenie zwrotu kosztów. Koszty podróży i pobytu, obliczone od chwili wyjazdu będą przyznane osobie zaproszonej zgodnie z taryfami i przepisami obowiązującymi w kraju, w którym przesłuchanie nastąpi. Na żądanie świadka lub biegłego, staraniem władz sądowych miejsca jego pobytu, będzie mu mogła być udzielona zaliczka na całe koszty podróży lub ich część. Zaliczka ta będzie następnie zwrócona przez Państwo wzywające.

Świadek lub biegły, bez względu na swoje obywatelstwo, który skutkiem zaproszenia stawi się dobrowolnie przed władzami Państwa wzywającego, nie będzie mógł być tam ścigany ani więziony z powodu popełnienia przestępstw lub skazania za przestępstwa, które poprzedziły jego stawienie się, chyba, że po ukończeniu przesłuchania, zaniedba z własnej winy w ciągu dni siedmiu opuścić obszar Państwa wzywającego.

Art. 18.

Jeżeli w związku z postępowaniem karnem, toczącym się na terytorium jednej ze Stron, zajdzie potrzeba otrzymania od drugiej Strony dowodów rzeczowych lub dokumentów, znajdujących się na jej terytorium, to, o ile szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie, Strona wezwana prześle dowody rzeczowe lub dokumenty Stronie wzywającej z zastrzeżeniem obowiązku ich zwrotu.

Art. 19.

Wnioski o doręczenie dokumentów i odezwy rekwizycyjne powinny dokładnie wymieniać imiona, nazwiska, obywatelstwo oskarżonych, miejsce ich zamieszkania lub pobytu, przestępstwa, z powodu których odbywa się ściganie, oraz przepisy prawa karnego mające zastosowanie.

Żądanie należy wystosować w języku urzędowym Państwa wzywającego i zaopatrzyć w pieczęć urzędową; uwierzytelnienia nie potrzeba. Jeżeli załączniki nie są sporządzone w języku urzędowym Państwa wzywającego lub wezwanego, należy do nich dołączyć przekład na jeden z tych języków, poświadczony za zgodność przez władzę wzywającą lub przez przysięgłego tłumacza.

Za język urzędowy uważa się, o ile chodzi o Polskę — język polski, a o ile chodzi o W. Księstwo Luksemburskie — język francuski.

Art. 20.

Władza wezwana wykonywa żądaną czynność w formie przepisanej przez ustawy Państwa wezwanego i stosuje te same środki przymusowe, jak przy załatwianiu odezw rekwizycyjnych własnych władz.

Żądaniu władzy wzywającej, aby w postępowaniu zachować pewną formę szczególną należy jednak uczynić zadość, o ile taka forma nie jest zabroniona przez ustawy Państwa wezwanego.

Odpowiedź i akty sądowe sporządzone w wykonaniu żądania będą napisane w języku władzy wezwanej, a jeśli według przepisów obowiązujących, użyty był język inny niż polski lub francuski, będzie dołączone tłumaczenie na jeden z tych języków zaświadczone za zgodność przez władzę wezwaną lub tłumacza przysięgłego.

Art. 21.

Koszty powstałe w granicach Państwa wezwanego w wykonaniu artykułów 15 do 20 ponosi to Państwo bez prawa żądania zwrotu od Państwa wzywającego, z wyjątkiem zaliczek na wynagrodzenie świadków (artykuł 17 ust. 2) i z wyjątkiem kosztów ekspertyzy, jeśli ona spowodowała więcej niż jedną audiencję.

Art. 22.

Orzeczenia ostateczne sądów jednego Państwa, skazujące obywateli drugiego Państwa za zbrodnie i występki wszelkiego rodzaju, będą przesyłane temu Państwu bez osobnego żądania i bez kosztów w formie wykazu (karty karnej) lub wyciągu, poświadczonego przez władzę, od której pochodzi.

Art. 23.

Wszelkie pisma wymieniane między obu Układającemi się Państwami przy stosowaniu niniejszej Konwencji oprócz pism, które dotyczą żądania wydania lub tymczasowego aresztowania, będą sobie przesyłały bezpośrednio Ministerstwa Sprawiedliwości obu Państw.

Art. 24.

Niniejsza Konwencja, sporządzona w języku polskim i francuskim, przy czym oba teksty są obowiązujące, będzie ratyfikowana i wymiana dokumentów ratyfikacyjnych odbędzie się w Brukseli w czasie możliwie najkrótszym.

Niniejsza Konwencja będzie ogłoszona w sposób przewidziany w ustawodawstwie obu Stron i wejdzie w życie w trzydzieści dni po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych.

Każda ze stron ma prawo wypowiedzieć niniejszą Konwencję, która będzie jednak obowiązywała jeszcze w ciągu sześciu miesięcy po tym wypowiedzeniu.

Na dowód czego wyżej wymienieni Pełnomocnicy podpisali niniejszą Konwencję.

Sporządzono w Luksemburgu, w czterech egzemplarzach, z których dwa w języku polskim, a dwa w języku francuskim, dnia dwudziestego stycznia 1934 roku.

KONWENCJA
MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A KRÓLESTWEM RUMUNII

z dnia 26. marca 1930 r.

DOTYCZĄCA WYDAWANIA PRZESTĘPCÓW I POMOCY PRAWNEJ W SPRAWACH KARNYCH.

(Dz. U. R. P. z roku 1934 r. Nr 73, poz. 695).

ROZDZIAŁ I.
WYDAWANIE PRZESTĘPCÓW.

Art. 1.

Wysokie Układające się Strony zobowiązują się wydawać sobie wzajemnie, na żądanie, osoby znajdujące się na obszarze jednej z Nich, ścigane lub skazane przez sądy drugiej Strony za czyny, które według ustaw zarówno jednego jak drugiego Państwa, obowiązujących chociażby w jednej tylko ich dzielnicy, zagrożone są karą pozbawienia wolności na przeciąg dwóch lat lub karą cięższą.

Art. 2.

Wysokie Układające się Strony nie wydają obywateli własnych, a Rzeczpospolita Polska nie wydaje ponadto obywateli W. M. Gdańska.

Jeżeli przed otrzymaniem przez Państwo wezwane wniosku ekstradycyjnego osoba, której wydania zażądano, wniosła do władz Państwa wezwanego prośbę o nadanie jej obywatelstwa, natenczas Państwo to może rozstrzygnięcie wniosku ekstradycyjnego odłożyć aż do rozstrzygnięcia prośby o nadanie obywatelstwa.

Jednakże jeżeli prośbie o wydanie odmówiono z powodu, że osoba ścigana jest lub stała się obywatelem Państwa wezwanego, Wysokie Układające się Strony zobowiązują się ścigać i sądzić według swego ustawodawstwa odnośnych swych obywateli w ten sam sposób, jak gdyby czyn został popełniony na ich własnym terytorium.

Art. 3.

Państwo wezwane odmówi wydania:

a) z powodu przestępstw politycznych lub czynów będących w związku z przestępstwem politycznym.

Za przestępstwo polityczne ani za czyn pozostający w związku z takim przestępstwem nie będzie uważany zamach na życie naczelnika jakiegokolwiek państwa lub członka jego rodziny, jeśli zamach ten będzie stanowił zabójstwo (morderstwo) lub usiłowanie bądź uczestnictwo w tym czynie.

Nie będą również uważane za przestępstwa polityczne czyny polegające na podrabianiu lub przerabianiu pieniędzy i na puszczaniu w obieg pieniędzy fałszywych, ani czyny podstępne polegające na wytwarzaniu, przyjmowaniu lub nabywaniu narzędzi lub innych przedmiotów przeznaczonych z swej istoty do wytwarzania fałszywych pieniędzy lub przerabiania pieniędzy. Dotyczy to również usiłowania tych przestępstw i uczestniczenia w czynach wyżej wymienionych.

Tylko Państwo wezwane rozstrzyga o tym, czy przestępstwo popełnione jest lub nie jest przestępstwem politycznym;

b) z powodu przestępstw o charakterze wyłącznie wojskowym;

c) z powodu przestępstw o charakterze wyłącznie prasowym;

d) z powodu czynów wykraczających tylko przeciw ustawom celnym, podatkowym lub innym ustawom skarbowym;

e) z powodu przestępstw, ściganych wyłącznie na podstawie skargi strony obrażonej, a których ściganie może być umorzone przez zrzeczenie się skargi;

f) jeżeli ściganie jest, według ustaw Państwa wezwanego, zastrzeżone wyłącznie własnemu sądownictwu tego Państwa;

g) jeżeli według ustaw obowiązujących we wszystkich dzielnicach Państwa wezwanego zachodzi przyczyna umorzenia ścigania lub kary;

h) jeżeli przeciw osobie, której wydania zażądano, z powodu tego samego przestępstwa toczyło się na obszarze Państwa wezwanego postępowanie karne, które zostało zakończone wyrokiem lub w inny sposób, chyba że według ustaw tego państwa zachodzą warunki wznowienia postępowania.

Jednakże uniewinnienie lub umorzenie postępowania nie stanowi przeszkody do wydania, jeżeli nastąpiło z tego tylko powodu, że przestępstwo zostało popełnione zagranicą.

Art. 4.

Wydania można odmówić, jeżeli przeciw osobie, której wydania zażądano, toczy się na obszarze Państwa wezwanego postępowanie karne z powodu tego samego przestępstwa.

Art. 5.

Wydanie osoby ściganej lub skazanej za przestępstwa, za które według ustaw Państwa wzywającego grozi kara śmierci lub ogólnej konfiskaty majątku, będzie uzależnione od formalnego zapewnienia udzielonego zgóry drogą dyplomatyczną Państwu wezwanemu, że kary powyższe nie zostaną zastosowane.

Art. 6.

Jeżeli osoba, której wydania zażądano, w Państwie wezwanym jest ścigana lub została skazana za inne przestępstwo aniżeli to, z powodu którego zażądano wydania, wówczas można odroczyć wykonanie ekstradycji aż do ukończenia postępowania karnego lub, w wypadku skazania, aż do wykonania kary. Odroczenie to nie będzie stanowiło przeszkody do powzięcia bezzwłocznie samej decyzji w sprawie wydania.

Gdyby jednak odroczenie wydania, o którym mowa w ust. 1, mogło pociągnąć za sobą według ustaw Państwa wzywającego przedawnienie lub inne ważne przeszkody, szkodliwe dla ścigania, wówczas można zezwolić na wydanie tymczasowe osoby ściganej, chyba że sprzeciwiałyby się temu względy szczególne, i pod warunkiem, że osoba wydana zostanie odesłana natychmiast, gdy tylko ukończone zostaną w Państwie wzywającym czynności śledcze, dla których uskutecznienia żądano wydania tymczasowego.

Art. 7.

Jeżeli jedna z Wysokich Układających się Stron żąda wydania osoby, o której wydanie z powodu tego samego czynu zgłosiły żądania również inne Państwa, osoba ta zostanie wydana Państwu, na którego terytorium czyn został popełniony. Jeśli to Państwo nie żąda wydania lub jeśli dany czyn został popełniony na terytorium kilku Państw, lub jeśli zachodzą wątpliwości co do miejsca jego popełnienia, należy osobę ściganą wydać Państwu, którego jest obywatelem. Jeśli i to Państwo nie żąda wydania, osobę ściganą należy wydać Państwu, które zażądało pierwsze wydania.

Jeśli kilka państw żąda wydania tej samej osoby z powodu różnych czynów, osoba ta zostanie wydana Państwu, którego jest obytelem. Jeśli to Państwo wydania nie żąda, osoba ta zostanie wydana Państwu, które żąda wydania z powodu czynu, zagrożonego karą najcięższą. Gdyby wszystkie czyny były zagrożone karami równymi, zezwolenie na wydanie otrzyma Państwo, które pierwsze przedstawiło odnośne żądanie.

Postanowienia tego artykułu nie naruszają ewentualnych zobowiązań zaciągniętych przez którąkolwiek z Wysokich Układających się Stron wobec innych Państw.

Art. 8.

Osobę wydaną wolno ścigać lub wolno na niej wykonać karę z powodu przestępstwa popełnionego przed wydaniem, które nie było objęte zezwoleniem na wydanie, tylko w następujących przypadkach:

1) jeżeli Państwo, które przestępcę wydało, na to dodatkowo się zgodzi; zgody tej odmówić nie można jeżeli zachodzą warunki uzasadniające w myśl niniejszej konwencji żądanie wydania;
2) jeżeli osoba wydana oświadczy swą zgodę na to; oświadczenie takie winno być złożone do protokołu sądowego, którego odpis uwierzytelniony należy przesłać Państwu, które przestępcę wydało; postanowienie to nie ma zastosowania do przestępstw, co do których wydanie jest niedopuszczalne (art. 3);
3) jeżeli osoba wydana w ciągu miesiąca po ukończeniu postępowania karnego albo, w razie skazania, po wykonaniu lub darowaniu kary zaniedba z własnej winy opuścić obszar Państwa, któremu ją wydano, albo jeśli z własnej woli tam powróci.

Art. 9.

Osobę wydaną wolno wydać dalej Państwu trzeciemu tylko pod warunkiem, że Państwo, z którego ją sprowadzono, uprzednio się na to zgodziło, albo jeśli zachodzą warunki, wymienione w art. 8 p. 1 do 3.

Art. 10.

Wniosek o wydanie winien być przesłany w drodze dyplomatycznej. We wniosku tym winno być podane obywatelstwo osoby, której wydania się żąda.

Do wniosku o wydanie należy dołączyć: nakaz aresztowania wydany przez właściwy sąd, albo prawomocny wyrok skazujący, albo jakikolwiek inny akt sądowy posiadający tę samą moc. W dokumentach powyższych, dołączonych do wniosku ekstradycyjnego, winno być określone przestępstwo, do którego odnosi się żądanie ekstradycyjne, z krótkim przedstawieniem stanu faktycznego i z przytoczeniem tekstu przepisów karnych, mających zastosowanie. Przy przestępstwach przeciw własności należy też, o ile można, podać wysokość szkody wyrządzonej lub zamierzonej.

Pożądane jest zamieszczenie bądź we wniosku ekstradycyjnym, bądź w którymkolwiek z dołączonych do niego dokumentów — rysopisu osoby, której wydania się żąda, oraz dołączenia jej fotografji i przytoczenie wszelkich innych okoliczności, mogących służyć do stwierdzenia tożsamości osoby. Powyższe dokumenty winny być przedstawione w oryginałach lub w wierzytelnych odpisach.

Do wniosku o wydanie i do jego załączników winny być dołączone należycie uwierzytelnione tłumaczenia na język Państwa wezwanego, o ile dokumenty te nie są sporządzone w tym języku.

Art. 11.

O ile wydanie odrazu nie wydaje się niedopuszczalnym, Państwo wezwane przedsięweźmie bezzwłocznie wszelkie środki potrzebne do zatrzymania osoby ściganej i zapobieżenia jej ucieczce. Gdyby zachodziły wątpliwości co do tego, czy można zgodzić się na wydanie, można zażądać od Państwa wzywającego wyjaśnień.

Gdyby Państwo to w ciągu 4 tygodni, licząc od wysłania odnośnego pisma, nie nadesłało wystarczających wyjaśnień, można środki zabezpieczające uchylić. Termin ten może być, na uzasadnione żądanie, przedłużony.

Art. 12.

W wypadkach nagłych należy nawet przed otrzymaniem wniosku ekstradycyjnego osobę ściganą tymczasowo zaaresztować, jeśli wydanie nie wydaje się odrazu niedopuszczalnym, a to na podstawie pisma powołującego się wyraźnie na istnienie jednego z dokumentów, wyszczególnionych w art. 10 ust. 2, i wymieniającego rodzaj czynu karygodnego.

Pisma takie mogą być przesyłane przez sądy, urzędy prokuratorskie i władze bezpieczeństwa (policyjne) Państwa wzywającego bezpośrednio do właściwych władz Państwa wezwanego, pocztą lub telegraficznie.

Nawet w braku jakiegokolwiek wniosku należy zarządzić tymczasowe zaaresztowanie osoby, która została na terytorium jednego z obu Państw wyśledzona wskutek ogłoszenia, zamieszczonego w dzienniku policyjnym tegoż Państwa na żądanie Państwa wzywającego.

Art. 13.

O dniu i miejscu tymczasowego zaaresztowania w wypadkach nagłych należy bezzwłocznie i bezpośrednio zawiadomić władzę wzywającą i ścigającą tudzież Ministerstwo Sprawiedliwości Państwa wezwanego.

Osobę tymczasowo zaaresztowaną należy wypuścić na wolność, jeżeli w przeciągu 30 dni od dnia zaaresztowania władza, która dokonała aresztowania, nie otrzyma jednego z dokumentów, wyszczególnionych w art. 10 ust. 2. Na żądanie uzasadnione areszt ten można jednak przedłużyć o dni 14.

W wypadkach wspomnianych w poprzednim ustępie przesłanie dokumentów może nastąpić w drodze bezpośredniej.

Osobę tymczasowo zaaresztowaną można wypuścić na wolność, jeżeli w przeciągu sześciu tygodni od dnia jej zaaresztowania Ministerstwo Spraw Zagranicznych Państwa wezwanego nie otrzyma wniosku o wydanie.

Art. 14.

Osoba zaaresztowana w myśl postanowień art. 11, 12, 13 nie może być zwolniona za kaucją ani za poręczeniem.

Art. 15.

Wszelkie przedmioty pochodzące z przestępstwa lub mogące służyć do udowodnienia przestępstwa, które w chwili schwytania osoby ściganej znajdowały się w jej posiadaniu, lub później zostały wykryte, — należy zająć i wydać Państwu wzywającemu równocześnie z oskarżonym.

Wydanie przedmiotów, określonych w ust. 1 nastąpi także i wówczas, gdy wydanie przestępcy byłoby wprawdzie dopuszczalne, ale z powodu jego śmierci lub ucieczki nie może nastąpić.

Państwo wezwane o wydanie przedmiotów, określonych w ust. 1 może je tymczasowo zatrzymać, jeżeli potrzebuje ich samo do przeprowadzenia przewodu karnego.

Zezwalając na wydanie przedmiotów wspomnianych w niniejszym artykule, Państwo wezwane będzie mogło poczynić wszelkie zastrzeżenia, jakie będzie uważało za wskazane dla zachowania praw osób trzecich.

Art. 16.

Każde Państwo ponosi samo, bez regresu do drugiej Strony Umawiającej się, wszelkie koszty i opłaty, które spowodowane zostały w obrębie jego terytorium postępowaniem w sprawie wydania przestępcy lub przedmiotów, wymienionych w art. 15, a między innymi, koszty zaaresztowania, utrzymania i przewozu osoby ściganej oraz przechowywaia i przewozu wspomnianych przedmiotów.

Państwo wydające winno jednak zawiadomić Państwo wzywające o wysokości powyższych kosztów, aby to ostatnie Państwo mogło je ściągnąć od osoby zobowiązanej do ich zwrotu. Sumy ściągnięte zostaną zwrócone Państwu wezwanemu.

Art. 17.

Jeżeli trzecie Państwo wydaje przestępcę jednej z Wysokich Układających się Stron, wówczas druga Strona zezwoli, na żądanie, na przewóz ekstradenta przez swoje terytorium.

Warunki, określone w art. 1, 2, 3, 5 i 10 stosują się również do przewiezienia.

Wszelkie koszty, związane z przewozem oskarżonego a powstałe na obszarze Państwa wezwanego, winno zwrócić Państwo wzywające.

ROZDZIAŁ II.

POMOC PRAWNA W SPRAWACH KARNYCH.

Art. 18.

Wysokie Układające się Strony zobowiązują się udzielać sobie wzajemnie, na prośbę, pomocy prawnej w sprawach karnych.

Art. 19.

Pomoc prawna obejmuje:

1) doręczanie wszelkich pism, dotyczących przewodu sądowego, nie wyłączając wyroków;
2) badania oskarżonych, świadków i biegłych, oględziny, rewizje, zajęcie i wydanie wszelkich przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub mogących służyć do udowodnienia przestępstwa (dowodów rzeczowych) i wszelkie inne czynności śledcze;
3) przesyłanie dokumentów, akt sądowych, jak również odpisów z tych akt;
4) udzielanie wyjaśnień z rejestrów karnych.

Jednak wyroków karnych nie wykonywa się.

Art. 20.

Prośba o pomoc prawną winna określać czynność, która ma być spełniona, a także zawierać wszelkie dane potrzebne do jej spełnienia.

Wnioski o doręczenie winny w szczególności zawierać adres odbiorcy i określenie rodzaju pisma lub dokumentu, który ma być doręczony.

Nadto należy w prośbie o pomoc prawną wymienić sprawę karną, dla której pomoc jest potrzebna, podać nazwiska, zawód, miejsce zamieszkania i obywatelstwo wszystkich oskarżonych, przedstawić zwięźle stan faktyczny sprawy i powołać odnośne przepisy karne.

Art. 21.

Do prośby o pomoc prawną i jej załączników oraz do wszelkiej korespondencji dotyczącej sprawy pomocy prawnej winny być dołączone należycie uwierzytelnione tłumaczenia na język państwa wezwanego, jeśli akty te nie są sporządzone w tym języku.

W stosunkach pomiędzy władzami sądowymi w okręgach sądów apelacyjnych — z jednej strony we Lwowie, z drugiej strony w Czerniowcach dołączanie tłumaczeń nie jest niezbędne.

Art. 22.

Prośby o pomoc prawną i akta stwierdzające wykonanie tych próśb oraz wszelką inną korespondencję w sprawach pomocy prawnej będą władze sądowe i prokuratorskie jednego Państwa adresowały do władz sądowych i prokurtorskich drugiego Państwa i przesyłały w drodze dyplomatycznej.

Jednakże w okręgach sądów apelacyjnych — z jednej strony — we Lwowie, z drugiej — w Czerniowcach władze sądowe będą się z sobą komunikowały bezpośrednio.

W razie niewłaściwości władzy wezwanej należy prośbę o pomoc prawną z urzędu przekazać władzy właściwej tegoż Państwa a władzę wzywającą o tem zawiadomić.

Art. 23.

Można odmówić pomocy prawnej:

1) jeżeli żądana czynność nie należy, w Państwie wezwanym, do zakresu działania władz sądowych;

2) jeżeli Państwo wezwane uważa, że udzielenie pomocy prawnej mogłoby naruszyć jego prawa zwierzchnicze lub jego bezpieczeństwo;

3) jeżeli chodzi o taki czyn, który według ustaw Państwa wezwanego nie podlega karze lub stanowi przestępstwo polityczne albo ściśle wojskowe;

4) jeżeli postępowanie karne, wszczęte w Państwie wzywającem, odnosi się do obywatela państwa wezwanego, nie przebywającego na terytorium państwa wzywającego;

5) jeżeli osobie wezwanej grozi się, na wypadek niestawienia się, zarządzeniami przymusowemi lub innemi sankcjami;

6) przesłania akt i dokumentów można odmówić nadto wówczas, gdyby zachodziły szczególniejsze trudności co do tego przesłania. Jednakże w tym przypadku odmowa nie będzie stanowiła przeszkody do udzielenia odpisów, które zostaną sporządzone na koszt Państwa wzywającego.

Art. 24.

Jeśli prośba o pomoc prawną dotyczy rewizji lub zajęcia i przesłania dowodów rzeczowych, natenczas uczyni się jej zadość tylko wówczas, jeżeli zachodzą warunki, od których w myśl postanowień niniejszej konwencji zależy wydanie.

Art. 25.

Prośbę o pomoc prawną załatwia się w formie przepisanej przez prawo obowiązujące w państwie wezwanym.

Należy jednak uczynić zadość żądaniu władzy wzywającej, by została zachowana pewna szczególna forma postępowania, byleby forma ta nie sprzeciwiała się ustawodawstwu Państwa wezwanego.

Władza powołana do wykonania prośby o pomoc prawną winna stosować takie same środki przymusu, jakie stosuje przy wykonywaniu próśb o pomoc prawną pochodzących od władz krajowych.

Protokoły i akta, obejmujące wyniki wykonania prośby o pomoc prawną, należy zwracać Państwu wzywającemu bez dołączenia przekładów.

Art. 26.

Jeżeli prośba dotyczy doręczenia, natenczas jako dowód doręczenia służy bądź potwierdzenie odbioru przez odbiorcę należycie datowane i uwierzytelnione, bądź zaświadczenie Państwa wezwanego, stwierdzające fakt, formę i datę doręczenia.

Jeżeli pismo przeznaczone do doręczenia przesłano w dwóch egzemplarzach, wówczas potwierdzenie odbioru lub zaświadczenie należy umieścić na jednym z tych egzemplarzy lub je do niego dołączyć. Egzemplarz ten należy zwrócić władzy wzywającej.

Art. 27.

Jeżeli pomoc prawna polega na zatrzymaniu i przesłaniu przedmiotów, określonych w art. 19 p. 2, wówczas mają zastosowanie przepisy art. 15 ust. 3 i 4.

Art. 28.

Jeżeli w sprawie karnej, toczącej się w sądzie jednej z Wysokich Układających się Stron, uznano za potrzebne wezwać do osobistego stawienia się świadka lub biegłego, znajdującego się na terytorium drugiej Strony, władza właściwa tejże Strony doręcza im odpowiednie wezwania.

Koszty takiego stawiennictwa ponosi Państwo wzywające. W wezwaniu winna być wymieniona suma, którą ma otrzymać świadek bądź biegły z tytułu kosztów podróży i pobytu, jak również suma zaliczki, którą Państwo wezwane może mu wypłacić z zastrzeżeniem zwrotu przez Państwo wzywające, gdy tylko osoba wezwana oświadczy gotowość uczynienia zadość wezwaniu.

Żaden świadek lub biegły, bez względu na swoje obywatelstwo, znajdujący się na terytorium jednej Wysokiej Układającej się Strony, który na wezwanie stawił się dobrowolnie przed sądem drugiej Strony, nie może być tutaj ścigany, przytrzymany ani nie można na nim wykonać kary z jakiegokolwiek powodu za czyn lub z powodu skazań, poprzedzających stawiennictwo.

Osoby te tracą jednak ten przywilej, jeśli z własnej winy nie opuszczą terytorium Państwa wzywającego w ciągu siedmiu dni od chwili, gdy ich obecność u władz sądowych przestała być potrzebna.

Jeżeli osoba wezwana znajduje się w więzieniu na tedytorium Państwa wezwanego, wówczas można zgodzić się na jej stawienie się pod warunkiem, że osoba ta wyrazi na to swą zgodę, i z jednoczesnym zobowiązaniem się do odesłania jej w czasie jak najkrótszym. Prośbie takiej można odmówić tylko ze szczególnych przyczyn.

Art. 29.

Nie zwraca się wzajemnie żadnych opłat i wydatków spowodowanych udzieleniem pomocy prawnej w sprawach karnych, z wyjątkiem odszkodowania wypłaconego świadkom lub biegłym.

Wysokość tych opłat i wydatków winna jednak być podana do wiadomości Państwa wzywającego, aby ono mogło ściągnąć je od osoby obowiązanej do ich zwrotu. Suma ściągnięta zostanie zwrócona Państwu wezwanemu.

Art. 30.

Wysokie Układające się Strony zobowiązują się przesyłać sobie wzajemnie, bez wszelkich opłat, odpisy kart karnych lub wyciągi z prawomocnych wyroków skazujących, które dotyczą obywateli drugiego Państwa. Oba Państwa będą się ponadto wzajemnie zawiadamiały o dalszych orzeczeniach, odnoszących się do takich wyroków.

Postanowienia ustępu poprzedniego nie mają zastosowania, gdy według przepisów obowiązujących w okręgu sądu, który wydał wyrok, wyroku takiego nie wnosi się do rejestru karnego.

Zawiadomienia wzajemne, o których mowa w ustępie pierwszym, winny odbywać się drogą dyplomatyczną i w języku Państwa, od którego pochodzą.

Art. 31.

Ministerstwa Sprawiedliwości Wysokich Układających się Stron będą sobie, na żądanie, udzielały wyjaśnień o ustawodawstwie obowiązującym na terytorium ich Państw a w danym razie o orzecznictwie, dotyczącym określonych kwestyj.

Art. 32.

Jeśli obywatel jednej z Wysokich Układających się Stron lub Państwo samo było stroną cywilną w postępowaniu karnym, toczącym się na terytorium drugiej Strony, ta ostatnia Strona zobowiązuje się przyznać im wszystkie te uprawnienia, które jej ustawodawstwo przyznaje obywatelom własnym.

Art. 33.

Niniejsza Konwencja będzie ratyfikowana, a dokumenty ratyfikacyjne zostaną wymienione w Warszawie jak najrychlej.

Wejdzie ona w życie w dwa miesiące po dacie wymiany dokumentów ratyfikacyjnych.

Konwencja niniejsza musi być wypowiedziana, a w tym wypadku skutki jej ustaną po upływie 6 miesięcy od wypowiedzenia, notyfikowanego przez jedną lub drugą z Wysokich Układających się Stron.

Na dowód czego wyżej wymienieni pełnomocnicy podpisali niniejszą Konwencję i wycisnęli na niej swe pieczęcie.

Sporządzono w dwóch egzemplarzach, w Bukareszcie, dnia 26. marca 1930 r.

KONWENCJA
MIĘDZY POLSKĄ A SZWECJĄ

z dnia 30. sierpnia 1930 r.

O EKSTRADYCJI I POMOCY SĄDOWEJ W SPRAWACH KARNYCH.

(Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr 49, poz. 454).

Art. 1.

Państwa zawierające umowę, zobowiązują się wydawać sobie wzajemnie, na żądanie, osoby znajdujące się na obszarze jednego z nich, a ścigane lub skazane przez władze sądowe drugiego Państwa, za czyny mogące pociągnąć za sobą: w Polsce, według ustaw obowiązujących chociażby w jednej tylko części jej obszaru — karę pozbawienia wolności jakiegokolwiek rodzaju lub nazwy na przeciąg dwóch lat lub karę cięższą, w Szwecji — według kodeksu karnego lub ustawy morskiej, karę zamknięcia w więzieniu (Straffarbete).

Wydawanie osób skazanych lub ściganych z powodu przestępstw, które są karane według wojskowych ustaw karnych, jest również dozwolone, byleby przestępstwa te były tego rodzaju, że uzasadniałyby wydanie ustępu poprzedniego, gdyby były popełnione przez osoby, nie podlegające rzeczonym ustawom.

Rządy obu Państw mogą, w razie zmiany ustawodawstwa karnego w jednym z nich, na podstawie wzajemnego porozumienia się za pomocą zwykłej wymiany not, określić inaczej, aniżeli to czynią przepisy niniejszego artykułu, stosownie do swego ustawodawstwa, zakres czynów karygodnych, uzasadniających obowiązek wydania.

Art. 2.

Żadne z obu Państw nie wydaje obywateli własnych, a Rzeczpospolita Polska nie wydaje ponadto obywateli W. M. Gdańska.

Jeżeli przed otrzymaniem przez Państwo wezwane wniosku ekstradycyjnego osoba, której wydania zażądano, wniosła do władz tego Państwa prośbę o nadanie jej obywatelstwa, natenczas Państwo to będzie mogło decyzję swą w sprawie wniosku ekstradycyjnego odłożyć aż do ostatecznego rozstrzygnięcia prośby o nadanie obywatelstwa.

Ponadto wydanie nie nastąpi z powodu przestępstwa, popełnionego na terytorium Państwa wezwanego lub na pokładzie statku, posiadającego narodowość tego Państwa. Jednakże dozwolone jest wydanie osoby skazanej lub ściganej z powodu uczestnictwa w przestępstwie popełnionem poza terytorium Państwa wezwanego i nie na pokładzie statku posiadającego narodowość tego Państwa, nawet gdyby czyn uczestnictwa należało uważać za popełniony na terytorium tego Państwa lub na pokładzie okrętu posiadającego jego narodowość.

Art. 3.

Wydanie jest niedopuszczalne:

a) z powodu przestępstw politycznych lub czynów pozostających w związku z takimi przestępstwami; jeśli jednak czyn, z powodu którego zażądano wydania, stanowi zarazem przestępstwo niepolityczne, zezwolenie na wydanie może być udzielone, o ile przez wzgląd na okoliczności towarzyszące danemu przypadkowi wypadnie uznać przestępstwo pod względem jego istoty za niepolityczne; nie będzie uważany za przestępstwo polityczne zamach na życie naczelnika jakiegokolwiek Państwa;

b) z powodu czynów popełnionych przeciw władzy publicznej, chyba że czyny te stanowią zarazem inne przestępstwo takiego rodzaju, że uzasadnia wydanie według postanowień art. 1;

c) z powodu przestępstw, przewidzianych tylko w ustawach specjalnych, dotyczących wolności prasy;

d) z powodu przestępstw przewidzianych tylko w ustawach celnych, podatkowych lub innych ustawach skarbowych.

Rozstrzygnięcie o tem, czy pewne przestępstwo należy uważać, w myśl postanowień niniejszego artykułu, za niedopuszczające wydania, należy do Państwa wezwanego.

Art. 4.

Ponadto zezwolenie na wydanie nie będzie udzielone:

a) jeżeli według ustaw, obowiązujących we wszystkich częściach Państwa wezwanego, ściganie lub wykonanie kary uległo przedawnieniu;

b) jeżeli według ustaw Państwa wezwanego ściganie jest zastrzeżone wyłącznie własnemu sądownictwu tego Państwa;

c) jeżeli przeciw osobie, której wydania zażądano, z powodu tego samego przestępstwa, wszczęte na obszarze Państwa wezwanego postępowanie karne zakończyło się wyrokiem lub w inny sposób sposób; jednakże uniewinnienie lub umorzenie postępowania nie stanowi przeszkody do wydania, jeżeli nastąpiło z tego tylko powodu, że przestępstwo zostało popełnione zagranicą.

Art. 5.

Wydania można odmówić, jeżeli przeciw osobie, której wydania zażądano, toczy się na obszarze Państwa wezwanego postępowanie karne z powodu tego samego przestępstwa.

Art. 6.

Jeżeli osoba, której wydania zażądano, w Państwie wezwanym jest ścigana lub została skazana za inne przestępstwo, aniżeli to, z powodu którego zażądano wydania, wówczas można odroczyć wydanie aż do ukończenia postępowania karnego, bądź aż do wykonania lub darowania kary.

Jeśliby jednak zachodziły szczególne bardzo powody, Państwo wzywające może zażądać prowizorycznego wydania oskarżonego w celu przeprowadzenia przeciw niemu postępowania karnego, wszczętego na terytorium tego Państwa. Żądanie wino być uwzględnione, o ile temu nie stoi na przeszkodzie postępowanie karne, wszczęte w Państwie wezwanym. Państwo wzywające winno natychmiast po zapadnięciu wyroku ostatecznego, odstawić oskarżonego do Państwa, które go prowizorycznie wydało.

Mimo wstrzymania oddania w ręce Państwa wzywającego osoby, której ekstradycji zażądano, Państwo wezwane wino bezzwłocznie powziąć postanowienie co do prośby o wydanie.

Art. 7.

Jeżeli kilka państw żąda wydania tej samej osoby bądź z powodu tego samego czynu karygodnego, bądź z powodu różnych czynów, natenczas Państwo wezwane rozstrzyga, któremu z żądań ekstradycyjnych należy oddać pierwszeństwo.

W wypadku, gdy żądania wydania dotyczą przestępstw różnych, Państwo wezwane, udzielając zezwolenia na wydanie, może zastrzec że osoba, której wydania zażądano, zostanie — po ukończeniu kary, wydana innemu Państwu.

Art. 8.

Osobę wydaną wolno ścigać, lub wykonać na niej karę z powodu przestępsztwa popełnionego przed wydaniem, które nie było objęte zezwoleniem na wydanie, tylko w następujących przypadkach:

1) jeżeli Państwo, które zezwoliło na wydanie, udzieli na to osobnego zezwolenia; zezwolenia tego odmówić nie można, jeżeli zachodzą warunki uzasadniające w myśl niniejszej umowy żądanie wydania;
2) jeżeli osoba wydana w ciągu miesiąca po ukończeniu postępowania karnego albo, w razie skazania, po wykonaniu lub darowaniu kary zaniedba opuścić obszar Państwa, któremu ją wydano, albo jeżeli z własnej woli tam powróci.

W ciągu okresu miesięcznego, zakreślonego w ustępie poprzednim, osoba wydana nie może doznać żadnej przeszkody do opuszczenia kraju, chyba że stałaby się winną nowego przestępstwa.

Art. 9.

Osobę wydaną wolno wydać dalej Państwu trzeciemu tylko o tyle, o ile Państwo, które ją wydało, z góry się na to zgodziło, albo jeśli zachodzą warunki, wymienione w art. 8 p. 1 i 2.

Art. 10.

Państwo wezwane może udzielić zezwolenia na wydanie z zastrzeżeniem, że osoba wydana nie będzie postawiona przed sąd, któremu właściwość, niezbędna do rozpoznania tego rodzaju spraw, byłaby przekazana jedynie przez wzgląd na ten wypadek szczególny lub na okoliczności wyjątkowe i szczególne.

Gdy zezwolenie na wydanie nastąpiło z powodu przestępstwa popełnionego przeciw władzy publicznej, można sobie zastrzec, że osoba wydana będzie karana za powyższe przestępstwo tylko o tyle, o ile to jest przestępstwo, dopuszczające wydania. Jeżeli zezwolenie na wydanie dotyczy przestępstwa o charakterze ściśle niepolitycznym, można się zastrzec, że osoba wydana nie będzie karana za czyn powyższy jako za przestępstwo polityczne.

Ponadto można zastrzec, że osoba wydana nie będzie skazana na śmierć, a gdyby już była skazana na taką karę, że kara śmierci nie będzie wykonana.

Art. 11.

Wniosek o wydanie winien być przesłany w drodze dyplomatycznej. We wniosku tym winno być podane obywatelstwo osoby, której wydania się żąda.

Do wniosku o wydanie należy dołączyć: nakaz aresztowania właściwej władzy sądowej, albo wyrok skazujący bądź prawomocny, bądź zawierający zarządzenie aresztowania osoby zażądanej lub też powodujący z samego prawa jej zaaresztowanie. W rzeczonych dokumentach lub w osobnym dokumencie winno być określone przestępstwo, uzasadniające żądanie ekstradycyjne wraz ze zwięzłem przedstawieniem czynów zarzucanych osobie zażądanej i z przytoczeniem tekstu przepisów karnych, mających zastosowanie do tych czynów. Przy przestępstwach przeciw własności należy, o ile można, podać wysokość szkody wyrządzonej lub zamierzonej. Nadto bądź wniosek ekstradycyjny bądź którykolwiek z dołączonych do niego dokumentów powinien, o ile możności, zawierać rysopis osoby zażądanej z jej fotografią oraz przytoczenie wszelkich innych okoliczności, mogących służyć do stwierdzenia jej tożsamości. Wszystkie załączniki żądania ekstradycyjnego winny być przedstawione w oryginałach lub w wierzytelnych odpisach; należy do nich dołączyć uwierzytelnione tłumaczenie na język Państwa wezwanego, o ile nie są sporządzone w tym języku.

Art. 12.

O ile wydanie odrazu nie wydaje się niedopuszczalne, należy bezzwłocznie przedsięwziąć niezbędne środki zapobiegające ucieczce obwinionego, nawet gdyby Państwo wezwane miało wątpliwości, czy zachodzą niezbędne warunki wydania, w myśl umowy niniejszej. W razie takich wątpliwości, Państwo wezwane zwróci się do Państwa wzywającego z prośbą o dodatkowe wyjaśnienia. Gdyby Państwo

to w ciągu 30 dni, licząc od wysłania swej prośby, nie nadesłało wystarczających wyjaśnień, można środki zapobiegawcze uchylić. Na prośbę Państwa wzywającego powyższy termin 30-o dniowy może być przedłużony.

Art. 13.

W wypadkach nagłych można, w oczekiwaniu prawidłowego wniosku o wydanie pewnej osoby, osobę tę tymczasowo zaaresztować, chyba że wydanie odrazu wyda się niedopuszczalnym. Wnioski takie będą przesyłały władze sądowe, urzędy prokuratorskie lub władze bezpieczeństwa (policyjne) Państwa wzywającego do właściwych władz Państwa wezwanego bądź drogą dyplomatyczną bądź bezpośrednio pocztą lub telegraficznie. W wypadku przesłania wniosku bezpośrednio należy go sporządzić w języku angielskim lub francuskim. Wniosek winien wymieniać przestępstwo zarzucone osobie, której wydania się żąda, datę i miejsce jego popełnienia, jak również, w miarę możności, obywatelstwo tej osoby i jej rysopis, oraz powoływać się na istnienie nakazu aresztowania lub wyroku skazującego, czyniącego zadość warunkom określonym w art. 11 ust. 2.

Nawet w braku takiego wniosku można zarządzić tymczasowe zaaresztowanie osoby, która wskutek zawiadomienia władz drugiego Państwa została na terytorium jednego z obu Państw wyśledzona lub co do której, na żądanie tych władz, zamieszczone zostało ogłoszenie w dzienniku policyjnym Państwa, na którego terytorium osoba powyższa się znajduje.

Art. 14.

O dniu i miejscu tymczasowego zaaresztowania należy bezzwłocznie i bezpośrednio zawiadomić w języku angielskim lub francuskim władzę wzywającą bądź ścigającą, tudzież właściwe Ministerstwo Państwa wezwanego. Nawet wówczas, gdy wniosek o zaaresztowanie nie został przedstawiony w drodze dyplomatycznej, wiadomość powyższa winna być zawsze dostarczona przedstawicielowi dyplomatycznemu Państwa wzywającego za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych Państwa wezwanego. Gdyby Państwo wzywające nie wysłało do Państwa wezwanego w przeciągu 5 tygodni od dnia, w którym otrzymało wiadomość o zaaresztowaniu, prawidłowej prośby o wydanie osoby uwięzionej, można wypuścić ją na wolność. Na żądanie termin ten może być przedłużony.

Art. 15.

Jeśli na wydanie nastąpiło zezwolenie, Państwo wzywające będzie obowiązane odebrać osobę, której wydania żądało, w terminie wskazanym przez Państwo wezwane; termin ten nie może wynosić mniej niż miesiąc. Po upływie tego terminu osoba powyższa może być wypuszczona na wolność.

Art. 16.

Wszelkie przedmioty pochodzące z przestępstwa, jak również mogące służyć do udowodnienia przestępstwa, które w chwili aresztowania osoby zażądanej znajdowały się w jej posiadaniu, lub które by później zostały wykryte, — należy zająć i wydać Państwu wzywającemu równocześnie z oskarżonym.

Zezwalając na wydanie przedmiotów wspomnianych w niniejszym artykule, Państwo wezwane może poczynić wszelkie zastrzeżenia, jakie będzie uważało za wskazane dla zachowania praw osób trzecich; może również zatrzymać te przedmioty przez pewien czas, jeśliby ich potrzebowało w jakiejś sprawie karnej.

Art. 17.

Jeżeli trzecie Państwo wydaje przestępcę jednemu z Państw zawierających umowę, wówczas drugie z Państw zawierających umowę zezwoli, w razie żądania, na przewóz ekstradenta przez swoje terytorium.

Do żądania dotyczącego zezwolenia na przewóz stosuje się postanowienia art. 2, 3, 4, 8 i 11.

Art. 18.

Jeżeli w toku postępowania karnego w sprawie o przestępstwo nie będące przestępstwem politycznym, władza sądowa jednego z Państw zawierających umowę uzna za potrzebne: doręczenie jakiegoś aktu proceduralnego osobie przebywającej na terytorium drugiego Państwa, przesłuchanie świadków lub dokonanie jakiejkolwiek innej czynności śledczej, która ma być wykonaną na powyższym terytorium, winna skierować odnośne żądanie na piśmie, w drodze dyplomatycznej; żądanie to będzie wykonane w tej mierze, w jakiej na to pozwala ustawodawstwo Państwa wezwanego.

Powyższe postanowienia nie zobowiązują Państw, zawierających umowę, do przeprowadzania rewizyj i dokonywania zajęć przedmiotów.

Państwo wzywające winno być, o ile tego żąda i w miarę możności, zawiadomione, na odpowiedni czas naprzód, o dacie i miejscu wykonania żądanej czynności.

Art. 19.

Jeśli w toku postępowania karnego, wszczętego w jednym z Państw zawierających umowę, zajdzie potrzeba dostarczenia przedmiotów mogących służyć do udowodnienia przestępstwa a znajdujących się w rękach władz drugiego Państwa, należy wystosować o to prośbę w drodze dyplomatycznej; prośba ta winna być uwzględniona, jeśli w przypadku konkretnym nie stają temu na przeszkodzie względy szczególne.

Do dostarczenia przedmiotów, wymienionych w artykule niniejszym, stosuje się postanowienia art. 16 ust. 2.

Art. 20.

Pomocy prawnej określonej w artykułach 18 i 19 można odmówić:

1) jeżeli czynność, która ma być wykonana, nie należy w Państwie wezwanym do zakresu działania władz sądowych;
2) jeżeli Państwo wezwane uważa, że udzielenie pomocy prawnej mogłoby naruszyć jego prawa zwierzchnicze lub jego bezpieczeństwo;
3) jeżeli chodzi o taki czyn, który według ustaw Państwa wezwanego nie jest karalny lub stanowi bądź przestępstwo ściśle wojskowe, bądź przestępstwo o charakterze, określonym w art. 3;
4) jeżeli chodzi o obywatela Państwa wezwanego.

Przesłania akt i dokumentów można odmówić nadto wówczas, gdy chodzi o akta szczególnie ważne i gdy ich przesłanie nastręczałoby poważne trudności.

Art. 21.

Prośby o pomoc prawną i dokumenty jej dotyczące, wskazane w art. 18 i 19, winy być sporządzone w języku Państwa wezwanego lub też należy do nich dołączyć przekład na ten język, uwierzytelniony przez tłumacza urzędowego lub przysięgłego Państwa wezwanego albo przez tłumacza Państwa wzywającego, którego właściwość zostanie potwierdzona przez przedstawiciela dyplomatycznego lub konsularnego Państwa wzywającego bądź Państwa wezwanego.

Art. 22.

Każda ze Stron zawierających umowę zobowiązuje się do przesyłania drugiej Stronie drogą dyplomatyczną, w postaci wyciągów z rejestru karnego, wszelkich orzeczeń karnych ostatecznych, dotyczących jej obywateli i wszelkich decyzyj późniejszych odnoszących się do tych orzeczeń.

Art. 23.

Koszty, spowodowane postępowaniem ekstradycyjnym lub wszelką inną pomocą prawną w sprawach karnych, obciążają Stronę, na której terytorium powstały.

Wyjątek stanowi wynagrodzenie za wszelkiego rodzaju orzeczenia biegłych; winno ono być zwrócone przez Państwo wzywające.

Państwo wzywające ponosi też wszelkie koszty, spowodowane przewozem oskarżonego przez terytorium pośrednie, określone w art. 17, jak również wszelkie koszty spowodowane przez wydanie tymczasowe, przewidziane w art. 6 ust. 2.

Art. 24.

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana i dokumenty ratyfikacyjne zostaną wymienione w Stockholmie, gdy tylko to będzie mogło być uskutecznione.

Konwencja wejdzie w życie w miesiąc po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych i pozostanie w mocy, dopóki jedna z Wysokich Stron zawierających umowę nie poda do wiadomości drugiej Strony, na 6 miesięcy naprzód, swego zamiaru położenia końca jej skutkom.

Na dowód czego Pełnomocnicy podpisali niniejszą Konwencję i wycisnęli na niej swe pieczęcie.

Sporządzono w dwóch egzemplarzach, w Warszawie, dn. 30. sierpnia 1930 r.

TRAKTAT

MIĘDZY PREZYDENTEM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ I JEGO KRÓLEWSKĄ MOŚCIĄ KRÓLEM WIELKIEJ BRYTANII, IRLANDII I BRYTYJSKICH DOMINIÓW ZAMORSKICH

z dnia 11. stycznia 1932 r.

O WYDAWANIU ZBIEGŁYCH PRZESTĘPCÓW.

(Dz. U. R. P. z roku 1934. Nr 17 poz. 135).

Art. 1.

Wysokie Układające się Strony zobowiązują się wydawać sobie wzajemnie, w przypadkach i na warunkach ustalonych w niniejszym traktacie, osoby, które, będąc oskarżone lub skazane za jakąkolwiek ze zbrodni lub występków, wyszczególnionych w art. 3, a popełnionych w granicach jurysdykcji jednej z Układających się Stron, zostaną odszukane na terytorium drugiej Strony.

Art. 2.

W rozumieniu niniejszego traktatu —

(1) Za terytorium Jego Królewskiej Brytyjskiej Mości będą uważane Wielka Brytania i Północna Irlandia, Wyspy Kanału i Wyspa Man i wszystkie części zamorskich posiadłości Jego Królewskiej Brytyjskiej Mości, z wyjątkiem wyliczonych w art. 19, oraz terytoria wyliczone w art. 21 i wszelkie terytoria, na które na zasadzie art. 22 może być traktat niniejszy rozciągnięty. Rozumie się, że poza Wielką Brytanią i Północną Irlandią, Wyspami Kanału i Wyspą Man traktat niniejszy będzie stosowany do całego innego terytorium Jego Królewskiej Brytyjskiej Mości (jak je wyżej określono) tylko o tyle, o ile na to ustawy pozwalają.

(2) Obywatele i krajowcy jakiegokolwiek Protektoratu Brytyjskiego albo Państwa, będącego pod opieką Wielkiej Brytanii, lub też takiego terytorium, na którym Jego Królewska Brytyjska Mość posiada mandat z ramienia Ligi Narodów, będą uważani za poddanych brytyjskich.

(3) Obywatele gdańscy w Polsce będą traktowani narówni z obywatelami polskimi, a w razie zastosowania niniejszego traktatu do terytorium Wolnego Miasta Gdańska zgodnie z art. 18, obywatele polscy na wspomnianym terytorium będą traktowani narówni z obywatelami Wolnego Miasta.

Art. 3.

Wydanie przyznawane będzie wzajemnie z powodu następujących zbrodni lub występków, o ile są one karalne według ustaw obu Wysokich Układających się Stron (to znaczy w Polsce według ustawodawstwa przynajmniej jednej z jej dzielnic): —

1. Morderstwo (włączając w to skrytobójstwo, ojcobójstwo, matkobójstwo, zabójstwo krewnych, dzieciobójstwo, trucicielstwo) lub usiłowanie morderstwa albo spisek w celu popełnienia morderstwa.

2. Zabójstwo.

3. Podawanie leków lub użycie narzędzi w celu wywołania poronienia.

4. Zgwałcenie.

5. Czyn lubieżny, lub usiłowanie spełnienia czynu lubieżnego z dziewczęciem poniżej lat 16.

6. Gwałt (bezpośredni) na osobie w celu nierządu.

7. Porwanie człowieka albo bezprawne ograniczenie wolności osobistej.

8. Porwanie dziecka, włączając w to opuszczenie, porzucenie lub bezprawne zatrzymanie dziecka.

9. Uprowadzenie.

10. Stręczycielstwo, a mianowicie przestępstwa, wyliczone w art. 1 i 2 Konwencji Międzynarodowej o zwalczaniu handlu żywym towarem, zawartej w dniu 4 maja 1910 r. w Paryżu.

11. Dwużeństwo.

12. Umyślne zadanie rany lub ciężkie uszkodzenie ciała.

13. Pogróżki pisemne lub inne w celu wymuszenia pieniędzy lub innych przedmiotów wartościowych.

14. Fałszywe zeznanie pod przysięgą lub namawianie do niego.

15. Rozmyślne podpalenie.

16. Włamanie się lub wdarcie się do domu mieszkalnego lub budynku do tegoż należącego, w nocy (burglary) lub we dnie (housebreaking) z zamiarem popełnienia zbrodni.

17. Rozbój (rabunek) z użyciem gwałtu lub pogróżek.

18. Kradzież lub sprzeniewierzenie.

19. Nadużycie zaufania przez zawiadowcę, bankiera, agenta, prokurenta, powiernika lub kuratora, dyrektora, członka lub urzędnika jakiejkolwiek spółki lub oszukańcze użycie cudzej własności.

20. Uzyskanie pieniędzy, papierów wartościowych lub innego mienia zapomocą fałszywych przedstawień (oszustwo), oraz przyjęcie pieniędzy, papierów wartościowych lub innego mienia ze świadomością, że zostały skradzione lub uzyskane wbrew prawu.

21. a) Podrabianie lub przerabianie monet lub puszczanie w obieg monet podrobionych lub przerobionych.

b) Świadome i bezprawne wytworzenie lub posiadanie narzędzia, przyrządu lub maszyny, przystosowanych i przeznaczonych do podrabiania lub przerabiania monet.

22. Fałszowanie, podrabianie lub przerabianie albo puszczanie w obieg przedmiotów sfałszowanych, podrobionych lub przerobionych, obejmujące wszelkie przestępstwa, przewidziane w ustawodawstwie polskim jako podrabianie lub fałszowanie pieniędzy papierowych, banknotów, lub innych papierów wartościowych, fałszowanie lub podrabianie innych dokumentów publicznych lub prywatnych, jak również wydawanie lub puszczanie w obieg takich papierów podrobionych, przerobionych lub sfałszowanych, oraz rozmyślne czynienie z nich użytku.

23. Przestępstwa przeciwko ustawom o bankructwie.

24. Wszelki czyn popełniony w zamiarze narażenia na niebezpieczeństwo osób podróżujących koleją, lub znajdujących się na kolei.

25. Pirateria (rozbójnictwo morskie).

26. Złośliwe zatopienie lub zniszczenie statku na morzu lub usiłowanie dokonania takiego czynu.

27. Zamach na osobę na statku, znajdującym się na pełnym morzu, z zamiarem zabicia lub ciężkiego uszkodzenia na ciele.

28. Bunt (revolt) przeciwko dowódcy statku, znajdującego się na pełnym morzu, jeśli jest popełniony przez dwie lub więcej osób, oraz spisek w celu wywołania takiego buntu.

29. Handel niewolnikami, stanowiący zbrodnię lub występek według ustawodawstwa obu Państw.

Wydanie będzie również przyznawane w razie pomocy do jakiejkolwiek z wyżej wymienionych zbrodni lub występków, udzielonej przed, podczas lub po dokonaniu czynu, o ile taka pomoc ulega karze według ustawodawstwa obu Wysokich Układających się Stron (to znaczy w Polsce według ustawodawstwa przynajmniej jednej z jej dzielnic).

Art. 4.

Każda ze Stron zastrzega sobie prawo odmowy lub zgody na wydawanie drugiej Stronie swych własnych podddanych lub obywateli.

Art. 5.

Jeżeli osoba, której wydania zażądano, została już osądzona i uniewinniona lub skazana, albo też pozostaje jeszcze pod sądem w Państwie wezwanym, z powodu tej samej zbrodni lub występku, z powodu których zażądano jej wydania, w takim razie osoba ta nie będzie wydana; jednakże uniewinnienie oskarżonego tylko z tego powodu, iż zbrodnia lub występek zostały popełnione zagranicą, nie będzie stanowiło przeszkody do jego wydania.

Jeżeli osoba, której wydania zażądano, pozostaje pod śledztwem lub odbywa karę w Państwie wezwanym za popełnienie innej zbrodni lub występku, wydanie jej zostanie odłożone do chwili ukończenia sprawy sądowej i całkowitego odbycia kary, jaka osobie tej została wymierzona.

Art. 6.

Wydanie nie będzie przyznane, jeżeli, zgodnie z ustawodawstwem tej części terytorium Wysokich Układających się Stron, na której odnaleziono oskarżonego, na skutek przedawnienia nie byłoby możliwe prowadzenie postępowania karnego przeciw oskarżonemu lub wykonanie na nim orzeczonej kary za zbrodnię lub występek, za które zażądano jego wydania.

Art. 7.

Zbiegły przestępca nie będzie wydany, jeżeli zbrodnia lub występek, za które zażądano jego wydania, ma charakter polityczny, lub jeżeli udowodni, że żądanie wydania go postawiono faktycznie w celu oddania go pod sąd lub ukarania za zbrodnię lub występek o charakterze politycznym.

Art. 8.

Osoba wydana w żadnym razie nie może być w Państwie któremu ją wydano, uwięziona ani postawiona przed sąd za jakąkolwiek inną zbrodnię lub występek lub z racji jakichkolwiek innych spraw, aniżeli te, dla których nastąpiło wydanie, dopóki nie zostanie odesłana z powrotem, lub nie będzie miała sposobności powrotu do Państwa, które ją wydało (bez względu na to, czy ze sposobności powyższej skorzystała, lub też nie), albo dopóki, powróciwszy tam, nie zjawi się z powrotem w Państwie, któremu poprzednio została wydana.

Postanowienie niniejsze nie odnosi się do zbrodni lub występków popełnionych po wydaniu.

Art. 9.

Z zastrzeżeniem postanowień art. 19 i 20 żądanie wydania będzie przedstawione przez agenta dyplomatycznego Wysokiej Układającej się Strony żądającej wydania Sekretarzowi Stanu lub Ministrowi Spraw Zagranicznych Wysokiej Układającej się Strony wezwanej.

Do żądania wydania obwinionego należy dołączyć nakaz aresztowania, wydany przez właściwe władze Państwa, żądającego wydania, oraz takie dowody, które zgodnie z ustawodawstwem obowiązującym w miejscu, gdzie znaleziono obwinionego, uzasadniałyby jego aresztowanie, gdyby zbrodnia lub występek zostały tam popełnione.

Jeżeli żądanie wydania odnosi się do osoby skazanej należy dołączyć wyrok skazujący, wydany przeciwko tej osobie przez właściwy sąd Państwa, które żąda wydania.

Wyrok wydany zaocznie (in contumaciam) nie będzie uważany za wyrok skazujący, lecz osoba w ten sposób zasądzona traktowana będzie jako osoba oskarżona.

Art. 10.

Jeżeli żądanie wydania jest zgodne z powyższymi przepisami, właściwe władze Państwa wezwanego przystąpią do aresztowania zbiega.

Art. 11.

W nagłych wypadkach zbiegły przestępca może być z mocy nakazu, wydanego przez sędziego (police magistrate, justice of the peace) lub inną władzę w każdym z obu Państw do tego powołaną, aresztowany na podstawie takiego doniesienia lub skargi oraz takich dowodów, lub po przeprowadzeniu takich dochodzeń, jakie zdaniem władzy, wydającej powyższy nakaz uzasadniałyby wydanie nakazu,

jeśliby zbrodnia lub występek zostały popełnione, lub jeśliby dana osoba została skazana w tej części terytorium obu Układających się Stron, w której wspomniany sędzia (police magistrate, justice of the peace) lub inna władza właściwa wykonywa jurysdykcję. Osoba taka, zgodnie z niniejszym artykułem będzie zwolniona, jeżeli w ciągu dni 30 żądanie wydania jej nie będzie przedstawione przez agenta dyplomatycznego drugiego Państwa, zgodnie z postanowieniami niniejszego traktatu.

Art. 12.

Wydanie nastąpi jedynie wówczas, jeżeli według ustawodawstwa Państwa wezwanego dowody zostaną uznane za dostateczne:

a) bądź to, aby usprawiedliwić wszczęcie przeciw aresztowanemu postępowania karnego w razie, gdyby dana zbrodnia lub występek były popełnione na terytorium tego Państwa;

b) bądź też, aby udowodnić, że dany więzień jest identyczny z osobą skazaną przez sądy Państwa, żądającego wydania, oraz, że zbrodnia lub występek, za które został skazany, należą do tych, z powodu których, w chwili takiego skazania, wydanie mogłoby być przyznane przez Państwo wezwane.

Żaden przestępca nie może być wydany przed upływem 15 dni od daty odstawienia go do więzienia, w którym został umieszczony w celu oczekiwania na nakaz wydania.

Art. 13.

Przy badaniach, prowadzonych zgodnie z powyższymi postanowieniami, władze Państwa wezwanego będą uznawały za ważne dowody: stwierdzenia lub zeznania świadków, złożone pod przysięgą w drugim Państwie, bądź też odpisy tychże, jak również nakazy aresztowania i wyroki tamże wydane, lub odpisy tychże, oraz zaświadczenia lub dokumenty sądowe, stwierdzające fakt skazania, pod warunkiem, że ich autentyczność stwierdzoną zostanie w sposób następujący:

1. Nakaz aresztowania lub jego odpis winien być, zależnie od okoliczności, opatrzony podpisem sędziego (judge, magistrate) lub innego urzędnika drugiego Państwa, albo własnoręcznym zaświadczeniem sędziego (judge, magistrate) lub innego urzędnika drugiego Państwa, że dokument ten jest wiernym odpisem nakazu aresztowania.

2. Stwierdzenia lub zeznania świadków albo odpisy tychże winny być zależnie od okoliczności opatrzone własnoręcznym zaświadcze-

niem sędziego (judge, magistrate) lub innego urzędnika drugiego Państwa, że są to oryginalne stwierdzenia lub zeznania albo wierne odpisy tychże.

3. Zaświadczenie lub dokument sądowy, stwierdzający fakt skazania, winien być opatrzony zaświadczeniem sędziego (judge, magistrate), lub innego urzędnika drugiego Państwa.

W każdym razie autentyczność takiego nakazu aresztowania, zeznań świadków, odpisu, zaświadczenia lub dokumentu sądowego winna być stwierdzona bądź przez zaprzysiężonego świadka, bądź przez przyłożenie urzędowej pieczęci Ministra Sprawiedliwości lub innego Ministra drugiego Państwa albo wreszcie innym sposobem uwierzytelnienia, dopuszczalnym w danej chwili w ustawodawstwie Państwa, do którego skierowano wezwanie o wydanie.

Art. 14.

O ile wydania danej osoby domaga się jedna z Wysokich Układających się Stron na zasadzie niniejszego traktatu, a jednocześnie jej wydania żąda jedno lub więcej innych Państw, Państwo wezwane zdecyduje wyłącznie według swego uznania, któremu z danych Państw ją wydać.

Art. 15.

Jeżeli dowody, wystarczające do wydania, nie zostaną przedstawione w ciągu 2-ch miesięcy od daty ujęcia zbiega, lub w ciągu takiego dalszego terminu, jaki ustali Państwo wezwane albo właściwy sąd tego Państwa, zbieg ten zostanie wypuszczony na wolność.

Art. 16.

Wszelkie przedmioty przejęte, które znajdowały się w posiadaniu osoby podlegającej wydaniu w chwili jej ujęcia, oraz wszelkie przedmioty, mogące służyć jako dowody zbrodni lub występku winny być oddane przy wydaniu przestępcy, o ile na to zezwala ustawodawstwo Państwa wydającego.

Art. 17.

Każda z Wysokich Układających się Stron pokryje koszty spowodowane zaaresztowaniem w granicach swego terytorium, zatrzymaniem w areszcie i odstawieniem do swej granicy osób, które ta Strona zgodzi się wydać na mocy niniejszego traktatu.

Art. 18.

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej na mocy artykułu 104 traktatu pokoju, podpisanego w dniu 28 czerwca 1919 r. w Wersalu, oraz artykułów 2 i 6 konwencji, zawartej między Polską a Gdańskiem w dniu 9 listopada 1920 r. zastrzega sobie prawo późniejszego oświadczenia, że postanowienia niniejszego traktatu stosują się również do terytorium Wolnego Miasta Gdańska.

Art. 19.

Jego Królewska Brytyjska Mość może przystąpić do niniejszego traktatu w imieniu każdego ze swych Dominiów poniżej wymienionych t. j. Dominium Kanady, Federacji Australijskiej (włączając w tym wypadku Papuazję i wyspę Norfolk), Dominium Nowej Zelandii, Związku Południowo Afrykańskiego, Wolnego Państwa Irlandii, Nowej Fundlandii, oraz w imieniu Indyj. Takie przystąpienie będzie dokonane zapomocą oświadczenia złożonego w tym celu przez przedstawiciela Jego Królewskiej Brytyjskiej Mości w Warszawie, które określi władze, do których w danym wypadku ma być zwrócone żądanie wydania zbiegłego przestępcy, który znalazł schronienie w odnośnym Dominium lub w Indiach. Od daty wejścia w życie takiego oświadczenia, która to data ma być wymieniona w tym oświadczeniu, terytorium odnośnego Dominium lub Indyj będzie uważane przy stosowaniu niniejszego traktatu za terytorium Jego Królewskiej Brytyjskiej Mości.

Żądanie wydania zbiegłego przestępcy, który znalazł schronienie w jednym z wyżej wymienionych Dominiów lub w Indiach, w imieniu których Jego Królewska Brytyjska Mość przystąpił do niniejszego traktatu, winno być dokonane przez właściwego urzędnika konsularnego Rzeczypospolitej Polskiej.

Każda z Wysokich Układających się Stron może wypowiedzieć traktat niniejszy oddzielnie w stosunku do któregokolwiek z wyżej wymienionych Dominiów lub do Indyj. Wypowiedzenie takie nastąpi przez oświadczenie złożone zgodnie z postanowieniami artykułu 23.

Wszelkie oświadczenie złożone zgodnie z ustępem 1 niniejszego artykułu odnośnie do jednego z Dominiów Jego Królewskiej Brytyjskiej Mości może objąć każde terytorium, odnośnie do którego z ramienia Ligi Narodów został przyjęty mandat przez Jego Królewską Brytyjską Mość i które jest zarządzane przez Rząd danego Dominium. Jeżeli takie terytorium zostało w ten sposób włączone, będzie

ono uważane przy stosowaniu niniejszego traktatu za terytorium Jego Królewskiej Brytyjskiej Mości. Wszelkie oświadczenie, złożone zgodnie z ustępem trzecim niniejszego artykułu, będzie się stosowało do takiego terytorium mandatowego.

Art. 20.

Żądanie wydania zbiegłego przestępcy, który schronił się na którymkolwiek terytorium należącym do Jego Królewskiej Brytyjskiej Mości, innym niż Wielka Brytania i Północna Irlandia, Wyspy Kanału lub Wyspa Man, lub Indie albo Dominia wymienione w artykule 19, winno być skierowane do Gubernatora lub Władzy Naczelnej takiego terytorium przez właściwego urzędnika konsularnego Rzeczypospolitej Polskiej.

Żądanie takie będzie załatwione przez właściwe władze danego terytorium; zastrzega się jednak, że o ile ma być wydany nakaz uwięzienia zbiegłego przestępcy w celu ekstradycji, to wyżej wymieniony Gubernator lub Władza Naczelna, zamiast sporządzenia nakazu wydania takiego zbiega, może przedstawić sprawę Rządowi Jego Królewskiej Mości w Zjednoczonym Królestwie.

Art. 21.

Traktat niniejszy będzie stosowany do następujących protektoratów Brytyjskich w taki sam sposób, jak gdyby one stanowiły posiadłości Jego Królewskiej Brytyjskiej Mości, a mianowicie: do protektoratu Kraju Bechuana, protektoratu Gambii, protektoratu Kenyi, protektoratu Nigerii, Północnej Rodezji, Północnych Terytoriów Złotego Wybrzeża, Kraju Nyasa, Protektoratu Sierra Leone, Protektoratu Wysp Salomona, Protektoratu Kraju Somali, Kraju Swazi, Protektoratu Ugandy oraz Zanzibaru i do następujących terytoriów, co do których mandat z ramienia Ligi Narodów został przyjęty przez Jego Królewską Brytyjską Mość, to znaczy Kamerun pod mandatem Brytyjskim, Kraju Togo pod mandatem Brytyjskim i terytorium Tanganyiki.

Art. 22.

Jeżeli po podpisaniu niniejszego traktatu zostanie uznane za właściwe rozciągnięcie jego postanowień na jakiekolwiek Protektoraty Brytyjskie poza wymienionymi w poprzednim artykule albo na jakiekolwiek Państwo będące pod opieką brytyjską lub na jakiekolwiek terytorium, co do którego mandat Ligi Narodów został przyjęty przez

Jego Królewską Brytyjską Mość, poza terytoriami mandatowymi wymienionymi w art. 19 i 21, postanowienia art. 19 i 20 znajdą zastosowanie do takich Protektoratów lub Państw lub terytoriów mandatowych od daty i w sposób określony w notach, wymienionych w celu takiego rozciągnięcia.

Art. 23.

Traktat niniejszy uzyskuje moc obowiązującą w 10 dni po jego ogłoszeniu w sposób przewidziany przez ustawodawstwa Wysokich Układających się Stron. Może być wypowiedziany przez którąkolwiek z Wysokich Układających się Stron w drodze notyfikacji w terminie nieprzekraczającym jednego roku i nie krótszym niż 6 miesięcy.

W braku wyraźnego pod tym względem zastrzeżenia wypowiedzenie, uskutecznione według pierwszego ustępu niniejszego artykułu, nie wpłynie na obowiązywanie traktatu między Rzecząpospolitą Polską a jakimkolwiek terytorium, co do którego nastąpiło zgłoszenie przystąpienia zgodnie z art. 19.

Traktat niniejszy będzie ratyfikowany i dokumenty ratyfikacyjne zostaną wymienione w Warszawie w możliwie najkrótszym czasie.

Na dowód czego wyżej wymienieni pełnomocnicy podpisali niniejszy traktat i wycisnęli na nim swoje pieczęcie.

Sporządzono w dwóch egzemplarzach w języku polskim i angielskim w Warszawie, dnia 11 stycznia 1932 r.

TRAKTAT EKSTRADYCYJNY

z dnia 22. listopada 1927 r.

MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A STANAMI ZJEDNOCZONYMI AMERYKI

(Dz. U. R. P. z roku 1929 Nr 45, poz. 372).

Art. 1.

Postanowionem zostało, że Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rząd Stanów Zjednoczonych Ameryki wydawać będą w ręce sprawiedliwości, na żądanie dokonane w należytej formie, według przepisów niniejszego Traktatu, każdą osobę, która będzie obwiniona lub skazana za jedno z przestępstw, wyszczególnionych w artykule 2 niniejszego Traktatu, popełnione w granicach jurysdykcji jednej z Wysokich Umawiających się Stron, jeżeli osoba ta schroni się lub odnaleziona zostanie na terytorium drugiej Wysokiej Umawiającej się Strony, z tem zastrzeżeniem, że wydanie nastąpi jedynie w razie takiego udowodnienia przestępstwa, jakie wedle praw tej miejscowości, w której osoba zbiegła lub w ten sposób obwiniona odnalezioną zostanie, usprawiedliwiałoby jej zaaresztowanie i stawienie przed sąd, gdyby przestępstwo w tejże miejscowości było popełnione.

Art. 2.

Stosownie do postanowień niniejszego Traktatu wydawane będą osoby obwinione lub skazane za następujące przestępstwa:

1. Morderstwo, przez które rozumie się ojco- i matkobójstwo, skrytobójstwo, zabójstwo (o ile działano rozmyślnie), trucicielstwo, dzieciobójstwo;
2. Usiłowanie popełnienia morderstwa;
3. Podpalenie;

4. Umyślne bezprawne zniszczenie lub uszkodzenie toru lub urządzeń kolejowych, powodujące niebezpieczeństwo dla życia ludzkiego;

5. Przestępstwa popełnione na morzu:

a) pirateria (rozbójnictwo morskie);

b) bezprawne zatopienie lub zniszczenie statku na morzu, lub usiłowanie popełnienia takich czynów;

c) bunt lub spisek dwu lub więcej członków załogi lub innych osób, znajdujących się na pokładzie statku na pełnym morzu celem przeciwstawienia się władzy kapitana lub dowódcy statku celem opanowania statku podstępem lub gwałtem;

d) napad, dokonany na pokładzie statku, znajdującego się na pełnym morzu, z zamiarem wyrządzenia uszkodzenia cielesnego;

6. Włamanie się lub gwałtowne wtargnięcie do cudzego mieszkania w porze nocnej z zamiarem popełnienia tam jakiegoś przestępstwa;

7. Rozbój (rabunek), pojęty jako zabranie bezprawne drugiej osobie pieniędzy lub innych rzeczy ruchomych drogą gwałtu lub zastraszenia;

8. Podrabianie, fałszowanie lub przeistaczanie pieniędzy, bądź to monet, bądź to pieniędzy papierowych, albo papierów lub kuponów długu publicznego, wydawanych przez władze publiczne (państwowe, stanowe, prowincjonalne, terytorialne, lokalne lub municypalne), baknotów i innych dowodów kredytu publicznego, podrabianie menniczych form (matryc), tudzież wprowadzanie w obieg, lub świadome korzystanie z przedmiotów powyższych;

9. Podrabianie lub fałszowanie dokumentów oraz wydawanie takich dokumentów podrobionych lub sfałszowanych i następne korzystanie z nich, jeśli z tego powstała szkoda ponad tysiąc dolarów lub ponadto odpowiednią sumę w walucie polskiej;

10. Sprzeniewierzenie (przywłaszczenie) lub malwersacje, popełnione przez publicznych urzędników lub depozytariuszy, o ile wysokość szkody przekracza tysiąc dolarów lub odpowiednią sumę w walucie polskiej;

11. Sprzeniewierzenie (przywłaszczenie), popełnione przez osobę lub osoby, pobierające wynagrodzenie lub płacę albo pozostające w stosunku służbowym, na szkodę ich pracodawców lub przełożonych, o ile przestępstwo w ustawodawstwie obu państw zagrożone jest

karą więzienia lub inną karą, dotykającą osoby, a wartość przedmiotu przywłaszczonego przekracza tysiąc dolarów lub odpowiednią sumę w walucie polskiej;

12. Oszustwo lub nadużycie zaufania przez osobę przejmującą depozyty, przez bankiera, agenta, pełnomocnika, egzekutora, administratora, opiekuna (kuratora) lub urzędnika spółki lub stowarzyszenia, albo przez inną osobę, która zajmuje stanowisko wymagające zaufania, o ile wysokość szkody w pieniądzach lub w wartości majątku przekracza tysiąc dolarów lub odpowiednią sumę w walucie polskiej;

13. Uzyskanie pieniędzy, walorów lub innego mienia zapomocą fałszywych przedstawień oraz przyjęcie wszelkich pieniędzy, walorów lub innego mienia z wiedzą, że zostały bezprawnie uzyskane, o ile suma pieniędzy lub wartość mienia w ten sposób uzyskanego lub przyjętego przekracza tysiąc dolarów lub odpowiednią sumę w walucie polskiej;

14. Kradzież, jeżeli szkoda wyrządzona przekracza tysiąc dolarów lub odpowiednią sumę w walucie polskiej;

15. Krzywoprzysięstwo oraz namawianie do krzywoprzysięstwa, jeśli na skutek złożenia takich zeznań drugą osobę skazano niewinnie na karę więzienia lub cięższą, albo uwolniono ją niesłusznie od oskarżenia o zbrodnię, albo też w sporze cywilnym orzeczone niesłusznie o roszczeniu ponad tysiąc dolarów lub odpowiednią sumę w walucie polskiej i szkoda w tej wysokości rzeczywiście wynikła;

16. Porwanie osoby nieletniej lub dorosłej, przez co rozumie się uprowadzenie lub zatrzymywanie takiej osoby w celu wymuszenia pieniędzy od niej, od jej rodziny lub innych osób, albo też w innym celu bezprawnym;

17. Przestępstwa przeciwko ustawom w przedmiocie zniesienia niewolnictwa i handlu niewolnikami;

18. Przestępstwa, przedstawiające się jako t. zw. handel kobietami i dziewczętami t. j. werbowanie, uprowadzanie lub uwodzenie osób dla celów nierządu, o ile za takie przestępstwa można wymierzyć karę więzienia co najmniej jednorocznego lub karę cięższą.

Wydanie nastąpi również w wypadkach uczestnictwa w którymkolwiek z powyższych przestępstw, przed faktem lub po fakcie, o ile takie uczestnictwo według ustaw obu Wysokich Umawiających się Stron podlega co najmniej karze więzienia jednorocznego.

Art. 3.

Wydanie nie nastąpi z powodu przestępstw natury politycznej, ani też za czyny, będące w związku z takimi przestępstwami.

Jeżeli przestępstwo należy do wymienionych w art. 2 L. 1 i 2, to fakt, że ono było skierowane przeciw życiu Naczelnika Państwa (Prezydenta) jednej ze Stron Umawiających się lub Naczelnika Państwa obcego, albo przeciw życiu członka rodziny tych osób, nie będzie uważany za wystarczający do przyjęcia, iż przestępstwo było natury politycznej lub czynem będącym w związku z przestępstwem politycznym.

Art. 4.

Osoba wydana będzie odpowiadać tylko za przestępstwa, za jakie ją wydano. Nie będzie to miało jednak zastosowania, jeśli osoba wydana zaniedba opuścić terytorium Strony, której ją wydano, w ciągu trzech miesięcy od dnia, kiedy albo wykonano na niej karę z powodu przestępstwa, za które ją wydano, albo zawiadomiono ją o uwolnieniu od kary, względnie o umorzeniu postępowania.

Art. 5.

Przestępca nie będzie wydany, jeżeli wskutek upływu czasu lub innych powodów prawnych wedle ustaw miejsca, w którym popełnił przestępstwo, lub wedle ustaw miejsca, gdzie go odszukano, jest wolnym od ścigania sądowego lub od kary za przestępstwo, z powodu którego żądano jego wydania.

Wydanie nie nastąpi też, jeśli w państwie wezwanym o wydanie przeciw osobie, której wydania zażądano, z powodu tego samego przestępstwa postępowanie karne zostało już ukończone albo jest w toku.

Art. 6.

Jeśli przestępca, którego wydania zażądano, jest w państwie, od którego zażądano wydania, ścigany sądownie lub pozostaje na karze z powodu innego przestępstwa, w takim razie wydanie jego może być odłożone aż do chwili, gdy on karę za to przestępstwo wymierzoną odcierpi lub prawomocnie zostanie uwolniony.

Art. 7.

Jeżeli wydania przestępcy, którego zażądało jedno z Państw Umawiających się, domaga się nadto jeszcze jedno państwo lub kilka

państw, będzie on wydany temu państwu, od którego wcześniej nadeszło żądanie wydania.

Państwu, od którego wydania zażądano, wolno jednak dać pierwszeństwo innemu państwu, jeżeli do tego byłoby obowiązane na zasadzie traktatu zawartego z tym państwem.

Art. 8.

Na mocy postanowień niniejszego Traktatu Stany Zjednoczone Ameryki nie będą obowiązane wydawać swych obywateli, a Rzeczpospolita Polska obywateli polskich ani obywateli Wolnego Miasta Gdańska.

Art. 9.

Wszystkie przedmioty znajdujące się w posiadaniu zbiegłego przestępcy w chwili jego zaaresztowania, czy to pochodzą z przestępstwa, czy też mogą służyć jako materiał stwierdzający winę zbiegłego, wydane zostaną wraz z osobą przestępcy w chwili wydania tegoż, o ile to jest dopuszczalne wedle ustawodawstwa każdej z Wysokich Umawiających się Stron.

Jednakże prawa osób trzecich odnośnie do wyżej wspomnianych przedmiotów będą należycie uwzględnione.

Art. 10.

Wnioski o wydanie przedstawiać będą przedstawiciele dyplomatyczni Wysokich Umawiających się Stron. W razie nieobecności takich przedstawicieli bądź w kraju, bądź w siedzibie Rządu, wnioski takie mogą być przedstawione przez urzędników konsularnych.

Do wniosku o wydanie należy dołączyć uwierzytelniony odpis wydanego przez sąd wyroku skazującego, który ustala dowód winy.

Jeżeli osoba, której wydania zażądano, jest tylko obwiniona o przestępstwo albo skazana w zaoczności, należy dołączyć uwierzytelniony odpis nakazu (sądowego) zaaresztowania i zaprzysiężonych zeznań oraz innych dowodów, które będą uznane za potrzebne w danym wypadku.

Postępowanie ekstradycyjne będzie przeprowadzone wedle ustaw obowiązujących w tym przedmiocie w Państwie, od którego wydania zażądano.

Art. 11.

Zaaresztowania przestępcy zbiegłego można żądać nawet na zasadzie telegraficznego zawiadomienia o istnieniu wyroku skazującego lub nakazu zaaresztowania.

W Polsce żądanie zaaresztowania należy kierować do Ministerstwa Spraw Zagranicznych, które prześle je właściwej władzy.

W Stanach Zjednoczonych Ameryki żądanie zaaresztowania należy kierować do Sekretarza Stanu, który stwierdzi prawidłowość żądania i zwróci się do władz właściwych z prośbą o nadanie temu wnioskowi dalszego biegu zgodnie z prawem.

W wypadkach nagłych żądanie zaaresztowania można w obu Państwach kierować bezpośrednio do właściwego urzędnika, zgodnie z obowiązującymi ustawami.

Osoba tymczasowo zaaresztowana będzie wypuszczona na wolność, o ile w ciągu trzech miesięcy od daty zaaresztowania, przedstawiciel dyplomatyczny, lub w jego nieobecności urzędnik konsularny państwa, które żądało zaaresztowania, nie przedstawią formalnego wniosku o wydanie z dołączeniem dokumentów dowodowych wymienionych w artykule 10.

Art. 12.

W każdym wypadku żądania zaaresztowania, przytrzymania lub ekstradycji zbiegłych przestępców, przedstawionego przez jedną z Wysokich Umawiających się Stron, urzędnicy państwa, w którym prowadzi się postępowanie ekstradycyjne, obowiązani będą przy użyciu wszelkich legalnych środków będących w ich mocy udzielać pomocy urzędnikom państwa, żądającego wydania.

Za taką pomoc nie wolno im żądać zapłaty od państwa żądającego wydania, chyba, że nie otrzymują oni płacy, lecz tylko wynagrodzenie za świadczone usługi; w takim razie uprawnieni będą żądać od państwa żądającego wydania zwykłego wynagrodzenia w ten sam sposób i w tej samej wysokości, jak gdyby wspomniane kroki były podjęte w postępowaniu karnym prowadzonym pod prawami państwa, którego są urzędnikami.

Żądanie wypłacenia takiego wynagrodzenia przedstawione być winno za pośrednictwem Rządu.

Art. 13.

Koszty zaaresztowania, przytrzymania, badania i przewozu przestępcy poniesie państwo, które wydania zażądało.

Art. 14.

Postanowienia niniejszego Traktatu rozciągać się będą na wszelkie gdziekolwiek bądź położone terytoria należące do każdej z Wysokich Umawiających się Stron lub przez nie okupowane, albo pozostające pod ich kontrolą w czasie takiej okupacji lub kontroli.

Art. 15.

Traktat niniejszy będzie ratyfikowany przez Wysokie Umawiające się Strony, a wymiana dokumentów ratyfikacyjnych nastąpi w Warszawie w najkrótszym czasie.

Traktat niniejszy wejdzie w życie po upływie trzydziestu dni po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych i będzie miał zastosowanie, choćby przestępstwo, z powodu którego żąda się wydania, było popełnione przed jego wejściem w życie.

Traktat niniejszy może być wypowiedziany, będzie jednak obowiązywać aż do upływu jednego roku od dnia, w którym jedna ze Stron traktat ten wypowie.

PROTOKÓŁ

z dnia 22. listopada 1927 r.

DOŁĄCZONY DO TRAKTATU EKSTRADYCYJNEGO MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A STANAMI ZJEDNOCZONYMI AMERYKI.

(Dz. U. R. P. z roku 1929 Nr 45, poz. 372).

W chwili podpisania Traktatu Ekstradycyjnego między Rzecząpospolitą Polską a Stanami Zjednoczonymi Ameryki, niżej podpisani Pełnomocnicy, należycie upoważnieni, zgodzili się na punkty następujące:

1. Rząd polski zgadza się na wydawanie wszystkich zbiegłych przestępców w rozumieniu powyższego Traktatu na żądanie Rządu Stanów Zjednoczonych Ameryki w tych wypadkach, gdzie szkoda wyrządzona przewyższa 200 dol., aczkolwiek minimum przewidziane przez powyższy Traktat dla Wysokich Umawiających się Stron wynosi 1.000 dol.

Powyższe zobowiązanie odnosi się do artykułu 2, §§ 9, 10, 11, 12, 13, 14 i 15 powyższego Traktatu.

2. Rząd polski, który na zasadzie art. 104 Traktatu Wersalskiego kieruje sprawami zagranicznymi Wolnego Miasta Gdańska, uczyni wszystko, co jest potrzebne, aby zapewnić możliwie jak najprędzej przystąpienie Wolnego Miasta Gdańska do postanowień niniejszego Traktatu i dołączonego do niego Protokołu.

Na dowód czego niżej podpisani Pełnomocnicy podpisali niniejszy Protokół i zaopatrzyli go swymi pieczęciami.

DODATKOWY TRAKTAT EKSTRADYCYJNY

z dnia 5. kwietnia 1935 r.

DO TRAKTATU EKSTRADYCYJNEGO MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A STANAMI ZJEDNOCZONYMI AMERYKI, PODPISANEGO W WARSZAWIE DNIA 22. LISTOPADA 1927 R.

(Dz. U. R. P. z roku 1936 Nr 43, poz. 319).

Art. 1.

Następujące przestępstwa zostaną dodane do wykazu przestępstw wyliczonych w punktach 1 do 18 Artykułu 2 wspomnianego Traktatu z dnia 22 listopada 1927 r., za które wydanie jest dopuszczalne, a mianowicie:

19. Przestępstwa na szkodę wierzycieli, związane ze stanem upadłości.

Art. 2.

Niniejszy Traktat będzie uważany za część składową wspomnianego Traktatu Ekstradycyjnego z dnia 22 listopada 1927 r., a Artykuł 2 tegoż Traktatu będzie rozumiany w ten sposób, jak gdyby wykaz przestępstw w nim wymienionych obejmował od samego początku dodatkowe przestępstwa wyszczególnione i oznaczone w pierwszym artykule niniejszego Traktatu Nr 19.

Niniejszy Traktat będzie ratyfikowany przez Wysokie Umawiające się Strony, stosownie do ich przepisów konstytucyjnych i wejdzie w życie trzydziestego dnia po dniu wymiany dokumentów ratyfikacyjnych, która nastąpi w Waszyngtonie w terminie możliwie najbliższym.

Na dowód czego wyżej wymienieni Pełnomocnicy podpisali niniejszy Traktat w języku polskim i angielskim, które są obydwa miarodajne i wycisnęli na nim swe pieczęcie.

Sporządzono w dwóch egzemplarzach, w Warszawie dnia 5 kwietnia 1935 roku.

UMOWA

z dnia 24. października 1921 r.

ZAWARTA MIĘDZY POLSKĄ A W. M. GDAŃSKIEM CELEM WYKONANIA I UZUPEŁNIENIA POLSKO-GDAŃSKIEJ KONWENCJI Z DNIA 9. LISTOPADA 1920 R.

(Załącznik do Dz. U. R. P. z 1922 r. Nr 16).

ROZDZIAŁ II.

SPRAWY KARNE.

TYTUŁ 1.

WYDAWANIE PRZESTĘPCÓW.

Art. 71.

(1) Obydwie Strony zobowiązują się na wezwanie wydawać sobie wzajemnie, stosownie do niniejszej umowy, znajdujące się na ich obszarze osoby ścigane lub skazane przez zwyczajne sądy cywilne za przestępstwa, popełnione na obszarze Strony wzywającej a zagrożone bądź karą więzienia — wyłącznie lub alternatywnie obok grzywny — bądź też cięższą karą, jeżeli czyn, z powodu którego żąda się wydania, również i według ustaw obowiązujących na obszarze Strony wezwanej, a w Polsce według ustaw, obowiązujących chociażby w jednej dzielnicy, jest zagrożony jedną z kar wyżej wymienionych.

(2) Pod tymi samymi warunkami nastąpi wydanie z powodu uczestnictwa, ukrywania i popierania odnośnie do jednego z przestępstw wymienionych w ustępie 1 oraz z powodu usiłowania lub czynności przygotowawczej.

(3) Wydanie nastąpi pod tymi samymi warunkami, jeżeli czyn został popełniony na obszarze trzeciego państwa przez obywatela Strony wzywającej.

(4) W postępowaniu przed zwyczajnymi sądami wojskowymi można żądać wydania osoby należącej do siły zbrojnej państwa polskiego tylko wówczas, jeżeli według niniejszej umowy osobę tę z powodu czynu przez nią popełnionego należałoby wydać, gdyby była osobą cywilną a zarazem, jeżeli przekazanie sprawy zwyczajnemu sądowi cywilnemu nie jest dopuszczalne.

Art. 72.

(1) Wydanie nie nastąpi, jeżeli przestępstwo, z powodu którego żąda się wydania:

a) jest zbrodnią lub występkiem politycznym albo wojskowym;

b) wykracza przeciwko ustawom celnym, podatkowym lub innym ustawom skarbowym.

(2) Ponadto wydanie nie nastąpi,

a) jeżeli według ustaw, obowiązujących we wszystkich dzielnicach Strony wezwanej, ściganie lub wykonanie kary w chwili podania wniosku o wydanie uległo przedawnieniu;

b) jeżeli na obszarze wezwanej Strony przeciw osobie, wymienionej we wniosku o wydanie, z powodu tego samego przestępstwa toczyło się postępowanie karne. Wyrok uwalniający lub umorzenie postępowania nie są jednak przeszkodą do wydania, jeżeli wyrok taki wydano lub umorzenie nastąpiło tylko dlatego, że przestępstwo popełniono zagranicą.

Art. 73.

Wydania można odmówić:

a) jeżeli przeciw osobie, której wydania się żąda, na obszarze Strony wezwanej toczy się postępowanie karne z powodu tego samego przestępstwa;

b) jeżeli przestępstwo, z powodu którego żąda się wydania, według ustaw obowiązujących na obszarze Strony wezwanej lub w jednej z jej dzielnic podlega ściganiu tylko na wniosek.

Art. 74.

(1) Żadna ze Stron nie wydaje swych własnych obywateli.

(2) Jeżeli przed nadejściem wniosku o wydanie, osoba wymieniona w tym wniosku, podała u Strony wezwanej wniosek o nadanie jej obywatelstwa, natenczas załatwienie wniosku o wydanie można odłożyć do chwili ostatecznego rozstrzygnięcia wniosku o nadanie obywatelstwa.

Art. 75.

(1) Jeżeli osoba, której wydania się żąda, nie jest obywatelem Strony wzywającej, natenczas Strona wezwana może o podanym wniosku zawiadomić rząd państwa, którego obywatelem jest osoba ścigana.

(2) Jeżeli rząd ten zażąda wydania ściganej osoby, aby stawić ją z powodu tego samego przestępstwa przed własne sądy, należy ściganą osobę wydać temu rządowi.

Art. 76.

(1) Gdy rządy kilku państw żądają wydania tej samej osoby z powodu tego samego przestępstwa, to — nie naruszając postanowień art. 75 — pierwszeństwo służy temu państwu, na którego obszarze przestępstwo spełniono.

(2) Gdy rządy kilku państw żądają tej samej osoby z powodu różnych przestępstw, należy stosować postanowienie artykułu 75. Jeżeli ścigana osoba nie zostanie wydaną rządowi państwa, którego jest obywatelem, natenczas należy ją wydać rządowi, domagającemu się wydania z powodu przestępstwa, zagrożonego cięższą karą. Jeżeli wszystkie przestępstwa są zagrożone równą karą, nastąpi wydanie temu rządowi, którego wniosek nadszedł wcześniej.

Art. 77.

(1) Jeżeli osoba wymieniona we wniosku o wydanie jest ścigana na obszarze Strony wezwanej z powodu innego przestępstwa lub jeżeli skazano ją za inne przestępstwo, natenczas — nie odraczając rozstrzygnięcia, które na wniosek ten niezwłocznie winno nastąpić — można wstrzymać wydanie do czasu ukończenia postępowania karnego i wykonania lub darowania orzeczonej kary.

(2) Celem dalszego prowadzenia postępowania, wdrożonego już na obszarze Strony wzywającej oraz celem wydania wyroku można

jednakowoż już przedtem zezwolić na tymczasowe wydanie, jeżeli Strona ta się zobowiąże, że osobę tymczasowo wydaną zwróci niezwłocznie po dokonaniu zamierzonej czynności śledczej lub po wydaniu wyroku, najpóźniej zaś w ciągu stosownego czasokresu w tym celu jej wyznaczonego.

Art. 78.

(1) Osobę wydaną wolno z powodu przestępstwa popełnionego przed wydaniem ścigać, karać lub innemu państwu wydać tylko wtenczas, jeżeli z powodu czynu tego zgodzono się na wydanie lub na dalsze jej wydanie innemu państwu.

(2) Jeżeli ocena czynu, z powodu którego nastąpiło wydanie, w porównaniu z pismami przedstawionymi z wnioskiem o wydanie, pod względem prawnym takiej ulegnie zmianie, iż sądowi nasuwa się wątpliwość, czy przyjmując nową ocenę prawną można było z powodu tego czynu żądać wydania, natenczas potrzeba do dalszego prowadzenia postępowania przyzwolenia Strony wezwanej.

(3) Wydaną osobę można ścigać lub skazać za inne przestępstwo tylko wtedy, jeżeli według postanowień niniejszej umowy wydanie takie z powodu również i tego przestępstwa jest dopuszczalne i Strona, która przestępcę wydała, na to zezwoli lub też jeżeli wydana osoba do protokołu sądowego wyrazi na to swą zgodę.

(4) Stronie wydającej przestępcę należy przesłać wierzytelny odpis sądowego protokołu, zawierającego zgodę wydanej osoby na wdrożenie śledztwa z powodu owego innego przestępstwa. Równocześnie należy dołączyć pismo sądowe, określające owo przestępstwo, z podaniem stanu rzeczy oraz przepisy karne mające być do niego zastosowane i ich brzmienie.

Art. 79.

(1) Jeżeli wydana osoba w ciągu dwóch miesięcy od chwili, kiedy z powodu czynu, za który ją wydano, postępowanie przeciw niej ukończono, lub karę wykonano albo darowano, z własnej winy zaniedba opuścić obszar Strony, której ją wydano, albo jeżeli wydana osoba dobrowolnie tam powróci, natenczas sądowe ściganie i skazanie jest dopuszczalne także z powodu takich przestępstw, dla których wydanie nie nastąpiło.

(2) Dwumiesięczny czasokres należy liczyć od upływu dnia, w którym:

a) w wypadku skazania wykonano karę na osobie wydanej;

b) w wypadku uwolnienia lub umorzenia postępowania ogłoszono jej wyrok uwalniający lub doręczono zawiadomienie o ukończeniu postępowania.

(3) Jeżeli wydana osoba przebywała w więzieniu lub w areszcie śledczym, to niezależnie od przepisów ustępu 2, czasokres zaczyna biec najwcześniej od chwili wypuszczenia jej na wolność.

Art. 80.

(1) Wniosek o wydanie należy podać do naczelnego zarządu wymiaru sprawiedliwości Strony wezwanej.

(2) Do wniosku o wydanie należy dołączyć sądowy nakaz aresztowania osoby, której wydania się żąda, albo prawomocny wyrok przeciw niej wydany. W dokumentach tych należy określić przestępstwo, z powodu którego żąda się wydania, z przedstawieniem stanu rzeczy i przytoczeniem przepisów karnych, mających być zastosowanymi; przy przestępstwach przeciw własności należy o ile możności oznaczyć szkodę przez przestępcę wyrządzoną lub zamierzoną. Jeżeli powyższe okoliczności nie wynikają ze wspomnianych dokumentów, należy dołączyć osobne pismo sądowe, które zawiera okoliczności brakujące. Również należy załączyć wierzytelny odpis brzmienia przepisów karnych mających zastosowanie.

(3) Okoliczności, służące do ustalenia przynależności państwowej, należy w miarę możności przytoczyć.

(4) Załączone pisma należy sporządzić w formie przepisanej dla Strony wzywającej i zaopatrzyć pieczęcią urzędową lub stemplem urzędowym.

Art. 81.

(1) Jeśli wydanie nie przedstawia się z góry jako niedopuszczalne, należy niezwłocznie po otrzymaniu wniosku o wydanie zarządzić środki, potrzebne do zabezpieczenia wydania.

(2) Jeżeli dla wyśledzenia osoby, która ma być wydana, zachodzi potrzeba zajęcia przesyłek pocztowych lub telegramów, lub zasięgnięcia wiadomości o nich, natenczas należy zarządzenia konieczne do tego według ustaw Strony wezwanej, podjąć z urzędu.

(3) We wniosku należy o ile możności zamieścić opis osoby, której wydania się żąda, oraz przytoczyć o ile możności inne okoliczności, mające istotne znaczenie dla stwierdzenia jej tożsamości.

Art. 82.

(1) Osobę, której wydania ma się żądać, należy przed otrzymaniem wniosku o wydanie tymczasowo przytrzymać, jeśli tego zażądano z powołaniem się na nakaz aresztowania lub prawomocny wyrok a wydanie nie przedstawia się z góry jako niedopuszczalne.

(2) Sądy lub urzędy prokuratorskie Strony wzywającej mogą wniosek przesłać na piśmie lub telegraficznie bezpośrednio do odnośnych władz Strony wezwanej.

(3) Tymczasowo przytrzymać należy również osobę, o której, zgodnie z zawartą w tej mierze umową, umieszczono na wniosek właściwej władzy jednej Strony ogłoszenie w dzienniku policyjnym Strony drugiej i którą wyśledzono na obszarze tejże drugiej Strony.

Art. 83.

(1) O dniu tymczasowego przytrzymania (art. 82) oraz o miejscu aresztu należy niezwłocznie i bezpośrednio zawiadomić władzę wzywającą lub ścigającą tudzież własny naczelny zarząd wymiaru sprawiedliwości.

(2) Osobę tymczasowo przytrzymaną należy wypuścić na wolność, jeżeli najpóźniej w ciągu 15 dni od dnia przytrzymania nie nadejdzie nakaz aresztowania lub wyrok karny do władzy, która trzyma w areszcie osobę przytrzymaną. Władza ta winna niezwłocznie doręczyć przytrzymanej osobie odpis nakazu aresztowania lub wyroku karnego.

(3) Naczelny zarząd wymiaru sprawiedliwości tej Strony, która dokonała przytrzymania, może osobę, tymczasowo przytrzymaną wypuścić na wolność, jeżeli w przeciągu 30 dni od dnia przytrzymania nie otrzyma wniosku o wydanie.

Art. 84.

Wydanie nastąpi w miejscowości granicznej, wyznaczonej przez władzę wydającą, o ile w tym miejscu znajduje się odpowiednia władza do przejęcia wydanej osoby.

Art. 85.

(1) Stronie wzywającej należy zarazem wydać wszystkie przedmioty zajęte, które w chwili przytrzymania znajdowały się w posiadaniu osoby mającej być wydaną a uzyskane przez nią w drodze

przestępstwa, jakoteż przedmioty, mogące służyć do udowodnienia przestępstwa.

(2) To samo odnosi się do wszystkich przedmiotów wspomnianego rodzaju, któreby później znaleziono.

(3) Wydanie wyżej oznaczonych przedmiotów nastąpi na wniosek również i wtedy, gdy wydanie przestępcy byłoby wprawdzie dopuszczalne, lecz z powodu jego śmierci lub ucieczki nie mogło nastąpić.

(4) Prawa osób trzecich do takich przedmiotów pozostają w mocy; po ukończeniu przewodu sądowego należy przedmioty te zwrócić bezpłatnie osobom uprawnionym, a gdyby osób tych w sposób niewątpliwy nie można oznaczyć, Stronie wezwanej, skoro tego zażąda.

(5) Strona wezwana o wydanie wspomnianych przedmiotów może je tymczasowo zatrzymać, jeżeli ich sama potrzebuje do przeprowadzenia postępowania karnego.

Art. 86.

(1) Kosztów i opłat, powstałych dla jednej ze Stron na jej obszarze wskutek postępowania w sprawie wydania, nie zwraca się.

(2) Władza wydająca winna jednak kwotę powstałych kosztów podać do wiadomości władzy wzywającej, aby władza ta mogła je ściągnąć od osoby zobowiązanej do zwrotu. Sumy ściągnięte zatrzymuje Strona wzywająca.

Art. 87.

(1) Jeżeli obce państwo wydaje jaką osobę jednej ze Stron, natenczas druga Strona zezwoli na transport tej osoby przez swój obszar, o ile osoba ta nie jest obywatelem Strony, do której zwrócono się z wnioskiem o zezwolenie na transport.

(2) Do wniosku o zezwolenie na transport stosuje się przepisy artykułu 80 ustęp 1 i 2 zdanie 1.

(3) Transport winien nastąpić najkrótszą drogą przez urzędników Strony, udzielającej zezwolenia, bez zwrotu jakichkolwiek kosztów lub opłat.

TYTUŁ 2.

POMOC PRAWNA W SPRAWACH KARNYCH.

Art. 88.

Obydwie Strony obowiązują się udzielać sobie na żądanie wzajemnie pomocy prawnej w myśl postanowień artykułów 89 — 104.

Art. 89.

(1) Pomoc prawna obejmuje:

a) doręczanie wszystkich pism, dotyczących przewodu, nie wyłączając wyroków;

b) badanie obwinionych, świadków lub biegłych, naocznię sądową, rewizję i zajęcie oraz inne czynności śledcze;

c) przesyłanie dokumentów, akt sądowych, odpisów z tychże, dowodów rzeczowych oraz przedmiotów wytworzonych przez działanie przestępne lub pozatem podlegających konfiskacie;

d) udzielanie wyjaśnień z rejestrów kar.

(2) Wyroków karnych Strony drugiej nie wykonuje się.

Art. 90.

(1) Udzielenia pomocy prawnej można odmówić:

a) jeżeli niema pewności co do prawdziwości dokumentu;

b) jeżeli czyn będący przedmiotem śledztwa:

1) według ustaw Strony wezwanej nie podlega karze,

2) jest zbrodnią lub występkiem politycznym albo wojskowym;

c) gdy chodzi o ściganie obywatela Strony wezwanej nie znajdującego się na obszarze Strony wzywającej;

d) jeżeli podjęcie żądanej czynności na obszarze Strony wezwanej nie należy do zakresu działania władzy sądowej;

e) jeżeli Strona wezwana uważa, że załatwienie wezwania mogłoby naruszyć jej prawa wypływające z władzy państwowej lub jej bezpieczeństwo.

(2) Jeżeli w wezwaniu o pomoc prawną żąda się rewizji lub zajęcia dowodów rzeczowych, natenczas uczyni się mu zadość tylko wtedy, gdy zachodzą warunki, pod którymi według postanowień tej umowy byłoby dopuszczalne wydanie.

(3) Od doręczenia wezwania można się również i wtenczas uchylić, gdy w wezwaniu zagrożono na wypadek niestawienia się ujemnymi następstwami.

Art. 91.

(1) Od przesłania aktów i innych dokumentów można się uchylić także wówczas, gdy co do przesłania zachodzą szczególne obawy a naczelny zarząd wymiaru sprawiedliwości na odmowę pozwoli.

(2) O ile władza wezwana nie postanowi inaczej, należy przedmioty wymienione w artykule 89 ustęp 1 litera c zwrócić bez policzenia kosztów. Prawa osób trzecich pozostają w każdym razie w mocy.

Art. 92.

O ile niniejsza umowa nie stanowi inaczej, w zakresie pomocy prawnej w sprawach karnych zezwala się na bezpośrednie znoszenie się z sobą sądów zwyczajnych i urzędów prokuratorskich.

Art. 93.

O ile z istoty wezwania lub z przepisów tej umowy nie wynika co innego, należy wezwanie skierować do sądu najniższej instancji, atoli w byłej dzielnicy rosyjskiej Polski przez Ministerstwo Sprawiedliwości w Warszawie.

Art. 94.

(1) Jeżeli chodzi nietylko o doręczenie wezwania świadkom lub biegłym, ale o samo wezwanie, natenczas sąd wezwany winien zarządzić wezwanie, o ile według postanowień niniejszej umowy nie ma powodu do odmówienia wnioskowi.

(2) Władza wzywająca winna w swym wniosku wymienić kwotę, którą osobie wezwanej wypłaci się jako wynagrodzenie za stawiennictwo. Kwotę tę należy osobie wzywanej oznajmić równocześnie z wezwaniem. Władza wzywająca winna na żądanie wypłacić osobie wezwanej zaliczkę.

Art. 95.

(1) Jeżeli osoba uwięziona na obszarze jednej Strony ma być stawiona przed sąd drugiej Strony celem badania jej jako świadka lub w celu stawienia jej do ócz innym osobom, natenczas naczelny zarząd wymiaru sprawiedliwości Strony wzywającej winien skierować wniosek do naczelnego zarządu wymiaru sprawiedliwości Strony wezwanej.

(2) Jeżeli stosownie do postanowień niniejszej umowy nie ma powodu do odmówienia wnioskowi i gdy nie zachodzą żadne szczególne obawy, należy osobę, którą się ma dostawić, wydać w ręce pełnomocników Strony wzywającej w miejscowości granicznej, wymienionej przez Stronę wezwaną.

(3) Po dokonaniu zamierzonej czynności urzędowej Strona wzywająca winna odstawić niezwłocznie dostawioną osobę z powrotem do miejscowości granicznej.

Art. 96.

Wyjąwszy wypadek przewidziany w artykule 95 nie dostawia się przymusowo świadków i biegłych władzom Strony drugiej.

Art. 97.

(1) Świadka lub biegłego, który wskutek wezwania stawił się dobrowolnie przed władzą drugiej Strony, albo też został dostawiony w myśl artykułu 95, nie wolno bez względu na jego przynależność państwową w żadnym wypadku ścigać na obszarze drugiej Strony z powodu przestępstwa, popełnionego przed stawieniem się.

(2) Nie wolno również wykonywać wyroków, zapadłych przeciw tym osobom przed ich stawieniem się.

(3) Jeżeli świadek lub biegły w przeciągu miesiąca po zbadaniu z własnej winy zaniedba opuścić obszar Strony wzywającej, natenczas traci przywileje przyznane w ustępie 1 i 2.

Art. 98.

(1) Wezwanie należy wystosować w języku władzy wzywającej lub wezwanej. Uwierzytelnienia nie potrzeba; pismo należy jednak zaopatrzyć w pieczęć urzędową lub stempel urzędowy.

(2) Przy załatwianiu wezwania należy dokumenty i inne pisma sporządzić w języku władzy wzywającej lub wezwanej i odesłać je bezpośrednio do władzy wzywającej.

(3) Do wezwania o doręczenie pism, które nie są spisane w języku władzy wzywającej lub wezwanej, należy dołączyć tłumaczenie na jeden z tych języków, uwierzytelnione przez przysięgłego tłumacza.

Art. 99.

(1) Wezwanie winno zawierać: przedmiot wezwania, nazwisko, miejsce zamieszkania lub pobytu a według możności także oznaczenie

przynależności państwowej wszystkich obwinionych, krótkie przedstawienie stanu sprawy oraz odnośne przepisy karne.

(2) W wezwaniu o doręczenie dokumentów władza wzywająca winna podać dokładny adres odbiorcy.

Art. 100.

(1) Wezwanie załatwia się w formie, przepisanej przez ustawy obowiązujące na obszarze Strony wezwanej.

(2) Władza wezwana winna stosować takie same środki przymusowe, jak przy załatwieniu wezwania pochodzącego od własnej władzy.

Art. 101.

(1) Jeżeli wezwanie dotyczy doręczenia, natenczas służy jako dowód doręczenia zaopatrzone datą i uwierzytelnione potwierdzenie odbioru przez odbiorcę albo poświadczenie władzy wezwanej, z którego wynika fakt, forma oraz czas doręczenia.

(2) Jeżeli pismo przeznaczone do doręczenia przesłano w dwóch egzemplarzach, potwierdzenie odbioru lub poświadczenie należy zamieścić na jednym z tych egzemplarzy lub z tymże złączyć.

Art. 102.

Jeżeli władza wezwana nie jest właściwą, należy wezwanie przesłać z urzędu do właściwej władzy tej samej Strony, stosownie do przepisów tamże obowiązujących.

Art. 103.

We wszystkich wypadkach, w których władza wezwana nie załatwi wezwania, winna ona niezwłocznie zawiadomić o tym władzę wzywającą a w wypadku uchylenia się podać przyczyny, w razie zaś odstąpienia wezwania innej władzy, władzę tę wymienić.

Art. 104.

(1) Koszty pomocy prawnej, udzielonej stosownie do postanowień niniejszego tytułu, ponosi Strona wezwana. Nie zwraca się żadnych opłat ani wydatków.

(2) Władza wezwana winna jednak oznajmić wysokość powstałych kosztów władzy wzywającej, aby ta mogła je ściągnąć od osoby, obowiązanej do ich zwrotu. Kwoty ściągnięte zatrzymuje Strona wzywająca.

TYTUŁ 3.

ZAWIADOMIENIA O SKAZANIU.

Art. 105.

(1) Obydwie Strony są zobowiązane w każdym wypadku skazania obywatela jednej Strony przez sąd drugiej Strony przesłać władzy rodzimej bezpłatnie i bez osobnego wezwania odpis karty karnej (zawiadomienia o skazaniu) lub wyciąg z prawomocnego wyroku. Postanowienie to nie dotyczy wypadków, w których według przepisów, obowiązujących sąd orzekający, ze względu na rodzaj czynu osądzonego nie przesyła się karty karnej (zawiadomienia o skazaniu) nawet własnym władzom.

(2) Powyższe uwiadomienia oraz wezwania o udzielenie wiadomości z rejestru kar należy skierować w Wolnym Mieście Gdańsku do Urzędu Prokuratorskiego w Gdańsku, w Polsce do Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie. Jeżeli sądowi gdańskiemu znaną jest władza, która w Polsce prowadzi rejestr kar, natenczas można powyższe uwiadomienia lub wezwania skierować bezpośrednio do tej polskiej władzy.

TYTUŁ 4.

POŚCIG.

Art. 106.

(1) Urzędnikom władz policyjnych i służby bezpieczeństwa wolno, gdy zwłoka grozi niebezpieczeństwem, ścigać zbiegłych przestępców bezpośrednio po spełnieniu przestępstwa lub bezpośrednio po przydybaniu ich na gorącym uczynku w drodze pościgu z obszaru jednej Strony na obszar drugiej Strony, osiem kilometrów w głąb, wolno ich tam przytrzymać i odebrać im narzędzia użyte przy spełnianiu przestępstwa oraz wszelkie inne przedmioty, mogące służyć za dowód.

(2) Do samoistnego dokonywania rewizji domowej urzędnicy drugiej Strony prawa nie mają.

Art. 107.

(1) Urzędnik ścigający przestępcę na obszarze drugiej Strony winien okazać swą legitymację służbową na żądanie każdego urzędnika policji lub służby bezpieczeństwa Strony drugiej.

(2) Urzędnik ten winien zgłosić się niezwłocznie do władzy policyjnej tej miejscowości, w której zamierza podjąć czynności potrzebne do ujęcia ściganego, o ile przez to pościg nie byłby udaremniony lub znacznie utrudniony. W takim wypadku zgłoszenie winno nastąpić niezwłocznie po dokonaniu czynności z pościgiem złączonych. Na żądanie władzy policyjnej winien niezwłocznie powrócić na własne terytorium.

(3) Urzędnik ścigający przestępcę ma prawo podczas pościgu nosić broń służbową i w razie koniecznej obrony zrobić z niej użytek.

Art. 108.

Władze bezpieczeństwa Strony, na której obszarze odbywa się pościg, są obowiązane urzędnikowi ścigającemu przestępcę, użyczyć pomocy potrzebnej do ujęcia go oraz do zabezpieczenia dowodów.

Art. 109.

(1) Osobę schwytaną przy pościgu należy wraz z odebranymi jej przedmiotami odstawić niezwłocznie do władzy policyjnej lub sądowej tego okręgu, w którym osobę tę schwytano.

(2) Osobę schwytaną należy tymczasowo przytrzymać, jeżeli wydanie jej nie przedstawia się z góry jako niedopuszczalne. Do dalszego postępowania należy stosować przepisy o tymczasowym przytrzymaniu.

SKOROWIDZ RZECZOWY

OPRACOWANY PRZEZ

MJR.-AUD. WŁADYSŁAWA PILECKIEGO.

Objaśnienie: cyfry bez żadnej litery oznaczają artykuły kodeksu wojskowego postępowania karnego, z literą „u" — artykuły prawa o ustroju sądów wojskowych, z literą „w" — artykuły przepisów wprowadzających, z literą zaś „D" — strony dodatku; litera dotyczy nie tylko cyfry, po której bezpośrednio jest umieszczona, ale także cyfr poprzednich, nie odgrodzonych średnikiem.

Administracja sądowa: 45 u;
Admiralski sąd: 26 u;
Adres: oskarżonego 55; oskarżyciela pryw. 162;
Amnestia 4;
Ameryka: Traktat ekstradycyjny str. 636 i nast. D;
Akt oskarżenia: 235 i nast.; — w sądzie rej. 328; w postęp. woj. 416; — doręczenie 241 i nast.; — rozszerzenie 299, 335; — w sprawach karno-adm. 445; zgoda zwierzch. s.-k. 109 u;
Akta: przeglądanie 168 i nast. 352; rekonstrukcja 469 i nast.
Anglia: obrót prawny str. 626 i nast. D;
Aplikacja: 54 u;
Areszt: wyk. kary — 514 i nast.; — wojskowy — wyk. kary 520 i nast.;
Aresztowanie: świadka 32 — 36, 90; biegł. i tłum. 32 — 36, 111; — tymczasowe 134 i nast., 144, 151, 206, 216, 319, 334, 390, 440, 476, 477, 483, 489; uchylenie ze względów wojskowych str. 489 i nast. D;
Asesorowie: przep. ogólne 74 i nast. u; — w sąd. rej. 22 u; w s. okr. 27, 28, 30 u; — w s. wojen. 41 u; — przysięga 273; należności str. 521 D;

Asystenci: 113, 114 u; przysięga 58 u; — odpow. dyscypl. 61 u;
Audytorowie — korpus of. 53 — 55 u;
Austria: obrót prawny str. 542 i nast. D;

Badanie: stanu umysłowego 100; lekarskie w wojsk. zakł. karnym 503;
Belgia: obrót prawny str. 552 i nast. D;
Biegli: 94 i nast.; należności str. 517 i nast. D;
Biuro orzecznictwa N. S. W. 38 u;

Cofnięcie rewizji: 354; — środka odwoławcz. przez Prok. N. S. W. 107 u;
Choroba umysłowa: oskarżonego 6; skazanego 493, 526;
Czechosłowacja: obrót prawny str. 564 i nast. D;
Czynności sąd. w toku dochodz.: 207 i nast.;

Degradacja: 2 w;
Delegacja zwierzchn. s.-k. 96 u;
Dochodzenie: 193 i nast.; — w postęp. wojen. 407;
Dodatkowe kary — wykonanie: 540, 541;
Dokumenty jako dowody: 288, 289;
Doręczanie: — wezwań i i. pism 152 i nast.; — aktu osk. 241; — aktu osk. w post. wojen. 418;
Dowody: 71 i nast.; ocena — 11; zabezpieczenie — 194, 195; wykaz — 237, 245;
Dowody rzeczowe 120; — okazywanie 87, 104, 290; postanowienie o — 204, 227, 324;
Dozór władzy przełoż. i policji: 142 i nast.;
Dyscyplinarna odpowiedzialność sędziów wojsk.: 61 i nast. u;
Dyscyplinarne ukaranie: 2, 4, 202, 226;

Egzamin sędziowski: 54 u;
Ekshumacja: 98;
Ekspertyz sądowych instytut: 108;
Eksterytorialność: 74, 116;
Ekstradycja: 16, 92, 93 u; 475 i nast. — Traktaty i umowy ekstradycyjne str. 542 i nast. D;

Forum connexitatis: 92 u;
Francja: obrót prawny str. 576 i nast. D;

Gdańsk: obrót prawny str. 645 i nast. D;
Głosowanie: 306 i nast.; 367;
Głosy stron na rozpr. gł.: 291, 301 i nast.; — w sądzie II inst. 366; — głos ostatni 257, 396;
Graniczna Straż — właściwość sądów wojsk.: 2 u;
Grzywna 32, 33, 36 — wykonanie kary: 535 i nast.;

Immunitet posłów i senat.: 3;
Instytut ekspertyz sąd.: 108;

Jawność rozprawy: 266 i nast.; — w postęp. wojen. 422; — dyscypl. 69 u;
Jednostka zmobilizowana: 2 u;
Jeniec wojenny: 2, 3, 22 u; konwencja str. 535 D;
Język urzęd. w sądach wojsk.: 18 u;
Jugosławia: obrót prawny str. 585 i nast. D;

Kar wykonywanie: 480 i nast.;
Karno-adm. sprawy: 1 u; 444 i nast.;
Karno-skarb. przestępstwa: 1 u;
Kary porządkowe: 32 i nast.; nałożenie na żołnierza w postępowaniu przed sądami powszechnymi str. 493 D;
Kara śmierci: — wykonanie 491 i nast, w postępowaniu przed sąd. powszechnymi str. 494 D;
Kara więzienia: 510 i nast.;
Kara aresztu: 514 i nast.;
Kara twierdzy: 517 i nast.;
Kara aresztu wojskowego: 520 i nast.
Kary dodatkowe: 540 i nast.
Kaucja: 151;
Kierownik rozprawy: 41 u; 403, 417, 418, 421, 423, 424;
Komisja wojskowo-naukowa: 101;
Komornik: 535;
Konfrontacja świadków: 88;
Konwojent: należności str. 519 i nast. D;
Korespondencja więźniów: 513;
Korespondencji przeglądanie: 124 i nast.;
Koszty ogłoszenia wyroku: 541;
Koszty sądowe: 455 i nast.;
Koszty udaremnionej rozprawy: 91 — 93, 111, 262;
Koszty wykonania kary: 487;

Listy gończe: 145 i nast.;
Listy żelazne: 150, 151;
Luksemburg: obrót prawny str. 594 i nast. D;

Łączne kary — właściwość sądu: 16, 17;
Łączenie spraw: 92 i nast. u;

Marynarski sąd wojsk.; 21 u;
Mianowanie: prokuratorów wojsk. 104 u; sędziów wojsk. 56 — 58 u;
Mobilizacja: właściwość sądów wojsk.: 2 u; — uchyl. tymcz. areszt. 139; — odroczenie wykonania kary 528;

Naczelny Prokurator Wojsk.; 102 i nast. u; jako oskarżyciel publ.: 97 u;
Nadzór: judykacyjny 50 u; nad sądami 46 — 51 u; nad prokuraturą 105 u; penitencjarny 499;
Należności: świadków, biegłych, tłumaczów, konwojentów, obrońców, asesorów — str. 507 i nast. D;
Narada nad wyrokiem: 306 i nast.; — w sądzie II inst. 367; — co do ułaskawienia 318, 369;
Najwyższy Sąd Wojskowy: 10, 33 i nast., 64 u;
Niejawne posiedzenie: 31, 32, 35 u;
Nieobecność: adresata 160; oskarżonego 6;
Nieważność orzeczeń: 14, 15;
Niewłaściwość sądu: 310, 333, 335, 344, 349;
Niewspółmierność kary: 355;
Niezawisłość sędziów wojsk.: 46, 59, 60 u;

Obrona obowiązkowa: 61;
Obrońca: 56 i nast.; — w sądzie wojen. 418, 419; — kary porządkowe 35; należności str. 519 i nast. D;
Obrót prawny: 16 u; (zob. ekstradycja);
Obserwacja psychiatr.: 100;
Obszar działania sądów wojsk.: 11, 12, 14, 15 u;
Ocena swobodna dowodów: 11;
Odczytywanie na rozprawie: 285 i nast.; — zeznań zakaz 79;
Odłożenie rozprawy: 271;
Odmówienie ścigania: 202 i nast.;
Odpisy: 168 i nast.;
Opowiedź: rewizyjna: 352 i nast.; na zażalenie 338;

Odroczenie: ogłoszenia wyroku 311; rozprawy gł. 272, 293, 294, 297, 309; wykonania kary: 524 i nast.; odroczenie wykonania kary ze względów wojskowych str. 489 i nast. D;
Odszkodowanie za niesłuszne skaz. lub osk.: 463 i nast.;
Odtwarzanie akt: 468 i nast.
Odtwarzanie zeznań — zakaz: 79;
Odwoławcze środki: 336 i nast.;
Oficer sądowy: 103 u; 37;
Oględziny: 94, 292; zwłok ludzkich str. 522 D;
Ogłaszanie orzeczeń i zarządzeń: 29; — orz. II inst. 380;
Ogłaszanie wyroku: 317, 321; w post. doraź. 401 w post. woj. 423; — w pismach 541;
Okupowane obszary: 4 u;
Opinia: na żądanie Ministra Spraw Wojsk. lub Prezesa N. S. W. 37 u; prawna o wyroku sądu wojen. 427, 430; — co do ułask.: 546, 551;
Orzeczenia: 24 i nast.; nieważność — 14, 15, 234, 374;
Oskarżony: 51 i nast.; należności str. 507 i nast. D;
Oskarżyciel prywatny: 2, 39, 47 i nast., 162, 224, 231, 232, 243, 253, 275, 336, 347, 349, 407, 413, 437;
Oskarżyciel publiczny: 97, 101, 103 u; 37 i nast.;
Ostatni głos: 257, 396;

Podejrzany: 51;
Podrabianie pieniędzy: 109;
Podział czynności: 42 i nast. u;
Pokrzywdzony: 39, 42 i nast.; prawo do zażalenia 203, 224;
Policja — właściwość sądów wojsk.: 2 u; udzielenie pomocy 9, dochodzenia wstępne 194, czynności w zastępstwie sędziego 208, pomoc przy wykonaniu kary 486;
Pomoc sądowa: 16, 17 u; 207, 220, 293, 329, 359;
Pomoc władz: 9, 195, 199, 207, 486;
Posiedzenie niejawne: 31, 32, 35 u;
Postanowienia: 24 i nast.;
Postępowanie doraźne: 384 i nast.; — w sądach wojennych 403, 404;
Postępowanie wojenne: 405 i nast.;
Postępowanie w sprawach karno-adm.: 444 i nast.;
Powagi sądu utrzymanie 31 i nast.; 260 i nast.;
Prawomocność wyroku: 482;
Prokuratoria Generalna: 54 u;
Prokuratura wojskowa: 101 i nast. u;

Protokoły: 181 i nast.;
Przeglądanie akt: 168 i nast., 352;
Przełożony zwierzchnika sądowo-karn.: 80, 91 u;
Przerwa rozprawy gł.: 272, 293, 295, 296, 309;
Przerwa wykonania kary: 526 i nast., 549, 554 — ze względów wojskowych str. 489 i nast. D;
Przesłanie akt: 173;
Przesyłek wydawanie i wstrzymanie: 126 i nast.;
Przymusowe sprowadzenie: 166, 167; — biegł. i tłum. 111; oskarżonego 55; świadka 89; żołnierza w postępowaniu przed sądami powszechnymi str. 493 D;
Przysięga: asesorów 273; biegłych 103; protokolantów 186, sędziów wojsk. 58 u; świadków 83 i nast., 207, 217, tłumaczów 110;
Przywrócenie praw utraconych: 542 i nast.;
Przywrócenie terminu: 179, 180;

Reformatio in peius: 377, 379, 453; — niedopuszczalna: 376, 383, 442, 479;
Regulaminy: sądów wojsk. 52 u; prok. wojsk. i of. sąd. 112 u; — więzienny: 497, 502;
Rejestracja skazanych: 490; wojskowy rejestr skazanych str. 501 D; rejestr skazanych w sąd. pow. str. 498 D;
Rekonstrukcja akt: 469 i nast.;
Rewizja od wyroków: 344 i nast.;
Rewizja osób i pomieszczeń: 112 i nast.;
Rozprawa dyscyplinarna: 69 u;
Rozprawa główna: 239 i nast.; — w w. s. rej. 329 i nast.; — doraźna 395 i nast.; — w post. wojen. 420 i nast.; — w sprawach karno-adm. 449 i nast.; — rewizyjna 363 i nast.;
Rozszerzenie oskarżenia: 299;
Rzeczowe dowody: 120;
Rumunia: obrót prawny str. 605 i nast. D;

Sąd łączności: 92 u;
Sądy wojskowe: 8 i nast. u; — admiralskie 11, 26 u; — marynarskie 12, 21 u; — okręgowe 11, 24 i nast. u; rejonowe 12, 19 i nast. u; — wojenne 8, 14, 39 i nast. u;
Sekcja zwłok: 98; str. 522 D;
Sekretariaty sądów i prokuratur wojsk.: 115, 116 u;
Sędziowie wojsk.: 53 i nast. u;
Skazanie niesłuszne — odszkodowanie: 463 i nast.;

Skład sądzący: w w. s. rej. 22, 23 u; w w. s. okr. na rozpr. 27 — 31 u; — poza rozpr. 31, 32 u; w N. S. W. 35, 36 u; w s. wojen. 41 u;
Spory o właściwość: między sądami wojsk. i powsz. 7 u; między s. wojsk. co do pomocy sąd. 17 u; między zwierzchn. s.-k. 91 u;
Sprawdzenia: 27;
Sprostowanie: omyłek w orzeczeniu i zarządz. 30; — protokołów 191, 192;
Sprowadzenie: zob. przymusowe spr.
Stawiennictwo oskarżonego: 55; na rozpr. 249, 271; — świadków 71; biegłych i tłumaczów 111;
Straż Graniczna: 2 u;
Strony: 37 i nast.;
Szczególny dozór władzy i policji: 142 i nast.;
Szef sądownictwa wojennego: 46 u;
Szwecja: obrót prawny str. 617 i nast. D;

Śledztwo: 201, 211 i nast.; — w post. wojen. 408 i nast.;
Śmierć: oskarżonego 4, 353, 436; — oskarżyciela prywatnego 347; — pokrzywdzonego 45, 49; — więźnia 504;
Środek prawny 343;
Środki odwoławcze: 336 i nast.;
Środki wychowawcze i zabezpieczające: 205, 228, 315, 325, 326; — wykonywanie 545;
Środki zapobiegawcze: 132 i nast., 218, 238; — zgoda zwierzchnika s.-k. 109 u;
Świadkowie: 71 i nast.; przesłuchanie 27, 72 i nast., 283; zaprzysiężenie 27, 82 i nast., 284; wezwanie: 71, 245, 394; wskazanie 237, 244, 418; należności str. 511 i nast. D;

Tajemnica: zawodowa 76; urzędowa 77;
Terminy: 174 i nast.; — odpowiedzi rewiz. 352; prośby o obr. z urz. 242, 348, 418; rewizji 345, 347, 433; zażalenia 337, 407, 412; żądania odszkod. 465; żądania należności 460, 462; terminy zawite 177; — przywrócenie 178 i nast., 444, 448;
Tłumacz: 110, 111; należności str. 515 i nast. D;
Twierdza: — wykonanie kary tw.: 517 i nast.;
Tymczasowe aresztowanie: zobacz: aresztowanie;

Uchybień wytknięcie: 50 u;
Uchylenie pytania: 256;
Ułaskawienie: 318, 369, 401, 428, 429, 491, 495, 546 i nast.;

Umorzenie: postępowania 109 u; 4, 5, 7, 50, 253, 310, 353; — dochodzenia 202 i nast., 407; — śledztwa 223 i nast., 413;
Ustanie właściwości sądów wojsk.: 5 u;
Ustność rozprawy: 266;
Utrata praw: 2 w;
Uzasadnienie: orzeczeń 28; wyroków 312, 316, 399, 423; wyroku w postęp. dyscypl. 69 u;
Uzupełnienie przewodu sądowego: 298;

Warunkowe zwolnienie: 529 i nast.;
Wezwań doręczanie: 152 i nast.;
Widzenie z więźniami: 513;
Więzienie — wyk. kary: 510 i nast.;
Właściwość: sądów wojsk. 1 — 3, 9 u; 13 — 17, 243;
— w. s. okr. 25 u; s. admir. 26 u; w. s. rej. 20 u; w. s. mar. 21 u;
— s. wojen. 40 u; — miejscowa sądów wojsk. 98, 99 u;
— s. wojsk. w sprawach karno-admin. 1 u; w spr. karno-skarbowych 1 u;
— zwierzchników s.-k. 82 i nast.; 234, 243;
— spory o wł. zob. spory;
Wnioski dowodowe oskarżonego: 225, 244 i nast., 276, 396, 418;
Wojna — właściwość sądów wojsk.: 4 u;
Wojsk. sądy: zob. sądy wojsk.;
Wojskowo-naukowa komisja: 101;
Wstrzymanie wykonania: kary 483, 548, 549; kary śmierci 491; postanowienia 341;
Wszczęcie: post. karn. 109 u; 3, 4, 7, 39, 47, 48; postęp. doraź. 388; post. wojen. 407;
Wydalenie: oskarżonego: 259, 260, 281, 282; publiczności 263; z wojska i z korpusu ofic. 2 w;
Wydawanie przestępców: 15, 92, 93 u; 475 i nast.; zob. ekstradycja;
Wykaz dowodów: 237, 245;
Wykładnia ustawy: 378;
Wykonywanie kar: 480 i nast.; przepisy przejściowe 13 w;
Wykonywanie: orzeczeń karno-adm. 445, 454, 480; środków wychow. i zabezpiecz. 545;
Wyłączenie: obrońcy 66, 67; oskarż. publ. 40, 271, 272; sędziego, asesora, protokolanta 18 i nast., 271, 272; sprawy 95 u;
Wynagrodzenie świadków i in. osób: 457 i nast.;
Wyrok: 24, 25, 304 i nast.; — zaoczny 269; w post. doraź. 399 i nast.;

w post. woj. 423 i nast.; w post. dyscypl. 69 i nast. u;
Wytknięcie uchybień 107 u;
Wznowienie: dochodzenia 206; post. sąd. 434 i nast., 483; przewodu sąd. 298; — przepisy przejśc. 11 w;

Zabezpieczenie: kary sądowej i przepadku 41; dowodów i śladów 194, 195, 207, 208;
Zaginięcie akt: 469;
Zakaz wydalania się: 143;
Zakładnik: 2 u;
Zakrajowość: 74, 116;
Zaliczenie aresztu: 498;
Zamknięcie śledztwa: 225;
Zaoczny wyrok: 269;
Zapiski: 200, 287, 409, 422, 452;
Zarządzenia: 24 i nast.;
Zasada prawna: 36, 37 u;
Zatarcie skazania: 542 i nast.;
Zatrzymanie: osób 133 i nast.; rzeczy 112 i nast.;
Zawiadomienia o postępowaniu karnym: 7;
Zawiadomienie o przestępstwie: 193, 219;
Zawieszenie postępowania: 6;
Zawieszenie w czynnościach służbowych: 132; — sędziego 66 u;
Zażalenie: 336 i nast.; w postęp. doraźnym 401; w postęp. wojennym 407, 412, 413; — przepisy przejściowe 9 w;
Zbieg przestępstw: 92 u; 16, 17;
Zezwolenie na ściganie: 3;
Zgromadzenie ogólne N. S. W.: 36, 37 u;
Zrzeczenie się środka odwoławczego: 345;
Zwierzchnik sądowo-karny: 9, 79 i nast. u; delegacja — 96 u; stosunek — do sądów wojsk. 97 i nast. u; właściwość — 82 i nast. u;
Zwłok otwarcie (sekcja): 98;
Zwolnienie od tajemnicy: 77;

Żandarmeria: 9; dochodzenie wstępne 194; zlecenia przeprowadzenia dochodzenia przez prokuratora 197; zapiski żandarmerii 200; wykonanie czynności w zastępstwie sędziego 208; dekret o żandarmerii str. 475 D; rozp. wyk. do dekretu o żandarmerii str. 477 D;
Żołnierz 2 u.

Umorzenie: pos. 52, 62, 5 nast.; w postępowaniu 69 i nast.; dochodzenia 202 i nast., 407; — śledztwa 222 i nast.
Wyłączenie uchylenie 104 i nast.
Uznanie: dochodzenia 206; pos. sądowe 184 i nast.; 288; przewód sądowy
Ustność rozprawy: 266;
sąd: 298; — przepisy przejśc. 11 w;
Utrata praw: 2 w;
Usprawiedliwienie: zawczas 28; wyrok w 313, 316, 350, 427;
Zabezpieczenie: Kary sądowej i przepadku 41; dowodowe i śladów 194, 195, 207, 208;
w postęp. dyscypl. 69 u;
Uzupełnienie przewodu sądowego: 298;
Zaginięcie akt: 169;
Zakaz wydalania się: 143;
Zakładnik: 2 u;
Zakrajowość: 74, 116;
Zaliczenie aresztu: 198;
Zamknięcie śledztwa: 225;
Właściwość: sądów wojsk. 1 — 3, 9 u; 13 — 17, 2[illegible];
— w. s. okr. 25 u; s. admir. 26 u;
— s. wojen. 40 u; — miejscowa sądowa
— s. wojsk. w sprawach karno-admin.
wych 1 u;
— zwierzchników 133 i nast.;
— spory o wł. zob. spór;
Wnioski dowodowe oskarżonego: 193, 219;
Wojna — właściwość sądów wojsk.;
Wojsk.
Wszczęcie: post. karn. 109 u; 3, 4, 7, 39, 40;
post. wojen. 407;
Wydalenie: oskarżonego: 25[illegible];
Zwierzchnik sądowo-karny: 9, 79 i nast. u; delegacja 96 u; stosunek do sądów wojsk. 97 i nast. u; właściwość 52 i nast. u;
Wykaz dowodów: 237, 245;
Wykładnia ustawy: 378;
Wykonywanie kar: 480 i nast.; przepisy przejściowe 13 w;
Zaadjunkcja: dochodzenie w stępne 104; zlecenie przeprowadzenia dochodzenia przez prokuratora 197; zapiski Zaadjunkcji 200;
wykonanie czynności zastępstwo sędziego 208; dekret o karnadarmerii
darmerii 176 D;
str. 177 D;
Zeznania 2 u;
Wyrok: 24, 25, 304 i nast.; — zaoczny 289; w post. dorat.

41853/
/2.

Główna Drukarnia Wojskowa